

ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

ΑΝΑΛΥΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΠΡΟΔΗΜΟΤΙΚΗΣ, ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΜΕΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Τόμος Α΄

1960

1960

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΚΥΠΡΟΥ
ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΑΝΑΛΥΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΠΡΟΔΗΜΟΤΙΚΗΣ, ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΜΕΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Τόμος Α΄

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗΣ ΑΝΑΛΥΤΙΚΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

- 1 ΤΣΙΑΚΑΛΟΣ ΓΙΩΡΓΟΣ, ΠΡΟΕΔΡΟΣ
*ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ,
ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ*
- 2 ΜΠΟΥΖΑΚΗΣ ΙΩΣΗΦ
ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ, ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΑΤΡΩΝ
- 3 ΚΟΥΤΣΕΛΙΝΗ ΜΑΙΡΗ
ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΤΗΣ ΑΓΩΓΗΣ, ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΥΠΡΟΥ
- 4 ΖΕΜΠΥΛΑΣ ΜΙΧΑΛΙΝΟΣ
ΕΠΙΚΟΥΡΟΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ, ΑΝΟΙΚΤΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΥΠΡΟΥ
- 5 ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟΥ ΕΡΙΚ
ΠΡΩΗΝ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΜΕΣΗΣ ΤΕΧΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
- 6 ΜΙΧΑΗΛΙΔΟΥ ΑΘΗΝΑ
ΔΙΕΥΘΥΝΟΥΣΑ ΚΕΝΤΡΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ
- 7 ΚΟΥΣΑΘΑΝΑ ΜΑΡΓΑΡΙΤΑ (έως 20/10/2008)
ΔΙΕΥΘΥΝΤΡΙΑ ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ
- 8 ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΓΙΩΡΓΟΣ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
- 9 ΖΗΣΙΜΟΣ ΓΙΩΡΓΟΣ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ ΜΕΣΗΣ ΓΕΝΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
- 10 ΣΕΜΕΛΙΔΟΥ ΕΛΕΝΗ
ΕΚΠΡΟΣΩΠΟΣ ΟΕΛΜΕΚ
- 11 ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ
ΕΚΠΡΟΣΩΠΟΣ ΠΟΕΔ
- 12 ΑΝΤΗΛΙΟΣ ΝΙΚΟΣ (έως 14/5/2010), ΚΟΛΛΥΦΑΣ ΓΙΩΡΓΟΣ (από 14/5/2010)
ΕΚΠΡΟΣΩΠΟΙ ΟΛΤΕΚ

ΓΡΑΦΕΙΟ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗΣ ΑΝΑΛΥΤΙΚΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

- 1 ΙΩΑΝΝΟΥ ΝΙΚΟΛΕΤΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
- 2 ΚΥΡΙΑΚΟΥ ΚΥΡΙΑΚΟΣ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
- 3 ΣΕΛΙΩΤΗ ΒΑΣΙΛΙΚΗ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ ΜΕΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ - ΦΙΛΟΛΟΓΟΣ
- 4 ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ ΓΙΑΝΝΟΣ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ ΜΕΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ - ΦΙΛΟΛΟΓΟΣ

ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΚΑΙ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΩΣΗ

ΚΑΚΟΥΛΛΗΣ ΘΕΟΔΩΡΟΣ
ΣΙΑΜΜΑΣ ΧΡΥΣΗΣ
ΧΑΤΖΗΘΕΟΔΟΣΙΟΥ ΑΝΤΡΗ
ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΙ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΗΣ

ΠΑΡΠΟΥΝΑΣ ΧΡΙΣΤΟΣ
ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

© ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ
ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Εκτύπωση: Lithostar Ltd

Α' ΕΚΔΟΣΗ 2010
Β' ΕΚΔΟΣΗ 2010

ISBN σειράς: 978-9963-0-4548-8

ISBN: 978-9963-0-4549-5

Πρόλογος

Τα νέα Αναλυτικά Προγράμματα αποτελούν τον ακρογωνιαίο λίθο της προωθούμενης εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης στην Κύπρο, που στόχο έχει τον εκσυγχρονισμό του εκπαιδευτικού μας συστήματος, έτσι ώστε να ανταποκρίνεται στις προκλήσεις των καιρών. Η παρούσα έκδοση αποτελεί σταθμό στην προσπάθεια που γίνεται για τη διαμόρφωσή τους.

Η έκδοση είναι καρπός του έργου πολλών πανεπιστημιακών από την Κύπρο και την Ελλάδα και πολλών εκπαιδευτικών της Δημοτικής και της Μέσης Εκπαίδευσης. Όλοι εργάστηκαν για περισσότερο από ένα χρόνο για να δημιουργήσουν Αναλυτικά Προγράμματα σε όλα τα μαθήματα, από το Νηπιαγωγείο μέχρι το Λύκειο, αξιοποιώντας τη σύγχρονη επιστημονική γνώση και την εκπαιδευτική εμπειρία τους. Επίσης, η έκδοση αυτή αποτελεί προϊόν ευρείας κοινωνικής και πολιτικής συναίνεσης που προέκυψε μέσα από δημόσιο διάλογο, στον οποίο έλαβαν μέρος οι Εκπαιδευτικές Οργανώσεις, οι Σύνδεσμοι Γονέων, οι πολιτικοί και οι κοινωνικοί θεσμοί του τόπου αλλά και πολλοί άλλοι πολίτες της Κύπρου.

Η προσπάθεια μας ξεκίνησε τον Ιούνιο του 2008 με τη σύσταση της Επιστημονικής Επιτροπής για την αναθεώρηση των Αναλυτικών Προγραμμάτων και ολοκληρώθηκε με την εργασία των ειδικών ανά αντικείμενο επιτροπών που αποτελούνταν από πανεπιστημιακούς ειδικούς στο αντικείμενο και τη διδακτική του και μάχιμους εκπαιδευτικούς με σπουδές στο κάθε γνωστικό αντικείμενο. Έτσι τα νέα προγράμματα συνθέτουν την τρέχουσα γνώση στις σύγχρονες επιστήμες της μάθησης με τις εμπειρίες των μαχόμενων εκπαιδευτικών.

Εκ μέρους της πολιτείας χαιρετίζω την ολοκλήρωση της διαδικασίας, η οποία ανοίγει το δρόμο για τις αλλαγές που χρειάζονται στην εκπαίδευσή μας ώστε να μορφώνει επιτυχώς τους πολίτες μιας Ευρωπαϊκής χώρας του 21ου αιώνα. Οι πολίτες μας πρέπει να είναι πάνω από όλα ενεργοί δημοκρατικοί πολίτες που εμπνέονται από σεβασμό για την αξία του ανθρώπου καθαυτή και κοινωνική αλληλεγγύη. Αυτοί οι μεγάλοι στόχοι πρέπει να επιτευχθούν στα πλαίσια του ανθρώπινου και δημοκρατικού σχολείου όπου οι μαθητές θέλουν και χαίρονται να μαθαίνουν και μαθαίνουν πώς και γιατί πρέπει να είναι ενεργοί πολίτες. Σε αυτό το σχολείο οι πολίτες αποκτούν ένα συνεκτικό και επαρκές σώμα γνώσεων, ώστε να κατανοούν και να ερμηνεύουν το γύρω τους κόσμο, να επικοινωνούν ισότιμα και δημιουργικά με τους συνανθρώπους τους, να διαμορφώνουν τη ζωή τους με τη βοήθεια των επιστημονικών και πολιτιστικών επιτευγμάτων της ανθρωπότητας και να θέλουν να συμβάλουν στο να γίνει ο κόσμος καλύτερος, ο καθένας όπου επιλέγει.

Ο Κύπριος και ο Ευρωπαίος πολίτης του 21ου αιώνα θα πρέπει να είναι επιστημονικά σκεπτόμενος και δημιουργικός, να διαθέτει κρίση και ανοικτό μυαλό, να έχει καλή γνώση και να κάνει συνετή

χρήση των τεχνολογιών της Πληροφορίας και Επικοινωνίας, να μπορεί να συνεργάζεται και να συμβιώνει, να αναγνωρίζει και να σέβεται το διαφορετικό και τέλος να αντλεί από τη δική του παράδοση την αυτοπεποίθηση που χρειάζεται για να ζει σε μια σύγχρονη και πολυπολιτισμική κοινωνία.

Συγχαίρω θερμά όλους όσοι εργάστηκαν για την ολοκλήρωση αυτού του φιλόδοξου έργου και εκφράζω την απόλυτη ικανοποίησή μου για το αποτέλεσμα. Είναι πεποίθησή μου ότι τα νέα Αναλυτικά Προγράμματα θα καταστήσουν, με τη συνεργασία όλων των εταίρων, το όραμα για το νέο σχολείο πραγματικότητα. Αναγνωρίζω ότι τα νέα Αναλυτικά Προγράμματα είναι μόνο η αρχή για τον εκσυγχρονισμό και την αναβάθμιση της παιδείας μας. Για να επιτευχθούν οι στόχοι αυτοί απαιτείται συστράτευση όλης της κοινωνίας, με τους εκπαιδευτικούς να οδηγούν τον αγώνα. Οι εκπαιδευτικοί είναι οι κύριοι φορείς των αλλαγών που πρέπει να γίνουν και οι αλλαγές αυτές αφορούν και τους ίδιους. Το να αλλάξεις την εκπαίδευση αλλάζοντας και τον ίδιο τον εαυτό σου χρειάζεται θάρρος και έμπνευση. Είμαι βέβαιος ότι οι εκπαιδευτικοί μας, με την στήριξη όλων, θα δείξουν το θάρρος και την έμπνευση που χρειάζονται για να κερδίσουμε και αυτό τον αγώνα.

Ανδρέας Δημητρίου

Υπουργός Παιδείας και Πολιτισμού

Τα Αναλυτικά Προγράμματα αποτελούν το πλαίσιο και το πεδίο προετοιμασίας των νέων ανθρώπων με στόχο την ενεργή και δημιουργική συμμετοχή τους στο κοινωνικό, πολιτικό, πολιτιστικό, οικονομικό και ευρύτερα πολιτισμικό γίνεσθαι.

Στα ανά χείρας νέα Αναλυτικά Προγράμματα ορίζονται η αποστολή και οι σκοποί της εκπαίδευσης, οι θεμελιώδεις παιδαγωγικές αρχές, οι αρχές οργάνωσης και εφαρμογής των Προγραμμάτων Σπουδών, οι ειδικοί στόχοι, το περιεχόμενο, τα Προγράμματα Σπουδών για κάθε τάξη (από την Προδημοτική μέχρι και την Α΄ Λυκείου) και γνωστικό αντικείμενο, οι μέθοδοι διδασκαλίας και μάθησης, οι δείκτες επιτυχίας, οι τρόποι αξιολόγησης, το μαθησιακό περιβάλλον, οι σχέσεις σχολείου και οικογένειας και ενδεικτικές συμπληρωματικές δραστηριότητες που απαιτούνται για την επιτυχία της αποστολής του σχολείου.

Απώτερος σκοπός του Αναλυτικού Προγράμματος είναι να συμβάλει στη διαμόρφωση ανθρώπων που έχουν τα εξής γνωρίσματα:

- **Κατέχουν ένα επαρκές και συνεκτικό σώμα γνώσεων από όλες τις επιστήμες.**

Βασικός στόχος των νέων Αναλυτικών Προγραμμάτων είναι να αποτελέσει παρελθόν ο αγώνας δρόμου για κάλυψη της ύλης. Ως εκ τούτου, στα νέα Αναλυτικά Προγράμματα η διδακτέα ύλη περιορίζεται σε ένα επαρκές και συνεκτικό σώμα γνώσεων από όλες τις επιστήμες για να είναι σε θέση οι μαθητές/τριες:

- Να κατανοούν και να ερμηνεύουν τα φαινόμενα του κοινωνικού και φυσικού περιβάλλοντός τους και να τα μεταβάλλουν προς όφελος της κοινωνίας.
- Να επικοινωνούν ισότιμα και δημιουργικά με τους συνανθρώπους τους και να διαμορφώνουν τη ζωή τους με τη βοήθεια των επιστημονικών και πολιτιστικών επιτευγμάτων της ανθρωπότητας.
- Να συνεχίζουν τις σπουδές τους και να συμβάλουν στην ανάπτυξη της ανθρώπινης γνώσης.
- Να ασκούν με γνώση οποιοδήποτε επάγγελμα επιλέξουν και να μπορούν να συμβαδίζουν με την εξέλιξή του.

- **Αναπτύσσουν στάσεις και συμπεριφορές που διακρίνουν το δημοκρατικό πολίτη έτσι ώστε:**

- Να χαρακτηρίζονται από δημοκρατικότητα, αγωνιστικότητα, παρρησία και κοινωνική υπευθυνότητα και να εμφορούνται από τις αξίες της κοινωνικής δικαιοσύνης και της αλληλεγγύης.
- Να διαμορφώνουν και βιώνουν συνθήκες ισότητας ανάμεσα στα δύο φύλα και να διαχειρίζονται με γνώση και ευαισθησία τα φαινόμενα ετερότητας των σημερινών πολυπολιτισμικών κοινωνιών.
- Να σέβονται και να προστατεύουν το φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον και να προωθούν την αειφόρο ανάπτυξη.
- Να θεμελιώνουν την προσωπική, ψυχική και σωματική, ευεξία στην αυτογνωσία, στη φυσική άσκηση, στην έλλογη διατροφή και διαβίωση, στη συνειδητή διαμόρφωση του ελεύθερου χρόνου ως περίοδο δημιουργικής δραστηριότητας και ευχάριστης κοινωνικής συναναστροφής, στην ικανότητα διεκδίκησης κατάλληλων συνθηκών υγείας και αντιμετώπισης των πολυποικίλων μηχανισμών επηρεασμού και χειραγώγησης.

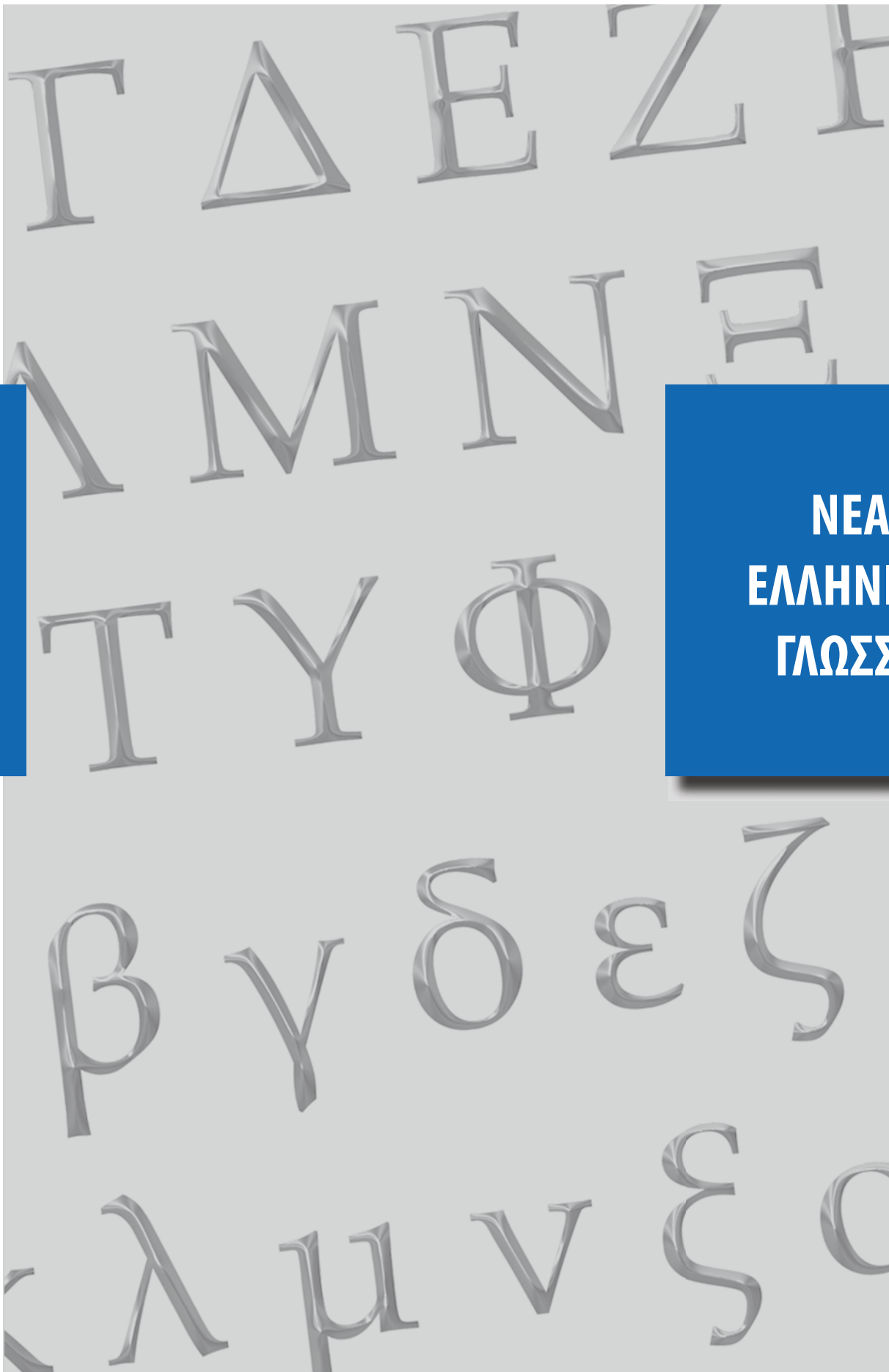
● **Διαθέτουν στο υψηλότερο δυνατό επίπεδο τις κομβικές ιδιότητες, ικανότητες και δεξιότητες που απαιτούνται στην κοινωνία του 21ου αιώνα, οι οποίες περιλαμβάνουν:**

- Τη δημιουργικότητα.
- Την κριτική σκέψη και αναστοχαστική διαχείριση της γνώσης.
- Τη θεωρητική σκέψη και ικανότητα μετατροπής της θεωρίας σε πράξη.
- Τις ικανότητες και δεξιότητες ανάλυσης και σχεδιασμού.
- Την προθυμία και ικανότητα για συλλογική εργασία και ανταλλαγή πληροφοριών.
- Την ικανότητα λύσης προβλημάτων και, παράλληλα, την ετοιμότητα αναζήτησης εναλλακτικών λύσεων και ικανότητα ανάπτυξης εναλλακτικών θεωριών.
- Την άριστη, δόκιμη και συνετή χρήση των τεχνολογιών πληροφορίας και επικοινωνίας.
- Την ενσυναίσθηση και τις δεξιότητες διαπροσωπικής επικοινωνίας.

Τα πιο πάνω θα πρέπει να λειτουργούν στο πλαίσιο ενός ανθρώπινου και δημοκρατικού σχολείου. Με τον όρο «ανθρώπινο» εννοούμε εκείνο το σχολείο στο οποίο κανένα παιδί δεν αποκλείεται, δεν περιθωριοποιείται, δε στιγματίζεται, δεν περιφρονείται και δε δυστυχεί εξαιτίας κάποιας ιδιαιτερότητας. Είναι ένα σχολείο απόλυτου σεβασμού της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, και επιπλέον ένα σχολείο στο οποίο τα παιδιά μπορούν να είναι χαρούμενα και ευτυχισμένα. Με τον όρο «δημοκρατικό» εννοούμε εκείνο το σχολείο στο οποίο όλα τα παιδιά, ανεξάρτητα από ιδιαιτερότητες, θα αποκτούν όλα εκείνα τα εφόδια που χαρακτηρίζουν σήμερα το μορφωμένο άνθρωπο: ένα σχολείο που θα προσφέρει μορφωτικά αγαθά προσαρμοσμένα στη «ζώνη επικείμενης ανάπτυξης» του κάθε παιδιού, αρνούμενο να τα κατατάξει σε κατηγορίες και αντιθέτως αποδεχόμενο τη θεμελιώδη αρχή ότι κάθε παιδί είναι διαφορετικό και συνεπώς χρειάζεται ανάλογη αντιμετώπιση.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΟΜΟΥ Α΄

Νέα Ελληνική Γλώσσα	9-70
Λογοτεχνία	71-98
Αρχαία Ελληνική Γλώσσα και Γραμματεία	99-120
Αγγλικά για το Δημοτικό	121-138
Ξένες Γλώσσες Γυμνασίου - Λυκείου	139-158
Ιστορία	159-200
Θρησκευτικά	201-218
Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή	219-226
Γεωγραφία	227-248
Περιβαλλοντική Εκπαίδευση / Εκπαίδευση για την Αειφόρο Ανάπτυξη	249-262
Θεατρική Αγωγή	263-272
Αγωγή Υγείας	273-300
Ονόματα Μελών Επιτροπών	301-310

**ΝΕΑ
ΕΛΛΗΝΙΚΗ
ΓΛΩΣΣΑ**

1. Εισαγωγή

Η οικονομική, κοινωνική και πολιτισμική πραγματικότητα που έχει διαμορφωθεί κατά τις τελευταίες δεκαετίες, μέσα από την κυριαρχία των νέων τεχνολογιών, την ευρύτατη χρήση του διαδικτύου και τη σταδιακή υποχώρηση του έντυπου λόγου, χαρακτηρίζεται από σημαντικές αλλαγές στους τρόπους με τους οποίους παράγουμε, προσεγγίζουμε και διανέμουμε τη γνώση. Τα άτομα αλληλεπιδρούν πλέον με ποικίλους σημειωτικούς τρόπους (δηλαδή με τη γλώσσα, την εικόνα, τον ήχο) σε ένα σύνθετο επικοινωνιακό σύμπαν, που αποτελείται τόσο από πιο παραδοσιακές μορφές κειμένων, γραπτών και προφορικών, όσο και από νέου τύπου κείμενα που γράφονται με ποικίλα σημειωτικά μέσα. Οι νέες μορφές (ψηφιακού, εικονιστικού, πολυτροπικού) γραμματισμού που κυριαρχούν στις σύγχρονες πολυπολιτισμικές κοινωνίες έχουν οδηγήσει σε νέους τρόπους προσδιορισμού της έννοιας του εγγράμματος ατόμου. Τα άτομα καλούνται πλέον να εξοικειωθούν με νέες κειμενικές πρακτικές, να κατανοήσουν τον τρόπο με τον οποίο τα κείμενα (γλωσσικά και πολυτροπικά) δομούν κοινωνικές σχέσεις, αναπαράγουν ρατσιστικές και σεξιστικές θέσεις, προβάλλουν ορισμένους τρόπους θέασης της πραγματικότητας ως «φυσικούς», ή αποδομούν στερεότυπα και κυρίαρχες ιδεολογίες.

Οι παραπάνω στόχοι μπορεί να καλλιεργηθούν στο σχολείο μέσα από την παιδαγωγική του κριτικού γραμματισμού. Βασική επιδίωξη της παιδαγωγικής αυτής είναι να καταστήσει τους μαθητές και τις μαθήτριες συμμετόχους στη μαθησιακή διαδικασία και να διαμορφώσει, κατ' επέκταση, ενεργούς πολίτες, δηλαδή πολίτες που να λειτουργούν με ισονομία, να διεκδικούν με δημοκρατικό τρόπο τα δικαιώματά τους και να πολεμούν κάθε μορφής κοινωνικό αποκλεισμό (λόγω καταγωγής, διαφορετικού γλωσσικού και πολιτισμικού υπόβαθρου, φύλου, σεξουαλικότητας, αναπηρίας, είτε λόγω οποιασδήποτε άλλης, κατασκευασμένης από την ηγεμονική κουλτούρα, έννοιας της «διαφορετικότητας»).

Ως κριτικά εγγράμματα ορίζουμε το άτομο που κατανοεί και χειρίζεται επιτυχώς τη γλώσσα στην ιδεολογική της διάσταση. Διερευνά, δηλαδή, το πώς τα διάφορα γλωσσικά στοιχεία (γραμματικά φαινόμενα, λεξιλόγιο, κειμενικά είδη, οργάνωση πληροφοριών σε κείμενα) συμβάλλουν στη σύναψη κοινωνικών σχέσεων, στην κατασκευή πολιτικών και πολιτισμικών αξιών, στην αναπαραγωγή στερεοτύπων ή στην ανατροπή σχέσεων εξουσίας και ανισοτήτων μεταξύ κοινωνικών ομάδων. Οι κριτικά εγγράμματοι/-ες μαθητές/-τριες γνωρίζουν ότι οι κοινωνικές σχέσεις, οι έμφυλες ταυτότητες και οι ιδεολογίες δεν κατασκευάζονται μόνο μέσα από το περιεχόμενο της γλώσσας/των κειμένων αλλά και μέσα από τη μορφή της γλώσσας, τα κειμενικά είδη καθώς και μέσα από τις συνήθειες ή τις πρακτικές παραγωγής και κατανάλωσης κειμένων σε μια δεδομένη κοινότητα.

2. Δομή Προγράμματος Σπουδών

2.1 Βασικοί άξονες του Προγράμματος Σπουδών για τη διδασκαλία της Νέας Ελληνικής Γλώσσας

Το Πρόγραμμα Σπουδών για τη διδασκαλία της Νέας Ελληνικής Γλώσσας είναι οργανωμένο και δομημένο σύμφωνα με τις βασικές αρχές του «Αναλυτικού Προγράμματος για τα Δημόσια Σχολεία της Κυπριακής Δημοκρατίας» και εδράζεται σε τρεις βασικούς άξονες που αφορούν σε:

α. Ένα συνεκτικό και επαρκές σώμα γνώσεων και δεξιοτήτων

Η διδασκαλία της γλώσσας δεν ταυτίζεται με τη διδασκαλία της γραμματικής ως «ύλης» που κατακτάται αποκομμένη από τις επικοινωνιακές της χρήσεις. Η γλώσσα εκλαμβάνεται ως εργαλείο για τη συγκρότηση κειμένων και γνωστικών περιοχών, και ως μέσο για τη διαπραγμάτευση ταυτοτήτων. Σημείο εκκίνησής μας δεν είναι τα γραμματικά στοιχεία αλλά οι λειτουργίες που αυτά επιτελούν. Στο πλαίσιο του κριτικού γραμματισμού, η διδασκαλία της γλώσσας επιδιώκει να καλλιεργήσει γνώσεις, δεξιότητες και στρατηγικές που εντάσσονται σε επιμέρους κατηγορίες, όπως:

Η γλώσσα ως δομικό σύστημα

Οι μαθητές και οι μαθήτριες καλούνται:

- Να αποκτήσουν εποπτεία της δομής της νέας ελληνικής και της κυπριακής ποικιλίας (φωνητική και φωνολογία, μορφολογία κλιτική και παραγωγική, σύνταξη). Να κατανοήσουν ότι η γλώσσα είναι πράξη, και να συνδέουν συγκεκριμένες πτυχές της δομής της γλώσσας με την επιτέλεση συγκεκριμένων γλωσσικών λειτουργιών. Να κατανοήσουν ότι τα διάφορα γραμματικά στοιχεία επιτελούν συγκεκριμένες γλωσσικές λειτουργίες, ανάλογα με το κειμενικό είδος και την κατάσταση επικοινωνίας, και ότι μια λειτουργία (π.χ. η στάση του/της συγγραφέα προς τις πληροφορίες που μεταδίδει) υλοποιείται μέσα από ποικίλα γλωσσικά στοιχεία (επίθετα, επιρρήματα, εγκλίσεις, σειρά των λέξεων κ.λπ.) που μπορεί να συνυπάρχουν σε ένα κείμενο (παραμύθι, επιστημονικό κείμενο, άρθρο εφημερίδας).
- Να κατανοήσουν τον ιδεολογικό ρόλο του λεξιλογίου και της γραμματικής, ότι, δηλαδή, οι λέξεις και τα διάφορα γραμματικά στοιχεία κωδικοποιούν ένα θέμα μέσα από συγκεκριμένη οπτική, υποδηλώνουν σχέσεις μεταξύ ατόμων και προβάλλουν ή δομούν ταυτότητες.
- Να διευρύνουν το λεξιλόγιό τους σε διάφορα θεματικά πεδία. Να κατανοήσουν επίσης ότι οι σημασίες των λέξεων δεν είναι σταθερές αλλά προσδιορίζονται από το στενό και το ευρύτερο συμφραστικό πλαίσιο.

Γλώσσα και ποικιλότητα

Οι μαθητές και οι μαθήτριες καλούνται:

- Να γνωρίσουν τις βασικές δομικές ομοιότητες και διαφορές της νέας ελληνικής και της κυπριακής ποικιλίας και να είναι σε θέση να εντοπίζουν στοιχεία από άλλες ποικιλίες/γλώσσες σε υβριδικά, μεικτά ή πολυγλωσσικά κείμενα.
- Να προσεγγίζουν την κυπριακή διάλεκτο ως μια ποικιλία με δομή και συστηματικότητα στη φωνολογία, τη μορφολογία, τη σύνταξη και το λεξιλόγιό της.
- Να είναι σε θέση να επεξεργάζονται την ποικιλία των υβριδικών κειμένων που παράγονται από εναλλαγές γλωσσών και κωδίκων που κυριαρχούν σε μια πολύγλωσση και πολυπολιτισμική κοινωνία όπως αυτή της Κύπρου.

Η γλώσσα ως κείμενο

Οι μαθητές και οι μαθήτριες καλούνται:

- Να κατανοήσουν ότι κανένα κείμενο δεν είναι αυτοδύναμο και αυτοτελές ως προς το νόημά του αλλά διαμορφώνεται σε σχέση και συνάρτηση με άλλα κείμενα, τα οποία προϋποθέτει και με τα οποία βρίσκεται σε συνεχή διάλογο (ή διακειμενικές συνδέσεις).

- Να κατανοήσουν ότι τα κείμενα δεν είναι σύνολα προτάσεων χωρίς ιδεολογικό περιεχόμενο. Τα κείμενα κατασκευάζουν εκδοχές και θεωρήσεις του κόσμου που σχετίζονται με συγκεκριμένες κοινωνικές ομάδες και πολιτισμικές, κοινωνικές και πολιτικές θέσεις.
- Να αντιμετωπίζουν τον προφορικό και γραπτό λόγο ως κοινωνικές πράξεις μέσω των οποίων μπορούν να παράγουν γνώση που έχει νόημα γι' αυτούς και αυτές και να παρεμβαίνουν στην κοινωνική πραγματικότητα.
- Να κατανοήσουν ότι ο προφορικός και ο γραπτός λόγος δεν είναι ομοιόμορφες οντότητες με διακριτά χαρακτηριστικά αλλά οντότητες που χαρακτηρίζονται από ποικιλότητα γλωσσικής και κειμενικής μορφής.

Γλώσσα και κειμενικά είδη

Οι μαθητές και οι μαθήτριες καλούνται:

- Να γνωρίσουν τα μέσα -παραδοσιακά και σύγχρονα- δια των οποίων κωδικοποιούνται τα διάφορα κειμενικά είδη του προφορικού ή/και του γραπτού λόγου (χαρτί, βιβλίο, αφίσα, τηλέφωνο, Η/Υ, τηλεόραση, ραδιόφωνο κ.λπ.).
- Να κατανοήσουν ότι το κάθε κειμενικό είδος έχει τις δικές του δομικές συμβάσεις, που υποδηλώνουν τον τρόπο με τον οποίο τα κείμενα οργανώνουν και αναπαριστούν την κοινωνική πραγματικότητα.
- Να αντιμετωπίζουν τα κειμενικά είδη ως ένα σύνολο επιλογών που οι κειμενικές κοινότητες ή τα θεσμικά πεδία (δικαστήριο, σχολείο, πανεπιστήμιο κ.λπ.) αναπτύσσουν για την επικοινωνία των μελών μεταξύ τους.
- Να κατανοήσουν τους τρόπους με τους οποίους οι επιμέρους λειτουργίες των προτάσεων/των εκφωνημάτων ενός κειμένου συνθέτουν τη συνολική λειτουργία του κειμένου. Να κατανοήσουν επιπλέον ότι τα διάφορα δομικά στοιχεία (πρόβλημα-λύση, σχέσεις αιτίας-αποτελέσματος, θέση-αντίθεση κ.λπ.) μπορεί να διαπλέκονται με ποικίλους τρόπους σε διάφορα κειμενικά είδη, δημιουργώντας τη συνθετότητα της κειμενικής επικοινωνίας.

Γλώσσα και κατανόηση κειμένων

Οι μαθητές και οι μαθήτριες καλούνται:

- Να συνειδητοποιήσουν ότι η κατανόηση ενός κειμένου δεν περιορίζεται στον εντοπισμό των πληροφοριών που δηλώνονται με σαφήνεια στο συγκεκριμένο κείμενο αλλά περιλαμβάνει και την επισήμανση των υπονοούμενων πληροφοριών που αναδεικνύονται μέσα από σύγκριση με άλλα, παρόντα ή απόντα, σύγχρονα ή παλαιότερα, κείμενα.
- Να κατανοήσουν τον τρόπο με τον οποίο τα κείμενα συνομιλούν με την κοινωνική πραγματικότητα: τον τρόπο με τον οποίο ο/η συγγραφέας, μέσω των γλωσσικών του/της επιλογών, τοποθετείται σε κοινωνικά ζητήματα ή συμμετέχει στον κοινωνικό διάλογο, προβάλλοντας ή υποβαθμίζοντας τις θέσεις που διάφορες κοινωνικές ομάδες εκφράζουν.

Γλώσσα και γραφή

Οι μαθητές και οι μαθήτριες καλούνται:

- Να κατανοήσουν ότι η καλλιέργεια του γραπτού λόγου συνιστά το αποτέλεσμα που αναδύεται μέσα από τη συμμετοχή των μαθητών/-τριών σε μια συνεργασιακή διαδικασία διαπραγμάτευσης νοημάτων.
- Να κατανοήσουν ότι η παραγωγή κειμένου συνιστά μια δυναμική διαδικασία που αναδύεται μέσα από την ενεργό εμπλοκή των μαθητών και μαθητριών με διαδικασίες συλλογής, σύγκρισης, καταγραφής και αναθεώρησης του περιεχομένου και της γλωσσικής του διατύπωσης με στόχο να κρίνουν, να επικυρώσουν ή να αμφισβητήσουν θέσεις, απόψεις, ιδεολογία. Έμφαση δίδεται όχι μόνο στο τελικό προϊόν αλλά και στην ίδια τη διαδικασία.
- Να κατανοήσουν ότι η παραγωγή γραπτού λόγου δεν συνιστά μια μοναχική αλλά μια έντονα διαλογική και κοινωνική διαδικασία, μέσω της οποίας τα άτομα οργανώνουν τις γνώσεις τους, συνομιλούν με άλλα κείμενα και παρεμβαίνουν στην κοινωνική πραγματικότητα.

β. Καλλιέργεια αξιών, υιοθέτηση στάσεων και επίδειξη συμπεριφορών που απαρτίζουν τη σύγχρονη δημοκρατική πολιτότητα

Με τη διδασκαλία του μαθήματος επιδιώκεται οι μαθητές και οι μαθήτριες:

- Να κατανοήσουν ότι κανένα θέμα δεν είναι ουδέτερο αλλά μπορεί να αξιοποιηθεί για να αναδειχθούν και να καλλιεργηθούν οι έννοιες του σεβασμού, της ισονομίας, της συλλογικότητας και της κοινωνικής δικαιοσύνης.
- Να αναπτύξουν στρατηγικές για τη δημοκρατική τους συμμετοχή σε διαδικασίες που αφορούν τη ζωή στη σχολική κοινότητα.
- Να κατανοήσουν ότι η μάθηση δεν είναι παθητική αλλά ενεργητική διαδικασία συμμετοχής σε μια κοινότητα.
- Να μάθουν να ασκούν κριτική σε πρακτικές που ενθαρρύνουν μια στάση περί γνώσης ως κτήματος λίγων, καθώς και σε πρακτικές που δεν αποδομούν τους παραδοσιακούς ρόλους του/της εκπαιδευτικού και των μαθητών/-τριών, που δεν διασφαλίζουν την ισότιμη συμμετοχή μαθητών/-τριών σε ευκαιρίες μάθησης και σε μαθησιακές δραστηριότητες που δεν αξιοποιούν τη δημιουργικότητα των παιδιών, τη φαντασία τους, το γλωσσικό και πολιτισμικό τους κεφάλαιο.
- Να μάθουν να λειτουργούν ως πολίτες του κόσμου που είναι ευαισθητοποιημένοι/-ες σε θέματα του πλανήτη (οικολογικές καταστροφές, πόλεμοι, κ.λπ.).
- Να μάθουν να αρθρώνουν λόγο μέσω του οποίου να διεκδικούν μια δικαιότερη και πιο δημοκρατική κοινωνία.

γ. Καλλιέργεια ιδιοτήτων, ικανοτήτων, δεξιοτήτων που απαιτούνται από την κοινωνία του 21ου αι. – ικανότητες κλειδιά

Επιδιώκεται οι μαθητές και οι μαθήτριες:

- Να φτάσουν στο σημείο να αποδέχονται και να εκτιμούν τη γλώσσα, την κουλτούρα και την προσωπικότητα όλων των παιδιών και να ελέγχουν ή να αντιδρούν, μέσω του προφορικού και γραπτού λόγου, σε πρακτικές που δεν υιοθετούν παρόμοια στάση.
- Να φτάσουν στο σημείο να διαπραγματεύονται τις διαφορετικές γνώσεις τους με σεβασμό της προσωπικότητας των συνομιλητών/-τριών τους.
- Να αποκτήσουν την ικανότητα να συνεργάζονται για την υλοποίηση διαφόρων δραστηριοτήτων που έχουν νόημα γι' αυτούς/-ές.
- Να είναι σε θέση να κατανοούν και να αποδέχονται τα ποικίλα και διαφορετικά νοήματα που μεταφέρουν οι συμμαθητές/-τριές τους από τις τοπικές τους κοινότητες ως ισότιμα με εκείνα που προβάλλονται από την εξουσία.
- Να είναι σε θέση να πλοηγούν σε έντυπες και ηλεκτρονικές πηγές, να αναζητούν ποικίλες πληροφορίες για την κατανόηση εκτεταμένων γραπτών κειμένων που παράγονται όχι μόνο από τα Μ.Μ.Ε. και δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς (ειδήσεις, ρεπορτάζ, χρονογραφήματα, σχόλια, νόμοι, εγκύκλιοι, ανακοινώσεις, ειδοποιήσεις, προσφορές, αναλύσεις, οδηγίες κ.λπ.). αλλά και να σχολιάζουν τις ιδεολογίες που ενυπάρχουν σε γραπτά κείμενα που προέρχονται από τη λογοτεχνία (διηγήματα, μυθιστορήματα, κόμικς, θεατρικά έργα κ.λπ.) και τον επιστημονικό λόγο (εκλαϊκευμένα επιστημονικά άρθρα και βιβλία κ.λπ.).
- Να αποκτήσουν δεξιότητες παραγωγής λόγου σε τομείς της σύγχρονης τεχνολογίας (SMS, δικτυακό ημερολόγιο, Facebook, Chat, μάθηση μέσω διαδικτύου, χρήση Skype κ.λπ.) για την κατανόηση των διαφόρων νοημάτων και ιδεολογιών που κυριαρχούν σε διάφορες κοινότητες.
- Να είναι σε θέση να συλλέγουν και να αξιοποιούν γλωσσικά δεδομένα από πολλαπλές κοινότητες γλωσσικής πρακτικής στις οποίες μετέχουν οι ίδιοι/οι ίδιες (ενδοομάδες, ψηφιακές κοινότητες, όμιλοι, ομάδες του δημόσιου πεδίου κ.λπ.), δηλαδή να λειτουργούν ως ερευνητές και ερευνήτριες της γλωσσικής ποικιλότητας μέσα σε συγκεκριμένα περιβάλλοντα χρήσης και να αποκτούν δυναμική πρόσβαση σε πρακτικές γραμματισμού εκτός σχολικής νόρμας.

2.2 Θεματικές Ενότητες

Το περιεχόμενο του μαθήματος της Νέας Ελληνικής δεν μπορεί να οριοθετηθεί στη βάση μιας αυστηρά προκαθορισμένης και γραμμικά οργανωμένης «ύλης» γραμματικών στοιχείων ή κειμενικών τύπων (αφήγηση, περιγραφή, αναφορά, διαδικασία κ.λπ.) για τους εξής λόγους: Πρώτον, όπως τονίστηκε παραπάνω, σημείο εκκίνησής μας είναι οι λειτουργίες που τα γραμματικά στοιχεία επιτελούν. Δεδομένου ότι μια γραμματική δομή (το ρήμα, λόγου χάρη) μπορεί να πραγματώνει ποικίλες λειτουργίες και μια λειτουργία (π.χ. στάση του/της συγγραφέα προς τις πληροφορίες που μεταδίδει) υλοποιείται μέσα από ποικίλα γραμματικά στοιχεία (επίθετα, επιρρήματα, εγκλίσεις ως δείκτες τροπικότητας κ.λπ.) που αναφέρονται με διαφορετικό τρόπο σε διαφορετικά κειμενικά είδη, δεν μπορεί να γίνει διαβάθμιση γραμματικών στοιχείων ανά τάξη ή βαθμίδα εκπαίδευσης. Μια τέτοια επιλογή θα παρέπεμπε σε μια μη λειτουργική προσέγγιση της γραμματικής, αποκομμένης από τις λειτουργίες της. Δεύτερον, τα κειμενικά είδη (μυθιστόρημα, αφίσα, προσκλήσεις, κατάλογοι, ταξιδιωτικοί οδηγοί κ.λπ.) μπορεί να εμπεριέχουν περισσότερους του ενός κειμενικούς τύπους (αφήγηση, περιγραφή, αναφορά, εξήγηση κ.λπ.). Ως αποτέλεσμα, είναι δύσκολη η ανεύρεση «καθαρών» κειμενικών ειδών και η διαβάθμισή τους ανά τάξη. Το περιεχόμενο επομένως απαρτίζεται από κείμενα, προφορικά, γραπτά και ψηφιακά, που διερευνούν θέματα τα οποία επιλέγονται από τη σχολική κοινότητα ως ενδιαφέροντα. Τα κείμενα αυτά προέρχονται από μια τεράστια ποικιλία πηγών, έντυπων, προφορικών και ηλεκτρονικών, και από ποικίλες κοινότητες, τοπικές κοινωνίες, ψηφιακές κ.λπ.

Για μεθοδολογικούς καθαρά λόγους, η έμφαση επικεντρώνεται σε δύο τομείς: α) στη διαπραγμάτευση κειμένων, προφορικών, γραπτών και ψηφιακών και β) στη διερεύνηση της δομής της νέας ελληνικής και των ποικιλιών της, σε σχέση πάντα με τις λειτουργίες που τα γλωσσικά στοιχεία πραγματώνουν. Τα κείμενα διακρίνονται σε χρηστικά και λογοτεχνικά. Στον τομέα των χρηστικών κειμένων μπορεί να περιληφθεί ένας μεγάλος αριθμός κειμένων για τη νέα ελληνική και την κυπριακή ποικιλία, όπως: αιτήσεις, προσκλήσεις, τιμολόγια ΑΗΚ, ΑΤΗΚ κ.λπ., ευχετήριες κάρτες, ειδήσεις από τις εφημερίδες και την τηλεόραση, προφορικές αφηγήσεις, υπομνήματα, αναφορές, νομοθετικά κείμενα, έντυπα προς συμπλήρωση, τρίπτυχα κοινωφελών οργανισμών, διαφημίσεις, πινακίδες, προφορικές μαγνητοφωνημένες συζητήσεις, κόμικς, θεατρικά έργα, συμβόλαια, οδηγίες χρήσης, επιστολές, βιογραφικά σημειώματα, διαλέξεις, αυτοπαρουσιάσεις, ετικέτες προϊόντων, σελίδες από το διαδίκτυο κ.λπ. Εξυπακούεται ότι η επεξεργασία και η παραγωγή χρηστικών κειμένων δεν νοείται αποκομμένη από τα περιβάλλοντα χρήσης τους και ότι έχει ως στόχο την αποδόμηση των πιθανών ρατσιστικών και σεξιστικών στερεοτύπων. Η αντιπαραβολική εξέταση κειμένων από τη νέα ελληνική και την κυπριακή ποικιλία έχει ως στόχο την εμπέδωση των δομικών και λεξιλογικών ομοιοτήτων και διαφορών μεταξύ των δύο ποικιλιών και την κατανόηση του συσχετισμού της καθεμιάς με διαφορετικά περιβάλλοντα χρήσης, όπως και του επικοινωνιακού δυναμισμού της σχέσης αυτής.

Όσον αφορά τη διαθεματικότητα και τη σχέση της με τη γλωσσική διδασκαλία και τον κριτικό γραμματισμό: έχοντας ως σημείο εκκίνησης διάφορα θέματα και κοινωνικά ζητήματα που παρουσιάζουν ενδιαφέρον για τη σχολική τάξη, η γλωσσική διδασκαλία και μάθηση συμπεριλαμβάνει και τους τρόπους που διαφορετικές γνωστικές περιοχές και αντικείμενα (π.χ. μαθηματικά, ιστορία, φυσική) διαπραγματεύονται τα θέματα αυτά. Στο θέμα «περιβάλλον», λόγου χάρη, τα παιδιά, μέσα από τη μελέτη των σχετικών κειμένων, που μπορεί να προτείνουν διαφορετικές αναπαραστάσεις του θέματος του περιβάλλοντος, κατανοούν πώς οι αναπαραστάσεις αυτές υλοποιούνται τόσο μέσα από διαφορετικές γλωσσικές επιλογές (κάποιες από τις οποίες μπορεί να προσεγγίζουν, λ.χ., τη γλώσσα στα σχολικά βιβλία των φυσικών επιστημών) όσο και μέσα από το συνδυασμό γλωσσικών κειμένων με εικονιστικά στοιχεία (πίνακες με αριθμούς, ποσοστά κ.λπ.).

Τα λογοτεχνικά κείμενα προέρχονται από κείμενα της σύγχρονης και παλαιότερης λογοτεχνίας, οι συγγραφείς τους ανήκουν και στα δύο φύλα και έχουν διττό σκοπό: α) την εξοικείωση με την ελληνική και την παγκόσμια λογοτεχνική παραγωγή, β) την καλλιέργεια κριτικής μεταγλωσσικής ενημερότητας ως προς τους τρόπους με τους οποίους τα λογοτεχνικά κείμενα πραγματεύονται ένα θέμα μέσα από

συγκεκριμένες γλωσσικές, δομικές και υφολογικές επιλογές που οδηγούν σε συγκεκριμένα αισθητικά αποτελέσματα, γ) την καλλιέργεια της ικανότητας κριτικής διερεύνησης των ιστορικών, ιδεολογικών και κοινωνικοπολιτισμικών συνθηκών που οδηγούν σε διαφορετικές προσλήψεις του «νοήματος» των λογοτεχνικών κειμένων και σε διαφορετικές αποτιμήσεις της αξίας τους.

Τόσο η κατανόηση όσο και η παραγωγή κειμένων αντιμετωπίζονται ως κοινωνικές διαδικασίες, δηλαδή ως διαδικασίες διαλόγου των παιδιών με τα κείμενα. Ο διάλογος αυτός προσδιορίζει τόσο τις ατομικές αναγνωστικές και συγγραφικές πρακτικές που δομούνται στην τάξη όσο και τις αντίστοιχες ομαδικές πρακτικές. Με παρόμοιο τρόπο αντιμετωπίζεται και η γραφή. Κατά τις αλληλεπιδράσεις αυτές, το κείμενο αντιμετωπίζεται σε τέσσερα επίπεδα:

- ως πλαισιωμένη δομή (ως ενότητα που αποκτά νόημα ενταγμένη σε ένα επικοινωνιακό πλαίσιο, με την ευρύτερη έννοια της κοινότητας ή του θεσμού στον οποίο εντάσσεται και τον οποίο αναπαράγει)
- ως γλωσσική και νοηματική δομή (ως ενότητα με νοηματική συνέχεια που αναπαριστά ένα θέμα μέσα από διάφορα γλωσσικά στοιχεία (λεξιλογικές και γραμματικές επιλογές, μορφές κειμενικής οργάνωσης)
- ως κοινωνική πράξη (το κείμενο εκλαμβάνεται ως τρόπος διαπραγμάτευσης κοινωνικών σχέσεων, ως μέσο δόμησης ταυτοτήτων και ως ενδείκτης κυρίαρχων ή μη ιδεολογιών).
- ως αντικείμενο αξιολόγησης.

Το κάθε ένα από τα προτεινόμενα επίπεδα δηλώνει τις διαφορετικές (και σταδιακά πιο σύνθετες) στάσεις και διαδικασίες επεξεργασίας που μαθητές/-τριες και εκπαιδευτικοί υιοθετούν απέναντι σε ένα κείμενο. Το πρόγραμμα υποστηρίζει ότι και οι τέσσερις στάσεις συλλειτουργούν για να προσδιορίσουν την έννοια του κριτικού γραμματισμού μέσα από τις δραστηριότητες της ανάγνωσης και της γραφής.

Κάθε μια από τις τέσσερις αυτές στάσεις έναντι των κειμένων απαρτίζεται από επιμέρους δεξιότητες/στρατηγικές που παρουσιάζονται στη συνέχεια (και αναπτύσσονται λεπτομερώς στο παράρτημα).

Ειδικότερα, οι δεξιότητες που συγκροτούν την κατανόηση προφορικών και γραπτών κειμένων έχουν ως εξής:

ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ ΠΡΟΦΟΡΙΚΩΝ ΚΑΙ ΓΡΑΠΤΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

1. Δεξιότητες που αφορούν τη σχέση του κειμένου με το στενό και ευρύτερο πλαίσιο επικοινωνίας του: Αναγνώριση της κειμενικής κοινότητας και του θεσμού που το κείμενο αναπαράγει ή αναδομεί, αναγνώριση του κειμενικού είδους που ο/η συγγραφέας χρησιμοποιεί, των διαφορετικών κειμενικών τύπων που ο συγγραφέας μπορεί να αναμιγνύει.
2. Δεξιότητες που αφορούν τη μελέτη του κειμένου ως γλωσσικής και νοηματικής δομής: Επεξεργασία του τρόπου που γραμματικά και λεξιλογικά στοιχεία παρουσιάζουν πρόσωπα, θέσεις, επιχειρήματα κ.λπ., επεξεργασία των πληροφοριών που δηλώνονται, επεξεργασία λεκτικών και μη λεκτικών ενδεικτών που παραπέμπουν στο συγκεκριμένο, κατανόηση των γλωσσικών στοιχείων για τη δόμηση ενός κειμένου με συνοχή και συνεκτικότητα, κατανόηση του τρόπου οργάνωσης πληροφοριών, κατανόηση του τρόπου με τον οποίο το γλωσσικό και εικονιστικό μέρος σε ένα πολυτροπικό κείμενο αλληλεπιδρούν για τη μετάδοση διαφορετικών νοημάτων ή την επικύρωση παρόμοιων πληροφοριών κ.λπ.
3. Δεξιότητες που αφορούν στο κείμενο ως κοινωνική πράξη: Ερμηνεία της λειτουργικότητας των υφολογικών, δομικών και άλλων επιλογών του κειμένου και της ρητορικής οργάνωσής του, διερεύνηση του τρόπου που ιδεολογικά μηνύματα δηλώνονται ή υπονοούνται μέσα από λεξιλογικές, μορφολογικές, συντακτικές και κειμενικές επιλογές, διερεύνηση των λεξιλογικών, μορφολογικών και συντακτικών επιλογών ή και τρόπων οργάνωσης πληροφοριών για τη δόμηση των πτυχών της πραγματικότητας που ο/η συγγραφέας επιθυμεί να αναδείξει.

4. Δεξιότητες που αφορούν το κείμενο ως αντικείμενο αξιολόγησης: Αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας του κειμένου σε σχέση με τους/τις αποδέκτες/-τριές του, αξιολόγηση των πολλαπλών προσλήψεων/ερμηνειών που τα άτομα συνεισφέρουν σε ένα κείμενο, αξιολόγηση της κοινωνικής, πολιτισμικής, ιδεολογικής λειτουργίας του κειμένου ή του κειμενικού είδους και των θεσμικών πλαισίων παραγωγής του, τόσο σε σχέση με συναφή κειμενικά είδη όσο και σε σχέση με πολλαπλές πιθανές κοινότητες αναγνωστριών/αναγνωστών. Επίσης, κριτικός αναστοχασμός και αξιολόγηση των διαδικασιών και στάσεων κατανόησης και ερμηνείας που διαμορφώθηκαν από την τάξη ως αναγνωστική/κειμενική/θεσμική κοινότητα.

Οι δεξιότητες σε κάθε ένα από τα τέσσερα προτεινόμενα επίπεδα δεν νοούνται αποκομμένες από εκείνες που συνθέτουν τα αμέσως προηγούμενα επίπεδα. Αντίθετα, οι δεξιότητες κάθε επιπέδου αξιοποιούνται ως στρατηγικές για την επιτέλεση των επόμενων. Με τον τρόπο αυτό, το προτεινόμενο μοντέλο συνθέτει τις δεξιότητες και τις στρατηγικές, προσδιορίζοντάς τις ως κοινωνικά αναδυόμενες, ως αναδυόμενες μέσα από τις στάσεις έναντι των κειμένων που παιδιά και εκπαιδευτικοί συνοικοδομούν. Παρόμοιες αρχές ισχύουν και για την παραγωγή προφορικών και γραπτών κειμένων, ως εξής:

ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΠΡΟΦΟΡΙΚΩΝ ΚΑΙ ΓΡΑΠΤΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

1. Δεξιότητες που αφορούν τη σχέση του υπό διαμόρφωση κειμένου με το πλαίσιο επικοινωνίας του: Επιλογή τρόπων οργάνωσης του περιεχομένου ενός κειμένου και της γλωσσικής μορφής του ανάλογα με την επικοινωνιακή κατάσταση, το σκοπό της επικοινωνίας και τα κοινωνικά χαρακτηριστικά του πομπού και του/της αποδέκτη/-τριας.
2. Δεξιότητες που αφορούν το κείμενο ως γλωσσική και νοηματική δομή: Σχεδιασμός (άμεσα ή έμμεσα διαλογικός) του κειμένου, αποφάσεις σχετικά με την κειμενική δομή, την κατανομή γνωστών και νέων πληροφοριών, τους μηχανισμούς συνοχής και συνεκτικότητας, τα ρητορικά σχήματα, το λεξιλόγιο, το ύφος, τη γλωσσική ποικιλία που θα χρησιμοποιηθεί κ.λπ.
3. Δεξιότητες που αφορούν το κείμενο ως κοινωνική πράξη: Επιλογή, αξιολόγηση, κριτική αναθεώρηση της λειτουργικότητας των υφολογικών, δομικών και άλλων επιλογών κατά τη διαδικασία της παραγωγής του κειμένου, της ρητορικής οργάνωσής του, των ταυτοτήτων που δηλώνονται ή υπονοούνται μέσα από συγκεκριμένες λεξιλογικές, συντακτικές και κειμενικές επιλογές κ.λπ.
4. Δεξιότητες που αφορούν το κείμενο ως αντικείμενο αξιολόγησης: Αξιολόγηση του υπό παραγωγή κειμένου σε σχέση με τις προδιαγραφές που θέτει το στενό πλαίσιο επικοινωνίας ή σε σχέση με τις πρακτικές της κοινότητας μέσα στην οποία θα λειτουργήσει, την πρόσληψή του από διαφορετικούς/-ές ακροατές/-τριες και αναγνώστες/-τριες, τις κοινωνικές σχέσεις και ταυτότητες που επιδιώκει να αναδείξει. Επίσης, κριτικός αναστοχασμός και αξιολόγηση των διαδικασιών παραγωγής κειμένων που διαμορφώθηκαν από την τάξη ως αναγνωστική/κειμενική/θεσμική κοινότητα.

- Οι δεξιότητες για τη βαθμίδα αυτή ακολουθούν πιστά τη γενική φιλοσοφία του προγράμματος, στόχος του οποίου είναι ο κριτικός γραμματισμός. Επομένως, η διδασκαλία και η εκμάθηση στην ηλικιακή αυτή ομάδα δεν αποκλίνει από τους γενικότερους στόχους, παρά την ιδιοτυπία της (εκμάθηση γραφής και ανάγνωσης).
- Οι έννοιες αναδυόμενος και αναπτυσσόμενος γραμματισμός αποτελούν ένα συνεχές· έτσι το πρόγραμμα σπουδών δεν προβλέπει καμία ηλικιακή, χρονολογική και εξελικτική διάκριση μεταξύ των δύο. Εξυπακούεται ωστόσο ότι σημείο αφητηρίας είναι ο αναδυόμενος γραμματισμός.
- Στο πλαίσιο του αναδυόμενου γραμματισμού οι δεξιότητες που καλλιεργούνται και αξιολογούνται είναι η φωνολογική ενημερότητα και η σχέση της με τις γραφοφωνηματικές αντιστοιχίες, η μορφολογική και η συντακτική ενημερότητα, ο τρόπος που αντικατοπτρίζονται και κωδικοποιούνται στη γραφή και οι τρόποι με τους οποίους στηρίζουν την ανάγνωση.
- Εξυπακούεται ότι αυτές οι δεξιότητες δεν καλλιεργούνται αποκομμένες η μία από την άλλη και ούτε αποκομμένες από την κριτική προσέγγιση των κειμενικών ειδών. Αντίθετα, η κριτική επεξεργασία των κειμένων, της δομής, της οργάνωσης και του περιεχομένου τους στηρίζει με ουσιαστικό τρόπο την καλλιέργεια της γραφοφωνηματικής, μορφολογικής και συντακτικής δεξιότητας (και αντίστροφα).
- Τα παραπάνω συνεπάγονται μια πιο σφαιρική και δομημένη προσέγγιση στην οποία οι εμφάσεις στη μορφολογική, φωνολογική και συντακτική ενημερότητα αλληλεξαρτώνται και συνυπάρχουν με την επεξεργασία των κειμένων.
- Είναι αυτονόητο ότι αξιοποιείται κριτικά η γλωσσική ποικιλότητα (διάλεκτος) στην εκμάθηση της πρώτης ανάγνωσης και γραφής, τόσο γιατί αυτό προκύπτει ως λογική ανάγκη από τη γενική φιλοσοφία του προγράμματος, όσο και γιατί είναι παιδαγωγικά αποτελεσματικότερη όσον αφορά την καλλιέργεια της φωνολογικής και μορφοσυντακτικής ενημερότητας.
- Το πρόγραμμα σπουδών δίνει έμφαση στην καλλιέργεια δεξιοτήτων και στρατηγικών για την παραγωγή και επεξεργασία κειμένων, προφορικών, γραπτών και πολυτροπικών. Οι στρατηγικές αυτές δεν διαφοροποιούνται τόσο πολύ με βάση την τάξη όσο με βάση τα είδη των κειμένων που μπορούν να αξιοποιηθούν – από απλά σε σύνθετα ή μεικτά κειμενικά είδη (με τη συνθετότητα να προσδιορίζεται με βάση τον τρόπο οργάνωσης των πληροφοριών και τη γλωσσική μορφή των κειμένων). Για το λόγο αυτό, γενικές κατηγοριοποιήσεις στρατηγικών και δεξιοτήτων προτείνονται με βάση τρεις ομάδες, Προδημοτική και Α΄ Δημοτικού, Β΄-ΣΤ΄ Δημοτικού και Γυμνάσιο-Λύκειο.

Α. ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ ΠΡΟΦΟΡΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

ΠΡΟΣΔΟΚΩΜΕΝΕΣ ΓΝΩΣΕΙΣ, ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ	ΚΕΙΜΕΝΙΚΑ ΕΙΔΗ (ενδεικτικά)	ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ (ενδεικτικά)
ΚΕΙΜΕΝΟ ΚΑΙ ΠΛΑΙΣΙΟ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ		
<p>ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ ΩΣ ΑΚΡΟΑΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ ΚΕΙΜΕΝΩΝ ΠΟΥ ΑΞΙΟΠΟΙΟΥΝΤΑΙ ΣΤΗ ΣΧΟΛΙΚΗ ΤΑΞΗ</p> <ul style="list-style-type: none"> • συνειδητοποιούν τη στενή αλληλεξάρτηση πλαισίου και κειμένου για την κατανόηση νοημάτων και κοινωνικών σχέσεων μεταξύ των συνομιλητών/-τριών • συνειδητοποιούν τη δυναμική φύση της ακρόασης: ότι η ακρόαση γίνεται με διαφορετικούς κάθε φορά σκοπούς • εξοικειώνονται με την ποικιλία των σκοπών της ακρόασης (π.χ. ακρόαση για πρόσκτηση πληροφοριών, επίλυση προβλήματος, απόλαυση λόγου κ.ο.κ.) • διευρύνουν τη γνώση τους για τα επικοινωνιακά πλαίσια όπου μπορούν να χρησιμοποιηθούν διάφορα κείμενα με τα οποία τα παιδιά είναι εξοικειωμένα ή όχι • αναγνωρίζουν τις παραμέτρους που συγκροτούν το πλαίσιο επικοινωνίας (σχέση των συνομιλητών/-τριών, θέμα, σκοπός κ.λπ.) και επηρεάζουν τη γλωσσική χρήση • αξιοποιούν το πλαίσιο επικοινωνίας για τη διατύπωση προκαταρκτικών υποθέσεων για το θέμα και το στόχο του υπό ακρόαση κειμένου • αξιοποιούν τα αρχικά γλωσσικά στοιχεία (κωδικοποιημένες φράσεις έναρξης παραμυθιών και ιστοριών, λόγου χάρη) που προσλαμβάνουν ως ακροατές/-τριες για την επιβεβαίωση των αρχικών υποθέσεων που έχουν διατυπώσει για το υπό ακρόαση επικοινωνιακό γεγονός • αναπτύσσουν την ικανότητα διατύπωσης προκαταρκτικών υποθέσεων σχετικά με τις κοινωνικές σχέσεις των συνομιλητών/-τριών στο υπό ακρόαση επικοινωνιακό γεγονός (αν είναι φίλοι, γνωστοί, αν συνομιλούν για πρώτη φορά, για ένα θέμα που γνωρίζουν ή όχι) <p>ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ ΩΣ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΕΣ/-ΟΥΣΕΣ ΣΕ ΕΝΑ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΚΟ ΓΕΓΟΝΟΣ</p> <ul style="list-style-type: none"> • κατανοούν το ρόλο τους ως ακροατών/-τριών • αναπτύσσουν την ικανότητα να διατυπώνουν διευκρινιστικές ερωτήσεις για το είδος των πληροφοριών που δεν κατανοούν, ανάλογα με το κειμενικό είδος και το πλαίσιο του • κατανοούν το ρόλο που επιτελεί η υιοθέτηση από το/-τη συνομιλητή/-τρια της κατάλληλης «γλώσσας σώματος» για τη μετάδοση μηνυμάτων • αξιοποιούν τα παραγλωσσικά και γλωσσικά μέσα που μπορούν να χρησιμοποιήσουν για να λειτουργήσουν ως ενεργοί ακροατές/-τριες 	<p>Ποικίλα προφορικά κειμενικά είδη, όπως:</p> <ul style="list-style-type: none"> • βιωματικές αναδιηγήσεις • προφορικές αφηγήσεις προς οικείους • καθημερινοί διάλογοι ή/και συζητήσεις μεταξύ οικείων και μη προσώπων, με συγκεκριμένο θέμα και για συγκεκριμένο σκοπό (π.χ. για πρόσκληση, καθοδήγηση, προσανατολισμό κ.ο.κ.) • απλοί διάλογοι μεταξύ αγνώστων με συγκεκριμένο στόχο (π.χ. οδηγίες/προσανατολισμός, προφορική πρόσκληση, κανόνες παιχνιδιού κ.λπ.) • κειμενικά είδη του τηλεοπτικού και ραδιοφωνικού λόγου (π.χ. διαφημίσεις, παιδικές εκπομπές, συνταγές κ.λπ.) • προφορικά παραμύθια • ποιήματα, τραγούδια, αινίγματα • πολυτροπικά κείμενα, κείμενα, δηλαδή, που συνδυάζουν προφορικό λόγο, ήχο/μουσική και εικόνα, π.χ. διαφημίσεις, συνταγές (βλ. και παραπάνω), • πολυτροπικά παραμύθια, ηλεκτρονικά παιχνίδια, πολυαισθητηριακά παιχνίδια 	<ul style="list-style-type: none"> • «παιχνίδια αναγνώρισης του διαφορετικού τρόπου που επικοινωνιακές παράμετροι (σχέση συνομιλητών/-τριών, γνώση του σκοπού, χώρου, χρόνου κ.λπ.) επηρεάζουν το κείμενο που παράγει ο ίδιος ομιλητής ή ομιλήτρια που απευθύνεται σε διαφορετικούς αποδέκτες ή που παράγουν διαφορετικοί ομιλητές/-τριες • παιχνίδια ακρόασης κειμένου χωρίς υποστηρικτικό υλικό (π.χ. διαφήμιση) και ακρόαση του ίδιου κειμένου πλαισιωμένου από οπτικό υλικό (εικόνα, μαγνητοσκοπημένο υλικό) • «παιγνιώδεις δραστηριότητες» ανακάλυψης βασικών εξωγλωσσικών πληροφοριών, π.χ. «ακούω-κάνω υποθέσεις-σκέφτομαι τρόπους διερεύνησης-ανακαλύπτω διαφορές» • προκαταρκτική διερεύνηση της πολυτροπικότητας ως τρόπου κωδικοποίησης διαφορετικών πληροφοριών

ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ ΩΣ ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΚΑΙ ΝΟΗΜΑΤΙΚΗ ΔΟΜΗ

ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ ΩΣ ΑΚΡΟΑΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ ΚΕΙΜΕΝΩΝ ΠΟΥ ΑΞΙΟΠΟΙΟΥΝΤΑΙ ΣΤΗ ΣΧΟΛΙΚΗ ΤΑΞΗ

- συνειδητοποιούν την κειμενική διάσταση του προφορικού λόγου, δηλαδή ότι ο προφορικός λόγος δεν συνιστά ένα σύνολο αποσπασματικών λέξεων αλλά ένα κείμενο με νόημα που δημιουργείται μέσα από τη συνεργασία ομιλητών/-τριών και ακροατών/-τριών
- επισημαίνουν τα παραγλωσσικά και εξωγλωσσικά στοιχεία (όπως είναι ο επιτονισμός και το ύψος της φωνής, οι εκφράσεις του προσώπου, οι κινήσεις του σώματος κ.ά.) για τη μετάδοση πληροφοριών
- κάνουν συσχετίσεις με την εμπειρία και την τοπική κοινότητά τους για την κατανόηση των πληροφοριών του κειμένου
- αξιοποιούν διακειμενικές συνδέσεις (συσχετίσεις με προϋπάρχουσα γνώση άλλων κειμένων/κειμενικών ειδών) για την κατανόηση των πληροφοριών και της λειτουργίας του κειμένου
- εντοπίζουν και κατανοούν το λεξιλόγιο που χρησιμοποιεί ο ομιλητής/η ομιλήτρια για να αναπτύξει ένα θέμα ή για να δηλώσει την εναλλαγή από θέμα σε θέμα
- αναγνωρίζουν και αξιοποιούν τα ποικίλα λεξιλογικά και γραμματικά στοιχεία που χρησιμοποιεί ο ομιλητής ή η ομιλήτρια για να δηλώσει τις σχέσεις μεταξύ των πληροφοριών του κειμένου (χρονική ακολουθία, αιτιακή σχέση κ.λπ.)
- αναγνωρίζουν το ρόλο που οι νοηματικές ασυνέχειες (απότομες αλλαγές σε πρόσωπα, χρόνο, θέματα) παίζουν στη μείωση της νοηματικής συνεκτικότητας ενός κειμένου
- διευρύνουν τη γνώση τους για ποικίλες γλωσσικές λειτουργίες του προφορικού λόγου (πρόσκληση, παράκληση, διαταγή, κ.λπ.)
- διευρύνουν τη γνώση τους για τη διαλεκτική/υφολογική ποικιλία στον προφορικό λόγο

ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ ΩΣ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΕΣ/-ΟΥΣΕΣ ΣΕ ΕΝΑ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΚΟ ΓΕΓΟΝΟΣ

- αναπτύσσουν την ικανότητα να συνεργάζονται και να συνομιλούν με συνομιλητές/-τριες που διαθέτουν διαφορετικό βαθμό γνώσης του θέματος από τους ίδιους/-ες
- καλλιεργούν στρατηγικές για να πάρουν το λόγο και να διατυπώσουν διευκρινιστικές ερωτήσεις για πληροφορίες που δεν έχουν κατανοήσει
- χρησιμοποιούν στρατηγικές για να δηλώσουν τη συμφωνία ή την αντίθεσή τους με τον/την ακροατή/-τρια, σεβόμενοι/-ες τις θέσεις του/της

Ποικίλα προφορικά κειμενικά είδη

(βλ. Επίπεδο 1: Κείμενο και Πλαίσιο Επικοινωνίας)

- συνεργατικές δραστηριότητες όπου τα παιδιά (τα μέλη μιας ομάδας) ασκούνται (μέσα από την ακρόαση κειμένων που παρήγαγαν άτομα διαφορετικών ομάδων) στη διατύπωση υποθέσεων σε σχέση με το περιεχόμενο/θέμα των υπό ακρόαση κειμένων
- υποβολή διευκρινιστικών ερωτήσεων σε σχέση με το περιεχόμενο/θέμα και τα μηνύματα/νοήματα των κειμένων
- παιχνίδια διερεύνησης με στόχο τη διάκριση της ποιότητας πληροφοριών, τη διάκριση, δηλαδή, πληροφοριών σε φανταστικές και πραγματικές
- χρήση παντομίμας, δραματοποιήσεων, υποδύσεις ρόλων κ.λπ., για διαφορετική σημειωτική απόδοση ή/και σύνοψη των νοημάτων/μηνυμάτων
- αφαίρεση παραγλωσσικών και εξωγλωσσικών στοιχείων και αντιπαραβολή κειμένων πριν και μετά
- συζητήσεις στο πλαίσιο ομάδων αλλά και μεταξύ παιδιών και εκπαιδευτικού πάνω σε προφορικά κείμενα που χαρακτηρίζονται από το διαφορετικό βαθμό με τον οποίο κάποιες πληροφορίες που αφορούν σε ένα θέμα παρουσιάζονται ως γνωστές και δεν κωδικοποιούνται και ως νέες (π.χ. σύγκριση των παραλλαγών ενός παραμυθιού που κωδικοποιούν αρκετά στοιχεία για ένα θέμα σε αντίθεση με παραλλαγές ή άλλα κείμενα [βίντεο] που αφήνουν υπονοούμενες κάποιες πληροφορίες)
- αφαίρεση λεπτομερειών και αντιπαραβολή κειμένων πριν και μετά
- αντιπαραβολή μονοτροπικών και πολυτροπικών κειμένων
- σχολιασμός δύο ή περισσότερων προφορικών μηνυμάτων που διαφέρουν στον τρόπο παρουσίασης πληροφοριών (παραλλαγών ενός παραμυθιού που διαφέρουν ως προς την πλοκή τους)
- αντιπαραβολή/σύγκριση των πληροφοριών που εμπεριέχονται σε μονοτροπικά εν αντιθέσει με πολυτροπικά προφορικά κείμενα

ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ ΩΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΡΑΞΗ

ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ

- κάνουν προκαταρκτικές σκέψεις σχετικά με τις κοινωνικές λειτουργίες των υπό επεξεργασία ειδών του προφορικού λόγου
- σχολιάζουν τις κοινωνικές και πολιτισμικές προεκτάσεις του τύπου και της οργάνωσης/μετάδοσης της πληροφορίας ανάλογα με το κειμενικό είδος (π.χ. πώς ο τρόπος που παρουσιάζονται οι πληροφορίες σε μια προφορική ανακοίνωση παραπέμπει σε εγκυρότητα, αξιοπιστία κ.λπ.)
- σχολιάζουν τις κοινωνικές και πολιτισμικές προεκτάσεις της διαφοροποιημένης, ανάλογα με το είδος του προφορικού λόγου, συμμετοχής του/της αποδέκτη/-τριας (σχέσεις εξουσίας, αυθεντίας, ισοτιμίας κ.λπ.)
- σχολιάζουν το υφολογικό αποτέλεσμα της χρήσης στοιχείων της διαλέκτου ανάλογα με το κειμενικό είδος και το πλαίσιο επικοινωνίας
- αναγνωρίζουν τη σημειολογική λειτουργία της εικόνας και του ήχου στα πολυτροπικά κείμενα και τα αποτελέσματά της ανάλογα με τον/την αποδέκτη/-τρια
- αναγνωρίζουν την προθετικότητα του/της ομιλήτριας
- διακρίνουν την οπτική γωνία «θέασης του κόσμου», που υιοθετεί ο/η ομιλήτρια (πώς παρουσιάζονται οι πληροφορίες σε μια προφορική διαφήμιση, οι κύριοι χαρακτήρες, οι δευτερευόντες, η χρονική και αιτιακή ακολουθία των γεγονότων σε ένα προφορικό παραμύθι κ.λπ.)
- διαμορφώνουν προσωπικές θέσεις/απόψεις έναντι των νοημάτων/μηνυμάτων και της μορφής των κειμένων

Ποικίλα προφορικά κειμενικά είδη

(βλ. Επίπεδο 1: Κείμενο και Πλαίσιο Επικοινωνίας)

- αντιπαραβολή/σύγκριση διαφορετικών, συγκρίσιμων μεταξύ τους, πληροφοριών που μεταδίδονται από τον/την ίδιο/-α πομπό/πηγή αλλά σε διαφορετικούς αποδέκτες (παιδιά νηπιαγωγείου – παιδιά των πρώτων τάξεων του δημοτικού)
- αντιπαραβολή/σύγκριση διαφορετικών, συγκρίσιμων μεταξύ τους, πληροφοριών που μεταδίδονται από τον/την ίδιο/-α πομπό/πηγή αλλά με αποδοχή ή μη των διακοπών εκ μέρους του αποδέκτη, με ενσωμάτωση ή μη διαλόγου
- αντιπαραβολή κειμένων που ενδιατρύβουν στο ίδιο θέμα αλλά το παρουσιάζουν μέσα από διαφορετικές οπτικές (παραμύθι και κινούμενα σχέδια, θεατρικό έργο)
- διεξαγωγή συζητήσεων στο πλαίσιο ομάδων και σύγκριση των απόψεων των ομάδων για καταγραφή και παρουσίαση των σκέψεων, διαθέσεων, προθέσεων, κρίσεων, συναισθημάτων των μαθητών/-τριών απέναντι στο προφορικό κείμενο
- αιτιολόγηση προσωπικών θέσεων / απόψεων («συμφωνώ γιατί...», «διαφωνώ γιατί...» κ.λπ.)

ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ ΩΣ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ

- αποτιμούν την αποτελεσματικότητα των υπό ακρόαση κειμένων βάσει κάποιων απλών κριτηρίων (νοηματικής συνέχειας, ύφους/διαλεκτικής ποικιλίας, αναγνώρισης του κοινωνικού ρόλου του/της αποδέκτη/-τριας κ.λπ.)
- κάνουν προκαταρκτικές διαπιστώσεις σχετικά με τα προφορικά κειμενικά είδη ως κοινωνικές/πολιτισμικές πρακτικές
- επιχειρούν προκαταρκτικές διακρίσεις μεταξύ ιδιωτικών και δημόσιων, επίσημων και ανεπίσημων «φωνών» και του κοινωνικού τους ρόλου στην κοινότητα των μαθητριών και των μαθητών
- επιχειρούν προκαταρκτικές αξιολογήσεις της πρόσληψης του προφορικού λόγου στην τάξη σε σχέση με την πρόσληψη του προφορικού λόγου εκτός τάξης

Ποικίλα προφορικά κειμενικά είδη

(βλ. Επίπεδο 1: Κείμενο και Πλαίσιο Επικοινωνίας)

- συζήτηση και διατύπωση αξιολογικών κρίσεων για το ρόλο των γλωσσικών, των εικονιστικών ή και άλλων σημειωτικών μέσων επικοινωνίας στον προφορικό λόγο
- συζήτηση και διατύπωση αξιολογικών κρίσεων για το περιεχόμενο και τη μορφή των υπό ακρόαση κειμένων
- συζήτηση, σύγκριση και διατύπωση αξιολογικών κρίσεων για το περιεχόμενο, τη μορφή και τη λειτουργία του προφορικού λόγου που παράγεται εκτός τάξης και της πρόσληψής του

B. ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΠΡΟΦΟΡΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

ΠΡΟΣΔΟΚΩΜΕΝΕΣ ΓΝΩΣΕΙΣ, ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ	ΚΕΙΜΕΝΙΚΑ ΕΙΔΗ (ενδεικτικά)	ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ (ενδεικτικά)
ΚΕΙΜΕΝΟ ΚΑΙ ΠΛΑΙΣΙΟ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ		
<p>ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ ΩΣ ΠΑΡΑΓΩΓΟΙ ΣΥΝΕΧΟΥΣ ΠΡΟΦΟΡΙΚΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ</p> <ul style="list-style-type: none"> διευρύνουν τη γνώση τους για τα επικοινωνιακά πλαίσια όπου μπορούν να χρησιμοποιηθούν διάφορα προφορικά κείμενα διευρύνουν τη γνώση τους σχετικά με την ποικιλία των σκοπών των προφορικών κειμένων (π.χ. ακρόαση για πρόσκτηση πληροφοριών, επίλυση προβλήματος, απόλαυση λόγου κ.ο.κ.) επιλέγουν τις παραμέτρους του πλαισίου επικοινωνίας των υπό παραγωγή προφορικών κειμένων (σχέση των συνομιλητών/-τριών, θέμα, σκοπός κ.λπ.) παίρνουν προκαταρκτικές αποφάσεις σχετικά με το περιεχόμενο και την οργάνωσή του και τη μορφή της γλώσσας <p>ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ ΩΣ ΣΥΝΟΜΙΛΗΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ</p> <ul style="list-style-type: none"> κατανοούν το ρόλο τους ως συνομιλητών/συνομιλητριών – να διατυπώνουν διευκρινιστικές ερωτήσεις για το είδος των πληροφοριών που δεν κατανοούν, να διακόπτουν, να παρεμβαίνουν, να διαφωνούν– ανάλογα με το κειμενικό είδος και το πλαίσιο του κατανοούν το ρόλο που επιτελεί η υιοθέτηση της κατάλληλης «γλώσσας σώματος» για τη μετάδοση μηνυμάτων εντοπίζουν τα παραγλωσσικά και γλωσσικά μέσα που μπορούν να χρησιμοποιήσουν, ανάλογα με το κειμενικό είδος και το πλαίσιο του 	<p>Ποικίλα προφορικά κειμενικά είδη</p> <p>(βλ. Επίπεδο 1: Κείμενο και Πλαίσιο Επικοινωνίας)</p>	<ul style="list-style-type: none"> «παιχνίδια επιλογών» όσον αφορά ορισμένα ιδιαίτερα γνωρίσματα ενός ή περισσότερων προφορικών κειμένων που απευθύνονται σε διαφορετικούς αποδέκτες/-τριες και παράγονται σε διαφορετικά πλαίσια αντιπαραβολή προφορικών κειμένων, π.χ. οδηγίων προσανατολισμού, με ή χωρίς την παρουσία παραγλωσσικών και εξωγλωσσικών στοιχείων
ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ ΩΣ ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΚΑΙ ΝΟΗΜΑΤΙΚΗ ΔΟΜΗ		
<p>ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ ΩΣ ΠΑΡΑΓΩΓΟΙ ΣΥΝΕΧΟΥΣ ΠΡΟΦΟΡΙΚΟΥ ΛΟΓΟΥ/ΚΕΙΜΕΝΟΥ</p> <ul style="list-style-type: none"> προσεγγίζουν την παραγωγή προφορικών κειμένων όχι ως ένα σύνολο μεμονωμένων προτάσεων αλλά ως μια νοηματική ενότητα που απευθύνεται σε έναν/μία αποδέκτη/-τρια διευρύνουν τη γνώση τους για τα κειμενικά σχήματα με τα οποία μπορούν να παρουσιαστούν οι πληροφορίες (αφηγήσεις, περιγραφές, απαρίθμηση στοιχείων κ.λπ.) λαμβάνουν αποφάσεις σε σχέση με τα παραγλωσσικά, τα εξωγλωσσικά ή/και τα πολυτροπικά στοιχεία που μπορεί να στηρίζουν τις πληροφορίες που μεταδίδουν ανάλογα με το κειμενικό είδος <p>ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ ΩΣ ΣΥΝΟΜΙΛΗΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ</p> <ul style="list-style-type: none"> επικοινωνούν με οικείους και μη οικείους συνομιλητές/-τριες που διαφέρουν ως προς το βαθμό γνώσης τους για το υπό συζήτηση θέμα 	<p>Ποικίλα προφορικά κειμενικά είδη</p> <p>(βλ. Επίπεδο 1: Κείμενο και Πλαίσιο Επικοινωνίας)</p>	<ul style="list-style-type: none"> αντιπαραβολή προφορικών κειμένων, π.χ. οδηγίων προσανατολισμού, με ή χωρίς την παρουσία παραγλωσσικών και εξωγλωσσικών στοιχείων αντιπαραβολή προφορικών κειμένων, π.χ. διαφημίσεων, με ή χωρίς την παρουσία πολυτροπικών στοιχείων συγκέντρωση και παρουσίαση πληροφοριών ανάλογα με την προηγούμενη γνώση και τις προσδοκίες του αποδέκτη σύγκριση κειμένων στα οποία οι σχέσεις μεταξύ των πληροφοριών (χρο-

<ul style="list-style-type: none"> • συμμετέχουν σε συζητήσεις με πολλούς/-ές αποδέκτες/-τριες για θέματα των ενδιαφερόντων τους • εφαρμόζουν βασικούς μηχανισμούς στους οποίους στηρίζεται μια συνομιλία (εναλλαγή συνομιλητών/-τριών, τήρηση θέματος κ.λπ.) • κατανοούν την απομάκρυνση από το υπό συζήτηση θέμα και είναι σε θέση να επαναφέρουν τη συζήτηση στο βασικό θέμα μετά από παρεκκλίσεις • συνεργάζονται για τη δόμηση μιας δραστηριότητας λόγου • κατανοούν το ρόλο των σημάτων (έκφραση απορίας, ερωτήσεις κ.λπ.) που παρέχουν οι συνομιλητές/-τριες κατά τη διάρκεια του επικοινωνιακού γεγονότος και τα αξιοποιούν για την παραγωγή ενός κατανοητού κειμένου • διευρύνουν την ικανότητά τους να μεταβαίνουν από τη συνεργασιακή παραγωγή κειμένων στην αυτόνομη παραγωγή τους 		<p>νικές, αιτιακές, κ.λπ.) δηλώνονται με επιτονισμό ή με γλωσσικά στοιχεία</p> <ul style="list-style-type: none"> • πειραματισμός με τη χρήση τεχνικών προσέλευσης της προσοχής του ακροατηρίου (οι οποίες μπορεί να σχετίζονται με τη ροή ή/και τις παύσεις του λόγου, με τον επιτονισμό, το ρυθμό, την ένταση της φωνής, τις εκφράσεις προσώπου, τις χειρονομίες, τις στάσεις, τις κινήσεις του σώματος, την αξιοποίηση της πολυτροπικότητας, τη χρήση των νέων τεχνολογιών κ.ο.κ.) • συμμετοχή σε οργανωμένες δραστηριότητες όπου τα παιδιά καλούνται να αφηγηθούν ιστορίες στους συμμαθητές/-τριές τους • παιχνίδια ρόλων όπου οι μαθητές/-τριες λειτουργούν ως βοηθητική σκαλωσιά σε μια συμμαθήτρια/έναν συμμαθητή τους, βοηθώντας τον/την να παραγάγει ένα κείμενο • παιχνίδια ρόλων όπου οι μαθητές/-τριες μαθαίνουν να αξιοποιούν το βοηθητικό ιστό που ένα άλλο άτομο παρέχει σ' αυτούς και αυτές για να δομήσουν ένα κείμενο κατανοητό
ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ ΩΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΡΑΞΗ		
<p>ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ</p> <ul style="list-style-type: none"> • εντοπίζουν τις κοινωνικές λειτουργίες των υπό παραγωγή ειδών του προφορικού λόγου • λαμβάνουν υπόψη τις κοινωνικές και πολιτισμικές προεκτάσεις του τύπου και της οργάνωσης/μετάδοσης της πληροφορίας ανάλογα με το κειμενικό είδος στην παραγωγή προφορικών κειμένων • αξιοποιούν τις κοινωνικές προεκτάσεις της διαφοροποιημένης, ανάλογα με το είδος του προφορικού λόγου, συμμετοχής του αποδέκτη (σχέσεις εξουσίας, αυθεντίας, ισοτιμίας κ.λπ.) • αξιοποιούν τα υφολογικά αποτελέσματα της χρήσης στοιχείων της διαλέκτου ανάλογα με το κειμενικό είδος και το πλαίσιο επικοινωνίας • αξιοποιούν τη σημειολογική λειτουργία της εικόνας και του ήχου στα πολυτροπικά κείμενα • δηλώνεται ρητά ή υπόρρητα η προθετικότητα του/της ομιλήτριας 	<p>Ποικίλα προφορικά κειμενικά είδη (βλ. Επίπεδο 1: Κείμενο και Πλαίσιο Επικοινωνίας)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • παιχνίδια μετασχηματισμού του κειμενικού είδους του προφορικού λόγου ανάλογα με τον αποδέκτη, το σκοπό, το θέμα, την οπτική γωνία • παιχνίδια μετασχηματισμού του κειμενικού είδους από μονολογικό σε διαλογικό και από μονοτροπικό σε πολυτροπικό • παιχνίδια μετασχηματισμού του ύφους/της γλωσσικής ποικιλίας • αξιολόγηση των παραπάνω μετασχηματισμών σε σχέση με τις κοινωνικές πράξεις που επιτελούν (κατασκευή ταυτότητας, οπτική γωνία κ.λπ.).

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

<p>ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ</p> <ul style="list-style-type: none"> • αποτιμούν την αποτελεσματικότητα των παραχθέντων προφορικών κειμένων βάσει κάποιων απλών κριτηρίων (νοηματικής συνέχειας, ύφους/διαλεκτικής ποικιλίας, αναγνώρισης του κοινωνικού ρόλου του/της αποδέκτη/-τριας κ.λπ.) • επιχειρούν προκαταρκτικές διαπιστώσεις σχετικά με τα προφορικά κειμενικά είδη ως κοινωνικές/πολιτισμικές πρακτικές • επιχειρούν προκαταρκτικές διακρίσεις μεταξύ ιδιωτικών και δημόσιων, επίσημων και ανεπίσημων «φωνών» και του κοινωνικού τους ρόλου στην κοινότητα των μαθητριών και των μαθητών • επιχειρούν προκαταρκτικές αξιολογήσεις της παραγωγής προφορικού λόγου στην τάξη σε σχέση με την παραγωγή προφορικού λόγου εκτός τάξης 	<p>Ποικίλα προφορικά κειμενικά είδη</p> <p>(βλ. Επίπεδο 1: Κείμενο και Πλαίσιο Επικοινωνίας)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • εμπλοκή σε δραστηριότητες ετεροαξιολόγησης προφορικών κειμένων σύμφωνα με το πλαίσιο παραγωγής τους • σχολιασμός διαφόρων εκδοχών κειμένου/ων που παρουσιάζονται ως προς το βαθμό που είναι κατανοητά στους αποδέκτες τους • συζήτηση και διατύπωση αξιολογικών κρίσεων για το ρόλο των γλωσσικών, των εικονιστικών ή και άλλων σημειωτικών μέσων επικοινωνίας στον προφορικό λόγο • συζήτηση και διατύπωση αξιολογικών κρίσεων για το περιεχόμενο και τη μορφή των παραχθέντων κειμένων • συζήτηση, σύγκριση και διατύπωση αξιολογικών κρίσεων για το περιεχόμενο, τη μορφή και τη λειτουργία προφορικού λόγου που παράγεται εντός και εκτός τάξης
---	--	---

Γ. ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ ΓΡΑΠΤΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

<p>ΠΡΟΣΔΟΚΩΜΕΝΕΣ ΓΝΩΣΕΙΣ, ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ</p>	<p>ΚΕΙΜΕΝΙΚΑ ΕΙΔΗ (ενδεικτικά)</p>	<p>ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ (ενδεικτικά)</p>
<p>ΚΕΙΜΕΝΟ ΚΑΙ ΠΛΑΙΣΙΟ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ</p>		
<p>ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ</p> <ul style="list-style-type: none"> • αναγνωρίζουν ότι ο γραπτός λόγος είναι φορέας μηνυμάτων που πραγματώνονται με τη μορφή κειμένων • διευρύνουν και επαναπροσδιορίζουν την προϋπάρχουσα γνώση τους για τις λειτουργίες που επιτελεί ο γραπτός λόγος • κατανοούν ότι η ανάγνωση έχει ποικίλους σκοπούς (π.χ. ανάγνωση για πρόσκτηση πληροφοριών, επισήμανση βασικών πληροφοριών ή λεπτομερειών, επίλυση προβλήματος, απόλαυση του λόγου, κ.ο.κ.) • κατακτούν στρατηγικές αναγνώρισης των παραμέτρων που συγκροτούν το πλαίσιο του κειμένου/-ων (εντοπισμός της σχέσης των συνομιλητών/-τριών, του σκοπού, χώρου, χρόνου κ.λπ.) • διατυπώνουν προκαταρκτικές υποθέσεις-προβλέψεις (με βάση το πλαίσιο επικοινωνίας) για το υπό ανάγνωση κείμενο • κατακτούν τις πρώτες συσχετίσεις μεταξύ του επικοινωνιακού πλαισίου και των διαφορετικών σημειωτικών μέσων που μπορούν να αξιοποιηθούν (παραγωγή μονοτροπικών ή πολυτροπικών κειμένων) 	<p>Ποικίλα γραπτά κειμενικά είδη όπως:</p> <ul style="list-style-type: none"> • αφίσες • λεζάντες • πινακίδες • σήματα • σημειώματα • προσκλήσεις • κατάλογοι • κανόνες παιχνιδιού • μικρές ιστορίες • ηλεκτρονικά μηνύματα • ευχετήριες κάρτες • πολυτροπικά κείμενα που συνδυάζουν εικόνα με γραπτό λόγο (πολυτροπικά παραμύθια, ηλεκτρονικά παιχνίδια κ.λπ.) 	<ul style="list-style-type: none"> • «παιχνίδια επιλογών» όσον αφορά ορισμένα ιδιαίτερα γνωρίσματα ενός ή περισσότερων προφορικών κειμένων που απευθύνονται σε διαφορετικούς αποδέκτες/-τριες και παράγονται σε διαφορετικά πλαίσια • αντιπαραβολή προφορικών κειμένων, π.χ. οδηγιών προσανατολισμού, με ή χωρίς την παρουσία παραγλωσσικών και εξωγλωσσικών στοιχείων -συζητήσεις στο πλαίσιο ομάδων αλλά και μεταξύ παιδιών και εκπαιδευτικού και συγκριτική αντιπαραβολή γραπτών κειμένων που χαρακτηρίζονται από διαφορετικό βαθμό αξιοποίησης της πολυτροπικότητας (για διάκριση του γραπτού λόγου από τα υπόλοιπα στοιχεία) • σύγκριση κειμένων διαφορετικής μορφής/κωδικοποίησης της προϋπάρχουσας γνώσης πάνω σε ένα θέμα (δηλαδή κείμενα που κωδικοποιούν αρκετά στοιχεία για ένα θέμα σε αντίθεση με κείμενα [π.χ. «ΠΡΟΣΟΧΗ ΣΚΥΛΟΣ»] που αφήνουν υπονοούμενες κάποιες πληροφορίες)

<ul style="list-style-type: none"> • προσεγγίζουν τα γλωσσικά και οπτικά στοιχεία ενός πολυτροπικού κειμένου ως φορείς νοημάτων 		<ul style="list-style-type: none"> • παιχνίδια αναγνώρισης του διαφορετικού τρόπου που επικοινωνιακές παράμετροι κειμένων (σχέση συνομιλητών/-τριών, γνώση του σκοπού, χώρου, χρόνου κ.λπ.) επηρεάζουν τον τρόπο και το βαθμό κωδικοποίησης της προϋπάρχουσας γνώσης με τη μορφή κειμένου • συζητήσεις σε σχέση με τις προσδοκίες που διαμορφώνονται με βάση το πλαίσιο επικοινωνίας για το είδος του κειμένου, της λειτουργίας και του ύφους του κειμένου (φιλικό, επίσημο, πρότυπη γλώσσα/διάλεκτος κ.λπ.) • προκαταρκτική διερεύνηση του είδους της πολυτροπικότητας που το πλαίσιο απαιτεί
--	--	---

ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ ΩΣ ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΚΑΙ ΝΟΗΜΑΤΙΚΗ ΔΟΜΗ

<p>ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ</p> <ul style="list-style-type: none"> • κατακτούν το μηχανισμό ανάγνωσης <ul style="list-style-type: none"> • γραφοφωνηματικές αντιστοιχίες • φθόγγοι και φωνήματα της κοινής νέας ελληνικής και της κυπριακής (διπλά, δασέα και προστριβή σύμφωνα, τελικό -ν, και οι εναλλακτικοί τρόποι γραφής τους, π.χ. τάλι και τάλβι, έχει και έσει/έσει, και, τζαι και τζαι, χωριά και χωρκά) • συλλαβισμός, επιτρεπτοί και μη επιτρεπτοί συνδυασμοί συμφώνων στην κοινή νέα ελληνική και την κυπριακή (π.χ. ρτ στην αρχή λέξεων όπως να 'ρτω στην κυπριακή) • τονισμός και η διαφοροποιητική αξία του τόνου για το νόημα της λέξης • διαισθητική-εμπειρική ανάλυση σε μορφήματα και σε συντακτικές φράσεις, με σκοπό τη διευκόλυνση της ανάγνωσης και της πρωτοεπίπεδης κατανόησης • τήρηση βασικών σημείων στίξης όπως η τελεία, το κόμμα, το ερωτηματικό κατά την ανάγνωση • ανάγνωση μικρών κειμένων • αναγνωρίζουν διαισθητικά τις μορφολογικές καταλήξεις των λέξεων (ενικός και πληθυντικός ουσιαστικών, καταλήξεις ρημάτων, ουσιαστικών και επιθέτων) και τη λειτουργική τους διάσταση (π.χ. πληθυντικός ως δείκτης ευγένειας ή επισημότητας/κοινωνικής απόστασης, νόημα του χρόνου του ρήματος σε φανταστικές και μη φανταστικές αφηγήσεις κ.λπ.) • αναγνωρίζουν διαισθητικά και αδρομερώς βασικές συντακτικές κατηγορίες (ρήμα, υποκείμενο, αντικείμενο) με βάση το σημασιολογικό τους ρόλο (δράστης, δράση, αντικεί- 	<p>Ποικίλα προφορικά κειμενικά είδη (βλ. Επίπεδο 1: Κείμενο και Πλαίσιο Επικοινωνίας)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • αντιστοίχιση λέξης-εικόνας, εντοπισμός λέξεων σε διαφορετικά περιβάλλοντα, χρήση γλωσσικών χαρτών • εντοπισμός και βασική επεξεργασία των λέξεων-κλειδιών που περιέχουν το υπό έμφαση γράμμα ή δίγραφο • αναγνώριση του υπό έμφαση γράμματος σε ποικίλα περιβάλλοντα • εντοπισμός του υπό έμφαση γράμματος με ποικίλους τρόπους (π.χ. υπογράμμιση, χρωμάτισμα, κιναισθητικές δραστηριότητες) και με παιγνιώδη μορφή • ανάγνωση μονοσύλλαβων και δισύλλαβων λέξεων που προκύπτουν από το συνδυασμό διδαχθέντων γραμμάτων • ανάγνωση ψευδολέξεων που περιέχουν τα διδαχθέντα γράμματα • αναγραμματισμοί και ανασυλλαβισμοί • παιχνίδια αντικατάστασης φωνημάτων με σκοπό την αναγνώριση της διαφοροποιητικής τους αξίας • παιχνίδια παρηχήσεων • παιχνίδια με μορφήματα: σπάσιμο λέξης σε μορφήματα, τοποθέτηση μορφημάτων σε ακατάλληλες θέσεις, ρίμες με μορφήματα • παιχνίδια αλλαγής της σειράς των λέξεων
--	---	--

<p>μενο της δράσης), και τη λειτουργική τους διάσταση (π.χ. ρήματα σε κείμενα αφηγηματικού τύπου, ουσιαστικά σε πινακίδες κ.λπ.)</p> <ul style="list-style-type: none"> • κατακτούν βασικό λεξιλόγιο σε σχέση με το κειμενικό είδος: <ul style="list-style-type: none"> • διακρίνουν συχνόχρηστες λέξεις με τις οποίες είναι εξοικειωμένοι/-ες μέσα από τον περιβάλλοντα γραπτό τους λόγο και εξοικειώνονται με τη χρήση τους σε διαφορετικά περιβάλλοντα • διευρύνουν το θεματικό λεξιλόγιο • κάνουν προκαταρκτικές διακρίσεις του λεξιλογίου σε επίσημο, ανεπίσημο, τεχνικό, οικείο • κάνουν προκαταρκτικές συγκρίσεις λέξεων της κοινής νεοελληνικής με αντίστοιχες λέξεις της διαλέκτου ως προς το νόημα και τις κοινωνικές τους συνυποδηλώσεις • αναγνωρίζουν μορφές κειμενικής οργάνωσης: <ul style="list-style-type: none"> • εντοπίζουν τύπους πληροφοριών και μορφές οργάνωσης πληροφοριών ανάλογα με το κειμενικό είδος (π.χ. συνοπτικές και ακριβείς πληροφορίες σε έναν κατάλογο ή σε μια αγγελία και σε συγκεκριμένη διάταξη, αλλά φανταστικές και μη συνοπτικές πληροφορίες σε ένα παραμύθι). • εντοπίζουν βασικά κειμενικά σχήματα (δράστες, χρονικές σχέσεις, σχέσεις αιτίας και αποτελέσματος, κατάλογοι, παραθέσεις στοιχείων κ.λπ., ανάλογα με το κειμενικό είδος) • εντοπίζουν πληροφορίες που υπονοούνται • στα πολυτροπικά κείμενα, εντοπίζουν το ρόλο της εικόνας και του ήχου στην κατασκευή του νοήματος και της νοηματικής αλληλουχίας του κειμένου • αναγνωρίζουν γλωσσικές λειτουργίες, επιμέρους για και συνολικά για το κείμενο (π.χ. επιμέρους περιγραφικές λειτουργίες σε μια πρόσκληση και πώς αυτές γίνονται συνολικά κατευθυντική) 		<ul style="list-style-type: none"> • σύγκριση ίδιου κειμένου με και χωρίς σημεία στίξης • ερμηνεία άγνωστων λέξεων με βάση το γλωσσικό/εξωγλωσσικό συγκείμενό τους • οικογένειες λέξεων και γλωσσικοί χάρτες • διατύπωση υποθέσεων σε σχέση με το περιεχόμενο/θέμα των υπό ανάγνωση κειμένων • συμμετοχή σε συζητήσεις και υποβολή διευκρινιστικών ερωτήσεων σε σχέση με τις προσδοκίες που δημιουργεί ο τίτλος ενός κειμένου για το θέμα και τα μηνύματα/νοήματά του • παιχνίδια-συγκρίσεις κειμένων με στόχο την αξιοποίηση στοιχείων από το επικοινωνιακό πλαίσιο για την κατανόηση υπονοούμενων πληροφοριών • αλλαγές συνθηκών κειμένου που να επιβάλλουν την μετατροπή ενικού-πληθυντικού, αλλαγή προσώπου κ.λπ. • παιχνίδια-δραστηριότητες προσδιορισμού πληροφοριών που στο ένα κείμενο παρουσιάζονται ως βασικές και σε άλλο ή άλλα ως μη βασικές ως απόρροια του διαφορετικού είδους της γνώσης που εκλαμβάνεται ως γνωστή στους/στις αποδέκτες/-τριες • παιχνίδια διερεύνησης, με στόχο τη διάκριση ποιότητας πληροφοριών, τη διάκριση, δηλαδή, πληροφοριών σε ψευδείς («φανταστικές») και αληθείς («πραγματικές») • χρήση παντομίμας κ.ο.κ., δραματοποιήσεις, υποδύσεις ρόλων για διαφορετική σημειωτική απόδοση ή/και σύνοψη των νοημάτων/μηνυμάτων • παιχνίδια-μετασχηματισμοί κειμενικών ειδών με σκοπό την κατανόηση της σημασίας της κειμενικής οργάνωσης • μετασχηματισμοί νοημάτων (πύκνωση των νοημάτων ενός κειμένου (κείμενα-εικόνες με τίτλους και χωρίς) • αντιπαραβολή μονοτροπικών και πολυτροπικών κειμένων
--	--	--

ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ ΩΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΡΑΞΗ

ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ

- αναγνωρίζουν την κοινωνική σημασία της κεφαλαιογράμματος και της μικρογράμματος γραφής, της γραμματοσειράς, της οπτικής διάταξης των στοιχείων του κειμένου
- αναγνωρίζουν τη σημειολογική λειτουργία της εικόνας και του ήχου στα πολυτροπικά κείμενα και τα αποτελέσματα της ανάλογα με τον/την αποδέκτη/-τρια
- σχολιάζουν τις κοινωνικές και πολιτισμικές προεκτάσεις του τύπου και της οργάνωσης της πληροφορίας ανάλογα με το κειμενικό είδος (π.χ. πώς ο τρόπος που παρουσιάζονται οι πληροφορίες σε μια αγγελία ή σε μια πινακίδα παραπέμπει σε εγκυρότητα, αξιοπιστία κ.λπ.)
- σχολιάζουν το υφολογικό αποτέλεσμα της χρήσης στοιχείων της διαλέκτου ανάλογα με το κειμενικό είδος και το πλαίσιο επικοινωνίας
- σχολιάζουν το χιουμοριστικό ή του φανταστικό στοιχείο στα παραμύθια, ποιήματα, θεατρικά έργα κ.λπ.
- αναγνωρίζουν την προθετικότητα του/της συγγραφέα
- διακρίνουν την οπτική γωνία «θέασης του κόσμου» που υιοθετεί ο/η συγγραφέας (πώς παρουσιάζονται οι κύριοι χαρακτήρες, οι δευτεραγωνιστές, η χρονική και αιτιακή ακολουθία των γεγονότων κ.λπ.)
- διαμορφώνουν προσωπικές θέσεις/απόψεις έναντι των νοημάτων/μηνυμάτων και της μορφής των κειμένων

Ποικίλα προφορικά κειμενικά είδη

(βλ. Επίπεδο 1: Κείμενο και Πλαίσιο Επικοινωνίας)

- μετασχηματισμοί των μορφών οπτικής αναπαράστασης ενός κειμένου (μορφή γραμμάτων, γραμματοσειρά, οπτική διάταξη στοιχείων) και συζήτηση των αλλαγών που επιφέρουν οι μετασχηματισμοί αυτοί στο κοινωνικό νόημα και την αποδεκτότητα του κειμένου
- μετασχηματισμοί μονοτροπικών κειμένων σε πολυτροπικά και αντίστροφα και συζήτηση των αλλαγών που επιφέρουν οι μετασχηματισμοί αυτοί στο κοινωνικό νόημα και την αποδεκτότητα του κειμένου
- μετασχηματισμοί της κειμενικής οργάνωσης (π.χ. αντιστροφή σειράς πληροφοριών ή μείωση της πυκνότητας των πληροφοριών σε μια αγγελία, ή αντιστροφή της χρονικής και αιτιακής σειράς/αλλαγή τύπου πληροφοριών από «φανταστικές» σε «πραγματικές» σε ένα παραμύθι) και συζήτηση των αλλαγών που επιφέρουν οι μετασχηματισμοί αυτοί στο κοινωνικό νόημα και την αποδεκτότητα του κειμένου
- με βάση τις παραπάνω δραστηριότητες, προκαταρκτικές διερευνητικές συζητήσεις σχετικά με το πώς η κειμενική οργάνωση παραπέμπει σε προθετικότητες της/του συγγραφέα και οπτικές γωνίες θέασης του κόσμου
- μετασχηματισμός κειμένων από την κοινή νέα ελληνική στην κυπριακή και αντίστροφα και σχολιασμός των αποτελεσμάτων σε σχέση με την κατασκευή της κοινωνικής ταυτότητας του πομπού
- υποθέσεις σχετικά με τις σκέψεις, διαθέσεις, κρίσεις, συναισθήματα του/της συγγραφέα και πώς αυτά μπορεί να διαφοροποιούνται από τα αντίστοιχα των πρωταγωνιστριών/πρωταγωνιστών του κειμένου
- αιτιολόγηση προσωπικών θέσεων/απόψεων («συμφωνώ γιατί...», «διαφωνώ γιατί...»)

ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ ΩΣ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ

- αποτιμούν την αποτελεσματικότητα των υπό ανάγνωση κειμένων, ανάλογα με το επικοινωνιακό πλαίσιο τους
- κάνουν προκαταρκτικές διαπιστώσεις σχετικά με τα κειμενικά είδη ως κοινωνικές/πολιτισμικές πρακτικές
- κάνουν προκαταρκτικές διακρίσεις μεταξύ ιδιωτικών και δημόσιων, επίσημων και ανεπίσημων «φωνών» και του κοινωνικού τους ρόλου στην κοινότητα των μαθητριών και των μαθητών
- επιχειρούν προκαταρκτικές αξιολογήσεις των αναγνωστικών συνηθειών της τάξης σε σχέση με αναγνωστικές συνήθειες των μαθητριών και των μαθητών εκτός τάξης

Ποικίλα προφορικά κειμενικά είδη

(βλ. Επίπεδο 1: Κείμενο και Πλαίσιο Επικοινωνίας)

- συζήτηση και διατύπωση αξιολογικών κρίσεων για το ρόλο των γλωσσικών, των εικονιστικών ή και άλλων σημειωτικών μέσων επικοινωνίας (οι εικόνες σε ρόλο διακοσμητικό, συμπληρωματικό κ.λπ.)
- συζήτηση και διατύπωση αξιολογικών κρίσεων για το περιεχόμενο και τη μορφή των υπό επεξεργασία κειμένων
- συζήτηση και διατύπωση αξιολογικών κρίσεων για το περιεχόμενο και τη μορφή κειμένων που διαβάζονται εκτός τάξης

Δ. ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΓΡΑΠΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

ΠΡΟΣΔΟΚΩΜΕΝΕΣ ΓΝΩΣΕΙΣ, ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ	ΚΕΙΜΕΝΙΚΑ ΕΙΔΗ (ενδεικτικά)	ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ (ενδεικτικά)
ΚΕΙΜΕΝΟ ΚΑΙ ΠΛΑΙΣΙΟ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ		
<p>ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ</p> <ul style="list-style-type: none"> • παίρνουν προκαταρκτικές αποφάσεις σχετικά με το αν το υπό παραγωγή κείμενο θα πρέπει να έχει γραπτή, προφορική, ηλεκτρονική μορφή • διακρίνουν τους ποικίλους σκοπούς της γραφής (π.χ. μετάδοση πληροφοριών συνοπτικά ή με λεπτομέρειες, επίλυση προβλήματος, ψυχαγωγία, κ.ο.κ.) • εντοπίζουν τις παραμέτρους που συγκροτούν το πλαίσιο του κειμένου (σχέση συγγραφέα-αναγνωστών/-τριών, σκοπός, χώρος, χρόνος κ.λπ.) • κάνουν αρχικές συσχετίσεις μεταξύ του επικοινωνιακού πλαισίου και των διαφορετικών σημειωτικών μέσων που μπορούν να αξιοποιηθούν (παραγωγή μονοτροπικών ή πολυτροπικών κειμένων) • παίρνουν αποφάσεις σχετικά με την κατανομή γλωσσικών και οπτικών στοιχείων ως φορέων νοημάτων σε ένα πολυτροπικό κείμενο • παίρνουν αποφάσεις σχετικά με άλλες οπτικές γραφολογικές και τυπογραφικές συμβάσεις και του ρόλου τους 	<p>Ποικίλα γραπτά κειμενικά είδη, όπως:</p> <ul style="list-style-type: none"> • αφίσες • λεζάντες • πινακίδες • σήματα • σημειώματα • προσκλήσεις • κατάλογοι • κανόνες παιχνιδιού • μικρές ιστορίες • ηλεκτρονικά μηνύματα • ευχετήριες κάρτες • πολυτροπικά κείμενα που συνδυάζουν εικόνα με γραπτό λόγο (πολυτροπικά παραμύθια, ηλεκτρονικά παιχνίδια κ.λπ.) 	<ul style="list-style-type: none"> • αντιπαραβολή γραπτών κειμένων, π.χ. παραμυθιών, δελτίων καιρού, επιτραπέζιων παιχνιδιών, με ή χωρίς την παρουσία πολυτροπικών στοιχείων που χρησιμοποιούνται σε διαφορετικά πλαίσια • ανάλυση βασικών χαρακτηριστικών των υπό παραγωγή κειμένων (έκταση, τύπος πληροφορίας, μορφή) με σκοπό να αξιοποιηθούν ως πόροι για τη συγγραφή • αντιπαραβολή σημειωτικών μέσων, όπως είναι, για παράδειγμα, ο τύπος και το μέγεθος της γραμματοσειράς σε πολυτροπικά κείμενα
ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ ΩΣ ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΚΑΙ ΝΟΗΜΑΤΙΚΗ ΔΟΜΗ		
<p>ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ</p> <ul style="list-style-type: none"> • αναπτύσσουν κιναισθητικές δεξιότητες με τελικό στόχο την παραγωγή γραπτού λόγου (π.χ. συντονισμός ματιού-χεριού, στάση σώματος) • γράφουν σωστά γράμματα και συλλαβές • γράφουν μικρές λέξεις και φράσεις εντός επικοινωνιακού πλαισίου • αξιοποιούν τη μορφολογική ενημερότητα για την ορθογραφημένη γραφή και τη δόμηση προτάσεων • αξιοποιούν τη συντακτική ενημερότητα για τη δόμηση προτάσεων και την έκφραση σημασιολογικών ρόλων (δράστης-δράση-αντικείμενο δράσης, λειτουργία των χρόνων κ.λπ.) • αξιοποιούν και διευρύνουν το βασικό θεματικό λεξιλόγιο ανάλογα με το θέμα και το κειμενικό είδος • επιλέγουν τύπους πληροφοριών και μορφές οργάνωσης πληροφοριών ανάλογα με το κειμενικό είδος (π.χ. συνοπτικές και ακριβείς πληροφορίες σε έναν κατάλογο ή σε μια αγγελία και σε συγκεκριμένη διάταξη, αλλά φανταστικές και μη συνοπτικές πληροφορίες σε ένα παραμύθι) • επιλέγουν βασικά κειμενικά σχήματα (δράστες, χρονικές σχέσεις, σχέσεις αιτίας και αποτελέσμα- 	<p>Ποικίλα προφορικά κειμενικά είδη (βλ. Επίπεδο 1: Κείμενο και Πλαίσιο Επικοινωνίας)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • πολυμεσική παραγωγή του υπό έμφαση γράμματος (ηλεκτρονικοί υπολογιστές, πλαστελίνη, ψηφίδες κ.λπ.) • παραγωγή πολυτροπικών κειμένων (αφηγήσεις με τη μορφή διαλόγων σε κόμικς) • πειραματισμοί με καθοδηγούμενο γράψιμο (δόμηση κειμένων με βάση εικόνες, μέσω ιδεοθύελλας κ.ο.κ.) • γραφή λέξεων και προτάσεων και πειραματισμοί σχετικά με τη σειρά τους • πειραματισμοί σχετικά με τους δράστες, τη χρονική σειρά, τις σχέσεις αιτιότητας σε ένα παραμύθι ή μια ιστορία • πειραματισμοί σχετικά με τη διάταξη των πληροφοριών σε μια αγγελία ή έναν κατάλογο

<p>τος, κατάλογοι, παραθέσεις στοιχείων κ.λπ., ανάλογα με το κειμενικό είδος)</p> <ul style="list-style-type: none"> • επιλέγουν γλωσσικές λειτουργίες, επιμέρους για και συνολικά για το κείμενο (π.χ. επιμέρους περιγραφικές λειτουργίες σε μια διαφήμιση και πώς αυτές γίνονται συνολικά κατευθυντική) • επιλέγουν ύφος και διαλεκτική ποικιλία ανάλογα με το κειμενικό είδος, το πλαίσιο του κειμένου, τους χαρακτήρες σε μια ιστορία κ.λπ. • επιλέγουν ύφος, διαλεκτική ποικιλία και τύπο εικόνας στα πολυτροπικά κείμενα 		<ul style="list-style-type: none"> • πειραματισμοί σχετικά με την ανάπτυξη ή την πύκνωση της πληροφορίας σε διάφορα κειμενικά είδη και αποφάνσεις για την καταλληλότητα των επιλογών των παιδιών
ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ ΩΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΡΑΞΗ		
<p>ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ</p> <ul style="list-style-type: none"> • επιχειρούν προκαταρκτική αναγνώριση των γνωρισμάτων των υπό δόμηση κειμένων και της κοινωνικής/πολιτιστικής τους σημασίας • αξιοποιούν διακειμενικές συνδέσεις (συσχετίσεις με άλλα κείμενα παρόντα ή με την εμπειρία και την τοπική κοινότητα των παιδιών) για την παρουσίαση των πληροφοριών του κειμένου με τρόπο κατανοητό • αναγνωρίζουν σταδιακά την ύπαρξη διαφορετικών οπτικών γωνιών • αποκτούν σταδιακή επίγνωση των πιθανών υφολογικών και κοινωνικών προεκτάσεων των φωνολογικών, μορφολογικών και συντακτικών επιλογών • αποκτούν σταδιακή επίγνωση των κοινωνικών και πολιτισμικών προεκτάσεων του τύπου και της οργάνωσης της πληροφορίας ανάλογα με το κειμενικό είδος • αποκτούν σταδιακή επίγνωση της σημειολογικής λειτουργίας της εικόνας και του ήχου στα πολυτροπικά κείμενα και των λόγων της διαφοροποιημένης κατανομής τους ανάλογα με το κειμενικό είδος, το πλαίσιο παραγωγής του και το σκοπό του 	<p>Ποικίλα προφορικά κειμενικά είδη (βλ. Επίπεδο 1: Κείμενο και Πλαίσιο Επικοινωνίας)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • μετασχηματισμοί των λειτουργιών του κειμένου και αποφάνσεις σχετικά με την καταλληλότητα των μετασχηματισμών αυτών • μετασχηματισμοί του ύφους του κειμένου και αποφάνσεις σχετικά με την καταλληλότητα των μετασχηματισμών αυτών ανάλογα με το κειμενικό είδος και το πλαίσιο του κειμένου • πειραματισμοί με εναλλαγή συνωνύμων ή παρεμφερών σημασιολογικά εκφράσεων και τελική επιλογή με βάση το κειμενικό είδος και το πλαίσιο του κειμένου
ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ		
<p>ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ</p> <ul style="list-style-type: none"> • αναπτύσσουν την ικανότητα παραγωγής του κειμένου ως δομής που πρέπει να έχει νόημα για τους αποδέκτες • κάνουν προκαταρκτικές διαπιστώσεις σχετικά με τα κειμενικά είδη που παρήχθησαν στην τάξη ως κοινωνικές/πολιτισμικές πρακτικές • επιχειρούν προκαταρκτικές διακρίσεις μεταξύ ιδιωτικών και δημόσιων, επίσημων και ανεπίσημων «φωνών» και του κοινωνικού τους ρόλου στην κοινότητα των μαθητριών και των μαθητών • επιχειρούν προκαταρκτικές αξιολογήσεις των συγγραφικών συνηθειών της τάξης σε σχέση με συγγραφικές συνήθειες των μαθητριών και των μαθητών εκτός τάξης 	<p>Ποικίλα προφορικά κειμενικά είδη (βλ. Επίπεδο 1: Κείμενο και Πλαίσιο Επικοινωνίας)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ετεροαξιολόγηση γραπτών κειμένων και εφαρμογή ανάλογων τεχνικών, όπως είναι, για παράδειγμα, ο καταρτισμός καταλόγου κριτηρίων, και η προσοδευτική αναμόρφωση των κριτηρίων • αντιπαραβολή και σχολιασμός διαφόρων εκδοχών κειμένων που έχουν δομηθεί και διαφέρουν ως προς το βαθμό που είναι κατανοητά ή κατάλληλα • αξιολόγηση στην τάξη κειμένων που έχουν παραχθεί στο σπίτι/για σκοπούς εκτός μαθήματος και σύγκριση με κείμενα που παράγονται στην τάξη

ΔΕΥΤΕΡΗ ΒΑΘΜΙΔΑ: τάξεις Β΄ - Στ΄ Δημοτικού

Το Πρόγραμμα Σπουδών δίνει έμφαση στην καλλιέργεια δεξιοτήτων και στρατηγικών για την παραγωγή και επεξεργασία κειμένων, προφορικών, γραπτών και πολυτροπικών. Οι στρατηγικές αυτές δεν διαφοροποιούνται τόσο πολύ με βάση την τάξη όσο με βάση τα είδη των κειμένων που μπορούν να αξιοποιηθούν –από απλά σε σύνθετα ή μεικτά κειμενικά είδη, με τη συνθετότητα να προσδιορίζεται με βάση τον τρόπο οργάνωσης των πληροφοριών και τη γλωσσική μορφή των κειμένων. Για το λόγο αυτό, γενικές κατηγοριοποιήσεις στρατηγικών και δεξιοτήτων προτείνονται με βάση τρεις ομάδες, Προδημοτική και Α΄ Δημοτικού, Β΄-ΣΤ΄ Δημοτικού και Γυμνάσιο-Λύκειο.

Α. ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ ΠΡΟΦΟΡΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

ΠΡΟΣΔΟΚΩΜΕΝΕΣ ΓΝΩΣΕΙΣ, ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ	ΚΕΙΜΕΝΙΚΑ ΕΙΔΗ (ενδεικτικά)	ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ (ενδεικτικά)
ΚΕΙΜΕΝΟ ΚΑΙ ΠΛΑΙΣΙΟ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ		
<p>ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ ΩΣ ΑΚΡΟΑΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ ΚΕΙΜΕΝΩΝ ΠΟΥ ΑΞΙΟΠΟΙΟΥΝΤΑΙ ΣΤΗ ΣΧΟΛΙΚΗ ΤΑΞΗ</p> <ul style="list-style-type: none"> • συνειδητοποιούν το σκοπό ή τους σκοπούς της ακρόασης κειμένων (συνομιλιακών ή κειμένων συνεχούς λόγου) (π.χ. ακρόαση για πρόσκτηση πληροφοριών, επισήμανση πληροφοριών, επίλυση προβλήματος, απόλαυση λόγου κ.ο.κ.) • διευρύνουν και επαναπροσδιορίζουν τις γνώσεις τους για τα επικοινωνιακά πλαίσια όπου μπορούν να χρησιμοποιηθούν διάφορα προφορικά κείμενα • κατακτούν στρατηγικές αναγνώρισης των παραμέτρων που συγκροτούν το πλαίσιο επικοινωνίας των κειμένων (έμφαση στη σχέση των συνομιλητών/-τριών, στο θέμα, το σκοπό, το ιδιωτικό ή δημόσιο πεδίο κ.λπ.) και επηρεάζουν τη γλωσσική χρήση • επιλέγουν και επαναπροσδιορίζουν (όταν απαιτείται) την κατάλληλη, σύστοιχη με το σκοπό της ακρόασης, ακροαματική στρατηγική (π.χ. προσεκτική ακρόαση, επιλεκτική ακρόαση, συνολική ακρόαση κ.ο.κ.) • αξιοποιούν το κοινωνικοπολιτισμικό πλαίσιο για τη διατύπωση προκαταρκτικών υποθέσεων για το θέμα και το στόχο του υπό ακρόαση κειμένου • αξιοποιούν τα αρχικά γλωσσικά στοιχεία που προσλαμβάνουν για την επιβεβαίωση των αρχικών υποθέσεων που έχουν διατυπώσει για το υπό ακρόαση κείμενο • διατυπώνουν και επαναπροσδιορίζουν υποθέσεις σχετικά με τις κοινωνικές σχέσεις των συνομιλητών και συνομιλητριών στο υπό ακρόαση επικοινωνιακό γεγονός (αν είναι φίλοι, γνωστοί, αν συνομιλούν για πρώτη φορά, για ένα θέμα που γνωρίζουν ή όχι, αν η συνομιλία είναι ιδιωτική ή δημόσια κ.λπ.) <p>ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ ΩΣ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΕΣ/-ΟΥΣΕΣ ΣΕ ΕΝΑ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΚΟ ΓΕΓΟΝΟΣ</p> <ul style="list-style-type: none"> • διατυπώνουν διευκρινιστικές ερωτήσεις για το είδος του κειμένου που ακούνε • ανατρέχουν στο καταστασιακό περιβάλλον για να κατανοήσουν δυσνόητα σημεία στο υπό ακρόαση κείμενο 	<p>Ποικίλα προφορικά κειμενικά είδη, όπως:</p> <ul style="list-style-type: none"> • βιωματικές αναδιηγήσεις • καθημερινοί διάλογοι ή/και συζητήσεις μεταξύ οικείων και μη προσώπων, με συγκεκριμένο θέμα και για συγκεκριμένο σκοπό (π.χ. για πρόσκληση, καθοδήγηση, προσανατολισμό, πειθώ, επεξήγηση, περιγραφή, διευκρίνιση κ.ο.κ.) • διαλογικοί αγώνες (όπως παραπάνω, δηλαδή με συγκεκριμένο θέμα και για συγκεκριμένο σκοπό) • τηλεφωνικές συνδιαλέξεις (όπως παραπάνω) • ομιλίες σε διάφορα πλαίσια επικοινωνίας (σχολικές ομιλίες, δημόσιες ομιλίες για ένα θέμα) • ομιλίες στην τηλεόραση (όπως παραπάνω) • επίσημες ομιλίες (όπως παραπάνω) • συζητήσεις και συνομιλίες μεταξύ οικείων • συνομιλίες με άτομα με διαφορετικές σχέσεις μεταξύ τους (φίλοι, γνωστοί, συγγενείς) • προφορικά κείμενα σε δομημένα πλαίσια (σχολείο, συζητήσεις σε τηλεοπτικές εκπομπές, σειρές κ.λπ.) • κείμενα λογοτεχνικού λόγου στα οποία υπάρχει μια συγκεκριμένη μορφή «προφορικού λόγου», π.χ. φανταστικές ιστορίες, παραμύθια [και διάλογοι σ' αυτά], ποιήματα, θρύλοι, παραδόσεις, κυπριακά θεατρικά δρώμενα («σκετς»), θεατρικά έργα (όχι αποσπάσματα) • κείμενα δημοσιογραφικού (ραδιοφωνικού ή/και τηλεοπτικού) λόγου, π.χ. ειδήσεις, ρεπορτάζ, διαφημίσεις, δελτία καιρού, ανακοινώσεις, συνταγές, ντοκουμανταίρ • πολυτροπικά κείμενα, κείμενα, δηλαδή, που συνδυάζουν προφορικό λόγο, ήχο/μουσική και εικόνα, π.χ. διαφημίσεις, συνταγές 	<ul style="list-style-type: none"> • συζητήσεις στο πλαίσιο ομάδων αλλά και μεταξύ παιδιών και εκπαιδευτικού και προκαταρκτική συγκριτική αντιπαραβολή προφορικών κειμένων που χαρακτηρίζονται από: <ul style="list-style-type: none"> • διαφορετικό βαθμό κωδικοποίησης της προϋπάρχουσας γνώσης πάνω σε ένα θέμα (δηλαδή κείμενα που απευθύνονται σε ένα γενικό κοινό και κωδικοποιούν αρκετά στοιχεία για ένα θέμα σε αντίθεση με κείμενα που απευθύνονται σε εξειδικευμένο κοινό και αφήνουν υπονοούμενες κάποιες πληροφορίες) • την ενεργό, σε αντίθεση με τη μη ενεργό, συνεργασία ομιλητή/-τριας-ακροατή/-τριας για να προσδιοριστεί η προϋπάρχουσα γνώση τους • υιοθέτηση διαφορετικής «γλώσσας σώματος» • «παιχνίδια αναγνώρισης» του διαφορετικού τρόπου που επικοινωνιακές παράμετροι κειμένων (σχέση συνομιλητών/-τριών, γνώση του σκοπού, χώρου, χρόνου κ.λπ.) επηρεάζουν τον τρόπο και το βαθμό γλωσσικής κωδικοποίησης της προϋπάρχουσας γνώσης • «παιχνίδια-διαγωνισμοί» προσδιορισμού πληροφοριών που στο ένα κείμενο παρουσιάζονται ως βασικές και σε άλλο ή άλλα ως μη βασικές, ως απόρροια διαφορετικού τρόπου αξιοποίησης της προϋπάρχουσας γνώσης • συζητήσεις σε σχέση με τις προβλέψεις που διαμορφώνονται με βάση το πλαίσιο επικοινωνίας για το είδος του κειμενικού σχήματος που θα επιλεγεί και του ύφους του κειμένου (φιλικό, επίσημο κ.λπ.) • «παιχνίδια/διαγωνισμοί» ανακάλυψης βασικών εξωγλωσσικών πληροφοριών, π.χ. «ακούω-κάνω υποθέσεις-σκέφτομαι τρόπους διερεύνησης-ανακαλύπτω ομοιότητες και διαφορές»

<ul style="list-style-type: none"> • κατανοούν το ρόλο που επιτελεί η υιοθέτηση της κατάλληλης «γλώσσας σώματος» για τη μετάδοση μηνυμάτων • αξιοποιούν τα παραγλωσσικά και γλωσσικά μέσα που μπορούν να χρησιμοποιήσουν για να λειτουργήσουν ως ενεργοί ακροατές/-τριες 	<p>(βλ. και παραπάνω), πολυτροπικά παραμύθια, ηλεκτρονικά παιχνίδια, πολυισθητηριακά παιχνίδια</p>	<ul style="list-style-type: none"> • προκαταρκτική διερεύνηση του ρόλου της πολυτροπικότητας ως τρόπου κωδικοποίησης διαφορετικών πλευρών της προϋπάρχουσας γνώσης • παιχνίδια-συγκρίσεις κειμένων με στόχο την αξιοποίηση στοιχείων από το επικοινωνιακό πλαίσιο για την κατανόηση υπονοούμενων πληροφοριών
--	--	--

ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ ΩΣ ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΚΑΙ ΝΟΗΜΑΤΙΚΗ ΔΟΜΗ

<p>ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ</p> <ul style="list-style-type: none"> • επισημαίνουν τα παραγλωσσικά και εξωγλωσσικά στοιχεία (όπως είναι ο επιτονισμός, το ύψος και η ένταση της φωνής, οι εκφράσεις του προσώπου, οι κινήσεις του σώματος κ.ά.) για τη μετάδοση συγκεκριμένων πληροφοριών • αξιοποιούν τους παραγλωσσικούς μηχανισμούς για την κατανόηση των πληροφοριών που είναι παρόμοιες ή διαφορετικές από εκείνες που μεταδίδει το γλωσσικό κανάλι • κατανοούν τον τρόπο με τον οποίο λειτουργούν τα οπτικά στοιχεία σε ένα πολυτροπικό κείμενο (εικόνες, διαγράμματα, πίνακες, βίντεο, κινούμενα σχέδια, μουσική κ.λπ.) για τη μετάδοση συγκεκριμένων πληροφοριών • αξιοποιούν διακειμενικές συνδέσεις (συσχετίσεις με άλλα κείμενα παρόντα ή με την εμπειρία και την τοπική κοινότητα των παιδιών) για την κατανόηση των πληροφοριών του κειμένου • κατανοούν τον τρόπο που μπορεί να χρησιμοποιηθεί το λεξιλόγιο για να αναπτυχθεί ένα θέμα ή για να δηλωθεί η εναλλαγή από θέμα σε θέμα • αναγνωρίζουν και αξιοποιούν τα λεξιλογικά και γραμματικά στοιχεία που χρησιμοποιεί ο ομιλητής ή η ομιλήτρια για να δηλώσει τις σχέσεις μεταξύ των πληροφοριών του κειμένου (χρονική ακολουθία, αιτιακή σχέση, αντίθεση, σύγκριση κ.λπ.) • αναγνωρίζουν το ρόλο των νοηματικών ασυνχειών (αλλαγές σε πρόσωπα, χρονική ακολουθία, θέματα) στη μείωση της νοηματικής συνεκτικότητας ενός κειμένου και εντοπίζουν περιστάσεις/κειμενικά είδη όπου οι ασυνχείες είναι αποδεκτές • κατανοούν τα γλωσσικά στοιχεία που δηλώνουν με σαφήνεια τη στάση του ομιλητή/της ομιλήτριας απέναντι στις πληροφορίες που μεταδίδει (αμφιβολία [«αμφιβάλλω», «φοβάμαι πως», «πιθανόν»], βεβαιότητα [«χωρίς αμφιβολία», «είμαι βέβαιος/-η»], θετική ή αρνητική στάση [«θεωρώ σωστό / λάθος»]) • κατανοούν τον τρόπο που μη λεκτικοί ενδείκτες, όπως σμίξιμο φρυδιών, αύξηση έντασης φωνής, κούνημα κεφαλιού κ.ο.κ. αξιοποιού- 	<p>Ποικίλα προφορικά κειμενικά είδη</p> <p>(βλ. Επίπεδο 1: Κείμενο και Πλαίσιο Επικοινωνίας)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • συνεργατικές δραστηριότητες όπου τα παιδιά (τα μέλη μιας ομάδας) ασκούνται (μέσα από την ακρόαση κειμένων που παρήγαγαν άτομα διαφορετικών ομάδων) στη <ul style="list-style-type: none"> - διατύπωση υποθέσεων σε σχέση με το περιεχόμενο/θέμα υπό ακρόαση κειμένου - υποβολή διευκρινιστικών ερωτήσεων σε σχέση με το περιεχόμενο/θέμα και τα μηνύματα/νοήματα του/των κειμένου • άρση νοηματικών δυσκολιών, μέσω της πλαισιωμένης επεξεργασίας: <ul style="list-style-type: none"> - πληροφοριών - γραμματικών δομών - μηχανισμών συνοχής - μηχανισμών συνεκτικότητας • σχολιασμός περιεχομένου/θέματος, ύφους, δομής οργάνωσης και συνεπαγόμενων νοημάτων/μηνυμάτων, ανάλογα με τις εκάστοτε επικοινωνιακές παραμέτρους και τη γλωσσική ποικιλία • «παιχνίδια διερεύνησης, με στόχο τη διάκριση της ποιότητας πληροφοριών», τη διάκριση, δηλαδή, πληροφοριών σε ψευδείς (ή «φανταστικές») και αληθείς (ή «πραγματικές»), υποκειμενικές και αντικειμενικές • χρήση σημειώσεων, σχεδιαγραμμάτων, εννοιογραμμάτων, εικονικών αναπαραστάσεων, παντομίμας κ.ο.κ. δραματοποιήσεις, υποδύσεις ρόλων κ.λπ., για διαφορετική σημειωτική απόδοση ή/και σύνοψη των νοημάτων/μηνυμάτων κειμένου/-ων • αφαίρεση συνοχικών ή/και συνεκτικών μηχανισμών και αντιπαραβολή κειμένων πριν και μετά • αφαίρεση λεκτικών και μη ενδεικτών και αντιπαραβολή κειμένων πριν και μετά
---	--	---

<p>νται από τους ομιλητές και τις ομιλήτριες για τη μετάδοση στάσης</p> <ul style="list-style-type: none"> • διευρύνουν τη γνώση τους για ποικίλες γλωσσικές λειτουργίες του προφορικού λόγου (πρόσκληση, παράκληση, διαταγή, επίσημη πληροφόρηση, ψυχαγωγία, διατήρηση της συνοχής της κοινωνικής ομάδας κ.λπ.) • διευρύνουν τη γνώση τους για τη διαλεκτική/υφολογική ποικιλία στον προφορικό λόγο (εντοπισμός υβριδικών μορφών και στοιχείων γραπτότητας, ανάλογα με το κειμενικό είδος) <p>ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ ΩΣ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΕΣ-ΟΥΣΕΣ ΣΕ ΕΝΑ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΚΟ ΓΕΓΟΝΟΣ</p> <ul style="list-style-type: none"> • καλλιεργούν την ικανότητά τους να συνεργάζονται με συνομιλητές/-τριες που διαθέτουν διαφορετικό βαθμό γνώσης του θέματος • καλλιεργούν στρατηγικές για να πάρουν το λόγο και για να διατυπώσουν διευκρινιστικές ερωτήσεις για πληροφορίες που δεν έχουν κατανοήσει • χρησιμοποιούν στρατηγικές για να δηλώσουν την αντίθεσή τους με τον ακροατή/την ακροάτρια, σεβόμενοι/-ες τις θέσεις του/της • χρησιμοποιούν στρατηγικές για την επίτευξη απειλητικών για το πρόσωπο του συνομιλητή/της συνομιλήτριάς τους λεκτικών πράξεων, όπως παραγγελία, αίτημα, προσταγή, διαταγή κ.ο.κ.) • χρησιμοποιούν στρατηγικές για την εναλλαγή του τόνου (από συγκρουσιακό σε φιλικό και το αντίστροφο) 		<ul style="list-style-type: none"> • αφαίρεση παραγλωσσικών και εξωγλωσσικών στοιχείων και αντιπαραβολή κειμένων πριν και μετά • αφαίρεση λεπτομερειών και αντιπαραβολή κειμένων πριν και μετά • αντιπαραβολή μονοτροπικών και πολυτροπικών κειμένων • μετασχηματισμός μονοτροπικών κειμένων σε πολυτροπικά, και αντίστροφα • παιχνίδια μετασχηματισμού του προφορικού κειμένου σε γραπτό και σχολιασμός των διαφορών
ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ ΩΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΡΑΞΗ		
<p>ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ</p> <ul style="list-style-type: none"> • επισημαίνουν τους τρόπους με τους οποίους ο ομιλητής/η ομιλήτρια χρησιμοποιεί τα γλωσσικά στοιχεία για να κωδικοποιήσει κοινωνικά αναγνωρισμένες (και συναρτώμενες με το επικοινωνιακό γεγονός) κοινωνικές σχέσεις • επισημαίνουν και κατανοούν το λειτουργικό ρόλο που επιτελούν οι παύσεις, οι διακοπές ή ο συνεχής λόγος για τη δήλωση της κυριαρχίας ενός συνομιλητή/μιας συνομιλήτριας στη συζήτηση, που με τη σειρά της μπορεί να δηλώνει εξουσία ή αυθεντία, ανάλογα με το κειμενικό είδος • σχολιάζουν τις κοινωνικές και πολιτισμικές προεκτάσεις του τύπου και της οργάνωσης/ μετάδοσης της πληροφορίας ανάλογα με το κειμενικό είδος (π.χ. πώς ο τρόπος που παρουσιάζονται οι πληροφορίες σε μια είδηση ή μια ομιλία παραπέμπει σε εγκυρότητα, αξιοπιστία, πώς ο τρόπος που επαναλαμβάνονται γνωστές πληροφορίες σε μια φιλική συνομιλία παραπέμπει σε συνοχή της ομάδας κ.λπ.) 	<p>Ποικίλα προφορικά κειμενικά είδη</p> <p>(βλ. Επίπεδο 1: Κείμενο και Πλαίσιο Επικοινωνίας)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • κριτική ανάλυση / επεξεργασία ύφους, κειμενικής οργάνωσης, γλωσσικών-δομικών υλικών πραγμάτωσης κειμενικού είδους (φωνολογικών, λεξιλογικών, μορφολογικών, συντακτικών) που δηλώνουν διαφορετικές ταυτότητες του/της συγγραφέα • αντιπαραβολή κειμένων που ενδιατρέφουν στο ίδιο θέμα αλλά το παρουσιάζουν μέσα από διαφορετικές οπτικές (προφορικό παραμύθι και μια απλή τηλεοπτική ή ραδιοφωνική συνέντευξη για τη διατροφή) • αντιπαραβολή προφορικών λογοτεχνικών και χρηστικών κειμένων που ενδιατρέφουν στο ίδιο ή σε παρόμοιο θέμα αλλά το συνδέουν με διαφορετικές ιδεολογίες • αποκωδικοποίηση και καταγραφή αλληγορικών νοημάτων/μηνυμάτων

<ul style="list-style-type: none"> • επισημαίνουν τον τρόπο που δομούνται διαφορετικοί κόσμοι (ήρωες –ηρωίδες, καλοί –κακοί) μέσα από γλωσσικές επιλογές • επισημαίνουν την εναλλαγή προφορικών και γραπτών ποικιλιών για τη διαπραγμάτευση των διαφορετικών ταυτοτήτων των συνομιλητών/-τριών • επισημαίνουν τον τρόπο που εναλλάσσονται γλωσσικές ποικιλίες και διάλεκτοι για τη δόμηση ταυτοτήτων στο κείμενο ή στη συνομιλία • εντοπίζουν τυχόν στοιχεία γραπτότητας στον υπό ακρόαση προφορικό λόγο και προσδιορίζουν το λειτουργικό τους ρόλο 		<ul style="list-style-type: none"> • αντιπαραβολή κειμένων που χαρακτηρίζονται από εναλλακτικούς τρόπους παρουσίασης υπόρρητων νοημάτων/μηνυμάτων που δηλώνουν μια συγκεκριμένη ιδεολογία (περί διαφυλικών ή ταξικών σχέσεων σε παραμύθια, λόγου χάρη) • διεξαγωγή συζητήσεων στο πλαίσιο ομάδων και σύγκριση των απόψεων των ομάδων για καταγραφή και παρουσίαση των σκέψεων, διαθέσεων, προθέσεων, κρίσεων, συναισθημάτων των μαθητών/-τριών απέναντι τους ήρωες του κειμένου • αιτιολόγηση προσωπικών θέσεων / απόψεων («συμφωνώ γιατί...», «διαφωνώ γιατί...» κ.λπ.) για το υπό μελέτη κείμενο και την/τις οπτική/ές του μέσα από συζητήσεις σε ομάδες ή στην ολομέλεια της τάξης
---	--	--

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

<p>ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ</p> <ul style="list-style-type: none"> • αποτιμούν το βαθμό αποτελεσματικότητας των υπό ακρόαση κειμένων, ανάλογα με το επικοινωνιακό και το ευρύτερο κοινωνικοπολιτισμικό πλαίσιο τους • αξιολογούν την ποιότητα των πληροφοριών που ένα κείμενο προσφέρει μέσα από τη σύνδεση του κειμένου με συναφή κείμενα • εκτιμούν/αποτιμούν την πολυμορφία και της πολυτυπία που χαρακτηρίζει τον προφορικό λόγο • εκτιμούν/αποτιμούν την διαφοροποιημένη κοινωνική/πολιτισμική λειτουργία των διαφόρων ειδών του προφορικού λόγου • αξιολογούν την πρόσληψη του προφορικού λόγου στην τάξη σε σχέση με την πρόσληψη του προφορικού λόγου εκτός τάξης • αξιολογούν τις πρακτικές που η ίδια η σχολική κοινότητα δημιουργεί για την κριτική μελέτη των προφορικών κειμένων που εισέρχονται στη σχολική τάξη 	<p>Ποικίλα προφορικά κειμενικά είδη</p> <p>(βλ. Επίπεδο 1: Κείμενο και Πλαίσιο Επικοινωνίας)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • σχολιασμός και κριτική τοποθέτηση, έναντι ενός προφορικού μηνύματος, με κριτήρια το περιεχόμενο και τον τρόπο παρουσίασής του • συγκριτική αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας δύο ή περισσότερων προφορικών μηνυμάτων από την ίδια κειμενική κοινότητα ως προς τα νοήματα που μεταδίδουν • αντιπαραβολή/σύγκριση πληροφοριών που εμπεριέχονται σε διαφορετικά, συγκρίσιμα μεταξύ τους, προφορικά κείμενα • αντιπαραβολή/σύγκριση διαφορετικών, συγκρίσιμων μεταξύ τους, πληροφοριών που μεταδίδονται από τον/την ίδιο/-α πομπό/πηγή • αιτιολόγηση της ύπαρξης στοιχείων γραπτού λόγου σε προφορικά κείμενα • αιτιολόγηση της ύπαρξης ποικίλων πραγματώσεων προφορικών κειμενικών ειδών στη σύγχρονη κοινωνία • συζήτηση και διατύπωση αξιολογικών κρίσεων για το ρόλο των γλωσσικών, των εικονιστικών ή και άλλων σημειωτικών μέσων επικοινωνίας στον προφορικό λόγο • συζήτηση, σύγκριση και διατύπωση αξιολογικών κρίσεων για το περιεχόμενο, τη μορφή και τη λειτουργία του προφορικού λόγου που παράγεται εκτός τάξης και της πρόσληψής του
--	--	--

Β. ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΠΡΟΦΟΡΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

ΠΡΟΣΔΟΚΩΜΕΝΕΣ ΓΝΩΣΕΙΣ, ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ	ΚΕΙΜΕΝΙΚΑ ΕΙΔΗ (Ενδεικτικά)	ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ (Ενδεικτικά)
ΚΕΙΜΕΝΟ ΚΑΙ ΠΛΑΙΣΙΟ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ		
<p>ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ ΩΣ ΠΑΡΑΓΩΓΟΙ ΣΥΝΕΧΟΥΣ ΚΕΙΜΕΝΟΥ</p> <ul style="list-style-type: none"> • συνειδητοποιούν και αξιολογούν τις παραμέτρους της περίπτωσης επικοινωνίας, όπως είναι ο επικοινωνιακός σκοπός και τα κοινωνικά χαρακτηριστικά του/της αποδέκτη/-τριας • διευρύνουν, επαναπροσδιορίζουν και αξιοποιούν τα κειμενικά σχήματα που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την οργάνωση των πληροφοριών • συνειδητοποιούν τις μεταβλητές του ευρύτερου κοινωνικοπολιτισμικού περιβάλλοντος και τις αξιοποιούν για τον προκαταρκτικό σχεδιασμό του κειμένου • επιλέγουν <ul style="list-style-type: none"> • τον τρόπο οργάνωσης των υπό δόμηση κειμένων • τον τρόπο ανάπτυξης και σύνδεσης των πληροφοριών των υπό δόμηση κειμένων • το ύφος (περιλαμβανομένων ιδιόλεκτων, κοινωνιόλεκτων κ.ά. στοιχείων) • την έκταση (και τη χρονική διάρκεια) των υπό δόμηση κειμένων • τα παραγωγιστικά και εξωγλωσσικά στοιχεία που αξιολογούνται ως κατάλληλα για στήριξη/ένισχυση των υπό δόμηση κειμένων • τα σημειωτικά μέσα που θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν για στήριξη των υπό δόμηση κειμένων, <p>ανάλογα με τις παραμέτρους της περίπτωσης επικοινωνίας ή/και τις μεταβλητές του κοινωνικοπολιτισμικού περιβάλλοντος</p>	<p>Ποικίλα προφορικά κειμενικά είδη από διάφορες κειμενικές οικογένειες, όπως:</p> <ul style="list-style-type: none"> • βιωματικές αναδιηγήσεις • καθημερινοί διάλογοι ή/και συζητήσεις μεταξύ οικείων και μη προσώπων, με συγκεκριμένο θέμα και για συγκεκριμένο σκοπό (π.χ. για πρόσκληση, καθοδήγηση, προσανατολισμό, πειθώ, επεξήγηση, περιγραφή, διευκρίνιση κ.ο.κ.) • διαλογικοί αγώνες (όπως παραπάνω, δηλαδή με συγκεκριμένο θέμα και για συγκεκριμένο σκοπό) • τηλεφωνικές συνδιαλέξεις (όπως παραπάνω) • ομιλίες σε διάφορα πλαίσια επικοινωνίας (σχολικές ομιλίες, δημόσιες ομιλίες για ένα θέμα) • ομιλίες στην τηλεόραση (όπως παραπάνω) • επίσημες ομιλίες (όπως παραπάνω) • συζητήσεις και συνομιλίες μεταξύ οικείων • συνομιλίες με άτομα με διαφορετικές σχέσεις μεταξύ τους (φίλοι, γνωστοί, συγγενείς) • προφορικά κείμενα σε δομημένα πλαίσια (σχολείο, συζητήσεις σε τηλεοπτικές εκπομπές, σειρές κ.λπ.) • κείμενα λογοτεχνικού λόγου στα οποία υπάρχει μια συγκεκριμένη μορφή «προφορικού λόγου», π.χ. φανταστικές ιστορίες, παραμύθια [και διάλογοι σ' αυτά], ποιήματα, θρύλοι, παραδόσεις, κυπριακά θεατρικά δρώμενα («σκετς»), θεατρικά έργα (όχι αποσπάσματα) • κείμενα δημοσιογραφικού (ραδιοφωνικού ή/και τηλεοπτικού) λόγου, π.χ. ειδήσεις, ρεπορτάζ, διαφημίσεις, δελτία καιρού, ανακοινώσεις, συνταγές, ντοκουμανταίρ • πολυτροπικά κείμενα, κείμενα, δηλαδή, που συνδυάζουν προφορικό λόγο, ήχο/μουσική και εικόνα, π.χ. διαφημίσεις, συνταγές (βλ. και παραπάνω), πολυτροπικά παραμύθια, ηλεκτρονικά παιχνίδια, πολυσθητηριακά παιχνίδια 	<ul style="list-style-type: none"> • συζητήσεις πάνω σε διαφορετικά κείμενα για το διαφορετικό τρόπο οργάνωσης πληροφοριών ανάλογα με τις προσδοκίες και τις αντιδράσεις των συνομιλητών/-τριών, ανάλογα με τις διαφορετικές κειμενικές κοινότητες όπου εντάσσονται • «παιχνίδια επιλογών», όσον αφορά ορισμένα ιδιαίτερα γνωρίσματα ενός ή περισσότερων προφορικών κειμένων • σύγκριση διαλογικών ή μη διαλογικών κειμένων για τον εντοπισμό του διαφορετικού τρόπου οργάνωσης ενός κειμενικού σχήματος • χαρτογράφηση κειμενικών σχημάτων που απηχούν μεικτά ή/και υβριδικά κείμενα • διερεύνηση και μετασχηματισμός των σχημάτων δόμησης μεικτών ή/και υβριδικών κειμένων, ανάλογα με την εκάστοτε κειμενική προφορική πραγμάτωση (από κείμενα διαλογικής μορφής σε κείμενα μη διαλογικής μορφής) • αντιπαραβολή προφορικών κειμένων, π.χ. οδηγιών προσανατολισμού, με ή χωρίς την παρουσία παραγωγιστικών και εξωγλωσσικών στοιχείων • αντιπαραβολή προφορικών κειμένων, π.χ. δελτίων καιρού, με ή χωρίς την παρουσία πολυτροπικών στοιχείων

ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ ΩΣ ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΚΑΙ ΝΟΗΜΑΤΙΚΗ ΔΟΜΗ

ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ

- επιλέγουν γλωσσικά στοιχεία (λεξιλόγιο, μορφολογία, σύνταξη) ανάλογα με τις ανακρίπτουσες επικοινωνιακές/ κοινωνικοπολιτισμικές συνθήκες και ανάγκες
- παίρνουν αποφάσεις σε σχέση με τη γλώσσα των υπό δόμηση κειμένων, π.χ. τις γραμματικές, τις λεξιλογικές, τις υφολογικές δομές, τη γλωσσική ποικιλία κ.λπ. που θα χρησιμοποιηθούν ανάλογα με το συγκεκριμένο και το πλαίσιο επικοινωνίας
- αξιολογούν τον τρόπο με τον οποίο η κάθε πληροφορία που παρουσιάζεται γλωσσικά με τη μορφή μιας πρότασης συνδέεται με τις προηγούμενες
- χρησιμοποιούν γλωσσικούς μηχανισμούς για τη δήλωση των σχέσεων μεταξύ των πληροφοριών ανάλογα με το κειμενικό είδος
- επιλέγουν τα παραγλωσσικά, τα εξωγλωσσικά ή/και τα πολυτροπικά στοιχεία που μπορεί να στηρίξουν τις πληροφορίες που θέλουν να μεταδώσουν

ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ ΩΣ ΣΥΝΟΜΙΛΗΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ

- αναπτύσσουν την ικανότητά τους να επικοινωνούν με οικείους και μη οικείους συνομιλητές/-τριες που διαφέρουν ως προς το βαθμό γνώσης τους για το υπό συζήτηση θέμα
- αναπτύσσουν την ικανότητά τους να συνομιλούν με πολλούς/-ές αποδέκτες/-τριες για ποικίλα θέματα
- κατανοούν τους βασικούς μηχανισμούς στους οποίους στηρίζεται μια αποτελεσματική συνομιλία (εναλλαγή συνομιλητών/-τριών, τήρηση θέματος κ.λπ. ή χαλαρότερη εφαρμογή των συνομιλιακών αυτών «κανόνων» ανάλογα με το είδος λόγου και τους αποδέκτες/-τριες)
- αναπτύσσουν την ικανότητά τους να επαναφέρουν τη συζήτηση στο βασικό θέμα μετά από παρεκκλίσεις, εφόσον οι συμβάσεις της επικοινωνίας το απαιτούν
- αναπτύσσουν την ικανότητά τους να συνεργάζονται για τη δόμηση μιας γλωσσικής λειτουργίας μέσα σε συγκεκριμένο κειμενικό και επικοινωνιακό πλαίσιο (αφήγηση, περιγραφή, επίχειρημα κ.λπ. και τρόποι δόμησης και έκφρασής τους ανάλογα με το κειμενικό είδος)
- κατανοούν το ρόλο των σημάτων που παρέχουν οι συνομιλητές/-τριες κατά τη διάρκεια του επικοινωνιακού γεγονότος για την παραγωγή ενός κατανοητού κειμένου

Ποικίλα προφορικά κειμενικά είδη

(βλ. Επίπεδο 1: Κείμενο και Πλαίσιο Επικοινωνίας)

- συγκέντρωση, παρουσίαση/παράθεση, ιεράρχηση, οργάνωση/κατανομή πληροφοριών, ανάλογα με τις σχέσεις που τις διέπουν (χωρικές, χρονικές, αιτιακές) και σε συνάρτηση με τη δομή των υπό δόμηση κειμένων
- προκαταρκτική διάρθρωση των υπό δόμηση κειμένων, μέσω κατάλληλων λεκτικών και μη ενδεικτών
- προκαταρκτική γλωσσική πραγμάτωση των υπό δόμηση κειμένων, μέσω κατάλληλων γραμματικοσυντακτικών, λεξιλογικών, υφολογικών «υλικών»
- χρήση λεξικού για τον εντοπισμό και αξιολόγηση διαφορετικών λεξιλογικών επιλογών
- πειραματισμός με τη χρήση τεχνικών προσέλευσης της προσοχής του ακροατηρίου (οι οποίες και μπορεί να σχετίζονται τη ροή ή/και τις παύσεις του λόγου, με τον τόνο, το ρυθμό, την ένταση της φωνής, τις εκφράσεις προσώπου, τις χειρονομίες, τις στάσεις, τις κινήσεις του σώματος, την αξιοποίηση της πολυτροπικότητας, τη χρήση των νέων τεχνολογιών κ.ο.κ.)
- ασκήσεις «ελέγχου της κατάστασης ενώπιον ακροατηρίου», μέσω:
 - της ετοιμότητας για ανταπόκριση στις τυχόν αντιδράσεις του
 - της αποφυγής της φλυαρίας και του πλατειασμού
 - της τήρησης του προκαθορισμένου χρόνου
 - της επαναφοράς στο θέμα μετά από διακοπή, παρέμβαση εξωτερικών παραγόντων, υποβολή διευκρινιστικών ερωτήσεων κ.ο.κ.

ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ ΩΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΡΑΞΗ

ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ

- σχολιάζουν τις κοινωνικές λειτουργίες των υπό παραγωγή ειδών του προφορικού λόγου
- σχολιάζουν τις κοινωνικές και πολιτισμικές προεκτάσεις του τύπου και της οργάνωσης/μετάδοσης της πληροφορίας ανάλογα με το κειμενικό είδος στην παραγωγή προφορικών κειμένων
- εφαρμόζουν και αξιολογούν επιλογές για τη δόμηση της ταυτότητας του ομιλητή/της ομιλήτριας, του τρόπου που παρουσιάζεται (ως ξεκάθαρη, ασαφής σε κάποια ζητήματα, συννεφιασμένη, κυριαρχική κ.λπ.)
- εντοπίζουν και αξιοποιούν τις κοινωνικές προεκτάσεις της διαφοροποιημένης, ανάλογα με το είδος του προφορικού λόγου, συμμετοχής του αποδέκτη (σχέσεις εξουσίας, αυθεντίας, ισοτιμίας κ.λπ.)
- αναγνωρίζουν τον τρόπο που οι συνομιλητές/-τριες χρησιμοποιούν τη συνομιλιακή εναλλαγή, τις παύσεις, τον επιτονισμό, τις διακοπές, τις επικαλύψεις για να δηλώσουν σχέσεις εξουσίας
- κατανοούν και αξιοποιούν τους τρόπους με τους οποίους οι συνομιλητές/-τριες δομούν και διαπραγματεύονται τη μεταξύ τους οικειότητα ή απόσταση
- κατανοούν και αξιοποιούν τους μηχανισμούς που οι συνομιλητές/-τριες χρησιμοποιούν για να δηλώνουν την αλληλεγγύη μεταξύ τους
- αξιοποιούν τα υφολογικά αποτελέσματα της χρήσης στοιχείων της διαλέκτου ανάλογα με το κειμενικό είδος και το πλαίσιο επικοινωνίας
- αξιοποιούν τη σημειολογική λειτουργία της εικόνας και του ήχου στα πολυτροπικά κείμενα
- δηλώνουν ρητά ή υπόρρητα με γλωσσικούς και κειμενικούς μηχανισμούς την προθετικότητα τους ως ομιλητές/ομιλήτριες
- προβάλλουν οπτικές γωνίες, ρητά ή υπόρρητα, με γλωσσικούς και κειμενικούς μηχανισμούς

Ποικίλα προφορικά κειμενικά είδη

(βλ. Επίπεδο 1: Κείμενο και Πλαίσιο Επικοινωνίας)

- παιχνίδια μετασχηματισμού του κειμενικού είδους του προφορικού λόγου ανάλογα με τον/την αποδέκτη/-τρια, το σκοπό, το θέμα, την οπτική γωνία
- παιχνίδια μετασχηματισμού του κειμενικού είδους από μονολογικό σε διαλογικό και από μονοτροπικό σε πολυτροπικό
- παιχνίδια μετασχηματισμού του ύφους/της γλωσσικής ποικιλίας
- αξιολόγηση των παραπάνω μετασχηματισμών σε σχέση με τις κοινωνικές πράξεις που επιτελούν (κατασκευή ταυτότητας του πομπού και του αποδέκτη, οπτική γωνία κτλ)

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ

- έχουν επαρκή επίγνωση των προδιαγραφών του πλαισίου επικοινωνίας και των κοινωνικοπολιτισμικών πρακτικών με βάση τις οποίες θα λειτουργήσει ο προφορικός λόγος
- αξιολογούν κριτικά τις προϊούσες πραγματώσεις-εκδοχές προφορικών κειμενικών ειδών, με στόχο την τελική αναθεώρησή τους (και «τελειοποίησή» τους), σύμφωνα με τα νοήματα που επιδιώκουν να κατασκευάσουν, τις πραγματικότητες που θέλουν να διαμορφώσουν και τις κοινωνικές ταυτότητες και σχέσεις που προσδοκούν να αναδείξουν
- αποτιμούν την αποτελεσματικότητα προφορικών κειμένων («ιδιόκτητων» ή/και άλλων), μέσω αυτοαξιολόγησης ή/και ετεροαξιολόγησης, δηλαδή, με κριτήρια γραμματικής ορθότητας και επικοινωνιακής καταλληλότητας/αποδεκτότητας, με στόχο την αναδόμηση και την περαιτέρω βελτίωσή του
- εκτιμούν το ρόλο των συμφραζομένων, της γλώσσας, της παραγλώσσας, της πολυτροπικότητας, της γλωσσικής ποικιλίας και ποικιλότητας, όσον αφορά τη δόμηση αποτελεσματικών προφορικών κειμένων
- συστηματοποιούν τις διαπιστώσεις τους σχετικά με τα προφορικά κειμενικά είδη ως κοινωνικές/πολιτισμικές πρακτικές
- κάνουν συστηματικές διακρίσεις μεταξύ ιδιωτικών και δημόσιων, επίσημων και ανεπίσημων «φωνών» και του κοινωνικού τους ρόλου στην κοινότητα των μαθητριών και των μαθητών
- κάνουν συστηματικές αντιπαραβολές και αξιολογήσεις της παραγωγής του προφορικού λόγου στην τάξη σε σχέση με την παραγωγή προφορικού λόγου εκτός τάξης

Ποικίλα προφορικά κειμενικά είδη

(βλ. Επίπεδο 1: Κείμενο και Πλαίσιο Επικοινωνίας)

- κριτική επεξεργασία των διαφόρων εκδοχών ενός προφορικού κειμένου, με στόχο την τελική αναθεώρησή του (και «τελειοποίησή» του)
- αυτοαξιολόγηση ή και ετεροαξιολόγηση προφορικών κειμένων και εφαρμογή ανάλογων τεχνικών, όπως είναι, για παράδειγμα, ο καταρτισμός καταλόγου κριτηρίων του παραγόμενου κειμενικού είδους, ανάλογα με το συγκεκριμένο
- αναπροσαρμογές κειμένων που δομήθηκαν, ανάλογα με το πλαίσιο (επικοινωνιακό ή/και κοινωνικοπολιτισμικό)
- αντιπαραβολή και σχολιασμός διαφόρων εκδοχών κειμένων που έχουν δομηθεί ως προς τις γλωσσικές και υφολογικές επιλογές που τις χαρακτηρίζουν
- υποβολή και εφαρμογή εισηγήσεων για περαιτέρω βελτίωση ορισμένων από τις εκδοχές των κειμένων, αναφορικά με το γλωσσικό και το εξωγλωσσικό περιβάλλον τους
- αιτιολόγηση της επιλογής μίας από τις εκδοχές ως αποτελεσματικότερης σε σχέση με άλλες
- συζήτηση, σύγκριση και διατύπωση αξιολογικών κρίσεων για το περιεχόμενο, τη μορφή και τη λειτουργία προφορικού λόγου που παράγεται εντός και εκτός τάξης

Γ. ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ ΓΡΑΠΤΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

ΠΡΟΣΔΟΚΩΜΕΝΕΣ ΓΝΩΣΕΙΣ, ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ	ΚΕΙΜΕΝΙΚΑ ΕΙΔΗ (ενδεικτικά)	ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ (ενδεικτικά)
ΚΕΙΜΕΝΟ ΚΑΙ ΠΛΑΙΣΙΟ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ		
<p>ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ</p> <ul style="list-style-type: none"> έχουν επίγνωση του σκοπού της ανάγνωσης κειμένων (π.χ. ανάγνωση για πρόσκτηση πληροφοριών, επισήμανση λεπτομερειών, επίλυση προβλήματος, άσκηση κριτικής, απόλαυση λόγου κ.ο.κ.) διευρύνουν και επαναπροσδιορίζουν τη γνώση τους για τις κειμενικές κοινότητες όπου μπορούν να χρησιμοποιηθούν διάφορα κείμενα κατακτούν στρατηγικές αναγνώρισης των παραμέτρων που συγκροτούν το πλαίσιο των κειμένων (κοινωνικοί ρόλοι και σχέση πομπού και αποδέκτη, σκοπού, χώρου, χρόνου κ.λπ.) διευρύνουν τα κειμενικά σχήματα (αφηγηματικά, περιγραφικά κ.λπ.) που κατέχουν, για αναγνώριση του κειμενικού είδους του υπό ανάγνωση κειμένου διατυπώνουν προκαταρκτικές υποθέσεις-προβλέψεις (με βάση το κοινωνικοπολιτισμικό πλαίσιο) για το υπό ανάγνωση κείμενο επιλέγουν την κατάλληλη, σύστοιχη με το σκοπό της ανάγνωσης, αναγνωστική στρατηγική (π.χ. προσεκτική ανάγνωση, επιλεκτική ανάγνωση, συνολική ακρόαση κ.ο.κ.) κάνουν προκαταρκτικές συσχετίσεις μεταξύ του επικοινωνιακού πλαισίου και των διαφορετικών σημειωτικών μέσων που μπορούν να αξιοποιηθούν (παραγωγή μονοτροπικών ή πολυτροπικών κειμένων) αναγνωρίζουν διαφορετικούς τύπους πολυτροπικών κειμένων (π.χ. χρήση εικόνων σε αφηγήσεις, διαγράμμάτων σε κείμενα φυσικών επιστημών) αναγνωρίζουν τις λεκτικές πράξεις διαφόρων κειμένων, με βάση το συγκείμενό τους αλλά και την προϋπάρχουσα γνώση και εμπειρία (αν πρόκειται, δηλαδή, για παράκληση, αίτημα, προσταγή, πληροφόρηση, πειθώ κ.ο.κ.) επισημαίνουν τυχόν πολυτροπικά στοιχεία των κειμένων 	<p>Ποικίλα γραπτά κειμενικά είδη, όπως:</p> <ul style="list-style-type: none"> κάρτες σημειώματα προσωπικές επιστολές -προσωπικά ηλεκτρονικά μηνύματα sms ιστοσελίδες συνταγές μετεωρολογικό δελτίο κατάλογοι μουσείων διαφημίσεις μπροσούρες αφίσες ταξιδιωτικοί οδηγοί οπισθόφυλλα βιβλίων τηλεοπτικοί οδηγοί σύντομα σχολικά-επιστημονικά κείμενα (από την Ιστορία, τη Γεωγραφία κ.λπ.) άρθρα από εφημερίδες και περιοδικά ποιήματα διηγήματα θεατρικά έργα 	<ul style="list-style-type: none"> συζητήσεις στο πλαίσιο ομάδων αλλά και μεταξύ παιδιών και εκπαιδευτικού και συγκριτική αντιπαραβολή προφορικών κειμένων που χαρακτηρίζονται από διαφορετικό βαθμό κωδικοποίησης της προϋπάρχουσας γνώσης πάνω σε ένα θέμα (δηλαδή κείμενα που απευθύνονται σε ένα γενικό κοινό και κωδικοποιούν αρκετά στοιχεία για ένα θέμα σε αντίθεση με κείμενα που απευθύνονται σε εξειδικευμένο κοινό και αφήνουν υπονοούμενες κάποιες πληροφορίες) παιχνίδια αναγνώρισης του διαφορετικού τρόπου που επικοινωνιακές παράμετροι (σχέση πομπού-αποδέκτη, γνώση του σκοπού, χώρου, χρόνου κ.λπ.) επηρεάζουν τον τρόπο και το βαθμό κωδικοποίησης της προϋπάρχουσας γνώσης με τη μορφή κειμένου συζητήσεις σε σχέση με τις προσδοκίες που διαμορφώνονται με βάση το πλαίσιο επικοινωνίας για το είδος του κειμενικού σχήματος, της λειτουργίας και του ύφους του κειμένου (φιλικό, επίσημο, κ.λπ.) προκαταρκτική διερεύνηση του είδους της πολυτροπικότητας που το πλαίσιο απαιτεί

ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ ΩΣ ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΚΑΙ ΝΟΗΜΑΤΙΚΗ ΔΟΜΗ

ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ

- κατακτούν ειδικό λεξιλόγιο σε σχέση με το θέμα του κειμένου και το κειμενικό είδος
- διακρίνουν το λεξιλόγιο σε επίσημο, ανεπίσημο, τεχνικό, οικείο, λογοτεχνικό κ.λπ.
- κάνουν συστηματικές συγκρίσεις του λεξιλογίου της κοινής νεοελληνικής με το αντίστοιχο της διαλέκτου ως προς το νόημα και τις κοινωνικές τους συνυποδηλώσεις
- διευρύνουν τη γραμματική τους ενημερότητα με σκοπό την κατανόηση και αξιοποίηση της λειτουργικής της αξίας για τη δόμηση νοήματος και ύφους:
 - χρόνοι και συζυγίες των ρημάτων, διαφοροποίηση των ρηματικών καταλήξεων στην κυπριακή και οι υφολογικές/κοινωνικές τους προεκτάσεις
 - η διαφοροποιημένη χρήση των συντελικών χρόνων στην κοινή νέα ελληνική και στην κυπριακή και οι υφολογικές/κοινωνικές τους προεκτάσεις
 - αρχή διερεύνησης της παθητικής φωνής ως μηχανισμού κατασκευής επίσημου ύφους/ελέγχου της πληροφορίας/αυθεντίας του πομπού
 - κλίση ουσιαστικών και επιθέτων στις δύο ποικιλίες, και λειτουργική αξιοποίηση της διαφοράς των κλίσεων στο ύφος του κειμένου και στην κατασκευή της ταυτότητας του πομπού (π.χ. διάκριση μεταξύ επιθέτων που περιγράφουν και επιθέτων που δηλώνουν υποκειμενικό σχολιασμό, η λειτουργία του τριτόκλιτου επιθέτου στο επίσημο ύφος)
 - σειρά των λέξεων, εστίαση και θεματοποίηση (διάκριση σε γνωστή και νέα πληροφορία ή πληροφορία στην οποία δίνεται έμφαση). Η σύνταξη της εστίασης στην κοινή νέα ελληνική και την κυπριακή. Η λειτουργία της σειράς των λέξεων και της εστίασης ανάλογα με το κειμενικό είδος (π.χ. προτίμηση για τη σειρά Υποκείμενο-Ρήμα-Αντικείμενο στον επίσημο/επιστημονικό/δημόσιο λόγο και οι τρόποι με τους οποίους αυτή η σύνταξη κατασκευάζει συγκεκριμένη θέαση της πληροφορίας και, αντίστροφα, έκφραση υποκειμενικού σχολιασμού μέσω δομών με εστίαση σε άλλα είδη)
 - η σύνταξη των αδύνατων τύπων της προσωπικής αντωνυμίας στην κοινή νέα ελληνική και την κυπριακή και οι υφολογικές/κοινωνικές της προεκτάσεις
 - η υποτακτική σύνταξη και ο μακροπερίοδος λόγος ως μηχανισμοί κατασκευής επίσημου ύφους/αυθεντίας. Αντίστροφα, η παρατακτική σύνταξη και ο μικροπερίοδος λόγος ως μηχανισμοί κατασκευής ανεπίσημου/προσωπικού ύφους, ως μηχανισμοί έμφασης, υποκειμενικού σχολιασμού κ.λπ.
 - αρχή διερεύνησης της τροπικότητας (με έμ-

Ποικίλα προφορικά κειμενικά είδη

(βλ. Επίπεδο 1: Κείμενο και Πλαίσιο Επικοινωνίας)

- έλεγχος υποθέσεων σε σχέση με το περιεχόμενο/θέμα των υπό ανάγνωση κειμένων
- υποβολή διευκρινιστικών ερωτήσεων σε σχέση με το περιεχόμενο/θέμα και τα μηνύματα/νοήματα των κειμένων
- χρήση κατάλληλων πηγών και μέσων για επαρκέστερη πρόσβαση στο θέμα/περιεχόμενο (π.χ. χρήση λεξικών, γλωσσαρίων, συναφών κειμένων)
- χρήση οπτικών διαγραμμάτων για τον εντοπισμό του τρόπου οργάνωσης των πληροφοριών του κειμένου
- «παιχνίδια/διαγωνισμοί» προσδιορισμού πληροφοριών που στο ένα κείμενο παρουσιάζονται ως βασικές και σε άλλο ή άλλα ως μη βασικές, ως απόρροια του διαφορετικού είδους της γνώσης που εκλαμβάνεται ως προϋπάρχουσα
- παιχνίδια/συγκρίσεις κειμένων με στόχο την αξιοποίηση στοιχείων από το επικοινωνιακό πλαίσιο για την κατανόηση υπονοούμενων πληροφοριών
- ερμηνεία άγνωστων λέξεων με βάση γραμματικές ή/και ετυμολογικές ενδείξεις, όπως είναι το γραμματικό μόρφωμα ή το θέμα τους και το γλωσσικό/εξωγλωσσικό περιεχόμενό τους
- άρση νοηματικών δυσκολιών, μέσω της συγκεκριμενικής επεξεργασίας
 - πληροφοριών
 - γραμματικοσυντακτικών δομών
 - μηχανισμών συνοχής
 - μηχανισμών συνεκτικότητας
- σχολιασμός περιεχομένου/θέματος, ύφους, δομής οργάνωσης και συνεπαγόμενων νοημάτων/μηνυμάτων ανάλογα με τις εκάστοτε επικοινωνιακές παραμέτρους
- υφολογική διερεύνηση
- αντιπαραβολή της γλώσσας δύο ή περισσότερων κειμένων που πραγματεύονται το ίδιο θέμα
- παιχνίδια διερεύνησης, με στόχο τη διάκριση ποιότητας πληροφοριών» τη διάκριση, δηλαδή, πληροφοριών σε ψευδείς («φανταστικές») και αληθείς («πραγματικές»), υποκειμενικές και αντικειμενικές

<p>φηση στις εγκλίσεις) ως έκφρασης στάσης του πομπού απέναντι στο μήνυμα και στον/στην αποδέκτη/-τρια και η σύνδεσή της με την έκφραση αυθεντίας/εμμεσότητας, ευγένειας, την πειθώ κ.λπ.</p> <ul style="list-style-type: none"> - συνειδητοποίηση ότι τα παραπάνω εξαρτώνται τόσο από τις συμβάσεις των κειμενικών ειδών όσο και από ευρύτερες πολιτισμικές πρακτικές (π.χ. η προστακτική σε μια συνταγή δε συνδέεται με κοινωνική απόσταση και εξουσία του πομπού αλλά αποτελεί μέρος των υφολογικών συμβάσεων του είδους, ή η προστακτική στο λόγο μεταξύ οικείων δε σηματοδοτεί αναγκαστικά «αγένεια») • αναγνωρίζουν ποικίλες μορφές κειμενικής οργάνωσης : <ul style="list-style-type: none"> - εντοπίζουν βασικά κειμενικά σχήματα και τη σχέση τους με το κειμενικό είδος (π.χ. δράστες, χρονικές σχέσεις, σχέσεις αιτίας και αποτελέσματος στη (σχολική) ιστορία και διαφορετική παρουσίαση των παραπάνω σε μια αφίσα ή σε μια συνταγή) - εντοπίζουν τύπους πληροφοριών ανάλογα με το κειμενικό είδος (π.χ. συνοπτικές και ακριβείς πληροφορίες σε έναν κατάλογο ή σε μια αγγελία και σε συγκεκριμένη διάταξη, αλλά φανταστικές και μη συνοπτικές πληροφορίες σε ένα παραμύθι) - αναγνωρίζουν το ρόλο που στοιχεία όπως τίτλος κειμένου, παράγραφοι κ.λπ. επιτελούν στην οργάνωση των πληροφοριών ενός κειμένου, ανάλογα με το κειμενικό είδος - στα πολυτροπικά κείμενα, εντοπίζουν το ρόλο της εικόνας και του ήχου στην κατασκευή του νοήματος και της νοηματικής αλληλουχίας του κειμένου - διακρίνουν κύριες πληροφορίες από δευτερεύουσες - εντοπίζουν πληροφορίες που υπονοούνται και σχολιάζουν γιατί υπονοούνται - διακρίνουν γεγονότα από αξιολογικά σχόλια και πληροφοριακό υλικό - διακρίνουν την υποκειμενική και την αντικειμενική άποψη • αναγνωρίζουν γλωσσικές λειτουργίες, επιμέρους και συνολικά για το κείμενο (π.χ. επιμέρους περιγραφικές λειτουργίες σε μια διαφήμιση και πώς αυτές γίνονται συνολικά κατευθυντική). 		<ul style="list-style-type: none"> • χρήση σημειώσεων, σχεδιαγραμμάτων, εννοιογραμμάτων, εικονικών αναπαραστάσεων, παντομίμας κ.ο.κ., δραματοποιήσεις, υποδύσεις ρόλων, για διαφορετική σημειωτική απόδοση ή/και σύνοψη των νοημάτων/μηνυμάτων και κατανόηση των βασικών σχημάτων οργάνωσης της πληροφορίας • επισήμανση σημαντικών λεπτομερειών, πλαγιότιτλων, βασικών λέξεων (λέξεων-κλειδιά), κεντρικού νοήματος • πύκνωση λόγου και των νοημάτων του (πορεία «από το κείμενο στην περιληψη») • αφαίρεση συνοχικών ή/και συνεκτικών μηχανισμών και αντιπαραβολή κειμένων πριν και μετά • αφαίρεση λεπτομερειών και αντιπαραβολή κειμένων πριν και μετά • αντιπαραβολή μονοτροπικών και πολυτροπικών κειμένων • πρόσθεση/αφαίρεση σημειωτικών μέσων επικοινωνίας σε κείμενο/-α (π.χ. εικονοποίηση/αποεικονοποίηση μίας συνταγής) • μετασχηματισμός μονοτροπικών κειμένων σε πολυτροπικά και αντίστροφα
ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ ΩΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΡΑΞΗ		
<p>ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ</p> <ul style="list-style-type: none"> • αναγνωρίζουν την προθετικότητα του/της συγγραφέα • διακρίνουν την οπτική γωνία «θέασης του κόσμου» που υιοθετεί ο/η συγγραφέας • επισημαίνουν περισσότερες από μία οπτικές γωνίες σε ένα υπό ανάγνωση κείμενο • επισημαίνουν υπόρρητα νοήματα/μηνύματα • σχολιάζουν τις υφολογικές και κοινωνικές προε- 	<p>Ποικίλα προφορικά κειμενικά είδη</p> <p>(βλ. Επίπεδο 1: Κείμενο και Πλαίσιο Επικοινωνίας)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • καταγραφή και παρουσίαση σκέψεων, διαθέσεων, προθέσεων, κρίσεων, συναισθημάτων του/της συγγραφέα, με ποικιλία τρόπων • αιτιολόγηση προσωπικών θέσεων / απόψεων («συμφωνώ γιατί...», «διαφωνώ γιατί...») • παιχνίδια μετασχηματισμού-επανεγγραφής κειμένων με αλ-

<p>κτάσεις των φωνολογικών, μορφολογικών και συντακτικών επιλογών (π.χ. θεματοποίηση, εστίαση και αναδιπλασιασμός με αντωνυμίες ως στοιχεία «προφορικότητας» που συνεπάγονται συγκεκριμένη οπτική γωνία/στάση/ταυτότητα του πομπού ή η αποφυγή των παραπάνω ως στοιχείο «γραπτότητας», που και πάλι συνεπάγεται συγκεκριμένη στάση και ταυτότητα του πομπού)</p> <ul style="list-style-type: none"> • σχολιάζουν τις πολιτισμικές και κοινωνικές προεκτάσεις του τύπου και της οργάνωσης της πληροφορίας ανάλογα με το κειμενικό είδος (π.χ. πώς η χρονική και αιτιακή διασύνδεση των πληροφοριών και η έμφαση στα υποκείμενα-δράστες στην ιστορία παραπέμπει υπόρρητα σε συγκεκριμένη θέαση του περιεχομένου) • σχολιάζουν την κοινωνική και πολιτισμική σημασία των διαφόρων τρόπων γραφής της κοινής νέας ελληνικής και της κυπριακής και της ανάμιξης γραφημάτων από άλλες γλώσσες, ως πράξεις ταυτότητας • σχολιάζουν τη σημειολογική λειτουργία της εικόνας και του ήχου στα πολυτροπικά κείμενα και τους λόγους της διαφοροποιημένης κατανομής τους ανάλογα με το κειμενικό είδος, το πλαίσιο παραγωγής του, τους αποδέκτες/-τριές του και το σκοπό του (ως διαφοροποιημένων μηχανισμών κατασκευής εγκυρότητας, υποκειμενικού σχολιασμού κ.λπ.) • διαμορφώνουν προσωπικές θέσεις/απόψεις, έναντι των νοημάτων/μηνυμάτων των κειμένων 		<p>λαγές στο είδος και την οργάνωση των πληροφοριών, το λεξιλόγιο, τη γραμματική/ύφος, την οπτική γωνία και κριτική αξιολόγηση των παραπάνω σε σχέση με την καταλληλότητα/αποδεκτότητα των μετασχηματισμένων κειμένων</p> <ul style="list-style-type: none"> • κριτική ανάλυση/επεξεργασία ύφους, κειμενικής οργάνωσης, γλωσσικών-δομικών υλικών πραγμάτωσης κειμενικών ειδών (φωνολογικών, λεξιλογικών, μορφολογικών, συντακτικών) για τη δόμηση μιας πραγματικότητας/θέασης του κόσμου/ιδεολογίας
ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ		
<p>ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ</p> <ul style="list-style-type: none"> • αποτιμούν την αποτελεσματικότητα των υπό ανάγνωση κειμένων, ανάλογα με το επικοινωνιακό και το ευρύτερο κοινωνικοπολιτισμικό πλαίσιο τους • αποτιμούν την κοινωνικοπολιτισμική λειτουργία των κειμένων • αξιολογούν το βαθμό εγκυρότητας/αξιοπιστίας των πληροφοριών, όπως και το βαθμό καταλληλότητάς τους, όσον αφορά την αξιοποίησή τους για συγκεκριμένο σκοπό και αποδέκτη/-τρια • εμβαθύνουν στις διακρίσεις μεταξύ ιδιωτικών και δημόσιων, επίσημων και ανεπίσημων, ηγεμονικών και μη «φωνών» και του κοινωνικού τους ρόλου στην κοινότητα των μαθητριών και των μαθητών και τις συσχετίζουν με τα υπό εξέταση κειμενικά είδη • κάνουν προκαταρκτικές αντιπαραβολές με εναλλακτικά είδη/φωνές • επιχειρούν συστηματικές αξιολογήσεις των αναγνωστικών συνηθειών της τάξης σε σχέση με αναγνωστικές συνήθειες των μαθητριών και των μαθητών εκτός τάξης 	<p>Ποικίλα προφορικά κειμενικά είδη (βλ. Επίπεδο 1: Κείμενο και Πλαίσιο Επικοινωνίας)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • διατύπωση αξιολογικών κρίσεων για το ρόλο των γλωσσικών, των εικονιστικών ή και άλλων σημειωτικών μέσων επικοινωνίας, ανάλογα με το κείμενο και το επικοινωνιακό-κοινωνικοπολιτισμικό πλαίσιο του • διατύπωση αξιολογικών κρίσεων για το περιεχόμενο, τη γλώσσα, την αισθητική του κειμένου • αιτιολόγηση του τρόπου προσέγγισης του θέματος και ανάπτυξης του περιεχομένου ανάλογα με την εκάστοτε περίπτωση επικοινωνίας (το σκοπό και τον/την αποδέκτη/-τρια) ή/και το εκάστοτε κοινωνικοπολιτισμικό πλαίσιο • σχολιασμός και κριτική τοποθέτηση έναντι μηνυμάτων/νοημάτων με κριτήρια το περιεχόμενο, τη μορφή, τον τρόπο παρουσίασης • αιτιολόγηση της ύπαρξης ποικίλων πραγματώσεων γραπτών κειμενικών ειδών στη σύγχρονη κοινωνία • συστηματικές συγκρίσεις των αναγνωστικών συνηθειών της τάξης σε σχέση με αναγνωστικές συνήθειες των μαθητριών και των μαθητών εκτός τάξης

Δ. ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΓΡΑΠΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

ΠΡΟΣΔΟΚΩΜΕΝΕΣ ΓΝΩΣΕΙΣ, ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ	ΚΕΙΜΕΝΙΚΑ ΕΙΔΗ (ενδεικτικά)	ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ (ενδεικτικά)
ΚΕΙΜΕΝΟ ΚΑΙ ΠΛΑΙΣΙΟ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ		
<p>ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ</p> <ul style="list-style-type: none"> • συνειδητοποιούν ειδικές παραμέτρους της περιστασης επικοινωνίας όπως είναι ο επικοινωνιακός σκοπός και τα κοινωνικά χαρακτηριστικά των συμμετεχόντων/-ουσών • αναγνωρίζουν μεταβλητές του ευρύτερου κοινωνικοπολιτισμικού περιβάλλοντος, π.χ. τα θεσμοθετημένα πλαίσια παραγωγής συγκεκριμένων κειμενικών ειδών • επιλέγουν <ul style="list-style-type: none"> - τον τρόπο οργάνωσης των υπό δόμηση κειμένων - τον τρόπο ανάπτυξης και σύνδεσης των πληροφοριών των υπό δόμηση κειμένων - το ύφος (περιλαμβανομένων ιδιόλεκτων, κοινωνιόλεκτων κ.ά. στοιχείων) - την έκταση των υπό δόμηση κειμένων - τα εξωγλωσσικά στοιχεία που αξιολογούνται ως κατάλληλα για στήριξη/ενίσχυση των υπό δόμηση κειμένων - τα σημειωτικά μέσα που θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν για στήριξη των υπό δόμηση κειμένων, <p>ανάλογα με τις παραμέτρους της περιστασης επικοινωνίας ή/και τις μεταβλητές του κοινωνικοπολιτισμικού περιβάλλοντος</p>	<p>Ποικίλα γραπτά κειμενικά είδη, όπως:</p> <ul style="list-style-type: none"> • κάρτες • σημειώματα • προσωπικές επιστολές -προσωπικά ηλεκτρονικά μηνύματα • sms • ιστοσελίδες • συνταγές • μετεωρολογικό δελτίο • κατάλογοι μουσείων • διαφημίσεις • μπροσούρες • αφίσες • ταξιδιωτικοί οδηγοί • οπισθόφυλλα βιβλίων • τηλεοπτικοί οδηγοί • σύντομα σχολικά-επιστημονικά κείμενα (από την Ιστορία, τη Γεωγραφία κ.λπ.) • άρθρα από εφημερίδες και περιοδικά • ποιήματα • διηγήματα • θεατρικά έργα 	<ul style="list-style-type: none"> • ασκήσεις ενεργοποίησης προϋπάρχουσας γνώσης σε σχέση με αντιδράσεις του/της συγγραφέα έναντι ήδη οικείων του/της πλαισίων επικοινωνίας • «παιχνίδια επιλογών» όσον αφορά ορισμένα ιδιαίτερα γνωρίσματα ενός ή περισσότερων κειμενικών ειδών • χαρτογράφηση σχημάτων δόμησης μεικτών ή/και υβριδικών κειμένων • διερεύνηση και μετασχηματισμός των σχημάτων δόμησης μεικτών ή/και υβριδικών κειμένων, ανάλογα με την εκάστοτε κειμενική γραπτή πραγμάτωση • αντιπαραβολή γραπτών κειμένων, π.χ. παραμυθιών, δελτίων καιρού, επιτραπέζιων παιχνιδιών, με ή χωρίς την παρουσία πολυτροπικών στοιχείων • ανάδειξη της πολυτροπικότητας των κειμένων, π.χ. μίας ευχετήριας κάρτας, μίας αφίσας, μίας διαφήμισης • ανάδειξη άλλων οπτικών γραφολογικών και τυπογραφικών σημειωτικών μέσων, όπως είναι, για παράδειγμα, ο τύπος και το μέγεθος της γραμματοσειράς σε πολυτροπικά κείμενα

ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ ΩΣ ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΚΑΙ ΝΟΗΜΑΤΙΚΗ ΔΟΜΗ

ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ

- σχεδιάζουν κείμενα μετά από διαπραγμάτευση, ανάλογα με τις ανακλύπτουσες επικοινωνιακές/κοινωνικοπολιτισμικές συνθήκες και ανάγκες
- λαμβάνουν αποφάσεις σε σχέση με τις γραμματικές, τις λεξιλογικές, τις υφολογικές δομές, τη γλωσσική ποικιλία κ.λπ. που θα χρησιμοποιηθούν για την πραγμάτωση ενός κειμενικού είδους
- κατακτούν τους μηχανισμούς (στίξη, παραγραφοποίηση, λεξιλόγιο, συντακτικές δομές κ.λπ.) για τη δήλωση των ασυνεχειών σε κείμενα
- κατανοούν τους τρόπους που μπορεί να χρησιμοποιηθεί το λεξιλόγιο και η γραμματική για να δηλωθεί η εναλλαγή από θέμα σε θέμα
- λαμβάνουν αποφάσεις σε σχέση με τα γλωσσικά και οπτικά στοιχεία που μπορεί να αξιοποιηθούν για να αναπτύξουν πληροφορίες
- είναι σε θέση να αξιοποιούν εξωγλωσσικούς μηχανισμούς για τη μετάδοση πληροφοριών που είναι παρόμοιες ή διαφορετικές από εκείνες που μεταδίδει το γλωσσικό κανάλι
- χρησιμοποιούν πολυτροπικά στοιχεία (διαγράμματα, πίνακες κ.λπ.) για τη στήριξη των πληροφοριών έτσι ώστε να είναι κατανοητές στους αποδέκτες
- αναγνωρίζουν και αξιοποιούν λεξιλογικά και γραμματικά στοιχεία για τον εντοπισμό του είδους των σχέσεων που διέπουν τις πληροφορίες ενός κειμένου (χρονική, αιτιακή σχέση, αντίθεση, σύγκριση κ.λπ.)

Ποικίλα προφορικά κειμενικά είδη

(βλ. Επίπεδο 1: Κείμενο και Πλαίσιο Επικοινωνίας)

- συγκέντρωση, παρουσίαση/παραθέση, ιεράρχηση, οργάνωση/κατανομή πληροφοριών, ανάλογα με τις σχέσεις που τις διέπουν (χωρικές, χρονικές, αιτιακές) και σε συνάρτηση με τη δομή των υπό δόμηση κειμένων
- προκαταρκτική διάρθρωση των υπό δόμηση κειμένων μέσω κατάλληλων κειμενικών τεχνικών
- προκαταρκτική γλωσσική πραγμάτωση των υπό δόμηση κειμένων μέσω κατάλληλων γραμματικών, λεξιλογικών, υφολογικών «υλικών» και, ενδεχομένως, πολυτροπικών στοιχείων
- πειραματισμοί με καθοδηγημένο γράψιμο (δόμηση κειμένων, με βάση εικόνες ή αυτοτελείς τίτλους ή ημιτελείς προτάσεις/παραγράφους, μέσω ιδεοθύελλας κ.ο.κ.)
- πειραματισμοί με δημιουργικό γράψιμο
- μετασχηματισμοί κειμενικών ειδών σε άλλα (π.χ. μίας συνεχούς ιστορίας σε κόμικς, και αντίστροφα)

ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ

- προσδιορίζουν τα γνωρίσματα των υπό δόμηση κειμένων, υπό την ήδη επιλεγμένη οπτική γωνία πραγμάτωσής τους
- κάνουν γλωσσικές επιλογές σχετικές με τη δόμηση της ταυτότητας του/της συγγραφέα, των προθετικών του/της, του τρόπου που παρουσιάζεται (ως ξεκάθαρος/-η ή ασαφής σε κάποια ζητήματα, ως αυθεντία ή όχι κ.λπ.)
- αξιοποιούν διακειμενικές συνδέσεις (συσχετίσεις με άλλα κείμενα παρόντα ή με την εμπειρία και την τοπική κοινότητα των παιδιών) για την παρουσίαση των πληροφοριών του κειμένου με τρόπο κατανοητό
- έχουν επίγνωση της οπτικής γωνίας «θέασης του κόσμου» που υιοθετούν ως συγγραφείς και των λόγων υιοθέτησης της συγκεκριμένης οπτικής γωνίας
- παίρνουν αποφάσεις σχετικά με την κατανομή ρητών και υπόρρητων νοημάτων/μηνυμάτων
- έχουν επίγνωση των πιθανών υφολογικών και κοινωνικών προεκτάσεων των φωνολογικών, μορφολογικών και συντακτικών επιλογών τους
- έχουν επίγνωση των κοινωνικών και πολιτισμικών προεκτάσεων του τύπου και της οργάνωσης της πληροφορίας ανάλογα με το κειμενικό είδος
- έχουν επίγνωση της σημειολογικής λειτουργίας της εικόνας και του ήχου στα πολυτροπικά κείμενα και των λόγων της διαφοροποιημένης κατανομής τους ανάλογα με το κειμενικό είδος, το πλαίσιο παραγωγής του, τους/τις αποδέκτες/-τριες και το σκοπό του (ως διαφοροποιημένων μηχανισμών κατασκευής εγκυρότητας, υποκειμενικού σχολιασμού κ.λπ.)

Ποικίλα προφορικά κειμενικά είδη

(βλ. Επίπεδο 1: Κείμενο και Πλαίσιο Επικοινωνίας)

- μετασχηματισμοί των λειτουργιών του κειμένου και αποφάνσεις σχετικά με την καταλληλότητα των μετασχηματισμών αυτών ανάλογα με τις συμβάσεις του κειμενικού είδους
- μετασχηματισμοί του ύφους του κειμένου και αποφάνσεις σχετικά με την καταλληλότητα των μετασχηματισμών αυτών ανάλογα με το κειμενικό είδος και το πλαίσιο του κειμένου
- μετασχηματισμοί της κειμενικής οργάνωσης, του τύπου και της κατανομής των πληροφοριών, και αποφάνσεις σχετικά με την καταλληλότητα των μετασχηματισμών αυτών για τη δήλωση της στάσης του/της συγγραφέα
- μετασχηματισμοί της οπτικής γωνίας και αποφάνσεις σχετικά με την καταλληλότητα των μετασχηματισμών αυτών
- πειραματισμοί με εναλλαγή συνωλύμων ή παρεμφερών σημασιολογικά εκφράσεων και τελική επιλογή με βάση το κειμενικό είδος και το πλαίσιο του κειμένου

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ

- έχουν (επαρκή) επίγνωση των προδιαγραφών του πλαισίου επικοινωνίας και των κοινωνικοπολιτισμικών πρακτικών με βάση τις οποίες θα λειτουργήσει ο γραπτός λόγος
- αξιολογούν κριτικά ποικίλες πραγματώσεις-εκδοχές γραπτών κειμενικών ειδών, με στόχο την τελική αναθεώρησή τους (και «τελειοποίησή» τους), σύμφωνα με τα νοήματα που επιδιώκουν να κατασκευάσουν, τις πραγματικότητες που θέλουν να διαμορφώσουν και τις κοινωνικές ταυτότητες και σχέσεις που προσδοκούν να αναδείξουν
- αποτιμούν την αποτελεσματικότητα γραπτών κειμένων («ιδιόκτητων» ή/και άλλων), μέσω αυτοαξιολόγησης ή/και ετεροαξιολόγησης, δηλαδή, με κριτήρια γραμματικής ορθότητας και επικοινωνιακής καταλληλότητας / αποδεκτότητας, με στόχο την αναδόμηση και τη βελτίωσή τους
- εκτιμούν το ρόλο της γλώσσας, της πολυτροπικότητας, της γλωσσικής ποικιλότητας, όσον αφορά τη δόμηση αποτελεσματικών γραπτών κειμένων
- συνειδητοποιούν τη δυναμική και της διαφορετικής πολιτισμική λειτουργία προφορικού και γραπτού λόγου
- αξιολογούν συστηματικά τις συγγραφικές συνήθειες της τάξης σε σχέση με συγγραφικές συνήθειες των μαθητριών και των μαθητών εκτός τάξης.

Ποικίλα προφορικά κειμενικά είδη

(βλ. Επίπεδο 1: Κείμενο και Πλαίσιο Επικοινωνίας)

- κριτική επεξεργασία των ποικίλων πραγματώσεων (εκδοχών) γραπτών κειμενικών ειδών, με στόχο την τελική αναθεώρησή τους (και «τελειοποίησή» τους)
- αυτοαξιολόγηση ή και ετεροαξιολόγηση γραπτών κειμένων και εφαρμογή ανάλογων τεχνικών, όπως είναι, για παράδειγμα, ο καταρτισμός καταλόγου κριτηρίων κάθε κειμενικής πραγματώσεως, σύμφωνα με το συγκεκριμένο
- αντιπαραβολή και σχολιασμός διαφόρων εκδοχών κειμένων που έχουν δομηθεί, ως προς τις γλωσσικές και υφολογικές επιλογές που τις χαρακτηρίζουν
- υποβολή και εφαρμογή εισηγήσεων για περαιτέρω βελτίωση ορισμένων από τις εκδοχές των κειμένων ανάλογα με το πλαίσιο (επικοινωνιακό ή/και κοινωνικοπολιτισμικό)
- αιτιολόγηση της επιλογής μίας από τις εκδοχές του κειμένου ως αποτελεσματικότερης σε σχέση με άλλες
- αξιολόγηση στην τάξη κειμένων που έχουν παραχθεί στο σπίτι/για σκοπούς εκτός μαθήματος και συστηματική σύγκριση με κείμενα που παράγονται στην τάξη

Το Πρόγραμμα Σπουδών δίνει έμφαση στην καλλιέργεια δεξιοτήτων και στρατηγικών για την παραγωγή και επεξεργασία κειμένων, προφορικών, γραπτών και πολυτροπικών. Οι στρατηγικές αυτές δεν διαφοροποιούνται τόσο πολύ με βάση την τάξη όσο με βάση τα είδη των κειμένων που μπορούν να αξιοποιηθούν – από απλά σε σύνθετα ή μεικτά κειμενικά είδη, με τη συνθετότητα να προσδιορίζεται με βάση τον τρόπο οργάνωσης των πληροφοριών και τη γλωσσική μορφή των κειμένων. Για το λόγο αυτό, γενικές κατηγοριοποιήσεις στρατηγικών και δεξιοτήτων προτείνονται με βάση τρεις ομάδες, Προδημοτική και Α' Δημοτικού, Β'-ΣΤ' Δημοτικού και Γυμνάσιο-Λύκειο.

Α. ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ ΠΡΟΦΟΡΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

ΠΡΟΣΔΟΚΩΜΕΝΕΣ ΓΝΩΣΕΙΣ, ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ	ΚΕΙΜΕΝΙΚΑ ΕΙΔΗ (ενδεικτικά)	ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ (ενδεικτικά)
ΚΕΙΜΕΝΟ ΚΑΙ ΠΛΑΙΣΙΟ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ		
<p>ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ ΩΣ ΑΚΡΟΑΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ ΚΕΙΜΕΝΩΝ ΠΟΥ ΑΞΙΟΠΟΙΟΥΝΤΑΙ ΣΤΗ ΣΧΟΛΙΚΗ ΤΑΞΗ</p> <ul style="list-style-type: none"> • διευρύνουν τις γνώσεις τους σε σχέση με την ποιικιλία των σκοπών ακρόασης ενός κειμένου (π.χ. ακρόαση για πρόσκτηση πληροφοριών, για επισημάνση λεπτομερειών, επίλυση προβλήματος, άσκηση κριτικής, απόλαυση λόγου κ.ο.κ.) • είναι σε θέση να επιλέγουν και να επαναπροσδιορίζουν (όταν απαιτείται) την κατάλληλη, σύστοιχη με το σκοπό της ακρόασης, ακροαματική στρατηγική (π.χ. προσεκτική ακρόαση, επιλεκτική ακρόαση, συνολική ακρόαση κ.ο.κ) • διευρύνουν την ικανότητα εντοπισμού των παραγόντων που συνθέτουν το στενό εξωγλωσσικό συγκείμενο και το ευρύτερο κοινωνικοπολιτισμικό πλαίσιο του υπό ακρόαση κειμένου • αξιοποιούν το κοινωνικοπολιτισμικό πλαίσιο ως στρατηγική για τη διατύπωση προκαταρκτικών υποθέσεων για το θέμα και το στόχο του υπό ακρόαση κειμένου • αξιοποιούν τα γλωσσικά και δομικά στοιχεία που σταδιακά προσλαμβάνουν ως ακροατές/-τριες για την επιβεβαίωση των αρχικών υποθέσεων που έχουν διατυπώσει για το υπό ακρόαση επικοινωνιακό γεγονός • εντοπίζουν τις δεσμεύσεις που το ευρύτερο πλαίσιο επικοινωνίας επιβάλλει ως προς τα είδη των επικοινωνιακών γεγονότων που μπορούν να πραγματοποιηθούν σε μια κειμενική κοινότητα • διευρύνουν τις γνώσεις τους για τον τρόπο που διαφορετικά επικοινωνιακά γεγονότα (π.χ. μια συνομιλία μεταξύ φίλων, μια διάλεξη, μια τηλεοπτική συνέντευξη) προσδιορίζουν τους ρόλους των συνομιλητών/-τριών <p>ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ ΩΣ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΕΣ/-ΟΥΣΕΣ ΣΕ ΕΝΑ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΚΟ ΓΕΓΟΝΟΣ</p> <ul style="list-style-type: none"> • αναγνωρίζουν και χρησιμοποιούν επικοινωνιακές στρατηγικές για να επαναπροσδιορίσουν στοιχεία του στενού και ευρύτερου συμφραστικού πλαισίου • προβαίνουν σε συνεχή αξιολόγηση του τρόπου που συνδιαμορφώνονται οι παράμετροι του πλαισίου επικοινωνίας, όπως: <ul style="list-style-type: none"> - ο επικοινωνιακός σκοπός - τα κοινωνικά χαρακτηριστικά του/της αποδέκτη/-τριας στον/στην οποίο/-α θα απευθυνθεί ο ομιλητής/η ομιλήτρια με το κείμενό του/της - το κειμενικό σχήμα ή σχήματα που κρίνεται κατάλληλο να επιλεγούν στη δεδομένη περίπτωση 	<p>Ποικίλα προφορικά κειμενικά είδη, όπως:</p> <ul style="list-style-type: none"> • καθημερινοί διάλογοι ή/και συζητήσεις μεταξύ οικείων και μη προσώπων, με συγκεκριμένο θέμα και για συγκεκριμένο σκοπό (π.χ. για πρόσκληση, καθοδήγηση, προσανατολισμό, πειθώ, επεξήγηση, περιγραφή, διευκρίνιση κ.ο.κ.) • διαλογικοί αγώνες (όπως παραπάνω, δηλαδή, με συγκεκριμένο θέμα και για συγκεκριμένο σκοπό) • τηλεφωνικές συνδιαλέξεις (όπως παραπάνω) • ομιλίες από ένα άτομο σε διάφορα πλαίσια επικοινωνίας (σχολικές ομιλίες, διαλέξεις για ένα θέμα (όπως παραπάνω) • επίσημες ομιλίες (όπως παραπάνω) • συνομιλίες με άτομα με διαφορετικές σχέσεις μεταξύ τους (φίλοι, γνωστοί, συγγενείς, ενδοομάδες, άγνωστοι, ομιλητές/-τριες και ακροατήριο σε μια διάλεξη κ.λπ.) • προφορικά κείμενα σε δομημένα πλαίσια (σχολείο, συζητήσεις σε τηλεοπτικές εκπομπές, σειρές κ.λπ.) • κείμενα λογοτεχνικού λόγου στα οποία υπάρχει μια συγκεκριμένη μορφή προφορικού λόγου, π.χ. φανταστικές ιστορίες, παραμύθια [διάλογοι σ' αυτά], ποιήματα, θρύλοι, παραδόσεις, κυπριακά θεατρικά δρώμενα («σκετς»), θεατρικά έργα (όχι αποσπάσματα) • κείμενα δημοσιογραφικού (ραδιοφωνικού ή/και τηλεοπτικού) λόγου, π.χ. ειδήσεις, ρεπορτάζ, διαφημίσεις, δελτία καιρού, ανακοινώσεις, συνταγές • πολυτροπικά κείμενα, κείμενα, δηλαδή, που συνδυάζουν προφορικό λόγο, ήχο / μουσική και εικόνα, π.χ. διαφημίσεις, συνταγές, διαλέξεις με οπτικο-ακουστικό υλικό, ντοκυμανταίρ (βλ. και παραπάνω) 	<ul style="list-style-type: none"> • συζητήσεις στο πλαίσιο ομάδων αλλά και μεταξύ παιδιών και εκπαιδευτικού και συγκριτική αντιπαραβολή γλωσσικών, πολυτροπικών, ψηφιακών κειμένων που χαρακτηρίζονται: <ul style="list-style-type: none"> - από διαφορετικό βαθμό κωδικοποίησης της προϋπάρχουσας γνώσης γύρω από ένα θέμα (δηλαδή κείμενα που απευθύνονται σε ένα γενικό κοινό και κωδικοποιούν αρκετές πληροφορίες σχετικά με ένα θέμα σε αντίθεση με κείμενα που απευθύνονται σε εξειδικευμένο κοινό και αφήνουν κάποιες πληροφορίες ως υπονοούμενες) - από διαφορετική έκταση (κείμενα στα οποία κάποιες πληροφορίες αναπτύσσονται σε έκταση, ενώ σε άλλα παρουσιάζονται συνοπτικά) - από διαφορετική χρήση σημειωτικών μέσων - από το διαφορετικό τρόπο παρέμβασης του ακροατή/της ακροατριάς (π.χ. ενεργός συμμετοχή σε αντίθεση με τη χρήση παραγλωσσικών μέσων μόνο) για να προσδιοριστεί <ul style="list-style-type: none"> - η συσχέτιση των πληροφοριών που θα κληφθούν ως γνωστές και εκείνες που θα παρουσιαστούν ως νέες πληροφορίες - ο διαφοροποιημένος κοινωνικός ρόλος του ακροατή/της ακροατριάς • προκαταρκτική διερεύνηση διαφορετικών επικοινωνιακών γεγονότων που σχετίζονται με διαφορετικές συμβάσεις (π.χ. αν ο/η ομιλητής/-

<ul style="list-style-type: none"> • προβαίνουν σε συνεχείς αξιολογήσεις και κατανοούν τις στρατηγικές και τα γλωσσικά στοιχεία που οι συνομιλητές/-τριες χρησιμοποιούν για να δηλώσουν: <ul style="list-style-type: none"> - τη μεταβολή του υπό διαπραγμάτευση θέματος σε ένα υπό εξέλιξη επικοινωνιακό γεγονός - την εναλλαγή του τόνου (από φιλικό σε συγκρουσιακό και το αντίστροφο) • είναι σε θέση να ελέγχουν τον τρόπο με τον οποίο δομείται σταδιακά από τους/τις συνομιλητές/-τριες το ίδιο το επικοινωνιακό γεγονός 		<p>τρια μπορεί να διακόψει, για το πώς μπορεί να παρέμβει κ.λπ.)</p> <ul style="list-style-type: none"> • σύγκριση προφορικών κειμένων/επικοινωνιακών γεγονότων που διαφέρουν ως προς το ποιος αναλαμβάνει την ευθύνη (ο/η ομιλητής/-τρια ή/και οι ακροατές/-τριες) στον προσδιορισμό του επικοινωνιακού πλαισίου • οι μαθητές/-τριες ως εθνογράφοι: διερεύνηση των επικοινωνιακών γεγονότων που λειτουργούν σε διαφορετικές κειμενικές κοινότητες
--	--	--

ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ ΩΣ ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΚΑΙ ΝΟΗΜΑΤΙΚΗ ΔΟΜΗ

<p>ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ ΩΣ ΑΚΡΟΑΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ ΚΕΙΜΕΝΩΝ ΠΟΥ ΑΞΙΟΠΟΙΟΥΝΤΑΙ ΣΤΗ ΣΧΟΛΙΚΗ ΤΑΞΗ</p> <ul style="list-style-type: none"> • είναι σε θέση να επισημάνουν τα παραγλωσσικά και εξωγλωσσικά στοιχεία (όπως είναι ο επιτονισμός και το ύψος της φωνής, οι εκφράσεις του προσώπου, οι κινήσεις του σώματος κ.ά.) που οι ομιλητές/-τριες χρησιμοποιούν για τη μετάδοση πληροφοριών, παρόμοιων ή διαφορετικών από εκείνες που μεταδίδει το γλωσσικό κανάλι • είναι σε θέση να επεξεργάζονται πολυσημειωτικά κείμενα και να εντοπίζουν τον τρόπο που τα διάφορα σημειωτικά μέσα (ήχος, εικόνα, διαγράμματα κ.λπ.) αξιοποιούνται από τους ομιλητές και τις ομιλήτριες για τη μετάδοση παρόμοιων πληροφοριών, αντιτιθέμενων πληροφοριών ή την αποσίπηση πληροφοριών • είναι σε θέση να εντοπίζουν τα παραγλωσσικά στοιχεία που οι ομιλητές/-τριες αξιοποιούν για να αναδείξουν κάποιες πληροφορίες ως περισσότερο ή λιγότερο σημαντικές με βάση τους στόχους που επιδιώκουν να υλοποιήσουν • είναι σε θέση να αξιοποιούν στοιχεία από το ευρύτερο επικοινωνιακό πλαίσιο για την κατανόηση των πληροφοριών που οι συνομιλητές/-τριες αφήνουν να υπονοούνται • είναι σε θέση να εντοπίσουν αν το κείμενο ακολουθεί έναν αναγνωρίσιμο κειμενικό τύπο ή αν συνδυάζει ποικίλους κειμενικούς τύπους (αφήγηση, περιγραφή, επιχειρήματα κ.λπ.) • αναγνωρίζουν τον τρόπο με τον οποίο ο ομιλητής/η ομιλήτρια δομεί το θέμα μέσα από γραμματικές και λεξιλογικές δομές (παθητική φωνή, ονοματοποίηση, λεξική πυκνότητα, παρατακτική ή υποτακτική σύνταξη, ασύνδετο σχήμα, ρητορικές ερωτήσεις κ.λπ.) • αναγνωρίζουν τον τρόπο που τα γλωσσικά στοιχεία (το λεξιλόγιο και τα γραμματικά στοιχεία [όπως είναι οι σύνδεσμοι, οι αντωνυμίες, τα επιρρήματα, τα επίθετα κ.ά.], οι επαναλήψεις, οι παραλληλισμοί κ.λπ.) χρησιμοποιούνται για: <ul style="list-style-type: none"> - τη δόμηση της συνοχής ενός συνεχούς προφορικού κειμένου - την προβολή κάποιων πληροφοριών ως περισσότερο σημαντικών έναντι άλλων 	<p>Ποικίλα προφορικά κειμενικά είδη</p> <p>(βλ. Επίπεδο 1: Κείμενο και Πλαίσιο Επικοινωνίας)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • σύγκριση κειμένων που διαφέρουν ως προς: <ul style="list-style-type: none"> - τις πληροφορίες - τις γραμματικές δομές - τους μηχανισμούς συνοχής - τους μηχανισμούς συνεκτικότητας • χρήση σημειώσεων, διαγραμμάτων κ.λπ. για την καταγραφή των πληροφοριών που ο ομιλητής/η ομιλήτρια προβάλλει ως σημαντικές για περαιτέρω αξιοποίηση • αντιπαραβολή κειμένων με στόχο τη διάκριση της ποιότητας των πληροφοριών, τη διάκριση, δηλαδή, πληροφοριών σε ψευδείς («φανταστικές») και αληθείς («πραγματικές»), υποκειμενικές και αντικειμενικές • χρήση σημειώσεων, σχεδιαγραμμάτων, εννοιογραμμάτων, εικονικών αναπαραστάσεων, δραματοποιήσεις, υποδύσεις ρόλων κ.λπ., για διαφορετική σημειωτική απόδοση ή/και σύνοψη των νοημάτων/μηνυμάτων • αφαίρεση συνοχικών ή/και συνεκτικών μηχανισμών και αντιπαραβολή κειμένων πριν και μετά • αφαίρεση λεκτικών και μη ενδεικτών και αντιπαραβολή κειμένων πριν και μετά • αφαίρεση παραγλωσσικών και εξωγλωσσικών στοιχείων και αντιπαραβολή κειμένων πριν και μετά • συζητήσεις σε σχέση με τις λεξιλογικές, τις γραμματικές, τις συντακτικές δομές του, π.χ. «βρίσκω τι λείπει-κάνω υποθέσεις-εντοπίζω σε άλλα κείμενα, ανακαλώ»
---	--	---

- αναγνωρίζουν τον τρόπο με τον οποίο ο ομιλητής/η ομιλήτρια οργανώνει τις πληροφορίες του κειμένου (χρονική, αιτιακή σχέση, ιεραρχική σχέση ή παράθεση, αντίθεση, σύγκριση, κ.λπ.)
- εντοπίζουν τους μετακειμενικούς ενδείκτες (σε λίγο, παρακάτω θα υποστηρίξω δύο θέσεις, έχω δύο στόχους κ.λπ.) που ο ομιλητής/η ομιλήτρια χρησιμοποιεί για να οργανώσει το κείμενό του/της
- αναγνωρίζουν τον τρόπο με τον οποίο δομούνται συνεχείς και ασυνέχειες στην πληροφοριακή οργάνωση ενός κειμένου (ασυνέχειες σε πρόσωπα, χρόνο, θέματα, επιχειρήματα)
- εντοπίζουν τους μηχανισμούς μέσω των οποίων οι συνομιλητές/-τριες δομούν συνεργασιακά κείμενα διαφορετικών κειμενικών τύπων (αφηγηματικό, επιχειρηματολογικό, πληροφοριακό κ.λπ.)
- εντοπίζουν τη συνδυαστική δυναμική τυχόν πολυτροπικών στοιχείων σε σχέση με τη μετάδοση των νοημάτων/μηνυμάτων (π.χ. τη συνδυαστική δυναμική γλωσσικών και εικονιστικών στοιχείων) για τη δήλωση πληροφοριών που βρίσκονται σε σχέση συμπληρωματική, προσθετική, κ.λπ.
- εντοπίζουν τον τρόπο με τον οποίο οι συνομιλητές/-τριες διαπραγματεύονται τις υπόρρητες πληροφορίες

ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ ΩΣ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΕΣ/-ΟΥΣΕΣ ΣΕ ΕΝΑ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΚΟ ΓΕΓΟΝΟΣ

- διευρύνουν την επικοινωνιακή τους ικανότητα, συμμετέχοντας σε ποικίλα επικοινωνιακά γεγονότα
- διατυπώνουν διευκρινιστικές ερωτήσεις για πληροφορίες που δεν έχουν κατανοήσει
- διεκδικούν το λόγο σε μια συζήτηση, ανάλογα με τις συμβάσεις της
- είναι σε θέση να διαπραγματεύονται τις συμβάσεις που σχετίζονται με διάφορα επικοινωνιακά γεγονότα
- αξιοποιούν τον βοηθητικό ιστό που ο συνομιλητής/η συνομιλήτρια τους προσφέρει για τη συνεργατική οικοδόμηση ενός θέματος
- δημιουργούν ένα υποβοηθητικό πλαίσιο στο συνομιλητή/στη συνομιλήτριά τους
- διευρύνουν τις γνώσεις τους για τα γλωσσικά και κειμενικά στοιχεία και τις γλωσσικές πράξεις που οι συνομιλητές/-τριες χρησιμοποιούν όταν παράγουν συνεργατικά διάφορα κείμενα (π.χ. παραγγελία, παράκληση, αίτημα, προσταγή, διαταγή κ.ο.κ.)
- αναγνωρίζουν τις διάφορες επικοινωνιακές στρατηγικές μέσα από τις οποίες συνεργάζονται με τους/τις συνομιλητές/-τριές τους για να διαπραγματευτούν ή να επαναπροσδιορίσουν στοιχεία του παραγόμενου κειμένου/επικοινωνιακού γεγονότος
- διευρύνουν τις γνώσεις τους για τις στρατηγικές που μπορούν να χρησιμοποιήσουν για να δηλώσουν συμφωνία ή διαφωνία
- επιλέγουν τις στρατηγικές εκείνες που είναι κατάλληλες για την επίτευξη απειλητικών για το πρόσωπο του συνομιλητή/της συνομιλήτριας λεκτικών πράξεων, (όπως παραγγελία, παράκληση, αίτημα, προσταγή, διαταγή κ.ο.κ.) και τα γλωσσικά στοιχεία που συμβάλλουν στο μετριασμό της απειλής αυτής

- αφαίρεση λεπτομερειών και αντιπαράβολη κειμένων πριν και μετά
- αντιπαράβολη μονοτροπικών και πολυτροπικών κειμένων
- μετασχηματισμός μονοτροπικών κειμένων σε πολυτροπικά και αντίστροφα
- παιχνίδια μετασχηματισμού του προφορικού κειμένου σε γραπτό και σχολιασμός των διαφορών

ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ ΩΣ ΑΚΡΟΑΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ ΚΕΙΜΕΝΩΝ ΠΟΥ ΑΞΙΟΠΟΙΟΥΝΤΑΙ ΣΤΗ ΣΧΟΛΙΚΗ ΤΑΞΗ

- επισημαίνουν τον τρόπο με τον οποίο ο ομιλητής/η ομιλήτρια χρησιμοποιεί τη γλώσσα για να δηλώσει αναγνωρισμένες από το επικοινωνιακό γεγονός κοινωνικές σχέσεις
- επισημαίνουν τον τρόπο με τον οποίο το λεξιλόγιο, οι γραμματικές επιλογές, η δομή και η οργάνωση των πληροφοριών συλλειτουργούν στο να διαμορφώνουν μια συγκεκριμένη άποψη για τον κόσμο (π.χ. πώς παρουσιάζονται οι ήρωες και οι ηρωίδες σε μια προφορική ιστορία, πώς παρουσιάζονται κοινωνικές ομάδες κ.λπ.)
- σχολιάζουν τις κοινωνικές και πολιτισμικές προεκτάσεις του τύπου και της οργάνωσης/μετάδοσης της πληροφορίας ανάλογα με το κειμενικό είδος (π.χ. πώς ο τρόπος που παρουσιάζονται οι πληροφορίες σε μια είδηση ή μια ομιλία παραπέμπει σε εγκυρότητα, αξιοπιστία, πώς ο τρόπος που επαναλαμβάνονται γνωστές πληροφορίες σε μια φιλική συνομιλία παραπέμπει σε συνοχή της ομάδας κ.λπ.)
- επισημαίνουν τα γλωσσικά στοιχεία και τις επικοινωνιακές στρατηγικές που χρησιμοποιούν οι ομιλητές/-τριες για να διαπραγματευτούν τις διαφορές τους ως προς την πραγματικότητα που υποστηρίζουν ή αναπαριστούν μέσα από τις συνεισφορές τους
- εντοπίζουν πώς οι συμμετέχοντες/-ουσες αξιοποιούν στρατηγικές προφορικότητας και γραπτότητας για τη δόμηση των ταυτοτήτων τους
- εντοπίζουν τις στρατηγικές μέσω των οποίων ο ομιλητής/η ομιλήτρια προβάλλει μια ταυτότητα και τον τρόπο με τον οποίο οι ακροατές/-τριες αποδέχονται ή αντιδρούν στις προβολές αυτές
- συνειδητοποιούν τους γλωσσικούς και κειμενικούς μηχανισμούς μέσα από τους οποίους οι συνομιλητές/-τριες δομούν καθιερωμένους ρόλους ή νέες ταυτότητες (με το να παρεκκλίνουν από τις συμβάσεις, λ.χ.)
- εντοπίζουν τα γλωσσικά στοιχεία και τις επικοινωνιακές στρατηγικές που οι συνομιλητές/-ριες χρησιμοποιούν για να διαπραγματευτούν τη μεταξύ τους σχέση ως μελών μίας κειμενικής κοινότητας
- επισημαίνουν τον τρόπο με τον οποίο μέσα από τη γλώσσα ο ομιλητής/η ομιλήτρια συνδιαλέγεται με την ευρύτερη ή την τοπική κοινωνία για κοινωνικά και πολιτικά ζητήματα
- εντοπίζουν συλλογικά την κοινωνική πραγματικότητα και την ιδεολογία που προβάλλει ο ομιλητής/-η ομιλήτρια

Ποικίλα προφορικά κειμενικά είδη

(βλ. Επίπεδο 1: Κείμενο και Πλαίσιο Επικοινωνίας)

- επεξεργασία και κριτική ανάλυση ύφους, κειμενικής οργάνωσης, γλωσσικών-δομικών υλικών πραγμάτωσης του κειμενικού είδους (φωνολογικών, μορφολογικών, συντακτικών, λεξιλογικών)
- αποκωδικοποίηση και καταγραφή αλληγορικών νοημάτων/μηνυμάτων
- ολοκλήρωση και παρουσίαση με εναλλακτικούς τρόπους νοημάτων/μηνυμάτων που υποβόσκουν σε κείμενα
- εντοπισμός και ανάλυση ρητορικών σχημάτων
- αξιοποίηση διακειμενικών συνδέσεων (συσχετίσεων με άλλα κείμενα παρόντα ή της εμπειρίας και της κουλτούρας της τάξης) για την κατανόηση του τρόπου με τον οποίο οι ομιλητές/-τριες τοποθετούνται απέναντι στις πληροφορίες που μεταδίδουν
- αντιπαραβολή κειμένων από διαφορετικά κειμενικά είδη που ενδιατρίβουν στο ίδιο θέμα αλλά προβάλλουν διαφορετικές οπτικές γωνίες, ταυτότητες, θέσεις και ιδεολογίες
- συστηματική διερεύνηση του τρόπου που αξιοποιείται η γλωσσική ποικιλότητα για να δηλωθούν στοιχεία του άμεσου και ευρύτερου πλαισίου (τοπική και παγκόσμια κοινωνία και ο ιδεολογίες τους)

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ

- αποτιμούν το βαθμό αποτελεσματικότητας των υπό ακρόαση κειμένων, ανάλογα με το επικοινωνιακό και το ευρύτερο κοινωνικοπολιτισμικό πλαίσιο τους
- αξιολογούν την ποιότητα των πληροφοριών που ένα κείμενο προσφέρει μέσα από τη σύνδεση του κειμένου με συναφή κείμενα
- αποτιμούν την κοινωνικοπολιτισμική λειτουργία των κειμένων και τον τρόπο που, μέσω αυτών, ο ομιλητής/η ομιλήτρια κατασκευάζει ταυτότητες και ιδεολογίες
- κατανοούν και αξιολογούν τους λόγους της πολλαπλότητας των ερμηνειών που μπορεί να προσλάβει ένα υπό ακρόαση κείμενο εντός μίας κειμενικής κοινότητας
- αξιολογούν τον τρόπο με τον οποίο σε μια κειμενική κοινότητα (π.χ. ΜΜΕ) ένα προφορικό κείμενο συνομιλεί με κείμενα από άλλες κοινότητες (από την επιστημονική κοινότητα, λ.χ.)
- αξιολογούν την πρόσληψη του προφορικού λόγου στην τάξη σε σχέση με την πρόσληψη του προφορικού λόγου εκτός τάξης
- αξιολογούν τις πρακτικές της τάξης για την καλλιέργεια του προφορικού λόγου των μαθητών/-τριών

Ποικίλα προφορικά κειμενικά είδη

(βλ. Επίπεδο 1: Κείμενο και Πλαίσιο Επικοινωνίας)

- σχολιασμός και κριτική τοποθέτηση έναντι ενός προφορικού μηνύματος με κριτήρια το περιεχόμενο, τη μορφή, τον τρόπο παρουσίασής του
- συγκριτική αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας δύο ή περισσότερων προφορικών μηνυμάτων
- αντιπαραβολή/σύγκριση πληροφοριών που εμπεριέχονται σε διαφορετικά, συγκρίσιμα μεταξύ τους, προφορικά κείμενα
- αντιπαραβολή/σύγκριση διαφορετικών, συγκρίσιμων μεταξύ τους, πληροφοριών που μεταδίδονται από τον/την ίδιο/-α πομπό/πηγή
- αιτιολόγηση της ύπαρξης στοιχείων γραπτού λόγου σε προφορικά κείμενα
- αιτιολόγηση της ύπαρξης ποικίλων ειδών προφορικών κειμενικών ειδών σε κειμενικές κοινότητες στη σύγχρονη κοινωνία
- συνολική αποτίμηση των διαδικασιών κατασκευής ταυτοτήτων και θεάσεων του κόσμου/ιδεολογιών μέσα από διαφορετικά κειμενικά είδη και μέσα από τη λειτουργία τους για συγκεκριμένες κειμενικές κοινότητες
- συζήτηση, σύγκριση και διατύπωση αξιολογικών κρίσεων για το περιεχόμενο, τη μορφή και τη λειτουργία του προφορικού λόγου που παράγεται εκτός τάξης και της πρόσληψής του

B. ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΠΡΟΦΟΡΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

ΠΡΟΣΔΟΚΩΜΕΝΕΣ ΓΝΩΣΕΙΣ, ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ	ΚΕΙΜΕΝΙΚΑ ΕΙΔΗ (ενδεικτικά)	ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ (ενδεικτικά)
ΚΕΙΜΕΝΟ ΚΑΙ ΠΛΑΙΣΙΟ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ		
<p>ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ /-ΤΡΙΕΣ ΩΣ ΠΑΡΑΓΩΓΟΙ ΣΥΝΕΧΟΥΣ ΚΕΙΜΕΝΟΥ</p> <ul style="list-style-type: none"> • εντοπίζουν την κειμενική κοινότητα εντός της οποίας θα λειτουργεί το υπό δημιουργία κείμενο • αξιολογούν τον τρόπο που οι μεταβλητές του πλαισίου (πεδίο, τόνος, τρόπος) επιδρούν στο σχεδιασμό του κειμένου, ειδικότερα στην επιλογή <ul style="list-style-type: none"> - του κειμενικού σχήματος - της έκτασης (και της χρονικής διάρκειας) του υπό δόμηση κειμένου - των παραγλωσσικών και εξωγλωσσικών στοιχείων που εκλαμβάνονται ως κατάλληλα για τη στήριξη/ενίσχυση του υπό δόμηση κειμένου - των σημειωτικών μέσων επικοινωνίας που θεωρούνται σημαντικά για την υποστήριξη του υπό δόμηση κειμένου - του ύφους/ των γλωσσικών στοιχείων (περιλαμβανομένων ιδιόλεκτων, κοινωινόλεκτων κ.ά. στοιχείων) του υπό δόμηση κειμένου - της οπτικής γωνίας υπό την οποία πρόκειται να παρουσιαστούν οι πληροφορίες στο υπό δόμηση κείμενο • εντοπίζουν τα γλωσσικά και παραγλωσσικά σήματα που οι συνομιλητές/-τριες εκπέμπουν κατά τη διαδικασία παραγωγής του κειμένου και κάνουν αλλαγές, αν απαιτείται, στον τρόπο παρουσίασης του θέματος (το πεδίο) ή στον τρόπο συσχέτισής τους με τους/τις αποδέκτες/-τριες • προβαίνουν σε συνεχή αξιολόγηση και κατανόηση των στρατηγικών και των γλωσσικών στοιχείων που οι συνομιλητές/-τριες χρησιμοποιούν για να δηλώσουν τη μεταβολή του τόνου και του πεδίου στο υπό διαμόρφωση κείμενο 	<p>Ποικίλα προφορικά κειμενικά είδη, όπως:</p> <ul style="list-style-type: none"> • καθημερινοί διάλογοι ή/και συζητήσεις μεταξύ οικείων και μη προσώπων, με συγκεκριμένο θέμα και για συγκεκριμένο σκοπό (π.χ. για πρόσκληση, καθοδήγηση, προσανατολισμό, πειθώ, επεξήγηση, περιγραφή, διευκρίνιση κ.ο.κ.) • διαλογικοί αγώνες (όπως παραπάνω, δηλαδή, με συγκεκριμένο θέμα και για συγκεκριμένο σκοπό) • τηλεφωνικές συνδιαλέξεις (όπως παραπάνω) • ομιλίες από ένα άτομο σε διάφορα πλαίσια επικοινωνίας (σχολικές ομιλίες, διαλέξεις για ένα θέμα (όπως παραπάνω)) • επίσημες ομιλίες (όπως παραπάνω) • συνομιλίες με άτομα με διαφορετικές σχέσεις μεταξύ τους (φίλοι, γνωστοί, συγγενείς, ενδοομάδες, άγνωστοι, ομιλητές/-τριες και ακροατήριο σε μια διάλεξη κ.λπ.) • προφορικά κείμενα σε δομημένα πλαίσια (σχολείο, συζητήσεις σε τηλεοπτικές εκπομπές, σειρές κ.λπ.) • κείμενα λογοτεχνικού λόγου στα οποία υπάρχει μια συγκεκριμένη μορφή προφορικού λόγου, π.χ. φανταστικές ιστορίες, παραμύθια [διάλογοι σ' αυτά], ποιήματα, θρύλοι, παραδόσεις, κυπριακά θεατρικά δρώμενα («σκετς»), θεατρικά έργα (όχι αποσπάσματα) • κείμενα δημοσιογραφικού (ραδιοφωνικού ή/και τηλεοπτικού) λόγου, π.χ. ειδήσεις, ρεπορτάζ, διαφημίσεις, δελτία καιρού, ανακοινώσεις, συνταγές • πολυτροπικά κείμενα, κείμενα, δηλαδή, που συνδυάζουν προφορικό λόγο, ήχο / μουσική και εικόνα, π.χ. διαφημίσεις, συνταγές, διαλέξεις με οπτικοακουστικό υλικό, ντοκυμανταίρ (βλ. και παραπάνω) 	<ul style="list-style-type: none"> • συμμετοχή σε συζητήσεις και αντιπαραβολικές συγκρίσεις κειμένων που απευθύνονται σε διαφορετικούς αποδέκτες και στα οποία παρουσιάζονται διαφορετικές πτυχές της προϋπάρχουσας γνώσης του ομιλητή/της ομιλήτριας για το υπό διαπραγμάτευση θέμα • δραστηριότητες ενεργοποίησης διαφορετικών πτυχών προϋπάρχουσας γνώσης στους μαθητές και τις μαθήτριες για την παραγωγή κειμένων που απευθύνονται σε διαφορετικούς αποδέκτες/-τριες (εξειδικευμένο κοινό κ.λπ.) • χαρτογράφηση σχημάτων δομής προφορικών κειμένων και μεικτών ή/και υβριδικών κειμένων σε διαφορετικές συνθήκες (σε συνεργασία με τους/τις αποδέκτες/-τριες, αποκλειστικά από τον ομιλητή/την ομιλήτρια) • διερεύνηση και μετασχηματισμός των σχημάτων δομής μεικτών ή/και υβριδικών κειμένων, ανάλογα με το εκάστοτε πλαίσιο επικοινωνίας • αντιπαραβολή προφορικών κειμένων, π.χ. δελτίων καιρού, διαφημίσεων, διαλέξεων, με ή χωρίς την παρουσία πολυτροπικών στοιχείων • σύγκριση διαφόρων πολυτροπικών κειμένων για την ανάδειξη του ρόλου των οπτικών σημάτων • «παιχνίδια επιλογών», όσον αφορά ορισμένα ιδιαίτερα γνωρίσματα ενός ή περισσότερων κειμενικών ειδών, για μία νέα κειμενική προφορική πραγμάτωση (διαλογική ή μη), π.χ. επιλογή γνωρισμάτων οργάνωσης περιγραφών και επιχειρημάτων για την πραγμάτωση μίας διαφήμισης • χαρτογράφηση σχημάτων οργάνωσης πληροφοριών σε μεικτά ή/και υβριδικά κείμενα

ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ ΩΣ ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΚΑΙ ΝΟΗΜΑΤΙΚΗ ΔΟΜΗ

ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ /-ΤΡΙΕΣ ΩΣ ΠΑΡΑΓΩΓΟΙ ΣΥΝΕΧΟΥΣ ΛΟΓΟΥ/ΚΕΙΜΕΝΟΥ

- λαμβάνουν αποφάσεις σε σχέση με τις γραμματικοσυντακτικές, τις λεξιλογικές, τις υφολογικές δομές, τη γλωσσική ποικιλία κ.λπ. που θα χρησιμοποιήσουν για την πραγμάτωση ενός επικοινωνιακού στόχου
- αξιοποιούν και επαναπροσδιορίζουν τον τρόπο οργάνωσης των πληροφοριών σε σχέση με το σταδιακά εξελισσόμενο συγκείμενο
- προβαίνουν σε αξιολόγηση του τρόπου με τον οποίο η κάθε γλωσσική μονάδα (με τη μορφή μιας πρότασης/ενός εκφωνήματος) μπορεί να συνδεθεί με τις προηγούμενες
- χρησιμοποιούν γλωσσικά στοιχεία για τη θεμελίωση κειμενικής συνοχής για τη δήλωση των σχέσεων μεταξύ των πληροφοριών μέσα στην ίδια καθώς και σε διαφορετικές θεματικές ενότητες
- αξιολογούν και λαμβάνουν αποφάσεις για τα παραγλωσσικά, τα εξωγλωσσικά ή/και τα πολυτροπικά στοιχεία που μπορεί να υποστηρίξουν τις πληροφορίες που οι ομιλητές/-τριες επιθυμούν να μεταδώσουν μέσα από το γλωσσικό κανάλι
- χρησιμοποιούν μηχανισμούς (μετακειμενικούς ενδείκτες όπως, λ.χ. *σε λίγο, παρακάτω θα υποστηρίξω δύο θέσεις, έχω τους εξής στόχους* κ.λπ.) με στόχο να διευκολυνθεί η κατανόηση των πληροφοριών από το συνομιλητή/τη συνομιλήτρια

ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ ΩΣ ΣΥΝΔΗΜΙΟΥΡΓΟΙ ΕΝΟΣ ΔΙΑΛΟΓΙΚΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

- επιλέγουν τα κατάλληλα ανάλογα με το πλαίσιο γλωσσικά στοιχεία για την προσέλκυση της προσοχής του ακροατηρίου
- ελέγχουν τις αντιδράσεις του ακροατηρίου
- χρησιμοποιούν συνομιλιακούς μηχανισμούς (εναλλαγή συνομιλητών/-τριών, παύσεις, ανοδικός επιτονισμός κ.λπ.) για να επικοινωνούν με τους συνομιλητές/-τριές τους σε μια συζήτηση
- χρησιμοποιούν γλωσσικά στοιχεία και κειμενικούς μηχανισμούς για να δηλώσουν τη συνεργασία με το συνομιλητή/τη συνομιλήτρια για τη δόμηση του επικοινωνιακού γεγονότος
- ελέγχουν και κατανοούν τον τρόπο με τον οποίο γλωσσικά και παραγλωσσικά στοιχεία αξιοποιούνται από τον συνομιλητή ή τους/τις συνομιλητές/-τριες, προβαίνοντας σε συνεχή επανασχεδιασμό της πληροφοριακής οργάνωσης ενός κειμένου (ιεράρχηση πληροφοριών κ.λπ.)
- διευρύνουν τις στρατηγικές που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για να δηλωθεί η αλλαγή θέματος ή η επαναφορά σε ένα θέμα μετά από περιόδους ασυνεχειών

Ποικίλα προφορικά κειμενικά είδη

(βλ. Επίπεδο 1: Κείμενο και Πλαίσιο Επικοινωνίας)

- συγκέντρωση, παρουσίαση/παράθεση, ιεράρχηση, οργάνωση/κατανομή πληροφοριών από διάφορα γλωσσικά και ψηφιακά κείμενα
- μετασχηματισμός πληροφοριών σε σχήματα που χαρακτηρίζονται από διαφορετικές σχέσεις (χωρικές, χρονικές, αιτιακές)
- προκαταρκτική διάρθρωση του υπό δόμηση κειμένου μέσω κατάλληλων λεκτικών και μη ενδεικτών
- προκαταρκτική γλωσσική πραγμάτωση του υπό δόμηση κειμένου/ων, μέσω κατάλληλων γραμματικών, λεξιλογικών, υφολογικών, οπτικών «υλικών»
- πειραματισμός με τη χρήση τεχνικών προσέλκυσης της προσοχής του ακροατηρίου (οι οποίες και μπορεί να σχετίζονται τη ροή ή/και τις παύσεις του λόγου, με τον τόνο, το ρυθμό, την ένταση της φωνής, τις εκφράσεις προσώπου, τις χειρονομίες, τις στάσεις, τις κινήσεις του σώματος, την αξιοποίηση της πολυτροπικότητας, τη χρήση των νέων τεχνολογιών κ.ο.κ.)
- ασκήσεις «ελέγχου της κατάστασης ενώπιον ακροατηρίου», μέσω:
 - της ετοιμότητας για ανταπόκριση στις τυχόν αντιδράσεις του
 - της αποφυγής της φλυαρίας και του πλατειασμού
 - της τήρησης του προκαθορισμένου χρόνου
 - της φυσικότητας και της λογικότητας του λόγου
 - της επαναφοράς στο θέμα, μετά από διακοπή, παρέμβαση εξωτερικών παραγόντων, υποβολή διευκρινιστικών ερωτήσεων κ.ο.κ.

ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ ΩΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΡΑΞΗ

ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ /-ΤΡΙΕΣ

- είναι σε θέση να εντοπίζουν τα γλωσσικά στοιχεία που θα χρησιμοποιήσουν για τη δόμηση της ταυτότητας που επιθυμούν να προβάλλουν, π.χ. ως ομιλητές/ομιλήτριες-μέλη μιας κειμενικής κοινότητας έναντι μιας άλλης
- είναι σε θέση να αξιολογήσουν το ρόλο που επιτελούν συνομιλιακές στρατηγικές (όπως η εναλλαγή των ομιλητών/-τριών, οι παύσεις, ο επιτονισμός, οι διακοπές, οι επικαλύψεις) ως δήλωση σχέσεων εξουσίας/αυθεντίας/ισοτιμίας κ.λπ.
- είναι σε θέση να κατανοήσουν τις στρατηγικές μέσω των οποίων οι συνομιλητές/-τριες δομούν και διαπραγματεύονται τη μεταξύ τους οικειότητα, απόσταση, αλληλεγγύη
- αξιοποιούν τα υφολογικά αποτελέσματα της χρήσης στοιχείων της διαλέκτου ανάλογα με το κειμενικό είδος και το πλαίσιο επικοινωνίας
- δηλώνουν ρητά ή υπόρρητα με γλωσσικούς και κειμενικούς μηχανισμούς την προθετικότητα τους ως ομιλητές/ομιλήτριες
- προβάλλουν οπτικές γωνίες και ιδεολογίες ρητά ή υπόρρητα, με γλωσσικούς και κειμενικούς μηχανισμούς

Ποικίλα προφορικά κειμενικά είδη

(βλ. Επίπεδο 1: Κείμενο και Πλαίσιο Επικοινωνίας)

- παραγωγή και σύγκριση κειμένων που απηχούν διαφορετικές ταυτότητες του ομιλητή/της ομιλήτριας (πώς συζητώντας για περιβαλλοντικά θέματα, λ.χ., ο ομιλητής/η ομιλήτρια παρουσιάζεται ως ειδικός/-ή ή ως απλός/-ή παρουσιαστής/-τρια πληροφοριών)
- παραγωγή και σύγκριση κειμένων που απηχούν διαφορετικές ιδεολογίες του ομιλητή/της ομιλήτριας
- παραγωγή και σύγκριση κειμένων που απηχούν διαφορετικές σχέσεις του ομιλητή/της ομιλήτριας με το ακροατήριο
- σύγκριση κειμένων που δηλώνουν το διαφορετικό τρόπο με τον οποίο ο ομιλητής/η ομιλήτρια ενσωματώνεται ή όχι σε διαφορετικές κειμενικές κοινότητες

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ /-ΤΡΙΕΣ

- προβαίνουν σε κριτική αξιολόγηση των διαφορετικών εκδοχών ενός προφορικού κειμενικού είδους, με κριτήριο τα νοήματα που επιδιώκουν να μεταδώσουν, τις πραγματικότητες που επιθυμούν να διαμορφώσουν και τις κοινωνικές ταυτότητες και σχέσεις που προσδοκούν να αναδείξουν
- αποτιμούν τον τρόπο που λεξιλογικές, γραμματικές και συντακτικές επιλογές αναδομούν το πεδίο και/ή τη σχέση μεταξύ των συνομιλητών/-τριών
- αξιολογούν το ρόλο που η πληροφοριακή οργάνωση (η ανάπτυξη των διαφόρων πτυχών ενός θέματος) επιτελεί στη δόμηση της ταυτότητας ενός ομιλητή/μιας ομιλήτριας
- αξιολογούν το ρόλο των συμφραζομένων, της γλώσσας, της παραγλώσσας, της πολυτροπικότητας, της γλωσσικής ποικιλότητας, όσον αφορά τη διαπραγμάτευση πληροφοριών
- αξιολογούν το ρόλο των συμφραζομένων, της γλώσσας, της παραγλώσσας, της πολυτροπικότητας, της γλωσσικής ποικιλότητας, όσον αφορά τη δόμηση ταυτοτήτων, οπτικών γωνιών και ιδεολογιών
- αποτιμούν τη δυναμική και τη διαφορετική πολιτισμική αξία της χρήσης στρατηγικών γραπτότητας σε προφορικά κείμενα που λειτουργούν σε διαφορετικές κοινότητες
- αντιπαραβάλλουν συστηματικά και αξιολογούν την παραγωγή του προφορικού λόγου στην τάξη σε σχέση με την παραγωγή προφορικού λόγου εκτός τάξης
- αποτιμούν συγκριτικά την προφορικότητα ως πολιτισμική πρακτική

Ποικίλα προφορικά κειμενικά είδη

(βλ. Επίπεδο 1: Κείμενο και Πλαίσιο Επικοινωνίας)

- κριτική επεξεργασία των διαφόρων εκδοχών ενός προφορικού κειμενικού είδους, με στόχο την τελική αναθεώρησή τους (και «τελειοποίησή» τους ανάλογα με το πλαίσιο)
- αυτοαξιολόγηση ή και ετεροαξιολόγηση προφορικών κειμένων και εφαρμογή ανάλογων τεχνικών, όπως είναι, για παράδειγμα, ο καταρτισμός καταλόγου κριτηρίων του παραγόμενου προφορικού λόγου, σύμφωνα με το συγκεκριμένο, το κειμενικό είδος, τις προσδοκίες της κειμενικής κοινότητας
- αντιπαραβολή και σχολιασμός διαφόρων εκδοχών κειμένων που έχουν δομηθεί, ως προς τις γλωσσικές και υφολογικές επιλογές τους με κριτήρια γραμματικής ορθότητας και επικοινωνιακής καταλληλότητας/αποδεκτότητας, με στόχο την αναδόμηση και την περαιτέρω βελτίωσή τους
- υποβολή και εφαρμογή εισηγήσεων για περαιτέρω βελτίωση ορισμένων από τις εκδοχές των κειμένων αναφορικά με το γλωσσικό και το εξωγλωσσικό περιβάλλον τους
- αιτιολόγηση της επιλογής μίας από τις εκδοχές του κειμένου ως αποτελεσματικότερης σε σχέση με άλλες
- συζήτηση, σύγκριση και διατύπωση αξιολογικών κρίσεων για το περιεχόμενο, τη μορφή και τη λειτουργία του προφορικού λόγου που παράγεται εντός και εκτός τάξης

Γ. ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ ΓΡΑΠΤΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

ΠΡΟΣΔΟΚΩΜΕΝΕΣ ΓΝΩΣΕΙΣ, ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ	ΚΕΙΜΕΝΙΚΑ ΕΙΔΗ (ενδεικτικά)	ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ (ενδεικτικά)
ΚΕΙΜΕΝΟ ΚΑΙ ΠΛΑΙΣΙΟ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ		
<p>ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ</p> <ul style="list-style-type: none"> • αξιοποιούν τις γνώσεις που έχουν αποκτήσει για την ποικιλία των σκοπών ανάγνωσης κειμένων (π.χ. ανάγνωση για πρόσκτηση πληροφοριών, επισήμανση λεπτομερειών, επίλυση προβλήματος, άσκηση κριτικής, απόλαυση λόγου κ.ο.κ.), εφαρμόζοντας τις σε σχολικές και εξωσχολικές πρακτικές (στην επιλογή των κειμένων που θα χρησιμοποιηθούν στη σχολική κοινότητα, λ.χ.) • επιλέγουν και/ή να επαναπροσδιορίζουν (όταν απαιτείται) την κατάλληλη, σύστοιχη με το σκοπό της ανάγνωσης, αναγνωστική στρατηγική (π.χ. προσεκτική ανάγνωση, επιλεκτική ανάγνωση, συνολική ανάγνωση κ.ο.κ.) • εντοπίζουν και χρησιμοποιούν τα διάφορα αναγνωστικά μονοπάτια σε πολυτροπικά κείμενα που προέρχονται από τα ΜΜΕ, από διάφορους επιστημονικούς κλάδους κ.λπ. • εντοπίζουν τους παράγοντες που συνθέτουν το άμεσο επικοινωνιακό και το ευρύτερο κοινωνικοπολιτισμικό πλαίσιο του υπό μελέτη κειμένου • αξιοποιούν το στενό και ευρύτερο πλαίσιο ως στρατηγική για τη διατύπωση προκαταρκτικών υποθέσεων για το θέμα και το στόχο του υπό μελέτη κειμένου • αξιοποιούν τις πληροφορίες που σταδιακά προσλαμβάνουν κατά τη διάρκεια της ανάγνωσης και τις χρησιμοποιούν για επιβεβαίωση των αρχικών υποθέσεων που έχουν διατυπώσει για το υπό ανάγνωση κείμενο • αναγνωρίζουν τον κειμενικό τύπο ή τους κειμενικούς τύπους που πραγματώνονται στο υπό ανάγνωση κείμενο/είδος • εντοπίζουν τον τρόπο που ο/η συγγραφέας διαπλέκει δύο ή περισσότερους κειμενικούς τύπους, δημιουργώντας μεικτά κειμενικά είδη • διατυπώνουν προκαταρκτικές υποθέσεις σε σχέση με την επίδραση που ασκεί η κειμενική κοινότητα στην επιλογή των καναλιών επικοινωνίας και στη μορφή του κειμένου (μονοτροπική, πολυτροπική) • αναγνωρίζουν τις λειτουργίες των επιμέρους λεκτικών πράξεων που επιτελούνται μέσω ενός κειμένου, με βάση το συγκεκριμένο αλλά και την προϋπάρχουσα γνώση και εμπειρία (αν πρόκειται, δηλαδή, για παράκληση, αίτημα, προσταγή κ.ο.κ.) 	<p>Ποικίλα γραπτά κειμενικά είδη, όπως:</p> <ul style="list-style-type: none"> • χρηστικά κείμενα / «κείμενα του κοινωνικού χώρου», με συγκεκριμένο θέμα και για συγκεκριμένο σκοπό (π.χ. για πρόσκληση, καθοδήγηση, προσανατολισμό, επεξήγηση, πληροφόρηση, διευκρίνιση, ψυχαγωγία, πειθώ κ.ο.κ.) • κείμενα έντυπου δημοσιογραφικού λόγου, π.χ. ειδήσεις, ρεπορτάζ, διαφημίσεις, δελτία καιρού, ανακοινώσεις, συνταγές, άρθρα • επιστημονικά κείμενα (άρθρα από εγκυκλοπαίδειες, επιστημονικά κείμενα εκλαϊκευμένα και μη, δοκίμια, κείμενα κριτικής) • πολυτροπικά κείμενα, κείμενα, δηλαδή, που συνδυάζουν γραπτό λόγο, ήχο / μουσική και εικόνα, π.χ. διαφημίσεις, συνταγές, παρουσιάσεις, διαλέξεις, ιστοσελίδες επίσημες και ιδιωτικές (βλ. και παραπάνω) • κείμενα λογοτεχνικού λόγου (ποίηση, διήγημα, μυθιστόρημα, θεατρικό έργο) 	<ul style="list-style-type: none"> • δραστηριότητες εντοπισμού των στοιχείων της κειμενικής κοινότητας εντός της οποίας χρησιμοποιούνται διαφορετικά κείμενα (π.χ. κείμενα επιχειρηματολογικού τύπου σε σχολικές ακαδημαϊκές, εργασιακές κοινότητες ή στα ΜΜΕ) • σύγκριση κειμένων για την κατανόηση του διαφορετικού τρόπου αξιοποίησης γνωστών (στο συγκεκριμένο πλαίσιο) πληροφοριών • σύγκριση κειμένων με χρήση ή μη προοργανωτών • σύγκριση διαφορετικών κειμένων για διερεύνηση του τρόπου που η πολυτροπικότητα αξιοποιείται σε κείμενα που εντάσσονται σε διαφορετικές κειμενικές κοινότητες και σε διαφορετικά πλαίσια εντός μιας κοινότητας (οπτικά μηνύματα σε ρόλο συμπληρωματικό του γλωσσικού κειμένου, διακοσμητικό, παραπληρωματικό κ.λπ.) • σύγκριση πολυτροπικών κειμένων για τη διερεύνηση των οπτικών και γλωσσικών στοιχείων που διαπλέκονται για την πραγμάτωση μεικτών ή υβριδικών ειδών • αντιπαραβολική σύγκριση κειμένων για διερεύνηση του τρόπου που το πλαίσιο καθορίζει τη χρήση γλωσσικής ποικιλίας

ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ ΩΣ ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΚΑΙ ΝΟΗΜΑΤΙΚΗ ΔΟΜΗ

ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ

- επισημαίνουν τον τρόπο με τον οποίο έχουν αξιοποιηθεί από τον/τη συγγραφέα ποικίλα σημειωτικά μέσα (γλώσσα, εικόνες, διαγράμματα κ.λπ.) για την κατασκευή του θέματος
- διευρύνουν τις γνώσεις τους για λεξιλόγιο και τη συσχέτισή του με το θέμα του κειμένου, το κειμενικό είδος και το ύφος
- εμβαθύνουν στις διακρίσεις του λεξιλογίου σε επίσημο, ανεπίσημο, τεχνικό, οικείο, λογοτεχνικό, ειδικό, ορολογία κ.λπ.
- κάνουν συστηματικές συγκρίσεις του λεξιλογίου της κοινής νεοελληνικής με το αντίστοιχο της διαλέκτου ως προς το νόημα και τις κοινωνικές τους συνυποδηλώσεις
- διευρύνουν τη γραμματική τους ενημερότητα με σκοπό την κατανόηση και αξιοποίηση της λειτουργικής της αξίας για τη δόμηση νοήματος και ύφους:
 - συγκρίνουν πιο «αρχαιοπρεπείς» σε σχέση με πιο «δημοτικοφανείς» κλίσεις ονομάτων και ρημάτων (τρίτη κλίση ονομάτων, ποικιλότητα στις καταλήξεις, θέση του τόνου στον πληθυντικό, ποικιλότητα στις καταλήξεις της παθητικής φωνής της β' και γ' συζυγίας, ποικιλότητα στη χρήση της εσωτερικής αύξησης) ως μηχανισμούς κατασκευής επίσημου-ανεπίσημου ύφους/αυθεντίας/αλληλεγγύης και παραπομπής σε ιδεολογίες
 - συγκρίνουν μορφές παραγωγής και σύνθεσης με διαφορετικά μορφήματα (π.χ. προθέσεις και αχώριστα μόρια της αρχαίας) ως μηχανισμούς κατασκευής επίσημου-ανεπίσημου ύφους/αυθεντίας/αλληλεγγύης και παραπομπής σε ιδεολογίες
 - διερευνούν τη γνώση τους για τη χρήση της παθητικής φωνής και της ονοματοποίησης ως μηχανισμών κατασκευής επίσημου ύφους/ελέγχου της πληροφορίας/αυθεντίας του πομπού
 - διερευνούν τη γνώση τους για την υποτακτική σύνταξη και το μακροπερίοδο λόγο ως μηχανισμούς κατασκευής επίσημου ύφους/αυθεντίας. Αντίστροφα, εξετάζεται η παρατακτική σύνταξη και ο μικροπερίοδος λόγος ως μηχανισμοί κατασκευής ανεπίσημου/προσωπικού ύφους, ως μηχανισμοί έμφασης, υποκειμενικού σχολιασμού κ.λπ.
 - διερευνούν τη γνώση τους για την τροπικότητα (εγκλίσεις, προτασιακά επιρρήματα, κειμενικά μόρια) ως έκφραση στάσης του πομπού απέναντι στο μήνυμα και στον/στην αποδέκτη-τρια και τη σύνδεσή της με τη έκφραση αυθεντίας/εμμεσότητας, ευγένειας, την πειθώ κ.λπ.
 - εξετάζουν το ρόλο των εκφραστικών μέσων στη δόμηση συγκεκριμένων νοημάτων
 - ενισχύεται η συνειδητοποίηση ότι τα παραπάνω εξαρτώνται τόσο από τις συμβάσεις

Ποικίλα προφορικά κειμενικά είδη

(βλ. Επίπεδο 1: Κείμενο και Πλαίσιο Επικοινωνίας)

- διατύπωση υποθέσεων σε σχέση με το περιεχόμενο/θέμα του κειμένου
- υποβολή διευκρινιστικών ερωτήσεων σε σχέση με το περιεχόμενο/θέμα και τα μηνύματα/νοήματα του κειμένου
- χρήση κατάλληλων πηγών και μέσων για επαρκέστερη πρόσβαση στο θέμα/περιεχόμενο του κειμένου (π.χ. χρήση λεξικών, γλωσσαρίων)
- ερμηνεία άγνωστων λέξεων με βάση γραμματικές ή/και ετυμολογικές ενδείξεις, όπως είναι το γραμματικό μόρφωμα ή το θέμα τους και το γλωσσικό/έξωγλωσσικό συγκείμενό τους
- άρση νοηματικών δυσκολιών, μέσω της συγκεκριμενικής επεξεργασίας:
 - πληροφοριών
 - γραμματικών δομών
 - μηχανισμών συνοχής
 - μηχανισμών συνεκτικότητας
- σχολιασμός περιεχομένου/θέματος, ύφους, δομής οργάνωσης και των συνεπαγόμενων νοημάτων/μηνυμάτων ανάλογα με τις εκάστοτε επικοινωνιακές παραμέτρους
- διερεύνηση κειμένων που διαφέρουν ως προς την κωδικοποίηση των συγκεκριμένων τους
- αντιπαραβολή της γλώσσας δύο ή περισσότερων κειμένων που πραγματεύονται το ίδιο θέμα με στόχο την υφολογική διερεύνηση
- «παιχνίδια διερεύνησης», με στόχο τη διάκριση ποιότητας πληροφοριών, τη διάκριση, δηλαδή, πληροφοριών σε ψευδείς («φανταστικές») και αληθείς («πραγματικές»), υποκειμενικές και αντικειμενικές, ακριβείς ή ανακριβείς
- χρήση σημειώσεων, σχεδιαγραμμάτων, εννοιογραμμάτων, εικονικών αναπαραστάσεων, δραματοποιήσεις υποδύσεις ρόλων, για διαφορετική σημειωτική απόδοση ή/και σύνοψη των νοημάτων/μηνυμάτων
- αφαίρεση συνοχικών ή/και συνεκτικών μηχανισμών και αντιπαραβολή κειμένων πριν και μετά
- επισήμανση σημαντικών λεπτομερειών, πλαγιότιτλων, βασικών λέξεων (λέξεων-κλειδιών), κεντρικού νοήματος

των κειμενικών ειδών όσο και από ευρύτερες πολιτισμικές πρακτικές

- διευρύνουν τη γνώση τους για τις μορφές κειμενικής οργάνωσης:
 - εντοπίζουν ποικίλα κειμενικά σχήματα και τη σχέση τους με το κειμενικό είδος (π.χ. δράστες, χρονικές σχέσεις, σχέσεις αιτίας και αποτελέσματος στην ειδησεογραφία ή την ιστορία, παραθέσεις στοιχείων, χρήση ταξινομιών, ιεραρχίες, συγκρίσεις σε ένα πληροφοριακού τύπου κείμενο, παραθέσεις στοιχείων σε συνδυασμό με επιχειρήματα σε ένα επιστημονικό κείμενο κ.λπ.)
 - εντοπίζουν τύπους πληροφοριών ανάλογα με το κειμενικό είδος (π.χ. ακριβείς πληροφορίες με τεκμηρίωση και πηγές κ.λπ. σε ένα επιστημονικό κείμενο, διαφορετική ποιότητα και δόμηση των επιχειρημάτων σε ένα δημοσιογραφικό και σε ένα κριτικό κείμενο)
 - αναγνωρίζουν το ρόλο που στοιχιά όπως τίτλος κειμένου, παράγραφοι, πλαγιότιτλοι, υποσημειώσεις κ.λπ. επιτελούν στην οργάνωση των πληροφοριών ενός κειμένου, ανάλογα με το κειμενικό είδος
 - στα πολυτροπικά κείμενα, εντοπίζουν το ρόλο της εικόνας και του ήχου στην κατασκευή του νοήματος και της νοηματικής αλληλουχίας του κειμένου και τη μετάδοση ρητών και υπόρρητων πληροφοριών
 - διακρίνουν κύριες πληροφορίες από δευτερεύουσες με βάση τους γλωσσικούς μηχανισμούς που χρησιμοποιεί ο/η συγγραφέας
 - αξιοποιώντας το γλωσσικό και εξωγλωσσικό συγκείμενο, εντοπίζουν πληροφορίες που υπονοούνται και σχολιάζουν γιατί υπονοούνται σε σχέση με τις προσδοκίες που γεννά το κειμενικό είδος και οι πρακτικές της κειμενικής κοινότητας
 - εντοπίζουν στοιχεία του κειμένου που παραπέμπουν σε διάφορα συγκείμενα χωρίς να γίνεται ρητή αναφορά τους
 - διακρίνουν γεγονότα και στοιχεία από αξιολογικά σχόλια
 - εντοπίζουν τους γλωσσικούς και κειμενικούς μηχανισμούς που ο/η συγγραφέας χρησιμοποιεί για να προβάλει μια άποψη ως «υποκειμενική» ή «αντικειμενική»
- αναγνωρίζουν τους τρόπους που τα γλωσσικά στοιχεία (λεξιλόγιο, σύνδεσμοι, αντωνυμίες, έλλειψη, επαναλήψεις, παραφράσεις, επεξηγήσεις, παραλληλισμοί κ.λπ.) χρησιμοποιούνται για τη δόμηση της συνοχής του κειμένου
- εντοπίζουν μετακειμενικούς ενδείκτες (στη συνέχεια, αντίθετα, συμπερασματικά, κ.λπ.) για την αναγνώριση του τρόπου με τον οποίο ο/η συγγραφέας οργανώνει πληροφοριακά το κείμενό του/της
- αναγνωρίζουν τα στοιχεία που δηλώνουν θεματικές μεταβάσεις ή εντοπίζουν ασυνέχειες
- αναγνωρίζουν το ρόλο των ασυνεχειών (σε πρόσωπα, χρόνο, θέματα, επιχειρήματα) στη μείωση της συνεκτικότητας ενός κειμένου
- αναγνωρίζουν γλωσσικές λειτουργίες, επιμέρους και συνολικά για το κείμενο (π.χ. επιμέρους περιγραφικές λειτουργίες σε έναν πολιτικό λόγο και πώς αυτές συνολικά λειτουργούν κατευθυντικά)
- εξετάζουν αν το κείμενο ακολουθεί μια κοινωνικά αναγνωρίσιμη βασική συνολική λειτουργία (κατά πόσο, πρόκειται, δηλαδή, για κείμενο που επιτελεί κατά κύριο λόγο τη λειτουργία της περιγραφής, αφήγησης, οδηγίας κ.ο.κ.)

- αφαίρεση λεπτομερειών και αντιπαραβολή κειμένων πριν και μετά
- πύκνωση του λόγου και των νοημάτων του (πορεία «από το κείμενο στην περίληψη»)
- αντιπαραβολή μονοτροπικών και πολυτροπικών κειμένων
- πρόσθεση/αφαίρεση σημειωτικών μέσων επικοινωνίας σε κείμενα (π.χ. εικονοποίηση/αποεικονοποίηση μίας συνταγής, αφαίρεση διαγραμμάτων από ένα επιστημονικό κείμενο κ.λπ.)
- μετασχηματισμός μονοτροπικών κειμένων σε πολυτροπικά και αντίστροφα

ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ ΩΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΡΑΞΗ

<p>ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ</p> <ul style="list-style-type: none"> • αναγνωρίζουν το λειτουργικό ρόλο που διαδραματίζουν το ύφος, η δομή/οργάνωση, οι λεξικογραμματικές επιλογές στο υπό ανάγνωση κείμενο για τη δόμηση τρόπων «θέασης του κόσμου» και συγγραφικών ταυτοτήτων • αναγνωρίζουν τις κοινωνικές και πολιτισμικές προεκτάσεις του τύπου και της οργάνωσης της πληροφορίας ανάλογα με το κειμενικό είδος (π.χ. πώς η χρονική και αιτιακή διασύνδεση, η ιεράρχηση των πληροφοριών κ.λπ. παραπέμπουν υπόρρητα σε συγκεκριμένη θέαση του περιεχομένου) • συζητούν τους λόγους για τους οποίους ο/η συγγραφέας αφήνει υπόρρητα νοήματα/μήνυμα • εντοπίζουν τον τρόπο που ο/η συγγραφέας μέσα από μεταφορές και στοιχεία που προβάλλει ως αυτονόητα και δεδομένα δημιουργεί ιδεολογία • εντοπίζουν τους τρόπους και τα στοιχεία (ευθύς, πλάγιος λόγος, παράθεση αποσπασμάτων από κείμενα, αναφορά σε συγκεκριμένα άτομα κ.λπ.) μέσω των οποίων ο/η συγγραφέας συνομιλεί με την κοινωνική πραγματικότητα και με συγκεκριμένες εκφάνσεις της 	<p>Ποικίλα προφορικά κειμενικά είδη</p> <p>(βλ. Επίπεδο 1: Κείμενο και Πλαίσιο Επικοινωνίας)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • κριτική ανάλυση / επεξεργασία ύφους, κειμενικής οργάνωσης, γλωσσικών - δομικών υλικών της πραγμάτωσης του κειμενικού είδους (φωνολογικών, λεξιλογικών, μορφολογικών, συντακτικών) • ιεράρχηση πληροφοριών με βάση το βαθμό σημαντικότητάς τους • ανάλυση των βασικών λειτουργιών του κειμένου και των τρόπων γλωσσικής πραγμάτωσής τους • αποκωδικοποίηση και καταγραφή αλληγορικών νοημάτων/μηνυμάτων • συμπλήρωση και καταγραφή νοημάτων/μηνυμάτων που υποβόσκουν • παιχνίδια μετασχηματισμού - επανειλημμένης κειμένων με αλλαγές στο είδος και την οργάνωση των πληροφοριών, το λεξιλόγιο, τη γραμματική/ύφος, την οπτική γωνία, και κριτική αξιολόγηση των παραπάνω σε σχέση με την καταλληλότητα/αποδεκτότητα των μετασχηματισμένων κειμένων
--	--	---

ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ ΩΣ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

<p>ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ</p> <ul style="list-style-type: none"> • αποτιμούν την αποτελεσματικότητα των υπό ανάγνωση κειμένων ανάλογα με το επικοινωνιακό και το ευρύτερο κοινωνικοπολιτισμικό πλαίσιο τους • αποτιμούν τον τρόπο με τον οποίο τα υπό ανάγνωση κείμενα λειτουργούν στο ευρύτερο κοινωνικοπολιτισμικό πλαίσιο τους • συζητούν την πολλαπλότητα/τη δυναμικότητα των ερμηνειών που μπορεί να προσλάβει ένα υπό ανάγνωση κείμενο εντός μιας κειμενικής κοινότητας • αποτιμούν την πολυφωνικότητα των κειμένων • αποτιμούν τον τρόπο με τον οποίο ο/η συγγραφέας λειτουργεί στον κοινωνικό διάλογο μέσω του κειμένου του/της • εμβαθύνουν στις διακρίσεις μεταξύ ιδιωτικών και δημόσιων, επίσημων και ανεπίσημων, ηγεμονικών και μη «φωνών» και του κοινωνικού τους ρόλου στην κοινότητα των μαθητριών και των μαθητών • αξιολογούν εναλλακτικά κειμενικά είδη/«φωνές • αξιολογούν συστηματικά τις αναγνωστικές συνήθειες της τάξης σε σχέση με αναγνωστικές συνήθειες των μαθητριών και των μαθητών εκτός τάξης 		<ul style="list-style-type: none"> • διατύπωση αξιολογικών κρίσεων για το ρόλο των γλωσσικών, των εικονιστικών ή και άλλων σημειωτικών μέσων επικοινωνίας, ανάλογα με το κείμενο και το επικοινωνιακό-κοινωνικοπολιτισμικό πλαίσιο για τη δόμηση μιας πραγματικότητας/θέασης του κόσμου/ιδεολογίας • σχολιασμός και κριτική τοποθέτηση έναντι μηνυμάτων/νοημάτων με κριτήρια το περιεχόμενο, τη μορφή, τον τρόπο παρουσίασής τους • αιτιολόγηση της ύπαρξης ποικίλων πραγματώσεων γραπτών κειμενικών ειδών στη σύγχρονη κοινωνία • συνολική αποτίμηση των διαδικασιών κατασκευής ταυτοτήτων και θεάσεων του κόσμου/ιδεολογιών μέσα από διαφορετικά κειμενικά είδη και μέσα από τη λειτουργία τους για συγκεκριμένες κειμενικές κοινότητες • συζήτηση, σύγκριση και διατύπωση αξιολογικών κρίσεων για το περιεχόμενο, τη μορφή και τη λειτουργία του γραπτού λόγου που παράγεται εκτός τάξης και της πρόσληψής του
---	--	--

Δ. ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΓΡΑΠΤΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

ΠΡΟΣΔΟΚΩΜΕΝΕΣ ΓΝΩΣΕΙΣ, ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ	ΚΕΙΜΕΝΙΚΑ ΕΙΔΗ (ενδεικτικά)	ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ (ενδεικτικά)
ΚΕΙΜΕΝΟ ΚΑΙ ΠΛΑΙΣΙΟ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ		
<p>ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ</p> <ul style="list-style-type: none"> • εντοπίζουν την κειμενική κοινότητα εντός της οποίας θα λειτουργεί το υπό δημιουργία κείμενο • συνειδητοποιούν την επίδραση που ασκούν οι μεταβλητές του ευρύτερου κοινωνικοπολιτισμικού περιβάλλοντος στην επιλογή <ul style="list-style-type: none"> - των διαύλων που μπορούν να χρησιμοποιήσουν ή/και να συνδυάσουν για τη μετάδοση των πληροφοριών (δημιουργώντας κείμενα μονοτροπικά ή πολυτροπικά) - του κειμενικού σχήματος ή/και των κειμενικών σχημάτων που θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν - του τρόπου ανάπτυξης του θέματος - του ύφους (περιλαμβανομένων της χρήσης ιδιόλεκτων, κοινωνιόλεκτων κ.ά. στοιχείων) - της οπτικής γωνίας υπό την οποία πρόκειται να τεθούν τα υπό δόμηση κείμενα, π.χ. ουδέτερη (αντικειμενική) οπτική, υποκειμενική οπτική, λογοτεχνική οπτική ή συνδυασμός αυτών κ.ο.κ. - της έκτασης των υπό δόμηση κειμένων - των κατάλληλων σημειωτικών μέσων επικοινωνίας, για στήριξη των υπό δόμηση κειμένων • κατανοούν τον τρόπο που το στενό και ευρύτερο συμφραστικό πλαίσιο καθορίζει την επιλογή οπτικών, γραφολογικών και τυπογραφικών σημειωτικών μέσων, όπως είναι, για παράδειγμα, ο τύπος και το μέγεθος της γραμματοσειράς σε πολυτροπικά κείμενα 	<p>Ποικίλα γραπτά κειμενικά είδη που εντάσσονται σε διαφορετικές κειμενικές οικογένειες/κειμενικούς τύπους, όπως αφηγηματική, επιχειρηματολογική, και υβριδικές κειμενικές οικογένειες ποικίλα γραπτά κειμενικά είδη, όπως:</p> <ul style="list-style-type: none"> • χρηστικά κείμενα / «κείμενα του κοινωνικού χώρου», με συγκεκριμένο θέμα και για συγκεκριμένο σκοπό (π.χ. για πρόσκληση, καθοδήγηση, προσανατολισμό, επεξήγηση, πληροφόρηση, διευκρίνιση, ψυχαγωγία, πειθώ κ.ο.κ.) • κείμενα έντυπου δημοσιογραφικού λόγου, π.χ. ειδήσεις, ρεπορτάζ, διαφημίσεις, δελτία καιρού, ανακοινώσεις, συνταγές, άρθρα • επιστημονικά κείμενα (άρθρα από εγκυκλοπαίδειες, επιστημονικά κείμενα εκλαϊκευμένα και μη, δοκίμια, κείμενα κριτικής) • πολυτροπικά κείμενα, κείμενα, δηλαδή, που συνδυάζουν γραπτό λόγο, ήχο / μουσική και εικόνα, π.χ. διαφημίσεις, συνταγές, παρουσιάσεις, διαλέξεις, ιστοσελίδες επίσημες και ιδιωτικές (βλ. και παραπάνω) • (ποίηση, διήγημα, μυθιστόρημα, θεατρικό έργο) 	<ul style="list-style-type: none"> • σύγκριση κειμένων που απευθύνονται σε διαφορετικούς αποδέκτες/-τριες και στα οποία παρουσιάζονται διαφορετικές πτυχές της προϋπάρχουσας γνώσης του/της συγγραφέα για το υπό διαπραγμάτευση θέμα • δραστηριότητες ενεργοποίησης διαφορετικών πτυχών προϋπάρχουσας γνώσης στους μαθητές και τις μαθήτριες για την παραγωγή κειμένων που απευθύνονται σε διαφορετικούς αποδέκτες (εξειδικευμένο κοινό, γενικό αναγνώστες κ.λπ.) • χαρτογράφηση σχημάτων δόμησης μεικτών ή/και υβριδικών κειμένων • διερεύνηση και μετασχηματισμός των σχημάτων δόμησης μεικτών ή/και υβριδικών κειμένων, ανάλογα με το εκάστοτε πλαίσιο επικοινωνίας • αντιπαραβολή γραπτών κειμένων, π.χ. παραμυθιών, δελτίων καιρού, επιστημονικών κειμένων, με ή χωρίς την παρουσία πολυτροπικών στοιχείων • σύγκριση διαφόρων πολυτροπικών κειμένων για την ανάδειξη του ρόλου των οπτικών γραφολογικών και τυπογραφικών σημειωτικών μέσων, όπως είναι, για παράδειγμα, ο τύπος και το μέγεθος της γραμματοσειράς, στη μετάδοση πληροφοριών

ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ ΩΣ ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΚΑΙ ΝΟΗΜΑΤΙΚΗ ΔΟΜΗ

ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ:

- αξιοποιούν τη δυνατότητα προ-οργάνωσης των πληροφοριών που ως συγγραφείς επιθυμούν να μεταδώσουν
- προβαίνουν σε προκαταρκτικές αναπροσαρμογές του αρχικού σχεδιασμού των κειμένων τους, αναλόγως του συγκεκριμένου και των αλλαγών στο συγκεκριμένο
- συνομιλούν με διαφορετικά κείμενα, επιλέγοντας και συνθέτοντας πληροφορίες από αυτά: προβαίνουν σε σύγκριση και ιεράρχηση των συλλεχθεισών πληροφοριών, ανάλογα με τις ανακλύπτουσες επικοινωνιακές ανάγκες και κοινωνικοπολιτισμικές συνθήκες
- αξιολογούν και επαναπροσδιορίζουν αποφάσεις που λαμβάνουν, σε σχέση με τις γραμματικές, τις λεξιλογικές, τις υφολογικές δομές, τη γλωσσική ποικιλία κ.λπ. που θα χρησιμοποιήσουν για την πραγμάτωση του επικοινωνιακού στόχου
- προβαίνουν σε κριτική των μέσων, οπτικών και γλωσσικών που μπορούν να αξιοποιηθούν για να αναπτύξουν το θέμα τους στο υπό διαμόρφωση κείμενο
- προβαίνουν σε συνεχή αξιολόγηση του τρόπου με τον οποίο η κάθε γλωσσική μονάδα (με τη μορφή μιας πρότασης) μπορεί να συνδεθεί με τις προηγούμενες
- εφαρμόζουν τους απαραίτητους γλωσσικούς μηχανισμούς για τη θεμελίωση κειμενικής συνοχής σε σύνθετα και απαιτητικά κείμενα
- εφαρμόζουν γραμματικούς (μορφολογικούς / συντακτικούς) κανόνες
- επιλέγουν μετακειμενικούς ενδείκτες, λέξεις ή αναφορικά και καταφορικά λεξικά σχήματα που λειτουργούν αναφορικά και καταφορικά (θα διατυπώσω μια άποψη, τα παραπάνω συγκροτούν μια θέση κ.λπ.) με στόχο να διευκολυνθεί η κατανόηση των πληροφοριών από τους/τις αναγνώστες/-στριες

Ποικίλα γραπτά κειμενικά είδη

(βλ. Επίπεδο 1: Κείμενο και Πλαίσιο Επικοινωνίας)

- εμπλοκή σε δραστηριότητες όπου χρησιμοποιούνται ποικίλες τεχνικές προοργάνωσης κειμένων, π.χ. η ιδεοθύελλα
- σύγκριση κειμένων που διαπραγματεύονται το ίδιο θέμα με στόχο τη συγκέντρωση, παρουσίαση/ παράθεση, ιεράρχηση, οργάνωση/ κατανομή πληροφοριών
- σύγκριση κειμένων με στόχο την αναδιατύπωση πληροφοριών (από κείμενα στα οποία οι πληροφορίες διέπονται από χωρικές, χρονικές, αιτιακές σχέσεις σε κείμενα των οποίων οι πληροφορίες χαρακτηρίζονται από κυκλικές σχέσεις, σχέσεις εγκιβωτισμού κ.λπ.)
- πειραματισμοί με σχήματα δόμησης κειμένων, όπως είναι, για παράδειγμα, οι λογοτεχνικές φόρμες (ομοιοκατάληκτη ποίηση, ποίηση «χαϊκού» κ.ο.κ.)
- πειραματισμοί με δημιουργική γραφή
- σύγκριση κειμένων που διαφέρουν ως προς το βαθμό συνεκτικότητας (μεταξύ διαδοχικών προτάσεων, διαδοχικών θεματικών ενοτήτων κ.λπ.)
- σύγκριση κειμένων που διαφέρουν ως προς την ποσότητα των μετακειμενικών ενδεικτών
- συγγραφικές δραστηριότητες που χαρακτηρίζονται από:
 - μετασχηματισμούς κειμένου/ κειμένων από μια κειμενική οικογένεια σε μια άλλη
 - μετασχηματισμούς πληροφοριών αξιοποιώντας διαφορετικά σημειωτικά μέσα (μετατροπές μονοτροπικών σε πολυτροπικά κείμενα και το αντίστροφο)
 - μετασχηματισμούς κειμένων που ανήκουν στην ίδια κειμενική οικογένεια αλλά απευθύνονται σε διαφορετικά ακροατήρια (π.χ. ενός επιχειρήματος διατυπωμένου σε κόμικ που απευθύνεται σε παιδιά σε δημοσιογραφικό άρθρο που απευθύνεται σε ενήλικες και αντίστροφα)

ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ

- αντιλαμβάνονται και προσδιορίζουν με ακρίβεια τα γνωρίσματα των υπό δόμηση κειμένων, υπό την ήδη επιλεγμένη οπτική γωνία πραγμάτωσής τους
- είναι σε θέση να επιλέγουν εκείνα τα γλωσσικά στοιχεία που συμβάλλουν στη δόμηση της συγγραφικής ταυτότητας που επιθυμούν να αναδείξουν, των προθετικών τους κ.λπ. (του τρόπου που το παιδί επιθυμεί να παρουσιαστεί ως συγγραφέας, ως μέλος της σχολικής κοινότητας που αναπαράγει νοήματα ή ως ενεργό υποκείμενο που επεξεργάζεται τα νοήματα αυτά)
- αξιοποιούν διακειμενικές συνδέσεις (συσχετίσεις με άλλα κείμενα παρόντα ή με την εμπειρία και την τοπική κοινότητα των παιδιών) για την παρουσίαση των πληροφοριών του κειμένου με τρόπο κατανοητό
- έχουν κριτική επίγνωση της οπτικής γωνίας «θέασης του κόσμου» που υιοθετεί ο μαθητής/η μαθήτρια ως συγγραφέας και των λόγων υιοθέτησης της συγκεκριμένης οπτικής γωνίας
- παίρνουν συνειδητές αποφάσεις σχετικά με την κατανομή ρητών και υπόρρητων νοημάτων/μηνυμάτων
- έχουν επίγνωση των πιθανών υφολογικών και κοινωνικών προεκτάσεων των φωνολογικών, μορφολογικών και συντακτικών επιλογών τους
- έχουν επίγνωση των κοινωνικών και πολιτισμικών προεκτάσεων του τύπου και της οργάνωσης της πληροφορίας ανάλογα με το κειμενικό είδος
- έχουν επίγνωση της σημειολογικής λειτουργίας της εικόνας και του ήχου στα πολυτροπικά κείμενα και των λόγων της διαφοροποιημένης κατανομής τους ανάλογα με το κειμενικό είδος, το πλαίσιο παραγωγής του, τους αποδέκτες του και το σκοπό του (ως διαφοροποιημένων μηχανισμών κατασκευής εγκυρότητας, υποκειμενικού σχολιασμού κ.λπ.)
- είναι σε θέση να επιλέξουν γλωσσικά στοιχεία και κειμενικούς τρόπους για να αναδομήσουν μέσα από τα κείμενά τους ιδεολογίες που αναπαράγουν έμφυλες ταυτότητες και ανισότητες μεταξύ κοινωνικών ομάδων

Ποικίλα γραπτά κειμενικά είδη

(βλ. Επίπεδο 1: Κείμενο και Πλαίσιο Επικοινωνίας)

- σύγκριση κειμένων που παραπέμπουν σε διαφορετικές κειμενικές κοινότητες
- μετασχηματισμοί των λειτουργιών του κειμένου και αποφάνσεις σχετικά με την καταλληλότητα των μετασχηματισμών αυτών ανάλογα με τις συμβάσεις του κειμενικού είδους
- μετασχηματισμοί του ύφους του κειμένου και αποφάνσεις σχετικά με την καταλληλότητα των μετασχηματισμών αυτών ανάλογα με το κειμενικό είδος και το πλαίσιο του κειμένου
- μετασχηματισμοί της κειμενικής οργάνωσης, του τύπου και της κατανομής των πληροφοριών, και αποφάνσεις σχετικά με την καταλληλότητα των μετασχηματισμών αυτών
- μετασχηματισμοί της οπτικής γωνίας και αποφάνσεις σχετικά με την καταλληλότητα των μετασχηματισμών αυτών
- πειραματισμοί με εναλλαγή συνωνύμων ή παρεμφερών σημασιολογικά εκφράσεων και τελική επιλογή με βάση το κειμενικό είδος και το πλαίσιο του κειμένου
- σύγκριση πολυτροπικών και μονοτροπικών κειμένων ως προς τους τρόπους που η ιδεολογία δομείται μέσα από τη διαπλοκή ποικίλων σημειωτικών μέσων

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ/-ΤΡΙΕΣ

- αξιολογούν τις κοινωνικοπολιτισμικές πρακτικές στις οποίες εντάσσονται και λειτουργούν τα γραπτά τους κείμενα
- προβαίνουν σε κριτική αξιολόγηση των συγγραφικών πρακτικών που δομούνται στη σχολική τους κοινότητα (αν αναπαράγουν την προσαρμογή σε ηγεμονικό λόγο ή αναπτύσσουν τη φωνή των μαθητών/-τριών)
- αξιολογούν τις συζητήσεις που αναπτύσσονται στη σχολική κοινότητα με στόχο τη βελτίωση των κειμένων τους (αν επιβεβαιώνουν την εξουσία του/της εκπαιδευτικού ή ορισμένων μαθητών/-τριών έναντι άλλων κ.λπ.)
- αξιολογούν την ιδεολογία που προβάλλεται μέσα από ρητά και άρρητα στοιχεία (αποσιώπηση πληροφοριών, ανάδειξη συγκεκριμένων απόψεων ως αντικειμενικών ή δίκαιων κ.λπ.)
- αποτιμούν τους τρόπους που οι συγγραφικές πρακτικές προωθούν συγκεκριμένες αναπαραστάσεις του γραπτού λόγου (υποβάθμιση πολυτροπικών κειμένων έναντι των γλωσσικών ή αντίστροφα κ.λπ.) ανάλογα με τα χαρακτηριστικά της κειμενικής κοινότητας
- αξιολογούν συστηματικά τις συγγραφικές πρακτικές της τάξης σε σχέση με συγγραφικές συνήθειες των μαθητριών και των μαθητών εκτός τάξης

Ποικίλα γραπτά κειμενικά είδη

(βλ. Επίπεδο 1: Κείμενο και Πλαίσιο Επικοινωνίας)

- κριτική επεξεργασία των ποικίλων πραγματώσεων (εκδοχών) γραπτών κειμενικών ειδών, με στόχο την τελική αναθεώρησή τους (και «τελειοποίησή» τους)
- αυτοαξιολόγηση ή και ετεροαξιολόγηση γραπτών κειμένων και εφαρμογή ανάλογων τεχνικών, όπως είναι, για παράδειγμα, ο καταρτισμός καταλόγου κριτηρίων κάθε κειμενικής πραγμάτωσης ανάλογα με το συγκεκριμένο
- αντιπαραβολή και σχολιασμός διαφόρων εκδοχών κειμένων που έχουν δομηθεί, ως προς τις γλωσσικές και υφολογικές επιλογές που τις χαρακτηρίζουν
- υποβολή και εφαρμογή εισηγήσεων για περαιτέρω βελτίωση ορισμένων από τις εκδοχές των κειμένων ανάλογα με το πλαίσιο (επικοινωνιακό ή/και κοινωνικοπολιτισμικό)
- αιτιολόγηση της επιλογής μίας από τις εκδοχές του κειμένου ως αποτελεσματικότερης σε σχέση με άλλες
- αξιολόγηση στην τάξη κειμένων που έχουν παραχθεί στο σπίτι/για σκοπούς εκτός μαθήματος και συστηματική σύγκριση με κείμενα που παράγονται στην τάξη

2.3 Δείκτες Επιτυχίας

	Κατανόηση γραπτού λόγου	Παραγωγή γραπτού λόγου	Κατανόηση προφορικού λόγου	Παραγωγή προφορικού λόγου
ΒΑΘΜΙΔΑ: ΠΡΟΔΗΜΟΤΙΚΗ ΚΑΙ Α' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ	<p>Κατάκτηση του αναγνωστικού μηχανισμού</p> <p>Προκαταρκτική διαισθητική αναγνώριση βασικών μερών του λόγου</p> <p>Κατάκτηση βασικού λεξιλογίου</p> <p>Επεξεργασία και ανάγνωση σύντομων κειμένων ποικίλων ειδών με αξιοποίηση των πλαισίων χρήσης τους</p> <p>Προκαταρκτικές κριτικές διερευνήσεις του ρόλου της κειμενικής οργάνωσης και της υφολογικής/διαλεκτικής διαφοροποίησης σε σχέση με το κειμενικό είδος και το πλαίσιο επικοινωνίας</p>	<p>Κατάκτηση του μηχανισμού γραφής</p> <p>Αξιοποίηση της βασικής γραμματικής ενημερότητας και της γνώσης λεξιλογίου στη συγγραφή ποικίλων κειμενικών ειδών</p> <p>Παραγωγή σύντομων κειμένων από διάφορα κειμενικά είδη με έμφαση στην καταλληλότητα της κειμενικής οργάνωσης και του ύφους ανάλογα με το πλαίσιο</p> <p>Προκαταρκτικές κριτικές αξιολογήσεις του κοινωνικού και πολιτισμικού ρόλου των παραχθέντων κειμένων εντός και εκτός τάξης</p>	<p>Διεύρυνση βασικών στρατηγικών ακρόασης, από οικεία σε μη οικεία πλαίσια</p> <p>Αξιοποίηση της γνώσης του λεξιλογίου, της γραμματικής ενημερότητας και παραγλωσσικών/εξωγλωσσικών στοιχείων για ενίσχυση της κατανόησης ποικίλων κειμενικών ειδών</p> <p>Αξιοποίηση των κοινωνικών πλαισίων παραγωγής των προφορικών κειμένων για ενίσχυση της κατανόησης</p> <p>Προκαταρκτικές κριτικές διερευνήσεις του ρόλου της κειμενικής οργάνωσης και της υφολογικής/διαλεκτικής διαφοροποίησης σε σχέση με το κειμενικό είδος και το πλαίσιο επικοινωνίας</p>	<p>Διεύρυνση της ικανότητας παραγωγής συνεχούς και διαλογικού προφορικού λόγου</p> <p>Αξιοποίηση της γνώσης του λεξιλογίου, της γραμματικής ενημερότητας και παραγλωσσικών/εξωγλωσσικών στοιχείων για επιτυχημένη παραγωγή προφορικού λόγου</p> <p>Διαφοροποιημένη παραγωγή προφορικού λόγου ανάλογα με το κοινωνικό πλαίσιο</p> <p>Προκαταρκτικές κριτικές αξιολογήσεις του κοινωνικού και πολιτισμικού ρόλου των παραχθέντων κειμένων εντός και εκτός τάξης</p>
	Κατανόηση γραπτού λόγου	Παραγωγή γραπτού λόγου	Κατανόηση προφορικού λόγου	Παραγωγή προφορικού λόγου
ΒΑΘΜΙΔΑ: Β' - ΣΤ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ	<p>Επέκταση της γραμματικής ενημερότητας και συνειδητοποίηση του λειτουργικού ρόλου των δομικών στοιχείων της γλώσσας για την επίτευξη λειτουργικών λειτουργιών, την κατασκευή ύφους και την προβολή ταυτοτήτων</p> <p>Επέκταση και διαφοροποίηση θεματικού λεξιλογίου, με έμφαση στις κοινωνικές και πολιτισμικές του συνυποδηλώσεις</p> <p>Επεξεργασία βασικών μορφών κειμενικής οργάνωσης και δόμησης νοημάτων σε ποικίλα κειμενικά είδη σε σχέση με τα πλαίσια επικοινωνίας και τις κοινωνικές ταυτότητες των συμμετεχόντων/-συμμετεχουσών</p> <p>Συστηματική κριτική διερεύνηση του ρόλου της γλωσσικής και κειμενικής ποικιλότητας στη σχολική και την τοπική κοινότητα</p>	<p>Αξιοποίηση της ενισχυμένης γραμματικής ενημερότητας και της γνώσης θεματικού λεξιλογίου στη συγγραφή ποικίλων κειμενικών ειδών</p> <p>Παραγωγή ποικίλων κειμενικών ειδών με έμφαση στη διαφοροποιημένη κειμενική οργάνωση/λειτουργία/ύφος/γλωσσική ποικιλία ανάλογα με τα πλαίσια επικοινωνίας και τις κοινωνικές ταυτότητες των συμμετεχόντων/-συμμετεχουσών</p> <p>Συστηματικές κριτικές αξιολογήσεις του κοινωνικού και πολιτισμικού ρόλου των παραχθέντων κειμένων εντός και εκτός τάξης</p>	<p>Διαφοροποίηση στρατηγικών ακρόασης ανάλογα με το πλαίσιο επικοινωνίας και το είδος και το σκοπό του κειμένου</p> <p>Αξιοποίηση της γνώσης του λεξιλογίου, της γραμματικής ενημερότητας, της κειμενικής οργάνωσης και παραγλωσσικών/εξωγλωσσικών στοιχείων για ενίσχυση της κατανόησης του περιεχομένου ποικίλων κειμενικών ειδών</p> <p>και για κριτική αντιμετώπιση των τρόπων δόμησης του</p> <p>Συστηματικές κριτικές αξιολογήσεις του ρόλου των προφορικών κειμένων στη σχολική και την τοπική κοινότητα</p>	<p>Διεύρυνση της ικανότητας παραγωγής ποικίλων ειδών του προφορικού λόγου</p> <p>Αξιοποίηση της γνώσης του λεξιλογίου, της γραμματικής ενημερότητας, της κειμενικής οργάνωσης και παραγλωσσικών/εξωγλωσσικών στοιχείων για παραγωγή προφορικού λόγου σε διαφορετικά πλαίσια επικοινωνίας, για διαφοροποιημένη δόμηση νοημάτων και για δήλωση διαφορετικών κοινωνικών ταυτοτήτων</p> <p>Συστηματικές κριτικές αξιολογήσεις του κοινωνικού και πολιτισμικού ρόλου των παραχθέντων κειμένων εντός και εκτός τάξης</p>

	Κατανόηση γραπτού λόγου	Παραγωγή γραπτού λόγου	Κατανόηση προφορικού λόγου	Παραγωγή προφορικού λόγου
ΒΑΘΜΙΔΑ: ΓΥΜΝΑΣΙΟ - ΛΥΚΕΙΟ	<p>Ολοκλήρωση της γραμματικής ενημερότητας με εποπτεία της ιστορικής διάστασης της γλώσσας και συσχετισμοί μεταξύ γραμματικών επιλογών και κοινωνικών ταυτοτήτων/ιδεολογιών</p> <p>Επέκταση και διαφοροποίηση λεξιλογίου σε ειδικά πεδία, με έμφαση στις κοινωνικές και ιδεολογικές του συνυποδηλώσεις</p> <p>Επεξεργασία σύνθετων μορφών κειμενικής οργάνωσης και δόμησης νοημάτων και κριτική εξέταση των τρόπων με τους οποίους κατασκευάζονται από ποικίλες κειμενικές κοινότητες</p> <p>Συστηματικές κριτικές διερευνήσεις του κοινωνικού, πολιτισμικού και ιδεολογικού ρόλου του γραπτού λόγου σε ποικίλες κειμενικές κοινότητες (σχολικές, τοπικές, παγκόσμιες/παγκοσμιοποιημένες)</p>	<p>Αξιοποίηση όλων των διαστάσεων της γραμματικής ενημερότητας και της γνώσης θεματικού/ειδικού λεξιλογίου στη συγγραφή ποικίλων κειμενικών ειδών</p> <p>Παραγωγή σύνθετων κειμένων ποικίλων ειδών με έμφαση στη διαφοροποιημένη κειμενική οργάνωση/λειτουργία/ύφος/γλωσσική ποικιλία/ρητορικά σχήματα ανάλογα με τις προσδοκίες ποικίλων κειμενικών κοινοτήτων</p> <p>Συστηματικές κριτικές αξιολογήσεις του κοινωνικού, πολιτισμικού και ιδεολογικού ρόλου των παραχθέντων γραπτών κειμένων σε ποικίλες κειμενικές κοινότητες (σχολικές, τοπικές, παγκόσμιες/παγκοσμιοποιημένες)</p>	<p>Διαφοροποίηση στρατηγικών ακρόασης ανάλογα με το πλαίσιο επικοινωνίας και με βάση την κριτική αποτίμηση του ευρύτερου κοινωνικού ρόλου του προφορικού κειμενικού είδους</p> <p>Αξιοποίηση της γνώσης του λεξιλογίου, διαφορετικών μορφών κειμενικής οργάνωσης, της γραμματικής ενημερότητας και εξωγλωσσικών στοιχείων για ενίσχυση της κατανόησης του περιεχομένου και για κριτική αντιμετώπιση των τρόπων δόμησης του ανάλογα με τις προσδοκίες ποικίλων κειμενικών κοινοτήτων</p> <p>Συστηματικές κριτικές διερευνήσεις του κοινωνικού, πολιτισμικού και ιδεολογικού ρόλου των προφορικών κειμένων σε ποικίλες κειμενικές κοινότητες (σχολικές, τοπικές, παγκόσμιες/παγκοσμιοποιημένες)</p>	<p>Διεύρυνση της ικανότητας παραγωγής ποικίλων ειδών του προφορικού λόγου και συσχετισμοί μεταξύ ειδους και κοινωνικής ταυτότητας/ιδεολογίας</p> <p>Αξιοποίηση της γνώσης του λεξιλογίου, διαφορετικών μορφών κειμενικής οργάνωσης, της γραμματικής ενημερότητας και εξωγλωσσικών στοιχείων για παραγωγή διαφοροποιημένου προφορικού λόγου ανάλογα με τις προσδοκίες ποικίλων κειμενικών κοινοτήτων</p> <p>Συστηματικές κριτικές αξιολογήσεις του κοινωνικού, πολιτισμικού και ιδεολογικού ρόλου των παραχθέντων προφορικών κειμένων σε ποικίλες κειμενικές κοινότητες (σχολικές, τοπικές, παγκόσμιες/παγκοσμιοποιημένες)</p>

3. Διδακτική μεθοδολογία

Η διδακτική μεθοδολογία στηρίζεται στις εξής αρχές:

- α) Η μορφή, ο ρυθμός και η διαδικασία της διδασκαλίας προσαρμόζεται και αξιοποιεί στοιχεία από το επίπεδο του γλωσσικού και πολυτροπικού γραμματισμού των μαθητών και των μαθητριών.
- β) Τα θέματα με τα οποία ασχολείται η τάξη προέρχονται από διάφορες πηγές έντυπου, ψηφιακού και προφορικού λόγου που παράγεται σε ποικίλες επικοινωνιακές συνθήκες. Δίνεται η δυνατότητα τα θέματα είτε να επιλέγονται από ένα ευρύ αρχικό σώμα παιδαγωγικού υλικού στο οποίο οι εκπαιδευτικοί έχουν πρόσβαση και το οποίο μπορούν να εμπλουτίζουν ανάλογα με την επικαιρότητα, τον σκοπό της διδασκαλίας κ.λπ., είτε να συναποφασίζονται από τους/τις συμμετέχοντες/-ουσες στη διδασκαλία.
- γ) Δίνεται η δυνατότητα παραγωγής από όλους τους μαθητές και όλες τις μαθήτριες διαφόρων ειδών προφορικού και γραπτού λόγου που απευθύνονται σε κάποιον/-α πραγματικό αποδέκτη/-τρια.
- δ) Ο/η διδάσκων/-ουσα έχει ρόλο συντονιστή/-τριας και ισότιμου/-ης συνομιλητή/-τριας κατά τη διδασκαλία και τη διεκπεραίωση των διαφόρων γλωσσικών δραστηριοτήτων.
- ε) Οι ενότητες που σχεδιάζονται για την καλλιέργεια του γραμματισμού έχουν τη μορφή σχεδίων δράσης (projects) που στηρίζονται, αξιοποιούν και εμπλουτίζουν τις γνώσεις γραμματισμού των μαθητών/-τριών. Η συλλογή δεδομένων γίνεται κυρίως εκτός σχολείου, με σκοπό οι μαθητές και οι μαθήτριες να αναλάβουν το ρόλο εθνογράφων των γλωσσικών τους κοινοτήτων.
- στ) Οι διδάσκοντες/-ουσες έχουν στη διάθεσή τους, εκτός από ένα κείμενο όπου αναφέρονται αναλυτικά η φιλοσοφία και οι αρχές της διδασκαλίας της γλώσσας σύμφωνα με την προτεινόμενη μεθοδολογία, έναν ικανοποιητικό αριθμό δραστηριοτήτων για τις διάφορες βαθμίδες και ηλικιακές ομάδες μαθητών και μαθητριών και έναν χάρτη πλοήγησης από τη μια θεματική ενότητα στην επόμενη. Οι δραστηριότητες αυτές δεν συνιστούν πρότυπες δραστηριότητες προς μίμηση αλλά επιδιώκουν να καταδείξουν τους τρόπους με τους οποίους ο/η εκπαιδευτικός και τα παιδιά σε μια σχολική κοινότητα μπορούν να διαπλέξουν διάφορα προφορικά και γραπτά κείμενα σε μια θεματική ενότητα, αξιοποιώντας παράλληλα και τις εμπειρίες όλων των μελών της κοινότητας (των παιδιών και του/της εκπαιδευτικού). Ο οδηγός πλοήγησης παρουσιάζει τους άξονες βάσει των οποίων μπορεί να προσεγγίσει η τάξη την ποικιλία των κειμένων της ενότητας, να συνδέσει τα γραμματικά στοιχεία με τα κείμενα, να επιλέξει για μελέτη συγκεκριμένα γραμματικά στοιχεία, λεξιλόγιο και κειμενικές δομές, ενώ, επιπλέον, υποδεικνύει τρόπους μετάβασης από τη μια θεματική ενότητα στις επόμενες.
- ζ) Η διδασκαλία της δομής της νέας ελληνικής γίνεται με σκοπό την εμπέδωση και την κατανόηση του τρόπου που τα φωνολογικά, μορφολογικά και συντακτικά στοιχεία λειτουργούν για να επιτελέσουν συγκεκριμένες λειτουργίες, όπως είναι η κατασκευή συγκεκριμένων τρόπων αναπαράστασης του θέματος (η αναπαραστατική λειτουργία), η οικοδόμηση συγκεκριμένων σχέσεων με το συνομιλητή/τη συνομιλήτρια (η διαπροσωπική λειτουργία) και η σύνδεση προτάσεων (η κειμενική λειτουργία). Για το λόγο αυτό, δίνεται έμφαση στο λειτουργικό ρόλο που τα στοιχεία της μικροδομής επιτελούν (το προτασιακό επίπεδο), αλλά και στη μακροδομή (στο κείμενο) και στις μεταξύ τους αλληλεπιδράσεις.
- η) Η παραγωγή προφορικού και γραπτού λόγου και οι ποικίλες επαναδιατυπώσεις τους γίνονται στο πλαίσιο ομάδων.
- θ) Αξιοποιείται η πολυγλωσσία της τάξης, τόσο από δομική σκοπιά (κατανόηση βασικών δομικών διαφορών μεταξύ των γλωσσών της τάξης) όσο και από τη σκοπιά των πολλαπλών πρακτικών γραμματισμού (αξιοποίηση εναλλακτικών πρακτικών γραμματισμού που μπορεί να φέρουν στην τάξη μαθητές/μαθήτριες που είναι φυσικοί ομιλητές/ομιλήτριες άλλων γλωσσών).

- ι) Χρησιμοποιούνται ευρύτατα τα μέσα της σύγχρονης τεχνολογίας δια των οποίων γίνεται παραγωγή και αποθήκευση προφορικού ή/και γραπτού λόγου (Η/Υ, κινητό τηλέφωνο, μαγνητόφωνο κ.λπ.), με στόχο τη διερεύνηση των χαρακτηριστικών του λόγου και των τρόπων με τους οποίους διαμεσολαβούν στην επικοινωνία και παράγουν ταυτότητες και ιδεολογίες.
- ια) Ο χρόνος διεκπεραίωσης των γλωσσικών δραστηριοτήτων και η ολοκλήρωση μιας θεματικής ενότητας εξαρτώνται από το ενδιαφέρον και τη συμμετοχή των μαθητών και των μαθητριών.

Πρακτικά, όλες αυτές οι αρχές υλοποιούνται με δραστηριότητες που επικεντρώνονται στην κατανόηση, παραγωγή και κριτική επεξεργασία αυθεντικών, προφορικών και γραπτών κειμένων στο πλαίσιο θεματικών ενοτήτων που έχουν νόημα για τους μαθητές και τις μαθήτριες και επιτρέπουν τη δυναμική σύγκριση του τρόπου που γλωσσικά στοιχεία, επικοινωνιακές στρατηγικές και τρόποι οργάνωσης πληροφοριών οικοδομούν, φωτίζουν ή αποσιωπούν συγκεκριμένους τρόπους προσέγγισης ενός θέματος.

Οι θεματικές ενότητες είναι σχεδιασμένες έτσι ώστε να λαμβάνονται υπόψη τα εξής:

α) το γλωσσικό επίπεδο των μαθητών και των μαθητριών, **β)** οι γλωσσικές ανάγκες τους και **γ)** τα ενδιαφέροντά τους. Επίσης είναι συγκροτημένες με τέτοιο τρόπο ώστε να εναλλάσσονται διάφορες μορφές λόγου (προφορικού, γραπτού, ηλεκτρονικού και ψηφιακού) που απαντώνται στις σύγχρονες κοινωνίες. Οι θεματικές ενότητες δεν αναπτύσσονται σε συγκεκριμένες διδακτικές ώρες (10 ή 12 ώρες), αλλά μπορούν να επεκτείνονται χρονικά όσο οι μαθητές και οι μαθήτριες δείχνουν ενδιαφέρον και φαίνεται ότι η γλωσσική καλλιέργεια είναι αποτελεσματική. Πιο συγκεκριμένα, με τις επιμέρους δραστηριότητες που αναπτύσσονται από τους μαθητές και τις μαθήτριες, η σχολική κοινότητα έρχεται σε επαφή με διάφορα είδη προφορικών και γραπτών κειμένων της καθημερινής ζωής, τα οποία έχουν νόημα σε ορισμένες περιστάσεις επικοινωνίας, και οι μαθητές και οι μαθήτριες επιχειρούν, με τη βοήθεια του/της διδάσκοντα/-σας, να κατανοήσουν τις πρακτικές γραμματισμού που υποδηλώνουν, αλλά και να παραγάγουν κείμενα εντάσσοντάς τα μέσα σε πραγματικές συνθήκες.

Στο πλαίσιο των θεματικών ενοτήτων αναπτύσσονται:

- α)** Δραστηριότητες επεξεργασίας κειμένων, δηλαδή δραστηριότητες ανάγνωσης και διαπραγμάτευσης των νοημάτων των ποικίλων κειμένων που η σχολική κοινότητα έχει επιλέξει να μελετήσει σε σχέση με ένα θέμα.
- β)** Συνεδρίες παραγωγής και αναθεώρησης γραπτού λόγου, δηλαδή δραστηριότητες που επικεντρώνονται στη σταδιακή παραγωγή και επαναδιατύπωση των κειμένων των μαθητών και των μαθητριών, που μπορεί να γίνουν είτε στην ολομέλεια της τάξης είτε στο πλαίσιο ομάδων, με σκοπό τη βελτίωση της επικοινωνιακής τους επάρκειας.

Η διαδικασία του εργαστηρίου συγγραφέων εφαρμόζεται συστηματικά, μια και συμβάλλει στο να αναδειχθεί η θέση του προγράμματος ότι η παραγωγή κειμένου δεν νοείται ως μια ατομική και μοναχική διαδικασία αλλά ως μια έντονα διαλογική διαδικασία που αναδύεται μέσα από την ενεργό εμπλοκή των μαθητών και μαθητριών με διαδικασίες συλλογής, σύγκρισης, καταγραφής και αναθεώρησης περιεχομένου και της γλωσσικής του διατύπωσης. Οι μαθητές και οι μαθήτριες είναι υπεύθυνοι/-ες τόσο για την επιλογή των κειμένων που θα συγγράψουν/θα παραγάγουν προφορικά, όσο και για τον σχεδιασμό, την υλοποίηση και την τελική αξιολόγηση της καταλληλότητας και της αποτελεσματικότητάς τους σε σχέση με πραγματικούς/-ές αποδέκτες/-τριες. Η μέθοδος αυτή δίνει έμφαση όχι μόνο στο τελικό προϊόν αλλά στην ίδια τη διαδικασία, ως τρόπο καλλιέργειας γλωσσικών δεξιοτήτων/διαδικαστικών γνώσεων, και διαρκεί όσο είναι απαραίτητο προκειμένου οι μαθητές και οι μαθήτριες να είναι ικανοποιημένοι/-ες με τη δουλειά τους. Ο/η εκπαιδευτικός παίζει το ρόλο του/της συντονιστή/-τριας.

Σχετικά με τη διαδικασία επαναδιατύπωσης ή αναθεώρησης του γραπτού και του προφορικού λόγου: η αναθεώρηση ερμηνεύεται ως μια συνεργασιακή διαδικασία με την οποία επιδιώκεται να επιλέξουν οι μαθητές και οι μαθήτριες τις στρατηγικές εκείνες που θα τους επιτρέπουν να παράγουν λόγο γραπτό και προφορικό, προσαρμοσμένο στο πλαίσιο επικοινωνίας. Η διαδικασία αυτή μπορεί, λόγω χάρη, να διενεργείται με συμμετοχή όλων των μαθητών και μαθητριών (σε αλληλεπίδραση με τον/την εκπαιδευτικό ή στο πλαίσιο ομάδων) σε διάφορους κύκλους αλληλεπίδρασής τους με τα παραγόμενα κείμενα. Πιο συγκεκριμένα, όσον αφορά τον γραπτό λόγο, μέσα από τη συγκριτική μελέτη των διαφόρων μορφών των κειμένων τους (τη σύγκριση, δηλαδή, των αρχικών, των τελικών κειμένων και των ενδιάμεσων εκδοχών τους) και τις τροποποιήσεις και τις αλλαγές που οι μαθητές και οι μαθήτριες προτείνουν, γίνεται κατανοητή η λειτουργική διάσταση της γλώσσας, ο τρόπος, δηλαδή, που δομούνται κείμενα που είναι περισσότερο κατάλληλα και πιο αποτελεσματικά για την περίσταση επικοινωνίας. Με τη διαδικασία αυτή δίνεται η ευκαιρία να γίνει πλαισιωμένη αναφορά σε ορθογραφικούς κανόνες και να γίνουν παρατηρήσεις και επισημάνσεις που σχετίζονται με την πληροφοριακή οργάνωση κειμένων, την υφολογική τους διάσταση και άλλες που σχετίζονται με τη γλωσσική, την επικοινωνιακή και κειμενική ικανότητα.

Η αναθεώρηση του συνεχούς προφορικού λόγου μπορεί να γίνει σε κάποιες περιπτώσεις με τη βοήθεια του μαγνητοφώνου ή του μαγνητοσκοπημένου υλικού. Ο λόγος μαγνητοφωνείται/μαγνητοσκοπείται, τίθεται σε ακρόαση και σχολιάζονται τα σημεία εκείνα όπου ο λόγος παρουσιάζει κάποιες επικοινωνιακές δυσχέρειες (εκφράσεις που μπορούν να παραπέμπουν σε διαφορετικά νοήματα, ασάφειες κ.λπ.) για το συγκεκριμένο ακροατήριο, ενώ διατυπώνονται προτάσεις από τους μαθητές και τις μαθήτριες για βελτίωση της επικοινωνιακής του αποτελεσματικότητας.

Σε περιπτώσεις διαλογικά δομούμενων κειμένων (συνομιλίες, διεπιδράσεις κ.λπ.) το στοιχείο που πρέπει να καλλιεργηθεί είναι όχι η αντιμετώπιση του προφορικού λόγου με στενά γραμματικά κριτήρια αλλά η βελτίωση της ικανότητας των ατόμων να προβαίνουν σε διαπραγμάτευση του περιεχομένου ενός κειμένου καθώς αυτό εκφωνείται. Αυτό άλλωστε συμβαίνει σε όλες τις περιπτώσεις προφορικών διεπιδράσεων που χαρακτηρίζονται από την ενεργό συμμετοχή του/της ομιλητή/-τριας και του/της αποδέκτη/-τριας στη συνδιαμόρφωση ενός μηνύματος.

4. Αξιολόγηση

Από τη φύση του γλωσσικού μαθήματος και της γλωσσικής επικοινωνίας γενικότερα προκύπτει ότι η γλωσσομάθεια/ο γραμματισμός δεν αξιολογείται ως ένα πεπερασμένο σύνολο γνώσεων γραμματικής, λεξιλογίου και κειμενικών ειδών, που κατακτάται γραμμικά και σταδιακά. Η αξιολόγηση δεν μπορεί να αφορά μόνο την επιτυχή εκμάθηση ενός σώματος πυρηνικών γνώσεων για τη γλώσσα, εφόσον αυτό είναι εξ ορισμού δύσκολο να οριστεί στατικά. Με δεδομένες τις αρχές και τις θέσεις του παρόντος προγράμματος, η αξιολόγηση προσδιορίζεται ως κριτική εξέταση των διαφόρων πτυχών της διαδικασίας που η ίδια η τάξη ως κοινότητα επέλεξε να συνδιαμορφώσει. Σύμφωνα με την οπτική αυτή, η αξιολόγηση αφορά κυρίως την ανάπτυξη και αποτελεσματική χρήση γλωσσικών και επικοινωνιακών δεξιοτήτων για τη διαχείριση της γλωσσικής επικοινωνίας, την οικοδόμηση συγγραφικών και αναγνωστικών πρακτικών που προωθούν την κριτική μελέτη της γλώσσας, στοιχεία που αντανakλώνται στην προτεινόμενη οργάνωση του περιεχομένου και της στοχοθεσίας στις προηγούμενες ενότητες. Αξιολογούνται, επομένως, κυρίως δεξιότητες που αφορούν την οργάνωση και κατανόηση του περιεχομένου και την καταλληλότητα των γλωσσικών επιλογών σε σχέση με τον στόχο της επικοινωνίας, καθώς και η δεξιότητα κριτικής αξιολόγησης των παραπάνω. Ο απώτερος στόχος της αξιολόγησης είναι να διασφαλιστεί ότι οι μαθητές και οι μαθήτριες κατακτούν διαρκώς αυξανόμενη αυτονομία όσον αφορά τη συνέχιση της γλωσσικής τους καλλιέργειας και την ανάπτυξη του κριτικού γραμματισμού μετά το σχολείο. Η εκμάθηση μεταγλωσσικής ορολογίας αξιολογείται μόνο όταν αυτή είναι απαραίτητη γνωστικά και στρατηγικά προκειμένου να συζητηθεί και να αξιολογηθεί κριτικά η λειτουργικότητα των γραμματικών επιλογών.

Η αξιολόγηση των μαθητών και των μαθητριών είναι κυρίως ανατροφοδοτική. Οι διδάσκοντες/-ουσες, έχοντας υπόψη τους πάντα τους επιδιωκόμενους στόχους, παρατηρούν και ενισχύουν τους μαθητές και τις μαθήτριες που υστερούν σε έναν ή περισσότερους τομείς των στόχων. Η αξιολόγηση είναι ανάλογη των σκοπών και της μεθοδολογίας που διέπουν το γνωστικό αντικείμενο, όπως αναλύθηκαν προηγουμένως. Έτσι, μια τελική αξιολόγηση δεν αφορά τόσο το τελικό προϊόν αλλά τη βελτίωση και την πρόοδο που παρουσίασε ο κάθε μαθητής και η κάθε μαθήτρια.

Τα παραπάνω συνεπάγονται την ενεργό εφαρμογή μορφών συντρέχουσας διαγνωστικής αξιολόγησης. Τα συμβατικά διαγωνίσματα αντικαθίστανται από πρακτικές που σχετίζονται με τη δημιουργία φακέλων (portfolios), τη συλλογή αναστοχαστικών σχολίων, την εγκαθίδρυση και ενίσχυση πρακτικών αυτοαξιολόγησης και ετεροαξιολόγησης (συνεντεύξεις, αναστοχαστικά αυτοσχόλια), τόσο στο πλαίσιο της τάξης όσο και εκτός αυτής, με εμπλοκή της ευρύτερης μαθητικής/μαθησιακής κοινότητας. Η συνδιαμόρφωση κριτηρίων αξιολόγησης από εκπαιδευτικό και μαθήτριες/μαθητές είναι ένας ιδιαίτερα χρήσιμος μηχανισμός ελέγχου της στοχοθεσίας και της βιωσιμότητάς της, καθώς και ένας τρόπος να αξιολογηθεί το γλωσσικό μάθημα ως ένα σύνολο πρακτικών γραμματισμού των οποίων οι ομοιότητες και οι διαφορές με τις μη σχολικές πρακτικές γραμματισμού πρέπει να βρίσκονται υπό διαρκή εξέταση, εφόσον ο βασικός σκοπός του Προγράμματος είναι η καλλιέργεια της κριτικής διάστασης.

Τέλος, αξιολογούνται οι διαδικασίες και οι στάσεις που αναπτύχθηκαν από την τάξη ως θεσμική κοινότητα κατά τη διαδικασία της κατανόησης και παραγωγής λόγου. Κεντρική επιδίωξη του προγράμματος είναι να καλλιεργηθεί ο κριτικός αναστοχασμός της τάξης σχετικά με τις ιδιαίτερες πρακτικές παραγωγής και επεξεργασίας κειμένων (τις πρακτικές γραμματισμού) που ανέπτυξε ως κοινότητα μάθησης.

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

1. Εισαγωγή

Η Λογοτεχνία, σημαίνον αισθητικό και μορφωτικό αγαθό, εντάσσεται στο πλαίσιο της ανθρωπιστικής παιδείας ως φορέας οικουμενικών αξιών, ενώ συγχρόνως καταδεικνύει την ιδιαίτερη γλωσσική και πολιτισμική φυσιογνωμία ενός λαού. Στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού συστήματος, η ενασχόληση με τα λογοτεχνικά κείμενα παρέχει τη δυνατότητα ενεργητικής συμμετοχής των μαθητών και μαθητριών στη διαδικασία της γνώσης, ως κοινότητας αναγνωστών και ερμηνευτών, διευρύνει τον ορίζοντα των εμπειριών και το βάθος της ευαισθησίας τους, οξύνει το γλωσσικό αισθητήριο και το αισθητικό τους κριτήριο, αναπτύσσει τη φαντασία και την κριτική-ερμηνευτική τους ικανότητα. Τους καθιστά, συνεπώς, ικανούς και ικανές να αντιλαμβάνονται την πραγματικότητα στις πολυειδείς όψεις και εκδοχές της, και να παίρνουν κριτική θέση απέναντι σε ζητήματα της ατομικής και της κοινωνικής ζωής. Εξάλλου, ο ανατρεπτικός χαρακτήρας της Λογοτεχνίας την καθιστά ένα γνωστικό αντικείμενο ενδεδειγμένο για παιδιά και εφήβους, στο πλαίσιο ενός σχολείου που σέβεται τη νεότητα και ενισχύει την περιέργεια και την αμφισβήτηση.

2. Δομή Προγράμματος Σπουδών

2.1. Βασικοί άξονες του Αναλυτικού Προγράμματος και Πρόγραμμα Σπουδών Λογοτεχνίας

Το Πρόγραμμα Σπουδών της Λογοτεχνίας είναι οργανωμένο και δομημένο σύμφωνα με τις βασικές αρχές του «Αναλυτικού Προγράμματος για τα Δημόσια Σχολεία της Κυπριακής Δημοκρατίας» και εδράζεται σε τρεις βασικούς άξονες που αφορούν:

α. Ένα συνεκτικό και επαρκές σώμα γνώσεων.

Με τη διδασκαλία του μαθήματος επιδιώκεται οι μαθητές και οι μαθήτριες να αποκτήσουν ένα συνεκτικό και επαρκές σώμα γνώσεων γύρω από τη λογοτεχνική παραγωγή, ανώνυμη/«λαϊκή» και επώνυμη/«έντεχνη», παλαιότερη και νεότερη, ελληνική και ξένη (από μετάφραση), με σκοπό:

- την κατανόηση των ιδιαίτερων τρόπων με τους οποίους η λογοτεχνία επεξεργάζεται, προσομοιώνει, αποδομεί και αναδομεί την πραγματικότητα, δημιουργώντας έναν δικό της «κόσμο» σε διαλεκτική σχέση με τον πραγματικό
- τη γλωσσική-αισθητική και πολιτισμική αγωγή τους με έμφαση στον «κριτικό λογοτεχνικό γραμματισμό»
- τη συνειδητοποίηση της αναγκαιότητας για «ολιστική γνώση», με γνώμονα τη συνάφεια και διάδραση των εκφραστικών μέσων και τρόπων της λογοτεχνίας με άλλες μορφές τέχνης (θέατρο, κινηματογράφος, εικαστικές τέχνες, μουσική κ.λπ.), αλλά και την επιβεβλημένη «διαθεματική» της διασταύρωση με άλλα γνωστικά αντικείμενα (Γλώσσα, Ιστορία, Κοινωνιολογία, Ψυχολογία, Φιλοσοφία, Αισθητική/Θεατρική αγωγή, Αγωγή του Πολίτη κ.ά.), προκειμένου να φωτιστεί με επάρκεια ο πυκνός ιστός των σημασιών και η εν γένει πολυπλοκότητα της φύσης της Λογοτεχνίας ως αισθητικού-πολιτισμικού φαινομένου
- την καλλιέργεια εσωτερικών κινήτρων που να ωθούν τους μαθητές και τις μαθήτριες σε μια σταθερότερη αναγνωστική σχέση με τη Λογοτεχνία και εκτός σχολικού περιβάλλοντος (φιλαναγνωσία)
- εν τέλει τη διεύρυνση του μορφωτικού τους υπόβαθρου και, κυρίως, την ενίσχυση της ανθρωπιστικής διάστασης της παιδείας τους, που είναι και το μείζον ζητούμενο του μαθήματος.

β. Καλλιέργεια αξιών, υιοθέτηση στάσεων και επίδειξη συμπεριφορών, που απαρτίζουν τη σύγχρονη δημοκρατική πολιότητα.

Με τη διδασκαλία του μαθήματος επιδιώκεται οι μαθητές και οι μαθήτριες να διαμορφώσουν αξίες-στάσεις-συμπεριφορές μέσα από την επαφή με λογοτεχνικά κείμενα που να υπηρετούν:

- την ευαισθητοποίησή τους απέναντι στην πολιτισμική τους κληρονομιά
- τη σφυρηλάτηση θεμελιωδών αξιών και δικαιωμάτων του ανθρώπου, όπως η ελευθερία, η ισότητα, η δικαιοσύνη, η δημοκρατία, η αλληλεγγύη, ο σεβασμός της ετερότητας, η υπέρβαση έμφυλων ή άλλων κοινωνικών διακρίσεων, η αγωνιστικότητα, η κοινωνική υπευθυνότητα
- την καλλιέργεια της ευαισθησίας και την εκλέπτυνση του αισθητικού τους γούστου
- την ισορροπημένη ψυχο-συναισθηματική τους ανάπτυξη, προς την ενηλικίωση
- την ευαισθητοποίησή τους απέναντι στο οικοσύστημα
- την αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου τους σε δημιουργικές δραστηριότητες (όπως η φιλαναγνωσία).

γ. Καλλιέργεια ιδιοτήτων, ικανοτήτων, δεξιοτήτων που θεωρούνται στην κοινωνία του 21ου αιώνα ως ικανότητες-κλειδιά.

Ι. Δεξιότητες «λογοτεχνικού γραμματισμού»

Με τη διδασκαλία του μαθήματος επιδιώκεται:

- Η αναγνωστική **πρόσληψη** των λογοτεχνικών έργων, τόσο στο συλλογικό επίπεδο της τάξης (η οποία νοείται ως «κοινότητα αναγνωστών» και «εργαστήρι» λογοτεχνικής γραφής και ανάγνωσης) όσο και στο επίπεδο της ατομικής πρόσληψης των κειμένων, της “αντήχησής” τους δηλαδή στην ιδιοσυγκρασία του κάθε μαθητή/-τριας χωριστά, και μάλιστα *σε δύο χρόνους*: στην πρώτη επαφή με τα κείμενα, και στο τέλος, μετά την ολοκλήρωση της επεξεργασίας τους στην τάξη.

Η δεξιότητα της αναγνωστικής πρόσληψης των λογοτεχνικών κειμένων, και μάλιστα σε συνθήκες διαλογικές (μεταξύ κειμένων, μεταξύ μαθητών, μεταξύ μαθητών και εκπαιδευτικού), δύναται να αποτελέσει το εφαλτήριο για να οδηγηθούν σταδιακά οι μαθητές και οι μαθήτριες στην κριτική επίγνωση της ευρύτερης ποικιλίας των «κειμένων» και των αναγνωστικών πρακτικών που επιπολάζουν στο επικοινωνιακό στερέωμα της εποχής μας και οι οποίες οδηγούν σε διαφορετικές οπτικές-τρόπους θέασης των πραγμάτων.

- Η **κατανόηση – ανάλυση – ερμηνεία** των λογοτεχνικών κειμένων, σύμφωνα με τους μεθοδολογικούς, υφολογικούς, ιστορικο-γραμματολογικούς όρους που θέτει το λογοτεχνικό γένος, το κειμενικό είδος και η παράδοση στην οποία ανήκουν. Αυτό το τρίπτυχο δεξιοτήτων αναπτύσσεται βαθμιδωτά σε τρία επίπεδα:

α) στο επίπεδο της πραγματολογικής κατανόησης-εξομάλυνσης των κειμένων·

β) στο επίπεδο της κειμενικής δομής «επιφανείας»: οι μαθητές και οι μαθήτριες να είναι σε θέση να αξιοποιούν τη δομή του κειμένου, για να εντοπίζουν εκεί την οργάνωση των στοιχείων και να διερευνούν τους τρόπους με τους οποίους τα λογοτεχνικά κείμενα αναπαριστούν τον κόσμο και εισάγουν τομές στην υπάρχουσα πραγματικότητα·

γ) στο επίπεδο της «βαθιάς δομής» των κειμένων: οι μαθητές/-τριες να ασκούνται στην κατανόηση και ερμηνεία των *υπόρρητων* πληροφοριών που μεταδίδει ένα λογοτεχνικό κείμενο και να είναι σε θέση να ενεργοποιούν τις γενικότερες ιστορικές, επιστημονικές ή άλλες γνώσεις τους, καθώς και να ανατρέχουν σε άλλες πηγές, έξω από το κείμενο, προκειμένου να φωτίσουν τις άδηλες όψεις και πτυχές του κειμενικού «νοήματος».

Η κατανόηση – ανάλυση – ερμηνεία των λογοτεχνικών κειμένων ως σύνθετη δεξιότητα μπορεί να γίνει το εφαλτήριο για την κριτική επίγνωση από τους μαθητές και τις μαθήτριες του τρόπου με τον οποίο τα διάφορα κειμενικά είδη αλλά και οι γλωσσοϋφολογικές επιλογές του συγγραφέα εκφράζουν συγκεκριμένες κοινωνικο-πολιτισμικές συνθήκες και ανταποκρίνονται σε συγκεκριμένα ιδεολογικά αιτήματα, πράγμα που τις καθιστά όχι απλώς [αυτοαναφορικές] «συγγραφικές πρακτικές» αλλά βαθύτερα *πολιτικές πράξεις*.

- Η **συνανάγνωση – σύγκριση – αντιπαραβολή** με άλλα λογοτεχνικά έργα (μεταφρασμένα ή ελληνικά, ομοειδή ή όχι, άλλου «γένους» αλλά με κοινή θεματική κ.λπ.), καθώς και με άλλα έργα τέχνης (θεατρικά, εικαστικά, κινηματογραφικά κ.λπ.). Η δεξιότητα αυτή επιτρέπει στους μαθητές και στις μαθήτριες, αφενός, να κατανοήσουν τις σχέσεις που συνδέουν τη λογοτεχνία με άλλες μορφές τέχνης και σημειωτικούς κώδικες, αφετέρου δε, να αντιληφθούν ακριβέστερα την πρωτεύεική φύση, καθώς και την πολυσημάντη λειτουργία της λογοτεχνίας ως αισθητικού-πολιτισμικού φαινομένου.

- Η **αποτίμηση-αξιολόγηση** του λογοτεχνικού έργου, με γνώμονα:

α) την αισθητική του αξία: αναγνώριση της ποιότητας του λόγου, των υφολογικών και τεχνολογικών χαρακτηριστικών που καθιστούν το συγκεκριμένο έργο ένα «έργο τέχνης»·

β) την ανθρωπογνωστική του αξία: αναγνώριση των στοιχείων εκείνων –στάσεων, αντιλήψεων, αξιών– που καθιστούν το συγκεκριμένο έργο «μορφωτικό αγαθό»·

γ) το ειδικό του βάρος μέσα στο γραμματειακό είδος και στη λογοτεχνική παράδοση που εντάσσεται, όπως επίσης, ει δυνατόν, στο σύνολο του έργου του συγκεκριμένου δημιουργού.

Η δεξιότητα αυτή αποσκοπεί στο να μυήσει τους μαθητές και τις μαθήτριες στη σύνθετη και κρίσιμη λειτουργία της λογοτεχνικής κριτικής, και αναγωγικά στην αναγκαιότητα γενικά της κριτικής στάσης απέναντι στα πράγματα, ως αποτέλεσμα μιας σύνθετης (πολυπαραγοντικής) και όσο γίνεται πιο διεισδυτικής κατανόησης των κοινωνικών και πολιτισμικών φαινομένων.

- **Η ανάπτυξη της δημιουργικότητας** των μαθητών μέσω της βαθμιαίας εξοικείωσής τους με συγγραφικές πρακτικές («**δημιουργική γραφή**»). Η καλλιέργεια της δεξιότητας αυτής έχει ως πρώτο στόχο να αντιληφθούν οι μαθητές και οι μαθήτριες πώς οι επιλογές σε συγγραφικό / δημιουργικό επίπεδο συγκροτούν τρόπους με τους οποίους ένα άτομο, ο δημιουργός, ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις μιας συγκεκριμένης λογοτεχνικής συνθήκης (σύμβασης), ενίοτε και τις υπερβαίνει.

Σε ένα δεύτερο επίπεδο, η δημιουργική σχέση με τα λογοτεχνικά κείμενα επιτρέπει στους μαθητές/-τριες να συνειδητοποιήσουν με άμεσο τρόπο, και να ευαισθητοποιηθούν απέναντι στη διαδικασία της λογοτεχνικής γραφής, και γενικά της καλλιτεχνικής έκφρασης, ως τρόπου με τον οποίο τα άτομα (οι δημιουργοί) δεν «περιγράφουν» απλώς το περιβάλλον τους, αλλά παρεμβαίνουν δυναμικά σ' αυτό και το ανα-δημιουργούν (δηλαδή, το αλλάζουν).

- Εν τέλει, **η οικοδόμηση της τάξης σε κοινότητα «λογοτεχνικού γραμματισμού»** μέσα σε συνθήκες δημοκρατικού διαλόγου και συλλογικής μάθησης επιτρέπει, μεταξύ άλλων, σε διδάσκοντες και διδασκόμενους να αποκτήσουν κριτική επίγνωση της πολυφωνίας αλλά και της *ασυμμετρίας* των οπτικών γωνιών, της σχετικότητας αλλά *όχι* της *αυθαιρεσίας* των απόψεων και ιδεών. Κι αυτό γιατί, χωρίς να αποκλείεται εξαρχής ή να υποβαθμίζεται καμιά φωνή (ερμηνεία), προοδευτικά γίνεται σαφές ότι *δεν είναι όλες οι προτάσεις ισότιμες και ορθές* – σύμφωνα με μια ισοπεδωτική λογική “συμψηφισμού των ερμηνειών” στη βάση της «σχετικότητάς» τους–, αλλά η εγκυρότητά τους (οφείλει να) ελέγχεται στα πλαίσια και με τους όρους που ορίζει *η ίδια η λογοτεχνική σύμβαση*.

II. Γενικότερες δεξιότητες του «κριτικά εγγράμματος» ανθρώπου

Η ανάπτυξη των παραπάνω δεξιοτήτων λογοτεχνικού γραμματισμού συντελεί στην καλλιέργεια γενικότερων **ικανοτήτων-κλειδιών** που απαιτείται να διαθέτει ένας «μορφωμένος άνθρωπος», όπως:

- δεξιότητες ανάλυσης και (ανα)σχεδιασμού δεδομένων [= αναλυτική και συνθετική σκέψη]
- δημιουργική φαντασία και «ενσυναισθητική» ικανότητα
- κριτική επίγνωση και διαχείριση της γνώσης
- αναγνώριση της πολλαπλότητας και ασυμμετρίας των οπτικών γωνιών, επίγνωση της «υποκειμενικότητας» και, άρα, διαμόρφωση εγρήγορης συνείδησης γύρω από ζητήματα ταυτότητας και αυτοπροσδιορισμού
- ικανότητα συλλογικής εργασίας και διαπροσωπικής ανταλλαγής πληροφοριών, με τη λελογισμένη συνδρομή και των νέων τεχνολογιών
- δυνατότητα εφαρμογής των παραπάνω στην καθημερινή ζωή, μέσω της αναζήτησης εναλλακτικών εκδοχών στα σενάρια της ζωής.

2.2 Περιεχόμενο και Διάρθρωση της ύλης

Η ύλη παρουσιάζεται ενοποιημένη με τέτοιο τρόπο ώστε να προκύπτει: α) η αδιάκοπη συνομιλία ανάμεσα στη νεοελληνική και την ευρωπαϊκή λογοτεχνία, β) η αξιόλογη γραμματειακή συμβολή της Κύπρου, γ) η ανάδειξη της λογοτεχνίας ως γνωστικού πεδίου με ιδιαίτερη ανθρωπολογική και ανθρωπιστική σημασία. Στο πλαίσιο αυτό, η ιδιαιτερότητα της «κυπριακής περίπτωσης» μπορεί να αποβεί διδακτικά διαφωτιστική και να λειτουργήσει ως μέτρο της ευαισθησίας του σύγχρονου ανθρώπου. Κι αυτό γιατί η μελέτη του τραγικού βιώματος μιας ευρωπαϊκής ημικατεχόμενης χώρας, μέσα από αντι-

προσωπευτικά λογοτεχνικά κείμενα, γραμμένα είτε στην κοινή νεοελληνική, είτε στη διάλεκτο, είτε από μετάφραση, τα οποία φέρουν στον πυρήνα τους δεδηλωμένα ή άδηλα το τραύμα της διαίρεσης, παρέχει αφ' εαυτής πολλές ευκαιρίες γόνιμου στοχασμού, καθώς εξακτινώνει το «τοπικό» δράμα και το προάγει σε *οικουμενικό* ζήτημα που αφορά στη μοίρα των λαών, στα δικαιώματα του ανθρώπου, στην έννοια της ελευθερίας, στην κατανόηση και στην ειρηνική συνύπαρξη των λαών.

ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗ ΚΑΙ ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Α. ΠΡΟΔΗΜΟΤΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

- Υπάρχει καθορισμένη ώρα για λογοτεχνία, σε καθημερινή βάση, που περιλαμβάνει ισόρροπα τις κατηγορίες **παραμύθι – ποίημα – θεατρικό δρώμενο**, με όσο το δυνατόν μεγαλύτερη αντιπροσώπευση καθαρώς λογοτεχνικών κειμένων.
- Η λογοτεχνία λειτουργεί **διαθεματικά** και συνδέεται με άλλα μαθήματα (τα καλλιτεχνικά, τα μαθηματικά κ.λπ.) μέσα σε ένα ευρύτερο διδακτικό πρόγραμμα που παρέχει γενικές γνώσεις για ένα θέμα.
- Η διδασκαλία στηρίζεται στον προφορικό λόγο και στην εικόνα, αλλά και στη δραματοποίηση, εφόσον στο επίπεδο αυτό τα παιδιά δεν μπορούν ακόμη να διαβάσουν κείμενα.
- Κεντρική θέση στο πρόγραμμα κατέχει η **αφήγηση / αναδιήγηση / αναπαράσταση ιστοριών**. Τα νήπια καλούνται να δημιουργήσουν ή να «δραματοποιήσουν» τις δικές τους ιστορίες, παίρνοντας ως ερέθισμα τον τίτλο ενός ποιήματος ή ενός παραμυθιού, αλλάζοντας την ιστορία, μεταβάλλοντας το τέλος κ.ο.κ.
- Ειδικότερα για την **ποίηση**, η διδασκαλία στηρίζεται στην ακρόαση έμμετρων ποιημάτων και τραγουδιών, μέσω των οποίων τα νήπια εξοικειώνονται με τον ρυθμό και αποκτούν αίσθηση των ρυθμοτονικών σχημάτων, όπως η ομοιοκαταληξία. Εκτός από το θεματικό περιεχόμενο, καλό θα ήταν να ενθαρρύνεται και η αποστήθιση-απαγγελία, ώστε τα παιδιά να μη μένουν παθητικοί ακροατές αλλά και αναπαραγωγοί έμμετρων στιχουργημάτων για την **εμπέδωση του ρυθμού**.
- Η λογοτεχνική ύλη είναι σκόπιμο να διαρθρώνεται σε **θεματικές ενότητες ή άξονες** (κατά το υπόδειγμα της Δημοτικής εκπαίδευσης) για τη συστηματοποίηση της διδασκαλίας, ώστε όλα τα νήπια, ανεξαρτήτως Νηπιαγωγείου, να έχουν αποκτήσει μια στοιχειώδη ιδέα για βασικά θέματα της σύγχρονης ζωής και της κοινωνίας στην οποία ζουν (οικολογία, κυπριακή παράδοση, αγωγή υγείας, αγωγή του πολίτη, διαφυλική και διαπολιτισμική αγωγή κ.ά.).
- Η επιλογή των κειμένων εναπόκειται στον/στην εκπαιδευτικό (με τη συνδρομή προτεινόμενου καταλόγου από το Υ.Π.Π.). Στο νηπιαγωγείο διατηρείται μόνιμη «γωνιά βιβλίου» (με ειconoγραφημένα παραμύθια, ποιήματα κ.λπ.), που οφείλει να περιέχει πλούσιο και σύγχρονο υλικό, και η οποία λειτουργεί επίσης ως δανειστική βιβλιοθήκη για τα νήπια.
- Εξυπακούεται ότι η **επιλογή των κειμένων** και η **μέθοδος** που θα ακολουθηθεί παραμένει στην κρίση του/της νηπιαγωγού με βάση τις αρχές της διαφοροποιημένης διδασκαλίας. Εντούτοις, πρέπει να υπάρχει μέριμνα ώστε τα κείμενα και η διδασκαλία τους να προάγουν τις αρχές της ισότητας των φύλων και του σεβασμού της ετερότητας εν γένει, συμβάλλοντας στην ανατροπή παραδοσιακών στερεοτύπων και προκαταλήψεων, αφού ήδη από τη νηπιακή ηλικία τα παιδιά, υποδυόμενα κοινωνικούς ρόλους, προετοιμάζονται για τους μελλοντικούς κοινωνικούς ρόλους που θα αναλάβουν, διαμορφώνουν στάσεις και αντιλήψεις, αλλά και ευαισθητοποιούνται σε διάφορα κοινωνικά θέματα.

B. ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Η «βαθμιδωτή» ανάπτυξη του Προγράμματος Σπουδών Λογοτεχνίας στο Δημοτικό κατά **θεματικούς άξονες** (με τις αντίστοιχες υποδιαίρεσεις τους σε θεματικές ενότητες ανά επίπεδο τάξεων) έχει ως εξής:

ΘΕΜΑΤΙΚΟΣ ΑΞΟΝΑΣ: ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΚΑΙ ΦΥΣΗ

Α΄ και Β΄ τάξη:	Γεω-φυσικό και Βιο-φυσικό περιβάλλον: θαλάσσιο, πεδινό και ορεινό περιβάλλον – ζώα της «άγριας φύσης» και κατοικίδια
Γ΄ και Δ΄ τάξη:	Ανθρωπο-γεωγραφία: παραδοσιακό και αστικό περιβάλλον – ο άνθρωπος «της υπαίθρου» και ο άνθρωπος «της πόλης»
Ε΄ και ΣΤ΄ τάξη:	Η σχέση μας με τη Φύση: «φυσικός» τρόπος ζωής και αθλητικό ιδεώδες – καταστροφή και προστασία του περιβάλλοντος

Ειδικό Διδακτικό Στόχοι:

Οι μαθητές και οι μαθήτριες

- να γνωρίσουν επαγωγικά, από τα επιμέρους στοιχεία του, τον φυσικό «κόσμο» στην ολότητά του
- να κατανοήσουν ότι ο άνθρωπος αποτελεί κι αυτός μέρος της «φύσης», του οικοσυστήματος, και αλληλεπιδρά με αυτό
- να συνειδητοποιήσουν αυτή την αλληλεπίδραση μέσα από τη σύγκριση-αντιπαραβολή του φυσικού περιβάλλοντος της «υπαίθρου» με το δομημένο αστικό περιβάλλον της «πόλης»
- να αντιληφθούν ότι η «φυσική κατάσταση» του περιβάλλοντος εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την ανθρώπινη παρέμβαση σ' αυτό
- να ευαισθητοποιηθούν απέναντι στο οικοσύστημα αναπτύσσοντας οικολογική συνείδηση, ζωοφιλικά αισθήματα και γενικά σεβασμό προς το περιβάλλον
- να κατανοήσουν τη σημασία της άθλησης –και εν γένει του «φυσικού» τρόπου ζωής– για την ψυχοσωματική υγεία/ισορροπία του ανθρώπου («νους και σώμα υγιή»)
- δυνάμει να αντιληφθούν την αξία του αθλητισμού όχι μόνο ως ατομικής φυσικής δραστηριότητας, αλλά και στην οικουμενική του διάσταση ως δραστηριότητα ευγενούς άμιλλας και συναδέλφωσης των λαών.

Διαθεματικές συναρτήσεις: Με τη Μελέτη Περιβάλλοντος / Γεωγραφία, τη Φυσική Αγωγή, την Αγωγή Υγείας, δυνάμει τις Φυσικές επιστήμες και την Πολιτική Αγωγή.

Επικουρικό πληροφοριακό υλικό: Αξιοποίηση εξωσχολικών «πληροφοριακών κειμένων» (π.χ. καλοί τουριστικοί οδηγοί, έγκριτα βιβλία για τη χλωρίδα και την πανίδα, λευκώματα, ενημερωτικό υλικό φυσιολατρικών Συλλόγων, οικολογικών Μ.Κ.Ο. κ.λπ.).

ΘΕΜΑΤΙΚΟΣ ΑΞΟΝΑΣ: ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΑ / ΑΝΘΡΩΠΙΝΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

Α΄ και Β΄ τάξη:	Όλοι ίδιοι, όλοι διαφορετικοί (με έμφαση στη σχολική ζωή)
Γ΄ και Δ΄ τάξη:	Όλοι ίδιοι, όλοι διαφορετικοί (με έμφαση στην οικογενειακή ζωή)
Ε΄ και ΣΤ΄ τάξη:	Όλοι ίδιοι, όλοι διαφορετικοί (ανθρώπινοι χαρακτήρες & σύγχρονη κοινωνική ζωή).

Ειδικό Διδακτικό Στόχοι:

Οι μαθητές και οι μαθήτριες

- να γνωρίσουν το κυρίως ανθρωπογενές «κοινωνικό περιβάλλον»
- να αναγνωρίσουν βαθμιδωτά επάλληλους κύκλους της κοινωνικής τους ζωής: καταρχάς, τον πιο

γνώριμο σ' αυτά «κόσμο των παιδιών», που είναι το σχολείο· κατά δεύτερον, τον πιο οικείο σ' αυτά «κόσμο των μεγάλων», που είναι το οικογενειακό και συγγενικό τους περιβάλλον· τέλος, τον ευρύτερο κοινωνικό περίγυρο, όπως τον ξέρουν από τη σύγχρονη ζωή, με την ευρεία ποικιλία του σε ανθρώπινους τύπους και χαρακτήρες

- να αντιληφθούν ότι αυτή η ανθρωπολογική ποικιλία είναι σύμφυτη με τη συγκρότηση της κοινωνίας, από την πιο μικρή (οικογένεια – σχολείο) ως την ευρύτερη κλίμακα (ανθρώπινες κοινωνίες γενικά)
- να κατανοήσουν ότι είμαστε «όλοι ίδιοι, όλοι διαφορετικοί», και δυνάμει να διακρίνουν ότι οι πιο πολλές ομοιότητες έχουν ανθρωπολογική βάση (σχετίζονται με τη φύση του ανθρώπου, την ψυχική δομή και τον συναισθηματικό του κόσμο), ενώ αρκετές διαφορές έχουν κοινωνική βάση (αφορούν τον ρόλο και τη θέση μας στην κοινωνία, την κοινωνική μας «ταυτότητα»)
- ως εκ τούτου, να αρχίσουν σταδιακά να οικοδομούν το νόημα εννοιών όπως «υποκειμενικότητα» – «ετερότητα» – «διαφορετικότητα», και να αποκτούν κριτική επίγνωση του εαυτού τους (αυτογνωσία) σε διαλεκτική σχέση με τον «άλλο» (την άλλη γνώμη, την άλλη άποψη, την άλλη φωνή), εμπεδώνοντας παράλληλα ότι η διαφορετικότητα δεν πρέπει να γίνεται αφορμή για άνιση μεταχείριση και υποβάθμιση-απαξίωση
- να συνειδητοποιήσουν την αξία της φιλίας/αγάπης, της αλληλεγγύης, της αλτρουιστικής πίστης, της συνεργασίας, της ισότητας των ανθρώπων (ανεξαρτήτως έμφυλων ή άλλων κοινωνικών διακρίσεων), της ανεκτικότητας, της ευγενούς άμιλλας (και όχι του εγωιστικού ανταγωνισμού), στην εδραίωση των ανθρώπινων – κοινωνικών σχέσεων μέσα σε κλίμα ειρήνης, και για την εμπέδωση δημοκρατικού ήθους.

Διαθεματικές συναρτήσεις: Με την Κοινωνική & Πολιτική Αγωγή.

ΘΕΜΑΤΙΚΟΣ ΑΞΟΝΑΣ: ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑ / ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΠΑΡΑΔΟΣΗ

Α' και Β' τάξη:	Λαογραφικά έθιμα – λαϊκές ιστορικές παραδόσεις (θρύλοι) – λαϊκή θρησκευτική ζωή
Γ' και Δ' τάξη:	Η ιστορία μέσα από τη λογοτεχνία – Εθνικές (και θρησκευτικές) επέτειοι
Ε' και ΣΤ' τάξη:	Η ιστορία του τόπου μου μέσα από τη λογοτεχνία, λαϊκή και έντεχνη

Ειδικό Διδακτικό Στόχοι:

Οι μαθητές και οι μαθήτριες

- να γνωρίσουν την πολιτισμική τους κληρονομιά με έμφαση στη συγκρότηση της ελληνικής πολιτισμικής ταυτότητας, μέσα από θέματα και κείμενα της λαϊκής παράδοσης (λαογραφικά ήθη και έθιμα, ιστορικούς θρύλους και παραδόσεις, θρησκευτική λατρεία και ζωή), γνωρίζοντας και συγκρίνοντας, παράλληλα, εφόσον προκύπτει, την πολιτισμική κληρονομιά συμμαθητών/τριών τους διαφορετικής προέλευσης, και ειδικότερα την κληρονομιά πολιτισμικών ομάδων με μακραιώνη παρουσία στο νησί της Κύπρου
- δυνάμει να αντιληφθούν ότι τα παραπάνω συγκροτούν ένα απαρτισμένο και συνεκτικό σύστημα αξιών, αντιλήψεων, νοοτροπιών και κοινωνικο-πολιτικής οργάνωσης –τον «κόσμο της παράδοσης», που έχει πολιτισμική αυταξία και τη δική του νομοτέλεια
- να μελετήσουν τους τρόπους με τους οποίους Ιστορία και Λογοτεχνία διασυνδέονται, ξεκινώντας από το πρωτοβάθμιο επίπεδο της «μεταγραφής»/μετάπλασης ενός ιστορικού γεγονότος σε λογοτέχνημα
- να κατανοήσουν περαιτέρω τους «κώδικες», υφολογικούς αλλά και ιδεολογικούς, με τους οποίους το ιστορικό παρελθόν γίνεται «θέμα» της λαϊκής ή λαϊκότεροπης-επώνυμης λογοτεχνίας

- να αντιληφθούν την εμβληματική σημασία συγκεκριμένων λογοτεχνικών έργων (π.χ. ο *Ύμνος εις την Ελευθερία* του Σολωμού, *Η ενάτη Ιουλίου* του Β. Μιχαηλίδη), ως «τόπων» για την εθνική ταυτότητα και αυτογνωσία τόσο του ευρύτερου όσο και, ειδικότερα, του κυπριακού ελληνισμού
- δυνάμει να αποκτήσουν κριτική επίγνωση ότι η λογοτεχνική μνημείωση των ιστορικών δρωμένων καθορίζει σημαντικά την εν γένει πρόσληψη του ιστορικού παρελθόντος ενός λαού.

Δια-θεματικές συναρτήσεις: Με τη Λαογραφία, την Ιστορία, τα Θρησκευτικά.

ΘΕΜΑΤΙΚΟΣ ΑΞΟΝΑΣ: ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΚΑΙ ΦΑΝΤΑΣΙΑ (ο «κόσμος» της Λογοτεχνίας)

Α΄ και Β΄ τάξη:	Φαντασία και χιούμορ
Γ΄ και Δ΄ τάξη:	Φαντασία και περιπέτεια
Ε΄ και ΣΤ΄ τάξη:	Επιστημονική φαντασία και «εικονική» πραγματικότητα

Ειδικό Διδακτικό Στόχοι:

Οι μαθητές και οι μαθήτριες

- να συνειδητοποιήσουν ότι ο «κόσμος» της λογοτεχνίας είναι κατά βάση ένας κόσμος φαντασίας [του δημιουργού], που αποσκοπεί πριν απ' όλα στην τέρψη του αναγνώστη και στην έξαψη της περιέργειας και της δικής του φαντασίας
- να αναπτύξουν, ως εκ τούτου, θετική στάση και δημιουργική σχέση με το λογοτεχνικό κείμενο, καλλιεργώντας από την αρχή και εξελίσσοντας βαθμιαία την επινοητική και την «ενσυναισθητική» τους ικανότητα: δημιουργική ανα-διήγηση / δημιουργική μετα-γραφή / δημιουργική επέμβαση στο κείμενο: αλλαγή της δομής, της πλοκής, του λογοτεχνικού ήρωα, συνδυασμός ιστοριών για τη δημιουργία μιας νέας, σχεδιασμός μιας πρωτότυπης ιστορίας ή ενός ποιήματος ή ενός λογοτεχνικού χαρακτήρα με βάση ένα πραγματικό πρότυπο κ.ο.κ.
- να εξοικειωθούν με ποικίλα είδη κειμένων, λογοτεχνικών και «παρα-λογοτεχνικών» (ποιήματα, ιστορίες, σενάρια, κόμικς κ.λπ.), ώστε σταδιακά, και ανάλογα με την ηλικία τους, να μυηθούν στους ειδικούς τρόπους-«κώδικες» που κάνουν ένα κείμενο «χιουμοριστικό» ή «περιπέτεια» ή «επιστημονικής φαντασίας»
- δυνάμει να αποκτήσουν κριτική επίγνωση της *ανατρεπτικής* λογικής που διέπει όλες αυτές τις κατηγορίες κειμένων, άρα γενικά τον «φανταστικό κόσμο» της λογοτεχνίας, απέναντι στις κατεστημένες συμβάσεις -της γλώσσας, της κοινωνίας, του κόσμου όπως τον ξέρουμε-, καθιστώντας το «παιχνίδι» της φαντασίας ένα παιχνίδι *σοβαρό* (με κριτική διάθεση απέναντι στα πράγματα)
- ειδικότερα, να συνδέσουν τη λογοτεχνία της επιστημονικής φαντασίας με τη σύγχρονη τεχνολογική εξέλιξη, η οποία επίσης οικοδομεί μια «εικονική πραγματικότητα», διαδραστική και ραγδαία μεταβαλλόμενη, που «βλέπει» στο μέλλον.

Επικουρικό υλικό: *Ανθολογία Επιστημονικής Φαντασίας*, 6 τόμοι, εκδ. Εξάντας, Αθήνα 1976 (με διηγήματα επιστημονικής φαντασίας) και νεότερες ομόθεμες εκδόσεις· χρήσιμη, επίσης, κρίνεται η αξιοποίηση εξωσχολικών «πληροφοριακών κειμένων» (βιβλία γνώσεων για τις επιστημονικές ανακαλύψεις, τη φουτουριστική τεχνολογία, τα ταξίδια στον κόσμο αλλά και στο Διάστημα κ.λπ.)

ΤΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ

(ο «κώδικας» της Λογοτεχνίας – στοιχεία λογοτεχνικού «γραμματισμού»)*

Το περιεχόμενο και οι δεξιότητες του λογοτεχνικού γραμματισμού στην Δημοτική Εκπαίδευση, σε κλιμακωτή διαβάθμιση ανά επίπεδο τάξεων, εξειδικεύονται ως εξής:

ΤΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ [λογοτεχνικός γραμματισμός]	ΓΝΩΣΤΙΚΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ (Σύστημα της λογοτεχνικής γλώσσας / Θεωρία λογοτεχνίας)	ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΜΕΘΟΔΟΣ / ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ
Α' και Β' τάξη	<p>“παίζοντας με τις λέξεις” Οι μαθητές/-τριες έρχονται σ' επαφή με:</p> <p>α. φωνολογικά παιχνίδια: παρηχήσεις, συνηχήσεις, ρίμες – πρωτογενής αίσθηση και εμπέδωση ρυθμού: νανουρίσματα, ταχταρίσματα κ.λπ.</p> <p>β. μορφοσυντακτικά παιχνίδια: γλωσσοδέτες, ακροστιχίδες κ.τ.ό.</p>	<p>Για τις τάξεις Α' και Β' Δημοτικού, που γειτνιάζουν με την προσχολική αγωγή, το πλαίσιο μύησης των παιδιών στο λογοτεχνικό παιχνίδι παραμένει “ανοιχτό”, σε συνάρτηση με άλλες μορφές δημιουργικής έκφρασης (θέατρο, μουσική, εικαστικά) αλλά πιο στοχευμένο προς την κατεύθυνση της λογοτεχνίας, ούτως ώστε οι μαθητές των τάξεων αυτών να έχουν προλάβει να αποκτήσουν την αναγκαία γλωσσική προπαιδεία (βασικές δεξιότητες γραμματισμού: ανάγνωση και γραφή, στοιχειώδεις γνώσεις του γραμματικού συστήματος της γλώσσας) πριν περάσουν, από την Γ' τάξη και μετά, στα κείμενα και στο σύστημα της καθαυτό λογοτεχνικής γλώσσας.</p>
Γ' και Δ' τάξη	<p>γ. λεξικομορφολογικά παιχνίδια: λογοπαίγνια, διαφορούμενα/ ανέκδοτα, αινίγματα κ.λπ.</p> <p>δ. το θεατρικό παιχνίδι: Καραγκιόζης, κουκλοθέατρο, παντομίμα, θεατρικά σκετς κ.ά.</p> <p>ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΘΕΩΡΙΑΣ: Οι μαθητές/-τριες έρχονται σ' επαφή με:</p> <p>i. τα «γέννη» της λογοτεχνίας: – <i>ποίηση</i> [= «αναδημιουργία» του κόσμου] – <i>αφήγηση</i> [= «αφηγηματική αναπαράσταση» του κόσμου] – το παραπληρωματικό γένος του <i>θεάτρου</i> [= «δραματική αναπαράσταση» του κόσμου]</p> <p>ii. «πρωτογενή» κειμενικά είδη: ποιήματα – πεζογραφήματα – θεατρικά έργα/δρώμενα: Χτυπητές διαφορές, ειδοποιά γνωρίσματα.</p>	<p>ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΟΣ ΚΑΤΑΜΕΡΙΣΜΟΣ ΔΕΞΙΟΤΗΤΩΝ</p> <p>Α' Δημοτικού: Έμφαση στην πρόσληψη των κειμένων:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>ακρόαση / αναδίγηση</i> ιστοριών και ποιημάτων (λίμερικ, χαϊκού, μαντινάδες, τσιαττίσματα, νανουρίσματα, παραμύθια, θέατρο σκιών, κουκλοθέατρο κ.λπ.) <p>Β' Δημοτικού: Έμφαση στην (ανα)παραγωγή των κειμένων:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>απαγγελία</i> ποιημάτων – δημιουργική “ανάγνωση” με τη βοήθεια <i>εικόνων</i> (εικονογραφημένα κείμενα) • πρώτη επαφή με τις νέες τεχνολογίες: εξοικείωση με λογισμικό <i>storybook</i> • θεατρική έκφραση / δραματοποίηση: παντομίμα, θεατρικά σκετς <p>Μετά την Γ' Δημοτικού: Ξεκινά σταδιακά η συστηματική ανάγνωση ποιημάτων και πεζών, με έμφαση στις δεξιότητες της διάκρισης / κατανόησης / πρωτοβάθμιας ερμηνείας των κειμένων, και με στόχο την καλλιέργεια της φιλιαναγωγίας (τα παιδιά να παροτρύνονται να διαβάσουν ολοκληρωμένα λογοτεχνικά βιβλία).</p>

* ο όρος χρησιμοποιείται εδώ με την ειδικότερη έννοια της μύησης των μαθητών στο «σύστημα» της λογοτεχνικής γλώσσας και στη θεωρία των λογοτεχνικών ειδών

<p>Ε΄ και ΣΤ΄ τάξη</p>	<p>Εισαγωγή στη «Γραμματική» της λογοτεχνικής γλώσσας: <i>Οι μαθητές/-τριες μυσούνται στα ακόλουθα:</i></p> <p>α. ποιητικός λόγος</p> <ul style="list-style-type: none"> • μετρική «συλλαβή», μετρικός «τόνος» • ποιητική «πρόταση» & «στίξη» (στίχος, ημιστίχιο, στροφή) • φωνολογικά παιχνίδια & ρυθμοτονικά σχήματα: παρηχήσεις, συνηχήσεις, τύποι ομοιοκαταληξίας (συστηματικότερη διδασκαλία απ΄ ό,τι στις πρώτες τάξεις) <p>β. αφηγηματικός λόγος σύσταση αφηγηματικού «κόσμου»: διάκριση μεταξύ του συγγραφέα (δημιουργού της ιστορίας) – του «αφηγητή» της ιστορίας – των «ηρώων» της ιστορίας (πρωταγωνιστές & δευτερεύοντα πρόσωπα)</p> <p>(γ) προαιρετική αναφορά στις συμβάσεις της <i>θεατρικής παράστασης</i></p>	
<p>Ε΄ και ΣΤ΄ τάξη (συνέχεια)</p>	<p>Θεωρία των λογοτεχνικών ειδών: <i>Οι μαθητές/-τριες έρχονται σ΄ επαφή με:</i></p> <p>α. ποιητικές μορφές:</p> <p>α1. <i>έμμετρη</i> ποίηση ≠ ποίηση σε <i>ελεύθερο στίχο</i> (γενική αναφορά)</p> <p>α2. <u>ποιήματα σταθερής [μετρικής] μορφής:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>ανώνυμη ποιητική παράδοση:</i> δημοτικά τραγούδια, μαντινάδες, τσιαττίσματα κ.ά. • <i>επώνυμη/έντεχνη ποιητική παράδοση:</i> σονέτα, οκτάστιχα, χαϊκού, κ.ο.κ. <p>β. αφηγηματικές μορφές:</p> <p>β1. μυθιστόρημα – νουβέλα – διήγημα</p> <ul style="list-style-type: none"> • εξωτερικά χαρακτηριστικά: έκταση • εσωτερικά γνωρίσματα: «κόσμος» ή «φέτες» ζωής <p>β2. <u>είδη αφηγηματικών κειμένων</u> (με βάση το θέμα και την πλοκή τους): ιστορικό, αστυνομικό, «μαθητείας» ή «της εφηβείας», επιστημονικής φαντασίας κ.λπ.</p> <p>• άλλα είδη σε στίχο και σε πεζό:</p> <p>α3. το «<u>παραλογοτεχνικό</u>» είδος της <u>στιχουργίας</u>: στίχοι τραγουδιών, στιχάκια στο ημερολόγιο κ.ά.</p> <p>β3. <u>παραπληρωματικά είδη αφηγημάτων</u>: μύθοι / παραμύθια, χρονικά, απομνημονεύματα, [αυτο]βιογραφίες, ημερολόγια, μαρτυρίες, κ.λπ.</p>	

Ειδικοί Διδακτικοί Στόχοι:

Οι μαθητές και οι μαθήτριες

- να μηθούν παιγνιωδώς και σταδιακά στον κώδικα και στις συμβάσεις της τέχνης του λόγου, ξεκινώντας από το απλό, αυθόρμητο “παιχνίδι με τις λέξεις”, στις μικρότερες τάξεις, για να εισαχθούν στις μεγαλύτερες στο γραμματικό «σύστημα» και σε στοιχεία θεωρίας της Λογοτεχνίας
- να αντιληφθούν τη διαλεκτική σχέση της «γλώσσας» της Λογοτεχνίας με τον γλωσσικό κώδικα της καθημερινής επικοινωνίας, δηλαδή ότι η λογοτεχνία είναι ένας τρόπος να δημιουργεί κανείς από τη γλώσσα μια νέα γλώσσα
- να καλλιεργήσουν τη δημιουργικότητα, την ευαισθησία και την επινοητική τους ικανότητα μέσω κατάλληλων δραστηριοτήτων δημιουργικής γραφής και ανάγνωσης (όπως αυτές που αναφέρθηκαν παραπάνω για τη «φαντασία»)
- να αναγνωρίζουν τα εξωτερικά στοιχεία «ταυτότητας» ενός λογοτεχνικού έργου-βιβλίου (εξώφυλλο, οπισθόφυλλο, αυτί, εικονογράφηση), και να εντοπίζουν σε αυτά χρήσιμες πληροφορίες (συγγραφέας, εκδότης, πρόλογος, περιεχόμενα, τύπος κειμένου: π.χ. ποιητική συλλογή, πεζογράφημα, εικονογραφήγηση κ.λπ.)
- να είναι σε θέση, αντίστοιχα, να κατανοούν τα εσωτερικά «σήματα» του είδους ενός λογοτεχνικού κειμένου, π.χ. φόρμουλες – λογότυποι, ομοιοκαταληξία, χωρισμός σε στροφές, χωρισμός σε κεφάλαια ή παραγράφους, κ.ο.κ.
- δυνάμει να συνειδητοποιήσουν τη διαφορετική οργάνωση ενός ποιήματος, που είναι *μετρικο-ρυθμική*, από την οργάνωση ενός πεζογραφήματος, την αφηγηματική δηλαδή «*διευθέτηση*» της ιστορίας σε μια δομή («πλοκή») με αρχή – μέση – τέλος, που δεν συμπίπτει πάντα με τη γραμμική εξέλιξη των εξιστορούμενων γεγονότων
- κατ’ επέκταση, να αντιληφθούν σε πρωτοβάθμιο επίπεδο τη στενή σχέση μορφής – περιεχομένου ειδικά στη λογοτεχνία
- να νιώσουν αισθητική απόλαυση ανακαλύπτοντας σταδιακά τους «κανόνες» του λογοτεχνικού «παιχνιδιού» (πώς, δηλαδή, η *τεχνική* γίνεται *τέχνη* του λόγου), και βαθμιαία να αρχίσουν να υποψιάζονται ότι δεν ανήκουν όλα τα κείμενα στην καθαυτό (έντεχνη) λογοτεχνία, ώστε
- να είναι δυνάμει σε θέση, στις μεγαλύτερες τάξεις και σε σύνδεση με την επόμενη βαθμίδα, του Γυμνασίου, να διακρίνουν τα καθαυτό λογοτεχνικά κείμενα, ποιήματα και πεζά, από άλλα παραπληρωματικά ή παραλογοτεχνικά είδη που ανήκουν στην ευρύτερη κατηγορία της «γραμματείας» (παραμύθια, στιχάκια, τραγούδια, κόμικς, θεατρικά ή κινηματογραφικά σενάρια, λευκώματα, προσωπικό ημερολόγιο κ.ο.κ.)

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ ΣΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ

1. Σε ό,τι αφορά τους 3 πρώτους άξονες (*Λογοτεχνία και Φύση, Λογοτεχνία και Κοινωνία, Λογοτεχνία και Ιστορία / Πολιτισμική παράδοση*), μπορεί να διδάσκεται **ένας κάθε τρεις μήνες** για κάθε τάξη. Ο άξονας *Λογοτεχνία και Φαντασία*, καθώς και *Το Λογοτεχνικό Παιχνίδι*, που αφορούν ειδικότερα τον «κόσμο» και τον «κώδικα» της Λογοτεχνίας, συνδέονται δηλαδή άμεσα με τον λογοτεχνικό «γραμματισμό» των μαθητών όπως προσδιορίστηκε παραπάνω, διδάσκονται **υποχρεωτικά σε όλο το σχολικό έτος**.
2. Αναφορικά με τις **θεματικές ενότητες**, θα πρέπει να λαμβάνεται μέριμνα ώστε τα κείμενα ή αποσπάσματα που θα επιλεγούν να είναι *καίρια*, να φωτίζουν δηλαδή το θέμα από πολλές ή/και διαφορετικές οπτικές, έτσι ώστε το θέμα να λειτουργεί όντως ως «άξονας», *σύνδεσμος* για τη συν-ανάγνωση και συν-εξέταση πολλών κειμένων μαζί. Λόγω της σπειροειδούς οργάνωσης του μαθήματος είναι ευνόητο ότι μπορούν να ανακαλούνται για τις ανάγκες της διδασκαλίας και κείμενα διαφορετικών τάξεων (το ίδιο ισχύει και για τη Δευτεροβάθμια εκπαίδευση).
3. Σε ό,τι αφορά, επίσης, τον λογοτεχνικό γραμματισμό των μαθητών, η κατάταξη της ύλης επιτρέπει **ευελιξία εντός πλαισίων**: οι εκπαιδευτικοί μπορούν να επιλέξουν σε ποια τάξη (Α΄ / Β΄, Γ΄ / Δ΄, Ε΄ / ΣΤ΄)

θα διδάξουν, μέσα από τα κείμενα πάντα, και με τη σειρά που τους δίνεται, τα στοιχεία από το γραμματικό σύστημα και τη θεωρία της λογοτεχνίας. Αρκεί οι μαθητές και οι μαθήτριες, ολοκληρώνοντας το συγκεκριμένο επίπεδο τάξεων, να έχουν διδαχθεί ό,τι περιλαμβάνεται στο curriculum της λογοτεχνικής τους μόρφωσης για αυτό το επίπεδο τόσο από πλευράς θεμάτων όσο και από πλευράς θεωρίας των λογοτεχνικών κειμένων.

ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

ΓΥΜΝΑΣΙΟ – Α΄ ΛΥΚΕΙΟΥ

Επειδή το Γυμνάσιο, ως μέσος πυλώνας, θα πρέπει να αξιοποιεί και τη γνώση που αποκτήθηκε στο Δημοτικό και να προετοιμάζει για το Λύκειο, η κατανομή της ύλης γίνεται και εδώ σε θεματικές ενότητες που συνεχίζουν ή και συμπληρώνουν τις αντίστοιχες του Δημοτικού. Το βάρος, ωστόσο, καθώς μεταβαίνουμε σε ωριμότερη ηλικιακά εκπαιδευτική βαθμίδα, ρίχνεται εξίσου και στην εφαρμοσμένη θεωρία, στα στοιχεία δηλαδή που αφορούν τον γραμματικό και γραμματολογικό (ειδολογικό) κώδικα της Λογοτεχνίας, γι' αυτό η επιλογή των κειμένων θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη της και αυτή την αναγκαιότητα.

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΗΣ ΥΛΗΣ

Α΄ Γυμνασίου

• **Λαϊκή παράδοση και λογοτεχνία** (μύθοι – παραμύθια – δημοτικό τραγούδι)

αντιστοίχιση με ΘΕΜΑΤΙΚΟ ΑΞΟΝΑ: ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΠΑΡΑΔΟΣΗ / ΙΣΤΟΡΙΑ

Ειδικοί Διδακτικοί Στόχοι:

- έμφαση στις παλαιότερες μορφές ζωής και στη λαϊκή πολιτιστική και λογοτεχνική κληρονομιά
- πρόσφορες αναφορές στη «συγγενή» παράδοση των λαών της Νοτιοανατολικής Ευρώπης: Βαλκανικής χερσονήσου και Μεσογείου.

• **Σχολείο - Σχολική ζωή** (τα παιδικά και σχολικά χρόνια, χτες και σήμερα – ιστορική αναδρομή)

αντιστοίχιση με ΘΕΜΑΤΙΚΟ ΑΞΟΝΑ: ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΑ / ΑΝΘΡΩΠΙΝΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

Ειδικοί Διδακτικοί Στόχοι:

- σύγκριση/διάζευξη παλαιότερων και σύγχρονων μορφών σχολικής ζωής - κοινωνικοποίησης
- έμφαση στη σχέση παιδικής και ενήλικης ματιάς: ο κόσμος των «μεγάλων» μέσα απ' τα μάτια των «μικρών», και αντίστροφα, η «Εδέμ» της παιδικής ηλικίας: η αναπόληση της χαμένης παιδικότητας από τους ενήλικες.

• **Ανθρώπινες σχέσεις – Ανθρώπινοι χαρακτήρες** (συγχρονική διάσταση)

αντιστοίχιση με ΘΕΜΑΤΙΚΟ ΑΞΟΝΑ: ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΑ / ΑΝΘΡΩΠΙΝΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

Ειδικοί Διδακτικοί Στόχοι:

- έμφαση στον σύγχρονο τρόπο ζωής και στα «κοινωνικά προβλήματα» που αυτός συνεπάγεται (αστυφιλία, οικονομική μετανάστευση, αποξένωση, κοινωνικός αποκλεισμός κ.ά.π.)
- σύγκριση των ανθρώπινων σχέσεων σε διαφορετικά κοινωνικά περιβάλλοντα (π.χ. πόλη – επαρχία)
- αντιπαράβολη στάσεων που διέπουν τις ανθρώπινες σχέσεις: φιλία, αλληλεγγύη, σεβασμός, αποδοχή | ρατσισμός, βία, καταπίεση, διακρίσεις | αλλοτρίωση, μοναξιά, «διαφορετικότητα».

Β' Γυμνασίου

• Ο τόπος μου και οι άνθρωποι

αντιστοίχιση με ΘΕΜΑΤΙΚΟΥΣ ΑΞΟΝΕΣ: ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΚΑΙ ΤΟΠΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ /– ΚΟΙΝΩΝΙΑ /– ΦΥΣΗ

Ειδικό Διδακτικό Στόχο:

- έμφαση στο γεωφυσικό, βιοφυσικό και ανθρωπολογικό περιβάλλον του «κόσμου της Κύπρου» που ανέκαθεν ήταν *πολυσυλλεκτικός* (ένα χωνευτήρι πολιτισμών με βασικό φίλτρο τον ελληνικό πολιτισμό, τη συνείδηση της ελληνικότητας)
- αναφορές στη λαϊκή παράδοση του νησιού, την ιστορία και τους εθνικούς αγώνες, τη θρησκευτική ζωή, τα σύγχρονα προβλήματα και την κοινωνική ζωή και δράση σε συνθήκες πολυπολιτισμικότητας και «διαπολιτισμικής ώσμωσης».

• Χιούμορ και Λογοτεχνία

αντιστοίχιση με ΘΕΜΑΤΙΚΟΥΣ ΑΞΟΝΕΣ: ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΚΑΙ ΦΑΝΤΑΣΙΑ, ΤΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ /– ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Ειδικό Διδακτικό Στόχο:

- έμφαση στους τρόπους με τους οποίους εκφράζεται το κωμικό στοιχείο στη λογοτεχνία (επαναλήψεις, παρηχήσεις, διφορούμενα νοήματα, λογοπαίγνια κ.ά.)
- κατανόηση ότι η λογοτεχνία του κωμικού ενέχει τη *δυναμική της ανατροπής*, και αναδεικνύει μια *άλλη όψη* των πραγμάτων, υπονομευτική της συμβατικής.

• Λογοτεχνία και Οικολογία

αντιστοίχιση με ΘΕΜΑΤΙΚΟ ΑΞΟΝΑ: ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΚΑΙ ΦΥΣΗ

Ειδικό Διδακτικό Στόχο:

- σύγχρονα περιβαλλοντικά προβλήματα (σκουπίδια, νέφος, ηχορύπανση, τσιμεντουπόλεις,) και επιπτώσεις τους στις ζωές και τις σχέσεις των ανθρώπων, εν γένει στην ποιότητα ζωής
- οικολογική ευαισθητοποίηση μέσα από την «πράσινη» λογοτεχνία: εξέταση, λόγου χάρη, της σχέσης του δημοτικού τραγουδιού / της λυρικής ποίησης / των (προ)Ρομαντικών με τη Φύση, ή ακόμα: η Φύση στη λογοτεχνική παράδοση άλλων, μη ευρωπαϊκών πολιτισμών (κατεξοχήν παράδειγμα, τα χαϊκού της Άπω Ανατολής).

«ΜΕΤΑΙΧΜΙΑΚΗ» ΒΑΘΜΙΔΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΛΥΚΕΙΟ

Γ' Γυμνασίου

• Λογοτεχνία και Εφηβεία (η σχέση με τον άλλο και με τον εαυτό)

αντιστοίχιση με ΘΕΜΑΤΙΚΟ ΑΞΟΝΑ: ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΑ / ΑΝΘΡΩΠΙΝΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

Ειδικό Διδακτικό Στόχο:

- > ευρύ φάσμα κειμένων από τη σύγχρονη και παλαιότερη λογοτεχνία, ελληνική και ξένη, με έμφαση
- στον «κόσμο του εφήβου» και στα σημερινά προβλήματα της νέας γενιάς
- στο αξιακό σύστημα των μεγαλύτερων και των νεότερων με έμφαση στις διαφορετικές ιεραρχίες / προτεραιότητες («χάσμα γενεών»)

- στον μεταιχμιακό «ου-τόπο» ανάμεσα στην παιδικότητα και την ενηλικίωση: «κρίση της εφηβείας» και συγκρότηση ταυτότητας (αυτοσυνειδησίας)
- στο μυθιστόρημα «της εφηβείας» ή «μαθητείας»: πορτρέτα εφήβων καθ' οδόν προς την ενηλικίωση
- > δυνάμει διαθεματική σύνδεση με την Ψυχολογία (ειδικά «του εφήβου»).

• **Οικουμενικές αξίες και Λογοτεχνία** (ανθρώπινα δικαιώματα και αξίες του «ενεργού πολίτη») *αντιστοίχιση με ΘΕΜΑΤΙΚΟ ΑΞΟΝΑ: ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΑ / ΑΝΘΡΩΠΙΝΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ*

Ειδικό Διδακτικό Στόχο:

- > εξέταση λογοτεχνικών κειμένων, σε αναγκαία διαθεματική συνάρτηση με την Πολιτική Αγωγή, για να αναδειχθεί
- η «φυσική» έδραση αλλά και η ιστορικότητα [= σχετικότητα ανά εποχή] θεμελιωδών αξιών και δικαιωμάτων του ανθρώπου, όπως η ελευθερία, η ειρήνη, η δικαιοσύνη, η ισότητα, η δημοκρατία, το δικαίωμα της ζωής, της μόρφωσης, η ισονομία και η ισοπολιτεία, η κοινωνική αλληλεγγύη αλλά και το δικαίωμα στη διαμαρτυρία, η ανεκτικότητα και ο σεβασμός στο «διαφορετικό» (ως προς το φύλο, το χρώμα, τη θρησκεία, τη γλώσσα, την κοινωνική θέση κ.λπ.), ώστε
- να γίνει αντιληπτό στους μαθητές ότι τα ιδεώδη αυτά δεν είναι δεδομένα και αυτονόητα αλλά απαιτούν την *αγωνιστική εγρήγορση* και το δημοκρατικό ήθος του «ενεργού πολίτη» για να κατακτηθούν και να διαφυλαχθούν.

• **Το ταξίδι στη Λογοτεχνία** (κυριολεκτικά και μεταφορικά)

αντιστοίχιση με ΘΕΜΑΤΙΚΟΥΣ ΑΞΟΝΕΣ: ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΚΑΙ ΦΥΣΗ /- ΦΑΝΤΑΣΙΑ /- ΚΟΙΝΩΝΙΑ / ΑΝΘΡΩΠΙΝΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

Ειδικό Διδακτικό Στόχο:

- > εξέταση κειμένων της «ταξιδιωτικής» λογοτεχνίας (από διάφορες εποχές και συγγραφείς), για να φωτιστούν
- παλαιοί και σύγχρονοι τρόποι μετακίνησης και σκοποί ταξιδιού
- συνακόλουθες μεταβολές στην «κουλτούρα του ταξιδιού» και στη νοοτροπία του «ταξιδευτή» (ο τύπος του «τουρίστα» σε αντιδιαστολή με τον «περιηγητή»-παρατηρητή ζωής)
- τα πολλαπλά «νοήματα» του ταξιδιού, συναρτώμενα με ατομικές περιέργειες (εξερεύνησης του κόσμου και του εαυτού) αλλά και με κοινωνικές – οικονομικές ανάγκες «επιβίωσης»
- η συμβολική-μεταφορική διάσταση του ταξιδιού ως «τόπου» αυτογνωσίας, μετουσίωσης της πραγματικότητας διά της φαντασίας (τι «βλέπει» το μάτι του ταξιδιώτη), πολιτισμικής «πραγματογνωσίας» (στερεότυπα, τρόποι ζωής, ιδεολογία: η «πολιτική» της περιγραφής)
- > πρόσφορη διαθεματική σύνδεση με τη Γλώσσα: συσχετισμός της περιγραφικής-ταξιδιωτικής λογοτεχνίας με τις συμβάσεις της περιγραφής εν γένει, ως βασικής γλωσσικής-επικοινωνιακής λειτουργίας, και ειδικότερα με την εργαλειακή χρήση του ταξιδιού ως «τόπου διακοπών» στη γλώσσα της διαφήμισης.

Α΄ Λυκείου

• Η αγάπη – Ο έρωτας (η σχέση με τον άλλο: ο «άλλος» ως εαυτός, δικός μου άνθρωπος)

αντιστοίχιση με ΘΕΜΑΤΙΚΟ ΑΞΟΝΑ: ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΝΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

Ειδικοί Διδακτικοί Στόχοι:

- έμφαση στην «ποιητική» του έρωτα, είτε ως θεματικού κέντρου είτε ως κινητήριου μοχλού δράσης και υπέρβασης των εμποδίων, μέσα από τη συγκριτική εξέταση ποιητικών και πεζογραφικών έργων της παλαιότερης και σύγχρονης λογοτεχνίας
- προσδιορισμός κοινών στοιχείων αλλά και βασικών διαφορών στον τρόπο έκφρασης του ερωτικού αισθήματος στη λογοτεχνία τού χτες και τού σήμερα, και αναγωγή των διαφορών στην αλλαγή του πολιτισμικού «παραδείγματος» (αλλαγή ευαισθησίας)
- βαθύτερη κατανόηση της συγκρότησης και ιστορικότητας του «τόπου του έρωτα» με την εξέταση λογοτεχνικών κειμένων από διάφορες εποχές, και με έμφαση στον «άδολο» ή «παιδικό» και «εφηβικό έρωτα».

• Εγώ, ο Άλλος (η σχέση με τον εαυτό υπό το πρίσμα του «άλλου»/«ξένου»)

αντιστοίχιση με ΘΕΜΑΤΙΚΟ ΑΞΟΝΑ: ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΝΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

Ειδικοί Διδακτικοί Στόχοι:

- έμφαση στους τρόπους «κατασκευής» της εικόνας του άλλου/ξένου στη λογοτεχνία: γλωσσοϋφολογικές επιλογές και χαρακτηρισολογικά στερεότυπα, αξιολογικές κρίσεις, «θέση» του ξένου στη δομή του κειμένου (κεντρική ή περιθωριοποιημένη) κ.λπ.
 - «παραδειγματικές» μεταβολές στη διαχρονική εξέλιξη του «τόπου» του Άλλου στη λογοτεχνία (οι «ξένοι» αλλάζουν, τα στερεότυπα μένουν ίδια)
 - κριτική επίγνωση αυτής της «παραδειγματικότητας» στη ζωή όλων: ο χτεσινός «ξένος» σήμερα είναι «δικός» (η περίπτωση της ελληνικής ομογένειας), αυριανός «ξένος» μπορεί να είμαι «εγώ» (κάτω από δεδομένες κοινωνικές – υπαρξιακές συνθήκες)
 - κατάδειξη, επομένως, της ιστορικότητας του «ξένου» στη σύσταση των ανθρώπινων κοινωνιών
 - συνειδητοποίηση της σημασίας του «διαφορετικού» (του άλλου, του ξένου) για τη συγκρότηση ταυτότητας, συλλογικής και ατομικής, και εν τέλει, επίγνωση της διαλεκτικής δυναμικής που εμπεριέχει ο διάλογος με τους «άλλους» στην κατασκευή της υποκειμενικότητας σε συνθήκες δημοκρατικής συλλογικότητας
- > αναγκαία διαθεματική σύνδεση με την Ιστορία και την Κοινωνική – Πολιτική Αγωγή

• Σάτιρα και σατιρικά κείμενα

αντιστοίχιση με ΘΕΜΑΤΙΚΟΥΣ ΑΞΟΝΕΣ: ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΚΑΙ ΦΑΝΤΑΣΙΑ, ΤΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ /– ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Ειδικοί Διδακτικοί Στόχοι:

- > με βάση την προπαιδεία που έχει αποκτηθεί στη λογοτεχνία «του κωμικού» (βλ. παραπάνω, Β΄ Γυμνασίου) εμβαθύνονται εδώ οι λεπτές διαφορές των ειδών παρωδιακού λόγου, με έμφαση
- στα ειδοποιά γνωρίσματα της σάτιρας: χιούμορ και κριτικός έλεγχος με οξεία αλλά εποικοδομητική πρόθεση, στοιχεία που την καθιστούν κατεξοχήν είδος «κοινωνικής κριτικής» (και δυνάμει αλλαγής)
- στους εκφραστικούς τρόπους, ειδικά τους «συγκεκαλυμμένους» (π.χ. αλληγορίες, «προσωπεία»), αλλά και στις γλωσσοϋφολογικές επιλογές που συντείνουν στη δραστικότητα ενός

σατιρικού κειμένου: χρήση μη «κοινών» ή «αντισυμβατικών» μορφών της γλώσσας (λ.χ. της διαλέκτου ή της καθαρεύουσας)

- στην εγγενή ιστορικότητα (επικαιρότητα) του σατιρικού λόγου, που δεν νοείται έξω από τα κοινωνικοϊστορικά του συμφραζόμενα, και δη τη *συγκυρία*: αποτελεί έτσι μια πρώτης τάξεως «ιστορική πηγή», υπογραμμίζει δε στον μέγιστο δυνατό βαθμό τη συνάφεια πομπού – δέκτη ως προς την επαρκή αναγνωστική πρόσληψη κάθε κειμένου (όχι μόνο του σατιρικού).
- > δυνάμει διαθεματική σύνδεση με άλλα μαθήματα Αισθητικής Αγωγής (εικαστικά, θέατρο, μουσική κ.λπ.).

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟΣ ΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ

Το **περιεχόμενο** και οι **δεξιότητες** του **λογοτεχνικού γραμματισμού** στη βαθμίδα του **Γυμνασίου – Α΄ Λυκείου**, με καταμερισμό της ύλης ανά τάξη σε σπειροειδή ανάπτυξη και με κλιμακωτή διαβάθμιση δυσκολίας για κάθε επίπεδο τάξεων, έχουν ως εξής:

ΕΠΙΠΕΔΟ Α΄ - Β΄ τάξη	ΓΝΩΣΤΙΚΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ – ΕΙΔΙΚΟΙ ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ / ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ [ανάλυση συντομογραφιών: πμ. = ποίημα, μθ. = μυθιστόρημα, δγ. = διήγημα · το σύμβολο → προσδιορίζει ενδεικτικά τη διδακτική μέθοδο]		
Α΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ	«Γραμματική» της λογοτεχνικής γλώσσας		Θεωρία των λογοτεχνικών ειδών
Οι μαθητές /τριες μελετούν τα εξής:	α. ποιητικός λόγος • η <u>σύνταξη των ποιητικών «προτάσεων»</u> : - ο κανόνας της «ισομετρίας» [συμμετρίας] μορφής & περιεχομένου: ολοκλήρωση νοήματος στο πλαίσιο ενός στίχου (ή το πολύ διστίχου) - “ασύμμετρες” ποιητικές συντάξεις: υπερβατό, επίταξη επιθέτου, διασκελισμός, κλονισμός ή άρση τομής	β. αφηγηματικός λόγος • τα “δομικά” υλικά του <u>αφηγηματικού κόσμου</u> : ιστορία (story), πλοκή (plot), επεισόδια (της «δράσης»), μοτίβα (leit-motivs) που χαρακτηρίζουν το ποιόν και τη δράση των ηρώων • τα « <u>γραμματικά πρόσωπα</u> » της <u>αφηγηματικής γλώσσας</u> : το <u>εγώ</u> του αφηγητή, το <u>εσύ</u> του αποδέκτη, το <u>αυτός/-ή/-ό</u> περί ου ο λόγος	ι. είδη της λαϊκής στιχουργικής παράδοσης : το δημοτικό τραγούδι, η ποιητάρικη παράδοση, το ρεμπέτικο τραγούδι, λαϊκά στιχουργήματα σήμερα → ομοιότητες / διαφορές στη θεματική, στη μορφή, στους εκφραστικούς τρόπους, σε συνάρτηση με το πολιτισμικό περιβάλλον παραγωγής τους
Β΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ	Θεωρία των λογοτεχνικών ειδών		
Οι μαθητές /τριες μελετούν τα εξής:	α. ποίηση “του εμείς” : διδακτική ή επική-ηρωική ≠ ποίηση “του εγώ” : λυρική → συνεξέταση παραδειγματικών κειμένων από τον αρχαίο κόσμο (αρχαία λυρική ποίηση), τη μεσαιωνική γραμματεία (π.χ. πτωχοπροδρομικά, έπος Διγενή), την αναγεννησιακή Κυπριακή και Κρητική λογοτεχνία, τη λογοτεχνία του 19ου & 20ού αιώνα, π.χ. Παλαμάς: πμ. «εθνικής πνοής» / πμ. «χαμηλού [λυρικού] τόνου», Σικελιανός, γενιά του '20 κ.λπ.	β. αφήγηση “του εμείς” (σύσταση συλλογικότητας) ≠ αφήγηση “του εγώ” (αναφορά εις εαυτόν) → σύγκριση αντιπροσωπευτικών κειμένων: χρονικό, απομνημόνευμα, [αυτο]βιογραφία, ημερολόγιο κ.λπ., από διάφορες εποχές ει δυνατόν (π.χ. <i>Χρονικό Μαχαιρά</i> , <i>Απομνημονεύματα Μακρυγιάννη</i> , αυτοβιογραφία Ελισάβετ Μουτζάν-Μαρτινέγκου, «αυτοβιογραφικά» πεζογραφήματα της ηθογραφικής παράδοσης του ελλ. Ρεαλισμού, Καζαντζάκη <i>Αναφορά στον Γκρέκο</i> , σεφερικό ημερολόγιο: <i>Μέρες</i> κ.λπ.)	ii. παραπληρωματικά είδη της <u>αφηγηματικής παράδοσης</u> : μύθοι – παραμύθια → τυπολογία και αντιπαραβολή παραμυθιών από διάφορες χώρες (ελληνικά, των βαλκανικών λαών & της Μεσογείου, της βόρειας και κεντρικής Ευρώπης) και από διάφορες εποχές για να καταδειχθεί η διαφορά ανάμεσα σε: παραδοσιακά – επώνυμα – σύγχρονα «ανατρεπτικά» τέτοια αφηγήματα (χρήσιμη μεθοδολογικά η <i>Μορφολογία του Παραμυθιού</i> του Propp)

Γ΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ	«Γραμματική» της λογοτεχνικής γλώσσας		
Οι μαθητές /τριες μελετούν τα εξής:	<p>α. η ποιητική «λέξη»/ σημασία και το ποιητικό «λεξιλόγιο»:</p> <ul style="list-style-type: none"> • το ποιητικό σύμβολο ως εμπλουτισμένο γλωσσικό «σημείο» • η λογοτεχνική μεταφορά (και συναφή σχήματα λόγου, π.χ. παρομοίωση, μετωνυμία, συνεκδοχή, αλληγορία κ.λπ.) • το ποιητικό «νόημα»: συγκινησιακή αλληλουχία 	<p>β1. το «αντικείμενο» του αφηγείσθαι:</p> <ul style="list-style-type: none"> • το πρόσωπο: αφήγηση «πρώτου» ή «τρίτου» προσώπου ⇒ αυτο-/ομο-διηγητικό ≠ ετεροδιηγητικό αφήγημα • το πράγμα: αφήγηση «γεγονότων»-«λέξεων» ≠ αφήγηση «σκέψεων-αισθημάτων», ψυχοαφήγηση 	<p>β2. βασικές λειτουργίες της αφηγηματικής «γλώσσας»:</p> <ul style="list-style-type: none"> • εστίαση και φωνή: ποιος «βλέπει» & ποιος «μιλάει» σε ένα αφήγημα → οι λειτουργίες του «βλέπει» & του «λέγειν» στην αφηγηματική γλώσσα σε αντιδιαστολή με την κοινή επικοινωνιακή τους χρήση → τρόποι εστίασης και μορφές αφηγηματικής αναπαράστασης του λόγου: πρωτοβάθμια αναφορά & διακρίσεις (εμβραθύνονται στη Β΄ -Γ΄ Λυκείου) • χρόνος: ο χρόνος της «αφήγησης» & ο χρόνος της «δράσης» – αφηγηματικές τεχνικές (που συνδέονται με τον χρόνο): αναχρονισμοί, προοικονομία, επιτάχυνση, επιβράδυνση, επαναληπτικότητα κ.λπ.
Α΄ ΛΥΚΕΙΟΥ	Θεωρία των λογοτεχνικών ειδών		
Οι μαθητές /τριες μελετούν τα εξής:	<p>α. παραδοσιακή ≠ νεωτερική ποίηση: βασικές διαφορές σε επίπεδο μορφής και περιεχομένου</p>	<p>β. γραμματολογικά είδη αφηγηματικής πεζογραφίας: μθ./δγ. «επιστολικό», «ιστορικό», «ηθογραφικό», αναδρομικό «αυτοβιογραφικό», «νατουραλιστικό», «κοινωνιστικό» κ.ά.</p>	<p>γ. είδη & τρόποι της “παιγνιώδους” λογοτεχνίας (= κώδικες μθ./ αμφισημίας/ ανατροπής): αλληγορία, χιούμορ, παρωδία, σάτιρα, ειρωνεία</p>
• για όλα τα παραπάνω απαιτείται η διδακτική αξιοποίηση ενδεικτικών κειμένων – παραδειγμάτων			

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ ΣΤΟ ΓΥΜΝΑΣΙΟ – Α΄ ΛΥΚΕΙΟΥ

1. Ως «ειδικοί διδακτικοί στόχοι» στην περιγραφή των θεματικών ενοτήτων επισημαίνονται **μόνον οι επιπλέον**, πέραν δηλαδή αυτών που αναλύονται στους αντίστοιχους θεματικούς άξονες του Δημοτικού (και ισχύουν και για τη βαθμίδα Γυμνασίου – Α΄ Λυκείου).

2. Από τις θεματικές ενότητες που δίνονται για κάθε τάξη η πρώτη διδάσκεται στο **α΄** τετράμηνο, η δεύτερη ξεκινά να διδάσκεται στο **α΄** και ολοκληρώνεται στο **β΄** τετράμηνο, και η τρίτη διδάσκεται στο **β΄** τετράμηνο, χωρίς αυτό να δεσμεύει τον/την εκπαιδευτικό (ο οποίος μπορεί να διαλέξει μια διαφορετική σειρά): σημασία έχει, στο τέλος του χρόνου, οι μαθητές και οι μαθήτριες να έχουν μελετήσει **όλες** τις θεματικές ενότητες που αναφέρονται στη συγκεκριμένη τάξη.

Το ίδιο ισχύει και για τη διδασκαλία του λογοτεχνικού γραμματισμού. Το βασικό είναι οι μαθητές και οι μαθήτριες να έχουν διδαχθεί *με τη σειρά* ό,τι περιλαμβάνεται στο curriculum του λογοτεχνικού γραμματισμού τους *για το συγκεκριμένο επίπεδο*, πριν μεταβούν σε επόμενο επίπεδο τάξεων.

3. Το περιεχόμενο του λογοτεχνικού γραμματισμού συνδέεται, κατά το δυνατόν, με τη θεματική οργάνωση της διδακτέας ύλης ανά επίπεδο τάξεων, με σχέση *λογικής ακολουθίας*: π.χ. η ύλη της θεματικής ενότητας «Λαϊκή παράδοση και λογοτεχνία» της Α΄ Γυμνασίου παρέχει πραγματολογικό υλικό για τη διδασκαλία της «Θεωρίας των λογοτεχνικών ειδών» στην ίδια τάξη αλλά και στην επόμενη. Ακόμη, οι θεματικές ενότητες της Α΄ Λυκείου, υποβοηθούν, αντίστοιχα, τη διδασκαλία των ενοτήτων για την «ποιητική λέξη» και το «αντικείμενο του αφηγείσθαι» της Γ΄ Γυμνασίου, αλλά και

τη διδασκαλία των ειδών της παρωδιακού λόγου της Α΄ Λυκείου, σύμφωνα με την ευέλικτη λογική της σπειροειδούς οργάνωσης του μαθήματος, που επιτρέπει θεωρία και κείμενα να «συνομιλούν» και να ανακαλούνται για τις ανάγκες του λογοτεχνικού εγγραμματισμού των μαθητών, ανεξαρτήτως τάξεων (όπως γίνεται και στο Δημοτικό).

2.3 Δείκτες επιτυχίας

α) Γενικά

Με τη διδασκαλία του μαθήματος μέχρι την Α΄ Λυκείου οι μαθητές και οι μαθήτριες να έχουν αποκτήσει εγκύκλια λογοτεχνική μόρφωση που να τους επιτρέπει:

- Να είναι σε γενικές γραμμές εξοικειωμένοι με ουσιώδη ζητήματα που σχετίζονται με τη φύση του λογοτεχνικού φαινομένου ως τρόπου θεώρησης των πραγμάτων («κατασκευής» πραγματικότητας), ως αυτοτελούς αισθητικού φαινομένου (που θέτει τους δικούς του μεθοδολογικούς και υφολογικούς όρους προσέγγισης / ανάλυσης / ερμηνείας), αλλά και ως κοινωνικο-πολιτισμικού φαινομένου που δεν μπορεί να νοηθεί ξέχωρα από την εποχή και την κοινωνία που το παράγει, δεδομένου ότι η λογοτεχνία δεν δημιουργείται στο κενό, ερήμην της ιστορίας και της ιδεολογίας.
- Να είναι σε θέση να διακρίνουν τα κύρια λογοτεχνικά «γένη» (ποίηση – αφήγηση [και το παραπληρωματικό γένος του θεάτρου]) και να αναγνωρίζουν βασικά είδη ποιητικών μορφών (έμμετρη ποίηση – ποίηση σε ελεύθερο ή και ελευθερωμένο στίχο· λυρική, επική-ηρωική, διδακτική ποίηση· παραδοσιακά [δημοτικά] τραγούδια· ποιήματα σταθερής μορφής: σονέτα, οκτάστιχα, χαϊκού κ.ο.κ.), αλλά και είδη αφηγηματικών κειμένων (μυθιστόρημα, διήγημα, νουβέλα· [αυτο]βιογραφία, απομνημόνευμα, χρονικό, ημερολόγιο κ.λπ.). Επίσης, να μπορούν να προσδιορίζουν συγκεκριμένα υποείδη πεζογραφημάτων από το θέμα και την πλοκή τους (ιστορικό, αστυνομικό, «μαθητείας» ή «της εφηβείας», επιστημονικής φαντασίας κ.λπ.), ή ακόμη και «μικτά είδη» στο μεταίχμιο ποίησης και πεζογραφίας (έμμετρο μυθιστόρημα, αφηγηματική ποίηση, ποίημα-σε-πεζό / «πεζοτραγούδο», συμβολιστικό μυθιστόρημα κ.λπ.)
- Να κατέχουν βασικά κλειδιά ανάλυσης ενός ποιητικού κειμένου (στοιχεία «γραμματικής» της ποιητικής γλώσσας), και να είναι σε θέση να αναγνωρίζουν από εσωτερικά στοιχεία του κειμένου, από *διακριτικά* γνωρίσματα δηλαδή, τον ειδολογικό «τύπο» και την ευρύτερη γραμματολογική παράδοση στην οποία ανήκει: λ.χ. να κρίνουν από τη μετρικο-ρυθμική οργάνωση του ποιήματος, αν πρόκειται για ομοιοκατάληκτο ή ανομοιοκατάληκτο ποίημα, αν ανήκει στην έμμετρη ποιητική παράδοση ή στην παράδοση του «ελεύθερου στίχου»· ή από τη λογική ή έλλογη ή «σκοτεινή» (άδηλη) αλληλουχία του ποιητικού «νοήματος», να κρίνουν αν το ποίημα ανήκει στην παραδοσιακή / νεωτερική / μοντέρνα ποίηση κ.ο.κ.
- Να κατέχουν βασικά κλειδιά αφηγηματολογικής ανάλυσης (στοιχεία «γραμματικής» της αφηγηματικής γλώσσας), και να είναι σε θέση να αναγνωρίζουν από γλωσσοϋφολογικά αλλά και «τεχνικά» γνωρίσματα του κειμένου, τόσο σε επίπεδο μακροδομής (θέμα, «χτίσιμο» και ύφανση της πλοκής, κοσμοθεωρία του συγγραφέα) όσο και στο μικρο-επίπεδο των αφηγηματικών τεχνικών και λειτουργιών (εστίαση / φωνή / χρόνος / «απόσταση»), τον γραμματολογικό τύπο του αφηγήματος («ιστορικό», «επιστολικό», «ηθογραφικό», αναδρομικό «αυτοβιογραφικό», «νατουραλιστικό», «κοινωνιστικό» κ.ο.κ.), όπως και την αφηγηματολογική παράδοση στην οποία εγγράφεται (παραδοσιακό με «παντογνώστη αφηγητή» / μοντέρνο «πολυφωνικό» / μεταμοντέρνο «πολυτροπικό υπερκείμενο»).
- Να γνωρίζουν τη βασική συμβολή, και τη διαδοχή, των σημαντικότερων κινήματων και ρευμάτων στη νεότερη ιστορία των ιδεών και της λογοτεχνίας (Ρομαντισμός, Συμβολισμός, Ρεαλισμός, Υπερρεαλισμός κ.ά.)
- Να έχουν υπόψη τους ένα αδρομερές ιστορικο-γραμματολογικό διάγραμμα της Νεοελληνικής λογοτεχνίας που να την εντάσσει στο ευρύτερο πλαίσιο της κίνησης και της ιστορίας των ιδεών, τουλάχιστον της ευρωπαϊκής Ηπείρου.

- Στις μεγαλύτερες τάξεις, να έχουν μια ιδέα των σύγχρονων εξελίξεων στο πεδίο της λογοτεχνίας, και γενικότερα της έκφρασης, υπό την επίδραση της εικονικής πραγματικότητας των πολυμέσων (ηλεκτρονικά μέσα και κόμβοι εύρεσης πληροφοριακού υλικού για τη λογοτεχνία, «κυβερνολογοτεχνία», πολυτροπικό κείμενο, αγραμμική γραφή).
- Τέλος, να συνεργάζονται ως κοινότητα αναγνωστών και ερμηνευτών διαμορφώνοντας το γούστο και τις αισθητικές προτιμήσεις τους, και να είναι σε θέση να χρησιμοποιούν εποικοδομητικά και λελογισμένα τις νέες τεχνολογίες για την πολυπρισματική προσέγγιση θεμάτων και προσώπων της λογοτεχνικής ζωής.

β) Ανά βαθμίδα

1. ΠΡΟΔΗΜΟΤΙΚΗ ΚΑΙ ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Ολοκληρώνοντας τη μαθητεία τους στο επίπεδο της Προδημοτικής εκπαίδευσης και στις δύο πρώτες τάξεις του Δημοτικού (Α' - Β'), οι μαθητές και οι μαθήτριες να είναι σε θέση:

- Να μπορούν να εκφράζονται ανασυνθέτοντας και αναδιηγούμενοι μια ιστορία / ένα ποίημα, ή και να συνεργάζονται στη δραματοποίηση ενός κειμένου.
- Να αντιλαμβάνονται, «παίζοντας με τις λέξεις», πως η χρήση της κοινής γλώσσας μπορεί να επιφέρει ένα ιδιαίτερο αισθητικό αποτέλεσμα.
- Να μπορούν να «διαβάσουν» δημιουργικά ένα κείμενο με τη βοήθεια εικόνων και με τη χρήση κατάλληλου λογισμικού.
- Να αναγνωρίζουν στοιχειωδώς τη διαφορά ενός ποιήματος από ένα πεζογράφημα, ένα παραμύθι, ένα εικονογραφηγήμα (κόμικ) κ.λπ.
- Να μπορούν να δουν ένα λογοτεχνικό κείμενο σε συνάφεια με άλλα διδακτικά αντικείμενα (ιδίως εκείνα που σχετίζονται επίσης με την Τέχνη).

Ολοκληρώνοντας τη μαθητεία τους στο επίπεδο της Γ' - Δ' Δημοτικού, οι μαθητές και οι μαθήτριες να είναι σε θέση:

- Να διακρίνουν τα γένη και τα πρωτογενή είδη της λογοτεχνίας με βάση τα είδοποίη τους γνωρίσματα.
- Προαιρετικά, να έχουν μια ιδέα και για τις συμβάσεις του θεατρικού κώδικα και της «δραματικής αναπαράστασης» (θεατρικής παράστασης).
- Να διακρίνουν τα εξωτερικά στοιχεία ταυτότητας ενός λογοτεχνικού βιβλίου και να εντοπίζουν σε αυτά χρήσιμες πληροφορίες για το είδος και τον δημιουργό του.
- Να αντιλαμβάνονται από εσωτερικά στοιχεία δομής και οργάνωσης το είδος ενός κειμένου (ποιητικό ή αφηγηματικό).
- Να αντιλαμβάνονται πώς η ασυνήθιστη χρήση της κοινής γλώσσας στη λογοτεχνία δημιουργεί μια «νέα γλώσσα», και να αλληλεπιδρούν και τα ίδια δημιουργικά με το κείμενο, αναζητώντας εναλλακτικούς τρόπους έκφρασης.
- Να προσλαμβάνουν και να ερμηνεύουν στοιχειωδώς ένα λογοτεχνικό κείμενο, αναπτύσσοντας την κριτική τους σκέψη καθώς και την ευαισθησία τους.
- Να διακρίνουν στοιχειωδώς τις σχέσεις μεταξύ των κειμένων (θεματολογικές, μορφολογικές και άλλες).
- Να εξοικειώνονται σταδιακά με τη χρήση των νέων τεχνολογιών κατά τη διδασκαλία του μαθήματος και να αναπτύσσουν δεξιότητες για συλλογική εργασία/συνεργασία και ανταλλαγή πληροφοριών, καθώς και την ικανότητα της διαπροσωπικής επικοινωνίας.

Ολοκληρώνοντας τη μαθητεία τους στο επίπεδο της Ε' - Στ' Δημοτικού, οι μαθητές και οι μαθήτριες να είναι σε θέση:

- Να αναγνωρίζουν ορισμένα βασικά χαρακτηριστικά του ποιητικού λόγου (μετρική συλλαβή, μετρικός τόνος, στίχος – ημιστίχιο – στροφή, βασικά ρυθμοτονικά σχήματα / τύποι ομοιοκαταληξίας).

- Να ξεχωρίζουν μεταξύ τους τις βασικές ποιητικές μορφές (έμμετρη ποίηση / ποίηση σε ελεύθερο στίχο).
- Να αναγνωρίζουν είδη της ανώνυμης/λαϊκής και είδη της επώνυμης/έντεχνης ποιητικής παράδοσης με γνώμονα θεματικά, μετρικά και γλωσσο-υφολογικά χαρακτηριστικά τους.
- Να αναγνωρίζουν τον αφηγηματικό «σύμπαν» σαν μια «αναπαράσταση» του κόσμου και να είναι σε θέση να διακρίνουν τους συστατικούς όρους συγκρότησής του: συγγραφέας, αφηγητής, ήρωες (πρωταγωνιστές και δευτερεύοντα πρόσωπα).
- Να αντιλαμβάνονται τη διαφορά μεταξύ μυθιστορήματος, νουβέλας και διηγήματος τόσο από τα εξωτερικά (έκταση) όσο και από τα εσωτερικά χαρακτηριστικά τους (θέμα – πλοκή).
- Να αναγνωρίζουν είδη αφηγηματικών κειμένων με βάση το θέμα τους και την πλοκή τους (ιστορικό, αστυνομικό, της εφηβείας, επιστημονικής φαντασίας κ.λπ.)
- Να αναγνωρίζουν –και δυνάμει να μπορούν να ξεχωρίσουν– άλλα κειμενικά είδη σε στίχο ή πεζό, που είναι παραπληρωματικά στην καθαυτό λογοτεχνία (στιχάκια, τραγούδια, απομνημονεύματα, χρονικά, μαρτυρίες κ.λπ.)
- Να αναγνωρίζουν το ανατρεπτικό στοιχείο που ενυπάρχει στον «κόσμο» της λογοτεχνίας και της φαντασίας, αναπτύσσοντας παράλληλα τη δική τους «ενσυναισθητική» ικανότητα και δημιουργική φαντασία, καθώς και δεξιότητες εναλλακτικού σχεδιασμού «σεναρίων ζωής».
- Να παράγουν μεθοδευμένα προσωπική δημιουργική γραφή και να αξιολογούν με συγκεκριμένα κριτήρια το αποτέλεσμα, καλλιεργώντας έτσι δεξιότητες ανάλυσης και (ανα)σχεδιασμού δεδομένων, αναπτύσσοντας μεταγνωστικές ικανότητες και τη δυνατότητα να μετατρέπουν τη θεωρία σε πράξη.
- Να μπορούν να αντιληφθούν την αλληλεπίδραση της τέχνης του λόγου με άλλους σημειωτικούς κώδικες και μορφές τέχνης (το θέατρο, τον κινηματογράφο, τις εικαστικές τέχνες κ.λπ.) αναπτύσσοντας την κριτική τους σκέψη παράλληλα με την αισθητική τους καλλιέργεια.
- Να συνεξετάζουν ένα λογοτεχνικό κείμενο με άλλα διδακτικά αντικείμενα (Γλώσσα, Ιστορία, Μελέτη Περιβάλλοντος, Αγωγή του Πολίτη κ.ά.) σε μια διαθεματική προοπτική.
- Να χρησιμοποιούν την τεχνολογία για μια σφαιρικότερη κατόπτευση και ανάλυση των λογοτεχνικών κειμένων.
- Να αναπτύσσουν την ικανότητα για συλλογική εργασία, ανταλλαγή πληροφοριών καθώς και δεξιότητες διαπροσωπικής επικοινωνίας.

Περατώνοντας γενικά τη βαθμίδα της Προδημοτικής και Δημοτικής Εκπαίδευσης, οι μαθητές και οι μαθήτριες να είναι σε θέση:

- Να αντιλαμβάνονται την ελληνόγλωσση λογοτεχνική παραγωγή της Κύπρου ως οργανικό και αδιάσπαστο μέρος της ενιαίας νεοελληνικής γραμματείας, και αυτή πάλι να την βλέπουν στη διαλεκτική της σχέση με την ευρωπαϊκή και, ει δυνατόν, την παγκόσμια.
- Να συνειδητοποιούν τη διαλεκτική σχέση Ιστορίας και Λογοτεχνίας και να κατανοούν πώς η λογοτεχνία συμβάλλει καθοριστικά στην πρόσληψη και μνημείωση του ιστορικού παρελθόντος.
- Να αντιλαμβάνονται την αλληλεπίδραση ανθρώπου και περιβάλλοντος, την αξία της φυσικής-υγιεινής ζωής, καθώς και του αθλητισμού για την ψυχοσωματική ισορροπία του ανθρώπου αλλά και για τη συναδέλφωση των λαών, αναπτύσσοντας αντίστοιχες στάσεις και συμπεριφορές.
- Να βλέπουν τη διαφορετικότητα στην ανθρωπολογική και κοινωνική της διάσταση και να συνειδητοποιούν την αξία της φιλίας, της ανεκτικότητας και της ανθρωπίνης αλληλεγγύης.
- Να διαβλέπουν πίσω από τον παιγνιώδη και φανταστικό τύπο ενός λογοτεχνικού κειμένου (χιουμοριστικού, επιστημονικής φαντασίας κ.λπ.) στοιχεία κοινωνικού σχολιασμού και ανατροπής.
- Να αλληλεπιδρούν με το λογοτεχνικό κείμενο και να χρησιμοποιούν τη φαντασία, την ενσυναισθητική και επινοητική τους ικανότητα με δημιουργική πρόθεση.

- Να λειτουργούν ως κοινότητα αναγνωστών, καλλιεργώντας το κοινό γούστο, αλλά και να συνειδητοποιούν τις υποκειμενικές κλίσεις ή προτιμήσεις τους για τα κείμενα που διαβάζουν.
- Να τοποθετούνται κριτικά απέναντι σε ζητήματα της ατομικής και κοινωνικής ζωής, διαμορφώνοντας προσωπική ταυτότητα (αυτοσυνειδησία) σε *διαλεκτική σχέση*, και όχι με απόρριψη του άλλου (της άλλης άποψης και ερμηνείας).
- Να έχουν αποκτήσει εσωτερικά κίνητρα ώστε να αποζητούν επαφή με τη λογοτεχνία και εκτός σχολείου.

2. ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ (ΓΥΜΝΑΣΙΟ – Α΄ ΛΥΚΕΙΟΥ)

Ολοκληρώνοντας τη μόρφωσή τους στο επίπεδο της Α΄ - Β΄ Γυμνασίου, οι μαθητές και οι μαθήτριες να είναι σε θέση:

- Να αντιλαμβάνονται βασικά στοιχεία της «σύνταξης» των ποιητικών προτάσεων, με έμφαση στις *αποκλίσεις* από τους συντακτικούς κανόνες της τρέχουσας γλώσσας, καθώς και στοιχεία της «σύνταξης» του αφηγηματικού λόγου (γραμματικά πρόσωπα, το «αντικείμενο» του αφηγείσθαι κ.λπ.).
- Να αναγνωρίζουν επιμέρους είδη της στιχουργικής παράδοσης (δημοτικά τραγούδια, ποιητάρικη παράδοση κ.ά.), καθώς και παραπληρωματικά είδη του γένους της αφήγησης (μύθοι, παραμύθια, χρονικά, μαρτυρίες, βιογραφίες κ.ά.).
- Να διακρίνουν μεταξύ της διδακτικής ή επικής-ηρωικής ποίησης «του εμείς» και της λυρικής ποίησης «του εγώ», συγκρίνοντας αντιπροσωπευτικά λογοτεχνικά κείμενα από διάφορες ιστορικές περιόδους.
- Ανάλογα, να μπορούν να διακρίνουν τη διαφορά μεταξύ της αφήγησης «του εμείς» και της αφήγησης «του εγώ» μέσω της σύγκρισης αντιπροσωπευτικών αφηγηματικών κειμένων.
- Να παράγουν μεθοδευμένα προσωπική δημιουργική γραφή και να αξιολογούν με συγκεκριμένα κριτήρια το αποτέλεσμα, καλλιεργώντας έτσι δεξιότητες ανάλυσης και (ανα)σχεδιασμού δεδομένων, αναπτύσσοντας μεταγνωστικές ικανότητες και τη δυνατότητα να μετατρέπουν τη θεωρία σε πράξη.
- Να αντλούν πληροφορίες από διάφορες πηγές (και με τη χρήση του Διαδικτύου) και να ασκούνται στην πολυπρισματική προσέγγιση και ερμηνεία του λογοτεχνικού κειμένου.

Ολοκληρώνοντας τη μόρφωσή τους στο επίπεδο της Γ΄ Γυμνασίου - Α΄ Λυκείου, οι μαθητές και οι μαθήτριες να είναι σε θέση:

- Να κατανοούν τη σημασία της λογοτεχνικής μεταφοράς, να εντοπίζουν ποιητικά σύμβολα και να διερευνούν το νόημά τους.
- Να αναγνωρίζουν τα βασικά σχήματα λόγου και τη λειτουργία τους σε ένα λογοτεχνικό κείμενο.
- Να διακρίνουν τις διαφορές μεταξύ παραδοσιακής και νεωτερικής ποίησης τόσο σε επίπεδο μορφής όσο και σε επίπεδο περιεχομένου.
- Να αντιλαμβάνονται τη «δομή» ενός αφηγηματικού κειμένου (που δεν συμπίπτει με τη γραμμική εξέλιξη της ιστορίας), τις βασικές λειτουργίες της *εστίασης* (ποιος βλέπει) και της *φωνής* (ποιος μιλάει) σ' ένα αφήγημα, όπως επίσης τη σημαίνουσα λειτουργία του χρόνου (χρόνος «της αφήγησης» – χρόνος «της δράσης», αφηγηματικές τεχνικές που σχετίζονται με τον χρόνο κ.λπ.)
- Να αναγνωρίζουν βασικά γραμματολογικά είδη της αφηγηματικής πεζογραφίας και να τα διακρίνουν μεταξύ τους (π.χ. «ιστορικό» μυθιστόρημα, «ηθογραφικό» διήγημα, αναδρομικό «αυτοβιογραφικό» διήγημα, «κοινωνιστικό» μυθιστόρημα κ.ά.).
- Να αναγνωρίζουν, επίσης, βασικά είδη και τρόπους (κώδικες) ανατροπής που προσιδιάζουν στη λογοτεχνία «του κωμικού» (παρωδία, ειρωνεία, σάτιρα κ.λπ.), μέσω των οποίων ασκείται κοινωνικός έλεγχος.

- Να είναι σε θέση να χρησιμοποιούν στοιχειωδώς ορολογία που αφορά στην ιστορία και στη θεωρία της λογοτεχνίας.
- Να ασκούνται στην πολυπρισματική προσέγγιση και ερμηνεία του κόσμου, αναγνωρίζοντας την εγγενή πολυσημία του λογοτεχνικού κειμένου και αναπτύσσοντας την κριτική τους σκέψη.
- Να έχουν αποκτήσει εσωτερικά κίνητρα ώστε να αποζητούν επαφή με τη λογοτεχνία και εκτός σχολείου.

Περατώνοντας γενικά τη βαθμίδα της Γυμνασιακής εκπαίδευσης (έως την Α΄ Λυκείου), οι μαθητές και οι μαθήτριες να είναι σε θέση:

- Να αντιλαμβάνονται την ελληνόγλωσση λογοτεχνική παραγωγή της Κύπρου ως οργανικό και αδιάσπαστο μέρος της ενιαίας νεοελληνικής γραμματείας, και αυτή πάλι να την βλέπουν στη διαλεκτική της σχέση με την ευρωπαϊκή και την παγκόσμια.
- Να είναι σε θέση να συγκρίνουν και να αναγνωρίζουν ομοιότητες και διαφορές των παραδόσεων του ελληνικού κόσμου με τους γειτονικούς ιδίως λαούς της Νοτιοανατολικής Ευρώπης και της Μεσογείου.
- Να αντιλαμβάνονται τις πολιτισμικές ιδιαιτερότητες του «κόσμου της Κύπρου», καθώς και τα σύγχρονα προβλήματα της κοινωνίας της.
- Να συνειδητοποιούν την ανάγκη για αγωνιστική εγρήγορση, προκειμένου να κατοχυρώνονται ή να διαφυλάσσονται θεμελιώδη δικαιώματα και αξίες μέσω των οποίων σφυρηλατείται το δημοκρατικό ήθος του ενεργού πολίτη, διαμορφώνοντας μια κοινωνικά υπεύθυνη και, όταν απαιτείται, αγωνιστική στάση.
- Να ευαισθητοποιούνται σε ζητήματα προστασίας του περιβάλλοντος και ανάπτυξης οικολογικής συνείδησης.
- Να διακρίνουν τις σχέσεις / αντιθέσεις μεταξύ ενήλικης και παιδικής ματιάς στον κόσμο.
- Να αναγνωρίζουν τη διαχρονικότητα των εφηβικών ανησυχιών και να προσδιορίζουν τους τρόπους με τους οποίους η παλαιότερη και η σύγχρονη λογοτεχνία εκφράζουν αισθήματα όπως ο έρωτας και η φιλία, συμβάλλοντας έτσι και στην εμπέδωση συνθηκών ισότητας ανάμεσα στα δύο φύλα.
- Να αντιλαμβάνονται πίσω από τους αντισηματικούς τρόπους / κώδικες ανατροπής (όπως η ειρωνεία, η παρωδία, η σάτιρα) την πρόθεση για κοινωνική κριτική, και να μπορούν να αξιολογούν τον βαθμό ανατρεπτικότητας των λογοτεχνικών κειμένων που εξετάζουν.
- Να συλλαμβάνουν τα πολλαπλά νοήματα της έννοιας «ταξίδι».
- Να αντιλαμβάνονται κριτικά τα στερεότυπα στην απόδοση του «Άλλου», να κατανοούν την ιστορικότητα του «ξένου» ως παρουσίας και στις ανθρώπινες κοινωνίες και στη λογοτεχνία, και να τοποθετούνται απέναντι στο διαφορετικό με ανεκτικότητα και εποικοδομητική διάθεση.

*** Εννοείται ότι οι δείκτες επιτυχίας για κάθε επίπεδο τάξεων και βαθμίδα, που προηγήθηκε, παραμένουν σε ισχύ και για τις επόμενες.**

3. Διδακτική Μεθοδολογία

Βασικές αρχές που οφείλουν να διέπουν την οργάνωση και διδακτική μεθοδολογία του μαθήματος είναι:

- **Οι συνεργατικές και βιωματικές μορφές μάθησης:** μαθητοκεντρικό μοντέλο διδασκαλίας, ομαδοσυνεργατική μάθηση, αρχή του «εποικοδομισμού», πρακτική της «ενσυναίσθησης», τάξη-«εργαστήριο», εκπαιδευτική διαδικασία ως εμπειρία «έρευνας / γνώσης [δυνάμει και δράσης]» δι-αρκώς ανατροφοδοτούμενη.
- **Η χρήση της διδακτικής «τεχνολογίας»:** σύγχρονα διδακτικά μέσα, λειτουργική ένταξη των νέων τεχνολογιών στη σχολική τάξη και ζωή, στοχευμένα και με μέτρο.
- **Η «ολιστική» γνώση και η «διαθεματικότητα»:** συνέργιες και ωσμώσεις μεταξύ των διαφόρων γνωστικών αντικειμένων, π.χ. της Λογοτεχνίας με τη Γλώσσα, την Ιστορία, την Αισθητική και Θεατρική Αγωγή κ.ο.κ.
- **Η αρχή της «παιδαγωγικής διαφοροποίησης»:** διδασκαλία προσανατολισμένη στο επίπεδο ετοιμότητας κάθε παιδιού για την αντιμετώπιση της σχολικής αποτυχίας.

Για το Δημοτικό

Σε ό,τι αφορά τη διδακτική μεθόδευση του μαθήματος ειδικά στις μεγαλύτερες τάξεις, προκειμένου να μη γίνει η διδασκαλία της «θεματολογίας» και, ιδίως, της «τεχνολογίας» του μαθήματος στεγνή, αλλά ένα παιχνίδι κριτικής γνώσης και δημιουργικής συμμετοχής των μαθητών, απαιτείται:

- (α) **η αδιάλειπτη συναναστροφή με τα κείμενα**, ώστε οι μαθητές να μη «μαθαίνουν θεωρία» αλλά να μαθαίνουν τη θεωρία μέσα από τη διδασκαλία των κειμένων·
- (β) τα κείμενα να είναι **ελκυστικά**: να έχουν αναφορά στις εμπειρίες και στην ιδιαίτερη ψυχοσύνθεση της παιδικής – εφηβικής ηλικίας, χωρίς απλουστεύσεις·
- (γ) η διαμόρφωση **κατάλληλου κλίματος** διδασκαλίας: ευχάριστη και «παιγνιώδης» ατμόσφαιρα, λειτουργία της τάξης ως εργαστηρίου έρευνας και συμμετοχικής μάθησης·
- (δ) το κυριότερο, η εδραίωση **εσωτερικών κινήτρων** στους μαθητές ώστε να ενδιαφερθούν για την αποκωδικοποίηση του κόσμου και του συστήματος της λογοτεχνίας: αυτό μπορεί να γίνει ιδίως με την ενίσχυση και επιβράβευση δεξιοτήτων «κριτικού γραμματισμού», όπως η ανάλυση, η σύνθεση και ο (ανα)σχεδιασμός των δεδομένων, η επαγωγική και παραγωγική σκέψη, η δημιουργική-επινοητική ικανότητα, κ.ο.κ.

Για το Γυμνάσιο-Λύκειο

Αναφορικά με τη μεθόδευση της διδασκαλίας στη βαθμίδα αυτή –πέραν των όσων προαναφέρθηκαν και ισχύουν και εδώ– είναι σαφές από την παρουσίαση των θεμάτων ότι δίνεται έμφαση:

- (α) Στη **σύγκριση** των κειμένων με γνώμονα το σχήμα «παλαιό / σύγχρονο», ώστε να καταδειχθεί η ιστορικότητα και η διαχρονική εξέλιξη των θεμάτων («τόπων») και τρόπων της λογοτεχνικής δημιουργίας, αλλά και η **διαλογική σχέση** που αναπτύσσουν τα κείμενα γύρω από τον ίδιο θεματικό άξονα ή «σύνδεσμο»·
- (β) Στο **άνοιγμα** της διδασκαλίας σε κείμενα που ανήκουν όχι στενά στην ελληνική παράδοση αλλά στην **ευρύτερη πνευματική παράδοση** της οποίας η ελληνική αποτελεί αναπόσπαστο μέλος (την όμορη: της Μεσογείου και των Βαλκανίων, αλλά και τη συνολικότερη ευρωπαϊκή και την παγκόσμια), καθώς και σε **διαθεματικές συναρτήσεις** με άλλα γνωστικά αντικείμενα, όπου κρίνεται απαραίτητο, για την εμπάθυνση της διδασκαλίας·
- (γ) Στην **επικαιροποίηση** των θεμάτων: η σκοπιά που επιλέγεται, για την εκκίνηση και την κατάληξη του προβληματισμού, είναι αυτή της σύγχρονης εποχής, ακριβώς γιατί είναι η πιο οικεία και ενδιαφέρει πιο άμεσα τους μαθητές. Περιττό να τονιστεί ότι η διδασκαλία των θεμάτων σχε-

τίζεται στενά με το **αξιακό περιεχόμενο** του μαθήματος της λογοτεχνίας, μέσα από το οποίο επιδιώκεται οι μαθητές και οι μαθήτριες να διαμορφώσουν αξίες – στάσεις – συμπεριφορές και πεποιθήσεις που να ανταποκρίνονται στον τύπο του μορφωμένου και ενεργού πολίτη στην κοινωνία του 21ου αιώνα.

(δ) Σχετικά με τη διδασκαλία του **λογοτεχνικού γραμματισμού** ισχύει ό,τι επισημάνθηκε και για τις θεματικές ενότητες (αναφορικά με τη συγκριτική μέθοδο και τη συμπερίληψη κειμένων «συγγενών» παραδόσεων). Επισημαίνεται επιπλέον εδώ ότι η διδασκαλία της **«γραμματικής» της λογοτεχνικής γλώσσας** εστιάζει, ευνόητα, στη λογοτεχνία ως **σημειωτικό** σύστημα και δίνει έμφαση στη **δομική ανάλυση** (στο πώς τα επιμέρους «στοιχεία» της ποιητικής και αφηγηματικής γλώσσας συγκροτούν **σύστημα**), ενώ η **«θεωρία των λογοτεχνικών ειδών»** αναφέρεται στη λογοτεχνία ως αυτοτελές **αισθητικό** φαινόμενο και επιχειρεί να φωτίσει, συγκρίνοντας κείμενα-παραδείγματα, την **ποικιλία των μορφών και των τρόπων** με τους οποίους η λογοτεχνία εκφράζει (προσομοιώνει, μεταπλάθει) το πραγματικό, συγκροτώντας έναν «κόσμο» αφ' εαυτού, με τους δικούς του νόμους.

Δημιουργική γραφή (γενικές διδακτικές κατευθύνσεις)

Είναι ευνόητο πως η δεξιότητα αυτή, στο μάθημα της Λογοτεχνίας, απαιτείται να είναι καθοδηγούμενη από τον διδάσκοντα, αντί να αναπτύσσεται ασύδοτα, και, σε κάθε περίπτωση, οφείλει να είναι προαιρετική υπό δύο έννοιες: **α)** να μη λειτουργεί στην εκπαιδευτική διαδικασία καταναγκαστικά για τους μαθητές (οι οποίοι μπορεί να μην επιθυμούν να γράψουν κάτι), και **β)**, εκ του αντιθέτου, να μη καταπιέζεται αλλά να ενισχύεται από τον εκπαιδευτικό, εφόσον συχνά –και στον βαθμό που– οι ίδιοι οι μαθητές και μαθήτριες αισθάνονται την ανάγκη να εκφραστούν δημιουργικά.

Με αυτές τις προκείμενες, τα στάδια **μεθοδευμένης ανάπτυξης** της δημιουργικής γραφής στο πλαίσιο του λογοτεχνικού μαθήματος στο σχολείο είναι τα ακόλουθα:

- επιλογή του λογοτεχνικού γένους και είδους, και διδασκαλία των διακριτικών γνωρισμάτων του
- κατανόηση / σχεδιασμός του αντικειμένου με ασκήσεις «δημιουργικής γραφής» σε συνεργασία μαθητών και διδάσκοντα μέσα στην τάξη-εργαστήρι
- παραγωγή κειμένου «δημιουργικής γραφής» από τους ενδιαφερόμενους μαθητές (κατά μόνας ή σε ομάδες, μέσα ή έξω από την τάξη, προαιρετική δυνατότητα καλλιτεχνικής έκφρασης και με άλλα μέσα: μουσική, ζωγραφική, θεατρικό μονόπρακτο κ.λπ.)
- αξιολόγηση του αποτελέσματος, υπό τη μορφή αυτοαξιολόγησης και ετεροαξιολόγησης από την ομάδα, την τάξη, με κριτήρια αφενός την ανταπόκριση του παραγόμενου κειμένου στις συμβάσεις του είδους (αντιστοιχία με το λογοτεχνικό «πρότυπο»), αφετέρου την πρωτοτυπία του.

Η αξιολόγηση του μαθήματος της Λογοτεχνίας, που ευνόητα αφορά και την αυτο-αξιολόγηση της διδασκαλίας από τον εκπαιδευτικό και την επίτευξη των διδακτικών στόχων από τους μαθητές, γίνεται **διαρκώς**, σε επάλληλα διδακτικά και χρονικά στάδια, και **βαθμιδωτά**, σε αναβαθμούς κλιμακούμενης δυσκολίας, ως εξής:

i. Στο επίπεδο της πρωτοβάθμιας επεξεργασίας του λογοτεχνικού κειμένου, κατά βάση στην τάξη (είναι προτιμητέο να μη δίνονται «εργασίες στο σπίτι» σε αυτό το επίπεδο). Σε κάθε περίπτωση, είναι σκόπιμο να αποφεύγονται οι ρητορικές ερωτήσεις «κλειστού τύπου», ως απλουστευτικές, και να ενισχύονται οι περιέργειες· να προτιμώνται, δηλαδή, ερωτήσεις διερευνητικής μάθησης ή (κατευθυνόμενης) «κρίσεως», οι οποίες να εκκινούν από τη «δομή επιφανείας» του κειμένου και να προχωρούν στη «βαθιά του δομή», στα υποκείμενα νοήματα. Είναι επίσης χρήσιμο να ελέγχεται ο βαθμός της ανταπόκρισης των μαθητών σε ερεθίσματα *διαθεματικών* αντιστοιχιών με άλλα γνωστικά αντικείμενα ή με άλλες μορφές καλλιτεχνικής δημιουργίας, μέσα από κατάλληλες ασκήσεις οι οποίες να στοχεύουν στο είδος της «συνομιλίας» που συνάπτουν τα λογοτεχνικά κείμενα με άλλες δημιουργικές εκφράσεις του πνεύματος της εποχής.

ii. Στο τέλος κάθε διδακτικής «ενότητας», μετά την ανάγνωση και εξέταση πολλών κειμένων μαζί, τα οποία συναρθρώνονται γύρω από κοινό ή κοινούς διδακτικούς στόχους: π.χ., τη σφαιρικότερη κατανόηση των πτυχών ενός θέματος, την κατανόηση της διαχρονικότητας αλλά και της εξέλιξης ενός λογοτεχνικού «τόπου», την εμπέδωση ενός μετρικού σχήματος κ.ο.κ. Στο επίπεδο αυτό η αξιολόγηση, δηλαδή ο έλεγχος επίτευξης του διδακτικού ή των διδακτικών στόχων όπως ενδεικτικά ορίστηκαν παραπάνω, μπορεί να περιλαμβάνει περιορισμένης έκτασης και κατά μικρές ομάδες μαθητών εργασίες με ανάλογο αντικείμενο, με τη χρήση και των νέων τεχνολογιών, όπου απαιτείται, για τις ανάγκες της έρευνας. Μπορεί επίσης να περιλαμβάνει και δημιουργική γραφή, αλλά σε *μεθοδευμένα στάδια*, όπως υπογραμμίστηκε σε άλλο σημείο.

iii. Στο τέλος κάθε διδακτικού «κύκλου» (τετραμήνου). Σε αυτό το στάδιο η τάξη μπορεί να λειτουργήσει –και να αξιολογηθεί– ως «λέσχη ανάγνωσης»· κάθε μαθητής, ή κάθε μικρή επιμέρους ομάδα μαθητών, μπορεί να έχει διαβάσει ένα τουλάχιστον βιβλίο ολόκληρο, το οποίο θα παρουσιάσει ευσύνοπτα στην τάξη σε ειδική ώρα (διδακτική περίοδο), αφιερωμένη στην «ελεύθερη ανάγνωση». Ο διδάσκων οφείλει να *ελέγχει* την πορεία της ανάγνωσης των μαθητών μέσα στο τετράμηνο, ενώ και η «ελεύθερη ανάγνωση» δεν θα είναι αυθαίρετη, εφόσον αφορά σε λογοτεχνικά βιβλία *σχετικά με το περιεχόμενο του μαθήματος* στο συγκεκριμένο τετράμηνο. Εναλλακτικά, η αξιολόγηση μπορεί να βασιστεί στην εκπόνηση ομαδικών εργασιών τύπου project μεγαλύτερης έκτασης, δηλαδή εμβάθυνσης, στα ζητήματα που τέθηκαν κατά τη διάρκεια του συγκεκριμένου διδακτικού κύκλου. Ο διδάσκων μπορεί να προσφύγει και στον συνήθη τρόπο ατομικής αξιολόγησης, κάνοντας χρήση «εξεταστικού δοκίμιου» ή «φύλλου αξιολόγησης», με τις αναθεωρημένες όμως προδιαγραφές που ορίζονται αλλού.

iv. Στο τέλος του σχολικού έτους (με την τελική εξέταση του μαθήματος, όπου προβλέπεται). Για να σταθμιστεί αντικειμενικά η ουσιαστική γνώση του αντικειμένου, είναι σκόπιμο όλα τα αναγκαία στοιχεία να δίνονται επί τόπου, μέσα στο εξεταστικό δοκίμιο ή στο φύλλο αξιολόγησης, πράγμα που επιτρέπει τη χρήση ακόμα και «άγνωστων» κειμένων. Οι ερωτήσεις, ωστόσο, θα δίνονται με τέτοιο τρόπο ώστε ο μαθητής να είναι υποχρεωμένος να *συγκρίνει* δεδομένα και να *ερμηνεύσει* τις σχέσεις – αντιθέσεις – αναλογίες – διαφορές των κειμένων (χρησιμοποιώντας ενδεχομένως και άλλες γνώσεις ή την εν γένει αισθητική καλλιέργεια και ευαισθησία του), προκειμένου να απαντήσει κριτικά στα ερωτήματα αυτά.

Σε ό,τι αφορά τον «θεματοθέτη», στις περιπτώσεις που το μάθημα αξιολογείται ενδοσχολικά κρίνεται σκόπιμο κάθε διδάσκων να υποβάλλει το δικό του εξεταστικό δοκίμιο στην τάξη ή στις τάξεις που διδάσκει το μάθημα της Λογοτεχνίας, με το σκεπτικό ότι ο κάθε εκπαιδευτικός γνωρίζει καλύτερα τις ανάγκες της τάξης του και προσαρμόζει τη διδασκαλία του μαθήματος αναλόγως, οπότε είναι εύλογο και στην τελική (ή ενδιάμεση) αξιολόγηση των μαθητών του αυτός να έχει τον βασικό λόγο.

v. Τέλος, αναφορικά με τις «ανοιχτές» μορφές επαφής των μαθητών με τη λογοτεχνία, όπως η **δη-**

μιουργική ανάγνωση ενός ολόκληρου βιβλίου ή η δημιουργική γραφή, το γεγονός ότι δύσκολα μπορούν να «σταθμιστούν» με τα συμβατικά κριτήρια αξιολόγησης δεν σημαίνει ότι δεν μπορούν να αξιολογηθούν καθόλου: η δημιουργική επίδοση ενός μαθητή είτε ως «επαρκούς» αναγνώστη ενός λογοτεχνικού έργου είτε ως «δημιουργού» που αμιλλάται με πρωτότυπο τρόπο –και δεν μιμείται– το πρότυπό του, πρέπει ευλόγως να συνυπολογίζεται στη γενική βαθμολογία του και μάλιστα να ενισχύεται με ποικίλες εκδηλώσεις δημόσιας επιβράβευσης στο περιβάλλον της σχολικής κοινότητας (ή και της τοπικής κοινωνίας): λόγου χάρη, τα καλά μαθητικά κείμενα να ανθολογούνται στη σχολική εφημερίδα ή σε τοπικά περιοδικά, να συγκεντρώνονται και να εκδίδονται σε ειδικό τόμο, να μελοποιούνται επιτυχημένοι στίχοι από την ορχήστρα του σχολείου, να γίνονται διαγωνισμοί και να θεσπίζονται βραβεία σε σχολικό ή και σε διασχολικό επίπεδο και άλλα πολλά. Έτσι αναπτύσσεται με τον καλύτερο τρόπο, δηλαδή με εσωτερικά κίνητρα, ο ζήλος της φιλιαναγνωσίας αλλά, επίσης, αυτός ίσως είναι ο καλύτερος τρόπος να τρωθεί εκ των έσω η στενή, βαθμοθηρική αντίληψη για τη «σχολική επίδοση / αποτυχία».

**ΑΡΧΑΙΑ
ΕΛΛΗΝΙΚΗ
ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ
ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ**

1. Εισαγωγή

Η αποστολή της γλωσσικής, ιστορικής και αισθητικής αγωγής στο σύγχρονο σχολείο είναι άμεσα συνυφασμένη με το ζήτημα της ταυτότητας και του αυτοπροσδιορισμού του ανθρώπου των επόμενων δεκαετιών. Η αισθητική αγωγή και ειδικά η κλασική παιδεία, ως παιδεία ανθρωπιστική, που συνιστά το απαύγασμα της παιδαγωγικής πείρας αιώνων αποτελεί σημαντικό μορφωτικό κεφάλαιο για τους σύγχρονους Ευρωπαίους πολίτες. Ο κλασικός πολιτισμός επαναξιολογείται μέσω της ιστορικής του σημασίας για την συγκρότηση της σύγχρονης ευρωπαϊκής ταυτότητας, και των καταβολών των εννοιών, των λογοτεχνικών μορφών, της ιδεολογίας και των θεσμών που έχουν σφραγίσει τη διαμόρφωση των ευρωπαϊκών πολιτισμών. Ο Κύπριος πολίτης καλείται να διαχειριστεί την δική του ταυτότητα, το παρελθόν και τις παραδόσεις του στο πλαίσιο της μεγάλης πολυεθνικής και πολυπολιτισμικής ευρωπαϊκής οικογένειας. Μέσα στο καινούριο αυτό περιβάλλον κάθε άνθρωπος είναι φορέας πολιτισμού και διαχειριστής πολιτιστικής κληρονομιάς. Η αυξημένη βαρύτητα του ατόμου, όμως, αναδεικνύει και την προσωπική ευθύνη του καθενός: ο σύγχρονος πολίτης δεν πρέπει να διαθέτει μόνο γνώσεις, αλλά και καλλιεργημένες μεταγνωστικές δεξιότητες: δεν αρκεί μόνο να γνωρίζει, αλλά να ξέρει επίσης πώς και γιατί γνωρίζει.

Ο κλασικός πολιτισμός έχει καθορίσει ιστορικά σε μεγάλο βαθμό τη νεοελληνική ταυτότητα, είτε μέσω της οργανικής συνέχειας που παρατηρείται σε στοιχεία πολιτισμού είτε μέσω της χρήσης και της διαμεσολαβητικής πρόσληψής του σε νεότερες εποχές (συμπεριλαμβανομένου του Χριστιανισμού και της Ορθόδοξης Εκκλησίας και τις θετικές ή αρνητικές στάσεις που κατά καιρούς εξεδήλωνε απέναντι σε στοιχεία του αρχαιοελληνικού κόσμου).

Επιδιώκεται λοιπόν η αναβάθμιση του γνωστικού περιεχομένου του μαθήματος μέσα από την εναρμόνιση στόχων, μεθόδων διδασκαλίας-αξιολόγησης και διδακτικού υλικού και η οργανική ένταξη του προγράμματος στο πλαίσιο του μεταρρυθμισμένου αναλυτικού προγράμματος, που καλλιεργεί την δημοκρατική συνείδηση, προάγει την κριτική σκέψη, την αλληλοκατανόηση ανθρώπων και πολιτισμών και προετοιμάζει για διαδικασίες διά βίου μάθησης.

2. Δομή Προγράμματος Σπουδών

2.1. Βασικοί άξονες του Αναλυτικού Προγράμματος και Πρόγραμμα Σπουδών της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας και Γραμματείας

Σκοπός της διδασκαλίας των κλασικών γλωσσών και λογοτεχνιών στη Μέση Εκπαίδευση είναι η γνώση και κατανόηση των απαρχών του Ελληνικού και Ευρωπαϊκού πολιτισμού, η συνεπαγόμενη καλλιέργεια της αυτοσυνειδησίας των μαθητών και των μαθητριών (σε εθνικό, ευρωπαϊκό, αλλά και πανανθρώπινο επίπεδο), και εν γένει η αναγνώριση της αξίας του πνευματικού πολιτισμού, και η ανάπτυξη θετικής στάσης απέναντι στις αισθητικές και ηθικές αξίες που συνιστούν το ανθρωπιστικό ιδεώδες, με απώτερο σκοπό τη δημιουργία ελεύθερα σκεπτόμενων πολιτών, με ανεπτυγμένη κριτική διάθεση, και ανοικτών στη συνάντηση με το διαφορετικό στο πλαίσιο της διαπολιτισμικής επικοινωνίας. Ο κριτικός αναστοχασμός γύρω από θέματα ατομικής και συλλογικής ταυτότητας με οδηγό καταστατικά κείμενα του ευρωπαϊκού πολιτισμού μπορεί να οδηγήσει σε καλύτερη προσαρμογή στο σύγχρονο πολιτιστικό περιβάλλον που χαρακτηρίζεται από πλουραλισμό ιδεών, πληθώρα πληροφοριών και δυνατότητες εύκολης πρόσβασης, αλλά και τάση χρησιμοθηρικής αντιμετώπισης της γνώσης.

Το Πρόγραμμα Σπουδών της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας και Γραμματείας είναι οργανωμένο και δομημένο σύμφωνα με τις βασικές αρχές του «Αναλυτικού Προγράμματος για τα Δημόσια Σχολεία της Κυπριακής Δημοκρατίας» και εδράζεται σε τρεις βασικούς άξονες που αφορούν:

α. Ένα συνεκτικό και επαρκές σώμα γνώσεων.

Με τη διδασκαλία του μαθήματος επιδιώκεται:

- Γνώση βασικών χαρακτηριστικών της μορφολογίας, της σύνταξης, του λεξιλογίου της αρχαιοελληνικής γλώσσας.
- Κατανόηση της ελληνικής γλώσσας στην ιστορική της προοπτική και η εμπέδωση της ιστορικής εξήγησης γλωσσικών φαινομένων.
- Παροχή γλωσσολογικής παιδείας μέσω του παραδείγματος της εξέλιξης της ελληνικής γλώσσας (η αρχαία ελληνική γλώσσα ως σύστημα που χαρακτηρίζεται από οργάνωση, οικονομία, νομοτέλεια).
- Κατανόηση κειμένων του αρχαιοελληνικού λόγου, η ανάλυση των εκφραστικών μέσων και του περιεχομένου τους.
- Εξοικείωση με τις λογοτεχνικές μορφές που αναπτύχθηκαν κατά την αρχαιότητα, η αισθητική τους αποτίμηση και η ικανότητα αναγνώρισης της επίδρασής τους στη νεότερη λογοτεχνία.
- Εξοικείωση με το έργο, το ύφος και τις ιδέες βασικών εκπροσώπων διαφόρων εποχών και ειδών.
- Κατανόηση βασικών αισθητικών αρχών, ιδεολογικών στοιχείων και επικοινωνιακών συνθηκών που επικρατούν σε συγκεκριμένες ιστορικές εποχές και συγκροτούν το συμφραστικό πλαίσιο δημιουργίας κάθε λογοτεχνικού κειμένου.
- Γενική αρχαιογνωστική ενημέρωση και η κατανόηση των αξιών που διέπουν τον κλασικό ελληνορωμαϊκό κόσμο.
- Κατανόηση της επίδρασης του κλασικού πολιτισμού στον σύγχρονο δυτικό πολιτισμό, όπως αυτή αποτυπώνεται στην πολιτική σκέψη, τους θεσμούς, το δίκαιο, την θρησκεία, την τέχνη

και την λογοτεχνία των ευρωπαϊκών πολιτισμών.

- Κατανόηση του οικείου πολιτισμού (ελληνικού, ευρωπαϊκού) ως προϊόντος διεργασιών που προϋποθέτουν τον διάλογο και τη σύνθεση στοιχείων προερχόμενων από ποικίλους πολιτισμούς (ελληνικό, ρωμαϊκό, εβραϊκό κ.ά.) σε διάφορες εποχές.

β. Καλλιέργεια αξιών, υιοθέτηση στάσεων και επίδειξη συμπεριφορών, που απαρτίζουν τη σύγχρονη δημοκρατική αντίληψη για τον πολίτη.

Με τη διδασκαλία του μαθήματος επιδιώκεται:

- Αφύπνιση του ενδιαφέροντος για τη γλώσσα και τις δυνατότητές της ως εκφραστικό και επικοινωνιακό μέσο, η παροχή κινήτρων για κριτική ανάλυση του αισθητικού αποτελέσματος που παράγεται από την χρήση της στον έντεχνο λόγο.
- Τα αρχαία κείμενα όχι μόνο να μελετώνται ως φορείς διαχρονικών αξιών και ηθικών παραινήσεων, αλλά και να αποδομούνται ως ιστορικά προσδιορισμένοι φορείς ιδεολογίας. Βασικός στόχος κατά τη διδασκαλία του μαθήματος της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας και Γραμματείας είναι η καλλιέργεια της αυτοσυνειδησίας των μαθητών και των μαθητριών (σε εθνικό, ευρωπαϊκό, αλλά και πανανθρώπινο επίπεδο), και εν γένει η αναγνώριση της αξίας του πνευματικού πολιτισμού και η ανάπτυξη θετικής στάσης απέναντι στις αισθητικές και ηθικές αξίες που συνιστούν το ανθρωπιστικό ιδεώδες, με απώτερο σκοπό τη δημιουργία ελεύθερα σκεπτόμενων πολιτών, με ανεπτυγμένη κριτική διάθεση, και ανοικτών στη συνάντηση με το διαφορετικό στο πλαίσιο της διαπολιτισμικής επικοινωνίας.
- Ο κριτικός αναστοχασμός γύρω από θέματα ατομικής και συλλογικής ταυτότητας με οδηγό καταστατικά κείμενα του ευρωπαϊκού πολιτισμού, ο οποίος μπορεί να οδηγήσει σε καλύτερη προσαρμογή στο σύγχρονο πολιτιστικό περιβάλλον που χαρακτηρίζεται από πλουραλισμό ιδεών, πληθώρα πληροφοριών και δυνατότητες εύκολης πρόσβασης, αλλά και τάση χρησιμοθηρικής αντιμετώπισης της γνώσης.
- Επιδιώκεται επίσης η αισθητική αγωγή στο πλαίσιο μιας διαθεματικά προσανατολισμένης καλλιέργειας ενδιαφερόντων, δεξιοτήτων και στρατηγικών έκφρασης, που θα καλύπτει εκτός από τη λογοτεχνική παιδεία, τις παραστατικές τέχνες, τη μουσική παιδεία και τη θεατρική αγωγή.

γ. Καλλιέργεια ιδιοτήτων, ικανοτήτων, δεξιοτήτων που απαιτούνται από την κοινωνία του 21ου αι. – ικανότητες κλειδιά.

Με τη διδασκαλία του μαθήματος επιδιώκεται:

- Η συσχέτιση των κειμένων με το δυναμικό εξωκειμενικό τους πλαίσιο, όπως αυτό συγκροτείται από το ιστορικό γίνεσθαι, την εξέλιξη των ιδεών, των αισθητικών αξιών, των ειδολογικών συμβάσεων και των εκφραστικών κωδίκων.
- Η εφαρμογή θεωρητικών γνώσεων και τεχνικών ανάλυσης των κειμένων που έχουν κατακτηθεί στο μάθημα της Νέας Ελληνικής λογοτεχνίας στα αρχαία κείμενα.
- Η ανάπτυξη μεταφραστικών δεξιοτήτων. Αυτές συνίστανται στη βαθύτερη επίγνωση του γλωσσικού συστήματος, στην όξυνση της παρατηρητικότητας για τα χαρακτηριστικά του, στην αντιπαράθεση των δύο κόσμων και πολιτισμών, και την ανασύνθεση του ενός μέσα στον άλλο, και στην οικειοποίηση του διαφορετικού και του παρωχημένου, μέσα στο οικείο και το σύγχρονο. Η επιστημονική προσέγγιση του αντικειμένου της μετάφρασης ανταποκρίνεται στην ανάγκη για αυξημένη θεωρητική και πρακτική κατάρτιση στο σύγχρονο πο-

λύγλωσσο παγκόσμιο περιβάλλον. Η συνειδητοποίηση των προβλημάτων της μετάφρασης έχει προπαιδευτικό χαρακτήρα για την κατανόηση της ερμηνευτικής διαδικασίας και εν τέλει της δι-υποκειμενικής και διαπολιτισμικής επικοινωνιακής πράξης. Επίσης προϋδεάζει για τη συζήτηση θεωριών σχετικά με το ρόλο του αναγνώστη στη σύγχρονη θεωρία της λογοτεχνίας. Η μετάφραση βεβαίως πρέπει να προσεγγίζεται ως ιδεολογικό και ιστορικό κατασκεύασμα, ως μια μορφή παρέμβασης του μεταφραστή στο μεταφραζόμενο κείμενο. Οι ποικίλες μεταφορές και μετασχηματισμοί μεταξύ του ελληνικού, ρωμαϊκού, ιουδαϊκού κόσμου, οι οποίες τεκμαίρονται μέσα από τη σπουδή της μετάφρασης και των μεταφρασμένων κειμένων, λειτουργούν ως παράδειγμα για τη σπουδή στο σύγχρονο διάλογο των πολιτισμών. Η απόρριψη, η πολεμική, η οικειοποίηση στοιχείων μεταξύ μεγάλων πολιτισμών με θεμελιώδεις ιδεολογικές και ανθρωπολογικές ασυμβατότητες συνιστά κορυφαίο μάθημα απομυθοποίησης του Πολιτισμού ως υπερβατικής οντότητας και εκτίμησης των Πολιτισμών ως ισότιμων κατασκευασμάτων διαφορετικών λαών και εποχών. Η αρχαιότητα ειδικά παρουσιάζει χαρακτηριστικές καταστάσεις που αφορούν άμεσα το σύγχρονο κόσμο, και μπορούν να εξηγήσουν τις συγκρούσεις του σε συγχρονικό πλαίσιο.

Στο Πρόγραμμα Σπουδών αποδίδεται ιδιαίτερη σημασία στην ορθή και συνεπή διδασκαλία της μετάφρασης, κατά τρόπο ώστε η μεταφραστική διαδικασία να προάγει την παράλληλη κατάκτηση δύο γλωσσών (Αρχαίας και Νέας Ελληνικής). Η έννοια της «πιστής» ή «σχολικής» μετάφρασης που συχνά στην πράξη κατελάμβανε κεντρική θέση στη γλωσσική διδασκαλία θα πρέπει να παραχωρήσει τη θέση της σε άλλες μεθόδους εκμάθησης της γλώσσας. Αντίθετα προκρίνεται η εισαγωγή της μετάφρασης σε ένα στάδιο όπου να προάγει τη μεταγλωσσική επίγνωση των γλωσσικών δομών και των δύο γλωσσών, υποβοηθώντας κυρίως τη συνειδητή εκμάθηση της Αρχαίας Ελληνικής. Ειδικότερα προϋποτίθεται η συνειδητοποίηση ότι η σημασία δεν κατακτάται με την στενή σημασιολογική προσέγγιση του λεξιλογίου, αλλά με την συνολική συγκρότηση του κειμένου ως γλωσσικής και νοηματικής δομής, που αποκαλύπτεται με την ανάλυση φαινομένων από τη σκοπιά επίσης της σύνταξης, πραγματολογίας και κειμενογλωσσολογίας.

- Επιπλέον επιζητείται η συνειδητοποίηση της ιστορικότητας θεμελιωδών στοιχείων του πνευματικού πολιτισμού (ανάπτυξη λογοτεχνίας, επιστήμης, θεσμών, νοοτροπιών, κοσμοθεωρίας, φιλοσοφίας κ.ο.κ.) και η ικανότητα αναγνώρισης ομοιοτήτων και διαφορών διαμέσου της εξέλιξης, ως προϋπόθεση για την καλύτερη κατανόηση του παρόντος (ανάπτυξη ικανότητας διαλόγου κριτική στάση που προάγει τις ατομικές αντιστάσεις απέναντι στην πολιτιστική ομοιομορφία και την παθητική στάση που επιφέρει η παγκόσμια μονοπωλιακή κυριαρχία των ΜΜΕ).

Διαρκές μέλημα των διδασκόντων οφείλει να είναι η καλλιέργεια ενδιαφέροντος για την «ανακάλυψη» των μυστικών της αρχαίας ελληνικής γλώσσας, των κειμένων, και συνολικά της λογοτεχνίας του αρχαίου κόσμου, των ιδεών που ανέπτυξε, και του τρόπου με τον οποίον η αρχαιότητα «ζει» μέσα στο σύγχρονο κόσμο.

2.2. Θεματικές περιοχές:

α. Περιοχές περιεχομένου

Το μάθημα των Αρχαίων Ελληνικών στο Γυμνάσιο και το Λύκειο συνδυάζει δύο διακριτά γνωστικά αντικείμενα που απαιτούν διαφορετικές, αλλά αλληλένδετες επιστημονικές προσεγγίσεις. Πρόκειται αφενός για μαθήματα γλωσσικά, αφετέρου για μαθήματα λογοτεχνίας (φιλολογικά). Στην περίπτωση της διδασκαλίας λογοτεχνικών κειμένων από το πρωτότυπο, η φιλολογική προσέγγιση συνδυάζεται με τη γλωσσική διδασκαλία, χωρίς ωστόσο να χάνεται η αυτοτέλειά της. Η διάκριση γλωσσικών και φιλολογικών μεθόδων και στόχων είναι σημαντική, ακόμα και εκεί όπου συνδυάζονται. Η εν γένει αρχαιογνωστική παιδεία υπηρετείται μέσα από το πρόγραμμα σπουδών, με τρόπο συμπληρωματικό άλλων μαθημάτων (λ.χ. της Ιστορίας, των μαθημάτων πολιτισμού κ.ά.) χωρίς να αποτελεί αυτοτελές γνωστικό αντικείμενο του προγράμματος σπουδών.

Ειδικότερα το Πρόγραμμα Σπουδών καλύπτει τις ακόλουθες περιοχές περιεχομένου:

- Αρχαία Ελληνική Γλώσσα (Α΄ και Β΄ Γυμνασίου). Η διδασκαλία βασίζεται σε διαλογικά και αφηγηματικά ή άλλα πεζά κείμενα, ειδικά διαμορφωμένα ή προσαρμοσμένα.
- Αρχαία Ελληνική Γραμματεία από το πρωτότυπο (Β΄ και Γ΄ Γυμνασίου, Α΄ Λυκείου). Αντιπροσωπευτικά δείγματα του ποιητικού και πεζού λόγου. Περιλαμβάνονται κείμενα διαφόρων ειδών και εποχών που καλύπτουν και την Βυζαντινή Γραμματεία.
- Αρχαία Ελληνική Λογοτεχνία από μετάφραση (Α΄ Γυμνασίου έως Α΄ Λυκείου). Περιλαμβάνονται και κείμενα της Λατινικής Λογοτεχνίας.

Σημειώνεται ότι υφίσταται σημαντική επικάλυψη στόχων μεταξύ των περιοχών περιεχομένου. Ως εκ τούτου αυτές θεωρούνται συμπληρωματικές μεταξύ τους και αποτελούν μέρος του ενιαίου, συνεκτικού Προγράμματος Σπουδών, όπου κάθε μέρος συνδέεται οργανικά με τα άλλα και με το σύνολο.

β. Περιεχόμενο

Ι. ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ - ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ (ΠΡΩΤΟΤΥΠΟ)

Α΄ Γυμνασίου

Α΄ Τετράμηνο: Διδάσκονται διαλογικά κείμενα (φυσικός, προφορικός, επικοινωνιακός λόγος) με εικονογράφηση (κόμικς), με θέματα προερχόμενα από την μυθολογία, την λογοτεχνία, ή τον ιδιωτικό και δημόσιο βίο.

Β΄ Τετράμηνο: Διδάσκονται αυτοτελή, ευσύνοπτα, πεζά κείμενα, γνήσια ή διασκευασμένα, κυρίως αφηγηματικού χαρακτήρα: μύθοι Αισώπου, μυθολογικές αφηγήσεις, ιστορικά ανέκδοτα, αποσπάσματα από μυθιστορήματα (πλούσια εικονογράφηση).

Β΄ Γυμνασίου

Διδάσκονται κείμενα ποικίλων γραμματειακών ειδών σε ενότητες που θα καλύπτουν το χρονικό εύρος ανάπτυξης κάθε είδους από την εμφάνισή του ως την υστεροβυζαντινή περίοδο (μη δημώδη

κείμενα). Ενδεικτική αναφορά δομής ύλης: Απόφθεγμα (αρχαϊκά, γνωμολόγια, Πλούταρχος), Φιλολογία. Υποθέσεις δραμάτων, Σχόλια, Λεξικά, *Φώτιος Βιβλιοθήκη*, Επιστολές, Ηθογραφικά αποσπάσματα: Θεοφράστου *Χαρακτήρες*, Κάτοπτρα, Γεωγράφοι, Πausανίας, περιηγητές, Βιογραφία, Αυτοβιογραφία, Συμποτική γραμματεία, Λογοτεχνική κριτική, Μυθιστόρημα, Απόκρυφα ευαγγέλια, Παραδοξογραφία, φανταστική λογοτεχνία, Τακτικά, Επιστημονική γραμματεία, Σατιρική γραμματεία, Φιλοσοφία, Επίγραμμα.

Γ΄ Γυμνασίου

Ο χρόνος κατανέμεται σε τρία περίπου ίσα μέρη στα οποία διδάσκονται διαδοχικά τρία αντικείμενα που αντιπροσωπεύουν έντεχνες μορφές του κλασικού αττικού λόγου της ακμής (με εξαίρεση το Ανθολόγιο, που μπορεί να περιλαμβάνει και διαλεκτικά ή μεταγενέστερα κείμενα):

- Ευριπίδου, *Κύκλωψ* σε διασκευή (περ. 250 στίχοι),
- Αυτοτελές, πεζό κείμενο ρητορικής υφής (όχι υποχρεωτικά δικανικός λόγος), αντιπροσωπευτικό του κλασικού αττικού πεζού λόγου (λ.χ. Ισοκράτους *Ευαγόρας*, Ισαίος, Ξενοφώντος *Αγησίλαος*)
- Θεματικό ανθολόγιο κειμένων

Α΄ Λυκείου

Διδάσκεται *Ανθολόγιο ιστορικών συγγραφέων* με αντιπροσωπευτικά αποσπάσματα του Ηροδότου, του Θουκυδίδη και του Ξενοφώντα (Α΄ Τετράμηνο) και μεταγενέστερων ιστορικών της ελληνιστικής και αυτοκρατορικής περιόδου και του Βυζαντίου (Β΄ Τετράμηνο). Συμπεριλαμβάνονται συναφή είδη όπως οι πλουτάρχιοι *Βίοι* και η εκκλησιαστική ιστορία.

II. ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΑΠΟ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Α΄ - Β΄ Γυμνασίου

- Διδάσκεται το Ομηρικό Έπος με ευρεία χρήση παραλλήλων κειμένων (Α΄ Τάξη: *Οδύσσεια* – Β΄ Τάξη: *Ιλιάδα*).

Γ΄ Γυμνασίου

Θα καλυφθούν οι ακόλουθες θεματικές περιοχές:

- Κωμωδία (λ.χ. Αριστοφάνης *Νεφέλαι*).
- Σατιρικός λόγος (λ.χ. Σημωνίδης, *Ίαμβος κατά γυναικών*, αποσπάσματα του Κλεάρχου του Σολέως, Λουκιανός, *Νεκρικοί Διάλογοι* κ.ά.).
- Χριστιανική Γραμματεία (λ.χ. Μ. Αθανάσιος, *Βίος Αντωνίου*, Ρωμανός ο Μελωδός κ.ά.).

Α΄ Λυκείου

- Εισαγωγή στο Δράμα, Αριστοτέλους, *Ποιητική* (αποσπάσματα), Τραγωδία (λ.χ. Ευριπίδου, *Εκάβη*).

I. ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ - ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ (ΠΡΩΤΟΤΥΠΟ)

Η διατύπωση και διάταξη των στόχων ανά τάξη/κύκλο προνοεί τη διασύνδεση του Προγράμματος Σπουδών με τα αντίστοιχα της Γλώσσας και Νέας Ελληνικής Λογοτεχνίας, ενώ η διαμόρφωση του διδακτικού υλικού όπου είναι δυνατό, είναι καλό να αντιστοιχεί με στοιχεία που θα το διασυνδέουν και με το πρόγραμμα σπουδών της Ιστορίας. Οι στόχοι που τίθενται για την κάθε τάξη συλλειτουργούν και για την επόμενη τάξη (οι στόχοι για την Α΄ τάξη συλλειτουργούν και για τη Β΄ τάξη κ.ο.κ.).

Ειδικά στην εκμάθηση της γλώσσας (και κατά περίπτωση και αλλού) οι στόχοι διαβαθμίζονται κατά περίπτωση ως εξής:

- Ως **εξοικείωση** ορίζεται η αρχική επαφή με ένα φαινόμενο, η οποία συνοδεύεται από τόσες πληροφορίες και επαναλαμβάνεται τόσες φορές, όσες επαρκούν για την απρόσκοπτη κατανόησή του, και μπορούν να αξιοποιηθούν σε επόμενο στάδιο για την οικοδόμηση συστηματικότερης γνώσης.
- Ως **αναγνώριση** ορίζεται η ανάκληση και χρήση πληροφοριών για ένα φαινόμενο (με εφαρμογή κατάλληλων τεχνικών) που επιτρέπουν την κατανόησή του σε νέα συμφραζόμενα.
- Ως **εκμάθηση** ορίζεται η στοχευμένη δράση για την οικοδόμηση γνώσης, η οποία μπορεί να ανακληθεί και να χρησιμοποιηθεί, όταν και εφόσον απαιτείται.
- Ως **συστηματοποίηση** ορίζεται η μεταγνωστική οργάνωση και ταξινόμηση της γνώσης στο πλαίσιο ενός συστήματος αναφοράς. Η αναφορά σε μορφοσυντακτικά φαινόμενα δεν είναι εξαντλητική, ούτε απολύτως δεσμευτική. Η αναλυτικότητα της επιβλήθηκε από την ανάγκη οργάνωσης των στόχων και της διδακτέας ύλης με τρόπο που να διασφαλίζει την προοδευτική αύξηση του βαθμού δυσκολίας και να εκμεταλλεύεται προϋπάρχουσες γνώσεις από τη Νέα Ελληνική.

Α΄ Γυμνασίου

Φωνολογία:

Επισήμανση των διαφορών στην προφορά της Αρχαίας Ελληνικής από τη Νέα. Η Ποσότητα και η Ποιότητα των Φωνηέντων. Η Διάρκεια των Συμφώνων (Διπλά). Η Δασύτητα στην Αρχαία Ελληνική, δασεία και δασέα σύμφωνα (φ,χ,θ). Η περισπωμένη και η οξεία. (Α΄ Τετράμηνο) Κανόνες τονισμού. Εξοικείωση με πάθη φθόγγων. Η ισχύς των φωνηέντων. (Β΄ Τετράμηνο).

Μορφολογία:

Τα μέρη του λόγου, μια πρώτη επαφή με τις μορφολογικές κατηγορίες της Αρχαίας Ελληνικής. Ο ενεστώτας, ο μέλλων, ο αόριστος και ο παρατατικός της α΄ συζυγίας βαρύτονων ρημάτων. Α΄ και Β΄ κλίση ουσιαστικών. Αναγνώριση της μετοχής και του απαρεμφάτου, εξοικείωση με την κλίση της μετοχής α΄ και β΄ κλίσης. Το ρήμα ειμί (αναγνώριση). Εξοικείωση με τη μορφολογία του επιρρήματος. Εξοικείωση με την αντωνυμία.

Σύνταξη:

Η Ονοματική φράση. Άρθρο και Ουσιαστικό. Η ρηματική φράση, φράση με απαρέμφατο και μετοχή. Όμοια σύνταξη στο λόγο. Ομοιόπρωτοι προσδιορισμοί. Σύνταξη με κατηγορούμενο (σύγκριση με τη λειτουργία των ομοιόπτωτων προσδιορισμών). Εξοικείωση με

Κατανόηση κειμένου:

τη σημασία και χρήση γλωσσικών στοιχείων που είναι περισσότερο απαραίτητα για την οργάνωση του λόγου (συνδέσμους, προθέσεις, μόρια, συνηθέστερα επιρρήματα). Εξοικείωση με τους εμπρόθετους προσδιορισμούς. Αναγνώριση της χρήσης των αντωνυμιών. Προσδιορισμοί του ρήματος: εμπρόθετοι προσδιορισμοί και επιρρήματα: λ.χ. χρονικά επιρρήματα και εμπρόθετοι προσδιορισμοί του χρόνου, τροπικά επιρρήματα και εμπρόθετοι προσδιορισμοί του τρόπου. Αντωνυμικά στοιχεία σε θέση υποκειμένου/αντικειμένου.

Ικανότητα κατανόησης κατά την ακρόαση και ανάγνωση απλού, διαλογικού κειμένου. Ικανότητα ανάγνωσης απλού, διαλογικού κειμένου με κατάλληλο επιτονισμό. Ανάπτυξη τεχνικών εξαγωγής του νοήματος από το γενικό νόημα, και τα κειμενικά και εξωκειμενικά συμφραζόμενα (περίσταση, θέμα, στόχοι ομιλητών κ.ο.κ.). Ικανότητα εντοπισμού εστιασμένων στοιχείων σε απλές προτάσεις (Α΄ Τετράμηνο) Ικανότητα κατανόησης κατά την ακρόαση και ανάγνωση απλού αφηγηματικού κειμένου. Ικανότητα ανάγνωσης αφηγηματικού κειμένου με κατάλληλο επιτονισμό. Αναγνώριση της δομής και της θεματικής οργάνωσης σύντομου αφηγηματικού κειμένου. Εξοικείωση με μηχανισμούς συνοχής και συνεκτικότητας προφορικού λόγου. Εξοικείωση με τον αττικό πεζό λόγο και το υφολογικό ιδίωμα της κλασικής του εκδοχής. Εξοικείωση με βασικές αφηγηματικές τεχνικές.

Γενικοί αρχαιογνωστικοί/γραμματολογικοί στόχοι:

Εξοικείωση με θέματα, πρόσωπα και πολιτιστικά στοιχεία του αρχαιοελληνικού κόσμου. Εξοικείωση με την αφηγηματική πεζογραφία και τα κυρίαρχα θέματά της (μυθολογικά θέματα, αισώπειους αίνους, ανεκδοτολογικό υλικό και ιστορικά γεγονότα της ελληνορωμαϊκής αρχαιότητας.

Β΄ Γυμνασίου**Φωνολογία:**

Πάθη συμφώνων, η διδασκαλία γίνεται στο πλαίσιο της μορφολογίας του ονόματος και του ρήματος: Συναιρέσεις. Η έγκλιση του τόνου.

Μορφολογία:

Αναγνώριση των τύπων των συνηθέστερων ανωμάτων ουσιαστικών (άνηρ, γυνή κλπ.). Αναγνώριση συνηρημένων ρημάτων. Παραθετικά των επιθέτων και του επιρρήματος. Βοηθητικά Ρήματα. Φημί, δύναμαι, ἐπίσταμαι. Εξοικείωση με τρίτη κλίση ουσιαστικών, επιθέτων. Εξοικείωση με β΄ αόριστο και αόριστο ρημάτων Β΄ συζυγίας (ἔστην). Εξοικείωση με τις αλλαγές στη μορφολογία της ελληνικής γλώσσας σε διάφορες περιόδους (Α΄ Τετράμηνο). Εγκλίσεις (Υποτακτική και Ευκτική: Αναγνώριση). Απρόσωπα Ρήματα. Παθητική φωνή ρημάτων.

Σύνταξη:

Σύνταξη με κατηγορούμενο (σύγκριση με τη λειτουργία των ομοιόπτωτων προσδιορισμών). Διάκριση κατηγορηματικών και επιθετικών προσδιορισμών. Η κατηγορηματική μετοχή. Δήλωση της αιτίας, της κτήσης. (Α΄ Τετράμηνο) Παθητική Σύνταξη. Το ποιητικό αίτιο (Δράστης). Απρόσωπη σύνταξη. Γενική και αιτιατική απόλυτη.

Σημασιολογία:

Δήλωση του χρόνου, του αποτελέσματος, της προϋπόθεσης. (Β' Τετράμηνο).

Η σημασία των εγκλίσεων στο λόγο: Βεβαιότητα (οριστική). Δυνατότητα ανοιχτή να πραγματοποιηθεί στο μέλλον ή δυνατότητα του παρελθόντος που δεν πραγματοποιήθηκε (δυνητική οριστική και δυνητική ευκτική). Επιθυμία, προσδοκία, ευχή ή προσταγή του ομιλητή (υποτακτική, ευχετική ευκτική, προστακτική). Προτροπή/ Αποτροπή (Προτρεπτική / αποτρεπτική υποτακτική, Ευχετική ευκτική, Προστακτική). Απαγόρευση (Απαγορευτική υποτακτική, Προστακτική με άρνηση). Η Άρνηση: αρνητικά μόρια με τις εγκλίσεις.

Κατανόηση και ερμηνεία κειμένου:

Κατανόηση ιδεολογικών προϋποθέσεων κάθε κειμένου. Κατανόηση βασικών κειμενικών/αφηγηματικών στρατηγικών, ιδίως ως πραγμάτωση γλωσσικών στρατηγικών (παράταξη/υπόταξη, ακολουθία χρόνων, εισαγωγή προσώπων, σχέση λόγου και αφήγησης, κ.ο.κ.). Αναγνώριση οργάνωσης κειμένου σε χρονικά επίπεδα. Αναγνώριση του σημείου κορύφωσης της αφήγησης, των δευτερευουσών πληροφοριών, του τρόπου οργάνωσής τους, της θέσης τους στη μακροδομή της αφήγησης. Αναγνώριση του στόχου που επιτελεί το αφηγηματικό κείμενο, της επικοινωνιακής του λειτουργίας, της αισθητικής του ποιότητας, της διαχρονικής του πρόσληψης.

Γενικοί αρχαιογνωστικοί και γραμματολογικοί στόχοι:

Αδρομερής γραμματολογική ενημέρωση για τις περιόδους της Αρχαίας Ελληνικής και Βυζαντινής λογοτεχνίας, την εποχή εμφάνισης και καλλιέργειας των ειδών του πεζού λόγου και τα βασικά τους χαρακτηριστικά. Βασικά γραμματολογικά στοιχεία για την εποχή, τους συγγραφείς, το έργο, το είδος στο οποίο ανήκουν τα διδασκόμενα κείμενα, την κοινωνική του λειτουργία, τις επικοινωνιακές του παραμέτρους. Εξοικείωση με την ιστορία, τον πολιτισμό και την παιδεία του ελληνορωμαϊκού κόσμου και του Βυζαντίου.

Γ' Γυμνασίου**Φωνολογία:**

Η έννοια του ρυθμού στον ποιητικό λόγο (έμφαση στη διάκριση μακρών και βραχέων και στη λειτουργία του τονισμού). Πάθη των φθόγγων σε σχέση με τα ανώμαλα ρήματα. Η ανομοίωση.

Μορφολογία:

Εκμάθηση της γ' κλίσης των ουσιαστικών, και των επιθέτων μέγας και πολύς. Ολοκλήρωση εξοικείωσης με μορφολογία ρήματος Α' συζυγίας (συμφωνόληκτα, συνηρημένα).

Σύνταξη:

Δήλωση Εναντίωσης, Παραχώρησης / Αντίθεσης (εναντιωματικές ή παραχωρητικές προτάσεις, εναντιωματική μετοχή), Παρατακτική σύνδεση με αντιθετικούς συνδέσμους, Εμπρόθετος προσδιορισμός εναντίωσης. Δήλωση Τρόπου / Μέσου ή Οργάνου, Τόπου, της Αναφοράς, του Ποσού (Α' Τετράμηνο). Δήλωση του σκοπού, της αξίας. Ανασκόπηση της Σύνταξης. Το ρήμα (Χρόνος, Τροπικότητα, Ποιόν Ενεργείας, Διάθεση του ρήματος, μετέχοντες στο ρήμα και πάλι η Άρνηση). Ρηματικά συμπληρώματα το αντικείμενο. Ρήματα χωρίς συμπλήρωμα, ρήματα με ένα/δύο συμπλήρωμα (η πτώση, δευτερεύουσα πρόταση, απαρέμφατο, μετοχή). Επιρρηματικοί προσδιορισμοί.

Σημασιολογία:

Προσδιορισμοί του πυρήνα του μηνύματος: Δήλωση Εναντίωσης, Παραχώρησης / Αντίθεσης. Δήλωση Τρόπου / Μέσου ή Οργάνου. Τόπος. Αναφορά. Ποσό. Αξία

(Α΄ Τετράμηνο). Η Πληροφοριακή Δομή: Η έμφαση στο λόγο. Η σειρά των όρων Μόρια έμφασης. Τροπικότητα: Η λειτουργία των εγκλίσεων στον λόγο.

Λεξιλόγιο:

Διατήρηση της σημασίας και της μορφής αρχαίων λέξεων στα νέα. Μεταβολές στη σημασία από τα αρχαία στα νέα. Συμβολή της αρχαίας σε νεότερους λεξικούς σχηματισμούς (αντιδάνεια και μεταφραστικά δάνεια).

Κατανόηση και ερμηνεία κειμένου:

Εξοικείωση με τον ποιητικό λόγο, και ιδιαίτερα με το ιδίωμα του αττικού δράματος. Κατανόηση της οργάνωσης του δραματικού μύθου και της συγκρότησης των δραματικών χαρακτήρων. Σύγκριση και αναγνώριση διαφορών της γλωσσικής ποικιλίας του δράματος και των ποικιλιών του προφορικού λόγου και του γραπτού αφηγηματικού λόγου που έχει διδαχθεί στις προηγούμενες τάξεις. Επισήμανση των υπόρρητων νοημάτων/μηνυμάτων του/των κειμένου/ων. Αναγνώριση των γλωσσικών στοιχείων που δομούν την ταυτότητα ενός ομιλητή/ αφηγητή, τις σχέσεις εξουσίας μεταξύ προσώπων κτλ. Επισήμανση του ρόλου που διαδραματίζουν το ύφος, η δομή/οργάνωση, οι λεξικογραμματικές επιλογές στην παρουσίαση των χαρακτήρων και στη διαμεσολάβηση μιας συγκεκριμένης ιδεολογίας. Επισήμανση περισσότερων από μίας οπτικών γωνιών «θέασης του κόσμου» σε ένα κείμενο. Κατανόηση της στάσης που ο συγγραφέας υιοθετεί απέναντι στις πληροφορίες που μεταδίδει, στα γεγονότα που αφηγείται και στους χαρακτήρες που παρουσιάζει. Επισήμανση του τρόπου που χρησιμοποιούνται γλωσσικά στοιχεία για τη δόμηση της ταυτότητας των χαρακτήρων που δρουν σε μια ιστορία. Εξοικείωση με τη μεταφραστική διαδικασία μέσω της κριτικής διερεύνησης δυνατοτήτων μετάφρασης επιλεγμένων προτάσεων ενός ευρύτερου κειμένου που έχει αναλυθεί ως προς τους παραπάνω στόχους, με έμφαση στην ανάδειξη των μηχανισμών συνοχής του κειμένου και στην επικοινωνιακή του λειτουργία.

Γενικοί αρχαιογνωστικοί και γραμματολογικοί στόχοι:

Εξοικείωση με τη δραματική ποίηση και τις συμβάσεις της. Εξοικείωση με τον έντεχνο πεζό λόγο, τα είδη, την ιστορία και τους κώδικές τους. Εξοικείωση με τις αρχές της ρητορικής σύνθεσης, όπως αποτυπώνονται σε έντεχνα πεζά και ποιητικά έργα της αρχαιότητας από τα τέλη του 5ου αιώνα και εξής.

Α΄ Λυκείου**Μορφολογία:**

Ολοκλήρωση εκμάθησης/ συστηματοποίηση γ΄ κλίσης ουσιαστικών και επιθέτων. Ολοκλήρωση εκμάθησης/ συστηματοποίηση μορφολογίας ρήματος Α΄ συζυγίας (συμφωνόληκτα, συνηρημένα). Ολοκλήρωση εξοικείωσης με ρήματα Β΄ συζυγίας. Συστηματοποίηση κλίσης αντωνυμιών. Εκμάθηση αρχικών χρόνων συνηθέστερων ανωμάτων ρημάτων. Εκμάθηση των ρημάτων οίδα, είμι.

Σύνταξη:

Η Σύγκριση (α΄ και β΄ όρος σύγκρισης). Σύνταξη με αντωνυμικά στοιχεία. Ολοκλήρωση εξοικείωσης με βασικά συντακτικά φαινόμενα. Συστηματοποίηση σύνταξης αντικειμένου. Συστηματοποίηση ομοιόπτωτων και ετερόπτωτων προσδιορισμών, επιρρηματικής χρήσης των πτώσεων. Συστηματοποίηση σύνταξης μετοχής και απαρεμφάτου.

Σημασιολογία:

Σημασιολογικές διακρίσεις της σύγκρισης. Η υποκαταστατική και αντικαταστατική λειτουργία των αντωνυμιών. Η δείξη και αναφορά στον αρχαίο λόγο.

Κατανόηση και ερμηνεία κειμένου:

Βλ. Γ΄ Γυμνασίου. Εμβάθυνση στα προβλήματα και τις τεχνικές της μεταφραστικής διαδικασίας, εξάσκηση στη μετάφραση κειμένων που αντιπροσωπεύουν διαφορετικά κειμενικά είδη.

Γενικοί αρχαιογνωστικοί και γραμματολογικοί στόχοι:

Βλ. Γ΄ Γυμνασίου.

Λεξιλόγιο:

Εξοικείωση με τους μηχανισμούς παραγωγής και σύνθεσης, αναγνώριση ετυμολογικών σχέσεων μεταξύ λέξεων της Νέας και της Αρχαίας Ελληνικής, ικανότητα επισήμανσης της επιβίωσης αρχαιοελληνικών εκφράσεων στην καθομιλουμένη.

II. ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΑΠΟ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ**Α΄ - Β΄ Γυμνασίου**

Η ενημέρωση για τα παρακάτω ζητήματα συνοψίζει τους βασικούς στόχους της διδασκαλίας του έπους (σε συνδυασμό και με τα παράλληλα κείμενα) στο Γυμνάσιο:

- *Ιλιάδα και Οδύσσεια*: δύο αλλιώςτικά έπη, δύο αλλιώςτικοί κόσμοι.
- Ο μύθος ως φαινόμενο θρησκευτικό και πολιτισμικό και ως λογοτεχνική ύλη. Μύθος και «μυθολογία», γένος και «γενεαλογία». Ο Όμηρος ως φορέας αλλά και ως δημιουργός «μυθολογίας».
- Ομηρικά έπη και ιστορία: κοινωνική, πολιτική, ιδεολογική διάσταση του έπους· η κοινωνία και η τεχνολογία του ομηρικού κόσμου. Η έννοια και η λειτουργία του ομηρικού «αναχρονισμού».
- Το έπος ως κωδικοποίηση συλλογικών αξιών και εμπειριών. Η αντίστιξη με το λυρικό «εγώ».
- Το ηρωικό έπος ως προφορικό αφηγηματικό είδος (οργάνωση και τεχνική της αφήγησης).
- Λογοτεχνικοί κώδικες του γεωμετρικού έπους.
- Η «ετερότητα» των ομηρικών επών: πώς τα έπη δεν εκφράζουν ολόκληρη την αρχαιότητα και ολόκληρο τον ελληνικό πολιτισμό, αλλά μια πτυχή του.
- Ταυτόχρονα, η *παραδειγματικότητα* και η *αρχετυπικότητα* των επών: πώς τα έπη χειραγωγούμενα αξιοποιούνται κατά καιρούς για τον προσδιορισμό της ελληνικότητας: το παράδειγμα της τραγωδίας (μέσα από παράλληλα κείμενα).
- Τα ομηρικά έπη και η πρόσληψή τους (ραψωδοί, ομηρικό ζήτημα, performance, *Πεισιστράτειος διόρθωσις*, ο Όμηρος πρώτο αντικείμενο της φιλολογίας, ο Όμηρος λογοτεχνικό αρχέτυπο στην παγκόσμια λογοτεχνία).

Γ΄ Γυμνασίου - Α΄ Λυκείου

- Εξοικείωση των μαθητών με μορφές γραμματείας που εκμεταλλεύεται το κωμικό στοιχείο στην υπηρεσία της κοινωνικής, πολιτικής και φιλοσοφικής σάτιρας.
- Κατανόηση της εξέλιξης των γραμματειακών μορφών της αρχαιότητας κατά την Ύστερη Αρχαιότητα και το Βυζάντιο, η μελέτη της χρήσης τους στο πλαίσιο των εκπαιδευτικών στόχων, των θεολογικών αναζητήσεων και των λατρευτικών αναγκών της χριστιανικής εκκλησίας, και η αποτίμηση της επίδρασής τους σε μεταγενέστερες εποχές, έως και σήμερα.
- Εξοικείωση με τους τρόπους της βυζαντινής αγιολογίας (βασικά θέματα και μοτίβα, αφηγηματικές τεχνικές κ.λπ.) και της βυζαντινής ποίησης.
- Εξοικείωση με το αρχαίο ελληνικό θέατρο. Το αρχαίο θέατρο ως δράμα/θεατρική παράσταση/μέρος ενός θεσμοθετημένου τελετουργικού. Τα είδη του δράματος, εκπρόσωποι. Εξέλιξη, θεατρικοί κώδικες, στοιχεία της παράστασης, συντελεστές. Η θεατρική γλώσσα της τραγωδίας και της κωμωδίας. Ιδεολογική λειτουργία. Η θέση και λειτουργία του δράματος στη δημοκρατική πόλη. Διαχρονική αξία.
- Αριστοτελικοί και άλλοι ορισμοί του τραγικού. Ο τραγικός ήρωας και ο κοινός άνθρωπος. Τραγικότητα και τραγική πλοκή: πώς η έννοια του τραγικού συνδέεται με την πλοκή της τραγωδίας και ιδιαίτερα με τις μεγάλες στιγμές της περιπέτειας και της αναγνώρισης.
- Η Αρχαία Κωμωδία (α) ως μια πολυφωνική παρέμβαση στα πολιτικά πράγματα· (β) ως είδος ανταγωνιστικό και παραπληρωματικό της Τραγωδίας· (γ) ως παράσταση που διατηρεί έντονες μνήμες από τα φαλλικά άσματα, τον ίαμβο, τη διονυσιακή λατρεία· (δ) ως δράμα με πολύ διαφορετική δομική και δραματολογική υφή συγκριτικά με την τραγωδία (να τονιστεί, π.χ., η σημασία της παράβασης, του άγῶνος, της εμπλοκής των θεατών στα δρώμενα κ.λπ.).

2.3 Δείκτες επιτυχίας

Α΄ και Β΄ Γυμνασίου:

I. Οι μαθητές και οι μαθήτριες είναι σε θέση:

- Να χρησιμοποιούν ορθά τόνους και πνεύματα.
- Να κατανοούν απλό κείμενο κατά την ακρόαση και ανάγνωσή του.
- Να είναι σε θέση να διαβάζουν κείμενο με κατάλληλο επιτονισμό.
- Να γνωρίσουν βασικό λεξιλόγιο της αττικής διαλέκτου (περ. 1500 λέξεις).
- Να κατανοούν τα γλωσσικά φαινόμενα του πρωτοτύπου στο πλαίσιο της χρήσης τους, να επιλέγουν ή να συμπληρώνουν τον ορθό γραμματικά τύπο που λείπει από ένα κείμενο.
- Να εντάσσουν ένα κείμενο σε συγκεκριμένα επικοινωνιακά συμφραζόμενα.
- Να γνωρίζουν βασικά σημεία της ιστορίας της Αρχαίας Ελληνικής και Βυζαντινής Γραμματείας.
- Να αντιληφθούν γιατί ο Όμηρος θεωρήθηκε και συνεχίζει να θεωρείται ο πατέρας της δυτικής λογοτεχνίας. Πού έγκειται η σημασία του επιτεύγματός του σε σχέση με ό,τι προηγήθηκε και ό,τι ακολούθησε; Πώς πρέπει να διαβάσουμε τα έπη, ώστε να συλλάβουμε όχι μόνο την ιστορική αλλά και την σύγχρονη αισθητική τους αξία; Τι είδους λογοτεχνία είναι τελικά ο Όμηρος και γιατί μας αφορά;
- Να διακρίνουν τις ειδολογικά εξαρτημένες διαφορές μεταξύ περισσοτέρων κειμένων.

II. Δεξιότητες:

Οι μαθητές και οι μαθήτριες έχουν επιτύχει:

- Να αναπτύσσουν τεχνικές εξαγωγής του νοήματος από το γενικό νόημα και τα κειμενικά και εξωκειμενικά συμφραζόμενα (περίσταση, θέμα, στόχοι ομιλητών κ.ο.κ.).
- Να αναγνωρίζουν τους τρόπους οργάνωσης ενός κειμένου, τους στόχους τους και τα μέσα που τους υπηρετούν.
- Να συνεργάζονται με στόχο την μεθοδική παραγωγή γνώσης από κειμενικά δεδομένα ή την πρόσκτηση και κριτικό έλεγχο πληροφοριών από άλλες πηγές.

III. Στάσεις:

Οι μαθητές/τριες:

- Αναγνωρίζουν τις εκφραστικές δυνατότητες τις γλώσσας ως βασική κατάκτηση του ανθρώπινου πολιτισμού.
- Αναγνωρίζουν τη αξία της πνευματικής και πολιτιστικής παράδοσης.
- Αναγνωρίζουν τη συνέχεια των πολιτιστικών φαινομένων και την αξία του παρελθόντος για την κατανόηση του παρόντος. Ειδικότερα εκτιμούν τη σημασία της κλασικής παράδοσης για τη διαμόρφωση του σύγχρονου δυτικού πολιτισμού.
- Αναγνωρίζουν την διαχρονική και πανανθρώπινη ισχύ των ανθρωπιστικών ιδεωδών και αντιλαμβάνονται την διατύπωση τους στην αρχαία γραμματεία ως σημαντική εξέλιξη εντός της ιστορίας.

Γ΄ Γυμνασίου – Α΄ Λυκείου:

I. Οι μαθητές και οι μαθήτριες είναι σε θέση:

- Να γνωρίζουν τη μορφολογία των διαφόρων μερών του λόγου (εξαιρούνται λιγότερο συνήθεις και ανώμαλες κλίσεις).
- Να εξηγούν την οργάνωση του κειμένου λαμβάνοντας υπόψη στοιχεία δομής, μηχανισμούς συνοχής και συνεκτικότητας, αφηγηματικές τεχνικές, ρητορικές στρατηγικές, στοιχεία ηθοποιίας, επικοινωνιακούς στόχους κ.ο.κ.
- Να αναγνωρίζουν τρόπους δήλωσης συμφωνίας, διαφωνίας, αμφιβολίας, έντονης ψυχικής κατάστασης – χαιρετισμός, αποχαιρετισμός, δημιουργία επαφής – μηχανισμούς αναφοράς.
- Να αναγνωρίζουν τα χαρακτηριστικά των βασικών λογοτεχνικών ειδών της αρχαιοελληνικής γραμματείας, και πληρέστερα του δράματος.

II. Δεξιότητες:

Οι μαθητές και οι μαθήτριες έχουν επιτύχει:

- Να οδηγούνται μέσω των γλωσσικών δεδομένων στην παραγωγή θεωρητικών προτάσεων και ιστορικών διαπιστώσεων.
- Να γνωρίζουν τις ποικίλες δυνατότητες έκφρασης του ιδίου νοήματος και να επιλέγουν προσφείς τρόπους διατύπωσης του νοήματος ανάλογα με την επιδιωκόμενη εστίαση και τους επικοινωνιακούς στόχους του κειμένου.

- Να διερευνούν σημασιολογικά ισοδύναμους τρόπους έκφρασης και αντίστοιχες λειτουργίες της Νέας Ελληνικής.
- Να αναζητούν και να ανακαλύπτουν στις δύο γλώσσες δυνατότητες και περιορισμούς (υπάρχουσες και μη υπάρχουσες λειτουργίες), και να οδηγούνται διαλεκτικά στην αναγνώριση ισοδυναμίας και γλωσσικής διαφοράς.
- Να εντάσσουν ένα κείμενο στο οικείο κειμενικό/γραμματειακό είδος, σε συγκεκριμένη εποχή και να εντοπίζουν τα βασικά σημεία της ιδεολογίας του.
- Να αξιοποιούν και να εφαρμόζουν πληροφορίες από άλλες πηγές για την πληρέστερη και συστηματικότερη ανάλυση του κειμένου.
- Να αξιοποιούν τα αρχαιοελληνικά κείμενα στο πλαίσιο διαθεματικών δραστηριοτήτων.

III. Στάσεις:

Οι μαθητές/τριες:

- Αναπτύσσουν ενδιαφέρον, περιέργεια και ικανότητα βιωματικής ανταπόκρισης σε ηθικά ζητήματα και αισθητικά φαινόμενα.
- Αξιολογούν τα αρχαία κείμενα θετικά και τα αντιμετωπίζουν ως πηγή έμπνευσης και προβληματισμού για ζητήματα κοινωνικά, πολιτικά, επιστημονικά, και φιλοσοφικά.
- Αξιοποιούν τα αρχαία κείμενα ως έναυσμα για τη διερεύνηση της πολιτιστικής τους ταυτότητας.
- Αντιλαμβάνονται τη σύγκριση ως θεμελιώδη προϋπόθεση της κατανόησης των πολιτιστικών φαινομένων και της παραγωγής γνώσης. Καλλιεργούν θετική στάση απέναντι στον Άλλο και το Διαφορετικό και συνειδητοποιούν ότι η τακτική της νηφάλιας ανταλλαγής απόψεων, η διαλεκτική διαδικασία και η διεύρυνση της εμπειρίας αποτελεί μηχανισμό που προάγει την αυτογνωσία και συντελεί αποφασιστικά στην εξέλιξη του πολιτισμού.

3. Διδακτική Μεθοδολογία

- I.** Η κειμενοκεντρική προσέγγιση εφαρμόζεται με συνέπεια τόσο στην επιλογή του διδακτικού υλικού (στην ύλη, οι γλωσσικές ασκήσεις για την κατάκτηση συγκεκριμένων φαινομένων θα βρίσκονται σε απόλυτο συσχετισμό με το κείμενο της ενότητας, ή, όπου είναι απαραίτητο, σε συσχετισμό με διδαγμένα κείμενα), όσο και στη μέθοδο διδασκαλίας και αξιολόγησης. Το κείμενο αντιμετωπίζεται ως οργανικό όλον, του οποίου τα μέρη φωτίζονται και ερμηνεύονται αμοιβαία. Η αναφορά στο κείμενο είναι διαρκής κατά την μορφοσυντακτική επεξεργασία, η οποία ακολουθεί την λειτουργική προσέγγιση, δια της οποίας αίρεται η διχοτομία μορφής – περιεχομένου.
- II.** Εισάγεται η δομολειτουργική μέθοδος διδασκαλίας της γλώσσας (γραμματικής). Η Αρχαία Ελληνική αντιμετωπίζεται ως ένα δυναμικό σύστημα επιλογών, όπως και κάθε σύγχρονη γλώσσα. Οι μαθητές και οι μαθήτριες δεν θα πρέπει να μαθαίνουν μεμονωμένα μια χρήση, αλλά θα μαθαίνουν, όπως και για τα Νέα Ελληνικά, ότι κάτι στη γλώσσα μπορεί να διατυπωθεί με πολλούς τρόπους. Πρωταρχικός στόχος, επομένως, της γλωσσικής διδασκαλίας οφείλει να είναι η αναγνώριση των λειτουργιών και της δυναμικής της γλώσσας. (Οι μαθητές και οι μαθήτριες δεν αποστηθίζουν τις ιδιότητες των πτώσεων ή των μετοχών αλλά τα συνδέουν μεταξύ τους σε ένα δυναμικό πλαίσιο).
- III.** Η αποκλειστική διδασκαλία κειμένων ενός μοναδικού γραμματειακού είδους απαιτεί εναλλαγή μεθόδων, στρατηγικών διδασκαλίας και τύπου δραστηριοτήτων, ώστε να αποφεύγεται η μονοτονία. Ενδεικτικά προτείνονται: μετατροπή τριτοπρόσωπης αφήγησης σε πρωτοπρόσωπη ή αντίστροφα, μετατροπή αφηγηματικών σκηνών σε δραματικές, δραματοποίηση, οπτικοποίηση του κειμένου, παράφραση σε σύγχρονο κειμενικό είδος (δημοσιογραφικό ρεπορτάζ, τηλεοπτική είδηση, απομνημόνευμα, θεατρικός μονόλογος, επιστολή, κόμικ), εργασίες τύπου project, συζητήσεις των πρωταγωνιστών των γεγονότων μέσα από φανταστικά ιστολόγια (blogs) κ.ά.
- IV.** Η γλωσσική διδασκαλία εμπλουτίζεται με συνθετικές παρατηρήσεις που καταδεικνύουν την διαχρονική εξέλιξη της ελληνικής γλώσσας. Συμπεράσματα που προϋποθέτουν γνώση της ετυμολογίας και της ιστορίας της γλώσσας εξάγονται με κατάλληλες δραστηριότητες ως ερευνητικά πορίσματα των μαθητών, που έχουν στο μεταξύ αποκτήσει τις κατάλληλες βάσεις. Η γλωσσική διδασκαλία συμπληρώνεται με συστηματικότερο συνδυασμό της γλωσσικής/υφολογικής και αφηγηματολογικής ανάλυσης. Ενθαρρύνονται συγκριτικές προσεγγίσεις που αναδεικνύουν τις προτεραιότητες και τεχνικές κάθε συγγραφέα. Η επεξεργασία του κειμένου μπορεί να περιλαμβάνει ποικιλόμορφες δραστηριότητες (κατά προτίμηση διαλογικού τύπου, με διερεύνηση του κειμένου συνεταιριστικά ή ομαδοσυνεργατικά) που στοχεύουν στην αναγνώριση του τρόπου που τα γλωσσικά στοιχεία (λεξιλόγιο, επαναλήψεις, παραλληλισμός κ.λπ.) χρησιμοποιούνται για τη δόμηση της συνοχής του κειμένου, για την προβολή κάποιων πληροφοριών ως περισσότερο βασικών έναντι άλλων, αναγνώριση του τρόπου που χρησιμοποιείται το λεξιλόγιο για τη δόμηση πτυχών ενός θέματος ή για την εναλλαγή από θέμα σε θέμα, αναγνώριση και αξιοποίηση των λεξιλογικών στοιχείων για τον εντοπισμό της πληροφοριακής οργάνωσης του κειμένου (χρονική, αιτιακή σχέση, ιεραρχική ή παράθεση, αντίθεση, σύγκριση, κ.λπ.), εντοπισμός μετακειμενικών ενδεικτών για την αναγνώριση του τρόπου με τον οποίο ο αφηγητής οργανώνει πληροφοριακά το κείμενό του κ.λπ.
- Η προγραμματική επισήμανση φαινομένων όπως λ.χ. της διαχρονίας του λεξιλογίου της γλώσσας θα πρέπει να αντικατασταθεί από την εντελώς αντίστροφη μέθοδο παραγωγής θεωρίας και χρήσης των δεδομένων της εμπειρίας για εξαγωγή συμπερασμάτων.

V. Η διδασκαλία ενθαρρύνει σε μεγαλύτερο βαθμό την αυτενέργεια και την αυτόνομη μάθηση. Ανατίθενται εργασίες που αφυπνίζουν δημιουργικές ικανότητες των μαθητών και των μαθητριών σε συνδυασμό με την ικανότητα επιλογής των κατάλληλων έντυπων και ηλεκτρονικών πηγών. Σε ορισμένες περιπτώσεις οι μαθητές και οι μαθήτριες μπορούν να οδηγηθούν να κρίνουν μέσω της ανάλυσης των πρωτογενών πηγών την ίδια την εγκυρότητα της βιβλιογραφίας (μετατροπή μαθητών/τριών σε κριτικούς παραγωγούς γνώσης).

VI. Η μετάφραση αποτελεί κομβικό προσόν στον 21^ο αι., εφόσον συμβάλλει στη βαθύτερη επίγνωση του γλωσσικού συστήματος, στην όξυνση της παρατηρητικότητας για τα χαρακτηριστικά του, στην αντιπαράθεση των δύο κόσμων και πολιτισμών, και την ανασύνθεση του ενός μέσα στον άλλο, και στην οικειοποίηση του διαφορετικού και του παρωχημένου, μέσα στο οικείο και το σύγχρονο. Η μετάφραση ουσιαστικά αποτελεί ταυτόχρονα πράξη ερμηνείας. Η συνειδητοποίηση των προβλημάτων της μετάφρασης έχει προπαιδευτικό χαρακτήρα για την κατανόηση της ερμηνευτικής διαδικασίας και εν τέλει της δι-υποκειμενικής και διαπολιτισμικής επικοινωνιακής πράξης. Επίσης προϋποθέτει για τη συζήτηση θεωριών σχετικά με το ρόλο του αναγνώστη στη σύγχρονη θεωρία της λογοτεχνίας.

Ιδιαίτερη σημασία αποδίδεται λοιπόν από θεωρητική και πρακτική άποψη στη διδασκαλία της *μετάφρασης*, που παραδοσιακά κατέχει βασική θέση στη διδασκαλία της Αρχαίας Ελληνικής. Οι επιλογές του συγγραφέα στο συνταγματικό άξονα της δομής μιας πρότασης ή περιόδου, οι μηχανισμοί συνοχής και συνεκτικότητας του κειμένου, τα λοιπά στοιχεία που συγκροτούν την ποιητική γραμματική ενός κειμένου θα επισημαίνονται και θα αναλύονται, ώστε οι μαθητές και οι μαθήτριες να οδηγούνται σταδιακά στη διαπίστωση ότι η σημασιολογική ανάλυση ενός κειμένου δεν εξαντλείται με την λεξιλογική επεξεργασία, να σχηματίζουν πλήρη εικόνα για τη λειτουργία της γλώσσας, και να μπορούν να εκτιμήσουν τις εκφραστικές δυνατότητες και την αισθητική ποιότητα της Νέας Ελληνικής. Σύμφωνα με τη μεθοδολογία, οι μαθήτριες και οι μαθητές θα αναζητούν και θα ανακαλύπτουν στις δύο γλώσσες (νέα ελληνική και αρχαία ελληνική) δυνατότητες και περιορισμούς (υπάρχουσες και μη υπάρχουσες λειτουργίες), και θα οδηγούνται διαλεκτικά στην αναγνώριση ισοδυναμίας και γλωσσικής διαφοράς. Η μετάφραση είναι έργο πολύπλοκο που απαιτεί πολλαπλές αποφάσεις. Αντικείμενο της μετάφρασης είναι η μεταφορά όχι λέξεων, αλλά κειμένου (με όλα τα ειδικά χαρακτηριστικά του). Με τη μέθοδο αυτή οξύνεται η παρατηρητικότητα για γλωσσικά φαινόμενα, αναπτύσσονται δεξιότητες επίλυσης προβλημάτων κατανόησης και μετάφρασης, ενθαρρύνεται η μεταγνωστική διερεύνηση της αντιστοιχίας λειτουργιών των δύο γλωσσών, η κριτική εξέταση των πλεονεκτημάτων και μειονεκτημάτων της προσαρμογής ενός κειμένου σε διαφορετικό πολιτισμικό περικείμενο κ.ο.κ. Επίσης χρήσιμη είναι η συγκριτική παρουσίαση και άλλων μεταφραστικών προσπαθειών του ίδιου κειμένου για την κατανόηση των διαφορετικών γλωσσικών, αισθητικών, ερμηνευτικών, ιδεολογικών προϋποθέσεων και προτεραιοτήτων τα κάθε μιας. Η διαδικασία αυτή έχει ως όρο της επιτυχίας της τον διάλογο, την ομαδική και συνεργατική διερεύνηση και συζήτηση λύσεων, με αξιοποίηση προϋπαρχουσών γνώσεων και συμπλήρωσή τους μέσω στρατηγικών που θα αποφασιστούν επίσης εντός της ομάδας (αναζήτηση υλικού σε λεξικά παντός είδους, ευρητήρια και θησαυρούς ή και σώματα κειμένων).

Ειδικότερα για την Α' και Β' Γυμνασίου πρέπει να αποφεύγεται οποιαδήποτε στοχευμένη μεταφραστική πρακτική. Τα γλωσσικά σχόλια θα πρέπει να αναδεικνύουν τη σημασία των γλωσσικών στοιχείων, και, όπου ενδείκνυται, να προτείνονται λέξεις ή εκφράσεις με αντίστοιχη λειτουργία στη Νέα Ελληνική, με στόχο πρωτίστως την κατανόηση των γλωσσικών φαινομένων του πρωτοτύπου στο πλαίσιο της χρήσης τους. Στη Γ' Γυμνασίου οι μαθητές και οι μαθήτριες εξασκούνται

στη μετάφραση επιλεγμένων προτάσεων που θα επιτρέπουν να αξιολογηθούν οι επιλογές του συγγραφέα (θέση λέξεων, επιλογή λεξιλογίου, σύνταξης, σχημάτων) και να διερευνηθούν οι σημασιολογικά ισοδύναμοι τρόποι έκφρασης και οι αντίστοιχες λειτουργίες της Νέας Ελληνικής. Στην Α΄ Λυκείου προοδευτικά προχωρούν στη μετάφραση ολοκλήρων κειμένων, όχι στο στάδιο της κατάκτησης του νοήματος, αλλά ως επιστέγασμα της συνολικής του γλωσσικής επεξεργασίας. Με την κατάλληλη καθοδήγηση οι μαθητές και οι μαθήτριες θα επιχειρούν να οργανώσουν το κείμενο που παράγουν παρακολουθώντας την οργάνωση του πρωτοτύπου, και λαμβάνοντας υπόψη τις αφηγηματικές του τεχνικές, τις ρητορικές στρατηγικές, στοιχεία ηθοποιίας, γλωσσικού ιδιώματος, επικοινωνιακούς στόχους κ.ο.κ.

Η μετάφραση μπορεί να λειτουργήσει ως άσκηση των μαθητών και των μαθητριών σε διαφορετικού βαθμού οικειοποίηση του κειμένου στο νεότερο πολιτισμό, λ.χ. και σε μεταφράσεις που μέσω διατήρησης λεξιλογικών αρχαϊσμών ή υφολογικά ανοίκειων στοιχείων προδίδουν την προέλευσή της και παραπέμπουν στη διαφορετικότητα του γλωσσικού αλλά και πολιτισμικού κώδικα του πρωτοτύπου κειμένου.

Αποδίδεται ιδιαίτερη σημασία στην ορθή και συνεπή διδασκαλία της μετάφρασης, κατά τρόπο ώστε η μεταφραστική διαδικασία να προάγει την παράλληλη κατάκτηση δύο γλωσσών (Αρχαίας και Νέας Ελληνικής) και προκρίνεται η εισαγωγή της σε ένα στάδιο όπου να προάγει τη μεταγλωσσική επίγνωση των γλωσσικών δομών και των δύο γλωσσών, υποβοηθώντας κυρίως τη συνειδητή εκμάθηση της Αρχαίας Ελληνικής. Ειδικότερα προϋποτίθεται η συνειδητοποίηση ότι η σημασία δεν κατακτάται με την στενή σημασιολογική προσέγγιση του λεξιλογίου, αλλά με την συνολική συγκρότηση του κειμένου ως γλωσσικής και νοηματικής δομής, που αποκαλύπτεται με την ανάλυση φαινομένων από τη σκοπιά επίσης της σύνταξης, πραγματολογίας και κειμενογλωσσολογίας.

Επικουρικά μπορεί να ελεγχθεί και αναδειχθεί η επικοινωνιακή λειτουργικότητα των κειμένων με την δραματοποίηση, εκφραστική ανάγνωση, υπόδυση ρόλων, προσαρμογή και διασκευή των κειμένων σε σύγχρονο επικοινωνιακό πλαίσιο, τη μεταφορά τους σε άλλα κειμενικά είδη, εύχρηστα στο εν λόγω επικοινωνιακό πλαίσιο κ.λπ. (βιωματική προσέγγιση). Επισημαίνεται ότι η διδασκαλία της μετάφρασης στοχεύει πρωτίστως στην παραγωγή γραπτού κειμένου. Η μετάφραση δεν υποκαθιστά την κατάκτηση του νοήματος ενός κειμένου και μέθοδο αξιολόγησης λεξιλογικών ή γραμματικών γνώσεων.

VII. Υπογραμμίζεται ότι απαιτείται μεθοδολογικός πλουραλισμός, ενίοτε και εκλεκτικισμός, ώστε να αξιοποιούνται τα θετικά σημεία κάθε προσέγγισης (ακόμα και των λιγότερο δημοφιλών), να ενεργοποιούνται κλίσεις και μαθησιακά στυλ του συνόλου των μαθητών και μαθητριών, αλλά και να ασκούνται οι διδάσκοντες σε πρακτικές που θα τους επιτρέψουν την βελτίωση και τον εμπλουτισμό των προσωπικών τους τεχνικών και στην ανανέωση της παρουσίας τους. Επισημαίνεται επίσης ότι η μέθοδος δεν είναι αυτοσκοπός, αλλά οφείλει να αντιμετωπίζεται ως μέσο στην υπηρεσία των διδακτικών στόχων, άμεσων και έμμεσων. Σε καμία περίπτωση δεν υποκαθιστά ή αναιρεί τα πρωταρχικά εκπαιδευτικά ιδεώδη της γνώσης και της ολοκλήρωσης της προσωπικότητας των μαθητών και των μαθητριών, έτσι ώστε να προετοιμαστούν κατά το δυνατόν για την ένταξή τους σε ένα ανταγωνιστικό περιβάλλον που επιβραβεύει την διάκριση, την καινοτομία και την ευελιξία αφενός, και για την απόκτηση εφοδίων με στόχο την απόλαυση των αισθητικά άρτιων έργων τέχνης, την διεύρυνση των πνευματικών τους ενδιαφερόντων και την αναζήτηση τρόπων δημιουργικής έκφρασης αφετέρου.

VIII. Τα αρχαιογνωστικά μαθήματα οφείλουν πρωτίστως να διδάσκονται με τρόπο που να τα καθιστά ελκυστικά, προβάλλοντας τη σημασία του αρχαιοελληνικού κόσμου για το σύγχρονο Έλληνα και Κύπριο, και αποφεύγοντας τη μουσειακή αντιμετώπιση του αντικειμένου.

Πίνακες Μεθοδολογίας

1. ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ

- Η γλωσσική διδασκαλία προσομοιάζει κατά το δυνατόν στη διδασκαλία ζωντανών γλωσσών.
- Τα πρώτα κείμενα με τα οποία έρχονται σε επαφή οι μαθητές και οι μαθήτριες είναι προφορικά (αρχικά διάλογοι).
- Δίδεται έμφαση στην ακουστική πρόσληψη και προφορική απαγγελία του κειμένου. Κανένα κείμενο δεν έχει νόημα να μελετάται, εάν δεν μπορεί να αναγνωσθεί ορθά μεγαλοφώνως!
- Εισάγεται η δομολειτουργική προσέγγιση της γραμματικής.
- Η μετάφραση ως μηχανισμός εκμάθησης λεξιλογίου και ελέγχου της κατανόησης δεν έχει προς το παρόν καμία θέση σε αυτό το σύστημα διδασκαλίας. Οι αντιστοιχίες με την Νέα Ελληνική μπορούν να αξιοποιούνται επικουρικά για την διευκρίνιση της σημασίας γλωσσικών φαινομένων.
- Ουδέποτε θα δίδεται στερεότυπος κανόνας μετάφρασης, αλλά πάντοτε η μετάφραση θα στηρίζεται στην ενεργοποίηση διαδικασίας επιλογής με πλαίσιο αναφοράς το κείμενο ως ενότητα (από τη λέξη στη φράση, από τη φράση στο κείμενο).
- Η προγραμματική επισήμανση φαινομένων όπως λ.χ. της διαχρονίας του λεξιλογίου της γλώσσας θα πρέπει να αντικατασταθεί από την εντελώς αντίστροφη μέθοδο παραγωγής θεωρίας και χρήσης των δεδομένων της εμπειρίας για εξαγωγή συμπερασμάτων.

2. ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ (ΣΥΝΟΠΤΙΚΑ)

- ετυμολογικές ασκήσεις μέσω τηλεοπτικού παιχνιδιού
- τηλεοπτικός διάλογος
- δραματοποίηση
- διαγωνισμοί ομιλιών (κυρίως αν το κείμενο είναι ρητορικό)
- θεατρική ανάγνωση
- υπόδυση ρόλου
- εικονογραφημένες ιστορίες
- μέθοδος project
- διδασκαλία κειμένου με ερωτηματολόγιο
- δραματική αφήγηση
- συγκριτική παρουσίαση και άλλων μεταφραστικών προσπαθειών του ίδιου κειμένου για την καλλιέργεια της γλωσσικής ευαισθησίας των μαθητών.
- αντιπαράθεση επιχειρημάτων
- επέκταση της γνώσης μέσω διερεύνησης πηγών, βιβλιογραφίας και ιστοσελίδων
- οπτικοποίηση των κειμένων (οι μαθητές μετατρέπουν ένα κείμενο από γραπτό σε οπτικό ή οπτικοακουστικό)

- παιχνίδι ρόλων
- σχεδιασμός και παρουσίαση αφίσας
- συζήτηση σε κείμενα
- σχεδιασμός δικτυακού τόπου
- ενεργοποίηση προϋπάρχουσας γνώσης
- ανασυνδυασμός (η στρατηγική αυτή αφορά στην ικανότητα του μαθητή να παίρνει γνωστές δομές και να τις αναπροσαρμόζει κατασκευάζοντας σε έκταση μεγαλύτερες προτάσεις).
- χρήση συμφραζομένων για την κατανόηση του νοήματος
- καταιγισμός ιδεών
- αναγνώριση των δομικών στοιχείων του λόγου
- διακειμενικές προσεγγίσεις των αρχαίων ελληνικών κειμένων
- ενσωμάτωση των ΤΠΕ στη διαδικασία της μάθησης για την εξυπηρέτηση στόχων ανωτέρου επιπέδου.

3. Η ΚΕΙΜΕΝΟΚΕΝΤΡΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΩΣ ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΗ ΜΕΘΟΔΟΣ

- Το κείμενο αποτελεί οργανικό σύνολο, του οποίου τα μέρη φωτίζονται και ερμηνεύονται αμοιβαία.
- Προτεραιότητα στο κείμενο χάρη στο οποίο επιχειρείται η συντακτική και η γραμματική επεξεργασία.
- Το κάθε γραμματειακό είδος παρουσιάζει κάποιες τυπολογικές και γλωσσικές ιδιαιτερότητες. Όπως γνωρίζουμε, διαφορετική είναι η δομή και τα εκφραστικά μέσα μιας τραγωδίας και διαφορετικά τα προβλήματα που θίγει από τα αντίστοιχα ενός ρητορικού λόγου ή ενός ιστοριογραφικού κειμένου. Έτσι οι μαθητές και οι μαθήτριες θα προσεγγίζουν το κείμενο προς επεξεργασία με συγκεκριμένες προσδοκίες και σαφείς άξονες γνώσης.

Ως εκ τούτου κατά τη διδασκαλία:

- α. προσεγγίζουμε το κείμενο ολιστικά*
- β. συνεξετάζουμε τη μορφή και το περιεχόμενο*
- γ. δίνουμε ιδιαίτερη σημασία στη δομή του κειμένου*
- δ. διαφοροποιούμε την προσέγγιση των κειμένων ανάλογα με το γραμματειακό είδος αλλά και ανάλογα με το τμήμα που ερμηνεύεται μέσα στο ίδιο το έργο.*

4. Αξιολόγηση

- Πρωτεύων στόχος της αξιολόγησης δεν είναι η βαθμολόγηση των μαθητών και των μαθητριών. Η αξιολόγηση πρέπει να συνιστά *κίνητρο για μάθηση* και όχι φόβητρο. Η αποτελεσματικότερη αξιολόγηση είναι αυτή που δεν εκλαμβάνεται ως τέτοια, που διενεργείται έμμεσα και φυσικά και που τελικά επενδύει τη μαθησιακή διαδικασία με το αναπαλλοτρίωτο στοιχείο της *απόλαυσης της γνώσης*.
- Συνεπώς, χρειάζεται η αξιολόγηση να διαχυθεί στην καθημερινή διδακτική πρακτική ως *διαρκής διαδικασία*. Υπάρχουν μαθητές και μαθήτριες με ικανότητες πρόσκτησης γνώσης, οι οποίοι όμως για διάφορους λόγους δεν ανταποκρίνονται επαρκώς στις απαιτήσεις του παραδοσιακού διαγωνίσματος. Οι εν λόγω μαθητές και οι μαθήτριες δεν πρέπει να αποκλείονται.
- Η αξιολόγηση δεν πρέπει να σχετίζεται μόνο με το αντικείμενο (το «τι» της μάθησης), αλλά να λαμβάνει υπόψη και τη μέθοδο της διδασκαλίας (το «πώς» της μάθησης). Συνεπώς, οι αξιολογητικές διαδικασίες πρέπει να είναι ανάλογες των διδακτικών πρακτικών.
- Οι μέθοδοι αξιολόγησης πρέπει να συνάδουν με τα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα κάθε ενότητας. Τα κριτήρια αξιολόγησης πρέπει να είναι εκ των προτέρων σαφή στους αξιολογούμενους.
- Βασική συνισταμένη της αξιολόγησης είναι και η *αυτοαξιολόγηση*: πρέπει να αναζητηθούν τρόποι να προωθηθεί εντός της τάξης η συμμετοχή των μαθητών και μαθητριών στην ίδια τους την «εξέταση».

Το παραδοσιακό διαγώνισμα διατηρεί την αξία του ως συνθετική διαδικασία. Πρέπει όμως να πλαισιωθεί με διαδικασίες *διαρκούς, ενεργητικής και δημιουργικής αξιολόγησης*, οι οποίες να διαγιγνώσκουν την εμπέδωση δεξιοτήτων πέραν της αποστήθισης.

ΞΕΝΕΣ ΓΛΩΣΣΕΣ

**ΑΓΓΛΙΚΑ
ΠΡΟΔΗΜΟΤΙΚΗΣ
ΚΑΙ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ**

1. Εισαγωγή

Γενικός σκοπός του μαθήματος είναι οι μαθητές/τριες να αναπτύξουν θετικές στάσεις απέναντι στα Αγγλικά και στις ξένες γλώσσες γενικότερα και να αποκτήσουν βασική διαπολιτισμική αντίληψη και διαπολιτισμικές δεξιότητες καθώς και γενικές επικοινωνιακές δεξιότητες, ώστε να χρησιμοποιούν τα Αγγλικά με δημιουργικό τρόπο για ουσιαστική επικοινωνία σε ποικίλες καθημερινές περιστάσεις.

Η εκμάθηση ξένων γλωσσών είναι βασική προϋπόθεση επιτυχίας σε μια ανταγωνιστική, μοντέρνα, δυναμική Ευρωπαϊκή κοινωνία η οποία αλλάζει συνεχώς και έχει ως βασική επιδίωξη την ενδυνάμωση της επικοινωνίας μεταξύ των Ευρωπαίων πολιτών, την προαγωγή της Ευρωπαϊκής ενότητας, της γλωσσικής ισότητας και της πολυγλωσσίας.

Η ικανότητα επικοινωνίας μέσω μιας ξένης γλώσσας είναι μια από τις βασικές ικανότητες οι οποίες απαιτούνται από όλους τους Ευρωπαίους πολίτες. Εκτός από την κινητικότητα, και τα επαγγελματικά οφέλη, η εκμάθηση ξένων γλωσσών προάγει την αποδοχή και την κατανόηση διαφορετικών πολιτισμών και είναι η οδός για μια πολυγλωσσική Ευρώπη πολλών διαφορετικών εθνών, κοινοτήτων, πολιτισμών και γλωσσικών ομάδων.

Οι θετικές στάσεις και το άνοιγμα προς άλλες γλώσσες και πολιτισμούς αναπτύσσεται καλύτερα στη νεαρή ηλικία και είναι ένας από τους κύριους λόγους που η Ευρωπαϊκή Ένωση προάγει έντονα την εκμάθηση ξένων γλωσσών από την πολύ νεαρή ηλικία. Εκτός από την ανάπτυξη των ικανοτήτων τους στην ξένη γλώσσα, τα παιδιά μπορούν να κερδίσουν αρκετά επιπρόσθετα οφέλη από την πρώιμη εκμάθηση γλωσσών. Στην πραγματικότητα, η πρώιμη εκμάθηση ξένης γλώσσας προάγει θετικές στάσεις και έχει γνωστικά και πρακτικά οφέλη.

Τα γνωστικά οφέλη περιλαμβάνουν την ικανότητα των παιδιών να προσλαμβάνουν με ευκολία και να αναπαράγουν την προφορά, την προσωδία και το ρυθμό της ξένης γλώσσας. Επίσης, τα γνωστικά οφέλη περιλαμβάνουν και την ικανότητα των παιδιών να ανέχονται τα αισθήματα ασάφειας και αβεβαιότητας που μπορεί να νοιώθει κάποιος όταν βρίσκεται σε ένα άγνωστο γλωσσικό περιβάλλον. Αυτή η ικανότητα των παιδιών τους επιτρέπει να πάρουν την εμπειρία της ξένης γλώσσας χωρίς άγχος και να αποδέχονται εύκολα γλωσσικές ιδιαιτερότητες που μπορεί να συγκρούονται με τις προϋπάρχουσες γνώσεις και εμπειρίες των παιδιών. Τέλος, πρόσφατες εξελίξεις σε νευρολογικές μελέτες άρχισαν να δείχνουν μια ποικιλία από γνωστικά οφέλη για την εκμάθηση ξένης γλώσσας από την πολύ νεαρή/πρώιμη ηλικία.

Τα πρακτικά οφέλη επικεντρώνονται κυρίως στο γεγονός ότι τα παιδιά μπορεί να έχουν περισσότερο χρόνο να πειραματιστούν και να μάθουν την ξένη γλώσσα. Επεκτείνοντας το χρόνο στον οποίο τα παιδιά πρέπει να μάθουν τη ξένη γλώσσα είναι ένας από τους βασικούς παράγοντες που μπορούν να διασφαλίσουν την επιτυχία στην εκμάθηση ξένων γλωσσών. Επιπρόσθετα, ο επιπλέον χρόνος για εκμάθηση γλώσσας δίνει ευκαιρίες για συχνή ανακύκλωση της γλώσσας και για εκμάθηση μέσω εμπειρικών δραστηριοτήτων, προσφέροντας έτσι περισσότερες ευκαιρίες στους μαθητές να εμπλακούν ουσιαστικά στη διαδικασία εκμάθησης της ξένης γλώσσας.

Τα οφέλη που αποκτούνται όσον αφορά στις στάσεις των παιδιών είναι επίσης πολύ σημαντικά. Τα μικρά παιδιά δεν έχουν ακόμη σχηματίσει έντονες στάσεις και έτσι είναι πιο ανοικτά και πιο δεκτικά σε άλλους λαούς και καινούριους πολιτισμούς. Αυτό ίσως οδηγεί στο σημαντικότερο όφελος της πρώιμης εκμάθησης ξένης γλώσσας, το οποίο είναι η ανάπτυξη δια βίου θετικών στάσεων προς άλλες γλώσσες και πολιτισμούς.

Το Πρόγραμμα Σπουδών ανταποκρίνεται σε αυτές τις εξελίξεις και τις σύγχρονες απαιτήσεις της εκπαίδευσης. Η Κύπρος είναι πολυπολιτισμική χώρα. Συνεπώς, είναι πολύ σημαντικό να γνωρίσουν οι μαθητές άλλες γλώσσες και πολιτισμούς, να είναι ανοιχτοί και δεκτικοί και να σέβονται άλλους λαούς και πολιτισμούς. Η εκμάθηση ξένων γλωσσών μπορεί να διευρύνει την προοπτική των παιδιών για τον κόσμο. Συνεπώς, η πρώιμη εκμάθηση ξένων γλωσσών δεν είναι μόνο μέσο ενίσχυσης της επαγγελματικής επιτυχίας και της κινητικότητας, αλλά μια βασική ανάγκη για την ανάπτυξη του σύγχρονου πολίτη της Κύπρου.

2. Δομή Προγράμματος Σπουδών

2.1. Βασικοί άξονες του Αναλυτικού Προγράμματος και Πρόγραμμα Σπουδών Αγγλικής Γλώσσας της Προδημοτικής και Δημοτικής Εκπαίδευσης

Το Πρόγραμμα Σπουδών των Αγγλικών της Προδημοτικής και Δημοτικής Εκπαίδευσης είναι οργανωμένο και δομημένο σύμφωνα με τις βασικές αρχές του «Αναλυτικού Προγράμματος για τα Δημόσια Σχολεία της Κυπριακής Δημοκρατίας» και εδράζεται σε τρεις βασικούς άξονες που αφορούν:

α. Ένα συνεκτικό και επαρκές σώμα γνώσεων.

Με τη διδασκαλία του μαθήματος επιδιώκεται οι μαθητές και οι μαθήτριες να αποκτήσουν ένα συνεκτικό και επαρκές σώμα γνώσεων με σκοπό να επιτευχθεί:

- Η επαρκής πρόσληψη και κατανόηση της Αγγλικής γλώσσας στα επίπεδα που προβλέπονται στο Πρόγραμμα Σπουδών.
- Η διεύρυνση των γνώσεων και των εμπειριών των μαθητών με στοιχεία από άλλους πολιτισμούς.

β. Καλλιέργεια αξιών, υιοθέτηση στάσεων και επίδειξη συμπεριφορών, που απαρτίζουν τη σύγχρονη δημοκρατική πολιτότητα.

Με τη διδασκαλία του μαθήματος επιδιώκεται οι μαθητές και οι μαθήτριες να διαμορφώσουν αξίες-στάσεις που να ενδυναμώνουν:

- Την αυτογνωσία και την αυτοεκτίμηση των παιδιών αλλά και τη αποδοχή της διαφορετικότητας και το σεβασμό των ανθρώπων με διαφορετική γλώσσα και πολιτισμό.
- Τη συνειδητοποίηση της πολιτισμικής διαφοράς, με τρόπο που να συμβάλει στη βελτίωση της αμοιβαίας κατανόησης των λαών μέσω της αξιοποίησης της γλωσσικής και πολιτισμικής ποικιλομορφίας.
- Την καλλιέργεια ενός αισθήματος κοινωνικής δικαιοσύνης και αρνητικής στάσης απέναντι σε φαινόμενα ξενοφοβίας, ρατσισμού και μισαλλοδοξίας.
- Την κοινωνικοποίηση των μαθητών με τρόπο που να διασφαλίζει ευαισθησία στη διαχείριση των φαινομένων ετερότητας των σύγχρονων πολυπολιτισμικών κοινωνιών.

γ. Καλλιέργεια ιδιοτήτων, ικανοτήτων, δεξιοτήτων που απαιτούνται από την κοινωνία του 21ου αι. – ικανότητες κλειδιά.

Με τη διδασκαλία του μαθήματος επιδιώκονται:

- Η δυνατότητα για βασική επικοινωνία και διάδραση, προφορική και γραπτή όσον αφορά καθημερινές καταστάσεις και ενδιαφέροντα από τη ζωή των παιδιών.
- Η ικανότητα της ενσυναίσθησης και οι δεξιότητες διαπροσωπικής επικοινωνίας, καθώς και η ετοιμότητα να αναζητούν εναλλακτικούς τρόπους έκφρασης.

- Η ικανότητα να αναγνωρίζουν μηχανισμούς/στρατηγικές μάθησης και να τους αξιοποιούν για την παραπέρα ανάπτυξη των γλωσσικών τους ικανοτήτων.
- Η δεξιότητα δημιουργικής χρήσης της γλώσσας και μεγιστοποίησης της εφαρμογής των ικανοτήτων και γνώσεών τους για καλύτερη επικοινωνία.
- Η δεξιότητα καλής και εποικοδομητικής συνεργασίας.

2.2 Θεματικές Ενότητες

Στάδιο 1: Προδημοτική, Α' και Β' τάξη του Δημοτικού Σχολείου (Επίπεδο Α1.0)

Σε αυτό το στάδιο η ξένη γλώσσα δεν εισάγεται ως ξεχωριστό μάθημα αλλά γίνεται μέρος της καθημερινής ζωής των παιδιών στο σχολείο. Η εισαγωγή της ξένης γλώσσας πραγματοποιείται σταδιακά μέσα από σύντομες περιόδους επαφής και αλληλεπίδρασης με τη γλώσσα. Η εισαγωγή της ξένης γλώσσας μπορεί να ξεκινήσει με περιόδους 10-15 λεπτών δύο με τρεις φορές τη βδομάδα και σταδιακά να αυξηθεί σε περιόδους 25-30 λεπτών, ενώ μπορούν να υπάρξουν επιπρόσθετες σύντομες επαφές με την ξένη γλώσσα κατά τη διάρκεια της μέρας μέσα από τραγούδια ή παιχνίδια τα οποία μπορούν να πραγματοποιηθούν στα ενδιάμεσα άλλων δραστηριοτήτων.

Η ξένη γλώσσα συνδέεται λοιπόν με άλλα Προγράμματα Σπουδών. Μαθήματα όπως ο Σχεδιασμός και Τεχνολογία ή η Τέχνη είναι ιδιαίτερα κατάλληλα και προσφέρουν στα παιδιά την ευκαιρία να μάθουν την ξένη γλώσσα αβίαστα μέσω πρακτικών δραστηριοτήτων όπως τη ζωγραφική και τις κατασκευές.

Ο σκοπός της εισαγωγής μιας ξένης γλώσσας στην πρώιμη ηλικία είναι κυρίως η διαμόρφωση θετικών στάσεων από μέρους των παιδιών απέναντι στις ξένες γλώσσες καθώς και της ανάπτυξης θετικών αντιλήψεων και της παιδικής θετικής περιέργειας για άλλους λαούς και πολιτισμούς.

Σε αυτό το στάδιο τα παιδιά μαθαίνουν μέσα από διασκεδαστικές δραστηριότητες, οι οποίες είναι κατάλληλες για τη φύση και ηλικία τους, όπως παιχνίδια, τραγούδια, χειροτεχνίες και ιστορίες-παραμύθια. Οι δραστηριότητες αυτές αρέσουν στα παιδιά και προωθούν την εκμάθηση της ξένης γλώσσας επιτυγχάνοντας ταυτόχρονα την ανάπτυξη των παιδιών σε όλα τα επίπεδα: νοητικό, σωματικό και συναισθηματικό.

Οι δραστηριότητες που χρησιμοποιούνται συνδέονται πάντα με άλλους στόχους/θέματα του Προγράμματος Σπουδών εξυπηρετώντας ταυτόχρονα δύο στόχους: την ανάπτυξη της ικανότητας των παιδιών στην ξένη γλώσσα και την επίτευξη άλλων στόχων του Προγράμματος Σπουδών, ανάλογα με το μάθημα στα πλαίσια του οποίου γίνονται οι δραστηριότητες. Για παράδειγμα, τα παιδιά μπορούν να αναπτύξουν τις ικανότητές τους στην ξένη γλώσσα κατά τη διάρκεια μαθημάτων όπως Σχεδιασμός και Τεχνολογία, Μουσική, Τέχνη ή Επιστήμη.

Η εκμάθηση των Αγγλικών κατά τα πρώτα δύο χρόνια δεν περιλαμβάνει ανάπτυξη δεξιοτήτων ανάγνωσης και παραγωγής γραπτού λόγου στην ξένη γλώσσα. Τα παιδιά έρχονται σε επαφή με τη χρήση του λατινικού αλφαβήτου κατά τον τρίτο χρόνο διδασκαλίας της ξένης γλώσσας (Β' τάξη Δημοτικού). Στη Β' τάξη χρειάζεται να γίνει εξάσκηση στη γραφή αφού τα παιδιά χρειάζονται χρόνο για να συνηθίσουν το λατινικό αλφάβητο και για να μάθουν να το γράφουν με σωστές κινήσεις. Αυτή η διαδικασία γίνεται μέσα από διάφορες διασκεδαστικές δραστηριότητες αντιγραφής καθώς και άλλων γλωσσικών παιχνιδιών.

Η ανάπτυξη διαπολιτισμικής αντίληψης και η ενασχόληση με θέματα που έχουν σχέση με ξένους πολιτισμούς πρέπει να αποτελούν αναπόσπαστο μέρος της διαδικασίας μάθησης της ξένης γλώσσας, πά-

να φυσικά σε επίπεδα κατάλληλα για την ωριμότητα των παιδιών. Ενδιαφέροντα διαπολιτισμικά θέματα μπορούν να ενταχθούν κατά τη διάρκεια των μαθημάτων. Για παράδειγμα, τα παιδιά μπορούν να κατασκευάσουν jack-o-lanterns για τη γιορτή του Halloween ή να παίξουν το παραδοσιακό κυνηγητό πασχαλινού αβγού που γίνεται το Πάσχα σε Αγγλία και Αμερική. Μπορούν να μάθουν παραδοσιακά τραγούδια και να παίξουν παραδοσιακά παιχνίδια από άλλες χώρες. Άλλες δραστηριότητες μπορεί να είναι η γνωριμία των παιδιών με ξένα ονόματα, η επαφή τους με παραδοσιακά ποιημάτια και τραγούδια από διάφορες χώρες καθώς και η συζήτηση για ομοιότητες και διαφορές που υπάρχουν μεταξύ παραδοσιακών εκδηλώσεων και εθίμων της Κύπρου και άλλων χωρών.

Το Πρόγραμμα Σπουδών πιο κάτω υποδεικνύει το ελάχιστο επίπεδο ενεργητικής παραγωγής της ξένης γλώσσας στο οποίο θα πρέπει να φτάσουν τα παιδιά. Η γλώσσα την οποία θα μπορούν να κατανοήσουν τα παιδιά στο τέλος αυτού του σταδίου έχει μεγαλύτερο εύρος και περιλαμβάνει γλωσσικά στοιχεία, τόσο από το μάθημα μέσω του οποίου διδάχτηκαν τα Αγγλικά, όσο και κοινωνικά γλωσσικά στοιχεία ή στοιχεία τα οποία χρησιμοποιεί ο εκπαιδευτικός κατά τη διάρκεια ολόκληρης της σχολικής χρονιάς όπως: *show me, touch, point to* κ.λπ.

Η παραγωγή λόγου μπορεί επίσης να είναι μεγαλύτερη από αυτήν που αναφέρεται πιο κάτω, αφού εξαρτάται από τις ικανότητες των παιδιών καθώς και από τα θέματα με τα οποία θα ασχοληθούν κατά τη διάρκεια της χρονιάς.

Θεματικές Ενότητες	Στρατηγικές Μάθησης	Διαπολιτισμικές Πτυχές
Χαιρετισμοί Ο εαυτός μου Αριθμοί από 1 μέχρι το 10 Χρώματα Κατοικίδια, ζώα της φάρμας, άγρια ζώα Απλές οδηγίες Ευχές για διάφορες γιορτές (Χριστούγεννα, Πάσχα) Η οικογένειά μου Το σχολείο και η τάξη μου Πράγματα που μου αρέσουν και πράγματα που δε μου αρέσουν Μέρες, μήνες, εποχές	<p>Δε φοβάμαι την αβεβαιότητα που μπορεί να υπάρχει όταν δεν καταλαβαίνω κάτι</p> <p>Χρησιμοποιώ χειρονομίες και εκφράσεις προσώπου για να αντιληφθώ ή και να μεταδώσω το νόημα που θέλω</p> <p>Μπορώ να δείξω (στη δασκάλα/ στο φίλο μου) ότι δεν έχω κατανοήσει κάτι σημαντικό</p> <p>Μπορώ να ζητήσω βοήθεια</p> <p>Μπορώ να χρησιμοποιήσω είτε τη μητρική μου γλώσσα ή να δημιουργήσω λέξεις για να καταφέρω να επικοινωνήσω στην ξένη γλώσσα</p>	<p>Παραδοσιακά ποιημάτια-τραγουδάκια Δραστηριότητες με κουκλάκια-μαριονέτες χρησιμοποιώντας ονόματα παιδιών από διάφορες χώρες (e.g. Ahmed, Henry, Jose, Rajiv, etc.)</p> <p>Αγαπημένα κατοικίδια σε διάφορες χώρες</p> <p>Εποχιακά έθιμα διαφόρων χωρών</p> <p>Οικογένειες από διάφορες χώρες</p> <p>Ιστορίες/παραμύθια άλλων πολιτισμών καθώς και διεθνής παιδική λογοτεχνία</p>

Στάδιο 2ο : Γ' και Δ' τάξη Δημοτικού (Επίπεδο A1.1 και A1.2)

Η εκμάθηση της ξένης γλώσσας είναι και πάλι δυνατόν να γίνεται μέσα από άλλα μαθήματα του Αναλυτικού Προγράμματος όπως Σχεδιασμός και Τεχνολογία, Τέχνη, Μουσική, Επιστήμη ή Γεωγραφία. Ταυτόχρονα, ενισχύεται μέσα από ξεχωριστά μαθήματα ξένης γλώσσας κατά τη διάρκεια των οποίων δίνεται έμφαση αποκλειστικά σε γλωσσικά θέματα, έτσι ώστε τα παιδιά να έχουν την ευκαιρία να μεγιστοποιήσουν την επαφή τους με την ξένη γλώσσα.

Οι δεξιότητες κατανόησης και παραγωγής γραπτού λόγου καταλαμβάνουν τώρα ένα σημαντικό μέρος του μαθήματος, έτσι ώστε να υπάρχει ισορροπία μεταξύ των τεσσάρων γλωσσικών δεξιοτήτων. Η ανάπτυξη των δύο αυτών δεξιοτήτων αναμένεται να ενισχύσει την όλη διαδικασία της μάθησης.

Ευκαιρίες για διερεύνηση διαπολιτισμικών πτυχών και προαγωγή της διαπολιτισμικής αντίληψης δίνονται όπου είναι δυνατόν. Για παράδειγμα, μπορεί να γίνει συζήτηση για γιορτές-εκδηλώσεις που γίνονται σε άλλες χώρες και είναι μάλλον άγνωστες στα παιδιά όπως St.Patrick's day (Ιρλανδία), Thanksgiving (ΗΠΑ), Diwali (Ινδία), κ.λπ. Άλλες πτυχές από διάφορους πολιτισμούς που μπορούν να μελετηθούν από τα παιδιά είναι μυθικά-φανταστικά πλάσματα από διάφορους πολιτισμούς ή παραδοσιακοί μύθοι-παραμύθια. Τέλος, η διερεύνηση στοιχείων άλλων πολιτισμών, καθώς και η χρήση της ξένης γλώσσας ως γέφυρας μεταξύ λαών και πολιτισμών, μπορούν να διευκολυνθούν με τη χρήση της τεχνολογίας και την ηλεκτρονική επικοινωνία μέσω του διαδικτύου.

Θεματικές Ενότητες	Στρατηγικές Μάθησης	Διαπολιτισμικές Πτυχές
Ο εαυτός μου Αντικείμενα και ζώα Η ώρα Αριθμοί από το 20 μέχρι το 100 Διάφορα σημαντικά γεγονότα Πράγματα που μπορώ να κάνω Πράγματα που μου αρέσουν και πράγματα που δε μου αρέσουν Ο καιρός Φανταστικά-μυθικά πλάσματα Περιγράψω ανθρώπους Ιστορίες / Παραμύθια Αγαπημένα πράγματα και φαγητά Ρούχα Το σπίτι μου	Δε φοβάμαι την αβεβαιότητα που μπορεί να υπάρχει όταν δεν καταλαβαίνω κάτι Χρησιμοποιώ χειρονομίες και εκφράσεις προσώπου για να αντιληφθώ ή και να μεταδώσω το νόημα που θέλω Μπορώ να δείξω (στη δασκάλα/στο φίλο μου) ότι δεν έχω κατανοήσει κάτι σημαντικό Μπορώ να ζητήσω βοήθεια Μπορώ να χρησιμοποιήσω είτε τη μητρική μου γλώσσα ή να δημιουργήσω λέξεις για να καταφέρω να επικοινωνήσω στην ξένη γλώσσα Χρησιμοποιώ εικόνες για την καλύτερη κατανόηση των κειμένων	Κατά τη διάρκεια της χρονιάς: Οι μαθητές ανταλλάσσουν απλές διαπολιτισμικές εμπειρίες με παιδιά από διάφορες χώρες (μέσω του διαδικτύου e-pals / pen pals) Γεγονότα-εορτασμοί που γίνονται σε διάφορα μέρη του κόσμου: π.χ. Carnival (Brazil, Cyprus, Greece), Saint Patrick's day (Ireland), Hanami (Japan), Ramadan (Muslim world), Diwali (Hindu celebration) Φανταστικά-μυθικά πλάσματα από διάφορες χώρες: e.g. the Minotaur, Cyclops (ancient Greece), Bigfoot/Sasquatch (USA), fairies (England), leprechaun (Ireland) Παιδική Λογοτεχνία από όλο τον κόσμο Σχολικές στολές σε διάφορα μέρη του κόσμου

Θεματικές Ενότητες	Στρατηγικές Μάθησης	Διαπολιτισμικές Πτυχές
<p>Το σχολείο μου</p> <p>Η γειτονιά μου</p> <p>Οι συνήθειές μου</p> <p>Χώρες και εθνικότητες</p> <p>Αγαπημένα πρόσωπα</p>	<p>Χρησιμοποιώ εικονογραφημένο λεξικό</p>	<p>Σπίτια και σχολεία σε διάφορα μέρη του κόσμου</p> <p>Από τι είναι φτιαγμένα πόσα δωμάτια, δασκάλους, μαθητές έχουν, κ.λπ.</p> <p>Παραδοσιακές γειτονιές σε διάφορα μέρη του κόσμου.</p> <p>Η καθημερινή ζωή των ανθρώπων σε διάφορες χώρες</p>

Στάδιο 3: Ε' και Στ' τάξη (Επίπεδο A1.2 και A2)

Σε αυτό το στάδιο υπάρχουν ξεχωριστά μαθήματα εκμάθησης της ξένης γλώσσας (Αγγλικών). Εντούτοις, η αλληλεπίδραση και η επαφή των παιδιών με την ξένη γλώσσα μπορεί να μεγιστοποιηθεί μέσα από τη διδασκαλία διαφόρων θεμάτων του Προγράμματος Σπουδών με τη χρήση της ξένης γλώσσας.

Θεματικές Ενότητες	Στρατηγικές Μάθησης	Διαπολιτισμικές Πτυχές
<p>Δραστηριότητες που μου αρέσει και δε μου αρέσει να κάνω-</p> <p>Δραστηριότητες στις οποίες έχω ταλέντο</p> <p>Το σχολείο</p> <p>Λέω την ώρα</p> <p>Μια ιστορία (κινούμενα σχέδια, ταινία ή εικονογραφημένο βιβλίο) Σε ένα κατάστημα</p> <p>Μια συνηθισμένη μέρα</p> <p>Είμαι άρρωστος!</p> <p>Συναισθήματα</p> <p>Συμβουλές και κανόνες</p> <p>Εφευρέτης / Δημιουργός (δίνω οδηγίες για να φτιαχτεί κάτι)</p> <p>Σημαντικά γεγονότα</p> <p>Ζώα από διάφορες χώρες / Ζώα υπό εξαφάνιση</p> <p>Άνθρωποι και αντικείμενα στο παρελθόν</p>	<p>Δε φοβάμαι την αβεβαιότητα που μπορεί να υπάρχει όταν δεν καταλαβαίνω κάτι</p> <p>Χρησιμοποιώ χειρονομίες και εκφράσεις προσώπου για να αντιληφθώ ή και να μεταδώσω το νόημα που θέλω</p> <p>Μπορώ να δείξω (στη δασκάλα/στο φίλο μου) ότι δεν έχω κατανοήσει κάτι σημαντικό</p> <p>Μπορώ να ζητήσω βοήθεια</p> <p>Μπορώ να χρησιμοποιήσω είτε τη μητρική μου γλώσσα ή να δημιουργήσω λέξεις για να καταφέρω να επικοινωνήσω στην ξένη γλώσσα</p> <p>Χρησιμοποιώ εικόνες και τη διάταξη ενός κειμένου για καλύτερη κατανόηση του νοήματος</p>	<p>Ανταλλαγή διαπολιτισμικών εμπειριών με παιδιά από διάφορες χώρες (μέσω διαδικτύου)</p> <p>Σύγκριση ωρολογίων σχολικών προγραμμάτων με διάφορες χώρες</p> <p>Συγγραφή ιστορίας σε συνεργασία με παιδιά από άλλες χώρες (e-pals/pen-pals)</p> <p>Καθημερινές δραστηριότητες παιδιών από διάφορες χώρες και πολιτισμούς</p> <p>Σημαντικές ημερομηνίες, γεγονότα και εορτασμοί διαφόρων χωρών e.g. Independence day (USA), Guy Fawkes night (UK)</p> <p>Κτίρια και μέρη σε διάφορες χώρες του κόσμου e.g. the longest river / the tallest building</p> <p>Ζώα που είναι υπό εξαφάνιση π.χ Monachus, monachus (Greece/Mediterranean) / Panda (China) / Siberian Tiger (Russia) / Black Rhino (Africa) / κ.λπ.</p>

Θεματικές Ενότητες	Στρατηγικές Μάθησης	Διαπολιτισμικές Πτυχές
<p>Ζώα που έζησαν στο παρελθόν</p> <p>Ενδιαφέρουσες ιστορίες</p> <p>Προηγούμενες διακοπές</p> <p>Ενδιαφέροντα μέρη</p> <p>Συνταγές</p> <p>Επαγγέλματα</p> <p>Διάσημες προσωπικότητες του παρελθόντος</p> <p>Πώς θα είναι το μέλλον;</p>	<p>Αντιλαμβάνομαι το νόημα άγνωστων προφορικών ή γραπτών λέξεων από το συγκείμενο</p> <p>Χρησιμοποιώ λεξικό (σε έντυπη και ηλεκτρονική μορφή)</p> <p>Χρησιμοποιώ απλή περιφραση</p>	<p>Πόλεις και ενδιαφέρουσες περιοχές διαφόρων χωρών</p> <p>Παραδοσιακές συνταγές</p> <p>Διάσημες προσωπικότητες από διάφορα μέρη του κόσμου (ίσως από χώρες στις οποίες οι μαθητές έχουν συγγενείς ή για τις οποίες δείχνουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον)</p> <p>Παραδοσιακοί θρύλοι από διάφορα μέρη του κόσμου</p>

2.3 Δείκτες Επιτυχίας - Στόχοι

Το Πρόγραμμα Σπουδών αναπτύχθηκε σε γενικές γραμμές με βάση τα επίπεδα γλωσσικής επάρκειας που προτείνονται στο Κοινό Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Αναφοράς (ΚΕΠΑ). Υπάρχει πρόνοια για μια ενιαία και κοινή προσέγγιση διδασκαλίας και εκμάθησης της Αγγλικής γλώσσας με τη Μέση Εκπαίδευση έτσι ώστε να υπάρχει μια ομαλή συνέχιση της εκμάθησης της γλώσσας από την προδημοτική στο δημοτικό και από το δημοτικό στο γυμνάσιο και λύκειο.

Περισσότερες λεπτομέρειες σχετικά με το τι αναμένεται από τα παιδιά στα διάφορα στάδια της Προδημοτικής και Δημοτικής Εκπαίδευσης δίνονται πιο κάτω. Αναμένεται ότι όλα τα παιδιά τελειώνοντας το Δημοτικό Σχολείο θα έχουν καλύψει ικανοποιητικά το επίπεδο A1, ενώ δίνεται η ευκαιρία στους πιο ικανούς μαθητές να μπορούν να κινηθούν στο στάδιο A2 κατά τη διάρκεια της Ε΄ ή Στ΄ τάξης του Δημοτικού Σχολείου.

Τα κάθε επίπεδο έχει διαιρεθεί στα πιο κάτω στάδια για να διαφαιίνεται η εξέλιξη των παιδιών κατά επίπεδο.

A1			A2	
A1.0	A1.1	A1.2	A2.1	A2.2

Δεξιότητες προφορικού λόγου:

Οι μαθητές/τριες θα πρέπει να μπορούν:

- Να πειραματιστούν και να εξασκηθούν με τους νέους ήχους της καινούριας γλώσσας.
- Να επικοινωνήσουν με απλό τρόπο (χειρονομίες, κοινωνική συμμετοχή σε ομάδες, κ.λπ.).
- Να θέτουν και να απαντούν ερωτήσεις για γνωστά θέματα.
- Να επικοινωνούν σε απλές κοινωνικές περιστάσεις.

Δεξιότητες κατανόησης προφορικού λόγου:

Οι μαθητές/τριες θα πρέπει να μπορούν:

- Να εντοπίζουν και να ανταποκρίνονται σε νέους ήχους, ρίμες και ρυθμούς της νέας γλώσσας.
- Να καταλαβαίνουν απλές συνομιλίες στην ξένη γλώσσα.
- Να ανταποκρίνονται σε απλές οδηγίες.
- Να μπορούν να παρακολουθήσουν μια απλή ιστορία η οποία συνοδεύεται με εποπτικά μέσα και ζωντανή διήγηση (προσωδία, εκφράσεις προσώπου, αλλαγές φωνής).

Δεξιότητες κατανόησης γραπτού λόγου:

Οι μαθητές/τριες θα πρέπει να μπορούν:

- Να αναγνωρίζουν το λατινικό αλφάβητο.
- Να αναγνωρίζουν τη γραπτή μορφή μερικών βασικών λέξεων (ονόματα, αντικείμενα τάξης).

Δεξιότητες γραπτού λόγου:

Οι μαθητές/τριες θα πρέπει να μπορούν:

- Να γράφουν τα γράμματα του λατινικού αλφαβήτου με τις σωστές κινήσεις.
- Να αντιγράφουν σωστά λέξεις.

Στρατηγικές Μάθησης:

Οι μαθητές/τριες θα πρέπει να μπορούν:

- Να αποδίδουν νόημα σε άγνωστες λέξεις και φράσεις.
- Να χρησιμοποιούν χειρονομίες και εκφράσεις προσώπου για να αντιληφθούν ή και να μεταδώσουν το νόημα.
- Να δέχονται χωρίς αγωνία ή φόβο την ασάφεια που μπορεί να υπάρχει σε ένα άγνωστο γλωσσικό περιβάλλον (άγνωστες λέξεις κ.λπ.).
- Να μπορούν να δείξουν ότι δεν έχουν κατανοήσει κάτι σημαντικό (οδηγίες, κ.λπ.).

- Να μπορούν να ζητήσουν βοήθεια (ίσως στη μητρική γλώσσα).
- Να μπορούν να χρησιμοποιούν είτε τη μητρική τους γλώσσα είτε τη δημιουργία λέξεων για να καλύπτουν πιθανόν κενά στην προσπάθειά τους να επικοινωνήσουν στην ξένη γλώσσα.

Διαπολιτισμική αντίληψη:

Οι μαθητές/τριες θα πρέπει να μπορούν:

- Να αντιληφθούν ότι υπάρχουν διαφορετικές γλώσσες οι οποίες χρησιμοποιούνται στην Κύπρο και στον κόσμο γενικότερα.
- Να σέβονται και να δείχνουν περιέργεια προς άλλες γλώσσες.
- Να απολαμβάνουν τους ήχους άλλων γλωσσών (όχι μόνο των Αγγλικών)
- Να κατανοήσουν ότι υπάρχουν ομοιότητες όπως και διαφορές στην καθημερινή ζωή διαφόρων πολιτισμών.

Στάδιο 2ο: Γ' και Δ' τάξη Δημοτικού (Επίπεδο Α1.1 και Α1.2)

Δεξιότητες προφορικού λόγου:

Οι μαθητές/τριες θα πρέπει να μπορούν:

- Να θέτουν και να απαντούν απλές ερωτήσεις για προσωπικές πληροφορίες και άλλα συγκεκριμένα και γνωστά θέματα που έχουν διδαχθεί.
- Να χρησιμοποιούν ένα βασικό λεξιλόγιο (λέξεις και φράσεις) σχετικά με προσωπικές πληροφορίες και άλλα συγκεκριμένα και γνωστά θέματα που έχουν διδαχθεί.
- Να έχουν κάποιο περιορισμένο έλεγχο απλών γραμματικών στοιχείων και δομών πρότασης.
- Να συνδέουν λέξεις με βασικά συνδετικά όπως: και, αλλά.

Δεξιότητες κατανόησης προφορικού λόγου:

Οι μαθητές/τριες θα πρέπει να μπορούν:

- Να κατανοούν προφορικό λόγο ο οποίος προφέρεται αργά και προσεκτικά και σχετίζεται με θέματα που έχουν διδαχθεί.
- Να κατανοούν και να ανταποκρίνονται σε απλές εντολές και οδηγίες.

Δεξιότητες κατανόησης γραπτού λόγου:

Οι μαθητές/τριες θα πρέπει να μπορούν:

- Να αναγνωρίζουν και να κατανοούν γνωστές λέξεις, φράσεις και απλές προτάσεις.
- Να κατανοούν πολύ σύντομα και απλά κείμενα με γνωστές λέξεις (μηνύματα, κάρτες, σημειώσεις, απλές πληροφορίες με εικόνες, απλές εντολές).

Δεξιότητες γραπτού λόγου:

Οι μαθητές/τριες θα πρέπει να μπορούν:

- Να γράφουν απλές φράσεις χρησιμοποιώντας γνωστές λέξεις.
- Να γράφουν απλές προτάσεις χρησιμοποιώντας γνωστές λέξεις και φράσεις.

Στρατηγικές μάθησης:

Οι μαθητές/τριες θα πρέπει να μπορούν:

- Να μπορούν να αντιλαμβάνονται το νόημα προφορικού λόγου που μπορεί να περιέχει κάποια άγνωστα στοιχεία, χρησιμοποιώντας το συγκεκριμένο συγκείμενο και άλλα στοιχεία όπως την έκφραση του ομιλητή κ.λπ.
- Να μπορούν να ζητούν βοήθεια χρησιμοποιώντας την ξένη γλώσσα.
- Να μπορούν να δημιουργούν λέξεις για να καλύψουν πιθανά κενά τους στην ξένη γλώσσα.
- Να χρησιμοποιούν εικόνες ως βοηθητικά στοιχεία για την κατανόηση γραπτού κειμένου.
- Να χρησιμοποιούν εικονογραφημένο λεξικό.

Διαπολιτισμική αντίληψη:

Οι μαθητές/τριες θα πρέπει να μπορούν:

- Να αναγνωρίζουν ότι υπάρχουν ομοιότητες όπως και διαφορές μεταξύ των γλωσσών.
- Να μάθουν για διάφορους παραδοσιακούς εορτασμούς και έθιμα διάφορων πολιτισμών.
- Να αντιληφθούν τις ομοιότητες και διαφορές που υπάρχουν ανάμεσα σε διάφορα γεγονότα και εορτασμούς ανά τον κόσμο.

Στάδιο 3: Ε' και Στ' τάξη (Επίπεδο A1.2 και A2)

Δεξιότητες προφορικού λόγου:

Οι μαθητές/τριες θα πρέπει να μπορούν:

- Να επικοινωνούν συγκεκριμένες πληροφορίες σε απλές, καθημερινές περιστάσεις.
- Να γίνονται κατανοητοί χρησιμοποιώντας σύντομες προτάσεις.
- Να ενώνουν ομάδες λέξεων με απλά συνδετικά όπως: και, αλλά, διότι
- Να απαντούν ερωτήσεις και να ανταποκρίνονται σε απλές δηλώσεις.
- Να συμμετέχουν σε απλές συνομιλίες.

Δεξιότητες κατανόησης προφορικού λόγου:

Οι μαθητές/τριες θα πρέπει να μπορούν:

- Να αντιλαμβάνονται το θέμα μιας συζήτησης.
- Να κατανοούν το βασικό θέμα ανακοινώσεων και μηνυμάτων για γνωστά θέματα.
- Να ακολουθούν απλές οδηγίες.
- Να αντιλαμβάνονται τα κύρια σημεία ενός προφορικού κειμένου.

Δεξιότητες κατανόησης γραπτού λόγου:

Οι μαθητές/τριες θα πρέπει να μπορούν:

- Να καταλαβαίνουν σύντομα και απλά κείμενα που περιέχουν απλό λεξιλόγιο το οποίο σχετίζεται με καθημερινά γνωστά θέματα (επιστολές, διαφημίσεις, λίστες, ωρολόγια προγράμματα, σήματα και ειδοποιήσεις, ηλεκτρονικά μηνύματα).
- Να βρίσκουν συγκεκριμένες προβλεπόμενες πληροφορίες στα απλά κείμενα που αναφέρονται πιο πάνω.
- Να καταλαβαίνουν την κεντρική ιδέα ενός μικρού αφηγηματικού κειμένου.
- Να διαβάζουν μεγαλόφωνα με εκφραστικό τρόπο και με ακρίβεια.

Δεξιότητες γραπτού λόγου:

Οι μαθητές/τριες θα πρέπει να μπορούν:

- Να ενώνουν προτάσεις χρησιμοποιώντας απλά συνδετικά (π.χ. αλλά, τότε, αργότερα) και να γράφουν μια μικρή παράγραφο.

Στρατηγικές μάθησης:

Οι μαθητές/τριες θα πρέπει να μπορούν:

- Να χρησιμοποιούν τις εικόνες και τη διάταξη ενός κειμένου ως εργαλείο για να κατανοήσουν καλύτερα ένα γραπτό κείμενο.
- Να μπορούν να αντιληφθούν το νόημα άγνωστων προφορικών ή γραπτών λέξεων από το συγκείμενο.
- Να χρησιμοποιούν λεξικό (σε έντυπη και ηλεκτρονική μορφή).
- Να χρησιμοποιούν απλή περίφραση στον προφορικό και το γραπτό τους λόγο.
- Να θέτουν στόχους για την πρόοδό τους.
- Να μπορούν να αναστοχάζονται και να αξιολογούν την πρόοδό τους.

Διαπολιτισμική αντίληψη:

Οι μαθητές/τριες θα πρέπει να μπορούν:

- Να μπαίνουν στη θέση κάποιου άλλου (ενσυναίσθηση).
- Να γνωρίσουν μύθους και ιστορίες από άλλους πολιτισμούς.
- Να σέβονται και να εκτιμούν διάφορες πτυχές άλλων πολιτισμών (κουζίνα, μουσική, ιστορία, λογοτεχνία κ.λπ.).

3. Διδακτική Μεθοδολογία και Φιλοσοφία του Προγράμματος Σπουδών

Η μεθοδολογία που προτείνει το Πρόγραμμα Σπουδών είναι προσαρμοσμένη στα χαρακτηριστικά των παιδιών της προδημοτικής και δημοτικής εκπαίδευσης και προάγει μια ευχάριστη μαθησιακή ατμόσφαιρα η οποία εμπλέκει όλα τα παιδιά και προωθεί τη δημιουργική και ουσιαστική χρήση της ξένης γλώσσας. Ορισμένες από τις τεχνικές οι οποίες μπορούν να χρησιμοποιηθούν για τη διδασκαλία της ξένης γλώσσας στη δημοτική και προδημοτική εκπαίδευση είναι οι παρακάτω:

Τα παιχνίδια αποτελούν αποτελεσματικά εργαλεία για διδασκαλία της ξένης γλώσσας και μπορούν να καλύψουν όλες τις ηλικιακές ομάδες των παιδιών της προδημοτικής και δημοτικής εκπαίδευσης. Βοηθούν τους μαθητές να χρησιμοποιούν την ξένη γλώσσα χωρίς να νιώθουν οποιοδήποτε αίσθημα άγχους ή ανησυχίας. Παράλληλα βοηθούν τον εκπαιδευτικό να δημιουργεί επικοινωνιακές καταστάσεις στις οποίες η ξένη γλώσσα είναι χρήσιμη και σημαντική. Άλλα πλεονεκτήματα των παιχνιδιών είναι η αύξηση των κινήτρων και του ενδιαφέροντος που δημιουργεί το παιχνίδι στους μαθητές καθώς και η δημιουργία ενός φυσικού πλαισίου στο οποίο μπορούν να αναπτυχθούν και οι τέσσερις γλωσσικές δεξιότητες – προφορικός λόγος, γραπτός λόγος, κατανόηση γραπτού και κατανόηση προφορικού λόγου.

Τραγούδια και ρυθμικά ποιήματα (rhymes): Τα μικρά παιδιά αρέσκονται στη συνεχή επανάληψη των ρυθμικών ποιημάτων. Οι εκπαιδευτικοί μπορούν να χρησιμοποιούν είτε παραδοσιακά είτε μοντέρνα ρυθμικά ποιήματα. Τα ποιήματα αυτά αποτελούν στοιχεία πολιτισμού. Συχνά περιέχουν επανάληψη γλωσσικών στοιχείων και είναι κατ' επέκταση ένας καλός τρόπος για τα παιδιά να μάθουν ένα νέο λεξιλόγιο καθώς και φράσεις κλειδιά.

Τα τραγούδια επιτρέπουν στα παιδιά να εξασκηθούν στην προφορά καθώς και στην προσωδία μέσα στο κλίμα ασφάλειας που προσφέρει η ομάδα όταν τα παιδιά τραγουδούν όλα μαζί. Τα τραγούδια μπορούν επίσης να αξιοποιηθούν σε δραστηριότητες για την κατανόηση προφορικού λόγου εφόσον προσφέρουν αυθεντικά γλωσσικά κείμενα στην ξένη γλώσσα.

Διήγηση παραμυθιών: Η διήγηση παραμυθιών αποτελεί μια πολύ σημαντική δραστηριότητα για τους μαθητές/τριες της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης. Επιτρέπει την κατανόηση χωρίς να επιβάλλει την παραγωγή λόγου. Συμμετοχή των παιδιών και έλεγχος της κατανόησης μπορεί να πραγματοποιηθεί χωρίς την ανάγκη για ομιλία, για παράδειγμα μέσω της ζωγραφικής, μίμησης ή δραματοποίησης. Η διήγηση παραμυθιών προσφέρει ευκαιρίες στα παιδιά να έρχονται σε επαφή με την ξένη γλώσσα, να ακούν και να κατανοούν την ξένη γλώσσα, να προσέχουν την προσωδία και το ρυθμό της, ενώ συγχρόνως προσλαμβάνουν το κεντρικό νόημα της ιστορίας. Οι μαθητές/τριες έρχονται σε επαφή με αυθεντικά παιδικά παραμύθια, τα οποία ο εκπαιδευτικός μπορεί να κάνει πιο κατανοητά με τη χρήση κατάλληλων εποπτικών μέσων, χρωματίζοντας κατάλληλα τη φωνή του ή χρησιμοποιώντας μίμηση και εκφράσεις προσώπου.

Η δεξιότητα του να ακούν ένα παραμύθι και να κατανοούν το κεντρικό του νόημα, εκπαιδεύει τους μαθητές στο να εφαρμόζουν στρατηγικές για την κατανόηση του νοήματος, χωρίς να βασίζονται στην κατανόηση της κάθε λέξης του κειμένου.

Απλοποιημένες ιστορίες/βιβλία (readers): Τα μεγαλύτερης ηλικίας παιδιά που έχουν αποκτήσει την ικανότητα ανάγνωσης στην ξένη γλώσσα μπορούν να χρησιμοποιήσουν απλοποιημένες ιστορίες παράλληλα με τις δραστηριότητες αφήγησης παραμυθιών που αναφέρθηκαν πιο πάνω. Οι ιστορίες αυτές είναι γραμμένες σε απλουστευμένο λόγο και μπορούν να ενισχύσουν την εκμάθηση μιας ξένης γλώσσας μέσα από την ανάπτυξη των δεξιοτήτων της κατανόησης γραπτού λόγου και της καλλιέργειας της φιλιαναγνωσίας.

Τα βιβλία αυτά δίνουν την ευκαιρία στους μαθητές/τριες να αναπτύξουν τις δεξιότητες ανάγνωσης και κατανόησης μεγαλύτερης έκτασης κειμένων, μια ευκαιρία που τις πλείστες φορές δε προσφέρεται στα διδακτικά εγχειρίδια. Η ανάγνωση εκτεταμένων κειμένων μέσω των απλοποιημένων ιστορι-

ών/παραμυθιών ενθαρρύνει την αγάπη για το διάβασμα και το βιβλίο γενικότερα, εξοικειώνει τους μαθητές με τρόπους διαχείρισης άγνωστου λεξιλογίου και βοηθά στην προώθηση δεξιοτήτων κατανόησης και στρατηγικών μάθησης για το χειρισμό άγνωστων φράσεων, λέξεων ή περιεχομένου. Τέλος, η εκτεταμένη ανάγνωση έχει θετικά αποτελέσματα στην ανάπτυξη όλων των πτυχών της εκμάθησης μιας ξένης γλώσσας.

Νέες τεχνολογίες Οι νέες τεχνολογίες έχουν πολλά να προσφέρουν στην προώθηση των στόχων του αναλυτικού προγράμματος. Πρώτον, η τεχνολογία επιτρέπει στους εκπαιδευτικούς να προσφέρουν μαθησιακές δραστηριότητες οι οποίες να είναι προσαρμοσμένες στα διάφορα μαθησιακά στυλ των παιδιών. Για παράδειγμα, η ποικιλία των μέσων που μπορούν να ενσωματωθούν σε μια δραστηριότητα (ήχος, βίντεο, κείμενο, εικόνα) μπορεί να βοηθήσει πολύ τους μαθητές. Επιπλέον, η τεχνολογία μπορεί να βοηθήσει τους εκπαιδευτικούς παρέχοντάς τους μαθησιακές δραστηριότητες σε διάφορα επίπεδα. Με τον τρόπο αυτό ο εκπαιδευτικός μπορεί να καλύψει τις ανάγκες μαθητών/τριών διαφορετικών μαθησιακών επιπέδων.

Δεύτερο, οι νέες τεχνολογίες και πιο συγκεκριμένα το διαδίκτυο, προσφέρουν εύκολη πρόσβαση σε αυθεντικό υλικό και την ευκαιρία για επαφή και ευαισθητοποίηση στα διάφορα είδη Αγγλικών που υπάρχουν (π.χ. Σκωτία, Καναδάς, Αυστραλία, Ινδία, κτλ.) καθώς και σε ακούσματα και εμπειρίες χρήσης των Αγγλικών από ποικιλία ατόμων που την χρησιμοποιούν ως δεύτερη ή ξένη γλώσσα. Επιπλέον, η χρήση της τεχνολογίας προσφέρει στους μαθητές/τριες ευκαιρίες για δημιουργική εργασία κατά την οποία μπορούν να παράγουν εργασία σε διάφορες μορφές, π.χ. παρουσιάσεις σε PowerPoint, αφίσες με τη χρήση Word Art, Clip Art, δημιουργία βίντεο ή παρουσιάσεων σε movie maker κ.λπ.

Μια άλλη σημαντική πτυχή της τεχνολογίας είναι η ευκαιρία που προσφέρει στους μαθητές/τριες για επικοινωνία. Η ηλεκτρονική επικοινωνία μέσω του διαδικτύου μπορεί να βοηθήσει στο σχεδιασμό και την υλοποίηση διαπολιτισμικών εργασιών μέσω των οποίων τα παιδιά γνωρίζουν διάφορους πολιτισμούς και αναπτύσσουν τη διαπολιτισμική τους αντίληψη. Παράλληλα, χρησιμοποιούν τις ικανότητές τους στην ξένη γλώσσα καθώς επικοινωνούν με άλλα άτομα από διαφορετικές χώρες.

Άλλες τεχνικές οι οποίες έχουν κεντρικό ρόλο στη μεθοδολογία και προωθούνται μέσα από το συγκεκριμένο Πρόγραμμα Σπουδών είναι οι δραστηριότητες **υπόδησης ρόλων**, οι δραστηριότητες **ακρόασης και ζωγραφικής, ανάγνωσης και ζωγραφικής** και η εμπλοκή των παιδιών σε διάφορα τύπου **project**.

2.1.1 Φιλοσοφία του Προγράμματος Σπουδών για τα Αγγλικά στην Προδημοτική και Δημοτική Εκπαίδευση

Το Πρόγραμμα Σπουδών είναι βασισμένο στις αρχές οι οποίες διέπουν τη διδασκαλία των παιδιών καθώς επίσης και στην πεποίθηση ότι η γλώσσα είναι μέσο επικοινωνίας μεταξύ ανθρώπων προερχόμενων από διαφορετικούς πολιτισμούς.

Επίσης υιοθετεί την αρχή της δημοκρατικής και ανθρωπιστικής εκπαίδευσης. Όλα τα παιδιά αναμένονται να επιτύχουν μέσα από συχνή ανακύκλωση της γλώσσας και μέσω των επαναλαμβανόμενων ευκαιριών που τους δίνονται για μάθηση. Η εκμάθηση της ξένης γλώσσας πραγματοποιείται με τρόπο ευχάριστο, ενώ εξασφαλίζονται ευκαιρίες για όλα τα παιδιά, λαμβάνοντας υπόψη τις διαφορετικές μαθησιακές προτιμήσεις και νοημοσύνες.

Επικοινωνιακή εκμάθηση και διδασκαλία της γλώσσας

Σύμφωνα με τη θεωρία αυτή, ο πρωταρχικός στόχος στη διδασκαλία της γλώσσας είναι να καταστούν ικανοί οι μαθητές να επικοινωνούν σε μια ποικιλία καταστάσεων, χρησιμοποιώντας τις ικανότητες τους στην ξένη γλώσσα.

Το Πρόγραμμα Σπουδών υιοθετεί τη φιλοσοφία αυτή και έχει σχεδιαστεί ώστε να ανταποκρίνεται στις ανάγκες των Κύπριων μαθητών/τριών της προδημοτικής και δημοτικής εκπαίδευσης όσον αφορά στην εκμάθηση της Αγγλικής γλώσσας. Δίνεται έμφαση στην επικοινωνία μέσω της ανάπτυξης και των τεσσάρων γλωσσικών δεξιοτήτων. Ενώ στα πρώτα στάδια δίνεται περισσότερη έμφαση στις προφορικές/ακουστικές δεξιότητες, σταδιακά αναπτύσσονται και ενσωματώνονται και οι τέσσερις γλωσσικές δεξιότητες μέσα σε ένα διαρθρωμένο πλαίσιο.

Ατομικά χαρακτηριστικά μαθητών

Το Πρόγραμμα Σπουδών αναγνωρίζει τις διαφορετικές ανάγκες των μαθητών/τριών που προκύπτουν από τα ειδικά χαρακτηριστικά των παιδιών. Επίσης δεν υιοθετεί μόνο μια προσέγγιση στην οποία αναμένονται να ανταποκριθούν όλα τα παιδιά αλλά ευαισθητοποιείται στις ανάγκες των μαθητών και των διαφορετικών μαθησιακών στυλ ή των διαφορετικών συνδυασμών μαθησιακής νοημοσύνης.

Διαπολιτισμική Αντίληψη

Η διαπολιτισμική αντίληψη και γενική δεκτικότητα απέναντι σε άλλους λαούς και πολιτισμούς είναι ένα από τα κυριότερα οφέλη της εκμάθησης μιας ξένης γλώσσας από την πρώιμη ηλικία. Συνεπώς, όλες οι ευκαιρίες που δίνονται στους μαθητές/τριες πρέπει να αξιοποιούνται κατάλληλα ούτως ώστε τα παιδιά να έρχονται σε επαφή με άλλους πολιτισμούς (έθιμα, παραδόσεις, τέχνες και τρόπο σκέψης).

Διά βίου μάθηση

Οι δεξιότητες που βοηθούν τα παιδιά να μαθαίνουν πώς να μαθαίνουν είναι αναγκαίες για κάθε σύγχρονο πολίτη που αναζητά ένα επιτυχημένο μέλλον σε μια Ευρωπαϊκή κοινωνία, η οποία χρειάζεται πολίτες προοδευτικούς και δυναμικούς.

Το Πρόγραμμα Σπουδών επικεντρώνεται στο να μαθαίνουν οι μαθητές/τριες πώς να μαθαίνουν. Προωθεί ενεργά την ανάπτυξη της αυτονομίας των παιδιών και στοχεύει στο να αναπτύξουν κατάλληλες μαθησιακές δεξιότητες σε όλα τα επίπεδα. Οι δεξιότητες αυτές μπορεί να είναι πολύ απλές, όπως για παράδειγμα η χρήση ενός λεξικού ή το να γνωρίζει ο μαθητής/τρια πώς να ζητήσει βοήθεια από κάποιον με περισσότερες γνώσεις. Υπάρχουν επίσης και πιο δύσκολες δεξιότητες όπως το να μπορεί να εξηγήσει κάτι παραφραστικά ή να αξιολογήσει κριτικά την προσωπική του ανάπτυξη θέτοντας στόχους για το μέλλον.

Content and Language Integrated Learning (CLIL) – Συνδυασμένη εκμάθηση γλώσσας και περιεχομένου

Η προσέγγιση CLIL αναφέρεται στη διδασκαλία ενός σχολικού μαθήματος μέσω μιας ξένης γλώσσας. Τα μαθήματα που γίνονται μέσω της προσέγγισης CLIL έχουν διπλούς στόχους: τους στόχους που

συνδέονται με την ανάπτυξη δεξιοτήτων και γνώσεων στο συγκεκριμένο σχολικό μάθημα και τους στόχους που σχετίζονται με την ανάπτυξη της ικανότητας στην ξένη γλώσσα. Η εφαρμογή του CLIL είναι διαδεδομένη στην Ευρώπη και προωθείται σε όλα τα έγγραφα πολιτικής της Ε.Ε που αφορούν στην εκμάθηση γλωσσών και των ικανοτήτων στις ξένες γλώσσες.

Η προσέγγιση CLIL εφαρμόζει τη φιλοσοφία των δύο σημαντικότερων θεωριών της εκμάθησης γλωσσών: αυτή της επικοινωνιακής προσέγγισης και εκμάθησης γλώσσας μέσω καθηκόντων/έργων (task-based learning). Η προσέγγιση CLIL επικεντρώνεται στην επικοινωνία εμπλέκοντας τους μαθητές/τριες σε μια διαδικασία όπου η γλωσσική γνώση δεν αποτελεί τον τελικό στόχο αλλά είναι μέσο διδασκαλίας και μάθησης. Μέσω της προσέγγισης CLIL οι μαθητές έχουν την ευκαιρία να χρησιμοποιούν ουσιαστικά την ξένη γλώσσα, εφόσον τη χρησιμοποιούν ως μέσο/εργαλείο για να αποκτήσουν καινούρια γνώση. Η έμφαση δεν τοποθετείται στη γλώσσα αλλά στην πραγματική και ουσιαστική χρήση της γλώσσας.

Η προσέγγιση CLIL προτείνεται εδώ ως μια από τις προσεγγίσεις και μεθοδολογίες οι οποίες μπορούν να εφαρμοστούν με σκοπό να επιτευχθούν οι στόχοι του Προγράμματος Σπουδών. Υπάρχουν ποικίλα μοντέλα CLIL, όλα όμως απαιτούν σταδιακή εισαγωγή και σταδιακή αύξηση της ξένης γλώσσας καθώς επίσης και συστηματική εφαρμογή. Το Πρόγραμμα Σπουδών υποστηρίζει ένα μοντέλο στο οποίο δίνεται έμφαση τόσο στους στόχους που αφορούν το σχολικό μάθημα όσο και στους στόχους για την ανάπτυξη της ξένης γλώσσας, προωθώντας έτσι μια γενική ισορροπία μεταξύ του σχολικού μαθήματος και της ξένης γλώσσας κατά τη διάρκεια του μαθήματος. Στην προδημοτική εκπαίδευση το CLIL μπορεί εύκολα να εφαρμοστεί κατά τη διάρκεια της σχολικής μέρας χωρίς να χρειάζεται να περιοριστεί σε ένα συγκεκριμένο θέμα. Στη δημοτική εκπαίδευση θα ήταν πιο πρακτικό αν επιλέγεται ένα συγκεκριμένο σχολικό μάθημα στο οποίο να εφαρμόζεται η προσέγγιση CLIL για όλη τη διάρκεια του σχολικού έτους. Δεν είναι αναγκαίο η προσέγγιση να εφαρμόζεται στο ίδιο μάθημα κάθε χρόνο. Μπορεί π.χ. μια χρονιά να εφαρμοστεί στη Γυμναστική ενώ την επομένη να εφαρμοστεί στο Σχεδιασμό και Τεχνολογία.

4. Αξιολόγηση

Η αξιολόγηση θα πρέπει να επικεντρωθεί στην επίτευξη των στόχων για την ανάπτυξη των τεσσάρων γλωσσικών δεξιοτήτων, την ενσωμάτωση των τεσσάρων δεξιοτήτων (the integration of the four skills), την ανάπτυξη στρατηγικών μάθησης καθώς και την καλλιέργεια διαπολιτισμικής αντίληψης και θετικών στάσεων για τα Αγγλικά και τις ξένες γλώσσες και πολιτισμούς γενικότερα. Θα πρέπει επίσης να αξιολογούνται οι συμπεριφορές και κοινωνικές δεξιότητες των παιδιών, ως μέρος της ανάπτυξης τους σε δημοκρατικούς πολίτες (μπορούν να εργάζονται ως μέλη μιας ομάδας, είναι ευγενικοί, δείχνουν ευαισθησία για τα συναισθήματα των άλλων και εκτιμούν την προσπάθεια των συμμαθητών τους).

Πώς γίνεται η αξιολόγηση

Η αξιολόγηση πρέπει να γίνεται με τέτοιο τρόπο έτσι ώστε να προστατεύεται και να διατηρείται η θετική ατμόσφαιρα που έχει δημιουργηθεί μέσα στην τάξη καθώς και οι θετικές στάσεις των παιδιών απέναντι στην εκμάθηση γλωσσών και στη μάθηση γενικότερα. Το Πρόγραμμα Σπουδών προτείνει μια προσέγγιση αξιολόγησης που περιλαμβάνει συνδυασμό δομημένων δραστηριοτήτων αξιολόγησης και εναλλακτικών τρόπων αξιολόγησης.

Παραδείγματα δομημένων δραστηριοτήτων αξιολόγησης είναι 'διαβάζω και ζωγραφίζω', 'ακούω και χρωματίζω', καθοδηγημένη παραγωγή γραπτού λόγου και ποικιλία άλλων εργασιών οι οποίες ενώ είναι παρόμοιες με τις δραστηριότητες που χρησιμοποιήθηκαν στην τάξη κατά τη διδασκαλία, προετοιμάζονται και υλοποιούνται με στόχο την αξιολόγηση.

Οι **εναλλακτικοί τρόποι αξιολόγησης (Alternative assessment)** περιλαμβάνουν projects, αξιολόγηση με portfolio, αυτό-αξιολόγηση, αξιολόγηση από συμμαθητές καθώς και συντρέχουσα αξιολόγηση μέσα από παρατήρηση και συζήτηση με τους μαθητές. Αυτοί οι τρόποι αξιολόγησης θεωρούν τον μαθητή ενεργό μέλος/συνεργάτη στη μαθησιακή διαδικασία και προωθούν την ανάπτυξη της αυτονομίας του μαθητή καθώς και των μεταγνωστικών του δεξιοτήτων (μαθαίνω πώς να μαθαίνω).

Το portfolio είναι μια μορφή αξιολόγησης η οποία πρέπει να προτιμάται. Είναι μια μορφή αξιολόγησης η οποία μπορεί να συμπεριλάβει όλες τις υπόλοιπες τεχνικές αξιολόγησης αφού τα περιεχόμενα του portfolio είναι δυνατόν να αποτελούνται από διαγνωστικές ασκήσεις, αυτό-αξιολογήσεις, γραπτές εργασίες ή οποιεσδήποτε άλλες εργασίες ή επιτεύγματα των μαθητών τα οποία οι ίδιοι θεωρούν αξιολογικά και ενδεικτικά της προόδου τους. Τα Portfolios έχουν πολλά θετικά στοιχεία όπως το γεγονός ότι δίνουν στον κάθε μαθητή την ευκαιρία να αξιολογηθεί μέσα από τη σύγκριση των δικών του επιδόσεων/επιτευγμάτων και όχι αυτών των συμμαθητών του. Με τον τρόπο αυτό η διαδικασία αξιολόγησης γίνεται πιο δημοκρατική. Οι μαθητές ενθαρρύνονται να αξιολογήσουν τον εαυτό τους και να καθορίσουν τους δικούς τους προσωπικούς στόχους που σχετίζονται με την πρόδοό τους. Τέλος η αξιολόγηση μέσω portfolio επιτρέπει επίσης την εισαγωγή στη διαδικασία της αξιολόγησης όλων των τεχνολογικών μέσων που έχουν τα παιδιά στη διάθεσή τους. Ο μαθητής, για παράδειγμα, μπορεί να συμπεριλάβει στο portfolio του μια παρουσίαση στο powerpoint ή μια δική του ηχογράφιση.

Hello

Buon
giorno

Hola

Hej

Bonjour

Guten
Tag

Ainu

Sawatdi

Zdovara

Marhaba

Kem
cho

ΞΕΝΕΣ
ΓΛΩΣΣΕΣ

1. Εισαγωγή

Γενικός σκοπός της διδασκαλίας των Ξένων Γλωσσών είναι να αποκτήσουν οι μαθητές και μαθήτριες τις αναγκαίες επικοινωνιακές δεξιότητες, που θα τους επιτρέψουν να επικοινωνούν αποτελεσματικά και σε άλλες γλώσσες πλην της μητρικής, διευρύνοντας έτσι τις πολιτιστικές εμπειρίες τους και αναπτύσσοντας θετικές στάσεις και συμπεριφορές απέναντι στο φαινόμενο της ετερότητας. Όλοι οι πολίτες της Κυπριακής Δημοκρατίας, ως Ευρωπαίοι πολίτες, οφείλουν να μαθαίνουν πλέον, εκτός από την μητρική τους, τουλάχιστον δύο ακόμη ευρωπαϊκές γλώσσες.

2. Δομή Προγράμματος Σπουδών

2.1 Βασικοί άξονες του Αναλυτικού Προγράμματος και Πρόγραμμα Σπουδών των Ξένων Γλωσσών

Το Πρόγραμμα Σπουδών για τις Ξένες Γλώσσες είναι οργανωμένο και δομημένο σύμφωνα με τις βασικές αρχές του «Αναλυτικού Προγράμματος για τα Δημόσια Σχολεία της Κυπριακής Δημοκρατίας» και εδράζεται σε τρεις βασικούς άξονες που αφορούν:

α. Ένα συνεκτικό και επαρκές σώμα γνώσεων.

Με τη διδασκαλία του μαθήματος επιδιώκεται:

Η επαρκής πρόσληψη και κατανόηση των γλωσσών, προφορικά ή σε γραπτή μορφή, τόσο σε ατομικό όσο και σε συλλογικό επίπεδο (σχολική τάξη). Η διεύρυνση των γνώσεων και των εμπειριών των μαθητών με ιδιαίτερα στοιχεία από άλλες γλώσσες και πολιτισμούς.

β. Καλλιέργεια αξιών, υιοθέτηση στάσεων και επίδειξη συμπεριφορών, που απαρτίζουν τη σύγχρονη δημοκρατική πολιτότητα.

Με τη διδασκαλία του μαθήματος επιδιώκεται:

Η πληρέστερη κατανόηση της μητρικής τους γλώσσας και του δικού τους πολιτισμού, η ενδυνάμωση της αυτογνωσίας και της αυτοεκτίμησής τους, αλλά και η αποδοχή της διαφορετικότητας και ο σεβασμός των ανθρώπων με διαφορετική γλώσσα και πολιτισμό. Η συνειδητοποίηση της πολιτισμικής διαφοράς, με τρόπο που να συμβάλει στη βελτίωση της αμοιβαίας κατανόησης των λαών μέσω της αξιοποίησης της γλωσσικής και πολιτισμικής ποικιλομορφίας, η καλλιέργεια ενός αισθήματος κοινωνικής δικαιοσύνης και η αντιθετική στάση απέναντι σε φαινόμενα ξενοφοβίας, ρατσισμού και μισαλλοδοξίας. Η κοινωνικοποίηση των μαθητών με τρόπο που να διασφαλίζει ευαισθησία στη διαχείριση των φαινομένων ετερότητας των σύγχρονων πολυπολιτισμικών κοινωνιών. Η καλλιέργεια ενός εκλεπτυσμένου αισθητικού κριτηρίου και η αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου τους με δημιουργικές δραστηριότητες.

γ. Καλλιέργεια ιδιοτήτων, ικανοτήτων, δεξιοτήτων που απαιτούνται από την κοινωνία του 21ου αιώνα – ικανότητες κλειδιά.

Με τη διδασκαλία του μαθήματος επιδιώκεται:

Η δυνατότητα επικοινωνίας και διάδρασης, προφορικής και γραπτής, αρχικά στοιχειωδώς και τελικά σε αναπτυγμένη και σύνθετη μορφή. Η ικανότητα της ενσυναίσθησης και οι δεξιότητες διαπροσωπικής επικοινωνίας καθώς και η ετοιμότητα να αναζητούν εναλλακτικούς τρόπους έκφρασης και να μετατρέπουν τη θεωρία σε πράξη. Η ικανότητα να αναγνωρίζουν τους μηχανισμούς μάθησης και να τους αξιοποιούν για την παραπέρα ανάπτυξή τους.

2.1.2 Φιλοσοφία του Προγράμματος Σπουδών για τις ξένες γλώσσες

Το Πρόγραμμα Σπουδών για τις ξένες γλώσσες αναπτύσσει μια ενιαία και κοινή προσέγγιση διδασκαλίας και εκμάθησης όλων των γλωσσών που αποτελούν μέρος του γενικότερου εκπαιδευτικού προγράμματος. Μπορεί επίσης να λειτουργήσει ως σημείο αναφοράς όλων όσων εμπλέκονται στο χώρο αυτό, συμπεριλαμβανομένων των μάχιμων εκπαιδευτικών, των εκπαιδευτών, των συγγραφέων γλωσσικού διδακτικού υλικού, των διοικητικών λειτουργών και αυτών που ασχολούνται με τη γλωσσική αξιολόγηση αξιοποιώντας την όλη δράση, την εμπειρογνωμοσύνη, την εξειδικευμένη γνώση και εμπειρία τους. Τέλος, στοχεύει να διαλύσει τους τεχνητούς και συχνά αντιπαραγωγικούς φραγμούς ανάμεσα στις διάφορες γλώσσες, ανάμεσα στις διάφορες βαθμίδες της εκπαίδευσης και ανάμεσα στην θεωρία και στο τι ακριβώς γίνεται στη σχολική αίθουσα. Το Πρόγραμμα Σπουδών λαμβάνοντας όλες τις παραμέτρους υπόψη προβάλλει κοινές συνιστώσες ούτως ώστε να συμβάλει στην βελτίωση και περαιτέρω εκσυγχρονισμό της διδασκαλίας και εκμάθησης ξένων γλωσσών στην Κύπρο, ως αναπόσπαστο μέρος της μόρφωσης των Κυπριοπαίδων.

Κοινό Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Αναφοράς (ΚΕΠΑ)

Μαζί με τα υπόλοιπα μαθήματα του σχολικού αναλυτικού προγράμματος, το Πρόγραμμα Σπουδών για τη διδασκαλία και εκμάθηση ξένων γλωσσών στην Κύπρο συντείνει στην ατομική, γνωστική, κοινωνική και συναισθηματική ανάπτυξη των μαθητών. Για το σκοπό αυτό, λαμβάνονται υπόψη οι σύγχρονες θεωρίες, μέθοδοι και πρακτικές στον χώρο της διδασκαλίας και εκμάθησης των γλωσσών, καθώς και το Κοινό Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Αναφοράς (ΚΕΠΑ) για τις Γλώσσες. Το Πρόγραμμα Σπουδών αναπτύχθηκε σε γενικές γραμμές με βάση τα επίπεδα γλωσσικής επάρκειας που προτείνονται στο ΚΕΠΑ αντί με βάση το έτος φοίτησης ή του χρόνου που διατίθεται για την διδασκαλία. Αυτή η επιλογή έγινε για να ενδυναμωθεί η πρόθεση για μια ενιαία και κοινή προσέγγιση διδασκαλίας και εκμάθησης όλων των γλωσσών που αποτελούν μέρος του γενικότερου εκπαιδευτικού προγράμματος.

2.2 Θεματικές Ενότητες - Διάρθρωση της ύλης

2.2.1 ΑΓΓΛΙΚΑ

Το Πρόγραμμα Σπουδών αναπτύχθηκε σε γενικές γραμμές με βάση τα επίπεδα γλωσσικής επάρκειας που προτείνονται στο Κοινό Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Αναφοράς (ΚΕΠΑ). Υπάρχει πρόνοια για μια ενιαία και κοινή προσέγγιση διδασκαλίας και εκμάθησης της Αγγλικής γλώσσας με τη Μέση Εκπαίδευση έτσι ώστε να υπάρχει μια ομαλή συνέχιση της εκμάθησης της γλώσσας από το δημοτικό στο γυμνάσιο και από το γυμνάσιο στο λύκειο.

ΑΓΓΛΙΚΑ Α΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ- Α΄ ΛΥΚΕΙΟΥ

ΤΑΞΗ Α - Β ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ ΕΠΙΠΕΔΟ Α2 (ΚΕΠΑ)

Θεματικές ενότητες

- Προσωπικά στοιχεία
- Περιγραφή προσώπων
 - Οικογένεια
 - Φίλοι
 - Αγαπημένα πρόσωπα
- Το σχολείο μου

- Φίλοι στο σχολικό περιβάλλον
- Ζώα και Φύση
- Ελεύθερος χρόνος
 - Χόμπι και Ενδιαφέροντα
 - Σπορ
 - Τηλεόραση, Κινηματογράφος
- Ταξιδεύοντας στην Ευρώπη
 - Γνωριμία με μαθητές από διάφορες χώρες
 - Ενδιαφέροντα και Ασχολίες
 - Σύγκριση σχολικής ζωής παιδιών από διάφορες χώρες
 - Γνωριμία με άλλες κουλτούρες και πολιτισμούς
 - Μουσική και τραγούδια από διάφορες χώρες
 - Γαστρονομία/Τοπικές κουζίνες /Φαγητά
 - Ιστορίες και Παραμύθια από διάφορες χώρες
 - Ήθη, Έθιμα και Παραδόσεις διαφόρων κοινοτήτων και λαών
 - Γιορτές και Φεστιβάλ
 - Γνωριμία με τη Λογοτεχνία και την ποίηση της γλώσσας στόχου
 - Σύγκριση ελληνικής γλώσσας με τη γλώσσα στόχο
 - Βιογραφίες
- Εφευρέσεις / Δημιουργίες
- Περιβάλλον

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

- Παιχνίδια ρόλων, μίμησης και προσομοίωσης / Παντομίμα
- Παιχνίδι κρυμμένου θησαυρού με αντικείμενα ή κάρτες
- Παρουσίαση των μελών μιας ομάδας (με έμφαση στην παρουσίαση αλλοδαπών μαθητών)
- Αναζήτηση τραγουδιών από διάφορες χώρες με το ίδιο θέμα και παρουσίαση
- Σύγκριση και Εικονογράφηση παραμυθιών από διάφορες χώρες
- Θεατρικά παιχνίδια και Παιχνίδια επικοινωνίας και διαπολιτισμικής κατανόησης
- Δημιουργία αφίσας/ πόστερ
- Ανάπτυξη μικρών εργασιών τύπου project. Συγκέντρωση πληροφοριών για τον τόπο, τη διαμονή, τα αξιοθέατα, τα μουσεία.
- Παρακολούθηση ταινιών με τραγούδια, χορούς, πολιτισμικά στοιχεία.
- Παρουσίαση ηρώων/ μυθολογικών προσώπων άλλων λαών
- Συγγραφή και εικονογράφηση παραμυθιού σε ομάδες
- Κινούμενα σχέδια

- Δημιουργία διαδικτυακής εφημερίδας και περιοδικού
- Γνωρίστε την Ευρώπη
- Σύνδεση με άλλα σχολεία μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου για την από κοινού ανάπτυξη εργασιών.
- Αδελφοποίηση σχολικών τάξεων μέσω του διαδικτύου
- Διαπολιτισμική ημερίδα
 - Οι μετανάστες που ζουν στην περιοχή του σχολείου μου
 - Η σημασία των γλωσσών
- Ημέρα ελληνοαγγλικής Φιλίας

Ολοκληρώνοντας τη μαθητεία τους στο επίπεδο της Α' και Β' Γυμνασίου, οι μαθητές/τριες να είναι σε θέση:

Δεξιότητες παραγωγής προφορικού λόγου:

- Να χρησιμοποιούν φράσεις και προτάσεις για να περιγράψουν με απλά λόγια την οικογένειά τους και άλλους ανθρώπους, τις συνθήκες διαβίωσής τους, το εκπαιδευτικό τους ιστορικό, κ.ά.
- Να θέτουν και να απαντούν απλές ερωτήσεις και να ανταλλάσσουν ιδέες και πληροφορίες σχετικά με οικεία θέματα σε προβλέψιμες καθημερινές καταστάσεις. Να χειρίζονται πολύ σύντομες κοινωνικές συνδιαλλαγές (αλλά σπάνια μπορούν να καταλάβουν αρκετά ώστε να συνεχίσουν τη συνομιλία με δική τους πρωτοβουλία). Να επικοινωνούν για απλά και συνηθισμένα καθήκοντα που απαιτούν απλή και απευθείας ανταλλαγή πληροφοριών για γνωστά θέματα που αφορούν την προσωπική, οικογενειακή, σχολική ζωή και τον ελεύθερο χρόνο.
- Να κάνουν απλές περιγραφές ή παρουσιάσεις ανθρώπων, συνθηκών ζωής, καθημερινών συνηθειών, κ.λπ.
- Να προσκαλούν κάποιον και να απαντούν σε μια πρόσκληση, να ζητούν και να δίνουν βασικές πληροφορίες για μια μετακίνηση ή ένα ταξίδι.
- Να συμφωνούν και να διαφωνούν χρησιμοποιώντας απλή και σαφή γλώσσα, να εκφράζουν τα συναισθήματά τους με απλό και σύντομο λόγο και να μιλούν με απλά λόγια για τα μελλοντικά τους σχέδια (διακοπές, σπουδές κ.λπ.).
- Να ζητούν πληροφορίες για μια κατεύθυνση και να υποδεικνύουν μια κατεύθυνση με τη βοήθεια ενός χάρτη.
- Να διηγούνται χρησιμοποιώντας απλές εκφράσεις, κάτι που συνέβη στο παρόν ή στο παρελθόν.

Δεξιότητες κατανόησης προφορικού λόγου:

- Να κατανοούν φράσεις και εκφράσεις σχετικές με περιοχές άμεσης προτεραιότητας (π.χ. πολύ βασικές προσωπικές και οικογενειακές πληροφορίες, αγορές, τοπική γεωγραφία) εφόσον η ομιλία αρθρώνεται αργά και καθαρά.
- Να κατανοούν φράσεις και εκφράσεις που σχετίζονται με ζητήματα άμεσης ανάγκης και να χειριστούν απλές συναλλαγές (σε καταστήματα, ταχυδρομεία, κ.ά). Να αντιληφθούν την κεντρική ιδέα σε περιπτώσεις σύντομων και απλών μηνυμάτων και ανακοινώσεων.

- Να κατανοούν τις ουσιώδεις πληροφορίες από σύντομα, απλά ηχογραφημένα κείμενα τα οποία περιέχουν υψηλής συχνότητας καθημερινή γλώσσα και ασχολούνται με προβλέψιμα καθημερινά ζητήματα, εφόσον η ομιλία είναι αργή και καθαρή.
- Να κατανοούν διηγήσεις σχετικές με γεγονότα που συνέβησαν στο παρελθόν ή πρόκειται να συμβούν στο μέλλον.
- Να εντοπίζουν τα κύρια σημεία μιας τηλεοπτικής είδησης που αναφέρεται σε κάποιο γεγονός, ατύχημα κ.λπ., εφόσον το οπτικό υλικό στηρίζει το σχολιασμό.

Δεξιότητες παραγωγής γραπτού λόγου:

- Να γράφουν απλές φράσεις και προτάσεις για καθημερινές πτυχές του περιβάλλοντός τους, π.χ. ανθρώπους, τόπους, γεγονότα, δραστηριότητες και προσωπικές εμπειρίες σε συνδεδεμένες προτάσεις.
- Να απαντούν σε μικρές αγγελίες και να γράφουν σύντομα, απλά, τυποποιημένα σημειώματα που σχετίζονται με άμεσες ανάγκες.
- Να συντάσσουν σύντομα και απλά κείμενα για θέματα που τους ενδιαφέρουν, να γράφουν πολύ σύντομες, στοιχειώδεις περιγραφές γεγονότων, δραστηριοτήτων του παρελθόντος και προσωπικών εμπειριών και να περιγράφουν με συντομία γεγονότα (ταξίδια, ατυχήματα, κ.λπ.).
- Να γράφουν απλά ηλεκτρονικά μηνύματα και προσωπικές επιστολές για να προσκαλέσουν κάποιον, να εκφράσουν τις ευχαριστίες τους ή να δικαιολογηθούν για κάτι. Να γράφουν σύντομες, απλές, φανταστικές βιογραφίες και απλά ποιήματα σχετικά με αγαπημένα τους πρόσωπα, ζώα, κ.ά.

Δεξιότητες κατανόησης γραπτού λόγου:

- Να βρίσκουν συγκεκριμένες προβλέψιμες πληροφορίες σε απλό καθημερινό υλικό (διαφημιστικά έντυπα, καταλόγους εστιατορίων, προγράμματα, αφίσες, πινακίδες κ.α). Να κατανοούν σύντομες, απλές προσωπικές επιστολές και ηλεκτρονικά μηνύματα. Να χρησιμοποιούν μια ιδέα από το συνολικό νόημα σύντομων κειμένων και εκφωνημάτων πάνω σε καθημερινά συγκεκριμένα θέματα για να συμπεραίνουν το πιθανό νόημα των άγνωστων λέξεων από το περικείμενο.
- Να κατανοούν σύντομα, απλά κείμενα με γνωστά θέματα τα οποία περιέχουν υψηλής συχνότητας καθημερινή γλώσσα.
- Να κατανοούν απλές και σύντομες φιλικές επιστολές και ηλεκτρονικά μηνύματα. Να κατανοούν απλές οδηγίες χρήσης συσκευών και απλές, σύντομες μαγειρικές συνταγές.

ΤΑΞΗ Γ΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ- Α΄ ΛΥΚΕΙΟΥ ΕΠΙΠΕΔΟ Β1 (ΚΕΠΑ)

Θεματικές ενότητες

- Ψυχαγωγία
- Σχολική ζωή (σχολικές δραστηριότητες)
- Διατροφή και Υγεία
- Μουσική, Τέχνη

- Βιογραφίες
- Εκπαιδευτικά θέματα
- Γνωριμία με τη Λογοτεχνία και την Ποίηση της γλώσσας στόχου
- Τεχνολογία, Η.Υ, Διαδίκτυο
- Παγκόσμια προβλήματα (Φτώχεια, Πείνα, Φυσικά Φαινόμενα και Καταστροφές, Ατυχήματα, κ.ά.)
- Προβλήματα των νέων
- Ανθρώπινα Δικαιώματα και Οργανισμοί
- Περιβάλλον, Οικολογικά προβλήματα
- Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης
- Γνωρίστε την Ευρώπη
 - Γνωριμία με μαθητές και εκπαιδευτικούς από άλλες χώρες
 - Γνωριμία με άλλες κουλτούρες και πολιτισμούς
 - Παραμύθια και Ιστορίες από άλλες χώρες
 - Σύγκριση πόλεων και τρόπου ζωής
 - Διακοπές στην Ευρώπη
 - Μελέτη προβλημάτων και ανταλλαγή απόψεων για επίλυσή τους
 - Σύγκριση εκπαιδευτικών συστημάτων και σχολικής ζωής
 - Η σημασία των γλωσσών

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

- Δραματοποίηση και μίμηση ρόλων
- Θέατρο
- Παιχνίδια ρόλων και προσομοίωσης
- Παρουσίαση και περιγραφή πίνακα, παρουσίαση του καλλιτέχνη και της εποχής του
- Αναζήτηση τραγουδιών από διάφορες χώρες με το ίδιο θέμα
- Επισήμανση και καταγραφή προβλημάτων
- Οργάνωση λογοτεχνικής ημερίδας
- Συνεντεύξεις
- Ερωτηματολόγιο /Έρευνα
- Συλλογή πληροφοριών από το διαδίκτυο, και κατάλληλη αξιοποίηση.
- Σύγκριση εκπαιδευτικών συστημάτων
- Επικοινωνία με ευρωπαϊκά σχολεία μέσω διαδικτύου για τη δημιουργία διαδικτυακής εφημερίδας ή περιοδικού

- Δημιουργία διαδικτυακών Blogs και wikis με στόχο την ανταλλαγή απόψεων και υλικού
- Αναζήτηση θεμάτων κοινού ενδιαφέροντος (σχολική ζωή, σπορ, φύση, περιβάλλον)
- Δημιουργία έντυπου (περιοδικού ή εφημερίδας) με εργασίες των παιδιών του τμήματος
- Παρακολούθηση ραδιοφωνικών και τηλεοπτικών εκπομπών
- Συζητήσεις / Debates
- Αδελφοποίηση σχολικών τάξεων μέσω του διαδικτύου
- Διαπολιτισμική ημερίδα
- Ημέρα ελληνοαγγλικής Φιλίας

Ολοκληρώνοντας τη μαθητεία τους στο επίπεδο της Γ΄ και Α΄ Λυκείου, οι μαθητές/τριες να είναι σε θέση:

Δεξιότητες παραγωγής προφορικού λόγου:

- Να παίρνουν μέρος σε συνομιλίες πάνω σε θέματα που τους είναι γνωστά και ενδιαφέροντα ή που σχετίζονται με την καθημερινή ζωή, να εκφράζουν τα συναισθήματά τους και να περιγράφουν τα μελλοντικά τους σχέδια και τις φιλοδοξίες τους.
- Να κατανοούν κατά προσέγγιση το νόημα κάποιων άγνωστων λέξεων από το περιεχόμενο και να αντιλαμβάνονται το νόημα των προτάσεων εφόσον το θέμα είναι οικείο. Να δίνουν συνοπτικά αιτίες και εξηγήσεις για γνώμες και σχέδια, να ανταλλάσσουν, να ελέγχουν και να επιβεβαιώνουν πληροφορίες, να αντιμετωπίζουν λιγότερο συνηθισμένες καταστάσεις και να εξηγούν γιατί κάτι αποτελεί πρόβλημα.
- Να εκφράζουν σκέψεις πάνω σε αφηρημένα πολιτισμικά θέματα όπως οι κινηματογραφικές ταινίες, τα βιβλία, η μουσική κ.τ.λ.
- Να αναπτύσσουν εν συντομία θέματα σχετικά με σημαντικά γεγονότα γενικού ενδιαφέροντος όπως παγκόσμια προβλήματα, εκπαιδευτικά θέματα, περιβαλλοντικά θέματα κ.τ.λ. και να ανταλλάσσουν απόψεις σε μια συζήτηση με φίλους.

Δεξιότητες κατανόησης προφορικού λόγου:

- Να κατανοούν απλές πληροφορίες αντικειμενικού τύπου για συνηθισμένα θέματα, αντιλαμβανόμενοι τόσο το γενικό νόημα όσο και λεπτομέρειες, εφόσον η ομιλία αρθρώνεται καθαρά σε ιδίωμα γενικά οικείο.
- Να κατανοούν το περιεχόμενο πληροφοριακών εκπομπών ή ηχογραφήσεων που αφορούν θέματα προσωπικού ενδιαφέροντος.
- Να παρακολουθούν και να κατανοούν μια συζήτηση που αφορά οικεία ή επίκαιρα θέματα, όπως οικογένεια, σχολείο, διακοπές, ελεύθερο χρόνο, αθλητικές δραστηριότητες, πολιτιστικά γεγονότα κ.λπ. με την προϋπόθεση ότι οι ομιλητές εκφράζονται αργά και καθαρά και επαναλαμβάνουν κάποιες λέξεις ή εκφράσεις όταν τους το ζητούν. Να κατανοούν τα κυριότερα σημεία ραδιοφωνικών προγραμμάτων ή τηλεοπτικών εκπομπών, με την προϋπόθεση ότι η εκφορά του λόγου γίνεται με αργό και καθαρό τρόπο. Να κατανοούν φιλικές επιστολές και ηλεκτρονικά μηνύματα όπου περιγράφονται γεγονότα, εκφράζονται συναισθήματα και ευ-

χές, ώστε να είναι σε θέση να απαντούν στον αποστολέα. Να αναγνωρίζουν άγνωστες λέξεις από το περιεχόμενο σε θέματα σχετικά με τον τομέα τους και τα ενδιαφέροντά τους.

- Να κατανοούν ενημερωτικά φυλλάδια, απλές τεχνικές πληροφορίες, οδηγίες χρήσης συσκευών κ.λ.π.
- Να επισημαίνουν τα κυριότερα σημεία απλών άρθρων σε εφημερίδες και περιοδικά. Να κατανοούν την υπόθεση λογοτεχνικών κειμένων όπως μύθων, ποιημάτων κ.τ.λ. Να παρακολουθούν μια ομιλία, εφόσον το θέμα είναι οικείο και η παρουσίαση ξεκάθαρη και καλά οργανωμένη.
- Να κατανοούν το πληροφοριακό περιεχόμενο των περισσότερων ηχογραφήσεων ή ακουστικών εκπομπών σχετικά με οικεία θέματα εφόσον η ομιλία είναι σχετικά αργή και καθαρή.
- Να παρακολουθούν ταινίες στις οποίες η εξέλιξη της υπόθεσης βασίζεται αρκετά στα οπτικά στοιχεία και στη δράση και στις οποίες η υπόθεση είναι ξεκάθαρη και η ομιλία καθαρή.

Δεξιότητες παραγωγής γραπτού λόγου:

- Να γράφουν σημειώματα που ζητούν ή μεταδίδουν απλές πληροφορίες άμεσης συνάφειας, τονίζοντας το σημείο που θεωρούν σημαντικό.
- Να γράφουν προσωπικές επιστολές και ηλεκτρονικά μηνύματα περιγράφοντας εμπειρίες και εντυπώσεις (ταξίδια, εκδρομές, πολιτιστικά γεγονότα, ατυχήματα κ.τ.λ.). Να γράφουν αφηγήσεις εμπειριών, περιγράφοντας συναισθήματα και αντιδράσεις σε απλό συνδεδεμένο κείμενο.
- Να γράφουν περιλήψεις, αναφορές ή να δίνουν τη γνώμη τους σχετικά με συσσωρευμένες, συγκεκριμένες πληροφορίες για συνηθισμένα ή μη ζητήματα με κάποια αυτοπεποίθηση. Να περιγράψουν την υπόθεση ενός βιβλίου ή μιας ταινίας και να περιγράψουν τις αντιδράσεις τους.
- Να γράφουν απλά, σύντομα δοκίμια πάνω σε θέματα που τους ενδιαφέρουν, να αιτιολογούν και να εξηγούν με συντομία απόψεις, σχέδια και πράξεις.

Δεξιότητες κατανόησης γραπτού λόγου:

- Να κατανοούν κείμενα σχετικά με θέματα που ανήκουν στα ενδιαφέροντά τους και περιέχουν κυρίως καθημερινή γλώσσα υψηλής συχνότητας.
- Να υπολογίζουν κατά προσέγγιση το νόημα κάποιων άγνωστων λέξεων από το περιεχόμενο και να αντιλαμβάνονται το νόημα των προτάσεων εφόσον το θέμα είναι γνωστό. Να κατανοούν περιγραφές γεγονότων, συναισθημάτων και ευχών σε προσωπικά μηνύματα και επιστολές.
- Να διαβάζουν στρωτά κείμενα γνωστικού τύπου πάνω σε θέματα σχετικά με τα ενδιαφέροντά τους με ικανοποιητικό επίπεδο κατανόησης.
- Να αναγνωρίζουν τα σημαντικά σημεία σε άρθρα εφημερίδων σχετικά με οικεία θέματα. Να αναγνωρίζουν τη γενική πορεία μιας επιχειρηματολογίας σε ένα κείμενο και να εντοπίζουν τα κύρια συμπεράσματα.

2.2.1 ΓΑΛΛΙΚΑ, ΓΕΡΜΑΝΙΚΑ, ΙΣΠΑΝΙΚΑ, ΙΤΑΛΙΚΑ, ΡΩΣΙΚΑ, ΤΟΥΡΚΙΚΑ

Α΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ-Α΄ ΛΥΚΕΙΟΥ

ΤΑΞΗ Α΄ - Β΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ ΕΠΙΠΕΔΟ Α1 (ΚΕΠΑ)

Θεματικές Ενότητες

- Προσωπικά στοιχεία
- Χαιρετισμοί
- Περιγραφή προσώπων
 - Οικογένεια
 - Φίλοι
 - Αγαπημένα πρόσωπα
- Ρούχα και χρώματα
- Το σπίτι μου
- Το σχολείο μου
- Ο τόπος μου
- Σώμα, περιγραφές και υγεία
- Ο καιρός/οι εποχές/οι μήνες
- Μέσα μεταφοράς
- Καθημερινή ρουτίνα/χόμπι/ώρα/μέρες βδομάδας
- Σχολική ζωή
 - Φίλοι στο σχολικό περιβάλλον
- Χώρες και Εθνικότητες
- Επαγγέλματα
- Ζώα και Φύση
- Ελεύθερος χρόνος
 - Χόμπι και Ενδιαφέροντα, Σπορ
 - Τηλεόραση, Κινηματογράφος
- Ταξιδεύοντας στην Ευρώπη
 - Φίλοι από διάφορες χώρες
 - Ενδιαφέροντα και Ασχολίες
 - Μουσική και τραγούδια από διάφορες χώρες
- Γαστρονομία/Τοπικές κουζίνες /Φαγητά

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

- Παρουσίαση των μελών μιας ομάδας (με έμφαση στην παρουσίαση αλλοδαπών μαθητών)
- Αναζήτηση και παρουσίαση τραγουδιών από διάφορες χώρες με το ίδιο θέμα
- Παιχνίδια ρόλων / μίμησης/ Παντομίμα
- Παιχνίδι κρυμμένου θησαυρού με αντικείμενα ή κάρτες
- Εικονογράφηση παραμυθιών από διάφορες χώρες
- Θεατρικά παιχνίδια
- Παιχνίδια επικοινωνίας και διαπολιτισμικής κατανόησης
- Δημιουργία αφίσας/ πόστερ
- Κινούμενα σχέδια
- Παρακολούθηση ταινιών με τραγούδια, χορούς, πολιτισμικά στοιχεία.
- Επικοινωνία με άλλους μαθητές από διάφορες χώρες μέσω διαδικτύου για ανταλλαγή απλών ηλεκτρονικών μηνυμάτων (epals, global classroom, iearn, κ.ά)
- Διαπολιτισμική Ημερίδα
- Ημέρα ελληνοτουρκικής/ αγγλικής /γαλλικής/ιταλικής/ισπανικής/ρωσικής/γερμανικής Φιλίας

Ολοκληρώνοντας τη μαθητεία τους στο επίπεδο Α΄ και Β΄ τάξης Γυμνασίου, οι μαθητές/τριες να είναι σε θέση:

Δεξιότητες παραγωγής προφορικού λόγου:

- Να χαιρετούν, να συστήνονται και να συστήνουν.
- Να παράγουν απλές φράσεις σχετικά με πρόσωπα και τοποθεσίες.
- Να αποδέχονται ή να αρνούνται μια πρόσκληση.
- Να εκφράζουν τις προτιμήσεις τους με απλά λόγια και να δίνουν ευχές (για γιορτές, γενέθλια κ.τ.λ.).
- Να κάνουν αγορές, βοηθούμενοι από κάποιες χειρονομίες προκειμένου να συνεννοηθούν.

Δεξιότητες κατανόησης προφορικού λόγου:

- Να κατανοούν καθημερινές εκφράσεις που αφορούν απλές και συγκεκριμένες καθημερινές ανάγκες όταν ο συνομιλητής μιλά καθαρά, αργά και κάνει επαναλήψεις.
- Να κατανοούν αριθμούς, τιμές, χρονικές πληροφορίες, χαιρετισμούς και απλές περιγραφές.
- Να παρακολουθούν μια ομιλία όταν είναι πολύ αργή και αρθρώνεται προσεκτικά, με μεγάλες παύσεις.
- Να κατανοούν ερωτήσεις και οδηγίες και να ακολουθήσουν σύντομες, απλές κατευθύνσεις.

Δεξιότητες παραγωγής γραπτού λόγου:

- Να γράφουν απλές μεμονωμένες φράσεις και προτάσεις (να περιγράφουν το σπίτι, την οικογένεια, τη συνοικία τους, την πόλη τους, κ.λπ.).
- Να γράφουν σύντομες επιστολές και μηνύματα (να συστήνονται, να δίνουν τις απαραίτητες πληροφορίες για το άτομό τους προκειμένου να ζητήσουν αλληλογραφία με κάποιον αλλόφωνο).
- Να συμπληρώνουν προσωπικά στοιχεία σε έντυπα και να γράφουν απλές ευχετήριες κάρτες για γιορτές, γενέθλια κ.τ.λ. και σύντομα σημειώματα σε φίλους.
- Να παρουσιάζουν με απλό λεξιλόγιο την οικογένειά τους (αριθμός μελών, ονόματα, ηλικία, επάγγελμα, ασχολίες) και τους φίλους τους

Δεξιότητες κατανόησης γραπτού λόγου:

- Να κατανοούν τη γενική ιδέα απλών πληροφοριακών κειμένων και σύντομων απλών περιγραφών, ειδικά αν περιέχουν εικόνες που βοηθούν την κατανόηση του κειμένου.
- Να κατανοούν απλά μηνύματα σε πινακίδες, σε αφίσες, σε διαφημιστικά και σε τουριστικά έντυπα.
- Να κατανοούν τον κατάλογο ενός εστιατορίου και με τη βοήθεια των εικόνων.
- Να κατανοούν σύντομες και απλές φιλικές επιστολές και ηλεκτρονικά μηνύματα.

ΤΑΞΗ Γ΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ – Α΄ ΛΥΚΕΙΟΥ ΕΠΙΠΕΔΟ Α2 (ΚΕΠΑ)**Θεματικές ενότητες**

- Μαθαίνοντας για την Ευρώπη
 - Γνωριμία με μαθητές από διάφορες χώρες
 - Σύγκριση σχολικής ζωής παιδιών από διάφορες χώρες
 - Γνωριμία με άλλες κουλτούρες και πολιτισμούς
 - Μουσική και τραγούδια από διάφορες χώρες
 - Ιστορίες και Παραμύθια
 - Ήθη, Έθιμα και Παραδόσεις διαφόρων κοινοτήτων και λαών
 - Γιορτές και Φεστιβάλ
 - Συνταγές και Φαγητά
 - Διακοπές στην Ευρώπη
 - Γνωριμία με τη Λογοτεχνία και την ποίηση της γλώσσας στόχου
 - Σύγκριση ελληνικής γλώσσας με τη γλώσσα στόχο
- Σχολική ζωή
- Βιογραφίες σημαντικών προσώπων
- Εφευρέσεις / Δημιουργίες

- Περιβάλλον
- Σημαντικά γεγονότα και Ειδήσεις από διάφορες χώρες

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

- Ανάπτυξη μικρών εργασιών τύπου project. Συγκέντρωση πληροφοριών για τον τόπο, τη διαμονή, τα αξιοθέατα, τα μουσεία
- Παρακολούθηση ταινιών με τραγούδια, χορούς, πολιτισμικά στοιχεία
- Σύνδεση με άλλα σχολεία μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου για την από κοινού ανάπτυξη εργασιών.
- Αδελφοποίηση σχολικών τάξεων μέσω του διαδικτύου
- Παρουσίαση ηρώων, μυθολογικών τεράτων άλλων λαών
- Συγγραφή και εικονογράφηση παραμυθιού/ιστορίας με απλά στοιχεία
- Σύγκριση παραμυθιών από διάφορες χώρες
- Αναζήτηση τραγουδιών από διάφορες χώρες με το ίδιο θέμα
- Γνωρίστε την Ευρώπη - έκθεση με αντικείμενα από διάφορες χώρες
- Δημιουργία περιοδικού και διαδικτυακής εφημερίδας με εργασίες μαθητών
- Συμμετοχή σε διαδικτυακά διαθεματικά σχέδια εργασίας (projects) σε συνεργασία με μαθητές από άλλες χώρες (euroscola, iearn, epals, global classroom projects, κα).
- Διαπολιτισμική ημερίδα
 - Οι μετανάστες που ζουν στην περιοχή του σχολείου μου
 - Η σημασία των γλωσσών
- Ημέρα ελληνο τουρκικής/ αγγλικής /γαλλικής/ιταλικής/ισπανικής/ρωσικής/γερμανικής Φιλίας

Ολοκληρώνοντας τη μαθητεία τους στο επίπεδο Γ΄ Γυμνασίου και Α΄ Λυκείου, οι μαθητές/τριες να είναι σε θέση:

Δεξιότητες παραγωγής προφορικού λόγου:

- Να χρησιμοποιούν φράσεις και προτάσεις για να περιγράψουν με απλά λόγια την οικογένειά τους και άλλους ανθρώπους, τις συνθήκες διαβίωσής τους, το εκπαιδευτικό τους ιστορικό, κ.ά.
- Να θέτουν και να απαντούν απλές ερωτήσεις και να ανταλλάσσουν ιδέες και πληροφορίες σχετικά με οικεία θέματα σε προβλέψιμες καθημερινές καταστάσεις.
- Να χειρίζονται πολύ σύντομες κοινωνικές συνδιαλλαγές αλλά σπάνια μπορούν να καταλάβουν αρκετά ώστε να συνεχίσουν τη συνομιλία με δική τους πρωτοβουλία.
- Να επικοινωνούν για απλά και συνηθισμένα καθήκοντα που απαιτούν απλή και απευθείας ανταλλαγή πληροφοριών και για γνωστά θέματα που αφορούν την προσωπική, οικογενειακή, σχολική ζωή και τον ελεύθερο χρόνο.

- Να κάνουν απλές περιγραφές ή παρουσιάσεις ανθρώπων, συνθηκών ζωής, καθημερινών συνθηθειών, κ.λπ.
- Να προσκαλούν κάποιον και να απαντήσουν σε μια πρόσκληση, να ζητήσουν και να δώσουν βασικές πληροφορίες για μια μετακίνηση ή ένα ταξίδι.
- Να συμφωνούν και να διαφωνούν χρησιμοποιώντας απλή και σαφή γλώσσα, να εκφράζουν τα συναισθήματά τους με απλό και σύντομο λόγο και να μιλούν με απλά λόγια για τα μελλοντικά τους σχέδια (διακοπές, σπουδές κ.λπ.).
- Να ζητούν πληροφορίες για μια κατεύθυνση και να υποδεικνύουν μια κατεύθυνση με τη βοήθεια ενός χάρτη.
- Να διηγούνται χρησιμοποιώντας απλές εκφράσεις, κάτι που συνέβη στο παρόν ή στο παρελθόν

Δεξιότητες κατανόησης προφορικού λόγου:

- Να κατανοούν φράσεις και εκφράσεις σχετικές με περιοχές άμεσης προτεραιότητας (π.χ. πολύ βασικές προσωπικές και οικογενειακές πληροφορίες, αγορές, τοπική γεωγραφία) εφόσον η ομιλία αρθρώνεται αργά και καθαρά.
- Να κατανοούν φράσεις και εκφράσεις που σχετίζονται με ζητήματα άμεσης ανάγκης και να χειριστούν απλές συναλλαγές (σε καταστήματα, ταχυδρομεία, κ.ά).
- Να αντιληφθούν την κεντρική ιδέα σε περιπτώσεις σύντομων και απλών μηνυμάτων και ανακοινώσεων.
- Να κατανοούν τις ουσιώδεις πληροφορίες από σύντομα, απλά ηχογραφημένα κείμενα τα οποία περιέχουν υψηλής συχνότητας καθημερινή γλώσσα και ασχολούνται με προβλέψιμα καθημερινά ζητήματα, εφόσον η ομιλία είναι αργή και καθαρή.
- Να κατανοούν διηγήσεις σχετικές με γεγονότα που συνέβησαν στο παρελθόν ή πρόκειται να συμβούν στο μέλλον.
- Να εντοπίζουν τα κύρια σημεία μιας τηλεοπτικής είδησης που αναφέρεται σε κάποιο γεγονός, ατύχημα κ.λπ., εφόσον το οπτικό υλικό στηρίζει το σχολιασμό.

Δεξιότητες παραγωγής γραπτού λόγου:

- Να γράφουν απλές φράσεις και προτάσεις για καθημερινές πτυχές του περιβάλλοντός τους, π.χ. ανθρώπους, τόπους, γεγονότα, δραστηριότητες και προσωπικές εμπειρίες σε συνδεδεμένες προτάσεις.
- Να απαντούν σε μικρές αγγελίες και να γράφουν σύντομα, απλά, τυποποιημένα σημειώματα που σχετίζονται με άμεσες ανάγκες.
- Να συντάσσουν σύντομα και απλά κείμενα για θέματα που τους ενδιαφέρουν, να γράφουν πολύ σύντομες, στοιχειώδεις περιγραφές γεγονότων, δραστηριοτήτων του παρελθόντος και προσωπικών εμπειριών και να περιγράφουν με συντομία γεγονότα (ταξίδια, γεγονότα, ατυχήματα, κ.λπ.).
- Να γράφουν απλά ηλεκτρονικά μηνύματα και προσωπικές επιστολές για να προσκαλέσουν

κάποιον, να εκφράσουν τις ευχαριστίες τους ή να δικαιολογηθούν για κάτι.

- Να γράφουν σύντομες, απλές, φανταστικές βιογραφίες και απλά ποιήματα σχετικά με αγαπημένα τους πρόσωπα, ζώα, κ.ά.

Δεξιότητες κατανόησης γραπτού λόγου:

- Να βρίσκουν συγκεκριμένες προβλέψιμες πληροφορίες σε απλό καθημερινό υλικό (διαφημιστικά έντυπα, καταλόγους εστιατορίων, προγράμματα, αφίσες, πινακίδες κ.ά).
- Να κατανοούν σύντομες, απλές προσωπικές επιστολές και ηλεκτρονικά μηνύματα.
- Να χρησιμοποιούν μια ιδέα από το συνολικό νόημα σύντομων κειμένων και εκφωνημάτων πάνω σε καθημερινά συγκεκριμένα θέματα για να συμπεράνουν το πιθανό νόημα των άγνωστων λέξεων από το περιεχόμενο.
- Να κατανοούν σύντομα, απλά κείμενα με γνωστά θέματα τα οποία περιέχουν υψηλής συχνότητας καθημερινή γλώσσα.
- Να κατανοούν απλές και σύντομες φιλικές επιστολές και ηλεκτρονικά μηνύματα.
- Να κατανοούν απλές οδηγίες χρήσης συσκευών και απλές, σύντομες μαγειρικές συνταγές.

Στρατηγικές μάθησης

Δεν απογοητεύομαι με την ύπαρξη άγνωστων γλωσσικών στοιχείων όταν διαβάζω ή όταν ακούω ένα κείμενο, είμαι σε ετοιμότητα να αντιμετωπίσω πιθανή δυσκολία στην παραγωγή λόγου (προφορικού και γραπτού) και δεν αισθάνομαι αμηχανία όταν δεν είμαι βέβαιος για την επιλογή κατάλληλων λεξιλογικών και υφολογικών μέσων σε κάθε περίπτωση επικοινωνίας.

Προσπαθώ να λειτουργώ αυτόνομα κατά την κατανόηση του προφορικού λόγου κάνοντας προβλέψεις για το περιεχόμενο του προφορικού μηνύματος, δίνοντας έμφαση σε παραγλωσσικά στοιχεία των ομιλητών, κάνοντας χρήση των συμφραζομένων για την κατανόηση του μηνύματος.

Για την κατανόηση ενός γραπτού κειμένου, χρησιμοποιώ τις πιο κάτω τεχνικές: χαρακτηρισμός κειμένου (επιστολή, δοκίμιο κ.τ.λ.), χρήση λεξικού, αναγνώριση συγγενικών λέξεων, εξέταση των επεξηγήσεων και παραδειγμάτων, χρήση των συμφραζομένων για την κατανόηση λέξεων, συντακτική απλοποίηση, παραγωγή συνωνύμων και περιφράσεων, χρήση περιφράσεων, αναγνώριση γραμματικής κατηγορίας λέξεων, χρήση γενικών γνώσεων για το θέμα του κειμένου, υποθέσεις για το περιεχόμενο, πληροφορίες για τα νοήματα του κειμένου από εξωγλωσσικά στοιχεία που πολύ συχνά το συνοδεύουν (π.χ. εικόνες).

Για την παραγωγή προφορικού λόγου αλλάζω το ύψος και τον τόνο της φωνής και του εκφωνήματός μου, χρησιμοποιώ διάφορα παραγλωσσικά στοιχεία προκειμένου να αποδώσω το ακριβές νόημα που επιθυμώ, φροντίζω να γνωρίζω το απαραίτητο λεξιλόγιο για κάθε περίπτωση επικοινωνίας στην οποία καλούμαι να συμμετάσχω και σε περίπτωση που αγνωώ μια λέξη καταφεύγω στην περιφραστική διατύπωση του νοήματος που θέλω να εκφράσω, φροντίζω να γνωρίζω τις γλωσσικές και γραμματικές γνώσεις που οφείλω να έχω για να παράγω σωστό προφορικό λόγο και προσπαθώ να οργα-

νώνω τη σκέψη μου και τα νοήματα που θέλω να εκφράσω, να κατανοώ τα εκφωνήματα των συνομιλητών μου και να μπορώ να αντιδρώ άμεσα στα ερεθίσματα που δέχομαι από τους συνομιλητές μου.

Για την παραγωγή του γραπτού λόγου εξετάζω συστηματικά το γραπτό μου, θέτω ερωτήσεις στον εαυτό μου για να ελέγχω τι γράφω, για ποιο σκοπό, και τι σχέση έχει με το θέμα το κάθε στοιχείο που αναφέρω. Κάνω αυτό-αξιολόγηση για να εντοπίσω μόνος/η μου τα λάθη που κάνω, να τα κατανοήσω καλύτερα και να τα αποφύγω στο μέλλον. Συγκρίνω δομές ή ακόμα και εκφράσεις που χρησιμοποιούνται στη ξένη και στη μητρική μου γλώσσα για να μπορώ να κατανοήσω σε μεγαλύτερο βαθμό το σύστημα της γλώσσας που διδάσκομαι και να το χρησιμοποιήσω πιο γρήγορα και πιο αποτελεσματικά. Προσπαθώ να τολμώ να παράγω λόγο ακόμη και όταν δεν είναι βέβαιο ότι τα αποτελέσματα θα συγκροτούν επιτυχημένη επικοινωνία. Με τον τρόπο αυτό εξασφαλίζω τη συμμετοχή μου και την επαφή μου με την ξένη γλώσσα, η οποία επαφή οδηγεί στην επιτυχημένη εκμάθησή της. Εξασκώ τους τρόπους με τους οποίους μπορώ να οργανώσω την εκφορά ενός κειμένου.

Διαπολιτισμικές πτυχές

Η γνώση, η αντίληψη και εν τέλει κατανόηση των σχέσεων ομοιότητας και διαφοράς ανάμεσα στον κόσμο της κοινότητας προέλευσης των μαθητών και στον κόσμο της κοινότητας της υπό εκμάθησης γλώσσας συνθέτουν τη διαπολιτισμική αντίληψη. Αυτή συμπεριλαμβάνει, μεταξύ άλλων, ολόκληρο το φάσμα των γεωγραφικών και κοινωνικών διαφοροποιήσεων που απαντώνται στις δύο κοινότητες, και εμπλουτίζεται από την αντίληψη των γενικότερων πολιτισμικών διαφορών που παρατηρούνται παγκοσμίως, οι οποίες βέβαια δεν περιορίζονται μόνο σε όσες εμφανίζονται στη μητρική και στην υπό εκμάθηση γλώσσα. Αυτή η γενικότερη αντίληψη βοηθά στην κατάλληλη, κατά περίπτωση, τοποθέτηση των μαθητών απέναντι στις ομοιότητες και διαφορές των δύο συγκεκριμένων κοινοτήτων. Είναι αναμενόμενο ωστόσο οι μαθητές που βρίσκονται στο στοιχειώδες στάδιο εκμάθησης της δεύτερης / ξένης γλώσσας να διαφέρουν αισθητά σε σχέση με το εύρος της διαπολιτισμικής αντίληψης που διαθέτουν, ανάλογα με το βαθμό της προηγούμενης έκθεσής τους σε πολυπολιτισμικά περιβάλλοντα ή/και σε άλλες γλώσσες. Στο στοιχειώδες επίπεδο εκμάθησης, οι μαθητές θα πρέπει να έχουν αντίληψη της ενδεχόμενης πολιτισμικής διαφοροποίησης και επομένως να γνωρίζουν πώς να αποφύγουν να διαπράξουν κοινωνικές απρέπειες, όπως αυτές προσδιορίζονται από την επικρατούσα πολιτισμική πρακτική στην κοινότητα στην οποία ομιλείται η υπό εκμάθηση γλώσσα.

3. Διδακτική Μεθοδολογία

Οι μεθοδολογίες καθορίζονται από τις αρχές που διέπουν την 'επικοινωνιακή μέθοδο' καθώς επίσης και την προσέγγιση πάνω στην οποία στηρίζεται το ΚΕΠΑ (προσέγγιση προσανατολισμένη στη δράση – task-based approach). Σε γενικές γραμμές αυτές αναφέρονται στην γνωστική προσέγγιση, η οποία υιοθετεί την ολιστική προσέγγιση στην απόκτηση γνώσεων: οι άνθρωποι χρησιμοποιούν όλες τους τις αισθήσεις για να επεξεργαστούν την γλώσσα που λαμβάνουν από το περιβάλλον τους.

Χαρακτηριστικά μιας γνωστικής προσέγγισης στη διδασκαλία γλωσσών.

- α) Αναγνωρίζει τη σημασία του περιβάλλοντος κατά τη διδασκαλία / μάθηση: φυσικό περιβάλλον (π.χ. ο χώρος διδασκαλίας και οι δυνατότητες που προσφέρει)· κοινωνικό περιβάλλον (π.χ. το εκπαιδευτικό ίδρυμα και οι περιορισμοί του, οι γνώσεις των μαθητών για τον κόσμο, η μητρική γλώσσα και πολιτισμός των μαθητών, κλπ.). Η μάθηση λαμβάνει χώρα σε ένα συγκεκριμένο συγκεκριμένο.
- β) Λαμβάνει υπόψη τα συναισθήματα και τις νοητικές στάσεις των εκπαιδευόμενων / εκπαιδευτικών (π.χ. η σχέση μεταξύ των μαθητών και των εκπαιδευτικών, η ατμόσφαιρα στην τάξη), οι πεποιθήσεις και αντιλήψεις των μαθητών – καθηγητών ως προς το θέμα (π.χ. τι πιστεύουν οι μαθητές για τη ξένη γλώσσα και τον πολιτισμό στα οποία εκτίθενται και πώς αισθάνονται γι' αυτά).
- γ) Προσπαθεί να ανταποκριθεί στις ανάγκες των μαθητών, δίνοντας ιδιαίτερη προσοχή στις ατομικές παραμέτρους, όπως είναι τα διάφορα κίνητρα (π.χ. εγγενή / εξωγενή) και στις στάσεις, στα είδη των στρατηγικών μάθησης (π.χ. απομνημόνευση, επίκληση αρχής, ικανότητα να τολμούν να χρησιμοποιούν την γλώσσα, χρήση του λεξικού, κ.λπ., στους τρόπους μάθησης (π.χ. αναλυτικός, οπτικός, ανεξάρτητος ή εξαρτημένος από το πεδίο, κ.λπ., καθώς και στα είδη ευφυΐας (π.χ. γλωσσική, λογική, διαπροσωπική, κ.λπ.).
- δ) Αποδίδει σημασία στην απόκτηση θετικής γνώσης. Η γλωσσική γνώση και ικανότητα συμπεριλαμβάνει το λεξιλόγιο, τη μορφολογία (π.χ. τις κλίσεις ονομάτων και ρημάτων, κλπ.), το συντακτικό (π.χ. τις συμφωνίες, το σύστημα των χρόνων, την κατασκευή σύνθετων προτάσεων, κλπ.), καθώς και την μεταγλώσσα (π.χ. τι είναι το υποκείμενο, η προσωπική αντωνυμία, κλπ.) στ) επικεντρώνεται περισσότερο στην απόκτηση διαδικαστικής γνώσης, στην οποία υπάγεται και η θετική γνώση: οι μαθητές πρέπει να εκτίθενται σε δείγματα χρήσης της γλώσσας και να μαθαίνουν πώς να χρησιμοποιούν τη γλώσσα.
- ε) Προσδίδει σημασία στην ατομική και αυτοκαθορισμένη μάθηση: είναι επωφελές για τους μαθητές να μαθαίνουν πώς να μελετούν από μόνοι τους.
- στ) Θεωρεί την έκφραση της προσωπικής γνώμης και την διεπίδραση ως ιδιαίτερα σημαντικά. Αυτή συνιστά διεπίδραση με το δάσκαλο, διαλόγους με τους συμμαθητές με στόχο να χρησιμοποιεί αυτό που έχει μάθει, συνεργασία με τους συμμαθητές (να διαδραματίζει διάφορους ρόλους, να διεκπεραιώνει διάφορα 'καθήκοντα'), ενασχόληση με ηλεκτρονικά προγράμματα, κ.λπ. Η ομαδική εργασία, η οποία οργανώνεται και προετοιμάζεται προσεκτικά είναι απαραίτητη στο γλωσσικό μάθημα.
- ζ) Δίνει ιδιαίτερη σημασία στην ποικιλία καναλιών διοχέτευσης των πληροφοριών: οι εκπαιδευτικοί πρέπει να προσφέρουν ένα πλούσιο μαθησιακό περιβάλλον στους μαθητές τους και να χρησιμοποιούν ποικίλο οπτικό, ακουστικό, γραπτό ή ψηφιακό υλικό, κείμενα προσαρμοσμένα για το γλωσσικό μάθημα, καθώς και αυθεντικά κείμενα.

Πρακτικές εφαρμογές

Μερικές πρακτικές εφαρμογές είναι οι ακόλουθες.

- Επειδή όλες οι τάξεις είναι τάξεις μικτής ικανότητας, η διδασκαλία πρέπει να διαφοροποιείται για να παρέχει μάθηση σύμφωνα με τα ενδιαφέροντα, τις ανάγκες, τις ικανότητες, τα

μαθησιακά στυλ και των ειδών πολλαπλής ευφυΐας που διαθέτουν οι μαθητές. Για παράδειγμα μια άσκηση έχει πολλές πτυχές διαφορετικής δυσκολίας, κι ο μαθητής έχει την ευκαιρία να επιλέξει τη πτυχή στην οποία θεωρεί ότι μπορεί να αντεπεξέλθει – σχέδιο δράσης: projects.

- Όσον αφορά στη διδασκαλία, υιοθετείται μια «εκλεκτική» προσέγγιση, με ιδιαίτερη έμφαση στην επικοινωνιακή μέθοδο. Γίνεται προσεκτικός συνδυασμός αρχών και τεχνικών από διάφορες διδακτικές μεθόδους, οι οποίες κρίνονται αναγκαίες ανάλογα με το συγκεκριμένο συγκείμενο.
- Η διδασκαλία επικεντρώνεται στο μαθητή, ενθαρρύνεται η αυτονομία, η πρωτοβουλία, η συνεργασία μεταξύ των μαθητών.
- Οι μαθητές εργάζονται όλοι μαζί, ατομικά, σε ζεύγη ή ομάδες και ο χρόνος ομιλίας τους στη τάξη αυξάνεται.
- Ο εκπαιδευτικός δημιουργεί την κατάλληλη ατμόσφαιρα στην τάξη, χωρίς ένταση και ανησυχία, είναι δημοκρατικός, συμβουλεύει, δίνει κίνητρα, καθοδηγεί, διευκολύνει, παρακολουθεί και ελέγχει.
- Η ξένη γλώσσα χρησιμοποιείται μέσα σε ένα πλαίσιο που περιλαμβάνει τις λειτουργίες, τις δομές, τις έννοιες και τα θέματα αναφοράς. Γίνεται ενσωμάτωση και των τεσσάρων δεξιοτήτων σε κάθε μάθημα, αν υπάρχει δυνατότητα, όπως και κάποιων επί μέρους υπο-δεξιοτήτων και διαδικασιών. Εκτός από τα βιβλία (εγχειρίδιο, βιβλίο ασκήσεων, γραμματική, λεξικό), που καθορίζονται από το Υ.Π.Π., χρησιμοποιείται συμπληρωματικό διδακτικό και αυθεντικό υλικό (εφημερίδες, περιοδικά, DVD, αφίσες, τραγούδια, κλπ) σε συνδυασμό με κατάλληλες ασκήσεις που ετοιμάζονται από τους εκπαιδευτικούς, παρέχοντας την ευκαιρία στους μαθητές να εργαστούν σύμφωνα με τα διαφορετικά στυλ μάθησης και τις προσωπικές προτιμήσεις τους.
- Πέραν των γνωστών τεχνικών που χρησιμοποιούνται ευρέως, η ξένη γλώσσα εμπεδώνεται μέσα από δραστηριότητες εστιασμού, παιχνίδια, παρουσιάσεις, δραματοποίηση ρόλων, σενάρια και δραστηριότητες που πηγάζουν από αυθεντικές επικοινωνιακές καταστάσεις και εμπλέκουν όλες τις γλωσσικές δεξιότητες.
- Για την επιτυχία της αποστολής των Α.Π. των ξένων γλωσσών συνιστάται η συμπλήρωσή τους με επιπρόσθετες δραστηριότητες, όπως:
 - Η συνεργασία των σχολείων με το Ίδρυμα Διαχείρισης Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων Δια Βίου Μάθησης
 - Ο εορτασμός της Ημέρας της Ευρώπης
 - Ο εορτασμός της Ευρωπαϊκής Μέρας Γλωσσών
 - Η Ευρωπαϊκή Διάκριση Γλωσσών
 - Διαγωνισμοί και Διεθνείς Ημέρες
 - Οι διαλογικές συζητήσεις (Debates).
 - Εκπαιδευτικές επισκέψεις σε χώρους στην Κύπρο και σε χώρες όπου χρησιμοποιούνται οι γλώσσες
 - Συστήνεται η ενημέρωση των μαθητών σχετικά με σπουδές σε διάφορες χώρες η οποία πρέπει να γίνεται από όλες τις πρεσβείες των χωρών, οι γλώσσες των οποίων διδάσκονται στα σχολεία

4. Αξιολόγηση

Η μέτρηση των γνώσεων και των ικανοτήτων των μαθητών εξυπηρετεί πολλούς σκοπούς και πρέπει να αντανakλά και να αποτελεί μια φυσική προέκταση του τρόπου διδασκαλίας. Επίσης τα ευρήματα από μία διαδικασία μέτρησης θα πρέπει να βελτιώνουν την διδασκαλία μέσω της ανατροφοδότησης.

Αξιολογείται κατ' αρχήν η ικανότητα επικοινωνίας και διάδρασης μέσα από αυθεντικές επικοινωνιακές καταστάσεις και όχι μόνο η επιμέρους και απομονωμένη ικανότητα στα διάφορα δομικά στοιχεία της γλώσσας όπως η γραμματική, το λεξιλόγιο, το συντακτικό, κλπ.

Η αξιολόγηση της επίδοσης του μαθητή επιτυγχάνεται μέσω της συνεχούς αξιολόγησης και των παραδοσιακών εξεταστικών δοκιμών των οποίων η χρονική διάρκεια μπορεί να ποικίλει.

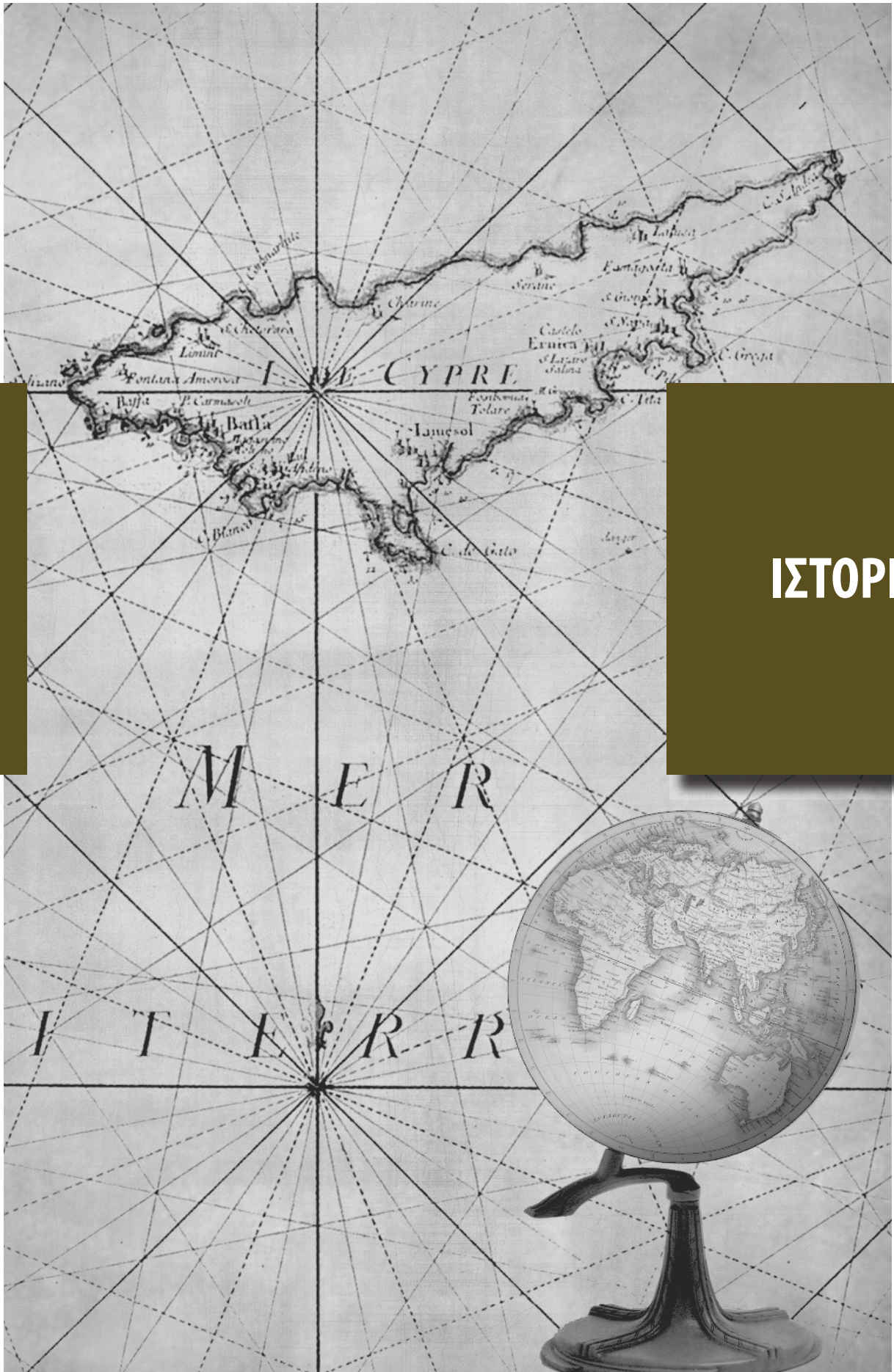
Επιπλέον επιτυγχάνεται από την οργανωμένη και συστηματική παρατήρηση της ενεργού συμμετοχής του μαθητή στην καθημερινή εργασία στην τάξη, της προσπάθειάς του, του ενδιαφέροντος που επιδεικνύει, των πρωτοβουλιών που αναπτύσσει, της προόδου που σημειώνει, του βαθμού συνεργασίας και επικοινωνίας, πληροφορίες οι οποίες επιβάλλεται να συλλέγονται με συστηματικό τρόπο και όχι ιμπρεσιονιστικά.

Η αξιολόγηση των μαθητών επιτυγχάνεται και μέσα από τα αποτελέσματα της επίδοσής τους στις γραπτές και προφορικές δοκιμασίες αξιολόγησης. Οι ερωτήσεις που χρησιμοποιούνται μπορεί να προσφέρονται για ελεύθερη ανάπτυξη, μέσα όμως σε καθορισμένο γλωσσικό πλαίσιο, ερωτήσεις κλειστού ή αντικειμενικού τύπου, ερωτήσεις πολλαπλών επιλογών κ.τ.λ. Αυτό το είδος αξιολόγησης παίρνει συχνά την μορφή της συνοπτικής αξιολόγησης η οποία αντικατοπτρίζει σε ένα βαθμό την επίτευξη στόχων στο τέλος μιας σειράς μαθημάτων.

Οι αποτελεσματικές τεχνικές μέτρησης πρέπει:

- Να έχουν σαφείς στόχους οι οποίοι, όπως και τα αποτελέσματα των εξετάσεων ή άλλων δοκιμασιών αξιολόγησης, μπορούν να κοινοποιηθούν εύκολα στους εκπαιδευτικούς και άλλα στελέχη των σχολείων, στους μαθητές, στους γονείς ή σε άλλα ενδιαφερόμενα μέρη.
- Να έχουν σαφή και ευκρινώς διατυπωμένα κριτήρια και να παρέχουν πληροφορίες οι οποίες μπορούν να καθοδηγήσουν τον εκπαιδευτικό στον προγραμματισμό του διδακτικού του έργου.
- Να αξιολογούν και να μετρούν με εγκυρότητα και αξιοπιστία τις τέσσερις επιμέρους ικανότητες γλωσσομάθειας (κατανόηση και παραγωγή προφορικού και γραπτού λόγου).
- Να περιλαμβάνουν ένα ευρύ φάσμα τεχνικών, συμπεριλαμβανομένων εναλλακτικών τρόπων μέτρησης, όπως για παράδειγμα, το Χαρτοφυλάκιο Γλωσσών (portfolio), οι οποίες επιτρέπουν στο μαθητή να δείξει τις γνώσεις και τις ικανότητες του, όχι μόνο μέσω της γλώσσας αλλά και άλλων καναλιών και να ανταποκρίνονται στους διαφορετικούς ατομικούς τρόπους μάθησης και στις πολλαπλές ευφυΐες των μαθητών. Επίσης πρέπει να γίνονται πρόνοιες για μαθητές με ειδικές ικανότητες.
- Να παρέχουν ανατροφοδότηση και πληροφορίες για την πρόοδο των μαθητών με τρόπο τον οποίο οι μαθητές να βρίσκουν χρήσιμο και κατανοητό να μπορούν να χρησιμοποιήσουν την ανατροφοδότηση για να αναστοχαστούν και να προγραμματίσουν ατομικά την μάθησή τους, προωθώντας έτσι την αυτόνομη μάθηση. Με αυτό το τρόπο αξιοποιείται η διαμορφωτική αξιολόγηση.

Το περιεχόμενο σημαντικών εξετάσεων θα πρέπει να συνάδει πάντοτε με τους στόχους της διδασκαλίας της γλώσσας που είναι η επικοινωνιακή ικανότητα, τόσο στον προφορικό όσο και στον γραπτό λόγο και να είναι προσαρμοσμένο στη φιλοσοφία της σύγχρονης παιδαγωγικής ξένων γλωσσών.

ΙΣΤΟΡΙΑ

1. Εισαγωγή

Βασικός σκοπός του μαθήματος είναι η καλλιέργεια ιστορικής σκέψης και η διαμόρφωση ιστορικής συνείδησης. Με τη διδασκαλία του μαθήματος της Ιστορίας σε όλες τις βαθμίδες της Εκπαίδευσης επιδιώκεται η συνεχής ανανέωση του ενδιαφέροντος των μαθητών/τριών για το ιστορικό παρελθόν και για τη διάσωση της ιστορικής μνήμης, με στόχο τη διάπλαση ενεργών δημοκρατικών πολιτών. Μέσα από την παροχή ενός συνεκτικού και επαρκούς σώματος γνώσεων προωθείται η κριτική προσέγγιση των ιστορικών δεδομένων χωρίς στερεότυπα και προκαταλήψεις. Αναπτύσσεται η ιστορική ύλη στο χρόνο και στο χώρο (με τη βοήθεια της γεωγραφίας), με έμφαση στο ουσιώδες μέσω σφαιρικών επισκοπήσεων, χωρίς λεπτολογίες και πληθωρική χρήση χρονολογιών και κυρίων ονομάτων.

Επιδιώκεται ακόμα η επεξεργασία, η ιστοριογραφική πλαισίωση ή και η υπέρβαση (εφόσον επιβάλλεται) της ύλης των διδακτικών εγχειριδίων, μέσα από μια πολυεπίπεδη παρουσίαση της διδακτέας ύλης, με ευρεία χρήση ενδεικτικών ιστορικών πηγών και με την κατά το δυνατόν παραγωγικότερη αξιοποίηση της σύγχρονης τεχνολογίας.

Αδιαπραγμάτευτος στόχος είναι η λειτουργική εμπλοκή των μαθητών/τριών στη διαδικασία της διδασκαλίας του μαθήματος με σύντομες αφηγηματικές παρεμβάσεις και εργασίες τους τόσο στην τάξη όσο και σε οργανωμένες επισκέψεις σε αρχαιολογικούς και ιστορικούς χώρους, βιβλιοθήκες, αρχεία, πνευματικά και πολιτιστικά ιδρύματα κ.λπ.

Τέλος, με τη διδασκαλία του μαθήματος στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση επιδιώκεται η οργάνωση των σχολικών εκδηλώσεων για τις εθνικές και ιστορικές επετείους με τρόπο, ώστε αυτές να συνιστούν προέκταση, έστω και ετεροχρονισμένη, του μαθήματος της Ιστορίας και ευκαιρία για βιωματικότερη προσέγγισή τους.

2. Δομή Προγράμματος Σπουδών

2.1 Βασικοί άξονες του Αναλυτικού Προγράμματος και Πρόγραμμα Σπουδών της ιστορίας

Το Πρόγραμμα Σπουδών της Ιστορίας είναι οργανωμένο και δομημένο σύμφωνα με τις βασικές αρχές του «Αναλυτικού Προγράμματος για τα Δημόσια Σχολεία της Κυπριακής Δημοκρατίας» και εδράζεται σε τρεις βασικούς άξονες που αφορούν:

α. Ένα συνεκτικό και επαρκές σώμα γνώσεων.

Με τη διδασκαλία του μαθήματος επιδιώκεται οι μαθητές και οι μαθήτριες να αποκτήσουν ένα συνεκτικό και επαρκές σώμα ιστορικών γνώσεων που αφορούν τις σημαντικότερες περιόδους της ιστορίας της Κύπρου, της Ελλάδας και του ευρύτερου ελληνικού κόσμου, καθώς και της ευρωπαϊκής και της παγκόσμιας ιστορίας.

β. Καλλιέργεια αξιών, υιοθέτηση στάσεων και επίδειξη συμπεριφορών, που χαρακτηρίζουν το σύγχρονο δημοκρατικό πολίτη.

Με τη διδασκαλία του μαθήματος επιδιώκεται οι μαθητές και οι μαθήτριες να καταστούν υπεύθυνοι και ενεργοί πολίτες ικανοί να συμβάλουν στην καλλιέργεια αμοιβαίας εμπιστοσύνης μεταξύ των λαών και να προάγουν θεμελιώδεις αξίες, όπως η δημοκρατία και η ελευθερία.

γ. Καλλιέργεια ιδιοτήτων, ικανοτήτων, δεξιοτήτων που απαιτούνται από την κοινωνία του 21ου αι.

Με τη διδασκαλία του μαθήματος επιδιώκεται οι μαθητές και οι μαθήτριες να καλλιεργήσουν δεξιότητες που σχετίζονται με την ιστορική γνώση σε συνδυασμό με την κριτική και δημιουργική σκέψη. Επιδιώκεται, ακόμα, να αναπτύξουν δεξιότητες που να τους επιτρέπουν την ενεργό εμπλοκή τους, μέσα από αφηγηματικές παρεμβάσεις και εργασίες, στη διεξαγωγή του μαθήματος.

2.2 Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση

2.2.1 Ειδικοί σκοποί

Η διδασκαλία της Ιστορίας στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση αποβλέπει στην ανάπτυξη, μέσω της μελέτης του παρελθόντος, της ιστορικής σκέψης των μαθητών/τριών, με τρόπο ώστε να είναι σε θέση να κατανοούν ευκολότερα όχι μόνο τις μικρές και μεγάλες αλλαγές που συντελέστηκαν στη διαδρομή του χρόνου, αλλά και σύγχρονες καταστάσεις. Η διαδικασία αυτή θα προσφέρει στα παιδιά –μέλη της ελληνικής κυπριακής κοινότητας και μελλοντικούς ενεργούς πολίτες της Κυπριακής Δημοκρατίας– τα πνευματικά εφόδια, με τα οποία θα σχηματίσουν σαφή αντίληψη της ιστορίας της Κύπρου, της διαχρονικής πορείας του ελληνικού κόσμου και της δικής τους συμμετοχής στην ελληνική πολιτιστική κληρονομιά, όπως αυτή λειτούργησε και λειτουργεί μέσα στο ευρύτερο ευρωπαϊκό και διεθνές περιβάλλον. Θα τους επιτρέψει, επίσης, να αποκτήσουν ουσιαστική συνείδηση της ιστορικής και εθνικής τους ταυτότητας, αλλά και να εκτιμήσουν με τρόπο ανάλογο τις θρησκευτικές, πολιτιστικές και εθνικές κοινότητες της πατρίδας τους, καθώς και άλλων διαφορετικών χωρών.

Η επίτευξη των στόχων αυτών προϋποθέτει:

- την προοδευτική απόκτηση βασικών γνώσεων για τις σημαντικότερες περιόδους της ιστορίας της Κύπρου και του ελληνικού κόσμου και, στη συνέχεια, και των κατά περιόδους συνολικών θρησκευτικών και εθνικών ομάδων της νήσου.

- την απροκατάληπτη προσέγγιση των σημαντικότερων γεγονότων και φαινομένων που επηρέασαν με ποικίλους τρόπους την ιστορική εξέλιξη της Κύπρου, του ευρύτερου Ελληνισμού και άλλων λαών της ανατολικής Μεσογείου και της Ευρώπης·
- την εκτίμηση της ιστορικής εξέλιξης και ιδιαίτερα των πολιτιστικών επιτευγμάτων διαφορετικών ανθρώπινων κοινωνιών, με σεβασμό στις θρησκευτικές και πολιτιστικές τους ιδιαιτερότητες και νοοτροπίες·
- την κατανόηση των μεγάλων ιστορικών αλλαγών που σημειώθηκαν (και σημειώνονται) στη συλλογική ζωή των ανθρώπων στο χρόνο και στο χώρο, των αλληλεπιδράσεων ανάμεσα σε διαφορετικούς πολιτισμούς, αλλά και των παραγόντων που συντέλεσαν (και συντελούν), με αλληλουχία αιτίων και αποτελεσμάτων, άλλοτε στην επιτάχυνση και άλλοτε στην επιβράδυνση των ιστορικών εξελίξεων σε γεωγραφικά τοπικό, περιφερειακό και παγκόσμιο επίπεδο.

2.2.2 Δεξιότητες-αξίες-στάσεις - συμπεριφορές

Μέσα από τη διδασκαλία του μαθήματος της Ιστορίας οι μαθητές/τριες θα πρέπει σταδιακά να αναπτύξουν τις εξής δεξιότητες:

- Να διαχωρίζουν το μύθο και το θρύλο από το ιστορικό γεγονός, κατανοώντας, ωστόσο, την αλληλεξάρτησή τους.
- Να αντιλαμβάνονται τις «συνέχειες» και συγκλίσεις, αλλά και τις μεγάλες αλλαγές και τις αποκλίσεις που παρατηρούνται στην ιστορική εξέλιξη των ανθρώπινων κοινωνιών, ιδιαίτερα σε εκτεταμένες χρονικά περιόδους.
- Να διακρίνουν τα βασικότερα είδη των ιστορικών πηγών και τη σχετική (ανάλογα με τις εποχές και τις συνθήκες) σημασία τους.
- Να εξοικειωθούν σταδιακά με τις σημαντικότερες ιστορικές έννοιες και τη στοιχειώδη ιστοριογραφική ορολογία.
- Να αντιμετωπίζουν τις πολλαπλές ερμηνείες του παρελθόντος μέσα από διαφορετικές προσεγγίσεις και ερμηνείες ιστορικών γεγονότων και φαινομένων.
- Να εκθέτουν την ιστορική τους γνώση μέσω κυρίως της ιστορικής αφήγησης (προφορικής και γραπτής).
- Να χρησιμοποιούν παραγωγικά τη σύγχρονη τεχνολογία στη μελέτη και την προβολή του ιστορικού παρελθόντος.
- Να αξιοποιούν ή ακόμα και να αξιολογούν κριτικά τις ποικίλες μορφές της μη συμβατικής ιστορικής εκπαίδευσης (μουσεία, ειδικά τηλεοπτικά προγράμματα, εκλαϊκευτικές εκδόσεις κ.λπ.).
- Να αντιλαμβάνονται την ιστορική σημασία των διαφόρων μνημείων, παλαιότερων και νεότερων, αλλά και των ποικίλων άλλων ιστορικών πηγών (εγγράφων, καλλιτεχνικών έργων, παλαίτυπων κ.λπ.) και να επιδεικνύουν σεβασμό στη διάσωσή τους.
- Να διασυνδέουν το περιεχόμενο του μαθήματος της Ιστορίας με άλλα μαθήματα, ιδιαίτερα τα περισσότερο «συγγενικά» [γεωγραφία - περιβαλλοντική εκπαίδευση (γνωρίζω τον κόσμο μου), φιλολογία-λογοτεχνία, θρησκευτική αγωγή, τέχνη, αγωγή του πολίτη κ.ά.].

2.2.3 Θεματικές ενότητες, διδακτικοί στόχοι και δραστηριότητες

Γ' ΤΑΞΗ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

■ Διδακτική Ενότητα

Τι είναι Ιστορία; Ιστορίες, ιστορία, η ιστορία μου. Η ιστορία της οικογένειάς μου. Πηγές προφορικές και γραπτές. Η ιστορία της τάξης και του σχολείου μας. Ιστορία άλλων, παλαιότερων σχολείων της πατρίδας μου.

• Διδακτικοί στόχοι

Σταδιακή εξοικείωση των μαθητών/τριών με την προσέγγιση του παρελθόντος μέσω βιωματικών παραδειγμάτων.

• Δραστηριότητες

Αναζήτηση τεκμηρίων της οικογενειακής (ή και προσωπικής) ιστορίας (φωτογραφίες, στολές, αντικείμενα του παππού, των γονέων κ.λπ.). Συνεντεύξεις με γηραιότερους συγγενείς.

• Πρόσθετο υλικό από το/τη διδάσκοντα/ουσα (ενδεικτικό)

Εικονογραφημένα βιβλία, αναφερόμενα στην ιστορία της εκπαίδευσης στην Κύπρο ή των τοπικών Δήμων και Κοινοτήτων.

■ Διδακτική Ενότητα

Η ιστορία στο χώρο του άμεσου περιβάλλοντος (χωριό, πόλη, επαρχία), με βάση την «ηλικία» των μνημείων και των ποικίλων κτισμάτων (εκκλησιών, μοναστηριών, τειχών κ.λπ.).

• Διδακτικοί στόχοι

Σταδιακή εξοικείωση των μαθητών/τριών με την προσέγγιση του παρελθόντος μέσω βιωματικών παραδειγμάτων και «απτών» τεκμηρίων.

• Δραστηριότητες

Αναζήτηση με επιτόπια έρευνα τεκμηρίων του παρελθόντος σε κτίσματα και μνημεία (μορφή, χρονολογίες, φθορές εξαιτίας του χρόνου κ.ά.).

• Πρόσθετο υλικό από το/τη διδάσκοντα/ουσα (ενδεικτικό)

Οπτικό υλικό: φωτογραφίες, γκραβούρες παλιών κτισμάτων της Κύπρου.

■ Διδακτική Ενότητα

Προϊστορία: Οι ανθρώπινες κοινωνίες πριν από την ανακάλυψη της γραφής. Πώς ζούσαν οι άνθρωποι και πώς οργανώνονταν. Ο άνθρωπος και οι θρησκευτικές δοξασίες.

• Διδακτικοί στόχοι

Γνωριμία με την έννοια και τη μεγάλη χρονική απόσταση της προϊστορίας (σε σχέση με το σήμερα) και τη σημασία των πηγών της εποχής. Η έννοια της μακρόχρονης διαδικασίας στην ανθρώπινη εξέλιξη και στην ανθρώπινη πρόοδο. Διάκριση στις δραστηριότητες των κοινωνιών του τροφосуλλέκτη ανθρώπου, του γεωργού και κτηνοτρόφου.

• Δραστηριότητες

Επισκέψεις σε αρχαιολογικούς χώρους και μουσεία.

• Πρόσθετο υλικό από το/τη διδάσκοντα/ουσα (ενδεικτικό)

Πρόσθετο (πέραν των εγχειριδίων) οπτικό υλικό σε εικονογραφημένα βιβλία ή και σε ηλεκτρονικές πηγές (DVD, Διαδίκτυο κ.λπ.).

■ Διδακτική Ενότητα

Από τις πρώτες ανθρώπινες κοινότητες στην εποχή του μετάλλου. Η Κύπρος και οι πολιτισμοί της Ανατολικής Μεσογείου. Μινωικός, μυκηναϊκός πολιτισμός και Κύπρος.

• Διδακτικοί στόχοι

Η σημασία της συγκρότησης οικισμών στην Κύπρο, την Ελλάδα και την ευρύτερη περιοχή (Αίγυπτος-Μεσοποταμία). Πρώτα δείγματα γραφής (ιδεογράμματα, ιερογλυφικά, σφηνοειδείς γραφές, Κύπρος, Φαιστός, Γραμμική Α'). Εξοικείωση με τους κυπριακούς προϊστορικούς οικισμούς (Χοιροκοιτία). Σημασία για την ιστορία της Κύπρου της εποχής του χαλκού και της γεωγραφικής της θέσης στο σταυροδρόμι πολιτισμών. Βασικά χαρακτηριστικά του κυκλαδικού, μινωικού και μυκηναϊκού πολιτισμού. Άφιξη των Μυκηναίων στην Κύπρο, απαρχή του ελληνικού πολιτισμού της νήσου (Έγκωμη).

• Δραστηριότητες

Επισκέψεις σε αρχαιολογικούς χώρους και μουσεία. Συζητήσεις για επιμέρους θέματα (π.χ. πώς ήταν η ζωή σε ένα οικισμό στην Κύπρο την εποχή του χαλκού, σημασία της θαλάσσιας επικοινωνίας στα προϊστορικά χρόνια με έμφαση στον νησιωτικό χαρακτήρα της Κύπρου, από τότε ως σήμερα).

• Πρόσθετο υλικό από το/τη διδάσκοντα/ουσα (ενδεικτικό)

Εικονογραφημένες εκδόσεις.

■ Διδακτική Ενότητα

Παραμύθια, μύθοι και Ιστορία (προφορική παράδοση, γραπτές πηγές). Ελληνική μυθολογία: θεοί και ήρωες. Από το θρύλο στην ιστορία: Αργοναυτική εκστρατεία, Τρωικός πόλεμος, Οδύσσεια. Όμηρος και ομηρικά έπη.

• Διδακτικοί στόχοι

Πολιτιστικά και κοινωνικά πρότυπα στους αρχαίους ελληνικούς μύθους. Η σημασία τους στο πλαίσιο του ελληνικού πολιτισμού και ως τμήμα της παγκόσμιας κληρονομιάς. Εξοικείωση των μαθητών/τριών με την αφήγηση· ανάπτυξη από τους ίδιους της ικανότητας της αφήγησης.

• Δραστηριότητες

Συγκρίσεις αρχαιοελληνικών μύθων με παραμύθια, λαϊκούς θρύλους κλπ. Συζήτηση για τη θέση στους ελληνικούς μύθους της γυναίκας, της έννοιας της πατρίδας και της νοσταλγίας, της ιδέας της πανελλήνιας συνεργασίας (Αργοναυτική εκστρατεία, Τρωικός πόλεμος), των αξιών της γενναιότητας (αρετή), της φιλίας και της εφευρετικότητας (Οδυσσέας) κ.λπ.

- **Πρόσθετο υλικό από το/τη διδάσκοντα/ουσα** (ενδεικτικό)

Ανάγνωση σε νεοελληνικές αποδόσεις αποσπασμάτων από τα ομηρικά έπη (και των αναφορών στην Κύπρο). Εικονογραφημένα δείγματα θεών και ηρώων σε μνημεία και αρχαιοελληνικές παραστάσεις, αλλά και σε έργα της νεότερης ευρωπαϊκής τέχνης.

Δ΄ ΤΑΞΗ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

■ Διδακτική Ενότητα

Γεωμετρική εποχή: Τα βασικά της χαρακτηριστικά, ιδιαίτερα στην Κύπρο. Τα ελληνικά φύλα. Ελληνικοί εποικισμοί στα ανατολικά. Η ανάπτυξη της ελληνικής γραφής και η κυπριακή ιδιομορφία. Νέα βασιλεία στην Κύπρο. Οι Φοίνικες στην Κύπρο.

- **Διδακτικοί στόχοι**

Σημασία των μετακινήσεων των ελληνικών πληθυσμών στην ανάμιξη των πολιτισμών της Μεσογείου. Η σημασία της ανάπτυξης της ελληνικής γραφής.

- **Δραστηριότητες**

Επισκέψεις σε σχετικούς αρχαιολογικούς χώρους και μουσεία. «Παίζοντας» με τον χάρτη της ανατολικής Μεσογείου (μετοικεσίες) και της Κύπρου. Συγκρίσεις των γραμμάτων της αρχαϊκής ελληνικής αλφαβήτου με τα σύγχρονα ελληνικά και τα γράμματα της λατινικής.

- **Πρόσθετο υλικό από το/τη διδάσκοντα/ουσα** (ενδεικτικό)

Απεικονίσεις γεωμετρικών συμβόλων της εποχής σε νεότερες χρήσεις τους (διακοσμητικές, προπαγανδιστικές κ.ά.). Δείγματα του λατινικού αλφαβήτου από εικονογραφημένες εκδόσεις.

■ Διδακτική Ενότητα

Αρχαϊκή εποχή: Νέοι ελληνικοί εποικισμοί. Πόλεις, αρχαία ελληνικά πολιτεύματα και σταδιακή εξέλιξη προς την ανάπτυξη της αθηναϊκής δημοκρατίας. Τέχνες, γράμματα και καθημερινή ζωή. Οι Πέρσες και η Κύπρος.

- **Διδακτικοί στόχοι**

Εξοικείωση με τα βασικά πολιτικά συστήματα της αρχαιότητας. Αντιπαραβολές με τα συστήματα Σπάρτης και Αθήνας. Η Κύπρος μεταξύ των μεγάλων δυνάμεων της εποχής (διαδοχικές κατακτήσεις από Ασσύριους, Αιγύπτιους, Πέρσες), ο ρόλος της γεωπολιτικής θέσης του νησιού στην ανατολική Μεσόγειο και η πολιτική, οικονομική και πολιτιστική της ανάπτυξη στο πλαίσιο του ελληνικού κόσμου.

- **Δραστηριότητες**

Επισκέψεις σε αρχαιολογικούς χώρους και μουσεία. Δείγματα της ελληνικής γραφής και τέχνης και των αντίστοιχων επιδόσεων των ανατολικών λαών και ιδιαίτερα των Περσών.

- **Πρόσθετο υλικό από το/τη διδάσκοντα/ουσα** (ενδεικτικό)

Εικονογραφημένες εκδόσεις για αντιπαραβολή με την αντίστοιχη εικονογράφηση των χειριδίων. Ανάγνωση αποσπασμάτων αρχαιοελληνικών ιστορικών και λογοτεχνικών κειμένων σε νεοελληνική απόδοση.

■ Διδακτική Ενότητα

Κλασική εποχή: Περσικοί πόλεμοι. Η άνοδος της αθηναϊκής ηγεμονίας και ο «χρυσός αιώνας». Ο Πελοποννησιακός πόλεμος. Σπαρτιατική και Θηβαϊκή ηγεμονία [συνοπτικά]. Η άνοδος της Μακεδονίας και το όραμα της ελληνικής ενοποίησης. Οι εκστρατείες του Μ. Αλεξάνδρου. Η Κύπρος των κλασικών χρόνων: εμπλοκή της στους Περσικούς πολέμους (επανάσταση, Ονήσιλος, Κίμων), ο Ευαγόρας και η ένταξή της στο κράτος του Αλεξάνδρου. Τέχνη, καθημερινή ζωή και λατρεία στην Ελλάδα και την Κύπρο.

• Διδακτικοί στόχοι

Οι Περσικοί πόλεμοι και η ιδέα της ελληνικής ελευθερίας. Οι παράγοντες που οδήγησαν στην άνοδο της αθηναϊκής ηγεμονίας και τα πολιτικά και πνευματικά επιτεύγματα της Αθήνας αυτή την εποχή (ανάπτυξη της δημοκρατίας, πολιτιστική άνοδος). Ο Πελοποννησιακός πόλεμος και οι ενδοελληνικές διενέξεις. Η σημασία της δημιουργίας της εκτεταμένης αυτοκρατορίας του Αλεξάνδρου: διάδοση του ελληνικού πολιτισμού και πολιτιστικές συγκλίσεις. Η σημασία των προσπαθειών του Ευαγόρα για την ενοποίηση της Κύπρου και την κατοχύρωση της ελευθερίας της. Εξοικείωση με την καθημερινή ζωή και την τέχνη, ελλαδική και κυπριακή, της κλασικής εποχής.

• Δραστηριότητες

Επισκέψεις σε αρχαιολογικούς χώρους και μουσεία. Δείγματα της ελληνικής γραφής και τέχνης και των αντίστοιχων επιδόσεων των ανατολικών λαών και ιδιαίτερα των Περσών. Συγκρίσεις των αρχαϊκών/αρχαίων τοπωνυμίων της Ελλάδας και, ιδιαίτερα, της Κύπρου με τα σύγχρονα (μετασχηματισμοί τους και αρχαιολατρική αναπαραγωγή τους). Προσπάθεια για την περιγραφή μιας κυπριακής πόλης της εποχής. Εργασία για τον Ευαγόρα.

• Πρόσθετο υλικό από το/τη διδάσκοντα/ουσα (ενδεικτικό)

Εικονογραφημένες εκδόσεις για αντιπαραβολή με την αντίστοιχη εικονογράφηση των εγχειριδίων. Ανάγνωση αποσπασμάτων αρχαιοελληνικών ιστορικών και λογοτεχνικών κειμένων σε νεοελληνική απόδοση. Παρουσίαση θρύλων και αφηγήσεων για τον Μ. Αλέξανδρο σε χριστιανικές και μουσουλμανικές κοινωνίες, παλιές και νεότερες. Το *Μυθιστόρημα του Μεγαλέξανδρου*.

■ Διδακτική Ενότητα

Τα ελληνιστικά χρόνια: Τα κράτη των Διαδόχων του Μ. Αλεξάνδρου. Η πολεμαϊκή Αίγυπτος και η Κύπρος. Ζήνων ο Κιτιεύς. [Συνοπτική εξέταση]

• Διδακτικοί στόχοι

Ο ρόλος της ελληνικής «κοινής» στην επικοινωνία των ανθρώπων και την ανταλλαγή αγαθών και ιδεών στην ανατολική Μεσόγειο και την ευρύτερη Μ. Ανατολή. Ανάπτυξη πολιτιστικών αλληλεπιδράσεων και των επιστημών.

• Δραστηριότητες

Συζήτηση μέσα στην τάξη ή εργασία επί των εξεταζόμενων θεμάτων. Έμφαση στον Ζήωνα και το έργο του.

• Δραστηριότητες

Παρουσίαση εικονογραφημένων έργων για την επιρροή της ελληνικής και ελληνιστικής τέχνης διεθνώς. Απεικονίσεις δειγμάτων της επιστημονικής ανάπτυξης της ελληνιστικής

εποχής (εφευρέσεις στη μηχανική, πρόοδος στη γεωγραφία/χάρτες Πτολεμαίου και η σημασία τους κ.λπ.).

Ε΄ ΤΑΞΗ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

■ Διδακτική Ενότητα

Το ρωμαϊκό κράτος. Η επέκτασή του στην Ελλάδα και την Κύπρο. Η Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία: πολίτευμα και πολιτισμός. [Συνοπτική εξέταση]

• Διδακτικοί στόχοι

Τομείς υπεροχής των Ρωμαίων έναντι των Ελλήνων και το αντίστροφο. Πολιτιστικές αλληλεπιδράσεις στο χώρο μιας εκτεταμένης, αλλά ενιαίας επικράτειας.

• Δραστηριότητες

Συζήτηση μέσα στην τάξη ή εργασία επί των εξεταζόμενων θεμάτων. Έμφαση στις συζητήσεις στην έννοια της Αυτοκρατορίας, στην έννοια του πολίτη (cives) του ρωμαϊκού κράτους, στην επιρροή της ελληνικής παιδείας στο ρωμαϊκό πολιτισμό (γλώσσα, λογοτεχνία, θέατρο, εικαστικές τέχνες κ.λπ.).

• Πρόσθετο υλικό από το/τη διδάσκοντα/ουσα (ενδεικτικό)

Παρουσίαση στην τάξη ρωμαϊκών αρχαιολογικών καταλοίπων στην Κύπρο. Παρουσίαση, με κατάλληλο σχολιασμό, οπτικοακουστικού υλικού (DVD).

■ Διδακτική Ενότητα

Από τη μεταφορά της ρωμαϊκής πρωτεύουσας στην Κωνσταντινούπολη ως και την ιουστινιάνεια περίοδο: Η ίδρυση της Κωνσταντινούπολης. Καθιέρωση του χριστιανισμού ως επίσημης θρησκείας. Ο χωρισμός της Αυτοκρατορίας (Ανατολική-Δυτική). Διοίκηση, νομοθεσία, τέχνη, καθημερινή ζωή. Η Κύπρος κατά την πρώιμη βυζαντινή περίοδο.

• Διδακτικοί στόχοι

Ο μετασχηματισμός του ανατολικού ρωμαϊκού κράτους και ο σταδιακός εξελληνισμός του. Το νομοθετικό έργο και τα πολιτιστικά επιτεύγματα (Αγία Σοφία) στα χρόνια του Ιουστινιανού. Η σημασία του Αυτοκεφάλου της Εκκλησίας της Κύπρου.

• Δραστηριότητες

Συζήτηση ή εργασία για τη στάση του Νίκα ή για την Αγία Σοφία.

• Πρόσθετο υλικό από το/τη διδάσκοντα/ουσα (ενδεικτικό)

Παρουσίαση εικονογραφημένων εκδόσεων για την Κωνσταντινούπολη.

■ Διδακτική Ενότητα

Μέση βυζαντινή περίοδος: Το Βυζάντιο και οι γειτονικοί λαοί. Οι παράγοντες της ανόδου και της εξάπλωσης του Ισλάμ. Η περίοδος της εικονομαχίας. Η μακεδονική δυναστεία και η ακμή της Αυτοκρατορίας. Κοινωνικά ζητήματα και νομοθεσία στο Βυζάντιο. Τέχνη, πολιτισμός, καθημερινή ζωή. Η Κύπρος και οι ειδικές σχέσεις της με τους Άραβες.

• Διδακτικοί στόχοι

Η σημασία των ειρηνικών σχέσεων και των συγκρούσεων των Βυζαντινών με τους γείτονές τους. Ακμή του ισλαμικού κόσμου (9ος–11ος αι.). Η ιδιαιτερότητα της Κύπρου στην εικονομαχία και στη βυζαντινο-αραβική αναμέτρηση. Εναλλαγή συγκρούσεων, συμβιβασμών ή και ειρηνικής συμβίωσης μεταξύ δύο διαφορετικών στη θρησκεία και στην κοινωνική οργάνωση κόσμων, κυρίως στην Κύπρο. Οι ακρίτες (Διγενής) και η διαμόρφωση της λαϊκής παράδοσης της Κύπρου.

• Δραστηριότητες

Επισκέψεις σε σχετικούς αρχαιολογικούς και λατρευτικούς χώρους και μουσεία, όπου οι μαθητές/τριες θα έρθουν σε επαφή με τη βυζαντινή τέχνη της Κύπρου της εποχής αυτής. Συζήτηση για τη σημασία της γεωγραφικής θέσης της Κύπρου στο σύνορο του χριστιανικού και του μουσουλμανικού κόσμου και πώς το γεωπολιτικό αυτό δεδομένο επηρέασε την ιστορία της.

• Πρόσθετο υλικό από το/τη διδάσκοντα/ουσα (ενδεικτικό)

Παρουσίαση (με ποικίλα μέσα, ακόμα και σε σύγχρονες μεταγραφές) δημοτικών τραγουδιών και ακριτικών επών (αν είναι εφικτό, της Κύπρου, αλλά και άλλων περιοχών, π.χ. του Πόντου).

■ Διδακτική Ενότητα

Παρακμή και πτώση του Βυζαντίου: Τα αίτια της παρακμής. Οι Σταυροφορίες και η πρώτη Άλωση (1204). Η σταδιακή διαμόρφωση του νέου ελληνικού κόσμου. Η Άλωση του 1453.

• Διδακτικοί στόχοι

Κοινωνικές διαστάσεις της παρακμής του Βυζαντίου. Η σημασία της εκπαίδευσης, της χρήσης της ελληνικής γλώσσας και της βυζαντινής τέχνης. Ο ρόλος της Κύπρου στη διαφύλαξη της βυζαντινής ορθόδοξης παράδοσης. Η Άλωση του 1453 ως τομή στην ιστορία του Νέου Ελληνισμού.

• Δραστηριότητες

Επισκέψεις σε σχετικούς με την περίοδο λατρευτικούς και ιστορικούς χώρους και μουσεία, όπου οι μαθητές/τριες θα έρθουν σε επαφή με τη βυζαντινή τέχνη της Κύπρου. Εργασία ή συζήτηση για τη βυζαντινή τέχνη της Κύπρου και την επιβίωσή της ως τις ημέρες μας. Συζήτηση ή εργασία για την Άλωση στην ελληνική δημοτική παράδοση.

• Πρόσθετο υλικό από το/τη διδάσκοντα/ουσα (ενδεικτικό)

Λευκώματα. Εικονογραφημένες εκδόσεις σχετικά με την Άλωση. Αναζήτηση δειγμάτων για την απήχηση του γεγονότος σε κυπριακά δημοτικά τραγούδια ή που έχουν ανάλογο περιεχόμενο.

■ Διδακτική Ενότητα

Η δυτικο-ευρωπαϊκή κυριαρχία στην Κύπρο (1191-1571): Η τρίτη Σταυροφορία και η έναρξη της περιόδου της Φραγκοκρατίας στην Κύπρο. Η εποχή των Λουζινιάν: κοινωνική και οικονομική οργάνωση, τέχνη και πολιτισμός. Η Βενετοκρατία: διοικητική οργάνωση. Η θέση της Εκκλησίας της Κύπρου (1191-1571).

• Διδακτικοί στόχοι

Η σημασία της έναρξης μιας ευρωπαϊκής περιόδου στην ιστορία της Κύπρου μέσα από τη «Φραγκοκρατία». Τα βασικά χαρακτηριστικά και τα γεγονότα-σταθμοί της Φραγκοκρατίας και της Ενετοκρατίας στην Κύπρο. Η επίδραση της γεωγραφικής θέσης του νησιού στους ανταγωνισμούς των Σταυροφόρων και στις αναμετρήσεις της Δυτικής χριστιανοσύνης με το μουσουλμανικό κόσμο. Βασικά στοιχεία της κοινωνικής οργάνωσης και της καθημερινής ζωής στην Κύπρο από το 1191 ως το 1571. Οι απώτερες καταβολές της λατινικής κοινότητας στην Κύπρο.

• Δραστηριότητες

Επισκέψεις σε σχετικούς χώρους, μνημεία (ορθόδοξα και λατινικά) και μουσεία, όπου οι μαθητές/τριες θα έρθουν σε επαφή με απτά τεκμήρια της Κύπρου από την εποχή των Λουζινιάν ή της Βενετοκρατίας. Συζήτηση για τη σημασία της θάλασσας και της οικονομικής, κοινωνικής και πολιτιστικής επικοινωνίας των ανθρώπων της εποχής εκείνης στην εξέλιξη της ιστορίας της Κύπρου. Συζήτηση ή εργασία για την πνευματική και λογοτεχνική παραγωγή της Κύπρου –ειδική αναφορά στο έργο του Μαχαιρά.

• Πρόσθετο υλικό από το/τη διδάσκοντα/ουσα (ενδεικτικό)

Επισήμανση παραμυθιών ή θρύλων που έχουν τη ρίζα τους στην περίοδο της Φραγκοκρατίας. Ανάγνωση ενδεικτικών κειμένων της περιόδου ή εικονογραφημένων βιβλίων ή και χρήση οπτικοακουστικών δειγμάτων από τραγούδια (λόγια ή δημώδη). Υλικό, όταν είναι εφικτό, από σχετικές εκδηλώσεις και δρώμενα (π.χ. θεατρικά έργα, απαγγελίες κ.λπ.) στην Κύπρο, αλλά και σε άλλες περιοχές του ελληνικού κόσμου με περιόδους “φράγκικης” κυριαρχίας (π.χ. στην Κρήτη).

ΣΤ΄ ΤΑΞΗ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

■ Διδακτική Ενότητα

Οι αρχές της νεότερης εποχής: Αναγέννηση των κλασικών γραμμάτων και της τέχνης, αλλαγές στις νοοτροπίες και την ευρωπαϊκή κοινωνία και αποικιακή επέκταση των ναυτικών ευρωπαϊκών δυνάμεων. Μεταρρύθμιση και θρησκευτικοί πόλεμοι, Διαφωτισμός και Γαλλική Επανάσταση. Νέες κοινωνικές και οικονομικές δομές στα τέλη του 18ου και στις αρχές του 19ου αιώνα. [Συνοπτική εξέταση]

• Διδακτικοί στόχοι

Η σημασία της ανακάλυψης της τυπογραφίας στην ανάπτυξη του πολιτισμού και της παιδείας. Επιπτώσεις των εξερευνήσεων και της κατάκτησης των νέων χωρών στην οικονομική και κοινωνική εξέλιξη της Ευρώπης Η αρχή της αποικιοκρατίας, αλλά και της ιδέας της ελευθερίας του ατόμου και των λαών. Η σημασία του Διαφωτισμού και της Γαλλικής Επανάστασης στις μεταγενέστερες πνευματικές, κοινωνικές και πολιτικές αλλαγές στον κόσμο.

• Δραστηριότητες

Συζήτηση για τις αλλαγές που φέρνει σε ατομικό και συλλογικό επίπεδο η εφεύρεση της τυπογραφίας. Συζήτηση για τη σημασία της αποικιακής επέκτασης των ευρωπαϊκών χωρών στην αλλαγή των οικονομικών και κοινωνικών δομών της Ευρώπης, αλλά και στην τύχη όλων των λαών του κόσμου.

• Πρόσθετο υλικό από το/τη διδάσκοντα/ουσα (ενδεικτικό)

Εικονογραφημένες εκδόσεις. Ιστορικά ντοκιμαντέρ. Επισήμανση των αδυναμιών ή και των κινδύνων που ενέχουν οι τηλεοπτικές και κινηματογραφικές αποδόσεις ορισμένων κεφαλαίων της νεότερης ιστορίας της Ευρώπης.

■ Διδακτική Ενότητα

Ο ελληνικός κόσμος από την Άλωση ως την Επανάσταση του 1821: Το οθωμανικό κράτος. Η ελληνορθόδοξη κοινότητα και η αναδιοργάνωσή της. Συνθήκες συμβίωσης Ελλήνων και Οθωμανών, ιδιαίτερα στην Κύπρο, συγκλίσεις και αποκλίσεις. Η νεοελληνική Διασπορά, ιδιαίτερα η κυπριακή. Η αντίσταση στην οθωμανική εξουσία και οι φορείς της (εκκλησιαστικοί, λαϊκοί, «Κλέφτες» και Αρματολοί). Ο νεοελληνικός Διαφωτισμός. Ρήγας Βελεστινλής, Κοραής.

• Διδακτικοί στόχοι

Η σημασία της εκκλησιαστικής και κοινοτικής οργάνωσης και της ελληνικής παιδείας στη διάσωση και την αναμόρφωση των θεμελιωδών χαρακτηριστικών του Νέου Ελληνισμού. Ο ρόλος της Ορθόδοξης Εκκλησίας στην τουρκοκρατούμενη Κύπρο. Η επίδραση των ελληνορθόδοξων κοινοτήτων της Διασποράς στην οργάνωση της παιδείας. Συγκρότηση, οργάνωση και εξέλιξη της τουρκοκυπριακής κοινότητας της Κύπρου.

• Δραστηριότητες

Επισκέψεις σε σχετικούς ιστορικούς και λατρευτικούς χώρους (χριστιανικούς και μουσουλμανικούς) και μουσεία. Συζήτηση ή εργασία σχετικά με το ρόλο της Ορθόδοξης Εκκλησίας της Κύπρου ή με το Νεοελληνικό Διαφωτισμό. Αναζήτηση τεκμηρίων της περιόδου της οθωμανικής κυριαρχίας στην Κύπρο.

• Πρόσθετο υλικό από το/τη διδάσκοντα/ουσα (ενδεικτικό)

Πηγές από τη λόγια και τη λαϊκή παράδοση, καθώς και εικονογράφηση (γκραβούρες κάστρων, πόλεων, ενδυμασιών κ.λπ.), που αναφέρονται στην Κύπρο κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας. Αναζήτηση εικόνων με χαρακτηριστικές ενδυμασίες χριστιανών και μουσουλμάνων κατοίκων της Κύπρου στα χρόνια της οθωμανικής κυριαρχίας.

■ Διδακτική Ενότητα

Προετοιμασία και σταθμοί της ελληνικής Επανάστασης του 1821. Η Φιλική Εταιρεία, η επανάσταση και η Κύπρος. Η 9η Ιουλίου 1821 στην Κύπρο. Πολιτική οργάνωση των επαναστατημένων Ελλήνων. Η Ευρώπη έναντι της Ελληνικής Επανάστασης (φιλελληνικό κίνημα, πολιτική των Μεγάλων Δυνάμεων).

• Διδακτικοί στόχοι

Το αίτημα για την πολιτική και εθνική ελευθερία των λαών και η απήχηση του εθνικοαπελευθερωτικού αγώνα των Ελλήνων στην Ευρώπη. Η σημασία της ανάδυσης ανεξάρτητου ελληνικού κράτους στη ΝΑ Ευρώπη και στην ανατολική Μεσόγειο. Οι δημοκρατικοί προσανατολισμοί της Ελληνικής Επανάστασης. Η διασύνδεση της Κύπρου με τη Φιλική Εταιρεία και την Επανάσταση του 1821 και οι συνέπειές της.

• Δραστηριότητες

Συζήτηση για την επιδίωξη από τους λαούς της εθνικής τους «αποκατάστασης». Εργασία για ποικίλες όψεις της περιόδου (π.χ. φιλελληνικό κίνημα, Μεσολόγγι, γεγονότα στην Κύπρο, αρχιεπίσκοπος Κυπριανός κ.λπ.). Εργασία ή συζήτηση για τα πολιτεύματα της ελληνικής Επανάστασης.

• **Πρόσθετο υλικό από το/τη διδάσκοντα/ουσα** (ενδεικτικό)

Ανάγνωση (από τη λόγια και τη λαϊκή παράδοση και από απομνημονεύματα αγωνιστών της Επανάστασης) αποσπασμάτων για την καθημερινή ζωή των ανθρώπων της περιόδου. Αναζήτηση ανάλογων κειμένων για την κυπριακή συμμετοχή στην Επανάσταση του 1821. Παρουσίαση λαϊκής και έντεχνης, ελληνικής και δυτικής, εικονογράφησης προσώπων και γεγονότων της ελληνικής Επανάστασης.

■ **Διδακτική Ενότητα**

Ο πρώτος αιώνας της ελληνικής ανεξαρτησίας (1830-1923): Η συγκρότηση του ελληνικού κράτους (Καποδίστριας, Όθων). Η επανάσταση της 3ης Σεπτεμβρίου 1843 και το Σύνταγμα του 1844. Εκσυγχρονισμός και εδαφική επέκταση του ελληνικού κράτους: 1864-1923, Χ. Τρικούπης, Ελ. Βενιζέλος. Η Κύπρος στην τελευταία περίοδο της οθωμανικής κυριαρχίας (1830-1878): Εσωτερικές κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες και διασύνδεση με την Ελλάδα (εξέγερση του 1833, εμφάνιση του ενωτικού κινήματος). Η Αγγλοκρατία στην Κύπρο: η πρώτη φάση (1878-1925).

• **Διδακτικοί στόχοι**

Περιεχόμενο, σημασία και κυπριακή συμμετοχή στην ανέλιξη της Μεγάλης Ιδέας και του «αλυτρωτισμού» (από τον Καποδίστρια ως τη Μικρασιατική Καταστροφή). Η ανάπτυξη στην Κύπρο του ενωτικού κινήματος. Η επίδραση της γεωγραφικής θέσης της νήσου στην πολιτική των Μεγάλων Δυνάμεων. Στόχοι και βασικά χαρακτηριστικά του βρετανικού αποικιοκρατικού καθεστώτος στην Κύπρο.

• **Δραστηριότητες**

Συζήτηση για τον Ελευθέριο Βενιζέλο και τη σημασία της γεωγραφικής θέσης της Κύπρου στην πορεία της νεότερης και σύγχρονης ιστορίας της νήσου. Εργασία για το ενωτικό κίνημα.

• **Πρόσθετο υλικό από το/τη διδάσκοντα/ουσα** (ενδεικτικό)

Ανάγνωση ιστορικών και λογοτεχνικών κειμένων για τη ζωή στην Κύπρο στα τέλη του 19ου και στις πρώτες δεκαετίες του 20ού αιώνα, με παράλληλη χρήση εικονογραφικού υλικού (γκραβούρες και παλιές φωτογραφίες τοπίων, κτιρίων, ενδυμασιών, προσώπων κ.λπ.).

■ **Διδακτική Ενότητα**

Η Ελλάδα και η Κύπρος από το τέλος του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου ως την ένταξή τους στην Ευρωπαϊκή Ένωση: Η Ελλάδα του Μεσοπολέμου (η Συνθήκη της Λωζάννης, η αποκατάσταση των προσφύγων και οι εσωτερικές κοινωνικές και πολιτικές αναταράξεις). Η Κύπρος του Μεσοπολέμου (η εξέγερση του 1931). Η Ελλάδα στη διάρκεια του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου (Κατοχή, Εθνική Αντίσταση, Εμφύλιος) και η κυπριακή συμμετοχή. Η μεταπολεμική Ελλάδα: Κοινωνικές, οικονομικές και πολιτικές εξελίξεις, δοκιμασία του δημοκρατικού πολιτεύματος (1967-74) και πορεία προς την Ενωμένη Ευρώπη. Η μεταπολεμική Κύπρος: Ο αρχιεπίσκοπος Μακάριος, ο εθνικοαπελευθερωτικός αγώνας (1955-59) και η ανεξαρτησία.

• **Διδακτικοί στόχοι**

Η σημασία των προσπαθειών για τον εκδημοκρατισμό και τον εκσυγχρονισμό της σύγχρονης ελληνικής κοινωνίας και οι συνέπειες από τις περιπέτειες του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου και του Εμφυλίου ως το 1974. Η συμμετοχή της Ελλάδας στην ενωμένη Ευρώπη. Η κυπριακή συμμετοχή στον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, η ανεξαρτησία και οι ιδιομορφίες

του κυπριακού πολιτικού συστήματος. Οι συνθήκες συμβίωσης των Ελλήνων και Τούρκων Κυπρίων και οι διακοινοτικές συγκρούσεις του 1958 και του 1963-64. Η επίδραση της γεωπολιτικής θέσης της Κύπρου στην πολιτική των Μεγάλων Δυνάμεων στην ανατολική Μεσόγειο, το πραξικόπημα του 1974 και η τουρκική εισβολή.

• Δραστηριότητες

Συζήτηση για την έννοια της ενωμένης Ευρώπης και τη συμμετοχή της Κύπρου σε αυτήν, με έμφαση σε ζητήματα οικονομικής και πολιτικής αλληλεξάρτησης, στην εθνική ανεξαρτησία και τη διατήρηση ιδιαίτερων πολιτιστικών παραδόσεων και αξιών. Πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα της ελεύθερης διακίνησης πολιτών στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Η Κύπρος ως σύγχρονη δημοκρατία: Κρατικοί θεσμοί και βασικές έννοιες (Πρόεδρος της Δημοκρατίας, κυβέρνηση, Βουλή των Αντιπροσώπων, τοπική αυτοδιοίκηση, Τύπος, κοινωνία πολιτών).

• Πρόσθετο υλικό από το/τη διδάσκοντα/ουσα (ενδεικτικό)

Επισκέψεις σε μουσεία και χώρους μνήμης. Αναζήτηση ποικίλων πηγών της σύγχρονης ελλαδικής και κυπριακής ιστορίας, που υπογραμμίζουν τη διαχρονικότητα της ευρωπαϊκής κληρονομιάς της Ελλάδας και της Κύπρου. Χρήση εικονογραφικού υλικού και λογοτεχνικών κειμένων, αντιπροσωπευτικών της ανάπτυξης των γραμμάτων και των τεχνών στην Κύπρο πριν και μετά την ανεξαρτησία. Επίσκεψη σε χώρους συνδεδεμένους με τη λειτουργία της Κυπριακής Δημοκρατίας (π.χ. Βουλή).

■ Διδακτική Ενότητα

Η σύγχρονη Κύπρος: Νέες φάσεις του Κυπριακού Ζητήματος από το 1963-64 ως την τουρκική εισβολή του 1974. Οι εσωτερικές κοινωνικές και οικονομικές εξελίξεις και το εθνικό ζήτημα από το 1974 ως την ένταξη της Κυπριακής Δημοκρατίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

• Διδακτικοί στόχοι

Η σύγχρονη Κύπρος και το μείζον πρόβλημα της ξένης κατοχής των εδαφών της. Οι προοπτικές στο εθνικό ζήτημα μετά την ένταξη της Κυπριακής Δημοκρατίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

• Δραστηριότητες

Συζήτηση για το ρόλο όλων των πολιτών της Κυπριακής Δημοκρατίας στην ειρηνική επανένωση της κυπριακής επικράτειας και στη διαφύλαξη της ανεξαρτησίας μιας κοινής και ενιαίας πατρίδας.

2.3 ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

2.3.1 Ειδικοί σκοποί

Η διδασκαλία της Ιστορίας στη δημόσια Εκπαίδευση αποβλέπει, όπως προαναφέρθηκε, στην ανάπτυξη κριτικής ιστορικής σκέψης και στην καλλιέργεια ιστορικής συνείδησης. Μέσα από επαρκή και πολυεπίπεδη γνώση του παρελθόντος οι μαθητές/τριες θα πρέπει να αποκτήσουν σταδιακά τη σύνθετη εκείνη διανοητική δεξιότητα, που θα τους επιτρέψει όχι μόνο να ερμηνεύουν γεγονότα και ιστορικά φαινόμενα παρωχημένων εποχών, αλλά και να κατανοούν τους ποικίλους παράγοντες (ιστορικούς, κοινωνικούς, οικονομικούς, πολιτιστικούς, πολιτικούς κ.λπ.) που επηρεάζουν σύγχρονες καταστάσεις, ιδιαίτερα στο δικό τους ευρύ κοινωνικό και εθνικό περιβάλλον. Με την ανάπτυξη της κριτικής ιστορικής τους σκέψης οι μαθητές/τριες θα προσεγγίζουν απροκατάληπτα την ιστορική πορεία –την απώτερη, αλλά και τη χρονικά εγγύτερη, τοπική και γενική– της Κύπρου και του ευρύτερου ελληνικού κόσμου, των συνοίκων κοινωνικών, θρησκευτικών, εθνοτικών και εθνικών ομάδων της νήσου, των λαών της ευρωπαϊκής οικογένειας και της ανατολικής Μεσογείου και άλλων περιοχών του κόσμου· θα εκτιμούν επίσης ανάλογα και θα σέβονται τις θρησκευτικές και πολιτιστικές ιδιαιτερότητες και νοοτροπίες διαφορετικών ανθρώπινων κοινωνιών, απαλλαγμένοι από αντιπαραγωγικά στερεότυπα και γενικά από εξωτερικούς παράγοντες ιδεολογικής χειραγώγησης. Τέλος, διαθέτοντας ένα στέρεο πνευματικό υπόβαθρο της ιστορικής, πολιτιστικής και εθνικής τους ταυτότητας, θα μπορέσουν, ως συνειδητοποιημένα μέλη της ελληνικής κυπριακής κοινότητας, να αναδειχθούν σε υπεύθυνους και ενεργούς πολίτες της Κυπριακής Δημοκρατίας.

Η επίτευξη των στόχων αυτών προϋποθέτει ότι οι μαθητές και οι μαθήτριες, ως την αποφοίτησή τους, θα έχουν αποκτήσει επαρκή γνώση:

- των κυριότερων φάσεων της ιστορίας της Κύπρου και του ελληνικού κόσμου, από τα απώτερα χρόνια ως τις μέρες μας, ώστε, στηριζόμενοι σε αδιαμφισβήτητα ιστορικά δεδομένα, να εκτιμήσουν συνειδητά τη συμβολή του Ελληνισμού στον παγκόσμιο πολιτισμό·
- της διαχρονικής εξέλιξης καταρχήν των κατά περιόδους συνοίκων θρησκευτικών, εθνοτικών και εθνικών ομάδων της νήσου και, στη συνέχεια και σε γενικές γραμμές, των λαών της ανατολικής Μεσογείου και, κατά το δυνατόν, και άλλων περιοχών του κόσμου·
- των σημαντικότερων κεφαλαίων της ιστορίας των λαών της Ευρώπης, ιδιαίτερα εκείνων που συντέλεσαν στη δημιουργία μιας κοινής ιστορικής και πολιτιστικής κληρονομιάς, αλλά και εκείνων που, με τις έντονες ιδεολογικές διαμάχες και αποκλίσεις, τις πολιτικές και πολιτειακές ανατροπές ή ακόμα και τους κατά περιόδους αιματηρούς ανταγωνισμούς, συντέλεσαν στη δημιουργία της πολυμορφίας της·
- των μεγάλων ιστορικών αλλαγών που σημειώθηκαν (και σημειώνονται) στη συλλογική ζωή των ανθρώπων στο χρόνο και στο χώρο, των ευεργετικών αλληλεπιδράσεων ανάμεσα σε διαφορετικούς πολιτισμούς, αλλά και των παραγόντων που συντέλεσαν (και συντελούν), με αλληλουχία αιτίων και αποτελεσμάτων, άλλοτε στην επιτάχυνση και άλλοτε στην επιβράδυνση (ακόμα και με «ρήξεις» της «συνέχειας») των ιστορικών εξελίξεων σε γεωγραφικά τοπικό, περιφερειακό και παγκόσμιο επίπεδο·
- του ιστορικού παρελθόντος των διαφορετικών ανθρώπινων κοινωνιών με απόλυτο σεβασμό και κατανόηση της ιδιαιτερότητάς τους, ώστε η μελέτη της Ιστορίας να συντελεί στην ανοχή, τη συμφιλίωση και την αμοιβαία εμπιστοσύνη μεταξύ των ανθρώπινων κοινωνιών σε παγκόσμια κλίμακα.

2.3.2 Δεξιότητες-αξίες- στάσεις - συμπεριφορές

Μέσα από τη διδασκαλία της Ιστορίας οι μαθητές και οι μαθήτριες, εκτός από τον καθαυτό ιστορικό γνωσιολογικό πλούτο που θα αποκτήσουν, θα πρέπει σταδιακά να αναπτύξουν και τις εξής δεξιότητες:

- Να αναζητούν, να χρησιμοποιούν και να σέβονται τις ποικίλες ιστορικές πηγές (άμεσες, πρωτογενείς και έμμεσες, δευτερογενείς, γραπτές και προφορικές, παραστατικές, μνημεία κάθε εποχής κ.λπ.) και να είναι σε θέση να τις αξιολογούν και να τις σχολιάζουν και ανάλογα να αποδέχονται ενδεχόμενες πολλαπλές ερμηνείες του ιστορικού γεγονότος ή φαινομένου, στο οποίο αυτές αναφέρονται.
- Να αξιοποιούν και, όταν είναι εφικτό, να κατασκευάζουν ιστορικούς χάρτες, πίνακες και διαγράμματα είτε με συμβατικές μεθόδους είτε και με τη βοήθεια και τις δυνατότητες της σύγχρονης (π.χ. ηλεκτρονικής) τεχνολογίας.
- Να λαμβάνουν υπόψη τους, παράλληλα με τα δεδομένα της καθαυτό ιστοριογραφίας, και τα πορίσματα διαφορετικών επιστημονικών κλάδων (της γεωγραφίας, της φιλολογίας, της κοινωνιολογίας, της ιστορίας της τέχνης, του δικαίου και των πολιτικών θεσμών κ.λπ.), εφόσον αυτά αναφέρονται στα ιστορικά ζητήματα που τους απασχολούν.
- Να επιδιώκουν την κατανόηση των παραγόντων της ιστορικής εξέλιξης, με αναφορές σε όσο το δυνατόν περισσότερους τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας (πολιτικό και ιδεολογικό, οικονομικό και κοινωνικό, πολιτιστικό και θρησκευτικό, περιβαλλοντολογικό και οικολογικό κ.λπ.).
- Να καλλιεργήσουν τον σαφή και όσο είναι δυνατό γλαφυρό ιστορικό λόγο, τόσο με την προφορική αφήγηση όσο και με τη γραπτή έκθεση (συμβατική και ηλεκτρονική), χρησιμοποιώντας το ειδικό λεξιλόγιο και την καθιερωμένη ορολογία της ιστορικής επιστήμης.
- Να είναι σε θέση να αξιοποιούν και να αξιολογούν κριτικά τις πολλαπλές ευκαιρίες της μη συμβατικής ιστορικής εκπαίδευσης, που προσφέρουν τα σύγχρονα μουσεία, τα ποικίλα ΜΜΕ και οι εκλαϊκευτικές εκδόσεις, χωρίς να υιοθετούν άκριτα ενδεχόμενα λάθη και ανιστόρητες ή ατεκμηρίωτες ερμηνείες.

2.3.3 Θεματικές Περιοχές και διδακτικοί στόχοι

Α΄ ΤΑΞΗ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

■ Διδακτική Ενότητα

Προϊστορία. Η εποχή του λίθου, η εποχή του χαλκού. Λαοί και πολιτισμοί της Εγγύς Ανατολής. Κυκλαδικός, μινωικός και μυκηναϊκός πολιτισμός. Η γραφή και τα προβλήματα της ανάγνωσης της. Η «Γραμμική Β». Θρησκεία και τέχνη. Προϊστορικοί οικισμοί στην Κύπρο. Η εποχή του Χαλκού στην Κύπρο: καθημερινή ζωή και τέχνη, επαφές με τους γειτονικούς λαούς της ανατολικής Μεσογείου και ιδιαίτερα με τους Αιγυπτίους. Η εγκατάσταση των Μυκηναίων στη νήσο και η σημασία της για τη μετέπειτα ιστορική εξέλιξή της.

• Διδακτικοί στόχοι

Προϊστορία και Ιστορία: βασικές διαφορές και αναλογίες. Η σημασία των πηγών. Διαφορές μεταξύ της «εποχής του Λίθου», της «Παλαιολιθικής» και της «Νεολιθικής εποχής». Οι λαοί και οι πολιτισμοί της Εγγύς Ανατολής: συγκρότηση πολιτειακών οντοτήτων, νομοθεσία, πολιτιστικά επιτεύγματα. Οι απαρχές του ελληνικού πολιτισμού: κυκλαδικός, μινωικός και μυκηναϊκός πολιτισμός – κοινωνική οργάνωση και τέχνη. Η οργάνωση των

πρώτων οικισμών στην Κύπρο. Η σημασία του χαλκού για τη νήσο. Η επαφή της με τους ανατολικούς πολιτισμούς. Οι Μυκηναίοι και οι απαρχές του ελληνικού πολιτισμού στην Κύπρο.

• Δραστηριότητες

Συζήτηση για τα μέσα και τους τρόπους επιβίωσης του ανθρώπου στην εποχή των σπηλαίων και κατά τη μετάβαση στις πρώιμες περιόδους της Προϊστορίας. Εργασία για τη σημασία των πολιτισμών της Εγγύς και Μέσης Ανατολής στην πορεία της ανθρώπινης ιστορίας (κοινωνική οργάνωση, διοίκηση, νομοθεσία, τέχνη). Συζήτηση, με βάση τον χάρτη του Αιγαίου και της ανατολικής Μεσογείου, για τη συνάρτηση των διαφόρων εκφάνσεων των πολιτισμών της περιοχής στην εποχή του χαλκού. Κατάρτιση πίνακα με τις κυριότερες οικονομικές, κοινωνικές, θρησκευτικές εκδηλώσεις του κυκλαδικού, μινωικού και μυκηναϊκού πολιτισμού.

• Πρόσθετο υλικό από το/τη διδάσκοντα/ουσα (ενδεικτικό)

Εικονογραφικό υλικό για τη ζωή και την τέχνη των ανθρώπων κατά τις διδασκόμενες περιόδους. Σχολιασμός εικόνων με σχέδια των σπηλαίων ή απεικονίσεων νεολιθικών οικισμών. Αναζήτηση σε κυπριακά μουσεία των σχετικών τεκμηρίων. Παρουσίαση υλικού για αντίστοιχες δραστηριότητες σε άλλες κοινωνίες του κόσμου κατά τις ίδιες πάντοτε περιόδους. Συζήτηση για λαούς και φυλές σε απομονωμένες περιοχές του σύγχρονου κόσμου (π.χ. Αμαζονία), όπου εμφανίζονταν μέχρι την εποχή μας εκφάνσεις της ζωής, παρόμοιες με εκείνες των προϊστορικών περιόδων.

■ Διδακτική Ενότητα

Ο ελληνικός κόσμος από το 1100 έως το 800 π.Χ.

Η εποχή της ελληνικής εσωστρέφειας. Μετακινήσεις και διαμόρφωση των γεωγραφικών και πολιτιστικών χαρακτηριστικών των ελληνικών φύλων. Ο πρώτος ελληνικός αποικισμός. Ο κόσμος των ομηρικών επών. Το ελληνικό αλφάβητο και η γεωμετρική τέχνη. Τα νέα βασίλεια στην Κύπρο. Οι επαφές με το φοινικικό πολιτισμό.

• Διδακτικοί στόχοι

Αλλαγές που επήλθαν στον ελλαδικό χώρο μετά την παρακμή του μυκηναϊκού κόσμου. Οι έννοιες της «φυλετικής κοινότητας» και της «γεωμετρικής τέχνης». Η διατήρηση της γραφής στην Κύπρο παρά την παρακμή των Μυκηναίων στην Ελλάδα. Πολιτική οργάνωση των νέων βασιλείων της Κύπρου. Παρουσία των Φοινίκων και αξιολόγηση της επίδρασής τους στην Κύπρο.

• Δραστηριότητες

Μελέτη εικαστικών έργων της γεωμετρικής περιόδου και συσχέτισή τους με την εικαστική δημιουργία της εποχής του χαλκού (θρησκευτικά, αισθητική αγωγή). Επισήμανση χωρίων από τον Όμηρο με πολιτιστικά στοιχεία της περιόδου του πρώτου ελληνικού αποικισμού.

• Πρόσθετο υλικό από το/τη διδάσκοντα/ουσα (ενδεικτικό)

Επίσκεψη σε αρχαιολογικούς χώρους και μουσεία. Παρουσίαση στην τάξη εικονογραφημένων εκδόσεων για μνημεία του μυκηναϊκού κόσμου και της Κύπρου της διδασκόμενης περιόδου. Ανάγνωση αποσπασμάτων της Ιλιάδας και Οδύσσειας σε σύγχρονες νεοελληνικές αποδόσεις.

■ Διδακτική Ενότητα

Αρχαϊκή εποχή. Η αποικιακή εξάπλωση των Ελλήνων στη Μεσόγειο και τον Εύξεινο Πόντο (Δεύτερος ελληνικός αποικισμός). Ανάδυση και ανάπτυξη των ελληνικών πόλεων. Αθήνα και Σπάρτη. Οι Πανελλήνιοι δεσμοί. Οι περσικοί πόλεμοι. Τέχνες και γράμματα στην αρχαϊκή εποχή. Η Κυπροαρχαϊκή εποχή (σημασία του όρου και βασικά χαρακτηριστικά). Η επανάσταση του Ονησίλου. Ο πολιτισμός της κυπροαρχαϊκής εποχής – Σαλαμίνα.

• Διδακτικοί στόχοι

Οι συνέπειες των ελληνικών μεταναστεύσεων στον οικονομικό, κοινωνικό και πολιτικό τομέα. Ο θεσμός της πόλης-κράτους και η σημασία του στην ανάπτυξη του ελληνικού κόσμου. Κοινωνική και πολιτική δομή της Σπάρτης και της Αθήνας: οι διαφορές τους. Τα συνεκτικά στοιχεία του ελληνικού κόσμου και η σημασία τους. Η νικηφόρα αντιμετώπιση από τους Έλληνες της περσικής εισβολής και οι συνέπειές της. Βασικά χαρακτηριστικά της αρχαϊκής τέχνης. Οι κατακτητές της Κύπρου. Η κυπριακή επανάσταση κατά των Περσών. Τα αίτια της πολιτιστικής ανάπτυξης της Κύπρου και οι επιδράσεις άλλων πολιτισμών στο νησί.

• Δραστηριότητες

Τοποθέτηση πάνω σε σύγχρονο χάρτη της Μεσογείου και του Εύξεινου Πόντου των κυριότερων ελληνικών πόλεων που ιδρύθηκαν κατά τον Β΄ αποικισμό. Καταγραφή τοπωνυμίων και σύγκριση με τα σημερινά (Γεωγραφία, Γλώσσα). Συζήτηση για τη λειτουργία και το πνεύμα των Ολυμπιακών Αγώνων στην αρχαία Ελλάδα και στη σύγχρονη εποχή (με αναφορές στην επιστήμη, την τεχνολογία, την οικονομία, την τέχνη, την επικοινωνία και την αισθητική). Μελέτη έργων τέχνης της αρχαϊκής περιόδου. Συζήτηση για τη σημασία της γεωγραφικής θέσης της Κύπρου στο σύνορο πολιτισμών, και της επίπτωσής της στην ιστορία της νήσου.

• Πρόσθετο υλικό από το/τη διδάσκοντα/ουσα (ενδεικτικό)

Παρουσίαση στην τάξη οπτικοακουστικών και όσο είναι δυνατόν έγκυρων τηλεοπτικών ή άλλων ανάλογων προγραμμάτων που αναφέρονται στην εποχή.

■ Διδακτική Ενότητα

Κλασική εποχή: Η σταδιακή διαμόρφωση του πολιτεύματος της Αθήνας. Η Συμμαχία της Δήλου και η περίοδος της αθηναϊκής ηγεμονίας. Η ακμή της αθηναϊκής δημοκρατίας και ο αθηναϊκός «χρυσός αιώνας»: τέχνη, καθημερινή ζωή, παιδεία. Ο Πελοποννησιακός Πόλεμος. Η σπαρτιατική και η θηβαϊκή ηγεμονία. Η Μακεδονία, ο Φίλιππος και η ενοποίηση των Ελλήνων. Οι εκστρατείες του Αλεξάνδρου. Κυπροκλασική εποχή: Οι επιχειρήσεις των Ελλήνων για την απελευθέρωση της Κύπρου από τους Πέρσες. Ο Ευαγόρας και η κυπριακή ελευθερία. Ο πολιτισμός της κλασικής εποχής. [Να διδαχθεί κατά προτίμηση μέσα από συζητήσεις και εργασίες].

• Διδακτικοί στόχοι

Η μετάλλαξη της Αθηναϊκής Συμμαχίας σε ηγεμονία, τα βασικά χαρακτηριστικά του δημοκρατικού πολιτεύματος της αρχαίας Αθήνας και η σημασία του στην εξέλιξη των πολιτευμάτων στην αρχαία Ελλάδα, αλλά και στο σύγχρονο κόσμο. Αποτίμηση της κλασικής τέχνης τόσο σε σχέση με την εποχή της όσο και με τα αισθητικά πρότυπα των μεταγενέστερων ιστορικών περιόδων σε ολόκληρο τον κόσμο. Πτυχές της καθημερινής ζωής στην αρχαία Ελλάδα κατά την κλασική περίοδο. Αίτια και αφορμές (και δι-

άκριση μεταξύ τους) και συνέπειες του Πελοποννησιακού Πολέμου για τον ελληνικό κόσμο. Οι διαδοχικές απόπειρες ελληνικών πόλεων για ηγεμονία και οι συνέπειες των ενδοελληνικών ανταγωνισμών. Το πολιτικό, οικονομικό, στρατιωτικό και διοικητικό έργο του Μ. Αλεξάνδρου και η σημασία των κατακτήσεών του για την εξέλιξη του πολιτισμού. Ο Κίμων και η προσπάθεια απελευθέρωσης της Κύπρου. Ο Ευαγόρας και η ιδέα της ελληνικής ελευθερίας.

• Δραστηριότητες

Κατάρτιση πίνακα με τα κύρια όργανα της εξουσίας στην αθηναϊκή δημοκρατία. Παρουσίαση των κυριότερων εκδηλώσεων της καθημερινής ζωής στην Αθήνα της κλασικής εποχής (π.χ. Αγορά, θέατρο, δικαστήρια). Δραματοποίηση υποτιθέμενης συνεδρίασης της αθηναϊκής Εκκλησίας του Δήμου, με πρωταγωνιστές εκπροσώπους δυο παρατάξεων: της φιλομακεδονικής και της αντιμακεδονικής (Αρχαία ελληνικά, Γλώσσα, Κοινωνική και πολιτική αγωγή). Αποτύπωση στο χάρτη της πορείας του Μ. Αλεξάνδρου στην Ανατολή. Εργασία με θέμα την Ακρόπολη της Αθήνας και τα λαμπρότερα κλασικά οικοδομήματα της ελληνικής αρχαιότητας. Με αφορμή τα «μάρμαρα της Ακρόπολης» συζήτηση για το ζήτημα των αρχαιοτήτων (ελλαδικών, κυπριακών, αιγυπτιακών κ.λπ.), που βρίσκονται σήμερα διάσπαρτες σε ξένα μουσεία και ιδιωτικές συλλογές.

• Πρόσθετο υλικό από το/τη διδάσκοντα/ουσα (ενδεικτικό)

Ανάγνωση κειμένων της εποχής (σε μετάφραση), κατά προτίμηση εκείνων που συνδέονται θεματικά με την ύλη των μαθημάτων. Εικονογραφικό ή άλλο οπτικό υλικό από το νέο Μουσείο της Ακρόπολης ή τα ανάλογα τμήματα ξένων Μουσείων (π.χ. του Βρετανικού). Συζήτηση (με τη βοήθεια εικονογραφικού υλικού) για τα πολιτιστικά στοιχεία που προώθησε ο Μ. Αλέξανδρος στους λαούς της Ανατολής.

■ Διδακτική Ενότητα

Οι ελληνιστικοί χρόνοι και η ρωμαϊκή κατάκτηση. Τα ελληνιστικά βασίλεια και η κατάσταση στον ελλαδικό χώρο. Η άνοδος της Ρώμης και η ρωμαϊκή κατάκτηση του ελληνικού κόσμου. Γράμματα, επιστήμες και τέχνες κατά την ελληνιστική περίοδο. Ο ελληνορωμαϊκός πολιτισμός. [Η διδασκαλία των θεμάτων αυτών να γίνει κατά προτίμηση μέσα από συζητήσεις και εργασίες].

• Διδακτικοί στόχοι

Τα βασικά χαρακτηριστικά των ελληνιστικών βασιλείων και θέση τους στην ιστορία της Εγγύς και Μέσης Ανατολής. Οι παράγοντες της ανόδου της Ρώμης και η πολιτειακή της εξέλιξη, σε σύγκριση με τον ελληνικό κόσμο. Η Κύπρος και οι ανταγωνισμοί των διαδόχων του Μ. Αλεξάνδρου – η περίοδος της πτολεμαϊκής κυριαρχίας. Ο πολιτισμός της ελληνιστικής Κύπρου και η σημασία της περιόδου στους δεσμούς της νήσου με τον υπόλοιπο Ελληνισμό. Οι βασικές πτυχές του ελληνιστικού πολιτισμού και τα κύρια χαρακτηριστικά του. Πολιτιστικός συγκρητισμός και ο ρόλος της εξάπλωσης της ελληνικής «κοινής». Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του ρωμαϊκού πολιτισμού και η διαχρονική προσφορά του στον ευρωπαϊκό και παγκόσμιο πολιτισμό. Η σημασία της σύζευξης του ελληνικού και του ρωμαϊκού πολιτισμού.

• Δραστηριότητες

Εργασία και συζήτηση: συγκριτική θεώρηση της ρωμαϊκής και της αθηναϊκής Δημοκρατίας (Κοινωνική και πολιτική αγωγή). Πορίσματα από τη μελέτη της γεωγραφικής

εξάπλωσης των Ρωμαίων στην ελληνιστική Ανατολή (Γεωγραφία). Συζήτηση και ανάλυση της γεωπολιτικής σημασίας για την εποχή εκείνη (αλλά και για τις μεταγενέστερες περιόδους) της ανατολικής Μεσογείου. Εργασία για την ανάπτυξη των επιστημών στην ελληνιστική εποχή, με έμφαση στη γεωγραφία (Πτολεμαίος). Εργασία ή συζήτηση σχετικά με έργα τέχνης της ελληνιστικής εποχής, σε συσχετισμό προς τις πολιτικές, κοινωνικές και άλλες συνθήκες (Αισθητική Αγωγή, Θρησκευτικά). Συζήτηση για τις «εφευρέσεις» της ελληνιστικής περιόδου, με παρουσίαση εικονογραφική ενδεικτικών δειγμάτων (π.χ. της «Υδραυλίδος» του μηχανικού Κτησιβίου, ή της «αιολόσφαιρας» ή «ατμοστριβίλου» του Ήρωνα του Αλεξανδρέα). Εργασία ή συζήτηση για τις επιδράσεις του ρωμαϊκού κόσμου στη διαμόρφωση του πολιτισμού της Δυτικής, κυρίως, Ευρώπης – βασικά τεκμήρια (νεολατινικές γλώσσες, πολιτικοί θεσμοί, διοικητική οργάνωση, πολεοδομία κ.λπ.).

• **Πρόσθετο υλικό από το/τη διδάσκοντα/ουσα** (ενδεικτικό)

Εικονογραφημένο υλικό για τα έργα τέχνης και οικοδομήματα της ελληνιστικής εποχής. Επισκέψεις σε αρχαιολογικούς χώρους και μουσεία. Συζήτηση για την τύχη κυπριακών μνημείων της ελληνιστικής και ρωμαϊκής περιόδου σε κατεχόμενες περιοχές (Σαλαμίνα).

Συζήτηση για τα μεγάλα ρωμαϊκά αρχιτεκτονήματα (π.χ. το Κολοσσαίο) και συγκρίσεις με τα αντίστοιχα ελληνικά. Συζήτηση (με παρουσίαση χαρτών μεταγενέστερων περιόδων) της λεγόμενης Πτολεμαϊκής Γεωγραφίας και της αξιοποίησής της στα βυζαντινά χρόνια, αλλά και στα χρόνια της Αναγέννησης και των γεωγραφικών εξερευνήσεων.

■ Διδακτική Ενότητα

Η Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία. Η «Pax Romana». Η κρίση της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας, ο Κωνσταντίνος και η μεταφορά της πρωτεύουσας στην Κωνσταντινούπολη. Η ρωμαϊκή Κύπρος: Διοικητική οργάνωση, κοινωνία, θρησκεία, πολιτισμός.

• **Διδακτικοί στόχοι**

Η διαμόρφωση της Αυτοκρατορίας (Imperium) και τα αίτια της κρίσης της. Χριστιανισμός: Εμφάνιση, διάδοση και διώξεις. Η γεωπολιτική και πολιτιστική σημασία της μεταφοράς της πρωτεύουσας του ρωμαϊκού κράτους από τη Ρώμη στην Κωνσταντινούπολη.

• **Δραστηριότητες**

Δημιουργία χάρτη της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας, με υπόμνημα και τα πιο σημαντικά πληθυσμικά κέντρα. Μελέτη κτηρίων και άλλων αρχαιολογικών ευρημάτων που βοηθούν στην ανάπλαση της καθημερινής ζωής των κατοίκων της Ρώμης. Οι βασικοί ιστορικοί παράγοντες της εξάπλωσης του Χριστιανισμού, ιδιαίτερα στον ελληνικό κόσμο. Συζήτηση ή εργασία για τη ζωή των πρώτων χριστιανικών κοινοτήτων, τα αίτια των μεγάλων διώξεων και την ανάδειξη των πρώτων μαρτύρων (με έμφαση στους Κυπρίους πρωτομάρτυρες). Συζήτηση για την επίδραση του Χριστιανισμού στη διαμόρφωση των μετέπειτα ανθρώπινων κοινωνιών (όχι μόνο των χριστιανικών).

• **Πρόσθετο υλικό από το/τη διδάσκοντα/ουσα** (ενδεικτικό)

Εικονογραφημένο υλικό (πρόσθετο στην εικονογράφηση των εγχειριδίων) για τη ρωμαϊκή περίοδο, ιδιαίτερα στην Κύπρο. Σχολιασμός σχετικών κινηματογραφικών ή τηλεοπτικών αποδόσεων της εποχής. Ανάγνωση κειμένων της περιόδου σε νεοελληνικές αποδόσεις (π.χ. αποσπάσματα από τα *Γεωγραφικά* του Στράβωνα για την Κύπρο).

■ Διδακτική Ενότητα

Από τη Ρώμη στη Νέα Ρώμη – Βυζάντιο.

Η διοικητική διαίρεση της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας στο ανατολικό και δυτικό τμήμα. Η μεγάλη μετανάστευση των λαών και η κατάλυση του Δυτικού τμήματος της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας. Η εποχή του Ιουστινιανού: εσωτερική πολιτική και νομοθεσία, πολιτισμός και τέχνη· εξωτερική πολιτική και προσπάθειες ενοποίησης της ρωμαϊκής επικράτειας. Ο Ηράκλειος, οι αγώνες κατά των Περσών και η ολοκλήρωση του εξελληνισμού της κρατικής διοίκησης στο Ανατολικό Τμήμα της Αυτοκρατορίας. Η Κύπρος στην πρώιμη βυζαντινή περίοδο. [Συνοπτική εξέταση: μελέτη του εγχειριδίου, συζητήσεις και εργασίες]

• Διδακτικοί στόχοι

Οι λόγοι μεταφοράς της ρωμαϊκής πρωτεύουσας και οι συνέπειες της απόφασης αυτής του Μ. Κωνσταντίνου. Οι συνέπειες της διαίρεσης της αυτοκρατορίας σε Ανατολικό και Δυτικό τμήμα. Ο χώρος και οι συνέπειες της μετανάστευσης των λαών κατά τον 5ο αιώνα. Το όραμα της επανένωσης της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας και η τύχη του. Το νομοθετικό έργο του Ιουστινιανού. Οι λόγοι και η σημασία της ανακήρυξης του Αυτοκέφαλου της Εκκλησίας της Κύπρου.

• Δραστηριότητες

Συζήτηση για τα πλεονεκτήματα της γεωγραφικής και γεωπολιτικής θέσης της Κωνσταντινούπολης σε σύγκριση με την πόλη της Ρώμης. Μελέτη πάνω στον χάρτη και αποτύπωση της πορείας των γερμανικών φύλων και των Ούννων. Συζήτηση ή εργασία για τις συνέπειες από την εμφάνιση των σημαντικότερων αιρέσεων στο εσωτερικό του Ανατολικού Ρωμαϊκού Κράτους. Εργασία για τη φυσιολογία της νέας Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας, με έμφαση στη θρησκεία (χριστιανισμός, αιρέσεις), τον πολιτισμό (γράμματα, τέχνες) κ.λ.π.

• Πρόσθετο υλικό από το/τη διδάσκοντα/ουσα (ενδεικτικό)

Να παρουσιαστούν/προβληθούν στην τάξη εικονικές αναπαραστάσεις της Κωνσταντινούπολης με τα σπουδαιότερα κτίσματά της (πριν και μετά την περίοδο του Ιουστινιανού). Να αναλυθεί η σημασία των μεγάλων μεταναστεύσεων των λαών με συγκρίσεις (ποσοτικές και ποιοτικές) για παλαιότερα, αλλά και σύγχρονα φαινόμενα μαζικών μετοικεσιών.

■ Διδακτική Ενότητα

Μέση βυζαντινή περίοδος. Το Βυζάντιο και οι γείτονές του: Σλάβοι και Άραβες. Οι Άραβες και η άνοδος του Ισλάμ. Η βυζαντινή εποποιία. Ο εκχριστιανισμός των Σλάβων. Οργάνωση της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας και η Εικονομαχία. Κοινωνική και οικονομική ζωή. Η Κύπρος στη βυζαντινοαραβική σύγκρουση. Η ιδιαιτερότητα της Κύπρου κατά την Εικονομαχία.

• Διδακτικοί στόχοι

Εναλλαγή συνύπαρξης και σύγκρουσης μεταξύ του Βυζαντίου και των γειτόνων του. Ο ρόλος του Βυζαντίου στην πνευματική συγκρότηση του σλαβικού και του ευρύτερου ανατολικοευρωπαϊκού χώρου (Ορθοδοξία). Η σημασία της εμφάνισης και εξάπλωσης του Ισλάμ και της εικονομαχίας. Πολιτιστικές αλληλεπιδράσεις Ισλάμ και Βυζαντίου. Η κοινωνική διάσταση της νομοθεσίας των αυτοκρατόρων της Μακεδονικής Δυναστείας.

Η θέση της Κύπρου στη βυζαντινο-αραβική αναμέτρηση και στην περίοδο της εικονομαχίας. Η κυπριακή βυζαντινή τέχνη.

• Δραστηριότητες

Αποτύπωση σε χάρτες των μεταβολών –διαχρονικά– στα σύνορα του Βυζαντίου. Μελέτη πηγών και αρχαιολογικών ευρημάτων που συνδέονται με το Ισλάμ και σχολιασμός εικαστικών έργων της αραβικής τέχνης. Παιχνίδι ρόλων: επιχειρηματολογία υπέρ και κατά των εικόνων σε υποτιθέμενη «εικονομαχία».

• Πρόσθετο υλικό από το/τη διδάσκοντα/ουσα (ενδεικτικό)

Εικονογραφικό υλικό για τον Κύριλλο και Μεθόδιο και συζήτηση για τις σχέσεις της ελληνικής/βυζαντινής μεγαλογράμματης γραφής με τα «γλαγολιτικά/κυριλικά». Παρουσίαση και σχολιασμός εικόνων της περιόδου της ακμής της ρωσικής τέχνης (ναοί, εικονογραφία), που δείχνουν τη σχέση της με τη βυζαντινή. Επίσκεψη σε μουσεία και λατρευτικούς χώρους με δείγματα της τέχνης (αρχιτεκτονική, ζωγραφική, ψηφιδωτά) της υπό εξέταση εποχής.

■ Διδακτική Ενότητα

Παρακμή και πτώση του Βυζαντίου. Το Σχίσμα με τη Δύση. Η μάχη του Μαντζικέρτ, η εμφάνιση των Σελτζούκων Τούρκων και η σταδιακή βυζαντινή υποχώρηση από τη Μικρά Ασία. Οι Σταυροφορίες. Από την πρώτη στη δεύτερη Άλωση της Κωνσταντινούπολης: Οι απαρχές ενός νέου ελληνικού κόσμου. Πολιτισμός, επιστήμη και τέχνη στην ύστερη φάση της ζωής του Βυζαντίου. [Συνοπτική εξέταση: μελέτη του εγχειριδίου, συζητήσεις και εργασίες]

• Διδακτικοί στόχοι

Η εσωτερική κατάσταση της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας και τα αίτια της παρακμής. Οι Σταυροφορίες: αίτια, στόχοι, αποτελέσματα. Η σημασία του διαμελισμού της Αυτοκρατορίας στα 1204 και ο ρόλος των Βενετών. Οι συνέπειες της Άλωσης του 1453 για τον Ελληνισμό και την Ευρώπη.

• Δραστηριότητες

Παιχνίδι ρόλων: δύο ομάδες μαθητών αναλαμβάνουν τους ρόλους εκπροσώπων των δύο Εκκλησιών και υποστηρίζουν επιχειρήματα υπέρ και κατά των ενεργειών που οδήγησαν στο σχίσμα. Συζήτηση ή εργασία για ορισμένα από τα ακόλουθα ή ανάλογα θέματα: Τα αίτια και οι συνέπειες του εκκλησιαστικού σχίσματος από τις αρχές ως τη σύνοδο Φερράρας-Φλωρεντίας. Τα ελληνικά και φραγκικά κράτη που δημιουργήθηκαν στο χώρο του Βυζαντίου μετά την τέταρτη Σταυροφορία. Η ανάδυση της ιδέας του Νέου Ελληνισμού (Ρωμανία, Ρωμαίοι-Ρωμιοί, Graeci - Γραικοί, Έλληνες).

• Πρόσθετο υλικό από το/τη διδάσκοντα/ουσα (ενδεικτικό)

Ανάγνωση κειμένων (π.χ. του Χρονικού του Σφραντζή) στο πρωτότυπο ή σε νεοελληνική απόδοση ή δημοτικών τραγουδιών ή/και παρουσίαση οπτικοακουστικού υλικού που αναφέρονται στην Άλωση του 1453.

■ Διδακτική Ενότητα

Η Μεσαιωνική Ευρώπη. Μετακινήσεις λαών στη Δυτική Ευρώπη. Ο Καρλομάγνος και το φεουδαρχικό σύστημα. Η αραβική κατάκτηση της ιβηρικής χερσονήσου. Το ιδεώδες της χρι-

στιανικής ενοποίησης και η πολυδιάσπαση της δυτικής Ευρώπης. Ο ρόλος της Καθολικής Εκκλησίας. [Συνοπτική εξέταση: μελέτη του εγχειριδίου, συζητήσεις και εργασίες]

• **Διδακτικοί στόχοι**

Η σταδιακή αποκοπή της Δυτικής Ευρώπης από την Ανατολική και οι συνέπειές της στην ανάπτυξη στη «Δύση» ιδιόμορφων κοινωνικών δομών και πολιτικών θεσμών (π.χ. φεουδαρχίας, ισχυρής εκκλησιαστικής παρουσίας κλπ.). Η ανακοπή της αραβικής προέλασης στην καρδιά της δυτικής Ευρώπης (732) και η σημασία της. Η τέχνη της μεσαιωνικής Ευρώπης.

• **Δραστηριότητες**

Συζήτηση ή εργασία για ορισμένα από τα ακόλουθα ή ανάλογα θέματα: Η εποχή του Καρλομάγνου και οι μετέπειτα μιμητές του στην ευρωπαϊκή ιστορία. Το φεουδαρχικό σύστημα. Η αραβική συμβολή στον ευρωπαϊκό πολιτισμό. Σύγκριση της βυζαντινής και της δυτικής εκκλησιαστικής αρχιτεκτονικής.

• **Πρόσθετο υλικό από το/τη διδάσκοντα/ουσα** (ενδεικτικό)

Παρουσίαση εικονογραφικού υλικού σχετικού με την τέχνη και την αρχιτεκτονική της μεσαιωνικής Ευρώπης.

■ **Διδακτική Ενότητα**

Η Κύπρος κάτω από δυτική κυριαρχία (1191-1571). Από τον Ριχάρδο Λεοντόκαρδο στους Λουζινιάν. Η εμφύτευση του φεουδαλικού συστήματος στην Κύπρο. Η περίοδος της Βενετοκρατίας. Διοίκηση, κοινωνία, οικονομία στα χρόνια της Φραγκοκρατίας. Η θέση και οι δοκιμασίες της Ορθόδοξης Εκκλησίας.

• **Διδακτικοί στόχοι**

Η σημασία της γεωπολιτικής θέσης της Κύπρου για το μεσογειακό εμπόριο της εποχής και την πολιτική κυριαρχία στη Μέση Ανατολή. Ο ελληνορθόδοξος πληθυσμός του νησιού κάτω από φεουδαρχική και λατινική κυριαρχία: Περιπέτειες της Ορθόδοξης Εκκλησίας, κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες, καθημερινή ζωή και σχέσεις των Κυπρίων με τους Φράγκους. Ο ρόλος της Ελένης Παλαιολογίνας και της Αικατερίνης Cornaro στην εσωτερική κατάσταση και την εναλλαγή της πολιτικής κυριαρχίας στη νήσο. Πολιτιστικές αλληλεπιδράσεις στην κυπριακή τέχνη των χρόνων της Φραγκοκρατίας (ζωγραφική, αρχιτεκτονική κ.λπ.).

• **Δραστηριότητες**

Μελέτη για προσωπικότητες της εποχής (π.χ. Άγ. Νεόφυτος Έγκλειστος) ή/και για τους «μάρτυρες της Καντάρας». Συζήτηση ή εργασία για την εκκλησιαστική τέχνη της εποχής (π.χ. στις εικόνες ναών και μουσείων, σε φωτογραφίες της Αγίας Σοφίας, του Αγίου Νικολάου και του Αββαείου του Μπελλαπαϊς). Εργασία ή συζήτηση για τα σωζόμενα οχυρωματικά έργα της περιόδου (ανάλογα με τα πλησιέστερα μνημεία).

• **Πρόσθετο υλικό από το/τη διδάσκοντα/ουσα** (ενδεικτικό)

Επίσκεψη σε μουσεία ή ιστορικά μνημεία (εκκλησιαστικά, οχυρωματικά κ.λπ.) και ενημέρωση για την προγενέστερη μορφή τους (πραγματική ή εν μέρει φανταστική) με βάση αναπαραστάσεις τους (γκραβούρες κ.λπ.) σε περιηγητικά έργα. Συζήτηση για την παρουσία της εξιδανικευμένης μορφής της Αικατερίνης Cornaro στη δυτική τέχνη –μουσική και κυρίως ζωγραφική (αναζήτηση και παρουσίαση σχετικών πινάκων δυτικών ζωγράφων).

■ Διδακτική Ενότητα

Η Ευρώπη στους νεότερους χρόνους. Η Αναγέννηση και οι γεωγραφικές ανακαλύψεις. Η κρίση στη δυτική Εκκλησία (Μεταρρύθμιση, Αντιμεταρρύθμιση) και οι θρησκευτικοί πόλεμοι. Η ανάπτυξη της τέχνης και των επιστημών από τον 15ο ως τον 18ο αιώνα.

• Διδακτικοί στόχοι

Η σημασία της ανακάλυψης και της διάδοσης της τυπογραφίας. Τα πολιτικά, οικονομικά και κοινωνικά αίτια της ευρωπαϊκής αποικιοκρατικής επέκτασης και οι συνέπειές της στη μετέπειτα τύχη του κόσμου, αλλά και στη συγκρότηση της ευρωπαϊκής «ταυτότητας». Η διαμόρφωση του δυτικού «έθνους-κράτους», η ανάδυση των μεγάλων δυνάμεων και οι απαρχές του διαχρονικού ανταγωνισμού για την ευρωπαϊκή πολιτική ηγεμονία.

• Δραστηριότητες

Συζήτηση ή εργασία για την ελληνική συμβολή στην αναγέννηση των κλασικών σπουδών και του ουμανισμού στη Δύση. Εργασία για τις μεγάλες επιστημονικές εφευρέσεις ή τις καλλιτεχνικές αλλαγές της περιόδου, με ειδικές αναφορές στους πρωτεργάτες τους (π.χ. Γουτεμβέργιος, Γαλιλαίος, Κοπέρνικος, Κέπλερ, Νεύτωνας κ.λπ., και Τζιότο, ντα Βίντσι, Μιχαήλ-Άγγελος, Θεοτοκόπουλος κ.λπ.). Συζήτηση για τις επιστημονικές γνώσεις και τεχνολογικές εφευρέσεις που επέτρεψαν την πραγματοποίηση των υπερπόντιων ταξιδιών (Φυσική, Γεωγραφία, Μαθηματικά, Τεχνολογία). Δραματοποίηση: επιχειρηματολογία υπέρ και κατά των Ευρωπαίων κατακτητών σε σχέση και με τις συνέπειες των ανακαλύψεων, ιδιαίτερα για τις «νέες» χώρες («φορείς» δυτικού πολιτισμού, εκχριστιανιστική δράση, εξόντωση ιθαγενών κ.λπ.).

• Πρόσθετο υλικό από το/τη διδάσκοντα/ουσα (ενδεικτικό)

Πρόσθετο εικονογραφικό ή και οπτικο-ακουστικό υλικό για βασικά κεφάλαια της ιστορίας της εποχής (π.χ. την ανάπτυξη της τυπογραφίας, της ναυπηγικής-ναυσιπλοΐας, της αρχιτεκτονικής κ.λπ.).

■ Διδακτική Ενότητα

Ο ελληνικός κόσμος υπό βενετική και οθωμανική κυριαρχία. Δομή, οργάνωση και εξέλιξη των βενετικών κτήσεων και της οθωμανικής επικράτειας στην ανατολική Μεσόγειο και η θέση των ελληνορθόδοξων υπηκόων τους. Το Οικουμενικό Πατριαρχείο και η κοινοτική οργάνωση του ελληνορθόδοξου στοιχείου της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Οι ελληνικές παροικίες στην Ευρώπη και το ζήτημα της νεοελληνικής ελευθερίας στην προεπαναστατική περίοδο.

• Διδακτικοί στόχοι

Η διαδικασία της συγκρότησης του Νέου Ελληνισμού (σύγκριση με τις διαδικασίες στο βενετικό/φραγκικό και οθωμανικό περιβάλλον). Ο ρόλος της Εκκλησίας και της Διασποράς στην ανάδυση της παιδείας και στους προσανατολισμούς της νεοελληνικής πολιτικής ιδεολογίας. Οι εκφραστές της ειρηνικής συμβίωσης (από τους «άρχοντες» της Κωνσταντινούπολης στους Φαναριώτες και τους «κοτζαμπάσηδες») και της δυναμικής αντιπαράθεσης με τους Οθωμανούς κυριάρχους (τοπικοί εκκλησιαστικοί αξιωματούχοι, «κλέφτες» και αρματολοί, λόγιοι και ανερχόμενοι «αστοί», μέλη των ελληνικών παροικιών του Εξωτερικού κ.λπ.). Από τους φορείς της λαϊκής παράδοσης στο Νεοελληνικό Διαφωτισμό.

• Δραστηριότητες

Εργασία/ες με θέματα όπως: οι βασικοί διοικητικοί οθωμανικοί θεσμοί, το παιδομάζωμα (denzirme), οι εξισλαμισμοί, ο κρυπτοχριστιανισμός και οι νεομάρτυρες. Εργασία ή συζήτηση για το Νεοελληνικό Διαφωτισμό. Κατάρτιση πίνακα με τις κυριότερες ελληνικές παροικίες στη δυτική και την ανατολική Ευρώπη, με συμβολική παράθεση ποιοτικών στοιχείων (επαγγέλματα, εκπαίδευση, εκδόσεις κ.λπ.).

• Πρόσθετο υλικό από το/τη διδάσκοντα/ουσα (ενδεικτικό)

Παρουσίαση στην τάξη: α) απεικονίσεων (από κάθε είδους κείμενα) της ζωής στην Οθωμανική Αυτοκρατορία, με δείγματα Ελλήνων κληρικών, εμπόρων, Οθωμανών ανδρών, γυναικών και διοικητικών και στρατιωτικών, Βενετών αξιωματούχων, ιστορικών τόπων (Κωνσταντινούπολη, νησιά Αιγαίου, Κρήτη, Κύπρος, ελληνική εκκλησία Βενετίας και Φλαγγίνειος Σχολή κ.ά.π.) μέσω μεταφοράς και πολέμου (καραβιών, γαλερών κ.λπ.)· β) εικονογραφημένων βιβλίων ή λευκωμάτων με δείγματα από τις ελληνικές εκδόσεις της Βενετίας και της Βιέννης ή αντικειμένων της καθημερινής ζωής των Ελλήνων στην περίοδο της Βενετοκρατίας και Τουρκοκρατίας.

■ Διδακτική Ενότητα

Η Κύπρος υπό οθωμανική κυριαρχία. Η πρώτη φάση, 1571-1821. Η κατάκτηση του νησιού και οι κοινωνικές και δομικές αλλαγές του οθωμανικού καθεστώτος. Η ανασύσταση της Ορθόδοξης Εκκλησίας και ο ρόλος της στη ζωή του ελληνορθόδοξου ποιμνίου της. Η εμφάνιση και ιστορική εξέλιξη της μουσουλμανικής κοινότητας. Κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες για τις δυο μεγάλες εθνοτικο-θρησκευτικές ομάδες του νησιού. Οι σχέσεις των χριστιανών κατοίκων με τη Δύση, οι αντιτουρκικές κινήσεις και οι εξεγέρσεις του πληθυσμού. Η Κύπρος «σκάλα» στο εμπόριο των ευρωπαϊκών κρατών στην ανατολική Μεσόγειο. Ο Νεοελληνικός Διαφωτισμός και η Κύπρος.

• Διδακτικοί στόχοι

Η οθωμανική εξουσία στην Κύπρο: βασικά χαρακτηριστικά και τοπικές ιδιομορφίες. Οι τομείς ειρηνικής κοινωνικής συμβίωσης χριστιανών και μουσουλμάνων. Ο κυπριακός κρυπτοχριστιανισμός. Η Εκκλησία της Κύπρου: το ζήτημα της εθναρχίας, τα προνόμια και ο ρόλος της στο φορολογικό σύστημα. Το πρόβλημα της παιδείας στο νησί και οι προσπάθειες των Κυπρίων του Εξωτερικού για την ανάπτυξή της. Η φύση των κυπριακών αντιτουρκικών κινήσεων και κινημάτων πριν από το 1821. Η ανάδυση των μικρών θρησκευτικών και εθνοτικών κοινοτήτων του νησιού (Μαρωνιτών, Αρμενίων, Λατίνων) κατά την περίοδο της οθωμανικής κυριαρχίας.

• Δραστηριότητες

Συζήτηση για τις συνέπειες της οθωμανικής κατάκτησης της Κύπρου στη μετέπειτα εξέλιξη του νησιού και ιδιαίτερα στη δημιουργία της κυπριακής Διασποράς (πρώτη μεγάλη περίοδος στην ιστορία της). Συζήτηση για τον τρόπο λειτουργίας της οθωμανικής διοίκησης και τις κοινωνικές τάξεις της Κύπρου στα χρόνια της Τουρκοκρατίας και για τις αλλαγές που επέφερε το νέο κυριαρχικό καθεστώς σε σύγκριση με τα χρόνια της Φραγκοκρατίας.

• Πρόσθετο υλικό από το/τη διδάσκοντα/ουσα (ενδεικτικό)

Συζήτηση για τις πηγές της κατάκτησης της Κύπρου από τους Οθωμανούς, με ανάγνωση ελληνικών κειμένων (π.χ. του «Θρήνου της Κύπρου»).

Παρουσίαση στην τάξη εικονογραφικού υλικού (γκραβούρες από περιηγητικά έργα) για χαρακτηριστικές εκφάνσεις της καθημερινής ζωής χριστιανών και μουσουλμάνων, μνημεία και ιστορικούς χώρους της Κύπρου των χρόνων της οθωμανικής κυριαρχίας. Επισκέψεις σε χριστιανικά και μουσουλμανικά μνημεία της εποχής. Συζήτηση για σημαντικές κυπριακές προσωπικότητες της κυπριακής Διασποράς, με ανάγνωση αποσπασμάτων από το έργο τους στο πρωτότυπο (π.χ. από το έργο του Νεοφύτου Ροδινού *Περί ηρώων, στρατηγών, φιλοσόφων...* του 1659 ή του αρχιμανδρίτη Κυπριανού, *Ιστορία χρονολογική...* του 1788).

Γ΄ ΤΑΞΗ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

■ Διδακτική Ενότητα

Από το Διαφωτισμό ως το τέλος της ναπολεόντειας περιόδου. Η εποχή και τα βασικά χαρακτηριστικά του ευρωπαϊκού Διαφωτισμού. Η Αμερικανική Επανάσταση. Η Γαλλική Επανάσταση και η εποχή του Ναπολέοντα.

• Διδακτικοί στόχοι

Οι κοινωνικές και ιδεολογικές προϋποθέσεις της ανάδυσης και της εξάπλωσης του Διαφωτισμού στην Ευρώπη και οι σημαντικότεροι «καρποί» του. Η σημασία και οι μακροπρόθεσμες συνέπειες της Γαλλικής Επανάστασης για την ευρωπαϊκή και την παγκόσμια ιστορία. Βασικές πολιτικές έννοιες και θεσμοί που καθιερώθηκαν από τη Γαλλική Επανάσταση. Ο νέος πολιτικός χάρτης της Ευρώπης μετά την πτώση του Ναπολέοντα.

• Δραστηριότητες

Συζήτηση ή μελέτη σχετικά με τις πολιτικές και κοινωνικές απόψεις των σημαντικότερων εκπροσώπων του Διαφωτισμού. Δημιουργία χρονολογικών πινάκων με τα κυριότερα γεγονότα και πρόσωπα της Αμερικανικής και της Γαλλικής Επανάστασης. Σύνταξη γλωσσαρίου με όρους σχετικούς με τις ιδέες και τους θεσμούς της Αμερικανικής και Γαλλικής Επανάστασης (Κοινωνική και πολιτική αγωγή).

• Πρόσθετο υλικό από το/τη διδάσκοντα/ουσα (ενδεικτικό)

Χρήση τηλεοπτικού ή και κινηματογραφικού υλικού για τη Γαλλική Επανάσταση και την περίοδο του Ναπολέοντα, ως αφορμή για συζήτηση και προβληματισμό για τους τρόπους (και τους κινδύνους) σύγχρονης απόδοσης μιας σημαντικής ιστορικής εποχής.

■ Διδακτική Ενότητα

Η Ελληνική Επανάσταση του 1821 και η Ευρώπη. Η οικονομική, κοινωνική και ιδεολογική προετοιμασία του ελληνικού κόσμου για την αγώνα της εθνικής ανεξαρτησίας. Ο Νεοελληνικός Διαφωτισμός και οι σημαντικότεροι φορείς του. Η Φιλική Εταιρεία και η έναρξη της Επανάστασης. Κύριοι σταθμοί στην εξέλιξη της Επανάστασης. Πολιτειακή οργάνωση των επαναστατημένων Ελλήνων. Η Ελληνική Επανάσταση, το κίνημα του φιλελληνισμού και η ευρωπαϊκή διπλωματία. Η Ελληνική Επανάσταση και η Κύπρος: από την 9η Ιουλίου 1821 ως τις εξεγέρσεις του 1833. Η εμφάνιση του ενωτικού κινήματος. Τα επαναστατικά κινήματα του 1830 και του 1848 στην Ευρώπη.

• Διδακτικοί στόχοι

Η επίδραση του Διαφωτισμού και της Γαλλικής Επανάστασης στο ιδεολογικό περιεχόμενο της Ελληνικής Επανάστασης του 1821. Παράδοση και νεωτερισμοί στις προσπάθειες

για την πολιτική οργάνωση των επαναστατημένων Ελλήνων. Η σημασία της ευρωπαϊκής πολιτικής και του φιλελληνικού κινήματος στην τελική έκβαση της Ελληνικής Επανάστασης. Η συμμετοχή των Ελλήνων της Κύπρου στην προετοιμασία (Φιλική Εταιρεία κ.λπ.) και στις στρατιωτικές επιχειρήσεις της Επανάστασης. Η απήχηση στην Κύπρο της ελληνικής εξέγερσης και οι συνέπειες των αιματηρών γεγονότων στις 9-14 Ιουλίου 1821. Ο Καποδίστριας και οι απαρχές του εθνικού κινήματος στην Κύπρο. Κοινωνικά αίτια και ιδεολογικό υπόβαθρο των ευρωπαϊκών επαναστάσεων του 1830 και του 1848.

• Δραστηριότητες

Συγκέντρωση δημοτικών τραγουδιών και εικαστικών έργων με σχετικό προς την Επανάσταση περιεχόμενο και εντοπισμός των ιστορικών στοιχείων (αισθητική αγωγή, Γλώσσα, Λογοτεχνία). Συζήτηση/μελέτη για τους Κυπρίους εθελοντές που πήραν μέρος στην ελληνική Επανάσταση. Συζήτηση με θέμα τα γεγονότα της 9ης Ιουλίου 1821 στην Κύπρο, σε σύγκριση με ανάλογες επιπτώσεις στους Έλληνες κατοίκους άλλων περιοχών υπό οθωμανική κυριαρχία, άσχετα από τη συμμετοχή τους στην Επανάσταση (π.χ. στην Κωνσταντινούπολη, τη Σμύρνη κ.α.).

• Πρόσθετο υλικό από το/τη διδάσκοντα/ουσα (ενδεικτικό)

Παρουσίαση εικαστικών έργων με περιεχόμενο σχετικό με την ελληνική Επανάσταση (προσωπικότητες και των δυο αντιμαχόμενων πλευρών, σημαίες και άλλα σύμβολα, απεικονίσεις μαχών), αλλά και με τη συμμετοχή της Κύπρου στην επανάσταση του 1821 (π.χ. απαγχονισμός αρχιεπισκόπου Κυπριανού). Παρουσίαση στην τάξη και σχολιασμός οθωμανικών πηγών για την ελληνική Επανάσταση.

■ Διδακτική Ενότητα

Νέες οικονομικές, κοινωνικές και πολιτικές συνθήκες στην Ευρώπη. Η Βιομηχανική Επανάσταση. οικονομικές, κοινωνικές και πολιτικές διαστάσεις. Νέα εθνικά κράτη (Ιταλία, Γερμανία, βαλκανικά κράτη). Η ανάπτυξη της αποικιοκρατίας και του νέου ευρωπαϊκού ιμπεριαλισμού. Αμερική, Κίνα, Ιαπωνία.

• Διδακτικοί στόχοι

Οι συνθήκες ωρίμανσης και οι κυριότερες φάσεις της Βιομηχανικής Επανάστασης. Η εξάπλωση των σοσιαλιστικών ιδεών και η ανάπτυξη του συνδικαλιστικού κινήματος. Τα δεδομένα του ιστορικού παρελθόντος και οι νέες συνθήκες που οδήγησαν στην ανάπτυξη των νέων εθνικών κρατών στην Ευρώπη. Αίτια και συνέπειες της αποικιοκρατικής πολιτικής και του ιμπεριαλισμού των Μεγάλων Δυνάμεων.

• Δραστηριότητες

Μελέτη του χάρτη εξάπλωσης του σιδηροδρομικού δικτύου στην Ευρώπη κατά τον 19ο αι. Μελέτη και παρουσίαση λογοτεχνικών έργων ή πολιτικών κειμένων που αναφέρονται στη Βιομηχανική Επανάσταση και στις συνέπειές της για τη ζωή των ανθρώπων (Λογοτεχνία, Πολιτική Αγωγή). Εκπόνηση χάρτη που αποτυπώνει τη δημιουργία νέων εθνικών κρατών στην Ευρώπη.

• Πρόσθετο υλικό από το/τη διδάσκοντα/ουσα (ενδεικτικό)

Εικονογραφικό υλικό για τις επιστημονικές και τεχνολογικές εξελίξεις από τα τέλη του 18ου ως τα τέλη του 19ου αιώνα (ατμομηχανές, σιδηρόδρομοι κα ατμοπλοΐα, άνθρακας, υψικάμινος και μεταλλουργία, τηλέγραφος και τηλεφωνία, βιομηχανική χημεία και ηλεκτρισμός κ.λπ.).

■ Διδακτική Ενότητα

Το ελληνικό κράτος (1830-1909). Η διακυβέρνηση του Καποδίστρια. Ο Όθων και η «Βαυαροκρατία». Από την επανάσταση της 3ης Σεπτεμβρίου 1843 στην έξωση του Όθωνα. Η πολιτική ζωή ως και το κίνημα του 1909 (Γουδί). Η επέκταση του ελληνικού κράτους. Το Κρητικό Ζήτημα. Εθνικοί ανταγωνισμοί στα Βαλκάνια και Μακεδονικό Ζήτημα. Η ελληνική οικονομία και κοινωνία κατά τον 19ο αι.

• Διδακτικοί στόχοι

Η σημασία των προσπαθειών του Καποδίστρια για την οργάνωση του νεοελληνικού κράτους και οι λόγοι της αντίδρασης στις προσπάθειες αυτές. Η διαδικασία φιλελευθεροποίησης του ελληνικού πολιτεύματος (από την απόλυτη στη συνταγματική μοναρχία). Οι αλλαγές στην ελληνική κοινωνία (αστικοποίηση) και ο ρόλος του αλυτρωτισμού και της Μεγάλης Ιδέας στην πορεία προς την ενοποίηση του Ελληνισμού.

• Δραστηριότητες

Σύνταξη πίνακα με τα μέτρα του Καποδίστρια για την παιδεία, την οικονομία, τη διοίκηση. Συζήτηση/εργασία για τη σημασία της εισαγωγής της συνταγματικής διακυβέρνησης στην Ελλάδα και για το περιεχόμενο άρθρων των Συνταγμάτων του 1844 και του 1864 (συγκρίσεις/διαφορές). Σύνταξη γλωσσαρίου με όρους που σχετίζονται με την περίοδο αυτή. Παιχνίδι ρόλων: Διάλογος με επιχειρήματα υπέρ/κατά των επιλογών του Καποδίστρια, υπέρ/κατά των επιλογών του Τρικούπη, υπέρ/κατά της Μεγάλης Ιδέας. Συζήτηση/εργασία για τον κυπριακό εθελοντισμό κατά τον ελληνοτουρκικό πόλεμο του 1897 και τους Βαλκανικούς Πολέμους.

• Πρόσθετο υλικό από το/τη διδάσκοντα/ουσα (ενδεικτικό)

Μελέτη εικαστικών έργων για την επανάσταση του 1843. Αναζήτηση και ανάγνωση στιχουργημάτων ποιητάρηδων που αναφέρονται στη συμμετοχή Κυπρίων στον ελληνοτουρκικό πόλεμο του 1897.

■ Διδακτική Ενότητα

Η Κύπρος κατά την τελευταία περίοδο της οθωμανικής κυριαρχίας και την πρώτη της Αγγλοκρατίας. Οικονομική και κοινωνική ζωή, απόπειρες διοικητικών μεταρρυθμίσεων, κρίσεις του Ανατολικού Ζητήματος και αποικιοκρατικές βλέψεις των Δυτικών Δυνάμεων στην ανατολική Μεσόγειο. Η πρώτη περίοδος της Αγγλοκρατίας και τα βασικά χαρακτηριστικά του αποικιακού καθεστώτος. Η δημογραφική και εθνολογική σύνθεση του πληθυσμού της Κύπρου στην περίοδο 1881-1931. Το όραμα της ένωσης και το ενωτικό κίνημα από το 1878 ως τους Βαλκανικούς Πολέμους.

• Διδακτικοί στόχοι

Η κρίση του Ανατολικού Ζητήματος του 1876-1878 και η κατάληψη της Κύπρου από τους Βρετανούς. Η σημασία της αλλαγής της κυριαρχίας στη μετέπειτα οικονομική, κοινωνική, πολιτιστική και πολιτική εξέλιξη της νήσου. Η θέση της Ορθόδοξης Εκκλησίας της Κύπρου στο νέο κυριαρχικό καθεστώς.

• Δραστηριότητες

Εργασία για την ανάπτυξη του ελληνοκυπριακού Τύπου στην πρώτη περίοδο της Αγγλοκρατίας. Συζήτηση για την κατάσταση στην ελληνική εκπαίδευση στις αρχές του 20ού αιώνα και τις παρεμβάσεις του αποικιακού καθεστώτος. Ο ρόλος του Παγκυπρίου

Γυμνασίου και του Παγκυπρίου Διδασκαλείου. Έρευνα για την εικόνα της παιδείας στην τουρκοκυπριακή κοινότητα στα χρόνια της Αγγλοκρατίας. Οι πρώτες ενωτικές κινήσεις και τα αντίστοιχα υπομνήματα των Ελλήνων Κυπρίων.

• **Πρόσθετο υλικό από τον διδάσκοντα** (ενδεικτικό)

Ανάγνωση και σχολιασμός πρωτογενών πηγών εποχής για την κοινωνική, οικονομική, πολιτιστική και πολιτική ζωή της Κύπρου στα τέλη του 19ου και τις πρώτες δεκαετίες του 20ού αιώνα. Αναζήτηση και παρουσίαση ανάλογου εικονογραφικού υλικού (γκραβούρες και φωτογραφίες, δείγματα ή φωτοτυπίες των πρώτων κυπριακών εφημερίδων κ.λπ.).

■ **Διδακτική Ενότητα**

Επιστήμες, γράμματα και τέχνη τον 19ο αι. στην Ευρώπη και την Ελλάδα. [Να διδαχθεί κατά προτίμηση μέσα από συζητήσεις και εργασίες]

• **Διδακτικοί στόχοι**

Η πρόοδος των φυσικών επιστημών και της φιλοσοφίας και το ρεύμα του θετικισμού. Η σημασία των όρων θετικισμός, ρομαντισμός, νεοκλασικισμός, ιμπρεσιονισμός. Ιδεολογικά, καλλιτεχνικά και λογοτεχνικά ρεύματα του 19ου αιώνα στην Ευρώπη και την Ελλάδα.

• **Δραστηριότητες**

Συζήτηση ή εργασία για ορισμένα από τα ακόλουθα θέματα: Νεοκλασικισμός και αρχιτεκτονική στην Ελλάδα του 19ου αιώνα. Κατάρτιση πίνακα με τα κυριότερα επιτεύγματα της επιστήμης κατά τον 19ο αι. και τις αντίστοιχες εφευρέσεις (Μαθηματικά, Φυσική, Χημεία, Βιολογία, Τεχνολογία). Μελέτη έργων τέχνης, παρουσίαση αποσπασμάτων έργων της εποχής.

• **Πρόσθετο υλικό από το/τη διδάσκοντα/ουσα** (ενδεικτικό)

Παρουσίαση εικαστικού και φωτογραφικού υλικού για τα νεοκλασικά κτίσματα στην Ευρώπη και την Ελλάδα. Παραλληλισμός με μεταγενέστερες απομιμήσεις στην Κύπρο παράλληλα με την αποικιακή αρχιτεκτονική της περιόδου της Αγγλοκρατίας.

■ **Διδακτική Ενότητα**

Η ελληνική εθνική εξόρμηση (1912-22) και ο Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος. Η βενιζελική ανόρθωση. Βαλκανικοί Πόλεμοι. Αίτια και εξέλιξη του Α΄ Παγκοσμίου πολέμου. Η ρωσική επανάσταση. Ο Εθνικός Διχασμός και η συμμετοχή της Ελλάδας στον πόλεμο. Οι μεταπολεμικές περιπέτειες της Ελλάδας: Μικρασιατική Καταστροφή. Οι εξελίξεις στο Κυπριακό στην περίοδο 1912-1923.

• **Διδακτικοί στόχοι**

Η σημασία των εκσυγχρονιστικών προσπαθειών του Ελευθερίου Βενιζέλου. Οι δυο φάσεις των Βαλκανικών πολέμων, τα αίτια και οι συνέπειές τους. Τα αίτια του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου και οι συνθήκες εμπλοκής της Ελλάδας. Ο «Εθνικός Διχασμός» και οι μεσοπρόθεσμες και μακροπρόθεσμες πολιτικές του συνέπειες. Η έκταση και σημασία της αναμόρφωσης του μεταπολεμικού πολιτικού χάρτη της Ευρώπης. Η διαχρονική σημασία της Ρωσικής Επανάστασης του 1917 στην παγκόσμια ιστορία. Η σχέση της Μικρασιατικής Εκστρατείας με την ανάπτυξη του τουρκικού εθνικού κινήματος και οι

μετέπειτα συνέπειες στις εσωτερικές εξελίξεις των δυο χωρών και ιδιαίτερα στην οικονομική και κοινωνική ιστορία της Ελλάδας.

• **Δραστηριότητες**

Μελέτη στο χάρτη των σταδιακών εδαφικών επεκτάσεων της Ελλάδας (1864-1923) και κατάρτιση συγκριτικού πίνακα αριθμητικών δεδομένων, όπως π.χ. της έκτασης και του πληθυσμού της χώρας πριν και μετά τις εδαφικές προσαρτήσεις (Μαθηματικά, Γεωγραφία). Συλλογή, παρουσίαση και σχολιασμός έργων λαϊκών ζωγράφων με θέμα τους βαλκανικούς πολέμους. Μελέτη αποσπασμάτων λογοτεχνικών έργων ή πηγών της εποχής για τους Βαλκανικούς πολέμους, τη συμμετοχή της Ελλάδας στον Α΄ Παγκόσμιο πόλεμο, τη Μικρασιατική Εκστρατεία και την Καταστροφή. Καταγραφή των υλικών, των μέσων και των μεθόδων που χρησιμοποιήθηκαν κατά τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο για την καταστροφή του αντιπάλου (Φυσική, Χημεία, Βιολογία, Τεχνολογία). Συλλογή υλικού (φωτογραφίες, άρθρα εφημερίδων, κείμενα, απομνημονεύματα κ.ά.) για τη συμμετοχή της Κύπρου στους Βαλκανικούς Πολέμους.

• **Πρόσθετο υλικό από το/τη διδάσκοντα/ουσα** (ενδεικτικό)

Αναζήτηση και ανάγνωση αποσπασμάτων από επιστολές και πολεμικά ημερολόγια ή από στιχουργήματα ποιητάρηδων που αναφέρονται στην κυπριακή συμμετοχή στους Βαλκανικούς Πολέμους του 1912-13, στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και στη Μικρασιατική Καταστροφή. Προβολή ντοκιμαντέρ για τα δεινά του Μεγάλου Πολέμου και συζήτηση για την υπαγωγή της επιστήμης και της τεχνολογίας στην υπηρεσία της πολεμικής καταστροφής. Συζήτηση για την αποτυχία του ειρηνιστικού κινήματος στην αποτροπή του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου.

■ **Διδακτική Ενότητα**

Ο Μεσοπόλεμος. Η παγκόσμια οικονομική κρίση του 1929. Κοινωνικές και πολιτικές διαστάσεις της. Η Ελλάδα στον Μεσοπόλεμο: Η εγκατάσταση των προσφύγων, η αρχή της εκβιομηχάνισης και οι προσπάθειες για την πολιτική συνεργασία των κρατών της ΝΑ Ευρώπης και της Τουρκίας. Η Συνθήκη της Λωζάννης και η Κύπρος. Ανακήρυξη της νήσου σε Αποικία του Στέμματος. Κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες, η εξέγερση του 1931 και οι συνέπειές της. Η «Παλμεροκρατία».

• **Διδακτικοί στόχοι**

Η ένταση της κοινωνικής, οικονομικής και πολιτικής κρίσης στην Ευρώπη κατά τη διάρκεια του Μεσοπολέμου. Ο ρόλος της Κοινωνίας των Εθνών στην αποτροπή μιας νέας πολεμικής καταστροφής και τα αίτια της τελικής αποτυχίας της. Η άνοδος του φασισμού και του ναζισμού και ο χαρακτήρας της εξωτερικής πολιτικής τους. Οι πολιτικές εξελίξεις στην Ελλάδα και η επιβολή της δικτατορίας του Μεταξά. Η σημασία της εγκατάστασης των προσφύγων και η συμβολή τους στην ανάπτυξη, οικονομική και κοινωνική, της Ελλάδας. Αίτια και συνέπειες της κυπριακής εξέγερσης του 1931. Ο ρόλος της Εκκλησίας της Κύπρου στο ενωτικό κίνημα.

• **Δραστηριότητες**

Επιλογή και σχολιασμός φωτογραφικού υλικού και κειμένων με θέμα τη ναζιστική και φασιστική ιδεολογία, με έμφαση στα στοιχεία του φυλετισμού και της λατρείας της βίας. Κατάρτιση διαγραμμάτων με αριθμητικά δεδομένα, ενδεικτικά της οικονομικής κρίσης της εποχής. Εργασία για τις προσπάθειες ενοποίησης της Ευρώπης στη διάρκεια του

Μεσοπολέμου και τον σφετερισμό των σχεδίων της πανευρωπαϊκής συνεργασίας από τον φασισμό και τον ναζισμό. Συζήτηση για την εγκατάσταση προσφύγων (Ελλήνων και Αρμενίων) της Μικράς Ασίας στην Κύπρο. Εργασία/συζήτηση για τη σημασία της κυπριακής εξέγερσης του 1931. Εργασία/συζήτηση για την κυπριακή συμμετοχή στον Ισπανικό Εμφύλιο Πόλεμο (1936-39).

• **Πρόσθετο υλικό από το/τη διδάσκοντα/ουσα** (ενδεικτικό)

Παρουσίαση οπτικοακουστικού ή κινηματογραφικού υλικού για την άνοδο του ναζισμού στη Γερμανία και του φασισμού στην Ιταλία και για τον Ισπανικό Εμφύλιο Πόλεμο.

■ Διδακτική Ενότητα

Ο Β΄ Παγκόσμιος πόλεμος, η Ελλάδα και η Κύπρος. Αίτια και κύριες φάσεις του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Η συμμετοχή της Ελλάδας στα 1940-41. Κατοχή, Αντίσταση, Απελευθέρωση. Η ίδρυση του ΟΗΕ. Η Κύπρος, 1939-45: ίδρυση νέων πολιτικών κομμάτων, ανάπτυξη του εργατικού κινήματος, συμμετοχή Κυπρίων στον Πόλεμο.

• **Διδακτικοί στόχοι**

Αίτια και κύριες συνέπειες του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Η σημασία της συμμετοχής της Ελλάδας στον πόλεμο και η συμβολή της στην τελική νίκη των Συμμάχων. Αξιολόγηση της συμβολής της Κύπρου στον πόλεμο.

• **Δραστηριότητες**

Μελέτη αριθμητικών στοιχείων σχετικά με τις υλικές και ανθρώπινες απώλειες των ευρωπαϊκών κρατών κατά το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Συζήτηση για τη σημασία της καθυστέρησης, εξαιτίας της ελληνικής συμμετοχής στον Πόλεμο, της γερμανικής επίθεσης στη Σοβιετική Ένωση. Κατοχή και αντίσταση μέσα από φωτογραφικό υλικό και πηγές της εποχής. Μελέτη δημοσιευμένων πηγών σχετικά με τους Κυπρίους εθελοντές του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Δημιουργία χάρτη με τους τόπους στους οποίους υπηρέτησαν οι Κύπριοι εθελοντές.

• **Πρόσθετο υλικό από το/τη διδάσκοντα/ουσα** (ενδεικτικό)

Συλλογή, παρουσίαση και σχολιασμός υλικού για τον ελληνοϊταλικό πόλεμο (γελοιογραφίες, λογοτεχνικά κείμενα, αρθρογραφία κυπριακών εφημερίδων, σατιρικά στιχουργήματα κ.λπ.).

■ Διδακτική Ενότητα

Η μεταπολεμική εποχή. Η διαίρεση της Ευρώπης, Διπολισμός και Ψυχρός Πόλεμος. Το τέλος της αποικιοκρατίας και ο Τρίτος Κόσμος. Οι πρώτες μεταπολεμικές προσπάθειες για την ενοποίηση της Ευρώπης. [Συνοπτική έκθεση, κυρίως με συζήτηση μέσα στην αίθουσα και με βάση τα εγχειρίδια].

• **Διδακτικοί στόχοι**

Η σημασία του χωρισμού του κόσμου σε Ανατολικό και Δυτικό: Τα βασικά αίτια της μεταξύ τους αντιπαράθεσης και οι αρνητικές συνέπειες στη ζωή των λαών και των δυο «στρατοπέδων». Η άνοδος των κρατών του Τρίτου Κόσμου και οι προσπάθειες παρέμβασής τους στη διεθνή σκηνή. Η ίδρυση του Συμβουλίου της Ευρώπης και τα πρώτα βήματα προς την ευρωπαϊκή οικονομική ενοποίηση.

• Δραστηριότητες

Συζήτηση ή εργασία για ορισμένα από τα ακόλουθα θέματα: Οι βασικοί παράγοντες της δημιουργίας και της συντήρησης του «Ψυχρού Πολέμου». Οι χώρες του «υπαρκτού σοσιαλισμού» και της «ατλαντικής» συμμαχίας και η ισορροπία των δυνάμεων. Το αντι-αποικιακό κίνημα και οι πρωταγωνιστές του. ο ρόλος του ΟΗΕ στις προσπάθειες για την ειρήνη και τα όρια της λειτουργίας του.

• Πρόσθετο υλικό από το/τη διδάσκοντα/ουσα (ενδεικτικό)

Επιλογή (με αυστηρά ιστορικά κριτήρια) οπτικοακουστικού ή κινηματογραφικού υλικού για την ίδρυση του ΟΗΕ ή για άλλα βασικά κεφάλαια της μεταπολεμικής ιστορίας και παρουσίασή του στην τάξη. Συζήτηση για την ευρωπαϊκή ενοποίηση και το ρόλο της στην υπέρβαση των εθνικιστικών διαφορών μεταξύ των ευρωπαϊκών λαών.

■ Διδακτική Ενότητα

Η μεταπολεμική Ελλάδα. Ο εμφύλιος πόλεμος και τα οικονομικά και κοινωνικά προβλήματα της μεταπολεμικής περιόδου. Από το τέλος του Εμφυλίου στη δικτατορία των συνταγματαρχών. Η μεταπολίτευση και η αποκατάσταση ενός σταθερού δημοκρατικού πολιτεύματος. Οι κύριες φάσεις της ένταξης της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Ένωση. [Συνοπτική εξέταση]

• Διδακτικοί στόχοι

Επισημάνση των μεγάλων κοινωνικών και πολιτικών προβλημάτων της μετεμφυλιακής Ελλάδας. Η μεταπολεμική μετανάστευση και οι δημογραφικές, κοινωνικές και οικονομικές της συνέπειες. Η σημασία της συγκρότησης της σύγχρονης ελληνικής δημοκρατίας και της ένταξης της χώρας στην Ενωμένη Ευρώπη.

• Δραστηριότητες

Συζήτηση ή εργασία με θέμα την ευρωπαϊκή ενοποίηση και το ρόλο της στην υπέρβαση των εθνικιστικών διαφορών μεταξύ των ευρωπαϊκών λαών. Μελέτη στατιστικών πινάκων και χάρτη που αποτυπώνει τη διεύρυνση (οικονομική και πολιτική) της Ευρωπαϊκής Ένωσης από το 1946 και εξής. Κατάρτιση στατιστικού πίνακα με αριθμητικά στοιχεία των χωρών που ανήκουν σήμερα στην Ευρωπαϊκή Ένωση (π.χ. έκταση, πληθυσμός, Α.Ε.Π. κλπ.) και σχολιασμός (Μαθηματικά, Γεωγραφία). Μελέτη και σχολιασμός των βασικών αρχών του Ευρωπαϊκού Κεκτημένου.

• Πρόσθετο υλικό από το/τη διδάσκοντα/ουσα (ενδεικτικό)

Συγκέντρωση και παρουσίαση φωτογραφικού υλικού από τον ελληνικό εμφύλιο πόλεμο, την πολιτική προσφυγιά και τη μεταπολεμική μετανάστευση. Παρουσίαση αποσπασμάτων πηγών ή λογοτεχνικών έργων για τα κεφάλαια αυτά της μεταπολεμικής ιστορίας της Ελλάδας.

■ Διδακτική Ενότητα

Η μεταπολεμική Κύπρος και η Κυπριακή Δημοκρατία. Η απήχηση του ελληνικού εμφυλίου πολέμου στην Κύπρο. Κορύφωση του ενωτικού κινήματος (ενωτικό δημοψήφισμα, αίτημα για διεθνοποίηση). Η άνοδος του αρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ'. Ο αντιαποικιακός-ενωτικός αγώνας (1955-1959). Οι συμφωνίες Ζυρίχης-Λονδίνου και η συγκρότηση της Κυπριακής Δημοκρατίας. Σχέσεις Ελλήνων και Τούρκων της Κύπρου και διακοινοτικές συγκρούσεις (1958, 1963-64). Νέα κρίση του Κυπριακού Ζητήματος (1963-1974). Το πραξικόπημα του 1974. Η

τουρκική εισβολή και οι συνέπειες της. Η πολιτική, οικονομική και κοινωνική πρόοδος των ελεύθερων περιοχών μετά το 1974.

• **Διδακτικοί στόχοι**

Οι στόχοι του ενωτικού κινήματος μετά το 1945. Οι κύριοι πόλοι της ελληνικής κυπριακής κοινωνικής και πολιτικής ζωής (Εθναρχία, ΑΚΕΛ). Οι στόχοι της ένοπλης αναμέτρησης με τους Άγγλους και οι εμβληματικές μορφές του εθνικοαπελευθερωτικού αγώνα. Οι διακοινοτικές συγκρούσεις του 1958 και οι επιπτώσεις τους. Η σημασία της δημιουργίας ενός ανεξάρτητου κυπριακού κράτους και τα προβλήματα στα πρώτα χρόνια λειτουργίας της Κυπριακής Δημοκρατίας. Οι διακοινοτικές συγκρούσεις του 1963-64 και οι επιπτώσεις τους. Οι συνέπειες της τουρκικής εισβολής στην Κύπρο του 1974. Παράγοντες και σημασία της οικονομικής απογείωσης των ελεύθερων περιοχών της νήσου. Η είσοδος της Κύπρου στην Ευρωπαϊκή Ένωση και οι προοπτικές της εξέλιξης αυτής. Οι επίμονες διακοινοτικές συνομιλίες για την αποκατάσταση της εδαφικής ενότητας της Κυπριακής Δημοκρατίας και της ειρηνικής συμβίωσης όλων των πολιτών της.

• **Δραστηριότητες**

Εργασία ή συζήτηση με θέμα: Ο αγώνας της ΕΟΚΑ μέσα από τη λογοτεχνική και εικαστική δημιουργία (επιλογή και παρουσίαση αντιπροσωπευτικών έργων). Κείμενα των πρωταγωνιστών του εθνικοαπελευθερωτικού αγώνα του 1955-59. Αναζήτηση πηγών και τεκμηρίων για τις σχέσεις Ελλήνων και Τούρκων της Κύπρου. Πραγματοποίηση συνεντεύξεων και συλλογή άλλου υλικού (φωτογραφίες, άρθρα στον τύπο, απομνημονεύματα κ.ά.) για τα γεγονότα του πραξικοπήματος και της τουρκικής εισβολής, κατά προτίμηση σε τοπικό/περιφερειακό επίπεδο (π.χ. πώς βίωσε το χωριό μου τα γεγονότα του πραξικοπήματος). Μελέτη της σύγχρονης κυπριακής μετανάστευσης (κυρίως μετά το 1974) και αδρομερής περιγραφή των κυριότερων ελληνοκυπριακών και τουρκοκυπριακών κοινοτήτων του Εξωτερικού (π.χ. του Λονδίνου).

• **Πρόσθετο υλικό από το/τη διδάσκοντα/ουσα** (ενδεικτικό)

Αναζήτηση, ανάγνωση και σχολιασμός στιχουργημάτων Κύπριων ποιητάρηδων που αναφέρονται σε γεγονότα και πρόσωπα του εθνικο-απελευθερωτικού αγώνα.

Α΄ ΤΑΞΗ ΛΥΚΕΙΟΥ

■ **Διδακτική Ενότητα**

Λαοί και πολιτισμοί της Εγγύς και Μέσης Ανατολής (Από τα προϊστορικά χρόνια ως την έναρξη της ελληνιστικής εποχής). Πολιτική, κοινωνική και οικονομική οργάνωση και πολιτισμός των λαών της Μεσοποταμίας, των Αιγυπτίων, των Φοινίκων, των Εβραίων, των Χετταίων και των Μήδων και Περσών.

• **Διδακτικοί στόχοι**

Η σημασία του όρου Προϊστορία και τα βασικά χαρακτηριστικά της στους λαούς της ανατολικής Μεσογείου και της Εγγύς και Μέσης Ανατολής. Τα πολιτιστικά επιτεύγματα και η προσφορά των «Ανατολικών λαών» στον παγκόσμιο πολιτισμό. Η οικονομία και το εμπόριο. Η σημασία της επινόησης της γραφής. Οι μεταξύ τους αλληλεπιδράσεις και οι σχέσεις τους με τον ελληνικό κόσμο.

• **Δραστηριότητες**

Σύνταξη συγκριτικών χρονολογικών πινάκων των διαφόρων πολιτισμών της Εγγύς και

Μέσης Ανατολής, σε συνδυασμό και με χάρτη της περιοχής. Εργασία για χαρακτηριστικά δείγματα των αρχιτεκτονικών τους δημιουργημάτων. Εργασία ή συζήτηση για την τεχνική της κατασκευής των πυραμίδων στην αρχαία Αίγυπτο. Συζήτηση: Πώς είδαν οι αρχαίοι Έλληνες συγγραφείς τους «Ανατολικούς» λαούς. Συζήτηση για τη γραφή των λαών της ανατολικής Μεσογείου και της Εγγύς Ανατολής και τις προσπάθειες για την αποκρυπτογράφηση τους.

- **Πρόσθετο υλικό από το/τη διδάσκοντα/ουσα** (ενδεικτικό)

Προβολή και σχολιασμός ντοκιμαντέρ για τους αρχαίους Πέρσες ή άλλους λαούς της Εγγύς και Μέσης Ανατολής (ανάλογα με τις προσφερόμενες κατά περίπτωση δυνατότητες).

Σύντομη παρουσίαση και συζήτηση των θεωριών της «Μαύρης Αθηνάς» (αφρικανικές ρίζες του αρχαίου ελληνικού πολιτισμού) και της αντίκρουσής τους.

Παρουσίαση, μέσα από ειδικές εικονογραφημένες εκδόσεις, καλλιτεχνικών έργων της ευρωπαϊκής τέχνης (κυρίως ζωγραφικής, αλλά και μουσικής), αφιερωμένων σε εμβληματικές μορφές ή σε γνωστά επεισόδια της Παλαιάς Διαθήκης.

■ Διδακτική Ενότητα

Η ελληνική προϊστορία και ο μινωικός και μυκηναϊκός πολιτισμός.

- **Διδακτικοί στόχοι**

Οι κυριότεροι προϊστορικοί οικισμοί στον ελλαδικό χώρο και τα αίτια της ανάπτυξής τους. Τα βασικά χαρακτηριστικά του κυκλαδικού, μινωικού και μυκηναϊκού πολιτισμού και οι παράγοντες της ακμής και της παρακμής τους. Τα διαθέσιμα στοιχεία για την κοινωνική τους οργάνωση και τη θρησκεία.

- **Δραστηριότητες**

Μελέτη και σύγκριση έργων τέχνης του μινωικού και μυκηναϊκού πολιτισμού και των σημαντικότερων κέντρων τους (Πύλος, Μυκήνες, Φαιστός, Κνωσός) και εργασίες για την καθημερινή ζωή, την κοινωνική συγκρότηση και τη γραφή. Εργασία για τον Η. Schliemann, τη σχέση του με την Ελλάδα και ρόλο του στην ανακάλυψη των αρχαιολογικών χώρων του μυκηναϊκού πολιτισμού.

- **Πρόσθετο υλικό από το/τη διδάσκοντα/ουσα** (ενδεικτικό)

Συζήτηση για τις θεωρίες τις σχετικές με το περιεχόμενο ή τη λειτουργία του «Δίσκου της Φαιστού». Ενημέρωση των μαθητών/τριών για την ιστορία των ανασκαφών στην Κνωσό της Κρήτης (Arthur Evans). Συζήτηση για τα αίτια της παρακμής του μινωικού πολιτισμού και τη διασύνδεσή της με τη Θήρα.

■ Διδακτική Ενότητα

Νεολιθική, χαλκολιθική και εποχή του χαλκού στην Κύπρο. Οι πρώτες μυκηναϊκές εγκαταστάσεις στη νήσο.

- **Διδακτικοί στόχοι**

Η ζωή στη νεολιθική και χαλκολιθική εποχή. Τα χαρακτηριστικά της αρχιτεκτονικής και των οικιών στη νεολιθική Κύπρο. Ο τρόπος ζωής του ανθρώπου και η ικανοποίηση των βασικών τους αναγκών. Η θέση της γυναίκας. Οι θρησκευτικές δοξασίες. Οι λατρευτικές και ταφικές συνήθειες. Η εποχή του χαλκού. Τα κύρια μεταλλεία και οι οικισμοί. Η ζωή

των κατοίκων. Αρχιτεκτονική. Εμπόριο και σχέσεις με τους γειτονικούς λαούς. Η άφιξη των Μυκηναίων και οι απαρχές του ελληνικού πολιτισμού. Τα κυπριακά βασίλεια (οργάνωση, θρησκεία, τέχνη). Το ζήτημα της γραφής.

• Δραστηριότητες

Συζήτηση για τα αρχαιολογικά ευρήματα της ίδιας εποχής, αλλά διαφορετικών περιοχών. Εργασία για επιβιώσεις στοιχείων της προϊστορικής ζωής και τέχνης στη σύγχρονη εποχή. Εντοπισμός αρχαίων τοπωνυμίων που επιβιώνουν ως τις ημέρες μας. Σύγκριση των διαφόρων ειδών γραφής που αναπτύχθηκαν στο μεσογειακό, τον ελλαδικό και τον κυπριακό χώρο. Εργασία για τις αναφορές των ομηρικών επών και των κλασικών συγγραφέων στην Κύπρο.

• Πρόσθετο υλικό από το/τη διδάσκοντα/ουσα (ενδεικτικό)

Επισκέψεις σε αρχαιολογικούς χώρους και μουσεία ή / και σε μεταλλεία χαλκού και σε χώρους σημερινών ανασκαφών. Προβολή ντοκιμαντέρ για την ιστορία των μεταλλείων στην Κύπρο. Συζήτηση για το εύρος των οικονομικών και εμπορικών σχέσεων της Κύπρου με χώρες και λαούς της Μεσογείου (ανατολικής, κεντρικής και δυτικής), με άξονα το χαλκό.

■ Διδακτική Ενότητα

Ιστορικοί χρόνοι. Από τη γεωμετρική εποχή στα κλασικά χρόνια.

• Διδακτικοί στόχοι

Οι μεγάλες δημογραφικές, οικονομικές και κοινωνικές αλλαγές στον ελλαδικό χώρο (11ος - 9ος αι. π.Χ.). Η πολιτική οργάνωση, η «πόλη-κράτος» και η σημασία του συστήματος. Η στροφή στη Μεσόγειο (8ος - 6ος αι. π.Χ.) και ο πρώτος και δεύτερος αποικισμός. Ο ελληνικός κόσμος του 5ου και του 4ου αι. π.Χ. (έως το 323 π.Χ.) και τα πολιτεύματά του. Οι Περσικοί Πόλεμοι και η σημασία τους για την ιστορία της ανατολικής Μεσογείου. Η αθηναϊκή ηγεμονία, ο Πελοποννησιακός Πόλεμος και η πανελλήνια ιδέα. Το μακεδονικό κράτος, ο ρόλος του Φιλίππου Β' και του Μ. Αλεξάνδρου στο εσωτερικό του ελληνικού κόσμου και στην εξόρμησή του προς την «Ανατολή». Οι Έλληνες στην ανατολική και τη δυτική Μεσόγειο. Ο πολιτισμός, τα γράμματα, οι τέχνες και η καθημερινή ζωή.

• Δραστηριότητες

Χάρτης των πόλεων του ελληνικού αποικισμού. Κατάρτιση πίνακα με τις θεμελιώσεις πολιτικές και κοινωνικές εκδηλώσεις σε Αθήνα και Σπάρτη με καταγραφή των βασικών ομοιοτήτων και διαφορών. Συζήτηση για τον κόσμο της Ακρόπολης των κλασικών χρόνων (θεματική εξακτίνωση σε πτυχές, όπως το πολιτικό περιβάλλον εποχής, τα υλικά κατασκευής, η τεχνολογία κ.ά.). Παρουσίαση αρχαίων συγγραφέων και ειδικότερα Κυπρίων που αναφέρονται στην κλασική εποχή (π.χ. Άριστος ο Σαλαμίνιος, Ασκληπιάδης ο Κύπριος, Ίστρος ο Πάφιος, κ.ά.). Μικρές εργασίες για δείγματα έργων τέχνης της περιόδου. Συζήτηση για την επίδραση των επιτευγμάτων της εποχής στην πολιτική, την τέχνη, τη φιλοσοφία κ.ο.κ. Σχεδιασμός χάρτη με γραμμικές απεικονίσεις των εκστρατειών του Μ. Αλεξάνδρου και επισήμανση των τοπωνυμίων που αναφέρονται στους συγγραφείς της εποχής και που επιβιώνουν σήμερα με τα ίδια ή άλλα ονόματα (π.χ. από την Αλεξάνδρεια-Ισκανταρίγια της Αιγύπτου στην Αραχωσία-Κανταχάρ του Αφγανιστάν).

• Πρόσθετο υλικό από το/τη διδάσκοντα/ουσα (ενδεικτικό)

Επισκέψεις σε μουσεία και αρχαιολογικούς χώρους. Ανάγνωση και σχολιασμός απο-

σπασμάτων από έργα κλασικών συγγραφέων για την εποχή. Συζήτηση για τις γλωσσικές επιβιώσεις (τα «γκραικάνικα» και τα ελληνικά τοπωνύμια) των ελληνικών εστιών της αρχαιότητας στην Κάτω Ιταλία. Συνοπτική παρουσίαση των δυο βασικών θεωριών για τις επιβιώσεις αυτές. Παρουσίαση στην τάξη οπτικοακουστικών και τηλεοπτικών ή άλλων ανάλογων προγραμμάτων που αναφέρονται στην εποχή. Έλεγχος και συζήτηση για την εγκυρότητα των πληροφοριών τους, αλλά και για τις τεχνικές και ερμηνευτικές δυσκολίες και παγίδες που κρύβουν οι σύγχρονες προσπάθειες αναπαράστασης προγενέστερων (και μάλιστα απώτατων) ιστορικών περιόδων. Συζήτηση για τον κανόνα της χρυσής τομής στην αρχιτεκτονική και τη γλυπτική των κλασικών χρόνων (Αισθητική αγωγή, Μαθηματικά) και για τα βασικά κριτήρια που επιτρέπουν τον χαρακτηρισμό ενός έργου (αρχιτεκτονικού και γενικότερα καλλιτεχνικού) ως «κλασικού». Εικονογραφικό υλικό που επιτρέπει να διακρίνουμε τις επιδράσεις της ελληνικής τέχνης στους ασιατικούς λαούς της «επικράτειας» του Μ. Αλεξάνδρου (από χώρους ανασκαφών στις αντίστοιχες χώρες, π.χ. από τα Τάξιλα του Πακιστάν).

■ Διδακτική Ενότητα

Κυπρογεωμετρική εποχή.

Κυπροαρχαϊκή εποχή.

Κυπροκλασική εποχή.

• Διδακτικοί στόχοι

Οι Φοίνικες στην Κύπρο και η συμβολή τους στην ανάπτυξη του κυπριακού εμπορίου. Η Κύπρος στόχος νέων κατακτητών. Οι Πέρσες. Ο Ονήσιλος και κυπριακή επανάσταση κατά των Περσών. Θρησκεία, πολιτισμός, τέχνη και γράμματα. Η εκστρατεία του Κίμωνα. Ο Ευαγόρας Α΄. Ο Μέγας Αλέξανδρος και η Κύπρος.

• Δραστηριότητες

Μελέτη αρχαίων πηγών για την Κύπρο. Η σύγχρονη λογοτεχνία για την αρχαία Κύπρο (Καβάφης και Κύπριοι ποιητές). Εργασία και συζήτηση με συγκρίσεις της ιωνικής και κυπριακής επανάστασης με βάση τις πηγές. Εργασία για τον Ευαγόρα Α΄ και τη σημασία της πολιτικής του.

• Πρόσθετο υλικό από το/τη διδάσκοντα/ουσα (ενδεικτικό)

Επισκέψεις σε μουσεία και αρχαιολογικούς χώρους ή και σε χώρους σύγχρονης ανασκαφής. Προβολή ντοκιμαντέρ για τη Σαλαμίνα και συζήτηση για τη σημερινή κατάσταση του σημαντικού αυτού αρχαιολογικού χώρου. Συζήτηση, με βάση συγκεκριμένα έργα τέχνης της κλασικής εποχής, για την οικονομική, κοινωνική και πολιτική κατάσταση στην Κύπρο της περιόδου αυτής.

■ Διδακτική Ενότητα

Η ελληνιστική εποχή.

• Διδακτικοί στόχοι

Τα βασικά χαρακτηριστικά των ελληνιστικών κρατών στην Ανατολή και στον ευρύτερο ελληνικό χώρο. «Πόλεις-κράτη» και «Συμπολιτείες». Πολίτευμα, κοινωνία και οικονομία, πνευματική ζωή, θρησκεία, τέχνη, γράμματα και επιστήμες. Νέα πολιτιστικά κέντρα.

• Δραστηριότητες

Εργασία και συζήτηση με βάση πηγές της εποχής για θέματα της καθημερινής ζωής των ελληνιστικών κοινωνιών. Εργασία για τα στοιχεία συνύπαρξης διαφορετικών πολιτιστικών παραδόσεων στις ελληνιστικές κοινωνίες. Εργασία για την «κοινή», τις σχέσεις της με την αττική, με άλλες ελληνικές διαλέκτους και με τη διαχρονική εξέλιξη της ελληνικής γλώσσας.

• Πρόσθετο υλικό από το/τη διδάσκοντα/ουσα (ενδεικτικό)

Εικονογραφικό υλικό για οικοδομήματα, μνημεία και επιστημονικά επιτεύγματα στην Εγγύς και τη Μέση Ανατολή στα ελληνιστικά χρόνια. Ανάγνωση και σχολιασμός ποιημάτων του Κ. Π. Καβάφη, εμπνευσμένων από πρόσωπα και επεισόδια της ελληνιστικής εποχής. Καταγραφή και παρουσίαση ελληνικών τοπωνυμίων της Μέσης Ανατολής με τη σημερινή τους μορφή είτε αυτή διασώζει την αρχική της προέλευση είτε όχι (π.χ. Λαοδίκεια-Λατάκεια, Βέροια-Χαλέπι της Συρίας). Συζήτηση για το ρόλο της «κοινής» ως «lingua franca» σε μια ευρύτατη περιοχή (από τη βόρεια Αφρική ως τον Καύκασο).

■ Διδακτική Ενότητα

Η Κύπρος κατά την ελληνιστική εποχή.

• Διδακτικοί στόχοι

Οι βασικές αλλαγές που επέφερε η κυριαρχία των Πτολεμαίων στη διοικητική οργάνωση, την οικονομία, την κοινωνία και τον πολιτισμό της Κύπρου. Ο Ζήνων ο Κιτιεύς και οι φιλοσοφικές του θέσεις.

• Δραστηριότητες

Εργασία για την κατάσταση που επικράτησε στην Κύπρο στα ελληνιστικά χρόνια με βάση πηγές της εποχής. Εργασία ή συζήτηση για τις σχέσεις της στωικής φιλοσοφίας με τη χριστιανική ηθική. Συζήτηση για τον κυπριακό αθλητισμό και τα γυμναστήρια της νήσου της ίδιας περιόδου.

• Πρόσθετο υλικό από το/τη διδάσκοντα/ουσα (ενδεικτικό)

Παρουσίαση (από ειδικές εικονογραφημένες εκδόσεις) και σχολιασμός του τμήματος του χάρτη του Κλαύδιου Πτολεμαίου που περιλαμβάνει την Κύπρο και αντιπαραβολή του με τους χάρτες του νησιού μεταγενέστερων περιόδων (π.χ. του 16ου αιώνα).

■ Διδακτική Ενότητα

Η ρωμαϊκή εποχή.

• Διδακτικοί στόχοι

Ο Ελληνισμός της Δύσης στα χρόνια της ανάδυσης της ρωμαϊκής δύναμης. Η σημασία της αναμέτρησης Καρχηδόνας-Ρώμης για την ιστορία της Μεσογείου. Πρώιμη Ρώμη και πρώιμη ρωμαϊκή πολιτεία (Res publica). Η διαμάχη πατρικίων-πληβείων. Συνέπειες των πρώτων ρωμαϊκών κατακτήσεων και η πολιτική ενοποίηση της Ιταλίας. Η Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία στην εποχή του Αυγούστου: Πολίτευμα και διοίκηση, οικονομία και κοινωνία, δίκαιο και δουλοκτητικό σύστημα. Σχέσεις Ελληνισμού και Ρώμης. Οι επιρροές στη ρωμαϊκή τέχνη και λογοτεχνία. Κρίση στην κοινωνία, την οικονομία και στον αυτοκρατορικό θεσμό. Ο ρωμαϊκός επεκτατισμός και εξωτερικοί αντίπαλοι.

• Δραστηριότητες

Εργασία για τον εντοπισμό σε σημερινό χάρτη αρχαίων ελληνικών πόλεων στην κεντρική και τη δυτική Μεσόγειο, με παράλληλη καταγραφή των αντίστοιχων σύγχρονων τοπωνυμίων. Εργασία για σημαντικούς Έλληνες φιλόσοφους ή επιστήμονες της Σικελίας και της Κάτω Ιταλίας (π.χ. για τον Εμπεδοκλή ή τον Αρχιμήδη). Συζήτηση για το θεσμό της δουλείας στην αρχαιότητα και ιδιαίτερα στη ρωμαϊκή εποχή. Εργασία για ένα σημαντικό έργο τέχνης της ρωμαϊκής εποχής που σώζεται σήμερα.

• Πρόσθετο υλικό από το/τη διδάσκοντα/ουσα (ενδεικτικό)

Συζήτηση με βάση τη ρήση του Ορατίου (*Graecia capta ferum victorem capit et artes intulit agresti Latio*) για την πολιτιστική νίκη της κατακτημένης Ελλάδας επί της κυρίαρχης Ρώμης. Συζήτηση για τη σημασία και τη μεταγενέστερη απήχηση (στην ιδεολογία, την τέχνη κ.λπ.) της επανάστασης του Σπάρτακου. Συζήτηση για τις επιβιώσεις του ρωμαϊκού πολιτισμού, με έμφαση στη δημιουργία των νεολατινικών γλωσσών και των ρωμαϊκής προέλευσης διοικητικών και νομικών θεσμών της νεότερης Ευρώπης.

■ Διδακτική Ενότητα

Η Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία και η επικράτηση του Χριστιανισμού.

Από την ίδρυση της Νέας Ρώμης ως την εποχή του Ιουστινιανού.

• Διδακτικοί στόχοι

Οι ανατροπές στις θρησκευτικές αντιλήψεις της εποχής (κυρίως με ανατολικές επιδράσεις). Η εμφάνιση και η διάδοση του Χριστιανισμού. Τα αίτια και οι μορφές των αντιδράσεων των Ρωμαίων αυτοκρατόρων στην άνοδο της νέας θρησκείας (με έμφαση στα χρόνια του Διοκλητιανού) και ο εκχριστιανισμός της Αυτοκρατορίας. Η σημασία των σχέσεων της νέας θρησκείας με το κράτος και η ισχυροποίηση της Ρωμαϊκής Ανατολής. Βασικές εξελίξεις στη Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία από την ίδρυση της Νέας Ρώμης ως την εποχή του Ιουστινιανού. Τα γράμματα και τέχνες, η χριστιανική και η «θύραθεν» παιδεία.

• Δραστηριότητες

Μελέτη στο χάρτη της Τετραρχίας και συζήτηση για τις συνέπειες της μεταφοράς της πρωτεύουσας από τη Ρώμη στην Κωνσταντινούπολη. Συζήτηση για τα αίτια της επικράτησης του χριστιανισμού και τους παράγοντες (θεολογικούς και, κυρίως, ιστορικούς) της εμφάνισης και της εξάπλωσης των μεγάλων αιρέσεων της εποχής (π.χ. του αρειανισμού και του νεστοριανισμού). Εργασία με θέμα τις συγκλίσεις και αποκλίσεις ανάμεσα στον ιουδαϊσμό, το χριστιανισμό και τον ισλαμισμό σε συσχέτισμό με τις ιστορικές συνθήκες της ανάπτυξης ή της συρρίκνωσής τους. Εργασία ή συζήτηση για τα αίτια της αποτυχίας των ανατρεπτικών πρωτοβουλιών του αυτοκράτορα Ιουλιανού (του «Παραβάτη»). Εργασία ή συζήτηση για την ελληνική γλώσσα στην εκκλησιαστική φιλολογία. Εργασία για το νομοθετικό έργο του Ιουστινιανού και την επίδρασή του στο βυζαντινό, αλλά και στο νεότερο δίκαιο.

Συζήτηση για τα αίτια και τη σημασία της αποτυχίας της επανένωσης των μεσογειακών κτήσεων της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας με στρατιωτικά μέσα (Reconquista). Γνωριμία με τα σημαντικότερα έργα της αρχιτεκτονικής της εποχής, με μικρές εργασίες κατά είδη.

• Πρόσθετο υλικό από το/τη διδάσκοντα/ουσα (ενδεικτικό)

Παρουσίαση των παιδαγωγικών θέσεων του (Μεγάλου) Βασιλείου Καισαρείας με βάση το κείμενό του: *Προς τους νέους όπως αν εξ ελληνικών ωφελούντο λόγων*. Πρόσθετο εικο-

νογραφικό υλικό για τα αρχιτεκτονικά κτίσματα της ιουστινιάνειας περιόδου. Ανάγνωση από νεοελληνική απόδοση αποσπασμάτων από έργα Βυζαντινών ιστορικών (π.χ. του Προκοπίου) για σημαντικές φάσεις της ίδιας εποχής. Συζήτηση για την έκταση των πολυεθνικών και πολυπολιτισμικών στοιχείων του Βυζαντίου σε σχέση με τον ελληνικό του χαρακτήρα (με αναφορές στη συμμετοχή διαφόρων εθνικών ομάδων, π.χ. των Αρμενίων, στη διοίκηση, αλλά και στην εκκλησία και γενικά την κοινωνία της Ανατολικής Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας). Συζήτηση για τη διαχρονικότητα της Αγίας Σοφίας ως συμβόλου. Παρουσίαση πρόσθετου εικονογραφικού υλικού, με τις μεγάλες αλλαγές στο εσωτερικό και το εξωτερικό του μνημείου. Συζήτηση για τη σημερινή του κατάσταση και λειτουργία.

■ Διδακτική Ενότητα

Η Ρωμαιοκρατία και τα πρώτα βήματα του χριστιανισμού στην Κύπρο.

• Διδακτικοί στόχοι

Τα αίτια και οι συνθήκες της κατάληψης της Κύπρου από τους Ρωμαίους. Η ιουδαϊκή παρουσία στην Κύπρο, οι πρωτεργάτες της διάδοσης του χριστιανισμού στο νησί και η σχετική με αυτούς εκκλησιαστική παράδοση. Το εμπόριο και η θαλάσσια δραστηριότητα κατά την περίοδο της ρωμαϊκής κυριαρχίας και συσχετισμός τους με την οικονομική, κοινωνική και πολιτική κατάσταση στην ανατολική Μεσόγειο. Τα σημαντικότερα αστικά και καλλιτεχνικά κέντρα της Κύπρου στα χρόνια της Ρωμαιοκρατίας.

• Δραστηριότητες

Συζήτηση για τον Κικέρωνα και την Κύπρο. Αναζήτηση και καταγραφή των αποστολικών αναφορών στην Κύπρο. Ο Στράβων και η Κύπρος (εντοπισμός των σχετικών χωρίων και σχολιασμός τους). Συζήτηση ή εργασία για τον Κύπριο φιλόσοφο Δημόνακτα. Εργασία και συζήτηση για τις παραδόσεις και τους θρύλους που σχετίζονται με την επίσκεψη της Αγίας Ελένης στην Κύπρο και τα ιερά προσκυνήματα που συνδέθηκαν με την επίσκεψη εκείνη (π.χ. το μοναστήρι του Τιμίου Σταυρού στο Σταυροβούνι κ.ά.).

• Πρόσθετο υλικό από το/τη διδάσκοντα/ουσα (ενδεικτικό)

Επίσκεψη σε αρχαιολογικούς χώρους (Πάφος, Κούριο). Πρόσθετο εικονογραφικό υλικό για τα κυπριακά ψηφιδωτά, τα θέατρα της εποχής και γενικά για αρχαιολογικούς χώρους και ευρήματα στην Κύπρο της περιόδου της Ρωμαιοκρατίας. Ανάγνωση ενδεικτικών αποσπασμάτων από τον *Συναξαριστή* για Κυπρίους πρωτομάρτυρες της ρωμαϊκής περιόδου και συζήτηση για τη σημασία τους ως ιστορικών πηγών.

■ Διδακτική Ενότητα

Πολιτισμοί της Νότιας Ασίας και της Άπω Ανατολής.

• Διδακτικοί στόχοι

Προτείνεται μια συνοπτική παρουσίαση της σημασίας και των σημαντικότερων επιτευγμάτων των λαών της Κίνας και των Ινδιών στον τομέα του πολιτισμού (π.χ. γραφή, λογοτεχνία, τέχνη κ.λπ.), των μεγάλων ηθικο-θρησκευτικών τους κινήματων (π.χ. του βουδισμού και του κομφουκιανισμού) και των σχέσεών τους με τον ελληνικό, βυζαντινό και ισλαμικό κόσμο.

3. Διδακτική Μεθοδολογία

Ο σχεδιασμός του κάθε μαθήματος Ιστορίας πρέπει να έχει ως αφετηρία του τους εκάστοτε διδακτικούς στόχους, αλλά και τους ευρύτερους σκοπούς της διδασκαλίας του μαθήματος στην εκπαίδευση. Οι στόχοι αυτοί διατυπώνονται στα Προγράμματα Σπουδών και ειδικότερα στους βασικούς άξονες που προτάσσονται σε κάθε μια από τις δυο βαθμίδες (Α/θμια-Β/θμια Εκπαίδευση).

Όπως για όλα τα μαθήματα, έτσι και στη διδασκαλία της Ιστορίας είναι απαραίτητη η «εμπλοκή» των διδασκομένων στην προβληματική της ύλης της κάθε ενότητας, με βάση ιδιαίτερα τις παρεχόμενες από το Πρόγραμμα Σπουδών της Ιστορίας ενδεικτικές δραστηριότητες των μαθητών/τριών, σε συνδυασμό με το πρόσθετο υλικό που θα επιλέγουν κατά μάθημα οι διδάσκοντες/ουσες. Στη διαδικασία αυτή σημαντικό ρόλο έχει η εξοικείωση στη χρήση πηγών και ποικίλων τεκμηρίων του ιστορικού παρελθόντος, αλλά και η παρουσίαση του ιστορικού προϊόντος μέσω μιας ορθολογικά δομημένης ιστορικής αφήγησης.

Οι μέθοδοι της διδακτικής προσέγγισης καθώς και τα διδακτικά μέσα που μπορούν να αξιοποιηθούν στο μάθημα της ιστορίας ποικίλλουν. Γι' αυτό ακριβώς οι εκπαιδευτικοί καλούνται να επιλέξουν κάθε φορά τις προσεγγίσεις/στρατηγικές και τα μέσα εκείνα που αντιστοιχούν στις ανάγκες της συγκεκριμένης διδακτέας ενότητας και στις δυνατότητες των μαθητών/τριών τους (κοινωνικές, γνωστικές κ.ά.).

Η μαθητοκεντρική προσέγγιση απαιτεί από το/τη διδάσκοντα/ουσες έναν σχετικά περιορισμένο αφηγηματικό ρόλο στην παρουσίαση μιας ιστορικής ενότητας. Η αφήγηση θα πρέπει να εστιάζεται στα ουσιώδη και όχι σε αναφορές σε χρονολογίες, προσωπογραφικές λεπτομέρειες και πληθωρική γεγονοτολογία. Αλλά όλα αυτά θα πρέπει να γίνονται χωρίς να υπονομευτεί μια βασική αρχή της ιστορικής ανάλυσης γεγονότων, καταστάσεων και φαινομένων: ότι, παρά τις μεγάλες αλλαγές και ανατροπές, υπάρχει κατά κανόνα αλληλουχία ή και αλληλεπίδραση αιτίων και αποτελεσμάτων. Συνεπώς, η προβολή της σημασίας ενός γεγονότος ή φαινομένου δε θα πρέπει να γίνεται αποκομμένη από τα ιστορικά τους συμφραζόμενα. Πάντως, η διαδικασία αυτή προϋποθέτει σφαιρική και εξαιρετικά συντομευμένη παρουσίαση της κάθε διδακτικής ενότητας, και μόνον έτσι θα περιοριστεί και ένα από τα προβλήματα της διδασκαλίας του μαθήματος της Ιστορίας: η «κάλυψη» της διδακτέας ύλης.

Η συνοπτική, ωστόσο, έκθεση μιας διδακτέας ιστορικής περιόδου/ενότητας προϋποθέτει πολύ καλή προετοιμασία του/της διδάσκοντα/ουσας, ώστε αυτός/η να είναι σε θέση και να δίνει συνοπτικά το γενικό ιστορικό πλαίσιο και να εκτιμά τη σημασία των αναγκαιών για το μάθημα ιστορικών πληροφοριών, αλλά και να προκαλεί το ενδιαφέρον των μαθητών/τριών, εξάπτοντας τη φαντασία τους και ενδεχομένως και τον προβληματισμό τους για διάφορα ιστορικά ζητήματα. Το ίδιο οργανωμένος, δομημένος, συγκροτημένος και στοχευμένος θα πρέπει να είναι και ο διάλογος που αναπτύσσεται μέσα στην τάξη είτε μεταξύ εκπαιδευτικών και μαθητών/τριών, είτε μεταξύ μαθητών/τριών σε ατομικό ή ομαδικό επίπεδο κατά τη διάρκεια του μαθήματος.

Την πρόσληψη της ιστορικής γνώσης διευκολύνει επίσης και η αξιοποίηση εποπτικών μέσων, όπως για παράδειγμα οι διαδραστικοί πίνακες, οι εφαρμογές της πληροφορικής, η χρήση του Η/Υ και του Διαδικτύου κ.ο.κ. Ιδιαίτερη ασφαλώς σημασία αποκτούν για το μάθημα της ιστορίας οι επισκέψεις σε μουσεία, αρχαιολογικούς και άλλους ιστορικούς χώρους, αρκεί αυτές να είναι καλά προετοιμασμένες από πλευράς διδακτικού υλικού (π.χ. φύλλα εργασίας), ξενάγησης, καθορισμού ρόλων, εμπλοκής των μαθητών/τριών κ.λπ.

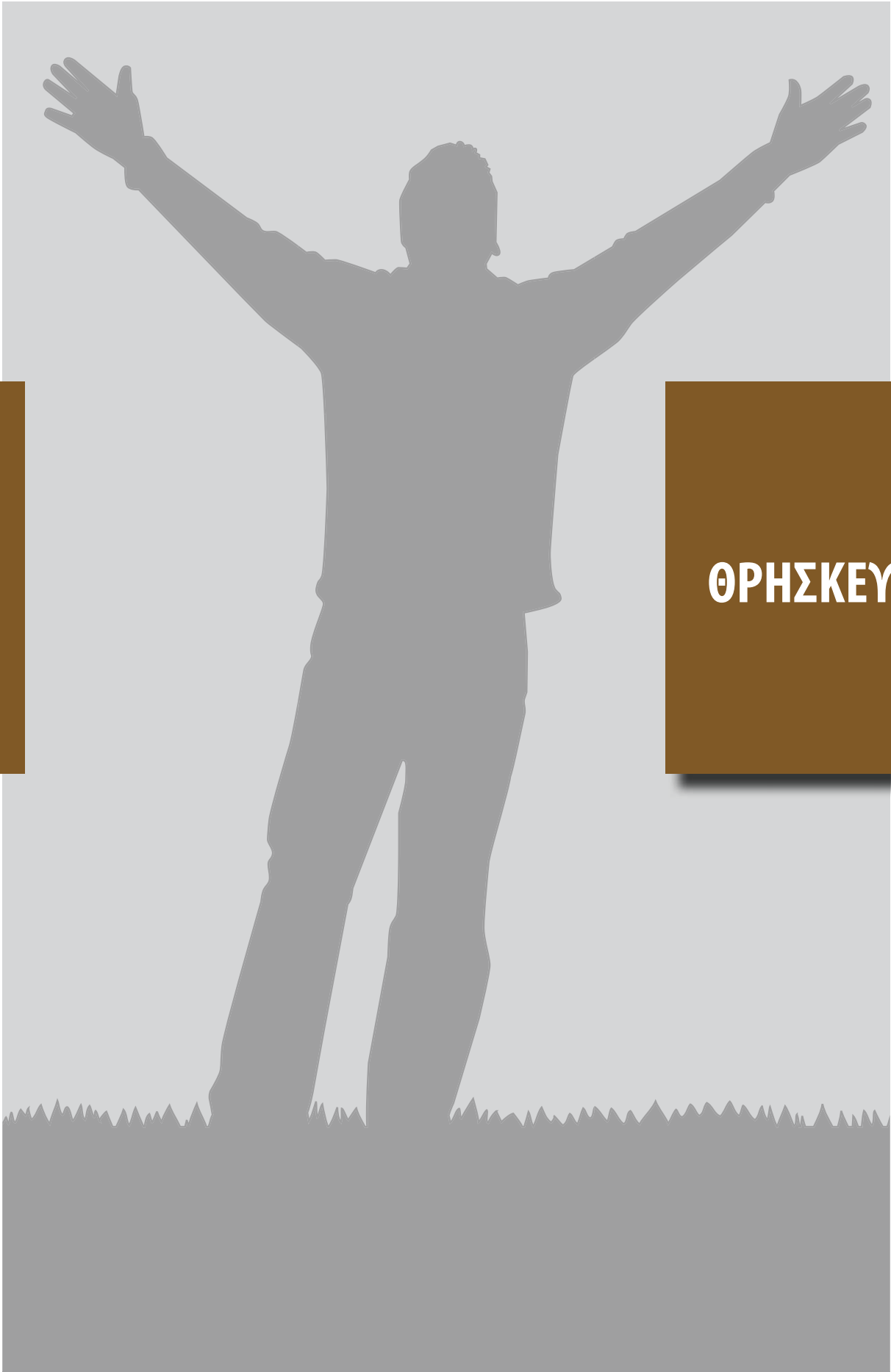
Τέλος, η διδασκαλία του μαθήματος εντός των ειδικών αιθουσών ιστορίας (εργαστηρίων) θα συμβάλει σημαντικά στην επίτευξη των σκοπών και των στόχων του μαθήματος. Οι κατάλληλα εξοπλισμένες ειδικές αίθουσες ιστορίας π.χ. με ανακλαστικά διασκόπια, διαδραστικούς πίνακες, προβολείς video, Η/Υ, μικρές βιβλιοθήκες κ.λπ. προσφέρουν στους/στις διδάσκοντες/ουσες πολλαπλές επιλογές και σχετική ευελιξία ως προς την εφαρμογή σύγχρονων μεθόδων και τεχνικών διδασκαλίας του μαθήματος, ενώ παράλληλα συμβάλλουν στη βελτίωση του μαθησιακού/παιδαγωγικού κλίματος.

4. Αξιολόγηση

Η αξιολόγηση (προφορική, γραπτή, διαγνωστική, διαμορφωτική, τελική), που έχουν στη διάθεσή τους οι εκπαιδευτικοί (και επιβάλλεται να αξιοποιούν), συνιστά συνεχή και ανοικτή διαδικασία, η οποία εξάλλου αποτελεί οργανικό τμήμα της διδακτικής μεθοδολογίας. Μέσα ακριβώς από τη διαδικασία αυτή οι εκπαιδευτικοί συνειδητοποιούν το βαθμό αποτελεσματικότητας των μεθόδων και των στρατηγικών που εφάρμοσαν, αλλά και των μέσων που χρησιμοποίησαν στη διδακτική πράξη. Όπως και σε άλλα μαθήματα, έτσι και στο μάθημα της Ιστορίας επιβάλλεται η διαγνωστική αξιολόγηση να πραγματοποιείται στην αρχή της σχολικής χρονιάς, ώστε να διαγνωστούν οι ελλείψεις και οι αδυναμίες των μαθητών/τριών σε σχέση με τις γνώσεις και τις δεξιότητές τους. Η αξιολόγηση των μαθητών/τριών θα πρέπει να γίνεται μέσα από πολλαπλές και εναλλασσόμενες μορφές, όπως π.χ. η προφορική και γραπτή εξέταση (όπου έμφαση στην καλλιέργεια της αφηγηματικής ικανότητας), οι μικρές ή μεγαλύτερες διαθεματικές/διεπιστημονικές συνθετικές εργασίες ή άλλες δραστηριότητες, όπως π.χ. η οργάνωση εκθέσεων με ιστορικά θέματα, η κατασκευή χαρτών, μακετών, ειδωλίων, η σύνταξη φανταστικών ιστορικών εγγράφων, εφημερίδων κ.λπ.

Ιδιαίτερη προσοχή θα πρέπει να αποδίδεται στο είδος των ερωτήσεων που τίθενται προφορικά ή στα διάφορα εξεταστικά δοκίμια (π.χ. ερωτήσεις ανοικτού και κλειστού τύπου), καθώς και στην «τεχνική» της διατύπωσης αυτών των ερωτήσεων. Εφόσον ένας από τους βασικούς σκοπούς του μαθήματος είναι η ανάπτυξη ιστορικής σκέψης και σταδιακά και ιστορικής συνείδησης, οι προφορικές ή γραπτές ερωτήσεις θα πρέπει να στοχεύουν όχι μόνο στον έλεγχο των γνώσεων, αλλά και στην κινητοποίηση της κρίσης, της φαντασίας και της επινοητικότητας των μαθητών/τριών και όχι στην αποστήθιση λεπτομερειών και γενικά στην άσκοπη και παραθετική γεγονοτολογία.

ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑ

1. Εισαγωγή

Το μάθημα των Θρησκευτικών, όπως υπηρετείται με το παρόν Πρόγραμμα Σπουδών διακρίνεται, αφενός, από την Κατήχηση και υπερβαίνει, αφετέρου, τη θρησκευολογική θεώρηση. Σκοπός του μαθήματος είναι να γνωρίσει στους μαθητές/τριες την ορθόδοξη πίστη και το πανανθρώπινο διαχρονικό φαινόμενο της θρησκείας. Επί πλέον, οι κύριοι στόχοι του μαθήματος των Θρησκευτικών -που είναι η βίωση αρμονικής κοινωνίας του ανθρώπου με τον Θεό, τον εαυτό του, το συνάνθρωπό του και τη φύση- βοηθούν και προάγουν στην επίτευξη των στόχων μιας δημοκρατικής και ανθρώπινης Παιδείας. Το μάθημα των Θρησκευτικών, στο πλαίσιο της ορθόδοξης παράδοσης, προτείνει το ελεύθερο άνοιγμα στο Θεό, προβάλλει την αξιοπρέπεια του ανθρώπινου προσώπου και την ακεραιότητα της δημιουργίας, επιδιώκει την ελευθερία και τη δικαιοσύνη, συμβάλλει στην ειρήνη και την αδελφосύνη, προωθεί το όραμα της καταλλαγής και της αλληλεγγύης ανθρώπων και λαών, πράγματα που αποτελούν βασικές επιδιώξεις της Παιδείας.

2. Δομή Προγράμματος Σπουδών

2.1 Βασικοί άξονες του αναλυτικού προγράμματος και πρόγραμμα σπουδών των Θρησκευτικών

Το Πρόγραμμα Σπουδών των Θρησκευτικών είναι οργανωμένο και δομημένο σύμφωνα με τις βασικές αρχές του «Αναλυτικού Προγράμματος για τα Δημόσια Σχολεία της Κυπριακής Δημοκρατίας» και εδράζεται σε τρεις βασικούς άξονες που αφορούν:

α. Ένα συνεκτικό και επαρκές σώμα γνώσεων.

Με τη διδασκαλία του μαθήματος επιδιώκεται οι μαθητές και οι μαθήτριες να γνωρίσουν την εικόνα της Εκκλησίας και των σύγχρονων θρησκευμάτων για το Θεό, τον άνθρωπο, την κοινωνία και τη φύση, όπως αυτή εκφράζεται στην πίστη, στην παράδοση, στα σύμβολα, στα κείμενα, στα μνημεία της/τους κ.ά., για την πορεία της/τους μέσα στην ιστορία και για την αποτύπωση της μαρτυρίας της/τους σε έργα πολιτισμού. Επίσης, του θρησκευτικού φαινομένου ως προσπάθειας του ανθρώπου να φωτίσει το οντολογικό του πρόβλημα.

β. Καλλιέργεια αξιών, υιοθέτηση στάσεων και επίδειξη συμπεριφορών, που απαρτίζουν τη σύγχρονη δημοκρατική πολιτότητα.

Με τη διδασκαλία του μαθήματος επιδιώκεται οι μαθήτριες και οι μαθητές να καλλιεργήσουν ήθος αρμονικής κοινωνίας με το Θεό, τον εαυτό τους, το συνάνθρωπό τους και τη φύση. Πιο αναλυτικά, μεταξύ άλλων, επιδιώκονται:

- Ανοικτότητα προς το υπερβατικό, ενίσχυση της αυτογνωσίας, αδελφική σχέση με τον οποιοδήποτε συνάνθρωπο, λειτουργική σχέση με τη φύση.
- Προσωπικό άνοιγμα προς το Θεό, σεβασμός της παράδοσης ως καινοποίησης ζωής, πάλη με τα μεγάλα υπαρξιακά ερωτήματα.
- Περιχώρηση της ελευθερίας και της αγάπης, της διαφοράς και της ενότητας, του προσώπου και της κοινωνίας, ως των πλέον ουσιωδών χαρακτηριστικών της ζωής.
- Θετική στάση απέναντι στην ισότητα των φύλων, των φυλών και των εθνών.
- Αναγνώριση και σεβασμός του δικαιώματος κάθε ανθρώπου να νοηματοδοτεί διαφορετικά την ανθρώπινη ζωή σε όλες τις πτυχές της και υιοθέτηση αγωνιστικής στάσης απέναντι σε φαινόμενα μισαλλοδοξίας.
- Κριτικός αναστοχασμός γύρω από θέματα που αφορούν τη θρησκεία, τη θρησκευτική συνείδηση και την αθρησκεία.
- Ανάπτυξη και καλλιέργεια ενδιαφέροντος και ευθύνης για τα δρώμενα στο τοπικό και στο παγκόσμιο σκηνικό.
- Ενεργός συμμετοχή στη δημοκρατική ευρυθμία της πολιτείας και στις προσπάθειες για ειρηνική συνύπαρξη ανθρώπων και λαών.

γ. Καλλιέργεια ιδιοτήτων, ικανοτήτων δεξιοτήτων που θεωρούνται στην κοινωνία του 21 αιώνα ως ικανότητες κλειδιά.

Με τη διδασκαλία του μαθήματος επιδιώκεται οι μαθητές και οι μαθήτριες να αναπτύξουν και να καλλιεργήσουν ικανότητα για

- Εμπειρική συνάντηση με το υπερβατικό (εφόσον ελεύθερα υιοθετήσουν αυτή την προοπτική), ενσυναίσθηση και δημιουργική αυτοέκφραση, επικοινωνία και καρποφόρο διάλογο με τον άλλο, πράξεις συνεργασίας και αλληλεγγύης.

- Αλληλεπίδραση και σύζευξη θεωρίας και πράξης, δημιουργική παρουσία σε κάθε πτυχή της ζωής.
- Κριτική σκέψη έναντι οποιουδήποτε δεδομένου, σύγκριση, σύνθεση και αξιολόγηση για περαιτέρω πρόοδο σε ατομικό και συλλογικό επίπεδο.

2.2. Θεματικές περιοχές

Α΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Η ΧΑΡΑ ΤΗΣ ΖΩΗΣ

■ ΧΑΙΡΟΜΑΙ ΠΟΥ ΖΩ

Στο επίκεντρο βρίσκεται η χαρά της ζωής, όπως αυτή αναπτύσσεται μέσα από τη σχέση με τον εαυτό, τους γονείς, τα αδέρφια, τους άλλους συγγενείς και τους γείτονες, καθώς επίσης τη φροντίδα για τα ζώα και τα φυτά.

■ ΦΙΛΟΣ ΚΑΙ ΦΙΛΗ ΜΕ ΟΛΟΥΣ ΚΑΙ ΟΛΕΣ

- Η ιδιαιτερότητα της σχέσης με το δάσκαλο και τη δασκάλα, με τους συμμαθητές και τις συμμαθήτριες.
- Η φιλική σχέση με όλες και όλους πέραν του φύλου, της φυλής, του πολιτισμού, της θρησκείας και του χρώματος.
- Ο Χριστός ως ένας μεγάλος φίλος.

■ ΖΩΗ ΜΕ ΑΓΑΠΗ

Στο επίκεντρο βρίσκεται η Εκκλησία ως μια μεγάλη οικογένεια στο πλαίσιο της οποίας η ζωή με αγάπη εμφανίζεται σε διάφορες περιπτώσεις όπως είναι η βάπτιση, ο γάμος, τα γενέθλια, η ονομαστική εορτή, ο αγιασμός.

■ ΑΓΑΠΗ ΣΗΜΑΙΝΕΙ ΜΟΙΡΑΣΜΑ

Αναφέρεται στις σχέσεις με όλους και όλες, που χαρακτηρίζεται από την προσευχή για όλες και όλους, την αναγνώριση των λαθών μας που οδηγούν σε θετικές αλλαγές, στη συγχώρεση που οδηγεί στη φιλία, στο μοίρασμα και στη συνεργασία με όλους και όλες.

■ ΕΠΙΚΑΙΡΑ ΘΕΜΑΤΑ

Θέματα από τον εορτολογικό κύκλο.

Β΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

ΟΜΟΡΦΟΣ ΚΟΣΜΟΣ

■ ΜΙΑ ΜΙΚΡΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

Στο επίκεντρο βρίσκεται η οικογένεια ως ομάδα αγάπης στην οποία μαθαίνουμε να μοιραζόμαστε και όπου η γέννηση ενός παιδιού γίνεται δεκτό ως ένα υπέροχο δώρο, με τη βάπτιση να αποτελεί την υποδοχή στην αγκαλιά του κόσμου.

■ ΜΙΑ ΜΕΓΑΛΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

- Εκκλησία: μια μεγάλη οικογένεια με το Θεό ως πατέρα, την Παναγία ως μητέρα, τον Χριστό ως το μεγάλο αδελφό, και προστάτες των παιδιών τον Άγιο Στυλιανό και την Αγία Μαρίνα.
- Θεία Λειτουργία: τόπος όπου συναντιούνται διαφορετικοί και συνάμα αγαπημένοι άνθρωποι που μετά τη Θεία Λειτουργία μοιράζονται την αγάπη.

■ Η ΧΑΡΑ ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ

- Καρδιά γεμάτη αγάπη: η παραβολή του Καλού Σαμαρείτη.
- Καρδιά που εργάζεται για όλους: ο άγιος Ιωάννης ο Ελεήμων.
- Καρδιά που κτυπά για όλα τα πλάσματα του Θεού: οι άγιοι, τα ζώα και τα πουλιά.

■ ΦΙΛΗ ΚΑΙ ΦΙΛΟΣ ΜΕ ΟΛΕΣ ΚΑΙ ΟΛΟΥΣ

- Φίλος και φίλη με όλους και όλες
- πέραν των βιολογικών χαρακτηριστικών
 - πέραν των θρησκευτικών διαφορών
 - πέραν των φυλετικών διαφορών
 - πέραν των πολιτισμικών διαφορών
 - πέραν των διαφορών φύλου.

■ ΟΜΟΡΦΟΣ ΚΟΣΜΟΣ

- Οι ομορφιές του κόσμου.
- Η γη είναι το μεγάλο σπίτι μας, το οποίο φροντίζουμε με αγάπη. Φροντίζουμε επίσης όλα τα πλάσματα που ζουν σ' αυτό.

■ ΕΠΙΚΑΙΡΑ ΘΕΜΑΤΑ

Θέματα από τον εορτολογικό κύκλο.

Γ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

ΟΛΕΣ ΚΑΙ ΟΛΟΙ ΕΙΝΑΙ ΑΔΕΛΦΙΑ

■ ΑΔΕΛΦΙΑ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ

- Η γέννηση ενός παιδιού ως δώρο στην οικογένεια: ο Ιωακείμ και η Άννα γεννούν την Παναγία.
- Υποδοχή του παιδιού σε μια μεγάλη οικογένεια: η βάπτιση του Χριστού.
- Κάθε άνθρωπος έχει χαρίσματα και τα χρησιμοποιεί για το κοινό καλό: το χρίσμα.
- Η σχέση μεταξύ των αδελφών: ο Ιωσήφ και τα αδέλφια του.

■ ΑΔΕΛΦΙΑ ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

- Μάθηση για τη ζωή: οι Τρεις Ιεράρχες.
- Οι συμμαθητές και οι συμμαθήτριές μου: οι μαθητές του Χριστού.
- Ισότητα ανδρών και γυναικών: γυναίκες στην υπηρεσία του Χριστού.
- Πρόσκληση όλων στο σπίτι: η φιλοξενία του Αβραάμ και της Σάρας.
- Σεβασμός των διαφορών.
- Παιδιά με αναπηρία.

■ ΑΔΕΛΦΙΑ ΣΤΗ ΓΕΙΤΟΝΙΑ

- Οι γείτονες και οι γειτόνισσές μου: διαφορετικοί και αγαπημένοι.
- Αρμένισσες και Αρμένιοι.
 - Μαρωνίτες και Μαρωνίτισσες.
 - Λατίνες και Λατίνοι.
 - Τουρκοκύπριοι και Τουρκοκύπριες.
 - Άλλες και άλλοι.
 - Μια οικογένεια από άλλη χώρα εγκαθίσταται στη γειτονιά: η φυγή του Χριστού στην Αίγυπτο.

■ ΑΔΕΛΦΙΑ ΣΤΟ ΝΑΟ

- Μια μεγάλη οικογένεια: η Εκκλησία.
- Αγάπη προς όλους: η Θεία Λειτουργία.
- Μια μεγάλη μητέρα: η Παναγία.
- Ένας μεγάλος αδελφός: ο Χριστός.
- Αδελφοί και αδελφές όλων: οι άγιοι και οι αγίες.
- Αγιασμός της ζωής: ο αγιασμός του σπιτιού.
- Η χαρά της κοινότητας: το πανηγύρι.
- Η χαρά της ζωής: τα γενέθλια· η ονομαστική γιορτή.
- Ένα ταξίδι αγάπης: ο γάμος.
- Ένας προσωρινός αποχωρισμός: μία κηδεία.

■ ΑΔΕΛΦΙΑ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ

- Όλα τα παιδιά είναι αδέρφια.
- Παιδιά που έγιναν μάρτυρες.
- Μια παγκόσμια αδελφική κοινότητα.
- Μία εικόνα: η εικόνα των Χριστουγέννων.

■ ΕΠΙΚΑΙΡΑ ΘΕΜΑΤΑ

Θέματα από τον εορτολογικό κύκλο.

Δ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

ΑΓΩΝΑΣ ΓΙΑ ΤΟ ΚΑΛΟ

■ ΜΕΤΕΧΩ ΣΤΟΝ ΑΓΩΝΑ

- Μια αδελφική κοινωνία: η Εκκλησία.
- Γνωρίζω τον εαυτό μου: το χρίσμα.
- Αλλάζω τον εαυτό μου: ο Ζακχαίος.
- Ο Θεός βοηθά συνεχώς: η παραβολή του εύσπλαχνου πατέρα.

■ ΑΥΤΟΙ ΚΑΙ ΑΥΤΕΣ ΠΟΥ ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΑΝ ΤΟΝ ΑΓΩΝΑ

- Το κακό ασχημίζει τη ζωή: η πτώση.
- Επισήμανση και καταδίκη του κακού:
 - οι Προφήτες.
 - ο Άγιος Ιωάννης ο Πρόδρομος
 - η Παναγία.

■ Ο ΧΡΙΣΤΟΣ ΚΑΛΕΙ ΣΤΟΝ ΑΓΩΝΑ

- Ο Θεός που έγινε άνθρωπος: ο Χριστός.
- Ο Χριστός μεταμορφώνει τη ζωή: το θαύμα στην Κανά.
- Όλες και όλοι είναι προσκεκλημένες/οι στον αγώνα: η παραβολή του σπορέα.
- Εμπόδια στον αγώνα: ο άφρων πλούσιος.
- Όλοι και όλες μπορούμε να προσφέρουμε:
 - η παραβολή του Καλού Σαμαρείτη
 - η παραβολή του δίλεπτου της χήρας.

ΜΑΖΙ ΣΤΟΝ ΑΓΩΝΑ

- Μαζί στον αγώνα: η Εκκλησία.
- Όλοι και όλες είναι αδέρφια: η Πεντηκοστή.
- Κοινότητα ζωής: οι αγάπες των πρώτων Χριστιανών.
- Για μια παγκόσμια αδελφική κοινότητα:
 - οι Απόστολοι Παύλος και Βαρνάβας στην Κύπρο
 - ο Απόστολος Παύλος στον κόσμο
 - γυναίκες στην υπηρεσία της Εκκλησίας.

ΜΕ ΕΠΙΜΟΝΗ ΣΤΟΝ ΑΓΩΝΑ

- Με επιμονή στον αγώνα:
 - τα αδέρφια μας που υποφέρουν από την πείνα
 - τα αδέρφια μας που υποφέρουν από την απόρριψη
 - τα αδέρφια μας που υποφέρουν από τον πόλεμο
 - τα αδέρφια μας που υποφέρουν από τη μόλυνση του περιβάλλοντος.
- Μία εικόνα: ο Άγιος Γεώργιος σκοτώνει το δράκοντα.

ΓΝΩΡΙΜΙΑ ΜΕ ΟΛΟΥΣ

- Οι Ρωμαιοκαθολικοί.
- Οι Προτεστάντες.

ΕΠΙΚΑΙΡΑ ΘΕΜΑΤΑ

Θέματα από τον εορτολογικό κύκλο.

Ε΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

ΖΩΗ ΜΕ ΑΓΑΠΗ

■ ΖΩΗ ΜΕ ΑΓΑΠΗ

- Ζωή με αγάπη: η Εκκλησία.
- Δείκτες για αυθεντική ζωή: ο δεκάλογος.
- Αυθεντική ζωή: το ευαγγέλιο.
- Μοιραζόμενοι τη ζωή: η Θεία Λειτουργία.

■ ΝΙΚΩΝΤΑΣ ΤΙΣ ΔΥΣΚΟΛΙΕΣ ΤΗΣ ΖΩΗΣ

- Δυσκολίες στη ζωή:
 - εγωισμός
 - εχθρότητα με το συνάνθρωπο
 - ασθένεια.
- Εμπιστοσύνη στον Θεό: η κιβωτός.
- Μοιραζόμενοι τη χαρά και τη λύπη: η ενορία.
- Μαζί με αγάπη: ένα μοναστήρι.

■ Η ΟΜΟΡΦΙΑ ΤΗΣ ΖΩΗΣ

- Ένα μεγάλο σπίτι: ο ναός.
- Η ομορφιά στη ζωή:
 - αρχιτεκτονική
 - εικόνα

- υμνολογία
- αγιότητα.

■ ΦΡΟΝΤΙΔΑ ΓΙΑ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ

- Φροντίδα για τα ζώα και τα άλλα πλάσματα.
- Φροντίδα για τον κόσμο.
- Η μόλυνση του περιβάλλοντος.

■ Η ΑΛΗΘΕΙΑ ΣΤΗ ΖΩΗ

- Αυθεντική ζωή:
 - η ελευθερία.
 - η ειρήνη.
 - η δικαιοσύνη.
 - η ισότητα ανδρών και γυναικών.

■ ΓΝΩΡΙΜΙΑ ΜΕ ΟΛΟΥΣ ΚΑΙ ΟΛΕΣ

- Οι Μουσουλμάνοι.
- Οι Ιουδαίοι.

ΕΠΙΚΑΙΡΑ ΘΕΜΑΤΑ

Θέματα από τον εορτολογικό κύκλο.

ΣΤ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

ΠΟΡΕΙΑ ΜΕΣΑ ΣΤΗΝ ΑΓΑΠΗ

■ ΜΙΑ ΜΕΓΑΛΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

- Μια μεγάλη οικογένεια: η Εκκλησία.
- Όλοι και όλες διαφορετικοί και διαφορετικές αλλά ενωμένοι και ενωμένες:
 - η Θεία Λειτουργία
 - γυναίκες και άνδρες
 - άνθρωποι με διαφορετικά γνωρίσματα.

■ Ο ΧΡΙΣΤΟΣ ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΝΕΙ ΤΗ ΖΩΗ

- Η αλήθεια στη ζωή: ο Χριστός.
- Ο Χριστός αλλάζει τη ζωή: η θεραπεία του διαμονιζομένου.
- Ο Χριστός ανοίγει νέους ορίζοντες: η θεραπεία της συγκύπτουσας.
- Πέφτω και σηκώνομαι: η παραβολή του εύσπλαχνου πατέρα.
- Πλήρης προσφορά στους άλλους: ο πολλαπλασιασμός των άρτων.
- Δείκτες αληθινής ζωής: η επί του Όρους Ομιλία.
- Κοινωνώντας με το Θεό κατανοώ τον εαυτό μου: η προσευχή.
- Κοινωνώντας με το Θεό βοηθώ το συνάνθρωπό μου: η νηστεία.

■ Η ΠΟΡΕΙΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

- Η Εκκλησία σε πορεία.
- Οι αιρέσεις.

- Τα σχίσματα.
- Αγώνας για την αλήθεια: οι Οικουμενικές Σύνοδοι.
- Η καταγραφή της αλήθειας: το Σύμβολο της Πίστεως.

■ ΤΡΑΥΜΑΤΑ ΚΑΙ ΘΕΡΑΠΕΙΑ

- Τραυματισμοί της ζωής:
 - απάνθρωποι θεσμοί
 - πείνα
 - αποκλεισμός
 - πόλεμος
 - οικολογική κρίση.
- Μία εικόνα: η εικόνα της Πεντηκοστής.

Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΣΗΜΕΡΑ

- Η Εκκλησία στο σύγχρονο κόσμο.

ΓΝΩΡΙΜΙΑ ΜΕ ΟΛΟΥΣ ΚΑΙ ΟΛΕΣ

- Ο Ινδουισμός.
- Ο Βουδισμός.

ΕΠΙΚΑΙΡΑ ΘΕΜΑΤΑ

Θέματα από τον εορτολογικό κύκλο.

Α΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΕΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ

■ Η ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ

- Ο Χριστιανισμός στην Κύπρο: η ίδρυση της Εκκλησίας Κύπρου.
- Ο Καινούργιος κόσμος του Θεού συγκρούεται με τον παλιό: οι διωγμοί· το διάταγμα των Μεδιολάνων.
- Ο Σταυρός σύμβολο του καινούργιου κόσμου του Θεού: οι Άγιοι Κωνσταντίνος και Ελένη.
- Προστασία του καινούργιου κόσμου του Θεού από την αλλοτρίωση: ο μοναχισμός.
- Οι γυναίκες παρούσες στην Εκκλησία.
- Άγιοι της Εκκλησίας Κύπρου: Άγιος Επιφάνιος, Άγιος Ιωάννης ο Ελεήμονας.
- Το Αυτοκέφαλο της Εκκλησίας Κύπρου.
- Η Εκκλησία Κύπρου κατά τη βυζαντινή περίοδο.
- Η Εκκλησία Κύπρου επί Λατινοκρατίας.
- Η Εκκλησία Κύπρου επί Οθωμανοκρατίας.
- Η Εκκλησία Κύπρου επί Αγγλοκρατίας.
- Η Εκκλησία Κύπρου επί Κυπριακής Δημοκρατίας.
- Η Ορθόδοξη Εκκλησία στο σύγχρονο κόσμο.
- Γνωριμία με ορθόδοξους Χριστιανούς από άλλες χώρες που διαμένουν στην Κύπρο.
- Μνημεία της Εκκλησίας Κύπρου.

■ Η ΑΡΜΕΝΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ

- Ιστορική αναδρομή.
- Πίστη.
- Πολιτισμικό περιεχόμενο.

■ Η ΜΑΡΩΝΙΤΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ

- Ιστορική αναδρομή.
- Πίστη.
- Πολιτισμικό περιεχόμενο.

■ Η ΛΑΤΙΝΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ

- Ιστορική αναδρομή
- Πίστη
- Πολιτισμικό περιεχόμενο.

■ Η ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ

- Ιστορική αναδρομή
- Πίστη
- Πολιτισμικό περιεχόμενο.

■ ΕΠΙΚΑΙΡΑ ΘΕΜΑΤΑ

Θέματα από τον εορτολογικό κύκλο.

Β' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΘΕΟΣ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΣΤΗΝ ΑΓΙΑ ΓΡΑΦΗ

■ Ο ΚΟΣΜΟΣ, Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ, ΤΟ ΚΑΚΟ

- Η καταγραφή της σχέσης Θεού και ανθρώπου ως σχέσης ελευθερίας και αγάπης: η Αγία Γραφή, η Παλαιά Διαθήκη.
- Ένας κόσμος σε πορεία: η δημιουργία από τον Θεό ενός κόσμου «καλού λίαν».
- Η κλήση του Θεού για μεταμόρφωση του κόσμου: η δημιουργία του ανθρώπου.
- Η αστοχία του ανθρώπου να μεταμορφώσει τον κόσμο:
 - η διακοπή της κοινωνίας του ανθρώπου με τον Θεό: η πτώση
 - η ρήξη του ανθρώπου με τον εαυτό του, το συνάνθρωπό του και τη φύση: η πτώση.

■ ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑ ΓΙΑ ΤΗ ΣΩΤΗΡΙΑ

- Η κλήση του Θεού προς τον άνθρωπο για τη δημιουργία ενός καινούργιου κόσμου: ο Αβραάμ ως γενάρχη μιας νέας ανθρώπινης ενότητας. Οι Αβραμιαίες θρησκείες.
- Επιτυχίες και αποτυχίες για τη δημιουργία ενός καινούργιου κόσμου: η ρήξη και η συμφιλίωση του Ιωσήφ και των αδελφών του ως ρήξη και συμφιλίωση των ανθρώπων.
- Ένας λαός σχηματίζεται: ο Μωυσής, η έξοδος από την Αίγυπτο και η ίδρυση του Ισραήλ.
- Δείκτες ζωής: ο δεκάλογος.
- Για ένα καινούριο κόσμο:
 - οι Κριτές
 - οι Βασιλείς
 - οι Ψαλμοί
 - η Σοφία.

- Μεγάλες γυναίκες της Παλαιάς Διαθήκης.
- Ένας καινούριος κόσμος έρχεται: οι προφήτες: η κριτική του παλαιού κόσμου, η προσδοκία για τη γέννηση του Χριστού και ο καινούριος κόσμος του Θεού. Η Παναγία.

■ Η ΕΝΑΝΘΡΩΠΗΣΗ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

- Η καταγραφή της σχέσης Θεού και ανθρώπου εν Χριστώ: η Καινή Διαθήκη.
- Η θετική απάντηση του ανθρώπου στην πρόσκληση αγάπης του Θεού: ο ευαγγελισμός της Θεοτόκου.
- Η αγάπη του Θεού συναντά την αγάπη του ανθρώπου: η γέννηση του Χριστού.

■ Η ΚΗΡΥΞΗ ΤΟΥ ΚΑΙΝΟΥΡΙΟΥ ΚΟΣΜΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

- Η προετοιμασία για υποδοχή του καινούριου κόσμου του Θεού: ο Ιωάννης ο Βαπτιστής.
- Η έναρξη του καινούριου κόσμου του Θεού: η βάπτιση του Χριστού.
- Η μαθητεία στον καινούριο κόσμο του Θεού: οι μαθητές του Χριστού.
- Γυναίκες στην υπηρεσία του Χριστού.
- Η ισότητα των φύλων στον καινούριο κόσμο του Θεού.
- Γνωρίσματα του καινούριου κόσμου του Θεού: όλοι είναι ίσοι: παιδιά, γέροντες κ.ά.

■ ΣΗΜΕΙΑ ΤΟΥ ΚΑΙΝΟΥΡΙΟΥ ΚΟΣΜΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΥ: ΘΑΥΜΑΤΑ

- Η ψυχοσωματική πληρότητα του ανθρώπου: η θεραπεία του παραλυτικού.
- Η αρμονική σχέση του ανθρώπου με τη φύση: η κατάπαυση της τρικυμίας.
- Η πρόγευση της αθανασίας του ανθρώπου: η ανάσταση της κόρης του Ιάειρου.

■ ΟΔΟΔΕΙΚΤΕΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΚΑΙΝΟΥΡΙΟ ΚΟΣΜΟ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

- Η στάση των ανθρώπων έναντι του καινούριου κόσμου του Θεού: η παραβολή του σπορέα.
- Πλησίον στον καινούριο κόσμο του Θεού: η παραβολή του Καλού Σαμαρείτη.
- Υπαρξιακός προσανατολισμός στον καινούριο κόσμο του Θεού: η συνάντηση του Χριστού με τη Σαμαρείτιδα.
- Ο Θεός αναμένει όλους στον καινούριο του κόσμο: η παραβολή του εύσπλαχνου πατέρα.
- Η αγάπη ως κριτήριο για εισδοχή στον καινούριο κόσμο του Θεού: η παραβολή της κρίσης.
- Τα γνωρίσματα των ανθρώπων στον καινούριο κόσμο του Θεού: η επί του Όρους Ομιλία.
- Τα αιτήματα των ανθρώπων στον καινούριο κόσμο του Θεού: η Κυριακή Προσευχή.
- Η μεταμόρφωση της ύπαρξης στον καινούριο κόσμο του Θεού: η Μεταμόρφωση του Χριστού.

■ ΠΑΘΟΣ ΚΑΙ ΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

- Η προτύπωση της νίκης πάνω στο θάνατο στον καινούριο κόσμο του Θεού: η ανάσταση του Λαζάρου.
- Η αυτοθυσία στον καινούριο κόσμο του Θεού: η είσοδος του Χριστού στα Ιεροσόλυμα.
- Μοιραζόμενοι το ψωμί και το κρασί στον καινούριο κόσμο του Θεού: ο Μυστικός Δείπνος.
- Η σύγκρουση με την απανθρωπία για τον καινούριο κόσμο του Θεού: η καταδίκη και η σταύρωση του Χριστού.
- Η ελευθερία και η αγάπη έχουν τον τελικό λόγο στον καινούριο κόσμο του Θεού: η ανάσταση του Χριστού. Οι γυναίκες πρώτες μάρτυρες της ανάστασης.
- Η μαρτυρία των μαθητών για τον καινούριο κόσμο του Θεού: ο Χριστός αποστέλλει τους μαθητές του σε αποστολή για ένα καινούριο κόσμο. Η ανάληψη του Χριστού. Οι γυναίκες στην ιεραποστολή.

■ ΕΠΙΚΑΙΡΑ ΘΕΜΑΤΑ

Θέματα από τον εορτολογικό κύκλο.

ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΚΑΙ ΑΓΑΠΗΣ**■ ΕΚΚΛΗΣΙΑ: ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΚΑΙ ΑΓΑΠΗΣ**

- Πεντηκοστή: η ίδρυση της Εκκλησίας.
- Άνοιγμα προς όλους: ο Απόστολος Παύλος.
- Υπεράσπιση της αλήθειας για τον Θεό και τον άνθρωπο:
 - οι Οικουμενικές Σύνοδοι
 - το Σύμβολο της Πίστεως
 - η εικόνα.

■ Η ΘΕΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ

- Λειτουργικός χωρόχρονος: ο ορθόδοξος ναός.
- Η Θεοτόκος, οι άγγελοι.
- Οι κληρικοί και ο λαός του Θεού.
- Εικόνα και πρόγευση του καινούργιου κόσμου του Θεού: η Θεία Λειτουργία.
- Εορτολογικός κύκλος.

■ ΤΑ ΜΥΣΤΗΡΙΑ

- Εισδοχή του ανθρώπου στον καινούργιο κόσμο του Θεού: το μυστήριο του βαπτίσματος.
- Κάθε άνθρωπος συνεισφέρει στην εύρυθμη λειτουργία του καινούργιου κόσμου του Θεού: το μυστήριο του χρίσματος.
- Η ζωή ως αυτοθυσία στον καινούργιο κόσμο του Θεού: το μυστήριο της ιεροσύνης.
- Ψυχοσωματική υγεία για μετοχή στον καινούργιο κόσμο του Θεού: το μυστήριο του αγίου ευχελαίου.
- Το νόημα του έρωτα στον καινούργιο κόσμο του Θεού: το μυστήριο του γάμου.
- Πτώση και ανύψωση στον καινούργιο κόσμο του Θεού: το μυστήριο της μετάνοιας.

■ ΑΥΤΟΓΝΩΣΙΑ-ΦΙΛΙΑ

- Διαφορετικοί και ενωμένοι:
 - η φιλία
 - άνθρωποι με ειδικές ανάγκες.
- Χαίρομαι με τους άλλους: η ψυχαγωγία.
- Αντιμετωπίζω με θάρρος τη ζωή: δημιουργικότητα εναντίον ναρκωτικών κ.ά.
- Ο πόνος στη ζωή [Ιώβ].
- Υποδέχομαι τον άλλο: ο μετανάστης, ο ξένος.
- Σέβομαι όλους: ενάντια στο φανατισμό και την ειδωλοποίηση. Οπαδός ή συναθλητής;
- Προσωρινός αποχαιρετισμός: κηδεία και πένθος.

■ ΔΙΑΦΥΛΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ-ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

- Πρόσκληση για σχέση διαφοράς και ενότητας: η σεξουαλικότητα, ο έρωτας, η αγάπη.
- Διαφορά και ενότητα: η ισότητα των φύλων.
- Οι διαφυλικές σχέσεις σήμερα.

■ ΕΠΙΚΑΙΡΑ ΘΕΜΑΤΑ

Θέματα από τον εορτολογικό κύκλο.

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΑ

■ ΑΝΑΖΗΤΩΝΤΑΣ ΝΟΗΜΑ ΣΤΗ ΖΩΗ

- Κοινωνία του ανθρώπου με το υπερβατικό: ο Θεός.
- Νοηματοδότηση της ύπαρξης: η θρησκεία· η αθρησκεία.

■ ΘΕΟΣ, ΑΝΘΡΩΠΟΣ, ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΚΑΙ ΦΥΣΗ ΣΤΗΝ ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ

- Κοινωνία αγάπης και ελευθερίας: ο Θεός.
- Ένα ελεύθερο ον: ο άνθρωπος· το κακό.
- Μεγάλος οίκος του ανθρώπου: ο κόσμος.
- Τα γνωρίσματα της Ορθοδοξίας.

■ ΘΕΟΣ, ΑΝΘΡΩΠΟΣ, ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΚΑΙ ΦΥΣΗ ΣΤΟ ΡΩΜΑΙΟΚΑΘΟΛΙΚΙΣΜΟ ΚΑΙ ΣΤΟΝ

ΠΡΟΤΕΣΤΑΝΤΙΣΜΟ

- Ο Ρωμαιοκαθολικισμός.
- Ο Προτεσταντισμός.

■ ΘΕΟΣ, ΑΝΘΡΩΠΟΣ, ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΚΑΙ ΦΥΣΗ ΣΤΑ ΚΥΡΙΟΤΕΡΑ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΑ

- Θρησκευτικά συστήματα.
- Η αρχαία ελληνική θρησκεία.
- Αφρικανικά θρησκείματα.
- Ο Ιουδαϊσμός.
- Το Ισλάμ.
- Ο Βουδισμός.
- Ο Ινδουισμός.
- Η Γιόγκα.
- Η Κινεζική θρησκεία.
- Η Ιαπωνική θρησκεία.

■ ΕΠΙΚΑΙΡΑ ΘΕΜΑΤΑ

Θέματα από τον εορτολογικό κύκλο.

2.3 Στόχοι και δείκτες επιτυχίας

Ολοκληρώνοντας την εγκύκλιο εκπαίδευση:

Ι. Σε σχέση με την Ορθόδοξη Εκκλησία οι μαθητές και οι μαθήτριες καλούνται να γνωρίσουν, μεταξύ άλλων, ότι:

- Ο Θεός είναι κοινωνία ελευθερίας και αγάπης τριών προσώπων: του Πατρός, του Υιού και του Αγίου Πνεύματος· του εγώ, του εσύ, του άλλου που αλληλοπεριχωρούνται στο εμείς. Στην κοινωνία αυτή:
 - α) κάθε πρόσωπο είναι μοναδικό και ανεπανάληπτο· β) κάθε πρόσωπο είναι ίσο με τα άλλα· γ) κάθε πρόσωπο βρίσκεται σε απόλυτη ενότητα με τα άλλα.
- Ο τριαδικός αυτός Θεός φανερώνεται στο πρόσωπο, στη ζωή και στη διδασκαλία του Ιησού Χριστού και βιώνεται ως τρόπος ζωής εν Αγίω Πνεύματι μέσα στην Εκκλησία.

- Ο άνθρωπος αληθεύει όταν βρίσκεται σε αρμονική ενότητα (κοινωνία ελευθερίας και αγάπης) με το Θεό και, κατ' επέκταση, με τον εαυτό του, το συνάνθρωπό του και τη φύση.

Αρμονική σχέση του ανθρώπου με το Θεό: η κοινωνία του ανθρώπου με το Θεό είναι κοινωνία προσώπων, ασύγχυτη και αδιαίρετη. Στη σχέση του με το Θεό: α) ο άνθρωπος δεν συγχύζεται με το Θεό, δεν χάνει το πρόσωπό του, δεν κολοβώνεται η φύση του· απεναντίας, καταφάσκεται ολόκληρη η ύπαρξή του, βιώνει την απόλυτη ετερότητα· β) ο άνθρωπος δεν χωρίζεται από το Θεό, ζει με τον τρόπο ύπαρξης του Θεού, βιώνει την αθανασία, τη νίκη πάνω στη φθορά και το θάνατο. Πέραν κάθε θεοκρατίας και ανθρωπομονισμού, Θεός και άνθρωπος είναι έτεροι εταίροι που συνεργούν για τη μεταμόρφωση του κόσμου.

Αρμονική σχέση του ανθρώπου με τον εαυτό του: Ο άνθρωπος είναι ψυχοσωματικός. Τούτο σημαίνει ότι βιώνει την πληρότητα ή την αλλοτρίωση της ύπαρξής του με ολόκληρο τον ψυχοσωματικό του δυναμισμό. Κατά συνέπεια, μεταξύ άλλων:

- κάθε ενέργεια του ανθρώπου είναι ψυχοσωματική
- αναδεικνύονται και καλλιεργούνται ισότιμα όλες οι εκφάνσεις του ανθρώπινου ψυχοσωματικού δυναμισμού (αισθήσεις, λογική, βούληση, συναίσθημα, φαντασία κ.ά.).

Αρμονική σχέση του ανθρώπου με το συνάνθρωπό του: Ο άνθρωπος είναι κοινωνικός. Τούτο σημαίνει ότι αναδεικνύεται η ετερότητά του μέσα στην αυθεντική κοινωνία με τούς άλλους. Κατά συνέπεια στη σχέση του ανθρώπου με το συνάνθρωπο, μεταξύ άλλων, επιδιώκεται:

- η υπέρβαση του σεξισμού και η ισότητα των φύλων
- η υπέρβαση του ρατσισμού και η ισότητα των φυλών
- η υπέρβαση του εθνικισμού και η ισότητα των εθνών.

Αρμονική σχέση του ανθρώπου με τη φύση: Ο άνθρωπος ζει μέσα στη φύση. Τούτο σημαίνει την αλληλεπίδραση και την αλληλεξάρτηση ανθρώπου και φύσης. Κατά συνέπεια στη σχέση του ανθρώπου με τη φύση, μεταξύ άλλων, επιδιώκεται:

- η λειτουργική σχέση με τη φύση, που σημαίνει: ούτε παγανιστική ιεροποίηση της φύσης ούτε τεχνοκρατική εκμετάλλευσή της
- ο άνθρωπος είναι δημιουργός: δεν προσαρμόζεται στο περιβάλλον αλλά το τροποποιεί σύμφωνα με το όραμά του για τον κόσμο
- η τεχνολογία υπηρετεί τον άνθρωπο και σέβεται τη δημιουργία
- η εύρεση του συγκεκριμένου ρόλου που το κάθε ον επιτελεί μέσα στη μεγάλη κοσμική λειτουργία που λέγεται ζωή
- ο σεβασμός της αξίας κάθε όντος.

II. Σε σχέση με τα σύγχρονα θρησκευόμενα οι μαθητές και οι μαθήτριες καλούνται να γνωρίσουν, μεταξύ άλλων, ότι:

- Κάθε θρήσκευμα έχει τη δική του εικόνα για τον Θεό, τον άνθρωπο, την κοινωνία και τη φύση.
- Κάθε θρήσκευμα έχει τη δική του αντίληψη για το πώς σχετίζονται μεταξύ τους ο Θεός, ο άνθρωπος, ο συνάνθρωπος και η φύση.
- Κάθε θρήσκευμα νοηματοδοτεί διαφορετικά την ανθρώπινη ζωή σε όλες της τις πτυχές.
- Κάθε θρήσκευμα αποτυπώνει την κοσμοθεωρία του σε κείμενα, σύμβολα, μνημεία κ.ά
- Κάθε θρήσκευμα έχει τη δική του ιστορική πορεία και τις δικές του πολιτισμικές εκφράσεις.
- Ο πιστός κάθε θρησκευόμενος δικαιούται να θεωρεί ότι η πίστη του είναι η αληθινή αλλά οφείλει να επιτρέπει το ίδιο δικαίωμα στον καθένα.
- Η γνώση των θρησκευμάτων άγει στην κατανόηση του άλλου και διευκολύνει την κοινωνία μαζί του μέσα σε συνθήκες που σέβονται τα ανθρώπινα δικαιώματα.

- Η γνώση των θρησκευμάτων άγει στην υπέρβαση των προκαταλήψεων και της μισαλλοδοξίας.
- Η γνώση των θρησκευμάτων δεν εξυπακούει ούτε το σεκταρισμό ούτε το συγκρητισμό αλλά την αλληλογνωριμία και τον αλληλοσεβασμό μέσα σε πλαίσια ειρηνικής συνύπαρξης.
- Η γνώση των θρησκευμάτων δεν σημαίνει την απώλεια ή τη νόθευση της οικείας πίστης αλλά την επίγνωση των διαφορετικών κοσμοαντιλήψεων και του διαφορετικού τρόπου ζωής που το καθένα καταθέτει ενώπιον της ελευθερίας των ανθρώπων.

III. Σε σχέση με το θρησκευτικό φαινόμενο οι μαθήτριες/τές καλούνται να γνωρίσουν, μεταξύ άλλων, ότι:

- Ο άνθρωπος, αργά ή νωρίς, συνειδητά ή ασυνείδητα, θα αναμετρηθεί με τα μεγάλα υπαρξιακά ερωτήματα: τι είναι η ζωή, ο θάνατος, η πληρότητα· η αθανασία, ο κόσμος, η αλήθεια κ.ά.
- Η αναμέτρηση των ανθρώπων με τα μεγάλα υπαρξιακά ερωτήματα δημιουργεί το θρησκευτικό φαινόμενο.
- Κάθε θρησκευτικό φαινόμενο εκφράζει συγκεκριμένη νοηματοδότηση της ανθρώπινης ζωής.
- Η κατανόηση του θρησκευτικού φαινομένου επιτρέπει την κατανόηση των εκφράσεων και των συνεπειών του μέσα στην ιστορία.
- Υπάρχουν άνθρωποι των οποίων η υπαρξιακή αναζήτηση δεν καταλήγει στο θρησκευτικό φαινόμενο. Τούτο αποτελεί αναφαίρετο δικαίωμά τους που είναι απολύτως σεβαστό.
- Η γνωριμία με την αθρησκεία επιτρέπει την κατανόηση και τον αλληλοσεβασμό των ανθρώπων.

3. Διδακτική Μεθοδολογία

Η διδακτική μεθοδολογία του μαθήματος περιλαμβάνει οποιαδήποτε στρατηγική διδασκαλίας προάγει τη θεογνωσία και την αυτογνωσία, την κοινωνικότητα και τη φυσική θεωρία. Τούτο προϋποθέτει πολυπρισματική ανάλυση και κριτική και ελεύθερη υιοθέτηση γνώσεων, δεξιοτήτων και στάσεων. Σε μικροεπίπεδο ο/η διδάσκων/ουσα επιλέγει/δοκιμάζει οποιαδήποτε μέθοδο κρίνει κατάλληλη προς τούτο. Μεταξύ άλλων, λαμβάνονται υπόψη οι υπαρξιακές ανησυχίες, τα ενδιαφέροντα, η ετοιμότητα και το στυλ μάθησης κάθε μαθητή/τριας. Διαφορετικοί/ές μαθητές και οι μαθήτριες, με διαφορετικές ανάγκες, διαφορετικές ικανότητες, διαφορετικά κίνητρα, αποτελούν τις διάφορες τάξεις μικτής ικανότητας. Συνεπώς διαφορετικοί τρόποι διδασκαλίας, με διαφορετική προσέγγιση/συμμετοχή/εργασία για κάθε μαθήτρια/ή είναι η κατάλληλη διδακτική προσέγγιση. Με επίκεντρο το/τη μαθητή/τρια, με πλήρη αξιοποίηση του διδακτικού χρόνου, με τη χρήση πολυποίκιλου υλικού και κατάλληλης τεχνολογίας, με την εκμάθηση διαφορετικών τρόπων μάθησης, η/ο διδάσκουσα/διδάσκων καλείται να εμπλέξει όλους τους/τις μαθητές/τριες στην παιδευτική διαδικασία. Εξατομικευμένα και συνεργατικά, με τη συμμετοχή του όλου ανθρώπινου ψυχοσωματικού δυναμισμού, αναδεικνύονται και καλλιεργούνται όλα τα χαρίσματα όλων των μαθητών και των μαθητριών, μέσα σε δημοκρατικό και ευχάριστο κλίμα εργασίας. Όλοι οι μαθήτριες/ές, με τρόπους συνεργατικούς και αλληλεπίδραση, μαθαίνουν τη συνεργασία και την αλληλεγγύη όλων στη ζωή.

Η χρήση Τεχνολογιών Πληροφορίας και Επικοινωνίας προσφέρει σημαντικά στην όλη κατεύθυνση του μαθήματος. Η χρήση του κυβερνοχώρου για άντληση πληροφοριών, ανάλυση, έλεγχο και αξιοποίησή τους· οι ψηφιακοί δίσκοι· τα ντοκουμαντέρ· η επικοινωνία μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου με μαθήτριες/τές από άλλες χώρες και θρησκείες· η εποπτικοποίηση σχετικών θεμάτων· η δημιουργία περιβαλλόντων μάθησης στο διαδίκτυο· η δημιουργία διδακτικών σεναρίων είναι μερικά παραδείγματα για το πώς οι ίδιοι/ες οι μαθητές και οι μαθήτριες μπορούν να οικοδομήσουν τη γνώση. Ταυτόχρονα το μάθημα μπορεί να εμπλουτισθεί -πέραν ασφαλώς της γραφικής και πατερικής γραμματείας, της τέχνης και της παράδοσης- με κατάλληλα λογοτεχνικά κείμενα, φωτογραφίες και πίνακες, μουσική και κινηματογράφο.

4. Αξιολόγηση

Η αξιολόγηση στο μάθημα των Θρησκευτικών αφορά: το/τη διδάσκοντα/ουσα· τον κάθε μαθητή/τρια· τους σκοπούς· τη διαδικασία μάθησης· τη οργάνωση της τάξης· τις δραστηριότητες· την αυτοαξιολόγηση και την ετεροαξιολόγηση. Μεταξύ άλλων αξιολογείται η ικανότητα του/της διδάσκοντος/ουσας να προετοιμάζει και να επιτυγχάνει τους σκοπούς, το περιεχόμενο, την εκδίπλωση του μαθήματος, λαμβάνοντας υπόψη τη διαφορετικότητα των μαθητών και των μαθητριών· να προάγει ισότιμα γνώσεις, δεξιότητες, στάσεις, με ισότιμο τρόπο για όλους τους μαθητές. Με ξεκάθαρα κριτήρια ελέγχου του αποτελέσματος, γίνεται αυτοαξιολόγηση και ετεροαξιολόγηση κάθε μαθητή/τριας από το διδάσκοντα/ουσα, από τον ίδιο/α το/τη μαθητή/τρια και κάθε άλλο/η συμμαθητή/τρια. Με συνεχή ανατροφοδότηση και αναστοχασμό, δημιουργία ατομικών και συλλογικών φακέλλων, η αξιολόγηση σκοπεύει να διαπιστώσει την πρόοδο κάθε μαθητή/τρια μέσα στο χρόνο.

Η αξιολόγηση στο μάθημα των Θρησκευτικών δεν αποβλέπει στον ανταγωνισμό και την αντιπαλότητα ακοινώνητων ατόμων αλλά στη συναδέλφωση και τη συνύπαρξη έτερων εταίρων.

A stylized illustration in shades of gray and brown. A large, dark gray flag waves from a pole in the center. Below it, a crowd of simplified human figures is shown, many with their arms raised in a gesture of celebration or protest. The background is a light gray gradient. A solid brown vertical bar is on the left, and a solid brown horizontal bar is at the bottom, framing the central scene.

**ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ
ΚΑΙ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ
ΑΓΩΓΗ**

1. Εισαγωγή

Γενικός σκοπός του μαθήματος της Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής είναι να προσφέρει τη δυνατότητα στους μαθητές και στις μαθήτριες να εμπλακούν σε μια δημιουργική και καινοτόμο διαδικασία, μέσα από την οποία θα αποκτήσουν τις απαραίτητες γνώσεις, δεξιότητες και στάσεις για να γίνουν υπεύθυνοι και ενεργοί πολίτες με κριτική ικανότητα και δημιουργική συμμετοχική δράση. Η Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή προσφέρει στους μαθητές και στις μαθήτριες δυνατότητες ανάπτυξης ικανοτήτων και δεξιοτήτων για αυτοδύναμη δημιουργική δράση, αφού ενστερνιστούν ανθρωπιστικά και δημοκρατικά συστήματα αξιών, εδραιώσουν μέσα τους θετικές στάσεις ως προς τις αξίες αυτές και συνεχίσουν να ρυθμίζουν με αυτές τη συμπεριφορά τους σύμφωνα με τις απαιτήσεις της σύγχρονης κοινωνίας.

Συγκεκριμένα, το μάθημα της Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής συμβάλλει στην προαγωγή της δημιουργικότητας, της ελεύθερης σκέψης και της δημοκρατικής συνείδησης του μαθητή, στη γνωριμία των αρχών, των κανόνων και των θεσμών λειτουργίας του δημοκρατικού πολιτεύματος, στη διαμόρφωση πολιτών με παρρησία και αγωνιστικότητα, με σεβασμό στο φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον. Συμβάλλει επίσης στη συνειδητοποίηση της σημασίας και της διαφύλαξης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της καλλιέργειας οικουμενικών αξιών, στην κατανόηση της ειρηνικής συμβίωσης και δημιουργικής συμμετοχής στην κοινωνική και πολιτική ζωή της τοπικής, κυπριακής, ευρωπαϊκής και της παγκόσμιας κοινωνίας και το σεβασμό της ετερότητας και της ιδιοπροσωπίας του κάθε μαθητή.

2. Δομή Προγράμματος Σπουδών

2.1 Βασικοί άξονες του Αναλυτικού Προγράμματος και Πρόγραμμα Σπουδών Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής

Το Πρόγραμμα Σπουδών της Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής είναι οργανωμένο και δομημένο σύμφωνα με τις βασικές αρχές του «Αναλυτικού Προγράμματος για τα Δημόσια Σχολεία της Κυπριακής Δημοκρατίας» και εδράζεται σε τρεις βασικούς άξονες που αφορούν:

α. Ένα συνεκτικό και επαρκές σώμα γνώσεων.

Με τη διδασκαλία του μαθήματος επιδιώκεται οι μαθητές και οι μαθήτριες:

- Να κατανοήσουν τη σχέση αλληλεπίδρασης και αλληλεξάρτησης μεταξύ ατόμου και κοινωνίας, τον τρόπο οργάνωσης και λειτουργίας των βασικών κοινωνικών θεσμών.
- Να γνωρίσουν την οργάνωση και λειτουργία των πολιτικών και πολιτειακών θεσμών της Κυπριακής Δημοκρατίας καθώς και τα δικαιώματα (ατομικά-πολιτικά-κοινωνικά) και τις υποχρεώσεις που απορρέουν απ' αυτούς.
- Να κατανοήσουν τον τρόπο οργάνωσης και λειτουργίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των θεσμών της.
- Να κατανοήσουν τη σχέση των ατόμων και των επιμέρους κοινωνιών με τη Διεθνή Κοινότητα, καθώς και τις δυνατότητες και τις προοπτικές που το Διεθνές Δίκαιο και οι Διεθνείς Οργανισμοί ανοίγουν για άτομα και κοινωνίες, προκειμένου να παίρνουν υπεύθυνες θέσεις για παγκόσμια προβλήματα.

β. Καλλιέργεια αξιών, υιοθέτηση στάσεων και επίδειξη συμπεριφορών, που απαρτίζουν τη σύγχρονη δημοκρατική πολιτότητα.

Με τη διδασκαλία του μαθήματος επιδιώκεται οι μαθητές και οι μαθήτριες:

- Να ενστερνίζονται αξίες που θα τους καταστήσουν κοινωνικά και πολιτικά ενεργούς και δημοκρατικούς, με δημιουργική κοινωνική συμπεριφορά και αναπτυγμένη ηθική συνείδηση.
- Να συμβάλουν στην ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής, μέσα από την καλλιέργεια των κοινωνικών σχέσεων, της ανεκτικότητας και της κοινωνικής αλληλεγγύης στο πλαίσιο της σημερινής πολυπολιτισμικής κοινωνίας και του διαπολιτισμικού διαλόγου.
- Να συνειδητοποιούν την ανάγκη επικοινωνίας, ειρηνικής συνύπαρξης, συνεργασίας και αλληλεγγύης των ανθρώπων και των λαών, και να εμπεδώνουν κριτικά τις οικουμενικές αξίες, για τη δημιουργία μιας καλύτερης κοινωνίας και ενός καλύτερου κόσμου.
- Να αναπτύξουν ατομική ευθύνη και να αποκτήσουν ορθολογικά κριτικές στάσεις.
- Να καλλιεργήσουν διαπολιτισμικές αξίες, προκειμένου να διαχειρίζονται την ετερογένεια του πληθυσμού των σύγχρονων κοινωνιών.
- Να αξιολογούν με κριτικό πνεύμα θέματα ελευθερίας, ειρήνης, ισότητας, δικαιοσύνης, ανθρωπίνων δικαιωμάτων, καθώς και υποχρεώσεών τους στην κοινωνία.
- Να ενισχύσουν την εθνική και πολιτισμική τους ταυτότητα, μέσα από τη συνειδητοποίηση και το σεβασμό της ετερότητας.

γ. Καλλιέργεια ιδιοτήτων, ικανοτήτων, δεξιοτήτων που απαιτούνται από την κοινωνία του 21ου αιώνα – ικανότητες κλειδιά.

Με τη διδασκαλία του μαθήματος επιδιώκεται οι μαθητές και οι μαθήτριες:

- Να μελετούν και να ενεργούν συλλογικά.
- Να αναπτύσσουν την ικανότητα της ενσυναίσθησης, ώστε να κατανοούν τη θέση, τη στάση και τη συμπεριφορά του Άλλου, καθώς και τις ικανότητες της διαπροσωπικής επικοινωνίας.
- Να ασκούνται στη βιωματική προσέγγιση του διαλόγου και να αναπτύσσουν τις επικοινωνιακές τους δεξιότητες.
- Να κατακτήσουν την ικανότητα να αναπτύσσουν τυπικούς και άτυπους κανόνες συμπεριφοράς, ανάλογα με την περίπτωση.
- Να καλλιεργήσουν την ικανότητα της επιχειρηματολογίας στο μέγιστο δυνατό βαθμό.

2.2 Θεματικές ενότητες

A. ΔΗΜΟΤΙΚΟ

Στη Δημοτική Εκπαίδευση βασικά στοιχεία γνώσης της Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής μπορούν να αποτελέσουν διαθεματικές διδακτικές ενότητες, όπως:

- Η γνώση του εαυτού μου, της οικογένειας, του σχολείου, του συμμαθητή, της ζωής και μετακίνησης με ασφάλεια.
- Σκέφτομαι – κρίνω – συγκρίνω – αποφασίζω ως καταναλωτής, ως χρήστης των ΜΜΕ και του Διαδικτύου, ως οικολογικά σκεπτόμενος μαθητής.
- Ο τόπος που ζω και οι άνθρωποί του.
- Η πατρίδα μου η Κύπρος και τα ανθρώπινα δικαιώματα.
- Η Κύπρος στην Ευρώπη-η Ευρώπη στην Κύπρο.

Αυτά μπορούν να ενσωματωθούν στο περιεχόμενο διαθεματικών προσεγγίσεων, μαζί με θέματα Γλώσσας, Ιστορίας, Περιβαλλοντικής Αγωγής, Προαγωγής Υγείας, Συναισθηματικής Αγωγής.

B. ΓΥΜΝΑΣΙΟ

Οι σκοποί του μαθήματος της Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής στο Γυμνάσιο διαμορφώνουν το πλαίσιο για την επιλογή των παρακάτω Θεματικών Ενοτήτων, οι οποίες θα προσεγγίζονται επίσης διαθεματικά, με την ευκαιρία που θα δίνει η διδασκαλία θεμάτων σε άλλα μαθήματα, όπως η Ιστορία, η Νεοελληνική Γλώσσα, η Λογοτεχνία, η Γεωγραφία κ.ά:

- Ενότητα I: Το άτομο και η κοινωνία
- Ενότητα II: Το άτομο και η Πολιτεία
- Ενότητα III: Το άτομο και η Ευρωπαϊκή Ένωση
- Ενότητα IV: Το άτομο και η Διεθνής Κοινότητα

Ενότητα I: Το άτομο και η κοινωνία

- Άτομο/Κοινωνία – αλληλεπίδραση.
- Βασικές έννοιες: κοινωνική ομάδα, κοινωνική θέση, κοινωνικός ρόλος, κοινωνική διαστρωμάτωση, κοινωνική κινητικότητα.
- Κοινωνικοί θεσμοί και ο ρόλος τους για τη λειτουργία της κοινωνίας και για την εξασφάλιση της κοινωνικής συνοχής (οικογένεια, εκπαίδευση, οικονομία, εκκλησία, διοίκηση κ.λπ.).
- Κοινωνικοποίηση-φορείς κοινωνικοποίησης (οικογένεια, σχολείο, θρησκεία, κράτος, ομάδα ομηλίκων, ΜΜΕ κ.λπ.).
- Καταναλωτισμός-προστασία του καταναλωτή, η ενέργεια και το ενεργειακό πρόβλημα της Κύπρου, το περιβάλλον και η ανάπτυξη περιβαλλοντικής συνείδησης.

Ενότητα II: Το άτομο και η Πολιτεία

- Άτομο / Πολιτεία (άτομο-κοινωνία και πολιτεία, έθνος-κράτος-πατρίδα, πολίτης και πολιτική, κανόνες-νόμοι).
- Τα πολιτεύματα-το πολίτευμα της Κύπρου (σύνταγμα, βουλή, νόμοι, πολιτικά κόμματα, εκλογές, εκλογικά συστήματα, εκλογικό σώμα).
- Λειτουργίες του κράτους (νομοθετική, εκτελεστική, δικαστική).
- Η διοίκηση και τα διοικητικά συστήματα (η διοίκηση του κράτους, η ειδική αυτοδιοίκηση, η τοπική αυτοδιοίκηση).
- Πολιτικοποίηση-παράγοντες πολιτικοποίησης (οικογένεια, κόμματα, εκπαίδευση, ομάδες ομηλίκων, ΜΜΕ).

Ενότητα III: Το άτομο και η Ευρωπαϊκή Ένωση

- Λόγοι δημιουργίας της ευρωπαϊκής ένωσης, εξέλιξη, θεσμοί-όργανα, συνθήκες, πολιτικές πρακτικές.
- Η Κύπρος ως πλήρες μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης.
- Οι νέοι και η Ευρώπη.

Ενότητα IV: Το άτομο και η Διεθνής Κοινότητα

- Οι διεθνείς οργανισμοί, οι διεθνείς συνθήκες και ο ρόλος τους στον κόσμο.
- Οι διεθνείς οργανισμοί και το πρόβλημα της Κύπρου.

2.3. Στόχοι και δείκτες επιτυχίας**Ενότητα I**

Οι μαθητές και οι μαθήτριες:

- Να έχουν αποσαφηνίσει έννοιες όπως: *άτομο, κοινωνία, κοινωνική ομάδα, κοινωνική θέση, κοινωνικός ρόλος, κοινωνική διαστρωμάτωση, κοινωνική κινητικότητα.*
- Να τοποθετούνται κριτικά απέναντι στους κανόνες, τις αξίες και τις αντιλήψεις στις οποίες οι κοινωνίες βασίζουν τη λειτουργία τους.

- Να έχουν αντιληφθεί τις σχέσεις αλληλεπίδρασης και αλληλεξάρτησης μεταξύ ατόμου και κοινωνίας.
- Να καλλιεργούν την αυτοπεποίθησή τους, μέσα από την εμπέδωση στοιχείων της πολιτισμικής τους ταυτότητας, την κατανόηση της πολυπολιτισμικότητας των σημερινών κοινωνιών και το σεβασμό της ετερότητας.
- Να έχουν συνείδηση του ρόλου των κοινωνικών θεσμών (οικογένεια, εκπαίδευση, οικονομία, εκκλησία, διοίκηση κ.λπ.) για τη λειτουργία της κοινωνίας και την εξασφάλιση της κοινωνικής συνοχής.
- Να έχουν αντιληφθεί τη σημασία των φορέων κοινωνικοποίησης (οικογένεια, σχολείο, θρησκεία, κράτος, ομάδα ομηλικών, ΜΜΕ κ.λπ.).
- Να προσεγγίζουν κριτικά σύγχρονα κοινωνικά προβλήματα που συνδέονται με ζητήματα δημοκρατίας, ισότητας, πολυπολιτισμικότητας, οικολογίας-περιβάλλοντος, δικαιοσύνης, αλληλεγγύης κ.λπ.
- Να εμπεδώνουν την αντίληψη ότι τα προβλήματα προκύπτουν από τις αντιθέσεις της ανθρώπινης κοινωνίας και ότι με τη συζήτηση και την επιχειρηματολογία μπορούν να λυθούν πολλά απ' αυτά.
- Να συνηθίζουν να ενεργούν συλλογικά, αναπτύσσοντας τις ικανότητες της διαπροσωπικής επικοινωνίας.
- Να αναλαμβάνουν ατομικές και συλλογικές δράσεις σε επίπεδο σχολείου / κοινότητας με στόχο την αναχαίτιση προβλημάτων στα οποία μπορούν να επέμβουν.

Ενότητα II

Οι μαθητές και οι μαθήτριες:

- Να έχουν αποσαφηνίσει έννοιες όπως: *πολιτεία, έθνος-κράτος-πατρίδα, πολίτης και πολιτική, κανόνες-νόμοι.*
- Να έχουν αντιληφθεί τις σχέσεις αλληλεπίδρασης και αλληλεξάρτησης μεταξύ ατόμου και πολιτείας.
- Να έχουν κατανοήσει τα είδη των πολιτευμάτων καθώς και τη φύση και τα θεσμικά όργανα του πολιτεύματος στην Κύπρο (σύνταγμα, βουλή, νόμοι, πολιτικά κόμματα, εκλογές, εκλογικά συστήματα, εκλογικό σώμα), αλλά και τις λειτουργίες του κράτους (νομοθετική, εκτελεστική, δικαστική) με τις ιδιαιτερότητες και τις προοπτικές τους, καθώς και τα δικαιώματα (ατομικά-πολιτικά-κοινωνικά) και τις υποχρεώσεις που απορρέουν απ' αυτούς για άτομα και ομάδες.
- Να αναπτύσσουν δημοκρατική κουλτούρα, μέσα από τη συμμετοχή και τον προσανατολισμό στη δημιουργία μιας ελεύθερης, ανεκτικής και δίκαιης κοινωνίας.
- Να έχουν αντιληφθεί ό,τι έχει σχέση με τη διοίκηση και τα διοικητικά συστήματα (η διοίκηση του κράτους, η ειδική αυτοδιοίκηση, η τοπική αυτοδιοίκηση) της χώρας μας.
- Να έχουν συνείδηση της σημασίας της πολιτικοποίησης καθώς και τους παράγοντες που συμβάλλουν σ' αυτή (οικογένεια, κόμματα, εκπαίδευση, ομάδες ομηλικών, ΜΜΕ) και να διαμορφώνουν συμπεριφορές ενεργού πολίτη.
- Να συνηθίζουν στη χρήση του διαλόγου ως μέσου επίλυσης κάθε είδους διαφορών, χρησιμοποιώντας λόγο με επιχειρήματα και επιδεικνύοντας ανεκτικότητα στη διαφορετική άποψη.

- Να επιδεικνύουν σεβασμό απέναντι στην ετερότητα και την ιδιοπροσωπία κάθε συμμαθητή/συνανθρώπου τους.
- Να συνηθίζουν να ενεργούν συλλογικά, αναπτύσσοντας τις ικανότητες της διαπροσωπικής επικοινωνίας.
- Να αναλαμβάνουν ατομικές και συλλογικές δράσεις σε επίπεδο σχολείου / κοινότητας με στόχο την αναχαίτιση προβλημάτων στα οποία μπορούν να παρέμβουν.

Ενότητα III

Οι μαθητές και οι μαθήτριες:

- Να έχουν αντιληφθεί τους λόγους που οδήγησαν στη δημιουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης και να έχουν κατανοήσει ό,τι έχει σχέση με την εξέλιξη, τους θεσμούς-όργανα, τις συνθήκες και τις πολιτικές πρακτικές της.
- Να έχουν αντιληφθεί τη θέση και το ρόλο της Κύπρου ως πλήρους μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις της.
- Να αξιολογούν τον τρόπο οργάνωσης και λειτουργίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των θεσμών της και να προσεγγίζουν κριτικά τις προοπτικές που αυτή ανοίγει για την κυπριακή δημοκρατία και τους πολίτες της, καθώς και για την παγκόσμια κοινότητα.
- Να προβληματίζονται και να τοποθετούνται σχετικά με τη σχέση που πρέπει να αναπτύξουν οι νέοι με την Ευρώπη.
- Να συνειδητοποιούν ότι οι ίδιοι είναι πολίτες της Κύπρου, της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του Κόσμου, με δικαιώματα, αλλά και με υποχρεώσεις.
- Να συνηθίζουν να ενεργούν συλλογικά, αναπτύσσοντας τις ικανότητες της διαπροσωπικής επικοινωνίας.
- Να αναλαμβάνουν ατομικές και συλλογικές δράσεις σε επίπεδο σχολείου / κοινότητας με στόχο την αναχαίτιση προβλημάτων στα οποία μπορούν να επέμβουν.

Ενότητα IV

Οι μαθητές και οι μαθήτριες:

- Να έχουν κατανοήσει το ρόλο και τη σημασία των διεθνών οργανισμών και των διεθνών συνθηκών.
- Να έχουν αντιληφθεί τη σημασία των διεθνών οργανισμών για το πρόβλημα της Κύπρου.
- Να έχουν κατανοήσει τις σχέσεις των ατόμων και των επιμέρους κοινωνιών με τη Διεθνή Κοινότητα και να αντιλαμβάνονται τις δυνατότητες και τις προοπτικές που το Διεθνές Δίκαιο και οι Διεθνείς Οργανισμοί ανοίγουν για άτομα και κοινωνίες, προκειμένου να παίρνουν υπεύθυνες θέσεις για παγκόσμια προβλήματα, όπως είναι η φτώχεια, ανεργία, κοινωνικός αποκλεισμός, οικολογική καταστροφή, κοινωνικός και φυλετικός ρατσισμός, κοινωνικές ανισότητες, εκπαιδευτικές ανισότητες, ειρήνη κ.λπ.
- Να συνηθίζουν να ενεργούν συλλογικά, αναπτύσσοντας τις ικανότητες της διαπροσωπικής επικοινωνίας.
- Να παίρνουν θετική στάση απέναντι σε εθελοντικές οργανώσεις-φορείς που αναλαμβάνουν δράσεις σε τοπικό και διεθνές επίπεδο με στόχο την ανακούφιση συνανθρώπων ή την άμβλυση προβλημάτων οικουμενικού χαρακτήρα και να αναπτύξουν συμμετοχικές συμπεριφορές σχετικά με αυτές.

3. Διδακτική Μεθοδολογία

Επισημαίνεται ότι η καλλιέργεια, η βίωση και η εμπέδωση δεξιοτήτων, στάσεων, συμπεριφορών και αξιών απαιτούν προσεγγίσεις βιωματικού τύπου καθώς και διαρκή σύνδεση θεωρίας και πράξης. Προκρίνονται ως χρήσιμες δραστηριότητες όπως: έρευνα με ερωτηματολόγιο ή συνεντεύξεις, συλλογή στοιχείων, επισκέψεις, μελέτη περιπτώσεων κ.ά., διοργάνωση ομαδικών συζητήσεων, καθώς και διαλογικών συζητήσεων.

Ποικιλοτρόπως χρήσιμη είναι η δημιουργία θεματικών φακέλων, όπου θα συγκεντρώνεται όλο το υλικό που οι μαθητές και οι μαθήτριες συλλέγουν ή δημιουργούν (λογοτεχνικά κείμενα, αποσπάσματα από τον τύπο, μαγνητοφωνημένες αφηγήσεις, ερωτηματολόγια, φωτογραφίες, ταινίες, ατομικές εργασίες μαθητών, άλλα σημαντικά περιστατικά που αναφέρονται και καταγράφονται κατά τη διάρκεια των μαθημάτων κλπ). Τα στοιχεία του κάθε φακέλου, για την τήρηση και τον εμπλουτισμό του οποίου θα είναι υπεύθυνη μία ομάδα μαθητών για κάθε θεματική ενότητα, μπορεί να:

- χρησιμοποιούνται για τη διδασκαλία του μαθήματος την επόμενη χρονιά
- ανταλλάσσονται μεταξύ τμημάτων του ίδιου σχολείου ή μεταξύ σχολείων
- αξιοποιηθούν για μελλοντικές αναθεωρήσεις του αναλυτικού προγράμματος κ.λπ.

Ο εμπλουτισμός των φακέλων με υλικό μπορεί να αποτελέσει βασικό ερέθισμα για τη δραστηριοποίηση των μαθητών και μαθητριών.

Αναγκαία είναι η διαθεματική προσέγγιση με στόχο τη συνολική αντίληψη ενός φαινομένου, καθώς και η μέθοδος σχεδίου εργασίας (project), που μπορεί να αναπτύσσεται ως εξής:

- Καθορισμός στόχου
- Επιλογή συντονιστή – Κατανομή σε ομάδες
- Καθορισμός πλαισίου δράσης
- Διάλειμμα για ενημέρωση και ανατροφοδότηση
- Συγκέντρωση του υλικού
- Υλοποίηση του project
- Συμπεράσματα – Ανακοίνωση αποτελεσμάτων - Αξιολόγηση

4. Αξιολόγηση

Σημαντικό κέρδος είναι η καλλιέργεια αυτόαξιολογικής διάθεσης των μαθητών. Έτσι, η αξιολόγηση μπορεί να γίνεται με τη χρήση κριτηρίων αυτοαξιολόγησης, τα οποία μετά από έναν πρώτο δικό του έλεγχο, μπορεί κάθε μαθητής να τα ανταλλάσσει με το διπλανό συμμαθητή του και, στη συνέχεια, να συζητούν οι δυο τους κάποιες από τις επιλογές τους. Εναλλακτικός τρόπος αξιολόγησης είναι ο Ατομικός Φάκελος Εργασιών του μαθητή, στον οποίο θα περιλαμβάνονται οι σχετικές με το μάθημα εργασίες του.

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

1. Εισαγωγή

Η Γεωγραφική Εκπαίδευση συμβάλλει αποφασιστικά στην προώθηση του διεθνούς χαρακτήρα της εκπαίδευσης, προάγει την κατανόηση, ανοχή και φιλία ανάμεσα σε όλα τα έθνη, τις φυλετικές και θρησκευτικές ομάδες και προωθεί όλες τις ενέργειες για διατήρηση της ειρήνης.

Η γνώση του γεωγραφικού χώρου, των δια-σχέσεων μεταξύ των στοιχείων του, των φαινομένων και των διεργασιών που λαμβάνουν χώρα σ' αυτόν, συνιστούσαν και συνιστούν προϋποθέσεις άρρηκτα συνδεδεμένες με την παρουσία, τη διαβίωση και την επιβίωση του ανθρώπινου γένους στον πλανήτη μας.

Εάν θέλουμε να προετοιμάσουμε κατάλληλα τον αυριανό πολίτη, θα πρέπει να τον καταστήσουμε κοινωνό της σύγχρονης γεωγραφικής γνώσης μέσα από σύγχρονες διδακτικές μεθοδολογικές αρχές και πρακτικές.

2. Δομή Προγράμματος Σπουδών

2.1 Βασικοί άξονες του Αναλυτικού Προγράμματος και Πρόγραμμα Σπουδών Γεωγραφίας

Το Πρόγραμμα Σπουδών της Γεωγραφίας είναι οργανωμένο και δομημένο σύμφωνα με τις βασικές αρχές του «Αναλυτικού Προγράμματος για τα Δημόσια Σχολεία της Κυπριακής Δημοκρατίας» και εδράζεται σε τρεις βασικούς άξονες που αφορούν:

α. Ένα συνεκτικό και επαρκές σώμα γνώσεων.

Με τη διδασκαλία του μαθήματος επιδιώκεται οι μαθητές και οι μαθήτριες να αποκτήσουν ένα συνεκτικό και επαρκές σώμα γνώσεων γύρω από τα ακόλουθα:

- Θέσεις και περιοχές προκειμένου να τοποθετούν τοπικά και παγκόσμια γεγονότα μέσα σε ένα γεωγραφικό πλαίσιο και να κατανοούν βασικές σχέσεις στο χώρο.
- Τα σημαντικά επιφανειακά φυσικά συστήματα της γης, τα γεωλογικά φαινόμενα και διεργασίες, τις μορφές του ανάγλυφου, τα είδη των εδαφών, τα υδρογραφικά στοιχεία, το κλίμα, τις μορφές βλάστησης και πανίδας και την κατανομή τους, προκειμένου να κατανοούν τις αλληλεπιδράσεις μεταξύ τους μέσα στα οικοσυστήματα.
- Τα κοινωνικο-οικονομικά συστήματα της γης (τον τομέα παραγωγής, τα διάφορα επίπεδα μεταποίησης, την παροχή υπηρεσιών, δημογραφικά φαινόμενα και άλλα) και τις αλληλεπιδράσεις τους για τη διαμόρφωση του ανθρωπογενούς τοπίου προκειμένου να σχηματίσουν αντίληψη για τις διάφορες χωρικές εκφάνσεις τους.
- Την επίδραση που έχουν οι φυσικοί παράγοντες στις ανθρώπινες δραστηριότητες, τους μηχανισμούς και τους τρόπους δημιουργίας διαφορετικών περιβάλλοντων υπό την επίδραση διαφορετικών πολιτισμικών αλλά και έμφυλων αξιών, πιστεύω, τεχνολογικών, οικονομικών και πολιτικών συστημάτων.
- Την ποικιλομορφία των λαών και των κοινωνιών στη γη προκειμένου να εκτιμήσουν τον πολιτισμικό πλούτο της ανθρωπότητας.
- Τη δομή και τις εξελίξεις της ιδιαίτερης πατρίδας και της χώρας τους ως καθημερινού πεδίου δράσης και ως αποτέλεσμα ιστορικής συνέχειας.
- Τις προκλήσεις και τις ευκαιρίες για αλληλεπίδραση σε παγκόσμιο επίπεδο.

β. Καλλιέργεια αξιών, υιοθέτηση στάσεων και επίδειξη συμπεριφορών, που απαρτίζουν τη σύγχρονη δημοκρατική πολιότητα.

Με τη διδασκαλία του μαθήματος επιδιώκεται οι μαθητές και οι μαθήτριες να διαμορφώσουν αξιές-στάσεις-συμπεριφορές που να ενθαρρύνουν και να προωθούν:

- Τη διεθνή διάσταση και την παγκόσμια προοπτική των λαών σε όλα τα επίπεδα.
- Την κατανόηση και το σεβασμό για όλους τους λαούς, τους πολιτισμούς, τις αξίες και τον τρόπο ζωής τους, συμπεριλαμβανομένων των τοπικών ιδιαιτεροτήτων.
- Τη συναίσθηση της αυξανόμενης, παγκόσμιας αλληλεξάρτησης και αλληλεπίδρασης των λαών.

- Την ικανότητα να επικοινωνούν μεταξύ τους.
- Τη συνειδητοποίηση όχι μόνο των δικαιωμάτων αλλά και των υποχρεώσεων των ατόμων και των κοινωνικών ομάδων.
- Την κατανόηση της αναγκαιότητας για διεθνή αλληλεγγύη και συνεργασία.
- Τη διάθεση από μέρους του ατόμου να συμμετάσχει στην επίλυση των προβλημάτων σε τοπικό, εθνικό και παγκόσμιο επίπεδο.
- Την ανάδειξη του φυσικού ενδιαφέροντος των μαθητών για το περιβάλλον και για την ποικιλία των φυσικών και ανθρωπογενών χαρακτηριστικών στην επιφάνεια της Γης.
- Την εκτίμηση, από αισθητική άποψη, των στοιχείων του φυσικού κόσμου και των ιδιαιτεροτήτων των συνθηκών ζωής των ανθρώπων σε διάφορες περιοχές της γης.
- Τον προβληματισμό για την ποιότητα, το σχεδιασμό και τη διαχείριση του χώρου και της Γης ως κατοικίας και πεδίου δραστηριοποίησης του ανθρώπου.
- Την κατανόηση της σημασίας που έχουν στάσεις και αξίες για τη λήψη αποφάσεων.
- Την ετοιμότητα να χρησιμοποιούν τη γεωγραφική γνώση και τις ικανότητες κατάλληλα και υπεύθυνα στην ιδιωτική, επαγγελματική και τη δημόσια ζωή.
- Το σεβασμό των δικαιωμάτων όλων των ανθρώπων για ισότητα με έμφαση στην ισότητα μεταξύ των κοινωνικών φύλων, δηλαδή των ανδρών και των γυναικών.
- Τη διαμόρφωση ενεργών, υπεύθυνων και ενημερωμένων πολιτών, με διάθεση για συμμετοχή στην αναζήτηση λύσεων και στη διαδικασία λήψης αποφάσεων για τα τοπικά και περιφερειακά προβλήματα.
- Την υιοθέτηση ενός τρόπου ζωής που να πηγάζει από τη γνώση και την κατανόηση των διαφόρων φαινομένων στις διάφορες κλίμακες, έτσι ώστε να συνεισφέρουν δημιουργικά στην επίλυση περιφερειακών και διεθνών προβλημάτων.

γ. Καλλιέργεια ιδιοτήτων, ικανοτήτων, δεξιοτήτων που απαιτούνται από την κοινωνία του 21ου αι. – ικανότητες κλειδιά.

Με τη διδασκαλία του μαθήματος επιδιώκεται οι μαθητές και οι μαθήτριες να αναπτύξουν δεξιότητες και να εξοικειωθούν με μεθόδους και πρακτικές που απορρέουν και συνάδουν με τη φύση του μαθήματος και οι οποίες θα συμβάλουν, ώστε:

- Να αναπτύξουν την απαραίτητη κριτική και αφαιρετική σκέψη έτσι ώστε να απλοποιούν, να αντιλαμβάνονται και να ερμηνεύουν το χώρο, να αναπαριστούν και να ερμηνεύουν τα στοιχεία του και να επικοινωνούν χωρικά με βάση προεπιλεγμένους σκοπούς.
- Να χρησιμοποιούν, να ερμηνεύουν και να παράγουν λεκτικές, ποσοτικές, εικονικές και συμβολικές πληροφορίες, όπως είναι το κείμενο, οι εικόνες (εν γένει), οι διάφοροι τύποι εξειδικευμένων γραφικών παραστάσεων (πίνακες, διαγράμματα), οι γενικοί και θεματικοί χάρτες και τα χαρτογράμματα και να επιλέγουν κριτικά τέτοιες πηγές πληροφοριών με σκοπό την καταλληλότητά τους για την επίλυση χωρικών προβλημάτων.
- Να εφαρμόζουν μεθόδους, όπως η μελέτη πεδίου, να διερευνούν διάφορα θέματα με τις

- ανάλογες γεωγραφικές επιστημονικές διαδικασίες, να ερμηνεύουν στοιχεία από διάφορες πηγές και να συνθέτουν δημιουργικά. Κατ' αυτόν τον τρόπο μια σύγχρονη γεωγραφική εκπαίδευση συμβάλλει στη γενικότερη Παιδεία. Βοηθάει επίσης στην ανάπτυξη ικανοτήτων σε προσωπικό και κοινωνικό επίπεδο, ιδιαίτερα σε σχέση με τη χωρική διάσταση, την καθημερινή ζωή και τη διεθνή κατανόηση.
- Να αναπτύξουν γεωγραφικές δεξιότητες που προάγουν τη χωρική σκέψη και συνθέτουν το πλαίσιο διερεύνησης, ανάλυσης και απάντησης σε γεωγραφικά – χωρικά προβλήματα με σκοπό τη συνεχή αναβάθμιση της ποιότητας ζωής.
 - Να χρησιμοποιούν λεκτικές, ποσοτικές, και συμβολικές πληροφορίες, όπως είναι το κείμενο, οι εικόνες, οι γραφικές παραστάσεις, οι πίνακες, τα διαγράμματα και οι χάρτες.
 - Να εφαρμόζουν μεθόδους, όπως η παρατήρηση πεδίου, να διερευνούν διάφορα θέματα, να ερμηνεύουν στοιχεία από διάφορες πηγές και να συνθέτουν δημιουργικά. Κατ' αυτόν τον τρόπο μια σύγχρονη γεωγραφική εκπαίδευση συμβάλλει στη γενικότερη Παιδεία. Βοηθάει, επίσης, στην ανάπτυξη ικανοτήτων σε προσωπικό και κοινωνικό επίπεδο, ιδιαίτερα σε σχέση με τη χωρική διάσταση, την καθημερινή ζωή και τη διεθνή κατανόηση.
 - Να αναζητούν λύσεις για τοπικά, περιφερειακά και διεθνή προβλήματα.

2.1.2 Η συμβολή των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας στο μάθημα της Γεωγραφίας

Στην εποχή μας και σε πολλαπλά επίπεδα, ο τομέας των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας κατέχει πολύ σημαντικό ρόλο. Στην εκπαίδευση καλείται να συνδράμει το διδακτικό ρόλο του διδάσκοντα και να συμπληρώσει-διευρύνει τα χρησιμοποιούμενα διδακτικά-εποπτικά μέσα. Το μάθημα της Γεωγραφίας, από την ίδια του τη φύση, απαιτεί τη χρήση πολλών και διαφορετικών εποπτικών μέσων, από τον κλασικό-παραδοσιακό χάρτη μέχρι τον Η/Υ. Ο σύγχρονος τρόπος διδασκαλίας του μαθήματος απαιτεί τη χρήση και την αξιοποίηση των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας, δεδομένου ότι, ως έχει αποδείξει η πράξη, τα πλεονεκτήματα και τα θετικά αποτελέσματα της εισόδου των εκφράσεων του τομέα αυτού στην εκπαιδευτική διαδικασία είναι εξαιρετικά σημαντικά.

Κατά τη μαθησιακή διαδικασία θα ήταν πολύ ωφέλιμη η χρήση χαρτών και εικόνων από το διαδίκτυο, έτσι ώστε οι μαθητές/τριες να μπορούν να αναλύουν δορυφορικούς χάρτες και να εντοπίζουν τη θέση ορυκτών ή το είδος της βλάστησης μιας περιοχής, καθώς και την κατανομή φαινομένων όπως η θερμοκρασία κ.λπ.. Μπορούν επίσης να χρησιμοποιούν εκπαιδευτικούς ψηφιακούς δίσκους με περιεχόμενο γεωγραφικό, κατάλληλες βιντεοταινίες ή και να παρακολουθούν τηλεοπτικά προγράμματα της εκπαιδευτικής τηλεόρασης. Με τη χρήση της τεχνολογίας δίνεται η ευκαιρία στους μαθητές/τριες να συσχετίζουν γεγονότα και στοιχεία του παρελθόντος με το σήμερα και με τη δική τους ζωή. Σήμερα διατίθενται διάφοροι τύποι τεχνολογιών πληροφορίας και επικοινωνιών όπως τα Γεωγραφικά Συστήματα Πληροφοριών, διάφορα εργαλεία και εφαρμογές του διαδικτύου, εφαρμογές υπερμέσων, εικονικά περιβάλλοντα, προσομοιώσεις-οπτικοποιήσεις κ.λπ., οι οποίοι συμβάλλουν στην αποτελεσματικότερη διεξαγωγή της μάθησης.

2.2 Θεματικές περιοχές

Α΄ ΚΑΙ Β΄ ΤΑΞΕΙΣ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

- Τοπολογική διάταξη αντικειμένων του (πραγματικού) κόσμου
 - Εγκλεισμός (μέσα)
 - Επίθεση (πάνω από, κάτω από).
 - Σύγκριση υψομέτρου (συγκριτικά πιο πάνω, πιο κάτω)
 - Εγγύτητα - απομάκρυνση (κοντά, μακριά)
 - Μονοδιάστατη – δισδιάστατη απεικόνιση (αντίληψη αποστάσεων, γωνιών)
 - Γεινίαση (δίπλα).
 - Χάρτες της τάξης και του σχολείου μου.
 - Αποτύπωση νοητικού χάρτη (διαδρομές) .
 - Αντιστοίχιση συμβόλων ενός χάρτη μεγάλης κλίμακας με πραγματικά σημεία αναφοράς.
 - Προοπτικές παρατηρήσεις του τοπίου από διαφορετικά σημεία (γωνίες και υψόμετρα).
- Σημαντικά σημεία αναφοράς της τάξης/ του σχολείου μου.
- Χωρίζω το χώρο της τάξης μου σε τμήματα.
- Οι χώροι του σχολείου μου
- Η περιοχή από όπου έρχονται παιδιά στο σχολείο μου.
- Γεωγραφικά όρια της Κοινότητας (χωρικά – βιωματικά)
 - Κεντρικά σημεία της κοινότητας/πόλης μου (ζωτικός χώρος της κοινότητας).
 - Το οικοσύστημα (φυσικό-τεχνητό) της κοινότητας/πόλης μου.
- Το χωριό/πόλη μου μέσα στην Κύπρο

Γ΄ ΤΑΞΗ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

- **Βασικές έννοιες Γεωγραφίας**
 - Προσανατολισμός
 - Σημεία του ορίζοντα
 - Τρόποι προσανατολισμού
 - Προσδιορισμός θέσης
- **Εισαγωγή στη Χαρτογραφία**
 - (μεταφορά στοιχείων-αποτύπωση-κλίμακα-αποτύπωση νοητικού χάρτη)
- **Μαθαίνω για τον τόπο μου**
 - Η τάξη μου
 - Το σχολείο μου
 - Η γειτονιά μου
 - Η κοινότητά μου
 - Το φυσικό περιβάλλον του τόπου μου
 - Αναφορά σε απλά στοιχεία Γεωμορφολογίας-Υδρογραφίας-Κλιματολογίας
 - Το ανθρωπογενές περιβάλλον του τόπου μου (με βιωματικά στοιχεία)
 - Δομημένο περιβάλλον
 - Ιδιαίτερα στοιχεία
 - Έργα-αλλαγές στο χώρο και στο χρόνο
 - Φυτά και ζώα του τόπου μου

- Ενδιαφέρομαι για τον τόπο μου (στοιχεία Οικογεωγραφίας)
- Ασχολίες των κατοίκων (χαρακτηριστικά επαγγέλματα-υπηρεσίες)
- Επικοινωνία-μεταφορές
- Παράδοση-Πολιτισμός (σύντομο)
 - Η ιστορία του τόπου μου χθες και σήμερα (σύντομο)
 - Μνημεία (σύντομο)
 - > Θρησκευτικά
 - > Αρχαιολογικά
 - > Άλλα πολιτιστικά

■ Άλλες περιοχές της Πατρίδας μου

- Μια ορεινή περιοχή (μελέτη περίπτωσης)
- Μια πεδινή περιοχή (μελέτη περίπτωσης)
- Μια παραθαλάσσια περιοχή (μελέτη περίπτωσης)
 - παραδείγματα των μελετών περίπτωσης λαμβάνονται από το(ν):
 - > πρωτογενή τομέα (αγροτική ζωή)
 - > δευτερογενή τομέα (βιοτεχνία-βιομηχανία)
 - > τριτογενή τομέα (υπηρεσίες π.χ. τουρισμός)

Δ΄ ΤΑΞΗ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

ΚΥΠΡΟΣ (μαθαίνω για την πατρίδα μου)

■ Ο χάρτης, ένα σημαντικό εργαλείο της Γεωγραφίας

- Τα στοιχεία του χάρτη
 - Τίτλος, υπόμνημα, κλίμακα
- Κατηγορίες χαρτών
- Φτιάχνω ένα χάρτη

■ Θέση της Κύπρου

- Σχετική θέση (στη Μεσόγειο και τον ευρωπαϊκό χώρο)
- Σημασία της γεωγραφικής θέσης (συνδέσεις-επικοινωνία-επιπτώσεις)

■ Μορφή-σχήμα (σύντομο)

- Οριζόντιος διαμελισμός-Ακτογραφία

■ Φυσική Γεωγραφία

- Μορφολογία (κατακόρυφος διαμελισμός)
- Υδρογραφία
- Κλίμα

■ Το φυσικό περιβάλλον (Βιογεωγραφία)

- Φυτά
- Ζώα
- Οικότυποι-Οικοσυστήματα
- Σημασία-Αξία του φυσικού περιβάλλοντος

■ Ανθρωπογεωγραφία της Κύπρου

- Ιστορική συνέχεια των κατοίκων της Κύπρου
- Γεωγραφική κατανομή του πληθυσμού
 - Σύνθεση πληθυσμού-Μεταβολές στο χρόνο-
Πολυπολιτισμικότητα-Διαπολιτισμικότητα

- Κοινωνικές/έμφυλες διαφορές με αξιοποίηση του Εθνικού Σχεδίου Δράσης για την Ισότητα των Φύλων (2007-2013) της Κυπριακής Δημοκρατίας.
- Το δομημένο περιβάλλον
 - Οικισμοί
 - > Τύποι-κατανομή οικισμών
 - Τα αστικά κέντρα (χαρακτηριστικά –η ζωή)
 - Οι αγροτικοί οικισμοί (χαρακτηριστικά –η ζωή)
- Διοικητική διαίρεση
- **Οικονομία**
- Βασικοί δείχτες
 - Πρωτογενής Τομέας (σύντομη ανασκόπηση)
 - > Γεωργία-Κτηνοτροφία-Αλιεία-Δασικός και Ορυκτός πλούτος
 - Δευτερογενής Τομέας (σύντομη ανασκόπηση)
 - > Βιοτεχνία – Βιομηχανία-Ενέργεια της Κύπρου
 - Τριτογενής Τομέας (σύντομη ανασκόπηση)
 - > Υπηρεσίες: Εμπόριο-Τουρισμός-Μεταφορές-Τράπεζες-Δημόσιος Τομέας κλπ
 - Περιβαλλοντικά προβλήματα της Κύπρου-Συμπτώματα της οικολογικής κρίσης-Αντιμετώπιση (ενιαία έκφραση του φυσικού και του ανθρωπογενούς περιβάλλοντος)
- Διαχρονικές σχέσεις με Ελλάδα (σύντομο)
- Διαχρονικές σχέσεις με χώρες της Ανατολικής Μεσογείου, εκτός Ελλάδας (σύντομο)

Ε΄ ΤΑΞΗ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

ΕΥΡΩΠΗ

■ Χάρτης

- Γραμμική και Κλασματική κλίμακα
- Θεματικοί χάρτες και γραφικές παραστάσεις

■ Γενική – Μαθηματική Γεωγραφία

- Η Γη ως ουράνιο σώμα
 - > Το Ηλιακό σύστημα
 - > Κινήσεις της Γης-Φαινόμενα-Αποτελέσματα
- Κατανομή ξηράς και θάλασσας-Ήπειροι

■ Φυσική Γεωγραφία της Ευρώπης

- Πεδιάδες και Βουνά
- Ποτάμια, λίμνες
- Τύποι κλιμάτων
 - > παράγοντες κλίματος
 - > Ζώα-Φυτά-Οικοσυστήματα (Οικογεωγραφία)

■ Ανθρωπογεωγραφία

- Οι κάτοικοι της Ευρώπης: κατανομή, φυλές, θρησκείες
- Παραγωγή-Οικονομία-Υπηρεσίες
- Η πολιτιστική προσφορά της Ευρώπης
- Η Ευρωπαϊκή Ένωση
- Ειδική αναφορά-παρουσίαση συγκεκριμένων χωρών-περιοχών λόγω ειδικών σχέσεων με την Κύπρο (π.χ. Ηνωμένο Βασίλειο-Ρωσία-Τουρκία)

■ Μεσόγειος

■ Κοινά χαρακτηριστικά των μεσογειακών χωρών

■ Ελλάδα, μια ευρωπαϊκή-μεσογειακή χώρα

(έμφαση στην Ανθρωπογεωγραφία)

- Φυσική Γεωγραφία της Ελλάδας (σύντομο)
- Τοπία-ποτάμια-κλίμα
- Σημαντικά οικοσυστήματα
- Περιβαλλοντικά θέματα: ένας εθνικός δρυμός, λειψυδρία στα ελληνικά νησιά
- Ανθρωπογεωγραφία της Ελλάδας (σύντομο)
 - > Γεωγραφική κατανομή πληθυσμού
 - > Το δομημένο περιβάλλον
 - Η περιφέρεια
 - Τα μεγάλα αστικά κέντρα (χαρακτηριστικά – εξαστισμός -προβλήματα)
 - Το παράδειγμα της Αθήνας
 - > Διοικητική διαίρεση (γενικά χαρακτηριστικά)
- Η Οικονομία (βασικοί δείκτες)
- Χαρακτηριστικοί παραγωγικοί κλάδοι
 - > Αλιεία
 - > Ενέργεια
 - > Τουρισμός
 - > Ναυτιλία

■ Πτυχές της οικονομικής ζωής της Κύπρου

- Τα αεροδρόμιά μας ή οι εναέριες συγκοινωνίες
- Τα λιμάνια μας ή οι θαλάσσιες συγκοινωνίες
- Η παροχή ενέργειας στην Κύπρο
- Τουρισμός.

ΣΤ΄ ΤΑΞΗ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

■ ΗΠΕΙΡΟΙ (εκτός Ευρώπης)

■ Χάρτης

- Χρήση του χάρτη
- Χάραξη πορείας/διαδρομής
- Κατανομές φαινομένων/δραστηριοτήτων

■ Ο πλανήτης Γη

- Σύσταση-δομή της Γης - Σφαίρες
- Τεκτονικές πλάκες – αποτελέσματα (σύντομο)
 - > Ηφαίστεια, σεισμοί, ακραία ατμοσφαιρικά φαινόμενα

■ Ασία (Σύντομο, χρησιμοποιείται η μελέτη περίπτωσης και η θεματική αντίκριση)

- Βασικά χαρακτηριστικά (η ταυτότητα της Ασίας)
- Φυσική Γεωγραφία
 - > Γεωμορφολογικές περιοχές της Ασίας - Κλίμα
 - > Οικοσυστήματα
- Ανθρωπογεωγραφία
 - > Κάτοικοι και κράτη
 - > Οικονομία
 - > Παράδοση και Πολιτισμός
- Περιβαλλοντική Γεωγραφία

- **Αφρική** (Σύντομο, χρησιμοποιείται η μελέτη περίπτωσης και η θεματική αντίκρουση)
 - Βασικά χαρακτηριστικά (η ταυτότητα της Αφρικής)
 - Φυσική Γεωγραφία
 - > Γεωμορφολογικές περιοχές της Αφρικής - Κλίμα
 - > Οικοσυστήματα
 - Ανθρωπογεωγραφία
 - > Κάτοικοι και κράτη
 - > Οικονομία
 - > Παράδοση και Πολιτισμός
 - Περιβαλλοντική Γεωγραφία
- **Βόρεια Αμερική** (Σύντομο, χρησιμοποιείται η μελέτη περίπτωσης και η θεματική αντίκρουση)
 - Βασικά χαρακτηριστικά (η ταυτότητα της Β. Αμερικής)
 - Φυσική Γεωγραφία
 - > Γεωμορφολογικές περιοχές της Β. Αμερικής - Κλίμα
 - > Οικοσυστήματα
 - Ανθρωπογεωγραφία
 - > Κάτοικοι και κράτη
 - > Οικονομία
 - > Παράδοση και πολιτισμός
 - Περιβαλλοντική Γεωγραφία
- **Νότια Αμερική** (Σύντομο, χρησιμοποιείται η μελέτη περίπτωσης και η θεματική αντίκρουση)
 - Βασικά χαρακτηριστικά (η ταυτότητα της Ν. Αμερικής)
 - Φυσική Γεωγραφία
 - > Γεωμορφολογικές περιοχές της Ν. Αμερικής - Κλίμα
 - > Οικοσυστήματα
 - Ανθρωπογεωγραφία
 - > Κάτοικοι και κράτη
 - > Οικονομία
 - > Παράδοση και Πολιτισμός
 - > Περιβαλλοντική Γεωγραφία
- **Ωκεανία** (Σύντομο, χρησιμοποιείται η μελέτη περίπτωσης και η θεματική αντίκρουση)
 - Βασικά χαρακτηριστικά (η ταυτότητα της Ωκεανίας)
 - Φυσική Γεωγραφία
 - > Γεωμορφολογικές περιοχές της Ωκεανίας - Κλίμα
 - > Οικοσυστήματα
 - Ανθρωπογεωγραφία
 - > Κάτοικοι και κράτη
 - > Οικονομία
 - > Παράδοση και Πολιτισμός
 - Περιβαλλοντική Γεωγραφία
- **Οι Πολικές Περιοχές**
 - Άγρια ζωή
 - Περιβαλλοντικοί κίνδυνοι

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ Α΄ ΤΑΞΗ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

- **Η Γη στο διάστημα**
 - Η Γη ως μέλος του ηλιακού συστήματος – ουράνια σώματα
 - Σχήμα και κινήσεις της Γης: Περιστροφή και Περιφορά
 - Αποτελέσματα/Συνέπειες

■ Προσδιορισμός της γεωγραφικής θέσης

- Γεωγραφικές Συντεταγμένες
- Σύγχρονες μέθοδοι Προσδιορισμού Γεωγραφικής Θέσης (GPS)
- Σημασία της Γεωγραφικής Θέσης

■ Ο Γεωγραφικός χάρτης

- Χάρτης και εικόνα
 - > Σχέδιο με κλίμακα
 - > Από την αεροφωτογραφία στο χάρτη
 - > Συντεταγμένες
 - > Μετρώ αποστάσεις
 - > Σκίτσο, χάρτης και ισοψείς
- Προσανατολίζομαι
- Μελετώ ένα χάρτη

■ Η Γη (Μια συνοπτική εικόνα του πλανήτη)

- Ήπειροι και Ωκεανοί
- Ποτάμια και βουνά
- Τα θαλάσσια ρεύματα, το κλίμα και το ψάρεμα
- Η Έρημος, το λιβάδι και το δάσος
- Πληθυσμός, ανάπτυξη και υπανάπτυξη

■ Ταξιδεύω στον Κόσμο

- Μέσα από διάφορα θέματα που καλύπτουν την οικονομία, πληθυσμό, περιβαλλοντικές πτυχές, προβλήματα ανάπτυξης, δίνεται η ευκαιρία να αναφερθούν μια σειρά χωρών από όλες τις ηπείρους (εκτός της ευρωπαϊκής). Οι χώρες αυτές επιλέγονται γιατί αποτελούν χαρακτηριστικό παράδειγμα για το θέμα που καλύπτεται κάθε φορά.

■ Η Κύπρος στην Ανατολική Μεσόγειο

- Γεωγραφική θέση
- Γειτονικές χώρες
- Εμπορικές σχέσεις

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ Β΄ ΤΑΞΗ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ ΚΥΠΡΟΣ-ΕΥΡΩΠΗ

ΕΥΡΩΠΗ

■ Χαρτογραφία

- Μετρώ απόσταση
- Εντοπίζω στοιχεία του χάρτη
- Αξιοποιώ θεματικούς χάρτες
- Εφαρμογές των ΤΠΕ στη χαρτογραφία

■ Γεωλογία της Ευρώπης

- Εποχή των πάγων και η σημερινή ακτογραμμή της Ευρώπης
- Σεισμοί και ηφαίστεια της Ευρώπης: Δράση και προβλήματα

■ Φυσική Γεωγραφία (το φυσικό περιβάλλον - η έννοια του τοπίου - παραδείγματα)

- Οι φυσιογραφικές περιοχές της Ευρώπης
- Οροσειρές και πεδιάδες
- Ποτάμια και λίμνες
- Το κλίμα σε διάφορες περιοχές της ηπείρου
- Ο ρόλος της θάλασσας
- Τα σημαντικά οικοσυστήματα της Ευρώπης

■ Ανθρωπογεωγραφία

- Ο νέος πολιτικός χάρτης της Ευρώπης
- Πληθυσμιακά χαρακτηριστικά και γεωγραφική κατανομή
- Τα πολιτισμικά χαρακτηριστικά των Ευρωπαίων: Ιστορική-πολιτιστική ταυτότητα- Πολυπολιτισμικότητα-Διαπολιτισμικότητα.
- Κοινωνικές και έμφυλες ανισότητες

■ Η Οικονομία της ευρωπαϊκής ηπείρου

- Βασικοί δείχτες της οικονομίας

■ Θέματα, χώρες, οικονομία.

Προτείνεται η κατά περίπτωση (περιοχικά ή για συγκεκριμένες χώρες) ενδεδειγμένη ανάπτυξη συγκεκριμένων θεμάτων ειδικού βάρους και ενδιαφέροντος κατά παραδειγματικό τρόπο (ενδεικτικά) : φυσικό περιβάλλον, καλλιέργειες, κτηνοτροφία, τουριστική ανάπτυξη, ενεργειακοί πόροι, βιομηχανία, οι δρόμοι του εμπορίου, δημογραφικά θέματα-προβλήματα, περιβαλλοντικά προβλήματα, αναπτυξιακή πολιτική.

■ Ειδικές σχέσεις της Κύπρου:

Αναφορές στις εμπορικές και τουριστικές σχέσεις της χώρας με άλλες χώρες.

- Το εμπόριο μεταξύ Κύπρου και Ελλάδας
- Το τουριστικό ρεύμα από τη Ρωσία

■ Ευρωπαϊκή Ένωση

- όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης
- οικονομική πολιτική

■ Οικολογικά-περιβαλλοντικά προβλήματα

Επιλογή θεμάτων από: Μεταβολές στην αντίληψη διαχείρισης του χώρου. Χρήσεις γης-συγκρούσεις δραστηριοτήτων (μεταξύ πρωτογενούς-δευτερογενούς-τριτογενούς τομέα). Περιβαλλοντικές επιπτώσεις.

Ακολουθούν κάποια παραδείγματα θεμάτων:

■ Αειφορική διαχείριση

- Συσσώρευση σκουπιδιών
- Χρήση χημικών στη γεωργοκτηνοτροφία
- Εξάντληση των φυσικών πόρων
- Πιέσεις πάνω στις παράκτιες περιοχές
- Άναρχη αστική ανάπτυξη

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ Γ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ

- Γεωγραφική θέση-αριθμητικά στοιχεία
- Γένεση της Κύπρου (Γεωλογική εξέλιξη της Κύπρου)
- Φυσική Γεωγραφία
 - Ανάγλυφο
 - Φυσικές διεργασίες
 - Ποτάμια
 - Ακτές
 - Κλίμα
 - Φυσικοί πόροι – Πηγές ενέργειας
 - Ο ρόλος της θάλασσας – Η Μεσόγειος
 - Οικοσυστήματα

■ Ανθρωπογεωγραφία

- Πληθυσμός
- Διαπολιτισμικότητα: Κοινότητες, σύγχρονα μεταναστευτικά ρεύματα
- Οικισμοί
- Αστική ανάπτυξη
- Αγροτική ανάπτυξη

Οι κατεχόμενες περιοχές

(Ειδική αναφορά, «ένθετο ντοσιέ» με χάρτες, φωτογραφίες, γραφήματα, στατιστικά στοιχεία, ονοματολογίες για τα κατεχόμενα εδάφη, με αναφορά στους γηγενείς ελληνικούς πληθυσμούς, τις πόλεις και τα χωριά, τις ασχολίες των κατοίκων, την πολιτιστική παράδοση, την αρχαία κληρονομιά, τη φυσιογραφία του Πενταδακτύλου).

- Ισότητα των Φύλων και η σχέση της με την οικονομική ανάπτυξη, την κοινωνική συνοχή και τη δημοκρατία
- Η οικονομία της Κύπρου (επιλογή δραστηριοτήτων από τους τομείς οικονομικής δραστηριότητας)
- Ευρωπαϊκή Ένωση και Κύπρος
 - Οι εμπορικές σχέσεις Ε.Ε. – Κύπρου

■ Περιβαλλοντική Γεωγραφία (Οικολογικά -περιβαλλοντικά προβλήματα. Μεταβολές στην αντίληψη διαχείρισης του χώρου. Χρήσεις γης-συγκρούσεις δραστηριοτήτων-περιβαλλοντικές επιπτώσεις. Αειφορική διαχείριση.)

■ Ειδικές σχέσεις Κύπρου με συγκεκριμένες χώρες (Ελλάδα, Μεγάλη Βρετανία κ.λπ.).

- Οι Κύπριοι στην Ελλάδα
- Η παροικία του Λονδίνου

2.3 Στόχοι και Δείκτες Επιτυχίας

Το Πρόγραμμα Σπουδών της Γεωγραφίας συνιστά έκφραση των σύγχρονων τάσεων τόσο από το χώρο των ίδιων των Επιστημών όσο και από αυτόν της Διδακτικής του μαθήματος.

Η επίλυση πολλών θεμάτων-προβλημάτων τα οποία αντιμετωπίζει ο κόσμος μας, απαιτεί ορθή πληροφόρηση, κριτική ικανότητα, τη δημοκρατική συμμετοχή και πλήρη συνεργασία και την αποδοχή συγκεκριμένων αποφάσεων ανθρώπων από όλους τους χώρους και τα κοινωνικά στρώματα.

Με βάση τις παραπάνω αρχές συγκρότησης και διδασκαλίας του μαθήματος της Γεωγραφίας οι μαθητές, μετά την ολοκληρωμένη βασική τους εκπαίδευση, θα αποκτήσουν βασικές γνώσεις, θα αποκτήσουν/αναδείξουν δεξιότητες- ικανότητες και θα εξοικειωθούν με μεθόδους και πρακτικές που απορρέουν από και συνάδουν με τη φύση του μαθήματος και οι οποίες θα συμβάλουν, ώστε να κατανοήσουν τη δομή του χώρου, να αναγνωρίζουν μορφές, εμφανίσεις και φαινόμενα, να αποδίδουν και συνδέουν αποτελέσματα με αίτια-παράγοντες, να ερμηνεύουν αλληλεξαρτήσεις-αλληλεπιδράσεις, τόσο μεταξύ φυσικών όσο και ανθρωπογενών παραγόντων.

Ως κυρίαρχα ενδιαφέροντα για τη σχολική Γεωγραφία θεωρούνται οι βασικές εκείνες γνώσεις, δεξιότητες, στάσεις και μέθοδοι, που οδηγούν στη γνώση - κατανόηση της δομής του γεωγραφικού χώρου, στην κατανόηση και ερμηνεία των σχέσεων και αλληλεπιδράσεων μεταξύ παραγόντων και εμφανίσεων-φαινομένων του γεωγραφικού χώρου, στην κατανόηση και ερμηνεία των σχέσεων και αλληλεπιδράσεων μεταξύ ανθρώπου και περιβάλλοντος και στην αιτιολόγηση της ανάγκης αρμονικής συνύπαρξης όλων των στοιχείων που απαρτίζουν την οικουμένη. Έτσι, οι μαθητές θα είναι σε θέση να οργανώνουν το χώρο και, μέσα από διερεύνηση, να επιλύουν προβλήματα χώρου θεωρώντας τον ως ολότητα και αναλυμένο σε κλίμακες με τρόπο που η ορθολογική επιλογή και διάταξη των στοιχείων του να βελτιώνει την ποιότητα της ζωής τους και να τους καθιστά ενεργούς πολίτες.

Επιπλέον, λόγω της ιδιαιτερότητας της νοητικής επεξεργασίας των χωρικών πληροφοριών ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο έχουν και οι αφαιρετικές ικανότητες για απλοποίηση και αναπαράσταση του κόσμου σε γεωγραφικές κλίμακες (μεγέθη), η ικανότητα για ερμηνεία τέτοιων αναπαραστάσεων και η ικανότητα για επικοινωνία μέσω των αναπαραστάσεων αυτών.

Μέσα από τους ειδικότερους στόχους του μαθήματος της Γεωγραφίας παρέχονται στους/στις μαθητές/τριες τα κατάλληλα εφόδια, ώστε να είναι σε θέση:

- Να αναγνωρίζουν τις διαφορετικές εκφράσεις των φυσικών στοιχείων της επιφάνειας της Γης και να ερμηνεύουν τη δημιουργία, προέλευση και εξέλιξή τους.
- Να αντιλαμβάνονται την εκδήλωση φαινομένων και να τα συνδέουν με ή αποδίδουν σε επίδραση συγκεκριμένων παραγόντων.
- Να αναγνωρίζουν τις εκφράσεις των ανθρώπινων δραστηριοτήτων στο χώρο και να ερμηνεύουν τα αίτια δημιουργίας τους καθώς και τις συνέπειές τους.
- Να αντιλαμβάνονται και να ερμηνεύουν την αλληλεξάρτηση - αλληλεπίδραση μεταξύ ανθρώπων και στοιχείων του γεωγραφικού χώρου.
- Να παρατηρούν και να ερμηνεύουν την κατανομή των έμβιων όντων (και των ανθρώπινων ομάδων συμπεριλαμβανομένων) στο χώρο καθώς και την αλληλεπίδρασή τους.
- Να συνειδητοποιούν την ανάγκη αρμονικής συνύπαρξης μεταξύ ανθρώπων- φυσικού περιβάλλοντος καθώς και την ανάγκη προστασίας φυσικών και πολιτισμικών στοιχείων του περιβάλλοντος.
- Να αντιλαμβάνονται τη σημασία που έχει η ορθολογική διαχείριση των στοιχείων του χώρου και η προστασία του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος και να λειτουργούν υπέρ του περιβάλλοντος, στο γενικότερο πλαίσιο της αειφόρου ανάπτυξης.
- Να καθίστανται κοινωνοί των μεγάλων προβλημάτων που αντιμετωπίζει σήμερα η ανθρωπότητα, να αποδεχθούν ανάλογες αξίες και να διαμορφώσουν στάσεις ώστε να λειτουργούν, ως πολίτες, με κριτήρια την αλληλεγγύη, κατανόηση, αποδοχή, συνεργασία και επικοινωνία με τους συνανθρώπους και τους άλλους λαούς.
- Να αποκτούν-αναπτύσσουν ανάλογες ικανότητες και δεξιότητες, ώστε να αντιλαμβάνονται τα γεωγραφικά φαινόμενα και να τα ερμηνεύουν και γενικότερα να σκέπτονται και να λειτουργούν με βάση γεωγραφικά κριτήρια.
- Να κατανοούν την εφαρμογή της γεωγραφικής γνώσης και πρακτικής σε ατομικό και κοινωνικό επίπεδο και τη συμβολή της Γεωγραφίας στη βελτίωση της ποιότητας του φυσικού και του ανθρωπογενούς περιβάλλοντος.

Όπως προκύπτει και από την παράθεση των στόχων της γεωγραφικής εκπαίδευσης, είναι αυτονόητο ότι η διδακτική παιδευτική διαδικασία δε συνεπάγεται μόνο την υλοποίηση στόχων γνωστικού περιεχομένου, αλλά και στόχων ψυχοκινητικού και συναισθηματικού χαρακτήρα που θεωρούνται σημαντικό στοιχείο της ολόπλευρης προσωπικότητας του/της μαθητή/τριας. Οι ψυχοκινητικοί στόχοι στο μάθημα της Γεωγραφίας αφορούν στην ανάπτυξη-καλλιέργεια ικανοτήτων και δεξιοτήτων, που είναι σύμφυτες με τη φύση του μαθήματος. Οι συναισθηματικοί στόχοι συνδέονται με την αποδοχή / υιοθέτηση αξιών-αρχών, η υλοποίηση των οποίων οδηγεί σε έκφραση εσωτερικής ικανοποίησης από μέρους των μαθητών/τριών.

2.3.1 Στόχοι και Δείκτες Επιτυχίας στο Δημοτικό

Α΄ και Β΄ ΤΑΞΕΙΣ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Στόχοι:

Οι μαθητές/τριες:

- Να κατανοούν τις χωρικές έννοιες της απόστασης, της κατεύθυνσης, της γειτνίασης, του απλού χάρτη και της συμπερίληψης (εγκλεισμού).
- Να αντιλαμβάνονται ως σημείο αναφοράς με διευρυνόμενο ορίζοντα το χώρο στον οποίο κινούνται, από την τάξη στην κοινότητα και στην Κύπρο και να συμπληρώνουν τις παραστάσεις τους με εικόνες από διαφορετικά περιβάλλοντα στη γη.

- Να τοποθετούν σύμβολα στο χάρτη για την αναπαράσταση αντικειμένων του πραγματικού κόσμου.

Δείκτες επιτυχίας:

Οι μαθητές/τριες στο τέλος της Α΄ και Β΄ τάξης:

- Να μπορούν να εκφράζουν τη γεωγραφική θέση χρησιμοποιώντας τοπολογικές σχέσεις όπως «πάνω από», «κάτω από», «δεξιά» κ.λπ..
- Να μπορούν να βρίσκουν συγκεκριμένα αντικείμενα στο χάρτη.
- Να εξηγούν με απλά παραδείγματα τις έννοιες χρόνος, μετακίνηση, διαδρομή, σχολείο, χωριό, πόλη, κοινότητα, τόπος.

Γ΄ ΤΑΞΗ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Στόχοι:

Οι μαθητές/τριες:

- Να μπορούν να προσανατολίζονται στο χώρο.
- Να είναι σε θέση να κάνουν παρατηρήσεις και να συλλέγουν δεδομένα.
- Να φτιάχνουν απλούς χάρτες και απλά σχέδια της τάξης, του σχολείου, της γειτονιάς, της κοινότητας.
- Να αντιλαμβάνονται τις αλλαγές στο χώρο και το χρόνο δίνοντας παραδείγματα.
- Να συμμετέχουν σε έρευνες πεδίου και να χρησιμοποιούν απλά όργανα και ερωτηματολόγιο.
- Να αξιοποιούν φωτογραφίες, συνεντεύξεις, ώστε να παρουσιάζουν και να επεξηγούν αντικειμενικά ένα φαινόμενο.
- Να γνωρίσουν διάφορες περιοχές της πατρίδας τους.

Δείκτες επιτυχίας:

Οι μαθητές/τριες στο τέλος της Γ΄ τάξης:

- Να είναι σε θέση να προσανατολίζονται με τη βοήθεια οργάνων, απλού χάρτη/σχεδίου.
- Να προσδιορίζουν τη θέση αντικειμένων.
- Να φτιάχνουν απλούς χάρτες με σύμβολα και κλίμακα.
- Να ξεχωρίζουν το φυσικό από το τεχνητό δομημένο περιβάλλον του τόπου τους ή της περιοχής τους.
- Να περιγράφουν αλλαγές στο χρόνο - στη φύση - στο χώρο - στον άνθρωπο, καθώς και ασχολίες και τόπους στη χώρα τους.
- Να ταξινομούν διάφορα μνημεία σε θρησκευτικά-αρχαιολογικά-παραδοσιακά

Δ΄ ΤΑΞΗ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Στόχοι:

Οι μαθητές/τριες:

- Να είναι σε θέση να ξεχωρίζουν τα διάφορα είδη χαρτών και να μπορούν να πάρουν πληροφορίες από ένα χάρτη σε άλλο.
- Να γνωρίζουν τη γεωγραφική θέση της Κύπρου και να την αξιολογούν σε σχέση με τις γειτονικές της χώρες και την Ευρώπη.
- Να επεξηγούν την προσφορά των παραγωγικών τομέων.
- Να αναλαμβάνουν περιβαλλοντικές πρωτοβουλίες για την προστασία οικοτόπων της περιοχής τους από την επέμβαση του ανθρώπου.
- Να περιγράφουν διάφορα οικοσυστήματα και να δικαιολογούν τη σημασία τους.

- Να εξηγούν με βιωματικό τρόπο έννοιες όπως εθνικότητα, διαπολιτισμικότητα, πολυπολιτισμικότητα, εθνική ή θρησκευτική κοινότητα.
- Να αντιλαμβάνονται τη σημασία των σχέσεων της Κύπρου με άλλες χώρες.

Δείκτες επιτυχίας:

Οι μαθητές/τριες στο τέλος της Δ΄ τάξης:

- Να κατασκευάζουν χάρτη με τίτλο, υπόμνημα και κλίμακα και να μπορούν να τον χρησιμοποιούν.
- Να είναι σε θέση να κάνουν μετρήσεις με την βοήθεια της κλίμακας του χάρτη και να χρησιμοποιούν γράφημα.
- Να περιγράφουν κυπριακά τοπία, το κλίμα.
- Να παρουσιάζουν μια σημαντική οικονομική δραστηριότητα.
- Να εξηγούν τη σημασία ενός οικοσυστήματος στην επαρχία που ζουν.
- Να υποδύονται ρόλους γύρω από έννοιες όπως εθνικότητα, διαπολιτισμικότητα, πολυπολιτισμικότητα κ.λπ..
- Να αναγνωρίζουν χωρικά μοτίβα. Οι μαθητές να μπορούν να κάνουν υποθέσεις για την εξήγηση της κατανομής και να καλλιεργούν την κριτική παρατήρηση.

Ε΄ ΤΑΞΗ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Στόχοι:

Οι μαθητές/τριες:

- Να χρησιμοποιούν τα δύο είδη της κλίμακας του χάρτη, το θεματικό χάρτη και τα σχετικά γραφήματα
- Να τοποθετούν τη γη στο διάστημα, να κατανοούν το ηλιακό σύστημα.
- Να έχουν μια γενική εικόνα της επιφάνειας του πλανήτη, να γνωρίζουν τις κινήσεις της Γης και τα αποτελέσματά τους.
- Να ονομάζουν και αναγνωρίζουν τις ηπείρους.
- Να μελετήσουν τη σημασία της Μεσογείου και την επίδρασή της στην ανάπτυξη των Μεσογειακών χωρών.
- Να προσδιορίζουν τη θέση της Ευρώπης και της Ελλάδας στο χάρτη.
- Να μελετήσουν και να κατανοήσουν το φυσικό και δομημένο περιβάλλον της Ευρώπης και της Ελλάδας.
- Να αποκτήσουν μια σφαιρική εικόνα για χώρες με ιδιαίτερη σχέση με την Κύπρο.
- Να μελετήσουν απόψεις της ελληνικής οικονομίας.
- Να ενδιαφύσονται σε βασικά θέματα της κυπριακής οικονομίας όπως συγκοινωνίες, ενέργεια, τουρισμός.

Δείκτες επιτυχίας:

Οι μαθητές/τριες στο τέλος της Ε΄ τάξης:

- Να χρησιμοποιούν το χάρτη με σχετική ευκολία.
- Να περιγράφουν τη γη ως ένα ουράνιο σώμα με κινήσεις που επηρεάζουν τη ζωή των ανθρώπων.
- Να ορίζουν τα βασικά στοιχεία της φυσικής γεωγραφίας και ανθρωπογεωγραφίας της Ευρώπης.
- Να χαρακτηρίζουν τα κοινά στοιχεία των μεσογειακών χωρών.
- Να περιγράφουν με συντομία βασικά φυσικά χαρακτηριστικά της Ελλάδας, την κατανομή του πληθυσμού της, τη διοικητική της διαίρεση.
- Να ανακαλούν το παράδειγμα της Αθήνας ως της ελληνικής μεγαλούπολης.
- Να παρουσιάζουν βασικές πτυχές της ελληνικής οικονομίας.

- Να αναλύουν τη σημασία των συγκοινωνιών, της ενέργειας και του τουρισμού τριών ζωτικών κλάδων της κυπριακής οικονομίας.
- Να είναι σε θέση να συγκρίνουν σε τι μοιάζουν ή διαφέρουν διάφορα μέρη.
- Να είναι σε θέση να εντοπίζουν συνδέσεις μεταξύ τοποθεσιών.

Στ΄ ΤΑΞΗ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Στόχοι:

Οι μαθητές/τριες:

- Να χρησιμοποιούν το χάρτη για να ερμηνεύουν κατανομές και να βρίσκουν διαδρομές.
- Να κατανοούν τη δομή της Γης και να είναι σε θέση να εξηγούν τη δημιουργία σεισμών και ηφαιστείων.
- Να αποκτήσουν μια σφαιρική εικόνα για τις ηπείρους και να μπορούν να συγκρίνουν στοιχεία των ηπείρων βρίσκοντας γεωγραφικές αναλογίες.
- Να μελετήσουν την ανθρωπογεωγραφία των ηπείρων και αφού συγκρίνουν ανθρώπους και φυλές να εντοπίσουν στοιχεία που τους ενώνουν, κοινές ανάγκες και κοινά προβλήματα.
- Να εκτιμήσουν τις διαφορές που επιφέρουν στους ανθρώπους οι διαφορετικές πολιτισμικές καταβολές.
- Να προβληματίζονται πάνω σε θέματα περιβαλλοντικών επιπτώσεων από σημαντικές δραστηριότητες των ανθρώπων στις διάφορες ηπείρους.
- Να αξιολογούν τη διαφορετική διαχείριση του χώρου που γίνεται από διαφορετικές κοινωνίες ανθρώπων.

Δείκτες επιτυχίας:

Οι μαθητές/τριες στο τέλος της Στ΄ τάξης:

- Να είναι σε θέση να αξιολογούν και να χαρτογραφούν επιδράσεις και κατανομές σε θεματικούς χάρτες και να αιτιολογούν διάφορα φαινόμενα με τη βοήθεια του χάρτη.
- Να συνδέουν τους πλουτοπαραγωγικούς πόρους αλλά και την τεχνογνωσία με την ευμάρεια χωρών και λαών.
- Να συγκρίνουν χωρικά μοτίβα και να βρίσκουν τις ομοιότητες τους ή και τις εξαιρέσεις τους.
- Να εντοπίζουν γεωγραφικές αναλογίες και να συγκρίνουν περιοχές με ανάλογο κλίμα και έδαφος.
- Να παρουσιάζουν τα βασικά φυσικά και ανθρωπογεωγραφικά χαρακτηριστικά της κάθε ηπείρου.
- Να επεξηγούν με παραδείγματα μεγάλες διευθετήσεις του χώρου και τις περιβαλλοντικές συνέπειες αυτών.
- Να παραθέτουν τα υπέρ και τα κατά της αειφόρου ανάπτυξης.

2.3.2 Στόχοι και Δείκτες Επιτυχίας στο Γυμνάσιο

Α΄ ΤΑΞΗ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

Σκοπός του μαθήματος – διδακτικός στόχος:

Οι μαθητές/τριες να αναπτύξουν στοιχεία κριτικής σκέψης και εννοιολογικής κατανόησης. Με τον τρόπο αυτό θα μπορέσουν να κατανοήσουν ποικιλία ορισμών κάποιων φυσικών φαινομένων, γεωγραφικές τεχνικές, θεωρίες και γεωγραφικές ορολογίες, που στόχο έχουν να δώσουν στον μαθητή να κατανοήσει και να καταλάβει τι είναι η γεωγραφία. Επίσης, να προσφέρει στους μαθητές/τριες μια γενική επισκόπηση και γνώση της Φυσικής και Ανθρώπινης Γεωγραφίας, που βασικά είναι η γνώση της τοποθεσίας και δημιουργίας όλων των φυσικών και ανθρώπινων φαινομένων και χαρακτηριστικών που επικρατούν πάνω αλλά και δίπλα από τον πλανήτη Γη. Μέσα από διάφορα πραγματικά παραδείγματα οι μαθητές/τριες θα έχουν την ευκαιρία να δουν πως οι πιο πάνω δυο κατηγορίες της

Γεωγραφίας συνδέονται, αλληλεπιδρούν και αλληλοσχετίζονται. Επίσης θα αποκτήσουν μια συνολική γνώση για τις ηπείρους τόσο σε φυσική όσο και σε ανθρωπογεωγραφική δομή. Τέλος, μέσα από μια επιλογή θεμάτων από τις ηπείρους να δοθεί μια ανθρωπογεωγραφική και περιβαλλοντική γνώση που θα συμπληρώσει την εικόνα του κόσμου που ζούμε σήμερα, αλλά και στις σχέσεις της Κύπρου με άλλες χώρες.

Ειδικότεροι στόχοι – δείκτες επιτυχίας.

Οι μαθητές/τριες με τη λήξη της Α΄ τάξης να είναι ικανοί:

- Να τοποθετούν τη Γη στο ηλιακό μας σύστημα, να εξηγούν τη σημασία των κινήσεων της Γης και να προσδιορίζουν τη γεωγραφική θέση ενός σημείου ή τόπου στην επιφάνεια του πλανήτη.
- Να χειρίζονται τους χάρτες ως πηγή πληροφοριών και ως εργαλείο καλλιέργειας βασικών δεξιοτήτων του χώρου (προσανατολισμός, μέτρηση απόστασης, συντεταγμένες).
- Να κατανέμουν τα μεγάλα οικοσυστήματα της γης και να ερμηνεύουν τον αντίκτυπο της δράσης του ανθρώπου στο περιβάλλον του.
- Να εμπλουτίζουν τις γεωγραφικές τους γνώσεις μέσα από διάφορα κείμενα, άρθρα, δοκίμια, ηλεκτρονικούς υπολογιστές, άτλαντες, φιλμάκια και βιβλία.
- Να εφαρμόζουν στην καθημερινή τους ζωή γεωγραφική ορολογία.
- Να περιγράφουν βασικά γνωρίσματα των ηπείρων.
- Να αποκτήσουν κριτική θέση απέναντι σε θέματα που επηρεάζουν τη καθημερινή ζωή στις διάφορες περιοχές του κόσμου.
- Να γνωρίσουν μέσα από θεματική προσέγγιση πτυχές της οικονομίας διαφόρων χωρών του κόσμου.
- Να αναλύουν τις σχέσεις της Κύπρου με επιλεγμένες χώρες του κόσμου
- Να ανακαλούν τους ανθρώπινους και φυσικούς λόγους που ώθησαν τους Κύπριους να μεταναστεύσουν σε άλλες χώρες.
- Να γνωρίσουν διάφορες κυπριακές παροικίες σε άλλα μέρη του κόσμου.

Β΄ ΤΑΞΗ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

Σκοποί και γενικοί στόχοι του μαθήματος:

Με έμφαση στην ανθρώπινη, φυσική και περιβαλλοντική γεωγραφία οι μαθητές/τριες, μέσα από την εννοιολογική κατανόηση και την ανάπτυξη δεξιοτήτων συνεργασίας και επικοινωνίας, θα γνωρίσουν πώς να αξιοποιούν χάρτες, θα αποκτήσουν μια γενική εικόνα για τη φυσική και ανθρώπινη γεωγραφία της Ευρώπης, αλλά και για την οικονομία της όπως και για θέματα περιβάλλοντος και αειφόρου διαχείρισης. Με τη βοήθεια διαφόρων μοντέλων και θεωριών, μέσα από ένα πλούσιο γεωγραφικό θεματολόγιο, οι μαθητές/τριες, να μπορέσουν να κατανοήσουν πώς η ανθρώπινη γεωγραφία αλληλοσυνδέεται και αλληλεπιδρά με τη φυσική γεωγραφία.

Ειδικότεροι στόχοι – δείκτες επιτυχίας.

Οι μαθητές/τριες με τη λήξη της Β΄ τάξης να είναι ικανοί:

- Να αξιοποιούν το χάρτη και να εφαρμόζουν τις ΤΠΕ με τη βοήθεια της χαρτογραφίας.
- Να αναφέρουν παραδείγματα ηφαιστείων και συνεπειών τους, καθώς και να περιγράφουν το κλίμα την εποχή των παγετώνων.
- Να γνωρίζουν και να κατανοούν το φυσικό πλαίσιο της Ευρώπης και τον τρόπο που επιδρά και στηρίζει τους κατοίκους, τα έργα τους και τις σχέσεις που αναπτύσσουν με το χώρο στον οποίο κινούνται και δημιουργούν.
- Να εκθέτουν με παραδείγματα στοιχεία της ευρωπαϊκής ταυτότητας και κληρονομιάς.
- Να αναφέρουν και να ερμηνεύουν τα οικονομικά επιτεύγματα των Ευρωπαίων.

- Να αναλύουν τον αντίκτυπο στο περιβάλλον των ενεργειών των ανθρώπων και να προτείνουν λύσεις.
- Να περιγράφουν και να εξηγούν, μέσα από ένα πλούσιο θεματολόγιο, απόψεις της φυσικής, ανθρώπινης και περιβαλλοντικής γεωγραφίας της ευρωπαϊκής ηπείρου.
- Να ερμηνεύουν με τη βοήθεια γραφημάτων τις οικονομικές δραστηριότητες που χαρακτηρίζουν σήμερα ευρωπαϊκές χώρες.
- Να αναγνωρίζουν τα περιβαλλοντικά προβλήματα που υπάρχουν σήμερα στην ευρωπαϊκή ήπειρο και να προτείνουν τρόπους αντιμετώπισης τους.
- Να εκφράζουν το ενδιαφέρον τους για τον κόσμο που μας περιβάλλει σήμερα.
- Να εξηγούν το ρόλο, τα όργανα και την οικονομική πολιτική της Ε.Ε.

Γ' ΤΑΞΗ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

Σκοποί και γενικοί στόχοι του μαθήματος:

Οι μαθητές/τριες να αποκτήσουν, μέσα από ένα θεματολόγιο που θα στηρίζεται σε ένα φυσικό, ανθρώπινο, οικονομικό και περιβαλλοντικό υπόβαθρο, μια καλή εικόνα για τη χώρα τους και τη διαχείριση του χώρου που γίνεται από τους κατοίκους της, αλλά και να αγαπήσουν και να προστατέψουν το περιβάλλον τους. Ακόμα, να γνωρίζουν και να στέκονται κριτικά απέναντι στις σχέσεις της Κύπρου με την Ευρωπαϊκή Ένωση, αλλά και να μετέχουν ενεργά στο γίνεσθαι μέσα σε αυτή τη μεγάλη οικογένεια στην οποία ανήκουν τώρα.

Ειδικότεροι στόχοι – δείκτες επιτυχίας.

Οι μαθητές/τριες με τη λήξη της Γ' τάξης να είναι ικανοί:

- Να καθορίζουν τη γεωγραφική θέση της Κύπρου και να εξηγούν τα πλεονεκτήματά της.
- Να περιγράφουν με απλά λόγια τη δημιουργία της Κύπρου
- Να αναφέρουν με παραδείγματα τα φυσικά χαρακτηριστικά της Κύπρου.
- Να παραθέτουν τουλάχιστον τέσσερις παράγοντες που επηρεάζουν το κλίμα της Κύπρου.
- Να είναι σε θέση να ερμηνεύουν γραφήματα όπως το κλιματόγραμμα και απλούς χάρτες καιρού.
- Να αναλύουν βασικά στοιχεία της γεωγραφίας των κατεχομένων εδαφών του νησιού.
- Να γνωρίζουν και να ερμηνεύουν τα πληθυσμιακά δεδομένα της Κύπρου, την αστική σε αντιστάση με την αγροτική ανάπτυξη και την πολιτιστική ταυτότητα της χώρας σε σχέση με την εθνοτική βάση του πληθυσμού.
- Να ερμηνεύουν με τη βοήθεια γραφημάτων τις οικονομικές δραστηριότητες που χαρακτηρίζουν σήμερα την κυπριακή οικονομία.
- Να αναγνωρίζουν ποιος είναι ο δείκτης ανάπτυξης της Κύπρου σε σύγκριση με άλλες ευρωπαϊκές χώρες.
- Να αναγνωρίζουν τα βασικά περιβαλλοντικά προβλήματα που υπάρχουν σήμερα στη Κύπρο και να προτείνουν τρόπους αντιμετώπισης τους, έτσι ώστε οι μελλοντικές γενιές να μπορέσουν να ζήσουν και να απολαύσουν τους καρπούς των κόπων τους σε αυτό τον τόπο.
- Να αναλύουν τη μεγάλη σημασία των εμπορικών σχέσεων της Κύπρου με άλλες χώρες της Ε.Ε. για την οικονομία με τη βοήθεια γραφημάτων.
- Να διαπιστώνουν τα θετικά και τα αρνητικά από την ένταξη της Κύπρου στην Ε.Ε. και να εισηγούνται μια πιο επωφελή αμφίδρομη σχέση μεταξύ Κύπρου και Ε.Ε.

3. Διδακτική μεθοδολογία

Η πραγμάτωση των σκοπών του μαθήματος της Γεωγραφίας γενικά και των στόχων των επιμέρους ενοτήτων ειδικότερα, συντελείται μέσα από ένα σύνολο οργανωμένων ενεργειών και δραστηριοτήτων στο σχολικό χώρο, τη διαδικασία δηλαδή της διδασκαλίας ή διδακτικής πράξης. Ο εκπαιδευτικός καλείται επομένως, με βάση συγκεκριμένα κριτήρια, να επιλέξει, οργανώσει και στηρίξει ένα πλαίσιο δραστηριοτήτων μέσα από τις οποίες θα υλοποιηθούν οι διδακτικοί -μαθησιακοί στόχοι του μαθήματος.

Πρόκειται ουσιαστικά για πρακτική εφαρμογή των πορισμάτων συναφών επιστημονικών κλάδων που συνεργάζονται όπως, οι Επιστήμες της Αγωγής, η Γεωγραφία και η Διδακτική της Γεωγραφίας. Τα βασικότερα από τα κριτήρια αυτά είναι: η φύση του διδακτικού αντικειμένου, οι διδακτικοί στόχοι, τα ψυχολογικά χαρακτηριστικά των μαθητών, οι διαδικασίες αλληλεπίδρασης των παραπάνω παραγόντων, οι γενικές συνθήκες διδασκαλίας, οι μορφές και τα μέσα στήριξης της διδασκαλίας. Η επιλογή του περιεχομένου και κυρίως η δομή και η διάρθρωση του διδακτικού υλικού αντανάκλα σε γενικές γραμμές συγκεκριμένη ιδεολογία, όσον αφορά στη μεθοδολογική προσέγγιση της διδασκαλίας και τη διαδικασία μάθησης. Σήμερα θεωρείται ότι μια εποικοδομητική διδασκαλία του μαθήματος της Γεωγραφίας στηρίζεται:

- σε μαθητοκεντρικά παιδαγωγικά πρότυπα,
- στην εφαρμογή των αρχών της συνεργατικής μάθησης,
- στη χρησιμοποίηση στο έπακρο της ενεργητικής διαδικασίας μάθησης (μέσω πρακτικών που προάγουν και αξιοποιούν την αυτενέργεια, την ανακάλυψη και την απάντηση γεωγραφικών ερωτήσεων μέσα από τη διερεύνηση),
- στην αξιοποίηση των βιωμάτων και των εμπειριών των μαθητών,
- στην αξιοποίηση των φυσιολογικών διεργασιών του ανθρώπινου εγκεφάλου για την πρόσληψη, οργάνωση, ανάλυση και ερμηνεία του γεωγραφικού χώρου,
- στη χρήση όσο το δυνατόν περισσότερων διδακτικών μέσων προς υποστήριξη του γεωγραφικού σκέπτεσθαι και την αξιοποίηση του στοιχείου της εποπτείας,
- την αξιοποίηση του στοιχείου της παρατήρησης και της άντλησης στοιχείων από το άμεσο γεωγραφικό περιβάλλον,
- την προσπάθεια διασύνδεσης της αποκτηθείσας γνώσης με γεγονότα και φαινόμενα της καθημερινής ζωής και πρακτικής,
- τη δυνατότητα μεταφοράς εφαρμογής της αποκτηθείσας γνώσης και πρακτικής σε άλλους γνωστικούς χώρους και τη χρήση της διαθεματικής προσέγγισης για την άντληση πληροφοριών (και) από άλλους γνωστικούς χώρους.

Επομένως, τα βασικά ερωτήματα που απασχολούν τη γεωγραφική επιστήμη, και κατά συνειρμικό τρόπο και τη γεωγραφική εκπαίδευση, αναφέρονται και σχετίζονται α) με το ΤΙ και το ΠΟΥ, ήτοι με τη φύση και το ποιόν των γεωγραφικών-γεωλογικών εμφανίσεων, των παραγόντων, των φαινομένων και των διεργασιών στο χώρο, καθώς και με την κατανομή τους στην επιφάνεια της Γης, β) με το ΠΩΣ και ΓΙΑΤΙ, τα αίτια εμφάνισης των φαινομένων, την απόδοση-διασύνδεση δηλ. του αιτιατού με συγκεκριμένα ομάδα-κατηγορία παραγοντικών μεταβλητών, γ) με το αποτέλεσμα της αλληλεπίδρασης φυσικών και ανθρωπογενών παραγόντων και τις γενικότερες επιπτώσεις στο χώρο και τα στοιχεία του και δ) τη δημιουργική διαδικασία της κατάθεσης υποθέσεων και εξέτασης μελλοντικών σεναρίων διαχεί-

ρισης του χώρου, που να αναδεικνύουν τη δυναμικότητα των χωρικών αλλαγών και τη δυνατότητα επέμβασης υπό τη μορφή θετικών αλλαγών.

Έτσι, κάθε μάθημα Γεωγραφίας θα πρέπει να αναπτύσσεται κατά τέτοιο τρόπο, ώστε να λαμβάνει υπόψη του:

- A)** Τη θέση όπου λαμβάνουν χώρα, αναπτύσσονται, εξελίσσονται τα γεωγραφικά φαινόμενα καθώς και οι ανθρωπογενείς δραστηριότητες.
- B)** Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των τόπων και α) πώς αυτά έχουν προκύψει, αλλά και β) το πώς αυτά συνδέονται με άλλους κοντινούς ή μακρινούς τόπους, επιδρούν και διαμορφώνουν τους τόπους μέσα από σχέσεις – αλληλεπιδράσεις φυσικών στοιχείων και ανθρώπινων ομάδων.
- Γ)** Τις σχέσεις - αλληλεπιδράσεις μεταξύ ανθρώπου - γεωγραφικού χώρου και περιβάλλοντος, εν γένει.
- Δ)** Τους τρόπους απλοποίησης και οργάνωσης των χωρικών πληροφοριών, έτσι ώστε η νοητική πρόσληψη, η ανάλυση και η κατανόησή τους από τους μαθητές να συνάδει με τις σύγχρονες απόψεις των Επιστημών της Αγωγής για τις διαδικασίες αντίληψης και μάθησης.

Επίσης, συμπληρωματικά και σε όλες τις περιπτώσεις η διδακτική μεθοδολογία που θα επιλεγεί πρέπει να χαρακτηρίζεται από δυνατότητα εφαρμογής σε όλες τις φάσεις της διδασκαλίας και να εμφανίζει ευελιξία όσον αφορά τη χρήση εναλλακτικών λύσεων.

4. Αξιολόγηση

Με την αξιολόγηση επιδιώκεται η διαπίστωση του βαθμού επίτευξης αφενός των στόχων της ενότητας της ημέρας, αλλά επίσης, εάν και εφόσον οι μαθητές κατέχουν επαρκώς, σε έκταση και βάθος, τη γεωγραφική γνώση και είναι σε θέση να εφαρμόζουν κριτικά και επιλεκτικά τη γνώση και τις αντίστοιχες πρακτικές και τεχνικές. Η διαπίστωση των τελευταίων προϋποθέτει εφαρμογή της διερευνητικής και διαμορφωτικής αξιολόγησης κατά τη διδακτική διαδικασία, χρήση πολλών και ποικίλων τρόπων όπως επίσης κατάλληλες πρακτικές μέσα από τις οποίες θα διαπιστωθεί η υλοποίηση των στόχων και από τους τρεις τομείς (γνωστικό, ψυχοκινητικό, συναισθηματικό), έτσι ώστε να έχουμε πλήρη εικόνα της εξέλιξης των μαθητών. Η χρήση της διαγνωστικής και, προοδευτικά στις πιο μεγάλες τάξεις, της τελικής αξιολόγησης σε τακτά χρονικά διαστήματα, με συγκεκριμένα κριτήρια, εξυπηρετεί την αξιόπιστη μέτρηση της επίτευξης των προκαθορισμένων στόχων σε κάθε επίπεδο.

Εξυπακούεται ότι η αξιολόγηση δεν αφορά μόνο στο μαθητικό πληθυσμό. Αξιολογείται επίσης η διδακτική μεθοδολογία, ώστε να επέρχονται οι κατάλληλες βελτιωτικές κινήσεις για την επίτευξη των βέλτιστων μαθησιακών αποτελεσμάτων.

**ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ/
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΓΙΑ
ΤΗΝ ΑΕΙΦΟΡΟ
ΑΝΑΠΤΥΞΗ**

1. Εισαγωγή

Η εισαγωγή της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης (ΠΕ) / Εκπαίδευσης για την Αειφόρο Ανάπτυξη (ΕΑΑ) στα Προγράμματα Σπουδών αποτελεί κεντρικό άξονα των διακηρύξεων και των επίσημων κειμένων τόσο των διασκέψεων όσο και των διεθνών οργανισμών μέσα από τους οποίους αναδείχθηκαν και θεμελιώθηκαν οι εκπαιδεύσεις αυτές.

Η ΠΕ/ΕΑΑ θέτει την αειφορία στο επίκεντρο της εκπαίδευσης, καθιστώντας την έναν από τους βασικούς εκπαιδευτικούς στόχους, και αναδεικνύοντάς την ως έννοια-κλειδί για τον επαναπροσανατολισμό της ίδιας της εκπαίδευσης και γενικότερα της μάθησης. Πιο συγκεκριμένα, η ΠΕ/ΕΑΑ επιδιώκει τη διαμόρφωση του αειφόρου σχολείου, το οποίο θα λειτουργήσει ως φορέας αλλαγών στην εκπαίδευση και την κοινωνία. Μέσα από τη διδασκαλία και τη μάθηση, τη δομή, την οργάνωση, την πολιτική και τις καθημερινές πρακτικές, το αειφόρο σχολείο θα καταστήσει τους μαθητές/τριες ικανούς να διαμορφώνουν συνθήκες αειφορίας και να υιοθετούν αειφόρους τρόπους ζωής. Παράλληλα, το ίδιο το σχολείο θα αποτελεί ένα μοντέλο-οργανισμό που προωθεί την αειφορία και την εφαρμόζει στη σχολική ζωή.

Στο πλαίσιο αυτό, το Πρόγραμμα Σπουδών της ΠΕ/ΕΑΑ εστιάζει και στα τρία βασικά επίπεδα λειτουργίας του σχολείου: α) το παιδαγωγικό (μαθησιακή και διδακτική διαδικασία), β) το κοινωνικό/οργανωσιακό (κουλτούρα, κοινωνικό κλίμα, εκπαιδευτική πολιτική) και γ) το τεχνικό/οικονομικό (υποδομές, εξοπλισμός, διαχειριστικές πρακτικές).

2. Δομή Προγράμματος Σπουδών

2.1 Βασικοί άξονες του Αναλυτικού Προγράμματος και Πρόγραμμα Σπουδών της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης

Το Πρόγραμμα Σπουδών της ΠΕ/ΕΑΑ είναι οργανωμένο και δομημένο σύμφωνα με τις βασικές αρχές του «Αναλυτικού Προγράμματος για τα Δημόσια Σχολεία της Κυπριακής Δημοκρατίας» και εδράζεται σε τρεις βασικούς άξονες που αφορούν:

α. Ένα συνεκτικό και επαρκές σώμα γνώσεων

Με τη διδασκαλία του μαθήματος επιδιώκεται οι μαθητές/τριες:

- Να έρθουν σε επαφή με πληθώρα πληροφοριών και δεδομένων που σχετίζονται με ζητήματα περιβάλλοντος και αειφόρου ανάπτυξης.
- Να προσεγγίζουν τα περιβαλλοντικά προβλήματα όχι μόνο ως φυσικά φαινόμενα, υποκείμενα σε αντικειμενικές επιστημονικές διαγνώσεις και λύσεις αλλά και ως κοινωνικά, πολιτικά και πολιτισμικά ζητήματα που απασχολούν τις σύγχρονες κοινωνίες.
- Να συνειδητοποιήσουν τους κοινωνικούς, οικονομικούς, πολιτικούς, πολιτιστικούς και ηθικούς παράγοντες που ενυπάρχουν και διαπλέκονται στα διάφορα περιβαλλοντικά ζητήματα και στα μοντέλα ανάπτυξης και να αναζητούν μέσα από τη γνώση του παρελθόντος και του παρόντος δημοκρατικές επιλογές και λύσεις.
- Να αντιλαμβάνονται τα ζητήματα του περιβάλλοντος και της αειφορίας ως πεδία σύγκρουσης απόψεων και συμφερόντων σε τοπικό και διεθνές επίπεδο.
- Να κατανοήσουν ότι η έννοια της αειφορίας δεν είναι δεδομένη αλλά κτίζεται συλλογικά με βάση χωροχρονικές και πολιτισμικές συνθήκες και ιδιαιτερότητες.
- Να αντιλαμβάνονται τη γνώση σχετικά με τα ζητήματα του περιβάλλοντος και της αειφορίας ως ένα ευρύτερο εννοιολογικό οικοδόμημα που εμπεριέχει πέρα από την επιστημονική γνώση, αξίες, στάσεις και συμπεριφορές, σκέψεις και συναισθήματα.
- Να ανακαλύπτουν τη γνώση μέσω της αλληλεπίδρασης με τις πηγές πληροφόρησης, τους εκπαιδευτικούς καθώς και μέσω της δημιουργίας κοινοτήτων μάθησης.
- Να προσεγγίζουν τη γνώση κριτικά και να λειτουργούν ως παραγωγοί νέας γνώσης.

β. Καλλιέργεια αξιών, υιοθέτηση στάσεων και επίδειξη συμπεριφορών που απαρτίζουν τη σύγχρονη δημοκρατική πολιτότητα

Με τη διδασκαλία του μαθήματος επιδιώκεται οι μαθητές/τριες:

- Να καλλιεργήσουν τις αξίες της αειφορίας: κοινωνική και οικολογική αλληλεγγύη και δικαιοσύνη, αυτονομία, δημοκρατία, έμφυλη ισότητα, υπευθυνότητα, ανεκτικότητα κλπ.
- Να αναπτύξουν θετικές στάσεις όσον αφορά την ενασχόλησή τους με ζητήματα περιβάλλοντος και αειφορίας.
- Να αναπτύξουν τη θέληση και τη δέσμευση για ατομική και συλλογική δημοκρατική κοινωνική δράση σε θέματα περιβάλλοντος και αειφορίας.
- Να δουν τον εαυτό τους και το μέλλον τους με διαφορετικό τρόπο αναπτύσσοντας την αίσθηση και την πεποίθηση ότι έχουν τη δύναμη να διαμορφώσουν τις συνθήκες της αειφορίας και γενικότερα της ζωής τους.

- Να καλλιεργήσουν την επιθυμία και τη θέληση να γίνουν παράγοντες αλλαγών στην κατεύθυνση της αειφορίας.

γ. Καλλιέργεια ιδιοτήτων, ικανοτήτων, δεξιοτήτων που απαιτούνται από την κοινωνία του 21ου αι. – ικανότητες κλειδιά.

Με τη διδασκαλία του μαθήματος επιδιώκεται οι μαθητές/τριες:

- Να αποκτήσουν δεξιότητες αναζήτησης, συλλογής, επεξεργασίας, ταξινόμησης, κριτικής ανάλυσης, σύνθεσης, αξιολόγησης, επικοινωνίας και εκμετάλλευσης πληροφοριών και δεδομένων που σχετίζονται με ζητήματα περιβάλλοντος και αειφόρου ανάπτυξης.
- Να αναπτύξουν ικανότητες επικοινωνίας, διαλόγου, συνεργασίας, ανάληψης πρωτοβουλιών και ευθύνης, συλλογικότητας και συμμετοχικότητας.
- Να αναπτύξουν ικανότητες ανάλυσης και διασαφήνισης αξιών.
- Να καλλιεργήσουν στοχαστικά κριτική σκέψη και δράση.
- Να καλλιεργήσουν την ικανότητα του «μαθαίνω να μαθαίνω».
- Να είναι σε θέση να διαμορφώνουν και να επεξεργάζονται συλλογικά οράματα για ένα αειφόρο σχολείο και μια αειφόρο κοινωνία και να αναπτύξουν τη θέληση και τις ικανότητες προκειμένου να τα δρομολογήσουν.
- Να αναπτύξουν την ικανότητα να σχεδιάζουν και να διαπραγματεύονται ατομικά και συλλογικά τους κοινωνικούς όρους της αειφορίας.
- Να αναπτύξουν την ιδιότητα του δημοκρατικού ενεργού πολίτη.
- Να αναπτύξουν την ικανότητα δράσης.
- Να αποκτήσουν δεξιότητες εφαρμογής και χρήσης των ΤΠΕ κατά την εξέταση των περιβαλλοντικών ζητημάτων και των θεμάτων της αειφόρου ανάπτυξης, ως βασικού εργαλείου διερεύνησης, αναζήτησης, συλλογής, ανάλυσης, πληροφοριών και δεδομένων που αφορούν τα περιβαλλοντικά ζητήματα και τα θέματα της αειφόρου ανάπτυξης, καθώς επίσης και να καταστούν ικανοί να τα αξιοποιούν ως εργαλεία επικοινωνίας σε τοπικό, περιφερειακό και διεθνές επίπεδο για την ενίσχυση του διαλόγου προς την κατεύθυνση του περιβάλλοντος και της αειφόρου ανάπτυξης.

Το Πρόγραμμα για την ΠΕ/ΕΑΑ δομείται στη βάση ενός ευέλικτου και ανοικτού πλαισίου ώστε:

- να μη διαφοροποιείται ανά εκπαιδευτική βαθμίδα αλλά να είναι ενιαίο και κοινό από την προδημοτική έως και το λύκειο, με τη λογική ότι η φιλοσοφία της ΠΕ/ΕΑΑ, οι προσανατολισμοί και οι επιδιώξεις της αποτελούν βασικό ζητούμενο για κάθε βαθμίδα εκπαίδευσης.
- το κάθε σχολείο να έχει την ευχέρεια και τη δυνατότητα να προσεγγίζει τα ζητήματα του περιβάλλοντος και της αειφορίας με γνώμονα τις δικές του ανάγκες και επιδιώξεις.

2.2 Θεματικές Ενότητες

2.2.1. Περιεχόμενο και Ύλη

Στο πλαίσιο της ΠΕ/ΕΑΑ οι μαθητές/τριες θα εξετάσουν και θα αναλύσουν ζητήματα τοπικού, περιφερειακού και παγκόσμιου ενδιαφέροντος, θα μελετήσουν διαφορετικές κοινωνίες και πολιτισμούς, θα εξετάσουν τη σχέση τους με το περιβάλλον ιστορικά και εξελικτικά και θα αναζητήσουν τα αίτια και

τις συνέπειες της περιβαλλοντικής υποβάθμισης στη δομή, οργάνωση και ανάπτυξη των σύγχρονων κοινωνιών. Επιπλέον, οι μαθητές/τριες θα κατανοήσουν ότι για την αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών ζητημάτων και την επίτευξη της αειφόρου ανάπτυξης απαιτείται παγκόσμια συνέργια, και συνολική προσπάθεια από όλους τους παράγοντες σε κοινωνικό, πολιτικό και εκπαιδευτικό επίπεδο η οποία ξεκινά από το σχολικό χώρο, μεταφέρεται στην κοινότητα και εκτείνεται ευρύτερα σε παγκόσμια κλίμακα.

Στην επιλογή των υπό εξέταση ζητημάτων λαμβάνεται υπόψη η προϋπάρχουσα εμπειρία των μαθητών/τριών, τα ερεθίσματα και τα ενδιαφέροντά τους με αφετηρία το άμεσο τοπικό τους περιβάλλον. Συνεπώς το κάθε σχολείο και ο κάθε εκπαιδευτικός επιλέγει τα θέματα-ζητήματα και οργανώνει τη μαθησιακή πορεία με γνώμονα: α) την ηλικία, τις γνώσεις, τα ενδιαφέροντα, τις εμπειρίες και τις ανάγκες των μαθητών/τριών του, β) τις ειδικές κοινωνικές και πολιτικές συνθήκες, γ) τα ιδιαίτερα περιβάλλοντα της περιοχής, δ) το τοπικό πλαίσιο, στ) τα ζητήματα περιβάλλοντος και αειφορίας που απασχολούν κατά καιρούς την τοπική κοινωνία και γενικότερα την επικαιρότητα.

Με αυτή τη λογική, κάθε ζήτημα περιβαλλοντικό και γενικότερα ζήτημα αειφόρου ανάπτυξης εντάσσεται στο περιεχόμενο της ΠΕ/ΕΑΑ. Σημασία δεν έχει πόσα ζητήματα προσεγγίζονται σε κάθε σχολείο. Εκείνο που προέχει κατά την εξέταση των ζητημάτων είναι η διαμόρφωση πολιτικής σκέψης στο πλαίσιο μιας εκπαίδευσης κοινωνικά κριτικής, δημοκρατικής και απελευθερωτικής, ενδυναμωτικής, προσανατολισμένης στις αξίες και στη βάση της σύζευξης των φυσικών επιστημών με τις κοινωνικές και ανθρωπιστικές επιστήμες αλλά και την τέχνη.

Το Πρόγραμμα Σπουδών για την ΠΕ/ΕΑΑ λειτουργεί ως εργαλείο καθοδήγησης για κάθε σχολείο ενώ παράλληλα επιδιώκεται η μεταφορά της εξέτασης των περιβαλλοντικών ζητημάτων από το βιβλίο στον ίδιο το χώρο του σχολείου και της κοινότητας. Μέσα από το πρόγραμμα το σχολείο ως ξεχωριστή αυτόνομη μονάδα μπορεί να αποφασίσει για το τι είδους θέμα θα εξετάσει, τι επιδιώκει μέσα από αυτό, ποια διαδικασία και ποιες πρακτικές θα ακολουθήσει.

Πρόκειται για ένα ανοικτού τύπου πρόγραμμα το οποίο έχει ως θεμελιώδη αρχή την αξιοποίηση των τοπικών περιβαλλόντων κατά τη διερεύνηση των περιβαλλοντικών ζητημάτων. Μέσα από την τοπική δράση, θα συνειδητοποιηθεί ο ρόλος και η ευθύνη όλων στην προάσπιση του περιβάλλοντος και της ποιότητας ζωής και θα γίνει κατανοητή η αλληλοσύνδεση των περιβαλλοντικών ζητημάτων και η παγκοσμιότητά τους.

Η αξιοποίηση των τοπικών κοινοτήτων, καθώς επίσης και όλων των χώρων που μπορούν να αποτελέσουν σημαντικά εκπαιδευτικά και μαθησιακά εργαλεία για την ενίσχυση της βιωματικής και εμπειρικής μάθησης όπως τα περιβαλλοντικά πεδία, οι χώροι της κοινότητας, τα Κέντρα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, τα τοπικά εργαστήρια, τα μουσεία, κ.ά. αποτελούν σημαντικό στοιχείο για την επίτευξη της περιβαλλοντικής-πολιτικής αγωγής των μαθητών/τριών, και συνιστούν θεμελιώδη άξονα της φιλοσοφίας του προγράμματος.

Με βάση τα παραπάνω το συγκεκριμένο πρόγραμμα σπουδών συνεπάγεται και προϋποθέτει για την εξέταση των περιβαλλοντικών ζητημάτων τη δημιουργία κλίματος συνεργασίας και συλλογικής μάθησης μεταξύ όλων των παραγόντων του σχολείου, αλλά και της τοπικής κοινότητας, των τοπικών πληθυσμών και όλων εκείνων των φορέων, κυβερνητικών και μη-κυβερνητικών, που μπορούν, στο πλαίσιο συμμετοχικών μαθησιακών διαδικασιών και μέσα από τη διαγενεακή αλληλεπίδραση και επικοινωνία, να συμβάλουν στη συνειδητοποίηση του ρόλου του πολίτη στην επίτευξη της αειφόρου ανάπτυξης.

Συνοψίζοντας, επιλέγεται ένα θέμα – ζήτημα σχετικό με την αειφορία το οποίο διερευνάται ολιστικά, και διαθεματικά. Στη διερεύνηση του ζητήματος εμπλέκονται οι μαθητές/τριες και οι εκπαιδευτικοί

σε συνεργασία με την κοινότητα σε κριτικές και συνεργατικές διερευνήσεις ζητημάτων πραγματικών και τοπικών, με τρόπο ώστε να αναλυθούν κριτικά, να διασαφηνιστούν και να κατανοηθούν τα φαινόμενα, οι αξίες, οι απόψεις, οι θέσεις, οι στάσεις, οι ιδεολογίες και τα συμφέροντα, οι πολιτικές, πολιτισμικές και κοινωνικές σχέσεις, οι αντιπαραθέσεις και οι αντιφάσεις που διαπλέκονται συστηματικά και συνιστούν αυτό το ίδιο το ζήτημα. Αυτού του είδους η γνώση και η κατανόηση είναι απαραίτητη προκειμένου να αναδειχθούν οι εναλλακτικές λύσεις, να γίνουν αντικείμενο επεξεργασίας, να αποτιμηθούν κριτικά και να προσανατολίσουν επιλογές και δράσεις. Ερμηνευτικό πλαίσιο αυτής της διαδικασίας είναι οι αξίες της αειφορίας. Βασική παράμετρος αυτής της προσέγγισης είναι η μάθηση της επικοινωνίας και της διαπραγμάτευσης, ώστε όλοι οι συμμετέχοντες στη μαθησιακή διαδικασία να μπορούν να αλληλεπιδρούν και να συνεργάζονται για τη διερεύνηση των διαφόρων ζητημάτων και να ασκούνται σε δίκαιες, συμμετοχικές και συλλογικές λήψεις αποφάσεων για δράση.

Ενδεικτικά, τα πιο κάτω ζητήματα έχουν προσδιορισθεί σε εθνικό, περιφερειακό και παγκόσμιο επίπεδο ως ιδιαίτερα σημαντικά:

Ζητήματα σχετικά

- με τη βελτίωση του σχολείου στην κατεύθυνση του αειφόρου σχολείου,
- με τη βελτίωση των περιβαλλοντικών και κοινωνικών συνθηκών στην κοινότητα που ανήκει το σχολείο,
- με τη διατροφή (μοντέλο αγροτικής παραγωγής - χρήση της γης, διακίνηση τροφίμων, τρόπος παραγωγής τους),
- με την ενέργεια,
- με την έλλειψη νερού,
- με την αποδάσωση και την υποβάθμιση του δασικού πλούτου.

Ζητήματα σε σχέση

- με τη χρήση της γης,
- με την υποβάθμιση της βιοποικιλότητας,
- με τις κλιματικές αλλαγές, την ερημοποίηση και υποβάθμιση εδαφών,
- με τα απορρίμματα,
- με τις μεταφορές,
- με τη μη αειφόρο παραγωγή και την κατανάλωση,
- με τη χρήση και διαχείριση των φυσικών πόρων,
- με το μη αειφόρο τουρισμό,
- με την αστική ανάπτυξη (οργάνωση και σχεδιασμός πόλεων),
- με την πείνα, τη φτώχεια, τις μετακινήσεις, τους περιβαλλοντικούς πρόσφυγες, τον πόλεμο, τις διαμάχες, τις κοινωνικές ανισότητες, τις διακρίσεις όπως αυτές των φύλων, των εθνών, των θρησκειών, των πολιτισμικών στοιχείων κλπ., την παραβατικότητα, την υγεία, την κοινωνική δικαιοσύνη, τον πολιτισμό-διαπολιτισμικότητα,

- με τους κινδύνους που αντιμετωπίζει η πολιτιστική κληρονομιά από την περιβαλλοντική υποβάθμιση.

Σημειώνεται ότι η θεματολογία αυτή είναι ανοικτή σε αλλαγές και αναπροσαρμογές καθώς καινούργια ζητήματα περιβάλλοντος και αειφορίας αναμένεται να προκύπτουν και να προστίθενται στην περιβαλλοντική ατζέντα και άλλα να επιλύονται και να εξαφανίζονται. Νέες έννοιες, κοινωνικοί στόχοι, μοντέλα οικονομικής ανάπτυξης, περιβαλλοντικές πολιτικές διαμορφώνονται. Η ΠΕ/ΕΑΑ βρίσκεται σε διαλεκτική σχέση με τις εξελίξεις αυτές και μεταλλάσσεται ανάλογα τόσο με την περιβαλλοντική και κοινωνική πραγματικότητα όσο και με τα επιστημονικά και τεχνολογικά πεδία τα οποία εμπλεκόμενα διεπιστημονικά συνδράμουν κάθε φορά στην κατανόηση και την επίλυση των υπό μελέτη ζητημάτων.

2.2.2 Ορολογίες και Έννοιες

Περιβάλλον, οικονομική ανάπτυξη, αειφόρος ανάπτυξη, αειφορία, αειφόρο σχολείο, περιβαλλοντικό ζήτημα, διαχείριση, σύστημα (περιβαλλοντικό, κοινωνικό, πολιτικό, οικολογικό σύστημα = οικονομικό σύστημα κλπ) φυσικοί πόροι, ενέργεια, ενεργειακό ζήτημα, σύστημα παραγωγής και κατανάλωσης, διαπραγμάτευση, διαβούλευση, δέσμευση, συμμετοχή, κοινή ευθύνη, δημοκρατία, έμφυλη ισότητα, τεχνολογία, μεταβολή, αλληλεπίδραση, προστασία, σεβασμός, χώρος, χρόνος, πολιτισμός, υπευθυνότητα, αισθητική, ελευθερία, ανεξαρτησία, επικοινωνία, αλληλεπίδραση, μεταβολή, κριτική σκέψη, δράση, αυτονομία, συνεργασία, συλλογικότητα, αξίες, αξίες της αειφορίας, αλληλεγγύη (κοινωνική και οικολογική), δικαιοσύνη (κοινωνική και οικολογική), ενσυναίσθηση, ανεκτικότητα, αναστοχασμός, χειραφέτηση, επίλυση προβλημάτων, πολιτότητα, διεπιστημονικότητα, ολιστική, συστημική προσέγγιση, πολιτική.

2.3 Στόχοι και Δείκτες Επιτυχίας

Οι στόχοι του Προγράμματος Σπουδών για την ΠΕ/ΕΑΑ, πέρα από τους μαθητές/τριες ως πολίτες (άνδρες και γυναίκες), αντανακλούν στον εκπαιδευτικό, στο σχολείο και στην κοινότητα. Και οι τέσσερις άξονες βρίσκονται σε άμεση συνάρτηση στο πλαίσιο του αειφόρου σχολείου και επομένως οι στόχοι δεν θα πρέπει να αντιμετωπίζονται ανεξάρτητα αλλά συνδυαστικά.

Μέσα από τους στόχους επιδιώκεται η ολοκληρωμένη θεώρηση των περιβαλλοντικών ζητημάτων και της αειφόρου ανάπτυξης στο πλαίσιο μιας συλλογικής προσπάθειας η οποία πέρα από τη γνώση δίνει έμφαση στη δράση και στη συμμετοχή.

Μαθητές/τριες

- Να κατανοούν από πού πηγάζουν οι περιβαλλοντικές πεποιθήσεις και οι αξίες, καθώς επίσης και να κατανοούν τον τρόπο με τον οποίο μεταβιβάζονται και τα συμφέροντα που στηρίζουν.
- Να αντιλαμβάνονται τις δομικές και ιδεολογικές δυνάμεις που επηρεάζουν και περιορίζουν την ποιότητα της ζωής τους και να αναζητούν δημοκρατικές εναλλακτικές διεξόδους.
- Να είναι σε θέση αφενός να παρακολουθούν κριτικά και να κατανοούν το δημόσιο διάλογο σχετικά με τα περιβαλλοντικά ζητήματα και την αειφορία αφετέρου να συμμετέχουν και να διαμορφώνουν το διάλογο αυτό.
- Να μάθουν πώς να δρουν δημοκρατικά για να φτιάξουν μια νέα περιβαλλοντική, έμφυλη και κοινωνική τάξη πραγμάτων.
- Να αναπτύξουν ενδιαφέρον για την ποιότητα του σχολείου τους και του εκπαιδευτικού συ-

στήματος γενικότερα, και να αποκτήσουν την πεποίθηση και τις ικανότητες ότι μπορούν να παίξουν σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση του αειφόρου σχολείου

- Να διεκδικούν τη θέση τους στην κοινωνία ως ενημερωμένοι/ες, κριτικοί και ενεργοί πολίτες, να αγωνίζονται συλλογικά για την κοινωνική και οικολογική δικαιοσύνη και να αναλαμβάνουν σημαντικό ρόλο στην οικοδόμηση της αειφορίας.
- Να αναπτύξουν το συναίσθημα του ανήκειν στο τεράστιο δίκτυο των αλληλεπιδράσεων που συγκροτούν το περιβάλλον και συνακόλουθα να καλλιεργήσουν αυτονομία και εμπιστοσύνη στον εαυτό τους, ως δημιουργοί και συντελεστές του περιβάλλοντος και της αειφορίας.

Ειδικότερα

- Να διερευνούν και να αποτιμούν κριτικά τα συμπτώματα, τις αιτίες, τις επιπτώσεις και τις εναλλακτικές λύσεις των υπό διερεύνηση ζητημάτων.
- Να προσεγγίζουν τα ζητήματα του σχολείου, του περιβάλλοντος και της αειφορίας με τρόπο ολιστικό, συστημικό και διεπιστημονικό.
- Να αναγνωρίζουν και να αναλύουν κριτικά τους θεσμούς και τους μηχανισμούς της δημόσιας ζωής καθώς και τις πολιτικές ιδεολογίες και τα συστήματα όσον αφορά στις διεθνείς, εθνικές και τοπικές πολιτικές σε σχέση με την εκπαίδευση, το περιβάλλον και την αειφορία.
- Να διερευνούν και να αποτιμούν κριτικά τις οικονομικές και πολιτικές επιλογές και τις περιβαλλοντικές και κοινωνικές τους επιπτώσεις τόσο σε διεθνή, περιφερειακή, εθνική και τοπική κλίμακα όσο και μέσα στο ίδιο τους το σπίτι και το σχολείο.
- Να αποκτήσουν δεξιότητες για αναζήτηση, συλλογή, επεξεργασία, ταξινόμηση, κριτική ανάλυση, σύνθεση, αξιολόγηση, επικοινωνία και εκμετάλλευση πληροφοριών και δεδομένων που σχετίζονται με ζητήματα περιβάλλοντος και αειφορίας..
- Να μάθουν να ακούν και να σέβονται τις απόψεις των άλλων, να συζητούν, να αναπτύσσουν επιχειρήματα, να υποστηρίζουν τις απόψεις τους, να διαπραγματεύονται.
- Να διερευνούν και να διασαφηνίζουν τις αξίες που στηρίζουν πεποιθήσεις και τις επιλογές που διαπλέκονται στα ζητήματα της αειφορίας.
- Να αναλύουν και να διασαφηνίζουν τόσο τις κοινά παραδεκτές κοινωνικές αξίες και στερεότυπα όσο και τις προσωπικές αξίες, τις δικές τους και των άλλων.
- Να αναπτύξουν τις αξίες της αειφορίας (αλληλεγγύη, δικαιοσύνη, αυτονομία, υπευθυνότητα κλπ).
- Να καταστούν ικανοί και ικανές να αντιλαμβάνονται ότι οι κοινωνικές ανισότητες μεταξύ φύλων, κοινωνικών ομάδων, λαών, εθνών, θρησκειών είναι σε μεγάλο βαθμό αποτέλεσμα της ίδιας της σχέσης ανθρώπου-περιβάλλοντος και της μη- υιοθέτησης μοντέλων αειφορίας σε τοπικό, περιφερειακό και διεθνές επίπεδο.
- Να είναι σε θέση να αναπτύσσουν δράση τόσο στη μαθησιακή διαδικασία στο σχολείο όσο και στην κοινότητα με στόχο την επίτευξη της αειφορίας.

- Να αποκτήσουν ικανότητες λήψης απόφασης, σχεδιασμού δράσης και υλοποίησή τους.
- Να είναι σε θέση να αναπτύσσουν και να επεξεργάζονται οράματα και σενάρια για το μέλλον, διερευνώντας τις εναλλακτικές μορφές ανάπτυξης και διαμορφώνοντας τα κατάλληλα κριτήρια επιλογής.
- Να καλλιεργήσουν θετικές στάσεις και συμπεριφορές σχετικά με τη βελτίωση του σχολείου τους και τη διαμόρφωσή του σε αειφόρο.
- Να αναπτύξουν κριτικά θετική στάση στην ΠΕ/ΕΑΑ που υλοποιείται στο σχολείο τους και αλλού καθώς και θέληση να συμμετέχουν.
- Να αναπτύξουν την ιδιότητα του πολίτη (πολιτότητα) καθώς και τη θέληση και τη δέσμευση για ατομική και συλλογική δημοκρατική κοινωνική δράση.
- Να αναπτύξουν κριτικά θετική στάση ως προς τη συμμετοχή στη δημόσια ζωή και εμπειρία στις δημοκρατικές συμμετοχικές διαδικασίες.

Εκπαιδευτικοί

- Να αποκτήσουν θετικές στάσεις για την ανάπτυξη της ΠΕ/ΕΑΑ στο σχολείο.
- Να αντιληφθούν ότι η σύνθετη φύση των ζητημάτων του περιβάλλοντος και της αειφόρου ανάπτυξης απαιτεί την αναδιοργάνωση της μαθησιακής πορείας και την υιοθέτηση παιδαγωγικών προσεγγίσεων βασισμένων στην ενεργή, συνεργατική και βιωματική μάθηση.
- Να διερευνούν, να πειραματίζονται και να εξελίσσουν τις τεχνικές διδασκαλίας που προτείνονται στην ΠΕ/ΕΑΑ.
- Να αξιοποιούν τις προηγούμενες εμπειρίες και γνώσεις των παιδιών, να λαμβάνουν υπόψη τις μαθησιακές τους επιθυμίες, τις ιδιαιτερότητες και ανάγκες του κάθε μαθητή αλλά και της ομάδας που συγκροτούν.
- Να δημιουργούν μαθησιακά περιβάλλοντα που θα επιτρέψουν την αυτονομία και τη χειραφέτηση των μαθητών/τριών τους.
- Να συνειδητοποιήσουν την αλλαγή του ρόλου τους στη μαθησιακή διαδικασία και να προχωρήσουν σε αντίστοιχες προσωπικές αλλαγές.
- Να ενθαρρύνουν τους μαθητές/τριες να αναπτύσσουν πρωτοβουλίες και να τους δίνουν τη δυνατότητα ενεργούς συμμετοχής και διαπραγμάτευσης στη διαδικασία λήψης αποφάσεων τόσο σχετικά με τις συνθήκες και διαδικασίες μάθησης όσο και με δράσεις στο σχολείο και την κοινότητα, βοηθώντας τους έτσι να αποκτήσουν εμπειρία στις δημοκρατικές συμμετοχικές διαδικασίες.
- Εστιάζοντας στην ανάλυση και διασαφήνιση των αξιών των μαθητών/τριών, να ενισχύουν τον κριτικό στοχασμό, την κατανόηση και τον αμοιβαίο σεβασμό για τις διαφορετικές αξίες.
- Να αντιληφθούν ότι η εμπλοκή των μαθητών/τριών σε πραγματικά ζητήματα και δράσεις έχει κυρίως εκπαιδευτική αξία και δεν αντιμετωπίζεται μόνο ως τρόπος για να λυθούν πραγματικά προβλήματα.
- Να αναπτύξουν το ενδιαφέρον και τη θέληση προκειμένου να συμμετέχουν σε σχεδιασμούς και δράσεις βελτίωσης του σχολείου με στόχο την αλλαγή της κουλτούρας του και την εξέλιξή του σε αειφόρο.

- Να δημιουργούν προϋποθέσεις και να αναπτύσσουν δίκτυα συνεργασίας με φορείς και οργανισμούς κυβερνητικούς και μη-κυβερνητικούς για την προώθηση και εφαρμογή δράσεων που μπορούν να στηρίξουν την εξέλιξη του σχολείου τους σε αειφόρο καθώς και την αειφόρο ανάπτυξη σε τοπικό επίπεδο.
- Να επιδιώκουν και να διεκδικούν την επιμόρφωση και αυτομόρφωσή τους στα ζητήματα και τη μεθοδολογία που καλούνται να χειρίζονται κατά τη διδασκαλία της ΠΕ/ΕΠΑ και γενικότερα την εξέλιξη του σχολείου προς αειφόρο.
- Να αναπτύσσουν συνεργασίες και δίκτυα με άλλα σχολεία και εκπαιδευτικούς φορείς προκειμένου να διαμορφώσουν κοινότητες μάθησης και κοινότητες πρακτικής.
- Να διεκδικούν την προσωπική τους αυτονομία και χειραφέτηση στο πλαίσιο του αειφόρου σχολείου.
- Να αντιλαμβάνονται την ΠΕ/ΕΑΑ ως πεδίο για την επιστημονική και την επαγγελματική τους ανάπτυξη.

Σχολείο

- Να αποτελεί ζωντανό, δυναμικό και εξελισσόμενο οργανισμό μάθησης μέσα στον οποίο μαθητές/τριες και εκπαιδευτικοί θα έχουν τη δυνατότητα να ασχοληθούν και να εξοικειωθούν με δημιουργικές, ευέλικτες, αλληλεπιδραστικές, βιωματικές και συμμετοχικές παιδαγωγικές προσεγγίσεις και διαδικασίες μάθησης.
- Να απαλλαγεί από τις ιεραρχικές δομές εξουσίας και να μεταλλάξει τις σχέσεις ανάμεσα σε εκπαιδευτικούς, μαθητές/τριες, διοίκηση κλπ προς κατευθύνσεις πιο δημοκρατικές και συνεργατικές.
- Να καταστεί χώρος συνεύρεσης και δημιουργικής αλληλεπίδρασης όλων των παραγόντων του σχολείου αλλά και φορέων πέρα από αυτό, οι οποίοι θα συνεργαστούν για την αλλαγή της κουλτούρας του σχολείου και την εξέλιξή του σε αειφόρο.
- Να αποτελεί δημοκρατικό πεδίο ανασχηματισμού της κοινωνίας, όπου όλοι οι μετέχοντες ασκούνται στη δημοκρατία και τη συμμετοχή και εμπλέκονται σε διαφορετικά επίπεδα στη διαδικασία λήψης αποφάσεων.
- Να καταστεί χώρος ανάπτυξης ιδεών, εκπαιδευτικών καινοτομιών και παραγωγής εκπαιδευτικής πολιτικής.
- Να καταστεί χώρος χειραφέτησης και ενδυνάμωσης.
- Να αναπτύξει λειτουργικές και ουσιαστικές σχέσεις με την κοινότητα.
- Να δημιουργήσει μαθησιακές εμπειρίες ενδιαφέρουσες και σημαντικές για τους μαθητές/τριες, τους εκπαιδευτικούς αλλά και για την κοινότητα μέσα στην οποία λειτουργεί.
- Να λειτουργήσει ως φορέας κοινωνικής αλλαγής για τη διαμόρφωση μιας πιο δίκαιης, ανθρώπινης και αειφόρου κοινωνίας.
- Να καταστεί παράδειγμα περιβαλλοντικής διαχείρισης πόρων αλλά και πεδίο μαθησιακό για το σχεδιασμό, την υλοποίηση και τη διατήρηση των αλλαγών που θα επιτευχθούν. Πιο συγκεκριμένα:

- α) Η διαρρύθμιση και ο εξοπλισμός των χώρων να συνάδει λειτουργικά με τον παιδαγωγικό και κοινωνικο/οργανωσιακό προσανατολισμό του σχολείου.
- β) Ο σχεδιασμός και η κατασκευή κτιριακών και άλλων υποδομών του να γίνεται με περιβαλλοντικές προδιαγραφές π.χ. αντοχή στο χρόνο, χρήση ήπιων πηγών ενέργειας, πολύ-λειτουργική αξιοποίηση του περιβάλλοντος χώρου κλπ.
- γ) Οι διαχειριστικές πρακτικές που ακολουθεί το σχολείο σε επίπεδο χώρων, χρόνου, μέσων, πόρων και απορριμμάτων να είναι περιβαλλοντικά αποδεκτές.

Κοινότητα

- Να αξιοποιηθεί η κοινότητα ως εκπαιδευτικό εργαλείο για το σχεδιασμό και την εφαρμογή ποικίλων μαθησιακών, βιωματικών και εμπειρικών προσεγγίσεων που θα αναδείξουν τις αλληλοσυνδέσεις μεταξύ των περιβαλλοντικών, κοινωνικών, πολιτικών, πολιτισμικών και οικονομικών παραμέτρων που ενυπάρχουν σε αυτήν.
- Να αποτελέσει η κοινότητα μέσο και πεδίο ανάπτυξης δεξιοτήτων προσανατολισμένων στη δράση μέσα από το σχεδιασμό και την υλοποίηση στοχευμένων τοπικών δράσεων.
- Να προωθηθεί ο σχεδιασμός της τοπικής αειφόρου ατζέντας μέσα από τη συνεργασία του σχολείου και των τοπικών πληθυσμών.
- Να αποτελέσει η κοινότητα πεδίο δημοκρατικού διαλόγου για τη δημιουργία συνθηκών αειφορίας στο σχολείο και την κοινότητα.
- Να συμβάλει η κοινότητα στο «άνοιγμα» και στην εξωστρέφεια του σχολείου προς αυτήν και να καταστεί πεδίο ανάπτυξης της πολιτότητας των μαθητών.
- Η συνεργασία του σχολείου με την κοινότητα να ενδυναμώνει τη δημόσια διαβούλευση και τη συνειδητοποίηση ότι η «δική τους φωνή» και δράση, μπορεί να συμβάλει καθοριστικά στη διαμόρφωση μοντέλων αειφορίας σε τοπικό και παγκόσμιο επίπεδο.

3. Διδακτική Μεθοδολογία

Κεντρική αρχή του Προγράμματος Σπουδών για την ΠΕ/ΕΑΑ είναι οι μαθητές/τριες να ξεφύγουν από τις γνωσιοκεντρικές προσεγγίσεις της σύγχρονης εκπαίδευσης όπου η γνώση παρέχεται σε οργανωμένη μορφή από τους ειδικούς και τα σχολικά εγχειρίδια και να υπεισέλθουν στην ουσία της περιβαλλοντικής κρίσης και των ζητημάτων αειφορίας. Πέρα από την εξέταση των περιβαλλοντικών ζητημάτων ως φυσικά φαινόμενα, υποκείμενα σε αντικειμενικές επιστημονικές λύσεις και διαγνώσεις, θα πρέπει να τα θεωρήσουν ως κοινωνικά, πολιτικά και πολιτιστικά ζητήματα. Αυτό σημαίνει την παράλληλη συνεξέταση και διερεύνηση των φυσικών, κοινωνικών, οικονομικών, πολιτικών και ηθικών διαστάσεων ενός ζητήματος, καθώς επίσης και την ανάλυσή τους με τρόπο που να επιτρέπει την αναζήτηση επιλογών και λύσεων που θα τους βοηθήσουν να διαμορφώσουν αειφόρες συνθήκες ζωής κατά τρόπο εποικοδομητικό και δημιουργικό. Στο πλαίσιο της πολυπλοκότητας και της συνθετότητάς τους, τα περιβαλλοντικά ζητήματα και τα ζητήματα αειφορίας γενικότερα απαιτούν ολιστικές και συστημικές οπτικές που δίνουν έμφαση σε σχέσεις και αλληλεπιδράσεις και επιβάλλουν την άσκηση μιας ευρείας διεπιστημονικότητας που συγκροτείται από τη σύμπραξη των φυσικών, θετικών, κοινωνικών και ανθρωπιστικών επιστημών καθώς επίσης και των τεχνών. Η διαθεματικότητα, δηλαδή η διάρθρωση της διδασκαλίας γύρω από συγκεκριμένα θέματα και ζητήματα, είναι απαραίτητος όρος για την άσκηση της διεπιστημονικότητας στο πεδίο της πρακτικής του σχολείου. Όπως τονίσαμε, ο διαθεματικός χαρακτήρας του συγκεκριμένου πεδίου, το συστημικό πλαίσιο αναφοράς και το αλληλένδετο των περιεχομένων μάθησής του, δεν επιτρέπουν τον καθορισμό συγκεκριμένης ύλης που θα διδαχθεί. Κάτι τέτοιο μπορεί να καταργήσει αφενός τον «ανοικτό» χαρακτήρα του προγράμματος, καθώς επίσης και να το καταστήσει ένα ακαδημαϊκού τύπου γνωσιοκεντρικό μάθημα, πράγμα το οποίο αντιβαίνει τόσο τη φιλοσοφία όσο και το παιδαγωγικό πλαίσιο της ΠΕ/ΕΑΑ.

Για το σκοπό αυτό η προσέγγιση των πιο πάνω περιβαλλοντικών ζητημάτων θα πρέπει να γίνει:

- Α) μέσα από την εφαρμογή projects (σχεδίων εργασίας), σε όλες τις εκπαιδευτικές βαθμίδες.
- Β) μέσα από τη διάχυση του συγκεκριμένου προγράμματος στα προγράμματα των άλλων μαθημάτων, ώστε η ΠΕ/ΕΑΑ να αποτελεί βασική συνιστώσα σε όλα τα μαθήματα και σε όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης.

Οι διδακτικές στρατηγικές που προτείνονται παρακάτω συνάδουν με τη φύση και τους στόχους της ΠΕ/ΕΑΑ και στηρίζονται στην ενεργητική αλληλεπιδραστική μάθηση, τη διερεύνηση και την ομαδική εργασία. Ενισχύουν την καινοτόμο εκπαιδευτική προσέγγιση την οποία επιχειρεί να προωθήσει το πρόγραμμα για την ΠΕ/ΕΑΑ και μπορούν να εφαρμοστούν, ή/και να προσαρμοστούν, συνδυαστικά ανάλογα με το θέμα/ζήτημα και γενικότερα κατά την κρίση του/της εκπαιδευτικού.

- Επίλυση προβλήματος
- Project
- Συζήτηση
- Μελέτη περίπτωσης
- Μελέτη στο πεδίο
- Χαρτογράφηση εννοιών
- Καταιγισμός ιδεών
- Επισκόπηση

- Βιβλιογραφική έρευνα
- Παιχνίδι ρόλων
- Διαλογική αντιπαράθεση
- Δίλημμα
- Ανάλυση και διασαφήνιση αξιών
- Έρευνα δράσης και λήψη απόφασης
- Περιβαλλοντικός έλεγχος

Επισημαίνουμε ότι, σε κάθε περίπτωση, προτείνεται η ενσωμάτωση στη διδακτική διαδικασία των νέων τεχνολογιών μάθησης και επικοινωνίας.

4. Αξιολόγηση

Η αξιολόγηση αποτελεί αναπόσπαστο και δυναμικό στοιχείο του προγραμματισμού και της υλοποίησης της ΠΕ/ΕΑΑ στο σχολείο. Στην περίπτωση της ΠΕ/ΕΑΑ μέσα από την αξιολόγηση επιδιώκεται η βελτίωση της διδακτικής και μαθησιακής πορείας. Ο εκπαιδευτικός θα πρέπει σε κάθε στάδιο της μαθησιακής πορείας που ακολουθεί κατά την εξέταση ενός περιβαλλοντικού θέματος, να αξιολογεί και να αναθεωρεί τα βήματά του.

Κατά την αξιολόγηση εκτιμάται:

- Ο βαθμός επίτευξης των στόχων που τέθηκαν.
- Η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε.
- Η διαθεματική, συστημική και διεπιστημονική προσέγγιση.
- Η ποιότητα των πηγών που επιλέχθηκαν.
- Η οργάνωση και επεξεργασία των δεδομένων, πληροφοριών και στοιχείων που συγκεντρώθηκαν.
- Η εξαγωγή και τεκμηρίωση των συμπερασμάτων που προέκυψαν.
- Η σύνθεση της εργασίας και η πρωτοτυπία της.
- Ο βαθμός αξιοποίησης των νέων τεχνολογιών.
- Όποια άλλα κριτήρια θεωρεί ο εκπαιδευτικός απαραίτητα.

Συστήνεται η συνεχής και διαμορφωτική αξιολόγηση χωρίς όμως να αποκλείεται η αρχική ή/και η τελική αξιολόγηση. Λόγω της ιδιαίτερης φύσης των θεμάτων η *αυτοαξιολόγηση* και η *ετεροαξιολόγηση*, μέσω της επικοινωνίας της αποκτηθείσας γνώσης, αποτελούν σημαντικές παραμέτρους της συνολικής διαδικασίας.

Η διαδικασία αξιολόγησης των εκπαιδευομένων, πέρα από γνώσεις, οφείλει να παρακολουθεί και να επιβραβεύει το ενδιαφέρον, την προσπάθεια, τη συμμετοχή στην ομάδα κτλ.

Συγκεκριμένα η αξιολόγηση θα πρέπει να είναι:

- περιγραφική
- διαμορφωτική
- αιτιολογημένη
- χωρίς κατηγοριοποίηση αλφαβητική ή αριθμητική σε κλίμακα.

Τα αξιολογικά σχόλια θα πρέπει να είναι ενισχυτικά και να παρέχουν πληροφορίες για στόχους που έχουν κατακτηθεί, για τομείς στους οποίους έχει παρουσιαστεί βελτίωση, για τομείς που απαιτείται ενίσχυση και ενδυνάμωση της προσπάθειας.

Πέρα από την αξιολόγηση του μαθητή όπως περιγράφηκε πιο πάνω, θα πρέπει να αναζητηθούν και τα κριτήρια αξιολόγησης της σχολικής μονάδας, στο δρόμο της προς την αειφορία.

**ΘΕΑΤΡΙΚΗ
ΑΓΩΓΗ**

1. Εισαγωγή

Το Θέατρο και το Δράμα (Θεατρική Αγωγή) αποτελούν σημαντικό κεφάλαιο της γενικής παιδείας των παιδιών, παρέχοντάς τους ευκαιρίες να μάθουν γι' αυτά, με αυτά και μέσα απ' αυτά. Με τη συμμετοχή τους στις δραστηριότητες του θεάτρου και του δράματος, οι μαθητές/τριες της δημόσιας εκπαίδευσης αναπτύσσουν τα χαρακτηριστικά του ανθρώπου της διά βίου μάθησης.

Ειδικότερα, η Θεατρική Αγωγή, δημιουργεί αναλογίες ζωής και ενεργοποιεί την κριτική σκέψη των παιδιών, τα οποία χρησιμοποιούν τα ιδιαίτερα εργαλεία τους για να ερμηνεύσουν και να κατανοήσουν την προσωπική και συλλογική τους ταυτότητα. Μαθαίνοντας πώς να χρησιμοποιούν τις δραματικές συμβάσεις και τεχνικές καθώς και τις διάφορες μορφές τεχνολογίας, εργάζονται τόσο σε ατομικό όσο και σε ομαδικό επίπεδο, κατασκευάζουν εικονικές πραγματικότητες ως αποτέλεσμα μιας σύνθεσης της φαντασίας, της σκέψης και του συναισθήματος. Καθώς οι συμμετέχοντες/ουσες δουλεύουν με τα εργαλεία του θεάτρου, μαθαίνουν να χρησιμοποιούν κατάλληλα και με αυξανόμενη άνεση και αυτοπεποίθηση τον προφορικό και γραπτό λόγο, να επικοινωνούν αποτελεσματικότερα, αξιοποιώντας ταυτόχρονα τη γλώσσα του σώματος, την κίνηση και το χώρο. Καθώς ασκούνται, αναλύουν και ανταποκρίνονται στις διάφορες δραματικές και θεατρικές φόρμες, γνωρίζουν και κατανοούν σε βάθος την πολιτισμική τους κληρονομιά και γλώσσα, ώστε να την εκτιμήσουν ουσιαστικά, ενώ συγχρόνως αντλούν έμπνευση για να διερευνήσουν συμπεριφορές, στάσεις και αξίες στο σύγχρονο κόσμο. Μέσα από τη δημιουργία και παράσταση θεάτρου, αντανakλούν και εμπλουτίζουν την πολιτιστική ζωή του σχολείου και της κοινότητάς τους.

2. Δομή Προγράμματος Σπουδών

2.1. Βασικοί άξονες του Αναλυτικού Προγράμματος και Πρόγραμμα Σπουδών Θεατρικής Αγωγής

Το Πρόγραμμα Σπουδών της Θεατρικής Αγωγής είναι οργανωμένο και δομημένο σύμφωνα με τις βασικές αρχές του «Αναλυτικού Προγράμματος για τα Δημόσια Σχολεία της Κυπριακής Δημοκρατίας» και εδράζεται σε τρεις βασικούς άξονες που αφορούν:

α) Ένα συνεκτικό και επαρκές σώμα γνώσεων.

Με τη διδασκαλία του μαθήματος επιδιώκεται οι μαθητές και οι μαθήτριες:

- Να κατακτούν την εμπειρία του θεάτρου τόσο ιστορικά όσο και βιωματικά.
- Να αναπτύσσουν τα εκφραστικά τους μέσα ώστε να επικοινωνούν ιδέες, συναισθήματα και εμπειρίες.
- Να εξερευνούν το σώμα και τις αισθήσεις τους.
- Να αναπτύσσουν τη φαντασία, την παρατηρητικότητα, τη μνήμη και την κριτική σκέψη.
- Να δημιουργούν και να αναπτύσσουν ρόλους που πηγάζουν από φανταστικές ή πραγματικές καταστάσεις και να θίγουν κοινωνικά, ηθικά ή άλλα ζητήματα.
- Να κατανοούν και να ερμηνεύουν το κοινωνικό και φυσικό τους περιβάλλον μέσα από τη δημιουργία δραματικών καταστάσεων, τοποθετώντας τον εαυτό τους σε σχέση με τους άλλους.
- Να συλλαμβάνουν τις ποικίλες θεατρικές και δραματουργικές εκφάνσεις άλλων πολιτισμών.
- Να κατανοούν τη θέση του θεάτρου σε παγκόσμιο επίπεδο σχετικά με την πολιτισμική ιστορία των λαών, καθώς και τη συνέχειά της.
- Να έρχονται σε επαφή βιωματικά με θεατρικούς συγγραφείς και κείμενα, να γνωρίζουν και να εφαρμόζουν στο δράμα βασικά χαρακτηριστικά της δραματουργίας τους.
- Να έρχονται σε επαφή και να εφαρμόζουν τις τεχνικές και τις διαδικασίες παράστασης θεάτρου και αναλαμβάνουν διάφορους ρόλους που συντελούν στην ολοκλήρωση της.
- Να αναπτύσσουν τις υποκριτικές τους ικανότητες -λόγο, κίνηση, συναίσθημα- για να επικοινωνούν ξεκάθαρα και με σαφήνεια κατά τη θεατρική πράξη.
- Να γνωρίζουν και να χρησιμοποιούν τη γλώσσα του θεάτρου κατά τη δημιουργία και παράσταση του θεάτρου.
- Να αξιολογούν τόσο ως θεατές όσο και ως συντελεστές δημιουργίας θεάτρου το αποτέλεσμα της δραματουργίας σε σχέση με τους συγκεκριμένους στόχους που επιδιώκουν να επιτύχουν κάθε φορά.
- Να κατανοήσουν το ιστορικό και κοινωνικοπολιτικό πλαίσιο της κάθε εποχής, όπως διαφαίνεται μέσα από τα θεατρικά κείμενα.
- Να κατανοούν τους εκάστοτε λόγους της γυναικείας απουσίας για σειρά ετών από το θεατρικό γίγνεσθαι και τις αρνητικές επιπτώσεις αυτής της απουσίας στην εξέλιξη και τον εμπλουτισμό της θεατρικής δημιουργίας.

β) Καλλιέργεια αξιών, υιοθέτηση στάσεων και επίδειξη συμπεριφορών, που απαρτίζουν τη σύγχρονη δημοκρατική πολιτότητα.

Με τη διδασκαλία του μαθήματος επιδιώκεται οι μαθητές και οι μαθήτριες:

- Να κατανοούν και αποδέχονται το διαφορετικό καθώς αναπτύσσουν την ικανότητα να συναισθάνονται μέσα από το δράμα που κατασκευάζουν.
- Να διερευνούν και να αξιολογούν το διαφορετικό καθώς μαθαίνουν να αποστασιοποιούνται από το δράμα και να παρακολουθούν κριτικά τα δρώμενα.
- Να αξιολογούν την απουσία κοινωνικών ομάδων από το θέατρο για συγκεκριμένους πολιτικούς και πολιτισμικούς λόγους.

- Να αναπτύσσουν μέσα από τους ρόλους που διαπραγματεύονται δεξιότητες ζωής όπως αυτοεκτίμηση, αυτοπεποίθηση, αυτοσεβασμό, επικοινωνία ώστε να εξελιχθούν σε ενεργούς πολίτες που θα μπορούν υπεύθυνα να λαμβάνουν αποφάσεις για τη ζωή τους.
- Να εμπλουτίζουν τις γνώσεις τους σε θέματα διαφυλικών σχέσεων και να δημιουργούν συνθήκες μέσα από τις οποίες μαθαίνουν να διαπραγματεύονται τη σχέση τους με το άλλο φύλο.
- Να αναλαμβάνουν δράση για να διαμορφώσουν μέσα από τη δραματική κατάσταση την άποψη που υιοθετούν ως άτομα ή ως ομάδα απέναντι σε ένα κοινωνικό ή πολιτισμικό θέμα που διερευνούν και επιχειρούν να την επικοινωνήσουν αποτελεσματικά σε άλλους.
- Να αναπτύσσουν κοινωνικές δεξιότητες καθώς διαπραγματεύονται ρόλους και μέσα για να δημιουργήσουν και να παραστήσουν μια δραματική κατάσταση.
- Να καλλιεργούν τα αισθητικά τους κριτήρια, αλλά και τη συναισθηματική τους νοημοσύνη, μαθαίνοντας να λειτουργούν και να δρουν δημιουργικά.
- Να κατανοούν μια αλήθεια ή θεώρηση ως μια από τις πολλαπλές όψεις και ερμηνείες της ζωής καθώς κατασκευάζουν δραματικές καταστάσεις και χαρακτήρες, διευρύνοντας έτσι τους πνευματικούς τους ορίζοντες.
- Να αντιλαμβάνονται τον εαυτό τους ως μέρος του φυσικού και κοινωνικού περιβάλλοντος και να αποκτούν τις κατάλληλες γνώσεις, στάσεις, αξίες, ικανότητες και συμπεριφορές που τους επιτρέπουν να το διαμορφώνουν και να το προστατεύουν, στο πλαίσιο της αειφόρας περιβαλλοντικής και πνευματικής ανάπτυξης.
- Να καλλιεργούν στάσεις και αξίες που τους επιτρέπουν να αυτοπροσδιοριστούν ως μέλη μιας ευρύτερης πολυπολιτισμικής ομάδας στην οποία ανήκουν και να εκτιμούν την αξία της ανομοιομορφίας αυτής, η οποία τους ενδυναμώνει τόσο ως άτομα όσο και ως ομάδα.
- Να απολαμβάνουν την εμπειρία του θεάτρου και τους δράματος ενεργοποιώντας όλες τις αισθήσεις τους.

γ) Καλλιέργεια ιδιοτήτων, ικανοτήτων, δεξιοτήτων που απαιτούνται από την κοινωνία του 21ου αι. – ικανότητες κλειδιά.

Με τη διδασκαλία του μαθήματος επιδιώκεται οι μαθητές και οι μαθήτριες:

- Να καλλιεργούν την εμπιστοσύνη και τον αυτοσεβασμό στην καθημερινή αλληλεπίδραση με τους άλλους.
- Να αναπτύσσουν την αυτοεκτίμηση και αυτοπεποίθηση τους μέσα από ομαδική εργασία.
- Να κατακτούν την εμπειρία του θεάτρου και του δράματος μέσω βιώματος ενεργοποίησης όλων των αισθήσεων, παρακολούθησης και κριτικής θεατρικών έργων, τελετουργιών και κατασκευασμένων δρώμενων του δικούς τους καθώς και άλλων πολιτισμών.
- Να διαπραγματεύονται λύσεις και επιλογές καθώς εργάζονται για να πετύχουν ένα κοινό στόχο.
- Να συνδυάζουν και να συνθέτουν γνώσεις, απόψεις, συμπεριφορές καθώς παράγουν μέσα από το δράμα νέες ιδέες και εναλλακτικές εικόνες ζωής για να ερμηνεύσουν και να κατανοήσουν το σύγχρονο κόσμο και τις ιδιαιτερότητές του, τόσο ως κύπριοι πολίτες [άνδρες και γυναίκες] όσο και ως πολίτες της ευρύτερης ευρωπαϊκής οικογένειας.
- Να αναλύουν μια ιδέα ή ένα θέμα καθώς διερευνούν τρόπους και τεχνικές για να την χρησιμοποιήσουν στη θεατρική τους επικοινωνία μέσα από τη δράση.
- Να αναπτύσσουν τις αρετές της ισότητας, της ανοχής, της ετερότητας και της δημοκρατίας, μέσα από τη συνύπαρξή τους με τα υπόλοιπα μέλη της ομάδας.
- Να κρίνουν και να προτείνουν λύσεις καθώς αλληλεπιδρούν μέσα ή έξω από το δράμα που δημιουργούν.
- Να γίνονται κοινωνοί σε μια πραγματικότητα που plάθουν όλοι/όλες μαζί για να κατανοήσουν την προσωπική και συλλογική τους ταυτότητα.
- Να δημιουργούν τις προϋποθέσεις για μια δημοκρατική κοινωνία που την χαρακτηρίζουν οι αξίες και οι αρετές του ελληνικού πολιτισμού, καθώς συμμετέχουν σε ένα θεατρικό φόρουμ ανταλλαγής ιδεών που ενθαρρύνει τη διαμόρφωση και επικοινωνία της προσωπικής και συλλογικής φωνής.

3. Διδακτική Μεθοδολογία

Η διδακτική μεθοδολογία της Θεατρικής Αγωγής, ακουμπά σε έξι εναλλακτικές μεθοδολογικές προσεγγίσεις/αναφορές, οι οποίες μπορούν να λειτουργήσουν τόσο συνδυαστικά, όσο και αυτόνομα στα πλαίσια της σπειροειδούς ακολουθίας γνώσεων, δεξιοτήτων και στάσεων. Οι τέσσερις τελευταίες προσεγγίσεις (3.1.3, 3.1.4, 3.1.5, 3.1.6) μπορούν να λειτουργήσουν και ως αυτόνομη τετράδα διδακτικής μεθοδολογίας.

3.1.1 Άξονες Αναφοράς

Το περιεχόμενο κινείται πάνω σε τρεις άξονες που ανταποκρίνονται αντίστοιχα στις τρεις μορφές δραστηριοτήτων που πραγματοποιούνται στα πλαίσια της Θεατρικής Αγωγής: της **δημιουργίας** του θεάτρου, της **παράστασης** αυτού που δημιούργησαν οι συμμετέχοντες/ουσες και της **ανταπόκρισης** τους σε αυτό που δημιούργησαν, παράστησαν ή παρακολούθησαν. Οι τρεις άξονες προτείνουν ουσιαστικά τρία στάδια στη διαδικασία δημιουργίας της φόρμας του θεάτρου, τα οποία στις συμμετοχικές θεατρικές φόρμες που υιοθετούμε στην εκπαίδευση λειτουργούν τις περισσότερες φορές ταυτόχρονα, ποτέ απομονωμένα και βρίσκονται σε ένα συνεχή διάλογο μεταξύ τους για να πληροφορούν και να τροφοδοτούν το ένα το άλλο. Πολλές φορές τα παιδιά παριστούν μια δραματική στιγμή καθώς τη δημιουργούν και το πώς ανταποκρίνονται σε αυτήν ενδεχομένως φαίνεται την ώρα που συμμετέχουν μέσα στη δράση. Ταυτόχρονα όμως είναι η ίδια ώρα για τα υπόλοιπα παιδιά που παρακολουθούν να δρουν ως παρατηρητές από απόσταση.

Η διαδικασία της **δημιουργίας** περιλαμβάνει όλες τις διαδικασίες και τα στάδια παραγωγής στην κατασκευή ενός θεατρικού γεγονότος που μπορεί να είναι από μια απλή θεατρική σύμβαση (π.χ. ταμπλό) μέχρι μια ολοκληρωμένη παράσταση. Για να δημιουργήσουν τα παιδιά, θα πρέπει να γνωρίζουν πώς να δημιουργήσουν. Επομένως θα πρέπει να γνωρίσουν τις διάφορες θεατρικές συμβάσεις και να μάθουν με ποιο τρόπο θα τις εφαρμόζουν ώστε να παράγουν μια δραματική κατάσταση. Οι συμμετέχοντες/ουσες θα πρέπει να αναπτύξουν την ικανότητα να διαμορφώνουν αποτελεσματικές ομάδες παραγωγής και να διαπραγματεύονται την εκάστοτε δραματική αναπαράσταση έτσι ώστε να είναι αντιπροσωπευτική του εκάστοτε στόχου (π.χ. μια σκηνή από μια ιστορία όπου οι χαρακτήρες πρέπει να δείξουν πώς νιώθουν απέναντι σε κάτι που τους συμβαίνει). Επιπλέον, θα πρέπει οι συμμετέχοντες/ουσες να επιλέξουν και να δώσουν την κατάλληλη φόρμα στην αναπαράσταση, ώστε αυτή να απηχεί με σαφήνεια τις προθέσεις των μελών της ομάδας παραγωγής (π.χ. ο τρόπος που θα τοποθετηθούν στο χώρο δύο χαρακτήρες της ιστορίας για να δείξουν την άνιση σχέση που έχουν μεταξύ τους).

Η διαδικασία της **παράστασης** περιλαμβάνει τις ικανότητες και τις γνώσεις που είναι απαραίτητες για να εκτελεστεί το θεατρικό γεγονός. Για να πραγματοποιηθεί παράσταση, οι συμμετέχοντες/ουσες θα πρέπει να μεταμορφώσουν εαυτούς και αλλήλους, το χώρο και το χρόνο, προϋποθέσεις για την κατασκευή μιας εικονικής ή δραματικής πραγματικότητας που θα επικοινωνήσουν μέσα σε ένα ορισμένο φυσικό χώρο. Στη διάρκεια της παράστασης, τα παιδιά υιοθετούν διάφορους και διαφορετικούς ρόλους: ως θεατές, ως ηθοποιοί μέσα από ρόλο, ως σκηνοθέτες της σκηνικής δράσης, ως συγγραφείς του θεατρικού κειμένου, ως μουσικοί παραγωγοί, ως ρυθμιστές φωτισμού και ήχου, ως χορογράφοι, ως σκηνογράφοι, ενδυματολόγοι κ.ά.

Η διαδικασία της **ανταπόκρισης** περιλαμβάνει τις ικανότητες και γνώσεις που χρειάζονται για να ανταποκριθούν στις διάφορες θεατρικές φόρμες. Οι συμμετέχοντες/ουσες μαθαίνουν να ανταποκρίνονται υποκειμενικά και αντικειμενικά στο δράμα, να κατανοούν τα συναισθήματα και σκέψεις που πηγάζουν από αυτό, να αντιλαμβάνονται την έννοια των συνεπειών και να αποκωδικοποιούν τη θεατρική πράξη κάνοντας χρήση της κατάλληλης σημειολογίας και των κωδίκων. Να εξηγούν δηλαδή τα στοιχεία του δράματος που χρησιμοποιούνται για να κατασκευάσουν αποτελεσματικά μια δραματική στιγμή. Αυτή η διαδικασία απαιτεί γνώση της «γραμματικής» του θεάτρου και της ιστορίας αυτής της «γραμματικής». Αποτελεί επίσης ένα είδος συντρέχουσας αξιολόγησης που διαισθάνεται τα προσδοκώμενα αποτελέσματα, καθώς με αυτό τον τρόπο αξιολογούνται γνώσεις, ικανότητες και δεξιότητες.

3.1.2 Τεχνικές και συμβάσεις Θεατρικής Αγωγής

Πιο κάτω παρατίθενται διάφορες τεχνικές και συμβάσεις της Θεατρικής Αγωγής, οι οποίες επιτρέπουν στον/στην εκπαιδευτικό να ασκήσει την παιδαγωγική του/της αυτονομία. Μπορούν να χρησιμοποιηθούν, προσαρμοζόμενες στις ανάγκες και τα επίπεδα των παιδιών, αλλά συγχρόνως να εφαρμοστούν και διαθεματικά, μεταξύ των γνωστικών αντικειμένων.

Σβούρα: Μια τεχνική όπου και τα πιο ντροπαλά παιδιά αποκτούν «φωνή», «κρυμμένα» πίσω από ένα ρόλο. Μέσω της τεχνικής της σβούρας, παύουν να είναι ο εαυτός τους και μέσω ενός 'άλλου' μπορούν να προβάλλουν απόψεις. Στριφογυρνώντας, «μπαινοβγαίνουν», τότε σε άλλους ρόλους/χαρακτήρες και τότε στον εαυτό τους.

Ανίχνευση σκέψεων: Οι εσωτερικές σκέψεις του χαρακτήρα αναδύονται μέσα από το άτομο που υποδύεται το συγκεκριμένο ρόλο ή από τους άλλους συμμετέχοντες/ουσες. Χρησιμοποιείται σε συνδυασμό με τις συμβάσεις του ταμπλό ή της ακίνητης φωτογραφίας.

Αυτός ο τρόπος/ο άλλος τρόπος: Η ίδια σκηνή ή γεγονότα μπορούν να παιχτούν με διαφορετικούς αφηγητές. Ανάλογα με τις προθέσεις και την προοπτική του αφηγητή, το παίξιμο της σκηνής θα είναι ελαφρά διαφοροποιημένο.

Αφήγηση: Ο/Η εκπαιδευτικός μπορεί να χρησιμοποιήσει αφήγηση για να εισάγει, να συνδέσει ή να τελειώσει τη δράση. Αφήγηση μπορεί να χρησιμοποιηθεί από τον/την εκπαιδευτικό ή μια ομάδα παιδιών καθώς τα υπόλοιπα την κάνουν πράξη. Η σύμβαση μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να επιβραδύνει και να εντείνει τη δράση, να σηματοδοτήσει το πέρασμα του χρόνου ή να κάνει την εισαγωγή στο επόμενο στάδιο του μαθήματος ή ακόμη και για να σχολιάσει τα δρώμενα.

Θεατρικό Παιχνίδι: Οι τέσσερις φάσεις του Θεατρικού Παιχνιδιού, (της Απελευθέρωσης, της Αναπαραγωγής, του Σκηνικού Αυτοσχεδιασμού και της Ανάλυσης) προσφέρονται ως ευκαιρία για δόμηση, αφόρμηση και εμπέδωση περιεχομένου, συγκρότηση ομάδας, ενίσχυση θεματικών κοινωνικής ενίσχυσης που άπτονται θέματα ενσυναίσθησης, πολιτότητας κ.λπ.

Εκπαιδευτικός σε ρόλο: Στην πιο απλή του φόρμα ο/η εκπαιδευτικός λαμβάνει μέρος στο δράμα μαζί με τους άλλους συμμετέχοντες/ουσες. Συχνά χρησιμοποιεί το ρόλο του/της για να καθοδηγήσει το δράμα μέσα από τη δράση.

Διάδρομος σκέψης/συνείδησης: Οι συμμετέχοντες/ουσες φτιάχνουν δυο παράλληλες σειρές και δημιουργούν ένα διάδρομο. Καθώς ο χαρακτήρας που αντιμετωπίζει ένα δίλημμα ή πρόβλημα περπατά ανάμεσά τους, οι υπόλοιποι προφέρουν τις σκέψεις του ή ενδεχομένως προσφέρουν μια συμβουλή. Οι δυο ομάδες συμμετεχόντων/ουσών μπορούν να εκφράζουν αντικρουόμενες απόψεις για να εντείνουν την ένταση ή απλά να δρουν συμπληρωματικά.

Μανδύας του Ειδικού/Η οπτική γωνία του ειδικού: Οι συμμετέχοντες/ουσες παίρνουν ρόλους που έχουν ειδική γνώση ή εμπειρία σχετική με την κατάσταση στην οποία βρίσκονται.

Ιεροτελεστία/Τελετουργία: Οι συμμετέχοντες/ουσες αυτοσχεδιάζουν σκηνές βασισμένες σε γεγονότα ή δράσεις που έχουν ιδιαίτερη σημασία για αυτούς/ές ή για ένα δραματικό χαρακτήρα. Έχουν το χαρακτηριστικό της επανάληψης κάποιου μοτίβου συμπεριφοράς ή τρόπου κίνησης και έκφρασης.

Καυτή καρέκλα: Ένας χαρακτήρας δέχεται ερωτήσεις από τους άλλους συμμετέχοντες/ουσες που μπορεί επίσης να είναι σε ρόλο. Ο ρόλος μπορεί να σηματοδοτηθεί με το να καθίσει ο/η συμμετέχων/χουσα σε μια καρέκλα, με το να φορέσει ένα κουστούμι ή να κρατάει ένα αντιπροσωπευτικό αντικείμενο της ιδιότητάς του.

Κυκλικό Δράμα: Αποτελεί μια μορφή του μικρού ομαδικού δράματος κατά το οποίο οι ομάδες καλούνται να αυτοσχεδιάσουν διαφορετικές σκηνές με έναν κεντρικό χαρακτήρα. Αφού οι ομάδες δημιουργήσουν τη σκηνή, η/ο εκπαιδευτικός εισέρχεται σε κάθε σκηνή παίρνοντας το ρόλο του κεντρικού χαρακτήρα και αυτοσχεδιάζει με την κάθε ομάδα προτού πάει στην επόμενη. Δίνεται έτσι η δυνατότητα να δούμε τους διαφορετικούς τρόπους που αντιδρά ένας χαρακτήρας ανάλογα με την περίπτωση στην οποία βρίσκεται.

Μιμική/παντομίμα: Κινήσεις και χειρονομίες που αναπαριστούν μια κατάσταση ή τη συμπεριφορά κά-

ποιου χαρακτήρα. Μπορεί να συνοδεύεται και να υποστηρίζεται από την αφήγηση του/της εκπαιδευτικού.

Ομαδική γλυπτική: Μια ομάδα ή ένα άτομο από μια ομάδα υιοθετεί το ρόλο του γλύπτη και μεταμορφώνει τους ηθοποιούς σε αγάλματα που έχουν συγκεκριμένη πόζα ή σχήμα. Το σχήμα αυτό, συνήθως αφαιρετικό, εκφράζει μια συγκεκριμένη πτυχή ενός θέματος ή μιας ιδέας που συζητήθηκε. Η συλλογική δημιουργία του αγάλματος ενθαρρύνει τα μέλη της ομάδας να δώσουν τη δική τους ερμηνεία για τα γεγονότα που διαδραματίζονται στο δράμα.

Παγωμένη εικόνα ή ταμπλό: Οι συμμετέχοντες/ουσες χρησιμοποιούν το σώμα τους για να δημιουργήσουν μια εικόνα αντιπροσωπευτική μιας στιγμής στο δράμα. Χρησιμεύει συνήθως για βιωματική υιοθέτηση ενός γενικότερου συναισθήματος/διάθεσης/ατμόσφαιρας. Μπορεί να συνδυαστεί με τη σύμβαση του σάουντρακ ή της ανίχνευσης σκέψεων, για να εξελίξει τη διερεύνηση στο δράμα. Επίσης, μπορεί να συνοδεύεται από τη σύμβαση της αφήγησης για να δημιουργεί περισσότερη αποστασιοποίηση από το δράμα.

Παράλληλες σκηνές: Δύο ή περισσότερες σκηνές που στην πραγματικότητα θα συνέβαιναν σε διαφορετικά μέρη ή/και διαφορετικούς χρόνους παίζονται η μια δίπλα στην άλλη. Μια σκηνή μπορεί να παγώσει καθώς οι άλλες ζωντανεύουν. Έτσι παρακολουθούμε τις εντάσεις και τους συσχετισμούς που υπάρχουν μεταξύ τους.

Ρόλος στον τοίχο/πάτωμα: Ένας ρόλος αναπαρίσταται με μια φιγούρα που σχεδιάζουμε μέσα στην οποία μπορούν τα παιδιά να γράψουν φράσεις κλειδιά, ιδέες ή συναισθήματα για το χαρακτήρα. Πληροφορίες μπορούν να προστεθούν καθώς το δράμα προχωρά και εξελίσσεται.

Σάουντρακ: Ήχοι δημιουργούν την ατμόσφαιρα του τόπου όπου λαμβάνει χώρα το δράμα. Οι ήχοι μπορεί να είναι ηχογραφημένοι ή ζωντανόι, μπορούν να εκτελεστούν και από τα παιδιά με χρήση της φωνής, του σώματος ή και μουσικών οργάνων.

Συναντήσεις: Οι συμμετέχοντες/ουσες συναντώνται όλοι μαζί για να εκθέσουν ένα πρόβλημα ή να συζητήσουν πληροφορίες μέσα από την επίσημη συνάντηση. Ο/Η εκπαιδευτικός μπορεί να συμμετέχει μέσα από ρόλο για να δώσει πληροφορίες, να δημιουργήσει ατμόσφαιρα ή να προκαλέσει ένταση μέσα από τη δραματική κατάσταση.

Συνεντεύξεις/ανακρίσεις: Οι χαρακτήρες δίνουν συνέντευξη σε ρεπόρτερ ή ανακρίνονται από κάποιο άτομο εξουσίας που έχει στόχο να αμφισβητήσει τα κίνητρα, τις αξίες και τα πιστεύω τους ή να αποκομίσει περισσότερες πληροφορίες για ένα γεγονός.

Φλάσμπακ: Καθώς η σκηνή του παρόντος εξελίσσεται, οι συμμετέχοντες /ουσες ανατρέχουν πίσω στο χρόνο για να φτιάξουν σκηνές που ρίχνουν φως στους λόγους για τους οποίους ένας συγκεκριμένος χαρακτήρας επιλέγει να δράσει με έναν τρόπο ή για να φέρουν το χαρακτήρα αντιμέτωπο με επιλογές του παρελθόντος, γεγονός που εντείνει τη δράση ακόμη περισσότερο.

Χάρτες/Διαγράμματα: Παρέχουν επιπρόσθετες πληροφορίες για το περιεχόμενο και το σκηνικό του δράματος. Μπορούν να γίνουν συλλογικά, ώστε το κάθε παιδί να έχει την ευκαιρία να επηρεάσει το τελικό αποτέλεσμα.

Κύκλος Αξιολόγησης: Γενικά ο κύκλος χρησιμοποιείται ως μορφή διάταξης των συμμετεχόντων/ουσών. Μπορεί να είναι η αρχική και τελική δραστηριότητα πριν την επαναφορά στα θρανία και αποσκοπεί σε συζήτηση/ανασκόπηση και αξιολόγηση των εργασιών στην ομάδα.

3.1.3 Εξελίσσοντας πρακτικές γνώσεις

Τα παιδιά χρησιμοποιώντας τα στοιχεία, τις τεχνικές και τις συμβάσεις της Θεατρικής Αγωγής, ανακαλύπτουν πως τα νοήματα δημιουργούνται και γίνονται αντικείμενο επικοινωνίας. Δουλεύοντας με τα στοιχεία ενός ρόλου, το χώρο και το χρόνο, τη δράση, την ένταση και την εστίαση, εξειδικεύονται στο να χρησιμοποιούν τεχνικές του λόγου (ροή και άρθρωση), κινησιολογία, εκφράσεις μέσω προσώπου και σώματος στην προσπάθειά τους να εξερευνήσουν ρόλους και καταστάσεις. Προσδίδοντας βάθος στην εμπειρία τους χρησιμοποιούν συμβάσεις όπως αφήγηση, παγωμένες εικόνες και παντομίμα για να περιγράψουν γεγονότα και συναισθήματα, να παρουσιάσουν και να εξερευνήσουν καινούριες και διαφορετικές τεχνολογίες για να συνεισφέρουν στη δραματική φόρμα και στυλ.

3.1.4 Αναπτύσσοντας ιδέες

Τα παιδιά δουλεύουν τόσο σε προσωπικό, όσο και σε ομαδικό επίπεδο για να εισαγάγουν, να αυτοσχεδιάσουν και να επεξεργαστούν δραματικοθεατρικές ιδέες. Σε ένα ασφαλές και συνεργατικό περιβάλλον, μοιράζονται ιστορίες από προσωπικές ή κοινές εμπειρίες, εξερευνώντας διαφορετικές οπτικές γωνίες εστίασης, μέσα και από την πλούσια σε ποικίλα ερεθίσματα ιστορία του θεάτρου. Αναγνωρίζουν προβλήματα, δοκιμάζουν λύσεις και παίρνουν αποφάσεις, αναγνωρίζοντας τις ευθύνες και τις συνέπειες των επιλογών τους. Τεχνικές όπως αυτές του διάδρομου σκέψης, του ρόλου στον τοίχο, του μανδύα του ειδικού, αναδεικνύονται πολύτιμες.

3.1.5 Επικοινωνώντας

Τα παιδιά κάνουν πρόβες και παρουσιάζουν αποτελέσματα της δουλειάς τους, είτε μέσω στοχευόμενης παράστασης (θέατρο), είτε μέσω αυτοσχέδιων παραστάσεων στο πλαίσιο των εργαστηρίων (δράμα). Παρακολουθούν θέατρο μέσω των νέων τεχνολογιών, αναπτύσσοντας τεχνικές κριτικής ανάλυσης. Ανταποκρίνονται σε δραματικές φόρμες διαφορετικές από τη δική τους, αλλά και από αυτές που διαθέτουν άλλες κουλτούρες. Αξιολογούν τη φόρμα, τους σκοπούς και την ποιότητα της δικής τους δουλειάς, καθώς και άλλων και εξερευνούν το πώς οι διαφορετικές τεχνολογίες επηρεάζουν την ενδοπροσωπική και διαπροσωπική επικοινωνία, μέσα από χορικά, τελετουργίες, αυτοσχεδιασμούς και στυλιζαρισμένα στιγμιότυπα.

3.1.6 Κατανοώντας το περιεχόμενο

Τα παιδιά ανακαλύπτουν την έκφραση της ταυτότητας, μέσω του δράματος και του θεάτρου, καθώς και το σχολιασμό πάνω σε προσωπικές και κοινές αξίες. Αναγνωρίζουν πως το δράμα και το θέατρο εμπεριέχουν μια πολύτιμη προοπτική στις καθημερινές εμπειρίες και εξερευνούν την ελεύθερη μετάφρασή τους σε κοινωνικοϊστορικά πλαίσια, χρησιμοποιώντας το θέατρο της αγοράς, το θέατρο των καταπιεσμένων, καθώς και αυτοσχέδιες σκηνές σε δημόσιους χώρους.

3.2 Ενσωμάτωση Νέων Τεχνολογιών

Τόσο στο θέατρο όσο και στο Δράμα η συμβολή των νέων τεχνολογιών, καλείται να συμπληρώσει και να διευρύνει τις θεματικές περιοχές και τα διδακτικά/εποπτικά μέσα συνδράμοντας στο διδακτικό ρόλο του/της εκπαιδευτικού. Το γνωστικό αντικείμενο της Θεατρικής Αγωγής απαιτεί τη χρήση πολλών και διαφορετικών εποπτικών μέσων για την εμπέδωση της πολυσύνθετης ιδιότητάς του να καλύπτει όλες τις υπόλοιπες τέχνες. Η εποπτικοποίηση λοιπόν αυτή μπορεί κάλλιστα να διανθιστεί μέσω προβολών κινηματογραφικών ταινιών, διασκευασμένων θεατρικών έργων, ντοκιμαντέρ, ηχογραφημένων θεατρικών έργων κ.λπ. Η χρησιμοποίηση των προγραμμάτων movie maker, power point και Microsoft Word για σύνθεση σκηνών, παρουσιάσεις και συγγραφή διαλόγων και σεναρίων θεωρείται εκ των ων ουκ άνευ. Επιπρόσθετα η αξία του Διαδικτύου μπορεί να αποδειχθεί πολύτιμη σε σχέση με τη μελέτη ενός θεατρικού έργου, ενός δραματουργού ή και ενός κινήματος. Η οπτικοποίηση μικρών και ευρύτερων σκηνών μέσα από την εργαστηριακή δουλειά των ομάδων και η φωτογραφική τους απεικόνιση για μελλοντική επεξεργασία αναστοχασμού προσφέρει επιπρόσθετη αξία στην έννοια της θεατρικής συνέχειας, όσον αφορά την προσπάθεια των παιδιών.

4. Αξιολόγηση

Εξαιτίας της κοινωνικής πτυχής της θεατρικής πράξης, η αξιολόγηση δεν έχει την έννοια της αντικειμενικά μετρήσιμης ικανότητας επίτευξης στόχων, αλλά μιας υποκειμενικής εκτίμησης της ποιότητας της εμπειρίας που βίωσε η ομάδα και αυτού που παρήγαγε συλλογικά για να πετύχει συγκεκριμένους στόχους. Παρόλα αυτά, ο κάθε μαθητής/τρια μπορεί να αξιολογήσει ή να αξιολογηθεί με βάση την ικανότητά του/της να χρησιμοποιήσει στην επικοινωνία του/της νοήματα και σημάνσεις μέσα από τις δραματικές συμβάσεις και να συμβάλει έτσι στο χτίσιμο του δράματος. Σε αυτή την περίπτωση, η αξιολόγηση μπορεί να εκτιμήσει και να μετρήσει το βαθμό στον οποίο οι μαθητές/τριες κατέκτησαν κατά την εκπαίδευσή τους τα μέσα της θεατρικής έκφρασης για να επικοινωνήσουν θεατρικά.

Η αξιολόγηση αναφέρεται στην εκτίμηση της προόδου που επιτυγχάνουν οι μαθητές/τριες καθώς προχωρούν από το ένα στάδιο δουλειάς στο επόμενο και από το ένα επίπεδο στο άλλο. Η πρόοδος αναφέρεται στο βαθμό που οι μαθητές/τριες εξελίσσουν τις γνώσεις και ικανότητές τους τόσο ως άτομα όσο και ως ομάδα για να δημιουργούν, να παραστούν και να ανταποκρίνονται στο θεατρικό γεγονός. Οι μαθητές/τριες θα πρέπει σταδιακά να: (α) ανταποκρίνονται σε πιο σύνθετες δραστηριότητες και στόχους, (β) αποκτούν τον έλεγχο των μέσων δημιουργίας και παράστασης θεάτρου και να διαφοροποιούν τον τρόπο που διαπραγματεύονται μια δραματική κατάσταση επιλέγοντας την κατάλληλη θεατρική φόρμα και έκφραση, (γ) εξερευνούν σε μεγαλύτερο βάθος μια δραματική κατάσταση, (δ) αποκτούν αυτονομία σε ό,τι αφορά το χειρισμό των τεχνικών και διαδικασιών του θεάτρου και (ε) είναι ικανοί να αναπτύσσουν τις δικές τους κρίσεις σε ό,τι αφορά τη δουλειά που κάνουν ή παρακολουθούν στο δράμα. Ταυτόχρονα με την αισθητική τους καλλιέργεια και ανάπτυξη, οι μαθητές/τριες θα πρέπει να αναπτύσσουν και να εξελίσσουν τις κοινωνικές τους ικανότητες που θα τους βοηθήσουν να ανταποκρίνονται αποτελεσματικά στο έργο που έχει να επιτελέσει κάθε φορά η ομάδα και να συμβάλλουν στην ολοκλήρωση του. Το θέατρο αποτελεί μια κοινωνική, ολιστική δραστηριότητα βιώματος και για αυτό η ανάπτυξη των κοινωνικών δεξιοτήτων και κριτηρίων θεατρικής παιδείας ακρόασης και θέασης, είναι βασική προϋπόθεση για τη δημιουργία, παράσταση και ανταπόκριση σε σχέση με αυτό.

**ΑΓΩΓΗ
ΥΓΕΙΑΣ**

1. Εισαγωγή

Το σχολείο έχει ουσιαστικό ρόλο στην υγεία των μαθητών/τριών. Η συστηματική εφαρμογή προγραμμάτων αγωγής υγείας στη σχολική μονάδα συμβάλλει στην αντιμετώπιση αριθμού κοινωνικών προβλημάτων που αφορούν στο κάπνισμα, στο αλκοόλ, στην παραβατικότητα, στα σεξουαλικά μεταδιδόμενα νοσήματα, στις ανεπιθύμητες εγκυμοσύνες, στην οδική ασφάλεια, στον ρατσισμό καθώς και στην κοινωνική ανισότητα. Συμβάλλουν επίσης, στην εκπλήρωση των εκπαιδευτικών και κοινωνικών στόχων του σχολείου και στη διαμόρφωση πολιτών που γνωρίζουν πώς να διεκδικούν βελτιωμένες συνθήκες ζωής. Η Αγωγή Υγείας υποστηρίζει συμμετοχικές και δημοκρατικές διαδικασίες, προωθεί ενεργητική και βιωματική μάθηση και αναπτύσσει νέες διόδους συνεργασίας σχολείου, οικογένειας και κοινότητας.

Σκοπός του Προγράμματος Σπουδών της Αγωγής Υγείας είναι η προαγωγή της ψυχικής, σωματικής και κοινωνικής ευεξίας των μαθητών/τριών ως εφόδιο ζωής, αφενός με την ανάπτυξη προσωπικών και κοινωνικών ικανοτήτων, αφετέρου με τη συλλογική δράση ως προς την αναβάθμιση του κοινωνικού και φυσικού περιβάλλοντός τους.

Το πρώτο μέρος του σκοπού «η προαγωγή της ψυχικής, σωματικής και κοινωνικής ευεξίας των μαθητών/τριών» αναφέρεται στο Περιεχόμενο και στην ανάγκη για προαγωγή της υγείας ολιστικά (σωματική, ψυχική και κοινωνική πτυχή της υγείας), ως εφόδιο ζωής και όχι ως αντικειμενικό σκοπό για τον κάθε πολίτη. Η υγεία στο Πρόγραμμα Σπουδών δεν αντιμετωπίζεται απλά και μόνο ως η έλλειψη κάποιας ασθένειας, αλλά ένα κοινωνικό και προσωπικό εφόδιο για «καλή ζωή».

Το δεύτερο μέρος του σκοπού, αναφέρεται στη Μεθοδολογία της προαγωγής υγείας που αφορά στην ενδυνάμωση του ατόμου (ανάπτυξη προσωπικών και κοινωνικών ικανοτήτων) με την παράλληλη δημιουργία υποστηρικτικού περιβάλλοντος (αναβάθμιση του κοινωνικού και φυσικού περιβάλλοντός τους), έτσι ώστε η υγιέστερη επιλογή να είναι και η ευκολότερη. Μέσα από το σύνολο του Προγράμματος Σπουδών οι μαθητές/τριες προβληματίζονται για την αλληλεξάρτηση του ατόμου και της επιδιωκόμενης συμπεριφοράς με το οικονομικό, πολιτισμικό, κοινωνικό και πολιτικό περιβάλλον και εφαρμόζουν πρακτικές δράσης, έτσι ώστε να διεκδικούν καλύτερες συνθήκες υγείας.

2. Δομή Προγράμματος Σπουδών

2.1 Βασικοί άξονες του Αναλυτικού Προγράμματος και Πρόγραμμα Σπουδών της Αγωγής Υγείας

Το Πρόγραμμα Σπουδών της Αγωγής Υγείας είναι οργανωμένο και δομημένο σύμφωνα με τις βασικές αρχές του «Αναλυτικού Προγράμματος για τα Δημόσια Σχολεία της Κυπριακής Δημοκρατίας» και εδράζεται σε τρεις βασικούς άξονες που αφορούν:

α) Ένα συνεκτικό και επαρκές σώμα γνώσεων.

Με τη διδασκαλία του μαθήματος επιδιώκεται οι μαθητές/τριες να αποκτήσουν ένα συνοπτικό και επαρκές σώμα γνώσεων που αφορούν την υγεία του ατόμου και της κοινωνίας και αναλύεται στην κατανόηση:

- γνώσεων σχετικά με το τι είναι ωφέλιμο και τι βλαβερό για την υγεία
- των παραγόντων που επηρεάζουν την υγεία και τον τρόπο ζωής των ατόμων που αφορούν στο εαυτό, στο άμεσο και ευρύτερο περιβάλλον
- των τρόπων προστασίας του εαυτού μας και των άλλων στην καθημερινή μας ζωή, στο άμεσο και ευρύτερο περιβάλλον
- των στρατηγικών και πολιτικών στο περιβάλλον (φυσικό και ψυχοκινητικό) που συμβάλλουν υποστηρικτικά ή κατασταλτικά στην ανάπτυξη υγιεινών συμπεριφορών.

Το γνωστικό περιεχόμενο ενός προγράμματος/μαθήματος Αγωγής Υγείας δεν επικεντρώνεται μόνο στη μετάδοση γνώσεων σχετικά με βιολογικά δεδομένα ως το ουσιώδες κίνητρο υιοθέτησης από το άτομο μιας υγιεινής συμπεριφοράς, αλλά κυρίως στις θετικές επιδράσεις που έχει στην ποιότητα ζωής ενός νέου. Οι γνώσεις οι οποίες επεξεργάζονται οι μαθητές/τριες θα πρέπει να διαπνέονται από ένα πνεύμα το οποίο δε θα εκφοβίζει, δε θα κινδυνολογεί, δε θα απαγορεύει, ούτε θα απορρίπτει (π.χ. τον παχύσαρκο ή τον καπνιστή). Για το λόγο αυτό θα πρέπει να αποφεύγεται ο διδακτισμός και δογματισμός, αλλά οι μαθητές/τριες να ενθαρρύνονται να ανακαλύπτουν εμπειρικά και γνωσιολογικά στοιχεία που συνθέτουν τον υγιεινό τρόπο ζωής.

Σημαντικές είναι και οι γνώσεις που αφορούν τους καθοριστικούς παράγοντες της υγείας, τις συνθήκες διαβίωσης, τις στρατηγικές που προάγουν ή εμποδίζουν την υγιεινή επιλογή, έτσι ώστε οι μαθητές/τριες ως ενεργοί πολίτες να μπορούν να διεκδικήσουν αλλαγές στο άμεσο και ευρύτερο περιβάλλον τους.

β) Καλλιέργεια αξιών, υιοθέτηση στάσεων και επίδειξη συμπεριφορών, που απαρτίζουν τη σύγχρονη δημοκρατική πολιτότητα.

Με τη διδασκαλία του μαθήματος επιδιώκεται οι μαθητές και οι μαθήτριες να αναπτύξουν στάσεις και συμπεριφορές που σχετίζονται με την υγεία των ατόμων και της κοινωνίας και εστιάζεται στις ευκαιρίες για να:

- επιδείξουν θετικές στάσεις και να εφαρμόζουν συμπεριφορές που σχετίζονται με την υγεία τους στα πλαίσια των σχολικών τους δραστηριοτήτων
- δρουν συλλογικά και διεκδικητικά στη βελτίωση των προσωπικών τους «επιλογών» αλλά και του άμεσου και ευρύτερου περιβάλλοντος σε σχέση με την υγεία .

Ο δεύτερος άξονας του Προγράμματος Σπουδών της Αγωγής Υγείας στοχεύει να δώσει ευκαιρίες στο μαθητή έτσι ώστε να βιώσει την υγεία ως ένα κοινωνικό και προσωπικό εφόδιο για ποιότητα ζωής και όχι απλά και μόνο ως η έλλειψη κάποιας ασθένειας. Ανάλογα, το Πρόγραμμα Σπουδών δίνει ευκαιρίες στο/στη μαθητή/τρια να βιώνει υγιείς συμπεριφορές σε σχέση με σχολικές δραστηριότητες (π.χ. διάλειμμα, γιορτή, εκδρομή) ως εφόδιο για καλή και ευχάριστη ζωή παρά ως αντικειμενικός σκοπός ζωής για αποφυγή ασθενειών. Επιπλέον, δίνει ευκαιρίες στους μαθητές/τριες να βιώνουν το δικαίωμά τους να εκφράζονται, να ακούονται, να λαμβάνονται σοβαρά υπόψη και να δρουν σε θέματα που αφορούν την υγεία τους, ατομικά και συλλογικά.

γ) Καλλιέργεια ιδιοτήτων, ικανοτήτων, δεξιοτήτων που απαιτούνται από την κοινωνία του 21ου αι.– ικανότητες κλειδιά.

Με τη διδασκαλία του μαθήματος επιδιώκεται οι μαθητές και οι μαθήτριες να αποκτήσουν δεξιότητες που να εστιάζουν στην:

- ενεργό συμμετοχή τους που αφορά στη βελτίωση του άμεσου και ευρύτερου περιβάλλοντός τους σε σχέση με την υγεία
- ικανότητα για δράση των μαθητών/τριών, ώστε να εισαγάγουν και να επιφέρουν θετικές αλλαγές που αφορούν στην υγεία.

Στο σχολικό περιβάλλον, ο όρος «συμμετοχή» χρησιμοποιείται συχνά για να γίνει αναφορά στην εμπλοκή των μαθητών/τριών σε προκαθορισμένες δραστηριότητες, χωρίς να λαμβάνεται υπόψη η πραγματική τους επιρροή πάνω σ' αυτές. Στο χώρο της αγωγής/προαγωγής υγείας, η συμμετοχή αναφέρεται στην ενθάρρυνση, καθοδήγηση και υποστήριξη των μαθητών/τριών από τους εκπαιδευτικούς, ώστε να ασκούν ουσιαστική (σε αντίθεση με τη συμβολική) επιρροή στις συνθήκες ζωής τους στο άμεσο και ευρύτερο περιβάλλον τους, στον τρόπο ζωής τους και κατά συνέπεια στην υγεία τους. Ως ακολούθως το Πρόγραμμα Σπουδών συμβάλλει στην ανάπτυξη της «ικανότητας για δράση» των μαθητών/τριών, δηλαδή της ικανότητας κάποιου να δραστηριοποιείται, να εισάγει και να επιφέρει θετικές αλλαγές που αφορούν στην υγεία. Σε όλες τις θεματικές ενότητες του Αναλυτικού Προγράμματος αναμένεται από τους μαθητές/τριες να διερευνούν και να ανακαλύπτουν με ποιο τρόπο οι συνθήκες ζωής, το περιβάλλον και η κοινωνία στην οποία ζουν επηρεάζουν την υγεία τους και τις επιλογές του τρόπου ζωής τους. Καλούνται να δραστηριοποιηθούν από κοινού με ενήλικες, αρμόδιες υπηρεσίες, σχετιζόμενες οργανωτικές δομές των σχολείων και της κοινότητας, για να αλλάξουν τους παράγοντες που καθορίζουν την υγεία. Μέσα από αυτές τις διαδικασίες οι μαθητές/τριες βελτιώνουν τη συνειδητή αντίληψή τους για τις συνθήκες διαβίωσης και την ικανότητά τους να τις αλλάξουν. Αντιλαμβάνονται την πολυπλοκότητα των θεμάτων υγείας αλλά και των διαδικασιών που συνδέονται με αλλαγές που προτείνουν.

2.2 Θεματικές Ενότητες

Το Πρόγραμμα Σπουδών της Αγωγής Υγείας είναι οργανωμένο σε τέσσερις θεματικές ενότητες, οι οποίες καλύπτουν όλο το φάσμα των γνώσεων, δεξιοτήτων και στάσεων που θα αναπτύξουν οι μαθητές/τριες στο πλαίσιο του μαθήματος. Ο γενικός σκοπός της κάθε ενότητας και οι υποενότητες αναλύονται ως ακολούθως:

Ανάπτυξη και ενδυνάμωση εαυτού

Ο άξονας αυτός στοχεύει στην καλύτερη γνώση του εαυτού ως συστήματος, στην κριτική επεξεργασία των επιλογών τους, ως επίσης και στη διαμόρφωση στάσεων και ανάπτυξη δεξιοτήτων με στόχο την ενδυνάμωση του ατόμου και την καλύτερη ενδοπροσωπική προσαρμογή του.

Ανάπτυξη ασφαλούς και υγιεινού τρόπου ζωής

Ο άξονας αυτός στοχεύει στο να βοηθήσει το άτομο να διαμορφώσει στάσεις και να αποκτήσει γνώσεις και δεξιότητες, ώστε να κάνει επιλογές και να προβαίνει σε δράσεις που βελτιώνουν την υγεία, προάγουν την ευεξία και προλαβαίνουν τις ασθένειες και τα προβλήματα υγείας. Επίσης, στοχεύει στην ασφάλεια και υγιεινή του ατόμου, της οικογένειας και της κοινότητας και στη συνειδητοποίηση των πολλαπλών παραγόντων που επηρεάζουν την υγεία του.

Δημιουργία και βελτίωση κοινωνικού εαυτού

Ο άξονας αυτός στοχεύει στη διαμόρφωση θετικών στάσεων, σχέσεων και συμπεριφορών του ατόμου μέσα στην οικογένεια, στο σχολείο και στην κοινότητα, στην ανάπτυξη διαπροσωπικών και κοινωνικών δεξιοτήτων καθώς και στην αποδοχή και σεβασμό της διαφορετικότητας.

Διαμόρφωση ενεργού πολίτη

Ο άξονας αυτός στοχεύει στην ευαισθητοποίηση, την ενεργοποίηση και τη συμμετοχή του ατόμου σε θέματα υγείας που αφορούν στο ίδιο, στην κοινότητα και στην ανθρωπότητα, στη συνειδητοποίηση των δικαιωμάτων και υποχρεώσεών του και στην ανάπτυξη δεξιοτήτων. Ως αποτέλεσμα αναμένεται να μπορεί να κάνει υγιείς επιλογές ως προς τα διάφορα καταναλωτικά αγαθά και τα επαγγέλματα και τέλος, να αγωνίζεται για μια καλύτερη κοινωνία και να διεκδικεί βελτίωση της ποιότητας ζωής.

Πίνακας 1. Οι τέσσερις θεματικές ενότητες και οι υποενότητες της Αγωγής Υγείας

<p>1. Ανάπτυξη και ενδυνάμωση εαυτού</p> <p>1.1. Ανάπτυξη και εξέλιξη εαυτού</p> <p>1.2. Συναισθηματική εκπαίδευση και αυτοεκτίμηση</p> <p>1.3. Αξίες ζωής</p>	<p>2. Ανάπτυξη ασφαλούς και υγιεινού τρόπου ζωής</p> <p>2.1. Υγιεινός τρόπος ζωής και συνθήκες ζωής</p> <p>2.2. Φαγητό και υγεία</p> <p>2.3. Φυσική δραστηριότητα και υγεία</p> <p>2.4. Χρήση και κατάχρηση ουσιών</p> <p>2.5. Ασφάλεια</p>
<p>3. Δημιουργία και βελτίωση κοινωνικού εαυτού</p> <p>3.1. Οικογενειακός προγραμματισμός, σεξουαλική και αναπαραγωγική υγεία</p> <p>3.2. Ανάπτυξη κοινωνικών δεξιοτήτων και σχέσεων</p> <p>3.3. Αποδοχή και διαχείριση διαφορετικότητας και διαπολιτισμικότητας</p>	<p>4. Δημιουργία ενεργού πολίτη</p> <p>4.1. Αγωγή του καταναλωτή</p> <p>4.2. Οικονομική και επαγγελματική αγωγή</p> <p>4.3. Δικαιώματα και υποχρεώσεις</p>

Η κάθε υποενότητα αναλύεται σε **Γενικούς Στόχους** (ενότητα 2.3.1) που αφορούν όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης, όπως αναλύονται πιο κάτω. Οι Γενικοί Στόχοι για κάθε θεματική ενότητα αναφέρονται στους τρεις βασικούς άξονες των αναλυτικών προγραμμάτων της Κύπρου (βλέπε ενότητα 2.1) που αφορούν στις απαραίτητες γνώσεις (άξονας Α), στάσεις και συμπεριφορές (άξονας Β) και στην καλλιέργεια δεξιοτήτων (άξονας Γ). Οι Γενικοί Στόχοι αναλύονται σε **Δείκτες Επιτυχίας** ανάλογα με το επίπεδο μάθησης (βλέπε ενότητα 2.3.2). Σημειώνεται ότι οι Δείκτες Επιτυχίας είναι προσαρμοσμένοι στις δυνατότητες της εκπαίδευσης και στην αλλαγή συμπεριφορών και στάσεων που σχετίζονται με την υγεία, δεδομένου της αναγνώρισης των πολλαπλών κοινωνικών, πολιτισμικών, οικονομικών και άλλων παραγόντων που έχουν ουσιαστικό ρόλο στη διαμόρφωση συμπεριφορών. Σημειώνεται επίσης, ότι για το Επίπεδο 5 αναμένεται από τους μαθητές/τριες να σχεδιάζουν μέσα από μελέτη/εργασία ή/και να εφαρμόζουν δράσεις προαγωγής υγείας. Ο δείκτης επιτυχίας συσχετίζεται άμεσα με το περιεχόμενο της εργασίας τους ή με την έμπρακτη εμπλοκή τους σε δράσεις προαγωγής της υγείας.

Επίπεδο 1: Προδημοτική, Α΄ και Β΄ Δημοτικού

Επίπεδο 2: Γ΄ και Δ΄ Δημοτικού

Επίπεδο 3: Ε΄ και Στ΄ Δημοτικού

Επίπεδο 4: Α΄ και Β΄ Γυμνασίου

Επίπεδο 5: Γ΄ Γυμνασίου και Α΄ Λυκείου

2.3 Στόχοι - Δείκτες επιτυχίας

2.3.1 Στόχοι

1. Ανάπτυξη και ενδυνάμωση εαυτού

Οι μαθητές/τριες αναμένεται:

ΑΞΟΝΑΣ Α

1. Να γνωρίσουν τον εαυτό τους και τις πέντε διαστάσεις του (σωματική, νοητική, συναισθηματική, κοινωνική, ηθική).
2. Να κατανοούν την αλληλεπίδραση και αλληλεξάρτηση που υπάρχει ανάμεσα στους πέντε εαυτούς.
3. Να αναγνωρίζουν ότι η ανθρώπινη ανάπτυξη είναι πολυδιάστατη.
4. Να αναγνωρίζουν ανθρώπινα συναισθήματα.
5. Να προσδιορίζουν τα αίτια και τις συνέπειες συναισθημάτων στη ζωή των ανθρώπων.
6. Να γνωρίζουν βασικές αξίες ζωής.
7. Να περιγράφουν τις αλλαγές που συμβαίνουν σε κάθε στάδιο ανάπτυξης του ανθρώπου και να αναστοχάζονται δικές τους εμπειρίες.

ΑΞΟΝΑΣ Β

8. Να επιδεικνύουν συμπεριφορές οι οποίες δείχνουν ότι αποδέχονται και εκτιμούν τον εαυτό τους.
9. Να εφαρμόζουν συμπεριφορές που δείχνουν ότι αποδέχονται τα συναισθήματα των άλλων.
10. Να διερευνούν κοινωνικά στερεότυπα σε σχέση με το ανδρικό και γυναικείο σώμα και τη συμπεριφορά.
11. Να επιδεικνύουν σεβασμό σε πανανθρώπινες αξίες ζωής.
12. Να διερευνούν συνέπειες κοινωνικών ανισοτήτων.

ΑΞΟΝΑΣ Γ

13. Να καλλιεργήσουν δεξιότητες που σχετίζονται με νοητικές ικανότητες, όπως κριτική σκέψη, δημιουργική σκέψη, στοχοθέτηση, λήψη απόφασης και επίλυσης προβλημάτων σε σχέση με θέματα που αφορούν στην υγιή ανάπτυξη.
14. Να εκφράζουν και διαχειρίζονται τα συναισθήματά τους.
15. Να αναλύουν συστήματα αξιών σε σχέση με συμπεριφορές που αφορούν την ανάπτυξη.
16. Να διαμορφώνουν το δικό τους σύστημα αξιών και να αναλύουν τη συμπεριφορά τους.

2. Ανάπτυξη ασφαλούς και υγιεινού τρόπου ζωής

Οι μαθητές/τριες αναμένεται:

ΑΞΟΝΑΣ Α

1. Να ορίζουν την έννοια υγεία βασιζόμενοι στις προσωπικές τους εμπειρίες ή και στις εμπειρίες άλλων από το άμεσο περιβάλλον τους, καθώς και σε ερευνητικά δεδομένα που αφορούν στην υγεία.
2. Να επεξεργαστούν γνωσιολογικά υγιεινές και μη υγιεινές συμπεριφορές στην καθημερινή τους ζωή σε σχέση με το φαγητό, τις ουσίες εξάρτησης, τα φάρμακα, τη φυσική δραστηριότητα και την ασφάλεια.
3. Να επεξεργάζονται παράγοντες (οικονομικούς, κοινωνικούς, πολιτισμικούς) που σχετίζονται με την υγεία και τον τρόπο ζωής των ατόμων (φαγητό, φυσική δραστηριότητα, ουσίες εξάρτησης και ασφάλεια).
4. Να αναλύουν κριτικά τη σημασία της τεχνολογίας, της επεξεργασίας και της παραγωγής τροφών σε σχέση με την ποιότητα και ασφάλεια των τροφίμων.

ΑΞΟΝΑΣ Β

5. Να συνδέσουν τον ευχάριστο τρόπο ζωής με υγιεινές επιλογές μέσα από εμπειρίες που τους προσφέρει η σχολική ζωή.
6. Να καλλιεργήσουν θετικές στάσεις που σχετίζονται με το φαγητό, τις ουσίες εξάρτησης, την ασφάλεια και τη φυσική δραστηριότητα, μέσα από τη ζωή του σχολείου.

ΑΞΟΝΑΣ Γ

7. Να εφαρμόζουν υγιεινές συμπεριφορές στο σχολείο και στην κοινότητα.
8. Να αναπτύξουν συλλογικά σχέδιο δράσης προαγωγής της υγείας για το σχολείο, το σπίτι και την κοινότητά τους.
9. Να επιδεικνύουν με εργαστηριακές και βιωματικές δραστηριότητες τη σημασία της προετοιμασίας, διαχείρισης, επεξεργασίας και επιλογής φαγητού σε σχέση με την υγεία.

3. Δημιουργία και βελτίωση κοινωνικού εαυτού

Οι μαθητές/τριες αναμένεται:

ΑΞΟΝΑΣ Α

1. Να αντιληφθούν και να επεξεργάζονται κριτικά τις έννοιες οικογένεια, στερεότυπα, διαπολιτισμική υγεία, πολυπολιτισμικότητα, κοινωνικό φύλο, σεξουαλικότητα, σεξουαλική και αναπαραγωγική υγεία και δικαιώματα.
2. Να περιγράφουν τη σημασία του ρόλου του οικογενειακού προγραμματισμού καθώς και τις διαφορές μορφές οικογένειας σε σχέση με τον κοινωνικό εαυτό.
3. Να εξηγούν την ύπαρξη ομοιοτήτων και διαφορών του κοινωνικού φύλου ως προς τη σεξουαλική και αναπαραγωγική υγεία.

ΑΞΟΝΑΣ Β

4. Να αναπτύσσουν θετικές στάσεις σε σχέση με τη σεξουαλική και αναπαραγωγική υγεία, λαμβάνοντας υπόψη και το κοινωνικό φύλο.
5. Να αποδέχονται και διαχειρίζονται τη διαφορετικότητα και διαπολιτισμικότητα σε σχέση με το άτομο και την κοινότητα.

ΑΞΟΝΑΣ Γ

6. Να αναλύουν κριτικά τη διαφορετικότητα σε σχέση με το άτομο/μία ομάδα/τη κοινότητα.
7. Να εξασκηθούν με τρόπους επίλυσης συγκρούσεων, αποτελεσματικής επικοινωνίας, σεβασμού των δικαιωμάτων και διατήρησης φιλίας.
8. Να αναπτύσσουν συλλογικά δράσεις στο σχολείο και στην κοινότητά τους σε σχέση με ενίσχυση θετικών διαπροσωπικών σχέσεων, τη σεξουαλική και αναπαραγωγική υγεία, την αποδοχή της διαφορετικότητας, τη μείωση και αντιμετώπιση της βίας στην οικογένεια.
9. Να αναπτύσσουν, διαμορφώνουν και εφαρμόζουν κοινωνικές δεξιότητες σε σχέση με την οικογένεια, το σχολείο και την κοινότητα (επίλυση συγκρούσεων, αποτελεσματική επικοινωνία, φιλία, σεβασμός ανθρωπίνων δικαιωμάτων).

4. Διαμόρφωση ενεργού πολίτη

Οι μαθητές/τριες αναμένεται:

ΑΞΟΝΑΣ Α

1. Να γνωρίζουν τα δικαιώματά τους ως καταναλωτές/τριες.
2. Να ταξινομούν διάφορα επαγγέλματα σε σχέση με τα ενδιαφέροντα, κλίσεις και προσόντα ενός ατόμου.
3. Να γνωρίζουν τη σημασία των θετικών και αρνητικών επιδράσεων της εργασίας στην υγεία.
4. Να αναγνωρίζουν τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους ως μέλη μιας κοινότητας (π.χ. σχολείο, οικογένεια, κοινωνία), σε σχέση με την υγεία.

ΑΞΟΝΑΣ Β

5. Να αναπτύξουν διεκδικητική στάση όσον αφορά τα δικαιώματά τους που αφορούν στην υγεία ως πολίτες.
6. Να αναπτύσσουν κριτική σε σχέση με την αποταμίευση και τη σπατάλη.
7. Να σέβονται την υγεία, την ασφάλεια και την ευημερία των άλλων.
8. Να δραστηριοποιούνται συλλογικά στην επίλυση/αντιμετώπιση προβλημάτων που σχετίζονται με την υγεία στο σχολείο και την κοινότητα.

ΑΞΟΝΑΣ Γ

9. Να εφαρμόζουν αρχές και δεξιότητες σε σχέση με υγιείς επιλογές ως καταναλωτές.
10. Να αξιολογούν παράγοντες που επηρεάζουν την επιλογή επαγγέλματος (π.χ. στερεότυπα, οικογένεια).
11. Να διερευνούν πηγές πληροφόρησης και ιδεών απασχόλησης.
12. Να εντοπίζουν προβλήματα υγείας στην κοινωνία και να εισηγούνται τρόπους επίλυσής τους.
13. Να εφαρμόζουν τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους ως μέλη μιας κοινότητας (π.χ. σχολείο, οικογένεια, κοινωνία), σε σχέση με την υγεία.

2.3.2 Δείκτες Επιτυχίας

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ 1- ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΕΝΔΥΝΑΜΩΣΗ ΕΑΥΤΟΥ

1.1 ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΕΑΥΤΟΥ

Προδημοτική, Α' - Β' τάξη	Γ' - Δ' τάξη
<ul style="list-style-type: none">• Να περιγράφουν τον εαυτό τους (χαρακτηριστικά, συνήθειες κ.ά.).• Να εκτιμούν την αξία των βασικών μερών και λειτουργιών του σώματος.	<ul style="list-style-type: none">• Να περιγράφουν τα διάφορα στάδια ανάπτυξης των ανθρώπων.• Να αναφέρουν συμπεριφορές που προάγουν την ανάπτυξή τους στο σπίτι και στο σχολείο.
Ε' - Στ' τάξη	Α' - Β' Γυμνασίου
<ul style="list-style-type: none">• Να αναλύουν τον εαυτό τους στις πέντε διαστάσεις του (σωματική, νοητική, συναισθηματική, κοινωνική και ηθική).• Να περιγράφουν τις σωματικές, νοητικές, συναισθηματικές και κοινωνικές αλλαγές που συμβαίνουν σε κάθε στάδιο ανάπτυξης.• Να αναφέρουν τους προβληματισμούς τους για τις αλλαγές που συμβαίνουν στην εφηβεία.• Να καταρτίζουν το προσωπικό τους πρόγραμμα ισορροπημένης ανάπτυξης με βάση τις πέντε διαστάσεις του εαυτού τους.	<ul style="list-style-type: none">• Να αξιολογούν την επίδραση των διαφόρων εξωτερικών παραγόντων στην όλη ανάπτυξη.• Να διερευνούν τις συνέπειες των κοινωνικών ανισοτήτων στην ανάπτυξη.• Να επισημαίνουν τα δυνατά και τα αδύνατα σημεία του εαυτού τους με βάση τις πέντε διαστάσεις του.• Να διερευνούν κοινωνικά στερεότυπα σε σχέση με το ανδρικό και γυναικείο σώμα.

1.2 ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΑΥΤΟΕΚΤΙΜΗΣΗ

Προδημοτική, Α' - Β' τάξη	Γ' - Δ' τάξη
<ul style="list-style-type: none"> • Να αναγνωρίζουν τα βασικά συναισθήματα (χαρά, λύπη, φόβος, θυμός). • Να εντοπίζουν τα αίτια των βασικών συναισθημάτων. 	<ul style="list-style-type: none"> • Να κρίνουν τις συνέπειες των βασικών συναισθημάτων στην συμπεριφορά. • Να εφαρμόζουν τουλάχιστον δύο τεχνικές διαχείρισης του φόβου, του θυμού και του πένθους.
Ε' - Στ' τάξη	Α' - Β' Γυμνασίου
<ul style="list-style-type: none"> • Να επεξηγούν τη σχέση μεταξύ συναισθήματος και συμπεριφοράς. • Να αναγνωρίζουν τα συναισθήματα των άλλων και να δείχνουν ενσυναίσθηση. • Να εφαρμόζουν τρόπους διαχείρισης του άγχους. • Να ανακαλούν επιτυχίες που είχαν στη ζωή τους σε σχέση με ταλέντα και ικανότητές τους. 	<ul style="list-style-type: none"> • Να αξιολογούν το βαθμό της αυτοεκτίμησής βασιζόμενοι σε συμπεριφορές. • Να εντοπίζουν παράγοντες που επηρεάζουν την αυτοεκτίμηση. • Να επιδεικνύουν τουλάχιστον δύο τρόπους διαχείρισης του άγχους και του θυμού.

1.3 ΑΞΙΕΣ ΖΩΗΣ

Προδημοτική, Α' - Β' τάξη	Γ' - Δ' τάξη
<ul style="list-style-type: none"> • Να περιγράφουν πράξεις αγάπης, υπευθυνότητας και τόλμης. 	<ul style="list-style-type: none"> • Να διακρίνουν μορφές αγάπης, υπεύθυνης/ ανεύθυνης συμπεριφοράς και τόλμης/δειλίας. • Να περιγράφουν συμπεριφορές που υποδεικνύουν την αξία της απλότητας.
Ε' - Στ' τάξη	Α' - Β' Γυμνασίου
<ul style="list-style-type: none"> • Να περιγράφουν πώς οι αξίες μας επηρεάζουν τις σκέψεις, τα συναισθήματα και τις συμπεριφορές μας. • Να αυτοαξιολογούν το βαθμό της υπευθυνότητάς τους και να προβλέπουν τις συνέπειες της ανεύθυνης συμπεριφοράς. • Να επεξηγούν την έννοια της εσωτερικής ειρήνης. • Να αναφέρουν παραδείγματα χαράς σε μικρά πράγματα της ζωής. • Να μελετήσουν φιλειρηνικά κινήματα και προσωπικότητες (ισόρροπα ανεξάρτητου φύλου ή φυλής) 	<ul style="list-style-type: none"> • Να επεξηγούν τη σχέση «αξίες ζωής με τις επιλογές των ανθρώπων». • Να αναφέρουν υπεύθυνες συμπεριφορές στο σπίτι, στο σχολείο, στο γήπεδο και στην κοινότητα. • Να επεξηγούν τη σχέση αγάπης του εαυτού με την αγάπη προς τους άλλους. • Να διερευνούν συνέπειες κοινωνικών ανισοτήτων

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ 2- ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΑΣΦΑΛΟΥΣ ΚΑΙ ΥΓΙΕΙΝΟΥ ΤΡΟΠΟΥ ΖΩΗΣ

2.1 ΥΓΙΕΙΝΟΣ ΤΡΟΠΟΣ ΖΩΗΣ ΚΑΙ ΣΥΝΘΗΚΕΣ

Οι μαθητές/τριες να απολαμβάνουν ευχάριστες και υγιεινές συμπεριφορές στο σχολείο και στην κοινότητά τους (για όλες τις τάξεις).

Προδημοτική, Α' - Β' τάξη	Γ' - Δ' τάξη
<ul style="list-style-type: none">• Να επεξηγούν την έννοια «υγεία» βασιζόμενοι στις προσωπικές τους εμπειρίες ή και άλλων από το άμεσο περιβάλλον τους.	<ul style="list-style-type: none">• Να εντοπίζουν τρόπους με τους οποίους μπορούν να βελτιώνουν τις συνήθειές τους ή και των άλλων συμπολιτών τους που σχετίζονται με την υγεία μέσα από μελέτες της δικής τους καθημερινότητας, το άμεσο και το ευρύτερο περιβάλλον.
Ε' - Στ' τάξη	Α' - Β' Γυμνασίου
<ul style="list-style-type: none">• Να κρίνουν παράγοντες που επηρεάζουν την υγεία και τον τρόπο ζωής των ατόμων.	<ul style="list-style-type: none">• Να διαμορφώνουν ένα σχέδιο δράσης που να στοχεύει στη βελτίωση του άμεσου περιβάλλοντός τους, έτσι ώστε η υγιεινή λύση να γίνει και η ευκολότερη επιλογή.

2.2 ΦΑΓΗΤΟ ΚΑΙ ΥΓΕΙΑ

Οι μαθητές/τριες να απολαμβάνουν στιγμές προετοιμασίας και κατανάλωσης φαγητού στο σχολείο, στη σχολική εκδρομή και σε χώρους αναψυχής στην κοινότητά τους (για όλες τις τάξεις).

Προδημοτική, Α' - Β' τάξη	Γ' - Δ' τάξη
<ul style="list-style-type: none">• Να παρουσιάζουν με εικαστικά μέσα την έννοια «υγιεινή διατροφή».	<ul style="list-style-type: none">• Να επεξηγούν την έννοια «υγιεινή διατροφή».• Να συζητούν για τις διατροφικές συνήθειες πολιτισμικών ομάδων με τους/τις συμμαθητές/τριές τους
Ε' - Στ' τάξη	Α' - Β' Γυμνασίου
<ul style="list-style-type: none">• Να αναγνωρίζουν μέσα από τις προσωπικές τους βιωματικές εμπειρίες τα οφέλη που προσφέρει το φαγητό σε όλες τις πτυχές της υγείας.• Να αναλύουν την έννοια «υγιεινή διατροφή» και να τη συνδέσουν με τις προσωπικές τους επιλογές.• Να μελετούν τη δική τους καθημερινότητα και να εντοπίζουν εύκολους τρόπους με τους οποίους μπορούν να βελτιώνουν τις επιλογές τους που σχετίζονται με το φαγητό.• Να δημιουργούν φαγητά από διάφορους πολιτισμούς.• Να αποκτήσουν βασικές δεξιότητες μαγειρικής κατά τη διάρκεια προετοιμασίας «υγιεινών πιάτων».	<ul style="list-style-type: none">• Να κρίνουν τον τρόπο που κάποιοι παράγοντες προσδιορίζουν τις διατροφικές συνήθειες των ανθρώπων.• Να συμβάλλουν με συλλογικές δράσεις, έτσι ώστε το υγιεινό φαγητό να είναι πιο άμεσο και προσβάσιμο για τους νέους στην κοινότητά τους• Να εφαρμόζουν κανόνες ασφάλειας και υγείας που αφορούν το φαγητό.• Να εισηγούνται και να προετοιμάζουν φαγητά και ποτά με βάση τις γευστικές τους επιλογές και τους κανόνες της υγιεινής διατροφής.

2.3 ΦΥΣΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΥΓΕΙΑ

Οι μαθητές/τριες να εμπλακούν σε ευχάριστες φυσικές δραστηριότητες στο σχολείο και στην κοινότητα (για όλες τις τάξεις).

Προδημοτική, Α' - Β' τάξη	Γ' - Δ' τάξη
<ul style="list-style-type: none">• Να αναγνωρίζουν τα οφέλη που προσφέρει η φυσική δραστηριότητα σε όλες τις πτυχές της υγείας (σωματική, ψυχική, κοινωνική).• Να μελετούν σε συνεργασία με τους γονείς τη δική τους καθημερινότητα στο σχολείο, στο σπίτι και στη γειτονιά.	<ul style="list-style-type: none">• Να επεξηγούν μέσα από τις προσωπικές τους εμπειρίες τα οφέλη που προσφέρει η φυσική δραστηριότητα σε όλες τις πτυχές της υγείας (σωματική, ψυχική, κοινωνική).• Να γνωρίζουν τις ευκαιρίες φυσικής δραστηριότητας που προσφέρει η κοινότητά τους για τα παιδιά.

Ε' - Στ' τάξη	Α' - Β' Γυμνασίου
<ul style="list-style-type: none">• Να κρίνουν τον τρόπο με το οποίο παράγοντες που ενισχύουν ή εμποδίζουν τη φυσική δραστηριότητα παιδιών και ενηλίκων (π.χ. φύλο, στερεότυπα).• Να γνωρίζουν τις ευκαιρίες φυσικής δραστηριότητας που προσφέρει η κοινότητά τους για τους εφήβους.• Να εντοπίζουν εύκολους τρόπους με τους οποίους μπορούν να αυξήσουν το χρόνο ενασχόλησής τους με φυσική δραστηριότητα μέσα από μελέτη.	<ul style="list-style-type: none">• Να γνωρίζουν τις ευκαιρίες φυσικής δραστηριότητας που προσφέρει η κοινότητά τους για τους ενήλικες.• Να συμβάλλουν με συλλογικές δράσεις έτσι ώστε η ενασχόληση με φυσική δραστηριότητα να είναι πιο άμεση και προσβάσιμη.

2.4 ΧΡΗΣΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΧΡΗΣΗ ΟΥΣΙΩΝ

Οι μαθητές/τριες να έχουν πρακτικές εμπειρίες ποιοτικής αξιοποίησης του ελεύθερου χρόνου τους στο σχολείο και στη κοινότητά τους (για όλες τις τάξεις).

Προδημοτική, Α' - Β' τάξη	Γ' - Δ' τάξη
<ul style="list-style-type: none">• Να περιγράφουν τρόπους για ασφαλή χρήση των φαρμάκων.	<ul style="list-style-type: none">• Να επεξηγούν το πρόβλημα του παθητικού καπνίσματος και να εισηγούνται τρόπους διεκδίκησης περιβάλλοντος με καθαρό αέρα.• Να εισηγούνται εναλλακτικές φυσικές λύσεις για απλά καθημερινά προβλήματα υγείας, όπως κρυολόγημα, πονοκέφαλος, πόνος στο στομάχι.
Ε' - Στ' τάξη	Α' - Β' Γυμνασίου
<ul style="list-style-type: none">• Να προβληματίζονται και να συζητούν τις κοινωνικές, ψυχικές και σωματικές επιπτώσεις του καπνίσματος και του αλκοόλ.• Να εντοπίζουν μέσα από έρευνα παράγοντες κινδύνου και προστασίας των νέων σε σχέση με το κάπνισμα και το αλκοόλ.• Να απομυθοποιούν το κάπνισμα και την κατανάλωση του αλκοόλ μέσω αμφισβήτησης διαδεδομένων λανθασμένων κοινωνικών αντιλήψεων.• Να εισηγούνται τρόπους βελτίωσης του άμεσου και ευρύτερου περιβάλλοντός τους, έτσι ώστε να προστατεύονται από κινδύνους που προκύπτουν από τη χρήση και κατάχρηση νόμιμων και παράνομων ουσιών.	<ul style="list-style-type: none">• Να προβληματίζονται και να συζητούν τις κοινωνικές, ψυχικές και σωματικές επιπτώσεις σε σχέση με τη χρήση παράνομων ουσιών εξάρτησης.• Να επιχειρηματολογούν εναντίων διαδεδομένων λανθασμένων κοινωνικών αντιλήψεων.• Να γνωρίζουν κυβερνητικές και μη κυβερνητικές δομές της κοινότητας που μπορούν να τους προσφέρουν πληροφόρηση και στήριξη για σκοπούς πρόληψης ή/και θεραπείας.• Να επεξηγούν τη σημασία αναζήτησης έγκαιρης παρέμβασης σε περίπτωση χρήσης ή σκέψης για χρήση ουσιών.

2.5 ΑΣΦΑΛΕΙΑ

ΣΤΟΧΟΙ:

Οι μαθητές/τριες να περιγράφουν και να εφαρμόζουν δοκιμαστικές επιδείξεις σε περίπτωση φωτιάς, σεισμού ή θερμού επεισοδίου (για όλες τις τάξεις).

Προδημοτική, Α' - Β' τάξη	Γ' - Δ' τάξη
<ul style="list-style-type: none">• Να εντοπίζουν κινδύνους και να εισηγούνται τρόπους προφύλαξης στο σπίτι, στο σχολείο και στο οδικό τους περιβάλλον γύρω από το σχολείο και το σπίτι.• Να χρησιμοποιούν λεξιλόγιο που αφορά το οδικό τους περιβάλλον.• Να αναγνωρίζουν την ανάγκη για βοήθεια από ενήλικα σε περίπτωση που είναι στο δρόμο.• Να εξασκηθούν σε δεξιότητες που αφορούν την ασφάλειά τους στην τάξη και στο σπίτι.	<ul style="list-style-type: none">• Να εντοπίζουν/εκτιμούν κινδύνους όλων των ειδών (τροχαία, πτώσεις, πνιγμούς, δηλητηριάσεις και εγκαύματα) που αφορούν εσωτερικούς και εξωτερικούς χώρους.• Να αναπτύσσουν δεξιότητες πρόληψης ατυχημάτων σε εσωτερικούς και εξωτερικούς χώρους (αυλή, βουνό, θάλασσα, πάρκο).• Να κατανοούν τους βασικούς κανόνες οδικής ασφάλειας και να επιδεικνύουν πρακτικά δεξιότητες που σχετίζονται με την προστασία του εαυτού τους από το οδικό περιβάλλον ως πεζοί, επιβάτες και ποδηλάτες.• Να μελετούν το άμεσο οδικό τους περιβάλλον για να εντοπίζουν κινδύνους/ασφαλείς χώρους.
Ε' - Στ' τάξη	Α' - Β' Γυμνασίου
<ul style="list-style-type: none">• Να εντοπίζουν κινδύνους που αφορούν στο οδικό τους περιβάλλον, στην ηλιακή ακτινοβολία, στις χημικές ουσίες και στην παρασκευή του φαγητού και να δημιουργήσουν κώδικα προστασίας.• Να επιδεικνύουν τις βασικές αρχές της ασφαλούς διακίνησης σε εκδρομές (ως επιβάτες) και σε περιπάτους (ως πεζοί).• Να εντοπίζουν και να εφαρμόζουν προληπτικά μέτρα για αποφυγή οδικών ατυχημάτων που αφορούν στο άμεσο περιβάλλον τους για τον εαυτό τους και άλλους συμπολίτες τους.	<ul style="list-style-type: none">• Να εντοπίζουν/εκτιμούν κινδύνους όλων των ειδών που αφορούν εσωτερικούς χώρους (χώρους διασκέδασης νέων), εξωτερικούς χώρους (γήπεδο), στο οδικό τους περιβάλλον και στο διαδίκτυο.• Να περιγράφουν τρόπους προστασίας του εαυτού τους σε χώρους διασκέδασης, στο γήπεδο ποδοσφαίρου, στο οδικό τους περιβάλλον και στο διαδίκτυο.• Να επεξηγούν την έννοια των πρώτων βοηθειών και να αναπτύξουν βασικές δεξιότητες που αφορούν στην πρόληψη και στην αντίδρασή τους σε περίπτωση πνιγμού, απώλειας συνείδησης αιμορραγίας, εγκαύματος, πτώσης κ.ά.• Να κρίνουν ανθρώπινους, κοινωνικούς και πολιτισμικούς παράγοντες που συμβάλλουν στην πρόκληση ατυχημάτων.

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ 3 - ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΚΑΙ ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΕΑΥΤΟΥ

3.1 ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ, ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗ ΚΑΙ ΑΝΑΠΑΡΑΓΩΓΙΚΗ ΥΓΕΙΑ

Προδημοτική, Α΄- Β΄ τάξη	Γ΄- Δ΄ τάξη
<ul style="list-style-type: none">• Να επεξηγούν τι είναι οικογένεια και τις διάφορες μορφές της.• Να αναγνωρίζουν αναπαραγωγικά μέρη του σώματος και να διακρίνουν ποια μέρη του σώματος είναι ιδιωτικά.	<ul style="list-style-type: none">• Να περιγράφουν ομοιότητες και διαφορές αγοριών – κοριτσιών μέσα από την καθημερινή τους ζωή.• Να περιγράφουν τα χαρακτηριστικά της υγιούς οικογένειας

Ε΄ - Στ΄ τάξη	Α΄ - Β΄ Γυμνασίου
<ul style="list-style-type: none">• Να εκφράζουν προβληματισμούς για συγκεκριμένες καταστάσεις στην οικογένεια (αρρώστιες, διαφωνίες, οικονομικά προβλήματα).• Να αναφέρουν προβληματισμούς για τους ρόλους των δύο φύλων στις καταστάσεις του γάμου, του διαζυγίου και της συμβίωσης.• Να αναφέρουν τα σεξουαλικά και αναπαραγωγικά δικαιώματα.• Να περιγράφουν μορφές βίας στην οικογένεια (σωματική, σεξουαλική, ψυχολογική, οικονομική)	<ul style="list-style-type: none">• Να αναλύουν κριτικά τη διαφορετικότητα ως προς το σεξουαλικό προσανατολισμό.• Να αναλύουν τις επιπτώσεις, μέσα από μέλητα περιστατικού, της εγκυμοσύνης στην εφηβεία και της διακοπής της.• Να καταλαβαίνουν συγκεκριμένες εμπειρίες της σεξουαλικής ωρίμανσης και υγείας (π.χ. ονείρωξη, αυνανισμός).• Να απαριθμούν και να επεξηγούν τρόπους αντισύλληψης και πρόληψης επικίνδυνης σεξουαλικής συμπεριφοράς και σεξουαλικά μεταδιδόμενων νοσημάτων (ΣΜΝ).• Να διερευνούν το ρόλο και τη στάση θρησκειών σε σχέση με τις διάφορες μορφές οικογένειας.• Να γνωρίζουν δομές στην κοινότητα σε σχέση με τη σεξουαλική και αναπαραγωγική υγεία.

3.2 ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΔΕΞΙΟΤΗΤΩΝ ΚΑΙ ΣΧΕΣΕΩΝ

Οι μαθητές/τριες να έχουν εμπειρία καλών σχέσεων με φίλους, οικογένεια, ενήλικες, τρίτη ηλικία (για όλες τις τάξεις).

Προδημοτική, Α΄- Β΄ τάξη	Γ΄- Δ΄ τάξη
<ul style="list-style-type: none">• Να περιγράφουν μια καλή φίλια.• Να αναφέρουν παραδείγματα προβλημάτων στις σχέσεις.• Να παρουσιάζουν με μίμηση ρόλων πώς επιλύουν ένα πρόβλημα σε μία σχέση.	<ul style="list-style-type: none">• Να επιδεικνύουν μέσα από μίμηση ρόλων την ικανότητα να λένε «όχι» όταν δεν νοιώθουν ευχάριστα.• Να επεξηγούν ότι κανένας δεν έχει το δικαίωμα να τους κάνει να νιώθουν άσχημα-κακά (σωματική, ψυχολογική κακοποίηση).• Να περιγράφουν, μέσα από την καθημερινή ζωή, πώς επικοινωνούν σωστά, ώστε να επιλύουν διαφωνίες με φίλους και οικογένεια.
Ε΄ - Στ΄ τάξη	Α΄ - Β΄ Γυμνασίου
<ul style="list-style-type: none">• Να προβληματίζονται για τους παράγοντες που επηρεάζουν θετικά και αρνητικά τις κοινωνικές σχέσεις.• Να αναλύουν κριτικά τον τρόπο που εκφράζουν το θυμό και τη διαφωνία.• Να επιδεικνύουν τρόπους σεβασμού των δικαιωμάτων των άλλων.• Να επεξηγούν τη σχέση της ατομικής συμπεριφοράς με τη φίλια.• Να γνωρίζουν τις δομές στην κοινότητα που ασχολούνται με θέματα βίας.	<ul style="list-style-type: none">• Να αναλύουν κριτικά την επιρροή των φίλων στις καθημερινές τους επιλογές και δραστηριότητες, μέσα από παραδείγματα.• Να εισηγούνται και να επιλέγουν τρόπους επίλυσης συγκρούσεων.• Να επιδεικνύουν τρόπους αποτελεσματικής επικοινωνίας• Να επιδεικνύουν ικανότητες διαπραγμάτευσης και διαμεσολάβησης.

3.3 ΑΠΟΔΟΧΗ ΚΑΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΟΤΗΤΑΣ

Προδημοτική, Α' - Β' τάξη	Γ' - Δ' τάξη
<ul style="list-style-type: none"> • Να αναγνωρίζουν ομοιότητες και διαφορές μεταξύ ατόμων. • Να περιγράφουν τα δικά τους χαρακτηριστικά ως άτομα, ως φύλο και ως πολίτες μιας χώρας. • Να συνεργάζονται με διάφορα ή διαφορετικά άτομα/ομάδες. 	<ul style="list-style-type: none"> • Να περιγράφουν τις ομοιότητες μέσα από διάφορα πλαίσια (π.χ. φύλο, εθνικότητα). • Να επιδεικνύουν έμπρακτα σεβασμό σε όλα τα άτομα/ομάδες-αποδοχή διαφορετικότητας. • Να συσχετίζουν συμπεριφορές που σχετίζονται με την υγεία και την κουλτούρα (π.χ. φαγητό, έκφραση αγάπης). • Να επιδεικνύουν εικαστικά την ομορφιά της διαφορετικότητας.

Ε' - Στ' τάξη	Α' - Β' Γυμνασίου
<ul style="list-style-type: none"> • Να αναφέρουν τους παράγοντες που μπορούν να ενισχύσουν τη συνύπαρξη και συμβίωση των ατόμων και των εθνών χωρίς προβλήματα. • Να επεξηγούν έννοιες, όπως πολυπολιτισμικότητα, ρατσισμός, διαπολιτισμικότητα, κοινωνικός αποκλεισμός. • Να συνδέουν δικά τους βιώματα με την έννοια της αποδοχής της διαφορετικότητας (ιδιαίτερη έμφαση στα άτομα με ειδικές ικανότητες). 	<ul style="list-style-type: none"> • Να αναλύουν κριτικά τη σχέση της υγείας και του φύλου. • Να επεξηγούν έννοιες όπως παγκοσμιοποίηση, σεξισμός. • Να εισηγούνται και να τεκμηριώνουν τρόπους διαχείρισης της διαφορετικότητας.

4.1 ΑΓΩΓΗ ΤΟΥ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΗ

Προδημοτική, Α΄ - Β΄ τάξη	Γ΄ - Δ΄ τάξη
<ul style="list-style-type: none"> • Να ερευνούν τα διάφορα είδη καταστημάτων και τα προϊόντα που πουλούν. • Να αποκτούν δεξιότητες στην αγορά προϊόντων από την καντίνα του σχολείου τους. • Να κατανοούν το δικαίωμα να αναφέρουν προβλήματα που αντιμετωπίζουν στην αγορά προϊόντων από την καντίνα του σχολείου. 	<ul style="list-style-type: none"> • Να αναστοχάζονται, μέσα από συζήτηση με τους συμμαθητές τους για τις επιλογές τους από την καντίνα. • Να εντοπίζουν υπηρεσίες και προϊόντα που χρησιμοποιούν στην καθημερινότητά τους. • Να επεξεργάζονται το «ταξίδι» των προϊόντων μέχρι να φτάσουν στον καταναλωτή.
Ε΄ - Στ΄ τάξη	Α΄ - Β΄ Γυμνασίου
<ul style="list-style-type: none"> • Να ανακαλύπτουν τεχνικές που χρησιμοποιούν οι διαφημίσεις προϊόντων. • Να επεξεργάζονται κριτικά τις επιρροές που δέχονται στις επιλογές προϊόντων αυτοί και οι συνομήλικοί τους. • Να αναγνωρίζουν όλες τις πληροφορίες στις ετικέτες των προϊόντων (ειδικά των τροφίμων) και να δικαιολογούν τη σημασία τους. • Να ανακαλύπτουν μέσω κυβερνητικών και μη κυβερνητικών οργανώσεων τα δικαιώματα του καταναλωτή. 	<ul style="list-style-type: none"> • Να κρίνουν τις υφιστάμενες καταναλωτικές πρακτικές. • Να ενημερώνονται και να εξασκούν τις διαδικασίες που πρέπει να ακολουθούν σε περίπτωση «άδικης» αντιμετώπισης ως καταναλωτές στην Κύπρο και στην Ευρώπη. • Να συμπληρώνουν έντυπο παραπόνου αγοράς προϊόντων στην Κύπρο και στην Ευρώπη. • Να μελετούν κρατικούς και ευρωπαϊκούς τρόπους ελέγχου της ποιότητας διαφόρων προϊόντων και υπηρεσιών.

4.2 ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

Προδημοτική, Α' - Β' τάξη	Γ' - Δ' τάξη
<ul style="list-style-type: none"> • Να αναγνωρίζουν το ρόλο του κάθε επαγγέλματος στην κοινωνία. • Να αναγνωρίζουν τα νομίσματα και να εκτιμούν την αξία του χρήματος. • Να αναγνωρίζουν τις θετικές και αρνητικές επιδράσεις της εργασίας. 	<ul style="list-style-type: none"> • Να είναι σε θέση να διακρίνουν τις επιδράσεις διαφόρων επαγγελμάτων στην υγεία. • Να εκτιμούν τη σημασία και τη χρησιμότητα του κάθε επαγγέλματος.
Ε' - Στ' τάξη	Α' - Β' Γυμνασίου
<ul style="list-style-type: none"> • Να κρίνουν τα επαγγέλματα σύμφωνα με τις συνθήκες υγείας και ασφάλειας που παρέχουν. • Να γνωρίσουν περισσότερα επαγγέλματα μέσα από έρευνα και να μπορούν να τα κατατάξουν σε τομείς, σύμφωνα με τις δικές τους προτιμήσεις. • Να συσχετίζουν τους τύπους νοημοσύνης με τα επαγγέλματα. • Να αναπτύσσουν κριτική σε σχέση με την αποταμίευση και τη σπατάλη. • Να εντοπίζουν κοινωνικά στερεότυπα σε σχέση με τα επαγγέλματα (π.χ. σε σχέση με το φύλο, κοινωνική τάξη, μετανάστευση). 	<ul style="list-style-type: none"> • Να αναλύουν και να αξιολογούν τους διάφορους παράγοντες που επηρεάζουν την επιλογή επαγγέλματος (π.χ. οικογένεια). • Να διερευνούν σύγχρονους κλάδους επαγγελμάτων που έχουν σχέση με την υγεία, το περιβάλλον, την κοινωνική μέριμνα και την τεχνολογία. • Να είναι σε θέση να καταρτίζουν τον προσωπικό τους προϋπολογισμό (εβδομαδιαίο ή μηνιαίο). • Να κατανοούν τα αίτια και τις συνέπειες της ανεργίας και της φτώχειας.

4.3 ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΚΑΙ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ

Προδημοτική, Α΄ - Β΄ τάξη	Γ΄ - Δ΄ τάξη
<ul style="list-style-type: none"> • Να αναφέρουν βασικά δικαιώματα και υποχρεώσεις που έχουν στο σπίτι και στην τάξη. • Να συνεργάζονται στην τάξη. • Να αναφέρουν παραδείγματα συμπεριφορών που δείχνουν σεβασμό σε πρόσωπα και περιβάλλον σε σχέση με την υγεία. • Να επισημαίνουν πρόσωπα που χρειάζονται τη βοήθειά τους. 	<ul style="list-style-type: none"> • Να αναφέρουν ομάδες όπου η συνεργασία είναι απαραίτητη. • Να κατανοούν ότι έχουν δικαίωμα να ζουν, να παίζουν και να εκπαιδεύονται σε περιβάλλον που τους προσφέρει ασφάλεια, υγεία και ποιότητα ζωής. • Να εκτιμούν αυτά που τους προσφέρουν οι γονείς, οι δάσκαλοι και η πατρίδα τους. • Να ακούν προσεκτικά και να σέβονται τη διαφορετική άποψη • Να συμμετέχουν στη θέσπιση των κανόνων λειτουργίας της τάξης τους και να συμπεριφέρονται σύμφωνα με αυτούς.
Ε΄ - Στ΄ τάξη	Α΄ - Β΄ Γυμνασίου
<ul style="list-style-type: none"> • Να είναι σε θέση να αναφέρουν και να υπερασπίζονται τα βασικά δικαιώματα του παιδιού. • Να μπορούν να κρίνουν πράξεις ανθρώπων μέσα από σενάρια, χωρίς προκαταλήψεις. • Να είναι σε θέση να αναφέρουν τα ατομικά, πολιτικά και κοινωνικά δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του Κύπριου πολίτη. • Να γνωρίζουν τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους σε σχέση με τις υπηρεσίες υγείας που τους προσφέρει η κοινότητα. • Να είναι σε θέση να αναφέρουν οργανισμούς εθελοντισμού και κοινωνικής προφοράς. 	<ul style="list-style-type: none"> • Να διακρίνουν τις τρεις μορφές κοινωνικής συμπεριφοράς (ατομισμός, ανταγωνισμός, συνεργασία) και να προβλέπουν τις συνέπειές τους. • Να ερευνούν και να συζητούν σύγχρονα προβλήματα δημόσιας υγείας που αντιμετωπίζει η κοινωνία, να εντοπίζουν τους παράγοντες που τα προκαλούν και να εισηγούνται τρόπους επίλυσής τους. • Να αποφεύγουν συμπεριφορές που μπορούν να απειλήσουν την υγεία και την ασφάλεια των άλλων. • Να μην αποδέχονται την εκμετάλλευση του εαυτού τους ή των άλλων. • Να θέλουν να συμμετέχουν σε ομάδες και οργανώσεις εθελοντισμού. • Να προτείνουν τρόπους βελτίωσης των υπηρεσιών υγείας και ασφάλειας. • Να αναγνωρίζουν τα δικαιώματα των μεταναστών/στριών σε σχέση με την υγεία και ασφάλεια.

ΕΠΙΠΕΔΟ 5: Γ΄ Γυμνασίου και Α΄ Λυκείου (για όλες τις θεματικές ενότητες)

<p>Γ΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ- Α΄ ΛΥΚΕΙΟΥ</p>	<p>ΣΤΟΧΟΙ</p> <p>Οι μαθητές/τριες να διερευνούν, να σχεδιάζουν, μέσα από μελέτη/εργασία ή /και να εφαρμόζουν δράσεις στο άμεσο και ευρύτερο περιβάλλον, με στόχο τη βελτίωση των συνθηκών υγείας σε ένα ή περισσότερα από τα πιο κάτω θέματα:</p>
<p>1.1</p> <p>Ανάπτυξη και εξέλιξη εαυτού</p>	<ul style="list-style-type: none"> • οι ανάγκες του ανθρώπου και η σχέση τους με την υγεία • η αλληλεπίδραση γενετικών και περιβαλλοντικών παραγόντων στην ανάπτυξη και στην υγεία • η επίδραση της τεχνολογίας στην ανάπτυξη και στην υγεία
<p>1.2</p> <p>Συναισθηματική εκπαίδευση και αυτοεκτίμηση</p>	<ul style="list-style-type: none"> • η αυτοεκτίμηση και η κοινωνική συμπεριφορά του ατόμου • διαχείριση του άγχους, του θυμού, του πένθους, του έρωτα • τρόποι ενίσχυσης της αυτοεκτίμησης
<p>1.3</p> <p>Αξίες ζωής</p>	<ul style="list-style-type: none"> • οι παράγοντες που διαμορφώνουν τις αξίες της ζωής μας • οραματίζομαι έναν κόσμο αγάπης • οραματίζομαι έναν κόσμο ειρήνης
<p>2.1</p> <p>Υγιεινός τρόπος ζωής και συνθήκες ζωής</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ανισότητα και υγεία (π.χ. κοινωνική τάξη, τόπος διαμονής, μορφωτικό επίπεδο, φτώχεια) • κριτική ανάλυση των δημόσιων και ιδιωτικών υπηρεσιών υγείας και τρόποι βελτίωσής τους
<p>2.2</p> <p>Φαγητό και υγεία</p>	<ul style="list-style-type: none"> • κριτική ανάλυση των παρεχόμενων υπηρεσιών ελέγχου και ποιότητας τροφίμων • οι διατροφικές ανάγκες ατόμων στα διάφορα στάδια της ζωής τους • παράγοντες που προσδιορίζουν τις διατροφικές συνήθειες
<p>2.3</p> <p>Φυσική δραστηριότητα και υγεία</p>	<ul style="list-style-type: none"> • παράγοντες που ενισχύουν τη φυσική δραστηριότητα - ατομική και συλλογική δράση • τρόποι φυσικής δραστηριότητας στην καθημερινή μας ζωή
<p>2.4</p> <p>Χρήση και κατάχρηση ουσιών</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ανάλυση στατιστικών στοιχείων που αφορούν στο προφίλ του χρήστη (προσωπικά, κοινωνικά, οικονομικά, ψυχικά χαρακτηριστικά) • κριτική ανάλυση κυβερνητικών και μη κυβερνητικών δομών της κοινότητας που σχετίζονται με τις νόμιμες και παράνομες ουσίες • η σημασία της έγκαιρης παρέμβασης

<p>2.5</p> <p>Ασφάλεια</p>	<ul style="list-style-type: none"> • κριτική ενός θέματος που αφορά την κυπριακή κουλτούρα (πολιτισμικές αξίες) σε σχέση με θέματα που αφορούν στην ασφάλεια (π.χ. τήρηση κανονισμών οδικής ασφάλειας, κάπνισμα σε δημόσιους χώρους) • διερεύνηση στατιστικών δεδομένων που αφορούν στα ατυχήματα μεταξύ των νέων και εισηγήσεις για προληπτικά μέτρα που αφορούν στην ασφάλεια των νέων • επαγγελματική υγεία και ασφάλεια (νόμοι, γενικές προδιαγραφές για επαγγελματική ασφάλεια και υγεία)
<p>3.1</p> <p>Οικογενειακός προγραμματισμός, σεξουαλική και αναπαραγωγική υγεία</p>	<ul style="list-style-type: none"> • πρόληψη ΣΜΝ • η σημασία του οικογενειακού προγραμματισμού στην υγεία του ατόμου και της κοινότητας • τρόποι πρόληψης και αντιμετώπισης της σεξουαλικής κακοποίησης στο σχολείο και στην κοινότητα • ο γονεϊκός και ο συζυγικός ρόλος
<p>3.2</p> <p>Ανάπτυξη κοινωνικών δεξιοτήτων και σχέσεων</p>	<ul style="list-style-type: none"> • τρόποι επίλυσης συγκρούσεων • φιλία: ανάλυση των κριτηρίων επιλογής και επιρροή των φίλων • η ανάπτυξη και διατήρηση υγιών σχέσεων
<p>3.3</p> <p>Αποδοχή και διαχείριση διαφορετικότητας και διαπολιτισμικότητας</p>	<ul style="list-style-type: none"> • κριτική ανάλυση της σχέσης κουλτούρας και υγείας • ανάλυση των τρόπων αποδοχής της διαφορετικότητας σε σχέση με τους μετανάστες • πολιτισμική επάρκεια και υγεία
<p>4.1</p> <p>Αγωγή του καταναλωτή</p>	<ul style="list-style-type: none"> • δικαιώματα του καταναλωτή • η προσωπική ταυτότητα και η καταναλωτική συμπεριφορά
<p>4.2</p> <p>Οικονομική και επαγγελματική αγωγή</p>	<ul style="list-style-type: none"> • προσωπικοί και κοινωνικοί παράγοντες επιλογής επαγγέλματος (π.χ. φίλοι, οικογένεια, φύλο, μετανάστευση) • τρόποι διασφάλισης της υγείας και της ασφάλειας στο χώρο εργασίας διάφορων επαγγελμάτων
<p>4.3</p> <p>Δικαιώματα και υποχρεώσεις</p>	<ul style="list-style-type: none"> • δικαιώματα και υποχρεώσεις του ευρωπαϊού πολίτη ή και του παιδιού • ανάλυση του συστήματος υγείας σε σχέση με τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του ατόμου • ανάλυση των μέτρων αποκατάστασης της δικαιοσύνης για άτομα, ομάδες και λαούς που αδικούνται • τρόποι διεκδίκησης των δικαιωμάτων • εθελοντισμός και εθελοντικοί οργανισμοί

3. Διδακτική μεθοδολογία

Η έννοια της Προαγωγής Υγείας αναφέρεται στην αναγνώριση των κοινωνικών, πολιτισμικών και οικονομικών παραγόντων που συνδέονται με τα επίπεδα υγείας του πληθυσμού καθώς και με τις συμπεριφορές υγείας του ατόμου. Στα πλαίσια της προαγωγής της υγείας οι “επιλογές” του ατόμου δεν αντιμετωπίζονται ως συνειδητές προσωπικές επιλογές, αλλά ως αποτέλεσμα αλληλεπίδρασης του ατόμου και των παραγόντων που αφορούν στις συνθήκες διαβίωσής του. Ο ρόλος του ατόμου για την υγεία του δεν παραγνωρίζεται, αλλά το άτομο τοποθετείται στο ευρύτερο κοινωνικό του συγκείμενο. Μεθοδολογικά οι παρεμβάσεις προαγωγής της υγείας δεν περιορίζονται μόνο στη συμπεριφορά του ατόμου αλλά παράλληλα στην αναβάθμιση του κοινωνικού και φυσικού περιβάλλοντος, έτσι ώστε να προάγεται η υγεία των πολιτών.

Ο σκοπός του Προγράμματος Σπουδών της Αγωγής Υγείας, αναφέρεται στη μεθοδολογία της προαγωγής της υγείας η οποία απαιτεί παράλληλη δράση: ενδυνάμωση του ατόμου και δημιουργία υποστηρικτικού περιβάλλοντος (βλ. εισαγωγή). Οι μεθοδολογικές προσεγγίσεις του Προγράμματος Σπουδών της Αγωγής Υγείας αναλύονται στις δύο αυτές κατευθύνσεις. Η πρώτη αφορά σε παιδαγωγικές προσεγγίσεις ενδυνάμωσης των μαθητών/τριών. Η δεύτερη αφορά στη δημιουργία υποστηρικτικού περιβάλλοντος και συγκεκριμένα στην ανάπτυξη Σχολείων Προαγωγής Υγείας. Η σχέση των δύο κατευθύνσεων στο πλαίσιο της εφαρμογής είναι άμεση και αλληλοεξαρτώμενη. Η αλληλεπίδραση αυτή αναμένεται να καθορίζει και να διαπνέει την εφαρμογή δράσεων Αγωγής Υγείας.

3.1 Ενδυνάμωση του ατόμου

Η ενδυνάμωση του ατόμου ως πολίτη σε ένα κοινωνικοοικονομικό συγκείμενο, αφορά στην εκπαιδευτική πράξη, στην ενθάρρυνσή του για αναστοχασμό, κριτική σκέψη και στοχευμένη δράση για δημιουργία συνθηκών υγείας για όλους. Στα πλαίσια του Προγράμματος Σπουδών της Αγωγής Υγείας οι μαθητές/τριες αναμένονται να προβληματιστούν και να ερευνήσουν με κριτική διάθεση την πολυπλοκότητα και την αλληλεξάρτηση ποικίλων παραγόντων που επηρεάζουν την υγεία του ατόμου. Αναμένεται ακόμη να δραστηριοποιηθούν (ατομικά και συλλογικά), έτσι ώστε να βελτιώνουν τις συνθήκες υγείας, τις πρακτικές, τις επιλογές ή τις προοπτικές τους σε διαφορετικά επίπεδα: οικογένεια, σχολείο, κοινότητα, πόλη και ευρύτερα.

Το Πρόγραμμα Σπουδών της Αγωγής Υγείας προτρέπει τον εκπαιδευτικό να ξεκινά από τις ίδιες τις ανάγκες, γνώσεις και εμπειρίες των μαθητών/τριών και να αποσκοπεί στην ενεργητική και δημιουργική συμμετοχή τους, έτσι ώστε να προβαίνουν σε διαδικασίες λήψης και εκτέλεσης αποφάσεων. Ο/Η μαθητής/τρια θα πρέπει να έχει ευκαιρίες κατά τις οποίες θα μοιραστεί με άλλους ενήλικες (εκπαιδευτικούς, γονείς, εκπροσώπους οργανώσεων) αποφάσεις και δράσεις που αφορούν στις προσωπικές του συμπεριφορές υγείας, στο περιβάλλον τους (τάξη, φίλοι, σχολείο) και στην κοινότητα ή ακόμα και στην ευρύτερη κοινωνία στην οποία ζει. Το Πρόγραμμα Σπουδών της Αγωγής Υγείας δεν περιορίζεται μόνο στο να ενισχύσει τους μαθητές/τριες να αναπτύξουν απόψεις αλλά και στο να μετατρέψουν τις απόψεις τους σε δράσεις και στη συνέχεια σε αλλαγές.

3.2 Σχολείο Προαγωγής Υγείας:

Το Πρόγραμμα Σπουδών της Αγωγής Υγείας, όπως φαίνεται και από τους τρεις βασικούς άξονες, δεν μπορεί να περιοριστεί μόνο ως διδακτική διαδικασία στην τάξη, αλλά πρέπει να συμβάλλει στην αλληλεπίδραση και άλλων δομικών και λειτουργικών στοιχείων του σχολείου. Για το σκοπό αυτό το Πρόγραμμα Σπουδών προωθεί την εφαρμογή του Σχολείου Προαγωγής Υγείας μέσω ανάπτυξης σχεδίου δράσης προαγωγής της υγείας, το οποίο περιλαμβάνει εκπαιδευτικές και διοικητικές δράσεις, οι οποίες δεν περιορίζονται στην τάξη αλλά και σε άλλους τομείς δράσης, όπως ανάπτυξη πολιτικών (π.χ. υγιούς διατροφής, αντιμετώπισης της εκφοβιστικής συμπεριφοράς), βελτίωση του φυσικού περιβάλλοντος του σχολείου, συνεργασία με γονείς και κοινότητα και βελτίωση του σχολικού κλίματος. Στα πλαίσια της ανάπτυξης των θεματικών ενοτήτων στην τάξη, αναμένεται, μέσα από τη ζωή του σχολείου, οι μαθητές/τριες να έχουν ευκαιρία να βιώνουν το σχολικό περιβάλλον ως υποστηρικτικό στην επιλογή υγιεινών τρόπων ζωής.

Το Σχολείο Προαγωγής Υγείας δίνει την ευκαιρία στους μαθητές/τριες να βιώσουν ευχάριστα υγιεινές συμπεριφορές με τους συμμαθητές/τριές τους, τους γονείς/κηδεμόνες και άλλους ενήλικες. Η εμπειρία τους θα πρέπει να συμβάλλει στη σύνδεση των υγιεινών επιλογών με την ποιότητα ζωής και όχι ως «απαραίτητη» ανάγκη για αποφυγή ασθένειας. Επίσης, το σχολικό περιβάλλον θα πρέπει να καλλιεργεί στους/στις μαθητές/τριες το αίσθημα της συνεργασίας, αυτοπεποίθησης και αυτοεκτίμησης δίνοντάς τους ευκαιρίες για ρόλο και λόγο στη σχολική ζωή.

3.3 Διδακτικές Προσεγγίσεις

Για την επίτευξη των μεθοδολογικών προσεγγίσεων, όπως περιγράφονται πιο πάνω συστήνεται η χρήση παιδαγωγικών μεθόδων που στηρίζονται στην ενεργητική μάθηση, τη διερεύνηση και την ομαδική εργασία. Ενδεικτικά αναφέρονται πιο κάτω κάποιες διδακτικές προσεγγίσεις, οι οποίες συνοδεύονται με παραδείγματα από το χώρο της προαγωγής υγείας:

- **Σχέδιο εργασίας ή Ερευνητική μελέτη (Project):** Συστήνεται για την ανάπτυξη project το μοντέλο IVAC (Investigation-Vision-Action-Change), ένα πλαίσιο ανάπτυξης των στρατηγικών προαγωγής υγείας που διασφαλίζει ότι οι γνώσεις που αποκτούν οι μαθητές/τριες κατά τη διάρκεια του προγράμματος έχουν σαν στόχο τη δράση. Οι μαθητές/τριες μέσα από αυτές τις διαδικασίες προβαίνουν συλλογικά σε ενέργειες που βελτιώνουν τις συνθήκες υγείας που αφορούν το σχολείο και την κοινότητά τους και ταυτόχρονα βελτιώνουν γνώσεις και δεξιότητες για δράση τώρα και στο μέλλον.
- **Διερεύνηση** παραγόντων που επηρεάζουν την υγεία και τον υγιεινό τρόπο ζωής μιας ομάδας πληθυσμού (π.χ. νέων, γυναικών, αυτών που διαμένουν στην πόλη).

- **Επίλυση Προβλήματος** που αφορά δυσκολίες που μπορεί να αντιμετωπίζουν ομάδες ανθρώπων να ακολουθήσουν ένα υγιή τρόπο ζωής.
- **Μελέτη περίπτωσης** πραγματικών ή φανταστικών περιπτώσεων για τις υφιστάμενες συνήθειες των μαθητών/τριών όσον αφορά συμπεριφορές που σχετίζονται με την υγεία.
- **Ανασκόπηση** μέσω συνεντεύξεων ή ερωτηματολογίων, απόψεων ομάδας ατόμων για θέματα που αφορούν στην υγεία (π.χ. κοινωνική ανισότητα και υγεία).
- **Επισκέψεις** και γνωριμία με χώρους (φορείς, μη κυβερνητικούς οργανισμούς, υπηρεσίες υγείας) που αφορούν στην προαγωγή της υγείας.
- **Συζήτηση - Αντιπαράθεση** για θέματα όπως «είναι δίκαιο ή αποτελεσματικό να ενθαρρύνεις τα άτομα να αλλάζουν τις συμπεριφορές τους οι οποίες σχετίζονται με την υγεία;».
- **Κύκλος Συζήτησης** κατά τη διάρκεια του οποίου ο δάσκαλος μαζί με τα παιδιά κάθονται κυκλικά, κατά προτίμηση στο πάτωμα, με στόχο τη συζήτηση. Κάθε κύκλος συζήτησης έχει ένα συγκεκριμένο θέμα το οποίο ο δάσκαλος εξηγεί στην αρχή της συζήτησης με τρόπο που να γίνεται πλήρως κατανοητό από όλους. Τα παιδιά μοιράζονται τις εμπειρίες και τις απόψεις τους πάνω στο θέμα. Σημαντικό σε αυτή τη μέθοδο δεν είναι μόνο το θέμα συζήτησης αλλά η διαδικασία και το κλίμα μέσα στο οποίο γίνεται η συζήτηση.
- **Παιχνίδια** που προάγουν τη συνεργασία και επικοινωνία για επίτευξη κάποιων στόχων π.χ. χωρίς να μιλούμε στεκόμαστε με αλφαβητική σειρά.
- **Παιχνίδια ρόλων - Προσομοιώσεις:** Οι μαθητές/τριες υποδύονται ρόλους ατόμων και καταστάσεων που σχετίζονται με θέματα υγείας και συμβαίνουν στην καθημερινότητά τους.
- **Αυτοσχεδιασμός:** Είναι μια στρατηγική η οποία αναπτύσσει τον αυθορμητισμό των παιδιών. Μέσα από τον αυτοσχεδιασμό ενισχύουμε συμπεριφορές και στάσεις ζωής. Υπάρχουν διάφορα είδη αυτοσχεδιασμού ανάλογα με το επίπεδο της ομάδας, όπως ο καθοδηγημένος αυτοσχεδιασμός (δίνονται οι ρόλοι), αυτοσχεδιασμός με λέξεις-τίτλους ή θέματα από τη ζωή, αυτοσχεδιασμός με χιουμοριστική διαφήμιση και αυτοσχεδιασμός με αφορμή μια φωτογραφία. Ο αυτοσχεδιασμός καλό είναι να παρουσιάζεται και να δίνεται ευκαιρία συζήτησης με στόχο τη βελτίωσή του.
- **Εργαστήριο:** Κεντρικό ρόλο στο Πρόγραμμα Σπουδών της Αγωγής Υγείας είναι και η χρήση των εργαστηρίων της Οικιακής Οικονομίας στο σχολείο. Οι μαθητές/τριες όλων των βαθμίδων θα πρέπει να έχουν την ευκαιρία να αποκτήσουν δεξιότητες μαγειρικής (χειρισμού, προετοιμασίας, επεξεργασίας τροφίμων) με ευχάριστο τρόπο και να πειραματιστούν με φαγητά διαφόρων πολιτισμών. Η χρήση των εργαστηρίων της μαγειρικής, πέραν των στόχων της υποενότητας για το φαγητό, θα πρέπει να αξιοποιούνται ευκαιριακά από όλες τις τάξεις και βαθμίδες της εκπαίδευσης στα πλαίσια εκδηλώσεων του σχολείου (π.χ. ετοιμασία κεραστικών, μικρών σνακ για περίπατο κ.ά.).

4. Αξιολόγηση

Ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα στην αξιολόγηση προγραμμάτων Αγωγής Υγείας είναι η δυσκολία αλλά και η αδυναμία της εκπαίδευσης να προκαλέσει αλλαγές στη συμπεριφορά των ατόμων. Δυσκολία γιατί ο εκπαιδευτικός δεν μπορεί για κάθε θεματική ενότητα ή υποενότητα να ερευνά κατά πόσον το τελικό αποτέλεσμα σε σχέση με τη συμπεριφορά μαθητών/μαθητριών οφείλεται στη δική του παρέμβαση και όχι σε άλλες ενέργειες που συμβαίνουν ταυτόχρονα στο ευρύτερο περιβάλλον. Εξάλλου ο εκπαιδευτικός αναμένεται να αξιολογεί την εκπαιδευτική διαδικασία και όχι να ερευνά την επίδραση της παρέμβασής του στη συμπεριφορά. Αδυναμία, γιατί η συμπεριφορά και η υγεία του ατόμου και ιδιαίτερα των νέων εξαρτώνται από παράγοντες (όπως τόπος διαμονής, κοινωνική τάξη, μέσα μαζικής επικοινωνίας, φίλοι) που δεν ανήκουν άμεσα στο χώρο της εκπαίδευσης. Λαμβάνοντας υπόψη τα πιο πάνω, η αξιολόγηση για το Πρόγραμμα Σπουδών της Αγωγής Υγείας συνοψίζεται στα ακόλουθα σημεία:

4.1 Η στοχοθέτηση και οι δείκτες επιτυχίας στο Αναλυτικό Πρόγραμμα είναι ρεαλιστική και περιορίζεται στις δυνατότητες της εκπαίδευσης. Για παράδειγμα, αναμένεται από την εκπαίδευση να «διδάξει» τρόπους διαχείρισης του θυμού στο μαθητή και στη μαθήτριά, αλλά η διαχείριση του θυμού εκ μέρους του μαθητή εξαρτάται από πολλούς παράγοντες οι οποίοι δεν περιορίζονται στο σχολικό περιβάλλον του μαθητή μόνο. Η ρεαλιστική τοποθέτηση των Δεικτών Επιτυχίας διευκολύνει την παρακολούθηση της επιτυχίας τους, αφού αναφέρονται σε μαθησιακές διαδικασίες. Ο εκπαιδευτικός μπορεί να καθορίζει δείκτες επιτυχίας για κάθε θεματική ενότητα που αναπτύσσει. Για παράδειγμα για την υποενότητα 2.1 (βλ. πίνακα στην παράγραφο 2.2) οι δείκτες επιτυχίας μπορεί να είναι οι ακόλουθοι:

Οι μαθητές/τριες να μπορούν να:

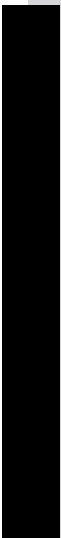
- Ορίζουν και να επεξηγούν τον δικό τους τρόπο που ορίζουν την έννοια υγεία και τον υγιεινό τρόπο ζωής.
- Κατονομάζουν παράγοντες που επηρεάζουν την υγεία από το άμεσο και το ευρύτερο περιβάλλον.
- Εισηγούνται αλλαγές στο άμεσο περιβάλλον τους που να βελτιώνουν την υγεία.

4.2 Η εφαρμογή του Σχολείου Προαγωγής Υγείας συστήνεται να αξιολογείται ως προς το σχέδιο δράσης του σχολείου το οποίο αναμένεται να συντάσσεται κατά το πρώτο δίμηνο της σχολικής χρονιάς. Τα σχολεία καλούνται να δημιουργήσουν «Φάκελο Αγωγής Υγείας» στον οποίο να τοποθετούνται έντυπα και υλικό σχετικά με τις δράσεις που αναπτύσσονται στο σχολείο. Οι εμπλε-

κόμμενοι φορείς σε κοινή συνεδρία θα πρέπει να μελετήσουν το αρχικό σχέδιο δράσης και το «Φάκελο Αγωγής Υγείας» και να καθορίσουν περιοχές και δράσεις που επιτεύχθηκαν, δεν επιτεύχθηκαν ή που χρειάζονται βελτίωση. Αναμένεται επίσης να αξιολογήσουν τη μεθοδολογία που ακολουθήθηκε με βάση τα χαρακτηριστικά εκείνα τα οποία κατ' επανάληψη αποδείχτηκαν να σχετίζονται με την επιτυχία ενός προγράμματος. Αυτά είναι η ολιστική προσέγγιση, η συμμετοχή και ενδυνάμωση των συμμετεχόντων, η συνεργασία με την κοινότητα και η συνοχή στο δομικό σύστημα του σχολείου.

4.3 Η αυτο-αξιολόγηση αποτελεί ουσιαστικό μεθοδολογικό εργαλείο στα θέματα Αγωγής Υγείας, αφού προάγει την κριτική επεξεργασία. Μερικές ενδεικτικές στρατηγικές και παραδείγματα αυτο-αξιολόγησης είναι οι ακόλουθες:

- Οι μαθητές/τριες καταγράφουν σε μικρές ομάδες τα αίτια της αποτυχίας ή της επιτυχίας των δράσεων τους που αφορούν στην υγεία.
- Οι μαθητές/τριες σημειώνουν σε προσωπικό τους σημειωματάριο (π.χ. τι έμαθαν, τι θα προσπαθήσουν να κάνουν για την επόμενη βδομάδα). Επιλέγουν τι θέλουν να μοιραστούν με το σύνολο της τάξης.
- Οι μαθητές/τριες χωρίζονται σε τριάδες και συζητούν για κάτι που έμαθαν από το μάθημα, για κάτι που τους άρεσε και για κάτι που θα προτιμούσαν να γινόταν διαφορετικά.
- Οι μαθητές/τριες στέκονται σε κύκλο και αναφέρουν ένα συναίσθημα που σχετίζεται με το μάθημα και που τους έκανε να νιώσουν άβολα και ένα συναίσθημα που τους έκανε να νιώσουν ευχάριστα.

**Επιτροπές
Προγραμμάτων
Σπουδών**

Νέα Ελληνική Γλώσσα

■ ΕΠΙΚΕΦΑΛΕΙΣ

- 1 ΚΩΣΤΟΥΛΗ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΑ
ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
- 2 ΤΣΙΠΛΑΚΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥΛΑ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΥΠΡΟΥ
- 3 ΧΑΤΖΗΣΑΒΒΙΔΗΣ ΣΩΦΡΟΝΗΣ
ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

■ ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ

- 1 ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟΥ ΑΓΑΘΗ

■ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΙ

- 1 ΑΓΑΘΑΓΓΕΛΟΥ ΣΟΦΙΑ
- 2 ΒΑΛΙΑΝΤΗ ΣΤΑΥΡΟΥΛΑ
- 3 ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ ΓΙΑΝΝΑΚΗΣ
- 4 ΒΡΥΩΝΙΔΟΥ ΜΕΛΙΝΑ
- 5 ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΑ
- 6 ΕΚΤΟΡΑ ΕΛΕΝΗ
- 7 ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥ ΘΕΟΥΛΑ
- 8 ΖΑΝΤΗΡΑΣ ΧΡΙΣΤΟΣ
- 9 ΚΥΡΑΤΖΗ ΕΛΕΝΑ
- 10 ΜΑΓΚΛΑΡΑ ΜΑΡΙΑ
- 11 ΜΑΡΚΟΥ ΚΑΡΑΔΗΜΟΥ ΦΩΤΕΙΝΗ
- 12 ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ ΞΕΝΙΑ
- 13 ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑ ΕΥΑΝΘΗ
- 14 ΠΕΤΡΟΥ ΠΑΝΑΓΙΩΤΑ
- 15 ΣΤΥΛΙΑΝΟΥ ΜΑΡΙΟΣ
- 16 ΣΤΥΛΙΑΝΟΥ ΧΑΤΖΗΑΝΑΣΤΑΣΗ ΠΑΡΑΣΚΕΥΟΥΛΑ
- 17 ΤΕΚΚΗ ΕΙΡΗΝΗ
- 18 ΤΣΙΤΣΟΥ ΚΥΡΙΑΚΗ
- 19 ΤΤΑΝΟΥ-ΙΩΑΝΝΙΔΟΥ ΣΤΕΛΛΑ
- 20 ΧΑΤΖΗΓΙΑΝΝΗ ΙΩΑΝΝΑ
- 21 ΧΑΤΖΗΓΙΑΝΝΗ-ΓΙΑΓΚΟΥ ΕΛΕΝΗ
- 22 Δρ ΧΑΤΖΗΛΟΥΚΑ ΜΑΥΡΗ ΕΙΡΗΝΗ
- 23 ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ ΧΡΙΣΤΙΝΑ

■ ΣΥΝΕΡΓΑΣΤΗΚΑΝ ΟΙ ΕΠΙΘΕΩΡΗΤΕΣ

- 1 ΑΡΙΣΤΕΙΔΟΥ ΑΡΙΣΤΟΣ
- 2 ΚΑΡΑΤΖΙΑ ΕΙΡΗΝΗ
- 3 ΚΑΡΝΟΥ ΕΛΕΝΗ
- 4 ΚΟΥΦΑΛΙΔΗΣ ΧΡΙΣΤΑΚΗΣ
- 5 ΜΙΧΑΗΛΙΔΟΥ ΜΑΡΙΑ
- 6 ΟΝΟΥΦΡΙΟΥ ΝΙΚΟΣ
- 7 ΠΑΡΑΣΚΕΥΑ ΠΑΝΑΓΙΩΤΑ
- 8 ΠΟΛΥΚΑΡΠΟΥ ΛΑΥΡΕΝΤΗΣ
- 9 ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΥ ΧΡΥΣΩ

Λογοτεχνία

■ ΕΠΙΚΕΦΑΛΕΙΣ

- 1 ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΥ ΑΦΡΟΔΙΤΗ
ΔΙΔΑΚΤΩΡ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ
- 2 ΒΟΥΤΟΥΡΗΣ ΠΑΝΤΕΛΗΣ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΥΠΡΟΥ
- 3 ΣΟΥΛΙΩΤΗΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

■ ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ

- 1 ΣΕΛΙΩΤΗ ΒΑΣΙΛΙΚΗ

■ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΙ

- 1 ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΧΡΥΣΟΥΛΑ
- 2 ΑΡΜΕΥΤΗ ΜΑΡΙΝΑ
- 3 ΖΑΒΡΙΔΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ
- 4 ΖΑΟΥΡΑ ΕΛΕΝΗ
- 5 ΙΩΑΚΕΙΜΙΔΟΥ ΧΡΙΣΤΙΝΑ
- 6 ΙΩΑΝΝΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΜΑΡΙΑ
- 7 ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗ ΣΤΕΛΛΑ
- 8 ΛΑΜΠΡΑΚΗ ΠΟΛΥΒΙΟΥ ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ
- 9 ΛΙΒΙΤΖΙΗ ΧΡΙΣΤΙΝΑ
- 10 ΛΟΥΚΑ ΔΗΜΗΤΡΑ
- 11 ΛΟΦΙΤΗ ΣΤΑΥΡΟΥΛΑ
- 12 ΜΑΡΚΟΥ ΜΙΧΑΛΗΣ
- 13 ΜΗΝΑ ΜΑΤΘΑΙΟΥ ΕΛΕΝΗ
- 14 ΜΙΧΑΗΛ ΣΩΤΗΡΟΥΛΑ
- 15 ΜΠΑΖΟΥΚΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ
- 16 ΝΕΟΚΛΕΟΥΣ ΜΑΡΙΛΕΝΑ
- 17 ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΕΥΓΕΝΙΑ
- 18 ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΜΥΑΡΗ ΔΕΣΠΟΙΝΑ
- 19 ΠΑΛΑΤΕ ΧΑΡΙΤΑ
- 20 ΠΟΛΥΒΙΟΥ ΑΝΘΙΜΟΣ
- 21 ΠΡΟΚΟΠΙΟΥ ΧΡΥΣΤΑΛΛΑ
- 22 ΡΟΔΟΣΘΕΝΟΥΣ ΕΙΡΗΝΗ
- 23 ΣΥΜΕΩΝΙΔΟΥ ΜΑΡΙΑ
- 24 ΤΡΥΦΩΝΟΣ ΤΡΥΦΩΝΑΣ
- 25 ΧΑΣΑΠΟΠΟΥΛΟΥ ΔΩΡΑ
- 26 ΧΑΤΖΗΘΩΜΑΣ ΑΝΤΡΕΑΣ
- 27 ΧΡΙΣΤΟΦΗ ΑΝΤΡΕΑΣ
- 28 ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΥ ΕΛΙΣΑΒΕΤ

■ ΣΥΝΕΡΓΑΣΤΗΚΑΝ ΟΙ ΕΠΙΘΕΩΡΗΤΕΣ

- 1 ΑΝΤΩΝΕΛΛΟΣ ΣΠΥΡΟΣ
- 2 ΜΙΧΑΗΛΙΔΟΥ ΜΑΡΙΑ
- 3 ΠΡΩΤΟΠΑΠΑ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ
- 4 ΧΑΤΖΗΜΙΧΑΗΛ ΛΟΥΚΙΑ

Αρχαία Ελληνική Γλώσσα και Γραμματεία

■ ΕΠΙΚΕΦΑΛΕΙΣ

- 1 ΠΕΤΡΙΔΗΣ ΑΝΤΩΝΗΣ
ΑΝΟΙΚΤΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΥΠΡΟΥ
- 2 ΤΣΑΚΜΑΚΗΣ ΑΝΤΩΝΗΣ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΥΠΡΟΥ

■ ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ

- 1 ΡΟΔΟΣΘΕΝΟΥΣ ΕΙΡΗΝΗ

■ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΙ

- 1 ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΜΑΡΙΝΑ
- 2 ΠΗΔΙΑ ΕΛΕΝΑ
- 3 ΣΤΑΥΡΟΥ ΣΤΑΥΡΟΣ
- 4 ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ ΑΝΤΡΗ
- 5 ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΥ ΠΟΥΓΙΟΥΡΟΥ ΚΑΛΛΙΟΠΗ
- 6 ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ ΠΑΝΑΓΙΩΤΑ

■ ΣΥΝΕΡΓΑΣΤΗΚΑΝ ΟΙ ΕΠΙΘΕΩΡΗΤΕΣ

- 1 ΚΑΡΝΟΥ ΕΛΕΝΗ
- 2 ΠΕΤΡΟΥ ΠΕΤΡΟΣ
- 3 ΧΑΤΖΗΜΙΧΑΗΛ ΛΟΥΚΙΑ

Ξένες Γλώσσες

■ ΕΠΙΚΕΦΑΛΕΙΣ

- 1 BURSTON MONIQUE
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΥΠΡΟΥ
- 2 ΠΑΥΛΟΥ ΠΑΥΛΟΣ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΥΠΡΟΥ
- 3 ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ ΠΑΠΑΔΗΜΑ ΣΑΛΩΜΗ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΛΕΥΚΩΣΙΑΣ

■ ΕΙΔΙΚΟΙ

- 1 ΖΙΑΡΤΙΔΟΥ ΜΠΙΡΚΙΤ
ΕΙΔΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΚΥΠΡΟΥ
- 2 STEFAN SCHLAEFLI
ΕΙΔΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΚΥΠΡΟΥ
- 3 ΡΕΓΓΙΝΟΥ ΝΑΤΑΛΙΑ
ΕΙΔΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΚΥΠΡΟΥ

■ ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ

- 1 ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΣΤΕΛΛΑ
- 2 ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥΣ ΑΓΓΕΛΑ

■ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΙ

- 1 ΑΘΑΝΑΣΙΑΔΟΥ ΕΛΕΝΑ
- 2 ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΜΑΡΙΑ

- 3 ΓΡΙΜΑΛΔΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΜΟΝΙΚΑ
- 4 ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ ΣΩΤΗΡΗΣ
- 5 ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΑΝΝΕΤ
- 6 ΕΥΡΙΠΙΔΟΥ ΚΟΝΤΕΜΕΝΙΩΤΟΥ ΑΝΤΡΗ
- 7 ΙΑΚΩΒΙΔΟΥ ΜΑΡΙΑ
- 8 ΙΩΑΚΕΙΜ ΚΥΡΙΑΚΙΔΟΥ ΚΥΡΙΑΚΗ
- 9 ΙΩΑΝΝΟΥ ΓΚΑΛΙΑ
- 10 ΚΑΚΟΥΛΛΗΣ ΜΙΧΑΛΗΣ
- 11 ΚΟΥΠΠΑ ΚΛΑΙΡΗ
- 12 ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΜΑΡΙΑ
- 13 ΜΙΧΑΗΛΙΔΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΑ
- 14 ΝΙΚΟΛΑΪΔΟΥ ΝΑΤΑΛΙΑ
- 15 ΞΑΝΘΟΥ ΜΑΡΙΑ
- 16 ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΟΥ ΧΡΙΣΤΙΝΑ
- 17 ΣΤΑΥΡΟΥ ΕΛΕΝΗ
- 18 ΤΕΜΕΤΕ ΕΙΡΗΝΗ
- 19 ΦΙΛΙΠΠΟΥ ΜΑΣΩΝΟΥ ΦΙΛΙΤΣΑ
- 20 ΧΑΤΖΗΚΩΣΤΗ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΑ
- 21 ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ ΚΟΥΛΑ

■ ΣΥΝΕΡΓΑΣΤΗΚΑΝ ΟΙ ΕΠΙΘΕΩΡΗΤΕΣ

- 1 ΕΓΓΛΕΖΑΚΗ ΑΝΔΡΟΥΛΛΑ
- 2 ΙΩΑΝΝΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΣΟΦΙΑ
- 3 ΚΙΜΩΝΙΔΟΥ ΕΛΕΝΗ
- 4 ΚΟΝΤΗ ΘΕΟΧΑΡΟΥΣ ΣΤΕΛΛΑ
- 5 ΜΑΥΡΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ
- 6 ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ ΚΟΥΛΑ
- 7 ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ ΠΑΠΑ ΝΙΚΗ
- 8 ΧΑΤΖΗΚΥΡΙΑΚΟΥ ΣΤΕΛΛΑ

Ιστορία

■ ΕΠΙΚΕΦΑΛΕΙΣ

- 1 ΜΑΡΓΑΡΙΤΗΣ ΓΙΩΡΓΟΣ
ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
- 2 ΜΙΧΑΗΛ ΜΙΧΑΛΗΣ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΥΠΡΟΥ
- 3 ΠΑΠΑΠΟΛΥΒΙΟΥ ΠΕΤΡΟΣ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΥΠΡΟΥ
- 4 ΧΑΣΙΩΤΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ
ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
- 5 ΧΑΤΖΗΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΕΥΑΝΘΗΣ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

■ ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ

- 1 ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ ΓΙΑΝΝΟΣ

■ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΙ

- 1 ΓΕΩΡΓΙΟΥ Κ. ΓΙΩΡΓΟΣ
- 2 ΓΙΑΛΛΟΥΡΗΣ ΓΙΩΡΓΟΣ
- 3 ΕΠΑΜΕΙΝΩΝΔΑΣ ΜΑΡΙΟΣ

- 4 ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟΥ ΑΓΑΘΗ
- 5 ΚΑΦΑΝΤΑΡΗΣ ΒΑΣΙΛΗΣ
- 6 ΚΟΠΑΤΟΥ ANNA ΜΑΡΙΑ
- 7 ΚΟΥΜΑ ΓΕΩΡΓΙΑ
- 8 ΚΟΥΝΤΟΥΡΗΣ ΚΥΠΡΙΑΝΟΣ
- 9 ΚΥΡΙΑΚΟΥΔΗΣ ΑΓΓΕΛΟΣ
- 10 ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ
- 11 ΜΑΚΡΥΓΙΑΝΝΗ ΧΑΡΑ
- 12 ΜΑΥΡΑΔΑ ΜΑΡΙΑ
- 13 ΜΙΚΕΛΛΙΔΗΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ
- 14 ΝΕΟΚΛΕΟΥΣ ΕΥΑ
- 15 ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΠΑΝΑΓΙΩΤΑ
- 16 ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ ΓΙΟΥΚΚΑ ΞΕΝΙΑ
- 17 ΠΑΠΑΣΤΑΥΡΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ
- 18 ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ ΛΟΥΚΑΣ
- 19 ΣΤΥΛΙΑΝΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ
- 20 ΤΙΝΗΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ
- 21 ΧΑΜΑΤΣΟΥ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ
- 22 ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥΣ ΓΙΩΡΓΟΣ
- 23 ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥΣ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ
- 24 ΧΑΤΖΗΦΙΛΙΠΠΟΥ ΔΕΣΠΩ
- 25 ΧΟΠΛΑΡΟΥ ΡΕΝΑ

■ ΣΥΝΕΡΓΑΣΤΗΚΑΝ ΟΙ ΕΠΙΘΕΩΡΗΤΕΣ

- 1 ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΓΙΩΡΓΟΣ
- 2 ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΦΡΑΝΤΖΕΣΚΑ
- 3 ΛΟΥΗΣ ΚΥΠΡΙΑΝΟΣ
- 4 ΟΝΟΥΦΡΙΟΥ ΝΙΚΟΣ
- 5 ΠΑΡΑΣΚΕΥΑ ΠΑΝΑΓΙΩΤΑ
- 6 ΠΕΤΡΟΥ ΣΤΕΛΙΟΣ
- 7 ΠΡΩΤΟΠΑΠΑ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ
- 8 ΤΑΠΑΚΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ
- 9 ΤΙΜΟΘΕΟΥ ΠΙΤΖΙΟΛΗ ΦΛΩΡΕΝΤΙΑ
- 10 ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥΣ ΣΤΕΛΙΟΣ

Θρησκευτικά

■ ΕΠΙΚΕΦΑΛΕΙΣ

- 1 ΓΙΑΓΚΑΖΟΓΛΟΥ ΣΤΑΥΡΟΣ
ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟΥ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΥ ΕΛΛΑΔΑΣ
- 2 ΦΩΤΙΟΥ ΣΤΑΥΡΟΣ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΥΠΡΟΥ

■ ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ

- 1 ΚΥΡΙΑΚΟΥ ΘΕΟΔΩΡΟΣ

■ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΙ

- 1 ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ
- 2 ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΜΑΜΑΣ
- 3 ΖΗΝΩΝΟΣ ΓΕΩΡΓΙΑ
- 4 ΗΡΑΚΛΕΟΥΣ ΧΡΙΣΤΟΣ
- 5 ΙΩΑΝΝΟΥ Μ. ΓΙΑΝΝΗΣ

- 6 ΚΑΠΑΗΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ
- 7 ΚΡΑΣΙΑ ΜΑΡΙΑ
- 8 ΝΤΟΥΡΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ
- 9 ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ ΛΙΑΝΑ
- 10 ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥΣ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ
- 11 ΧΑΤΖΗΓΩΑΝΝΟΥ ΕΛΙΑΝΑ

■ **ΣΥΝΕΡΓΑΣΤΗΚΑΝ ΟΙ ΕΠΙΘΕΩΡΗΤΕΣ**

- 1 ΛΟΪΖΙΔΗΣ ΜΙΧΑΛΗΣ
- 2 ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ ΦΑΙΔΩΝ
- 3 ΤΑΠΑΚΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ

Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή

■ **ΕΠΙΚΕΦΑΛΕΙΣ**

- 1 ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΚΥΡΙΑΚΟΣ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΥΠΡΟΥ
- 2 ΛΑΜΝΙΑΣ ΚΩΣΤΑΣ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
- 3 ΠΥΡΓΙΩΤΑΚΗΣ ΓΙΑΝΝΗΣ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ

■ **ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ**

- 1 ΜΥΑΡΗΣ ΓΙΩΡΓΟΣ

■ **ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΙ**

- 1 ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΠΡΩΤΟΠΑΠΑ ΑΓΑΘΗ
- 2 ΒΟΥΤΗ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ
- 3 ΓΑΒΡΙΗΛΙΔΗ ΑΝΤΡΗ
- 4 ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟΥ ΜΙΧΑΛΗΣ
- 5 ΘΕΟΦΑΝΟΥΣ ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ
- 6 ΚΑΚΟΥΡΗΣ ΑΔΑΜΟΣ
- 7 ΚΑΡΜΕΛΛΟΥ ΧΡΥΣΤΑΛΛΑ
- 8 ΚΟΥΤΣΟΦΤΑ ΧΡΥΣΤΑΛΛΑ
- 9 ΜΙΧΗ ΕΛΕΝΑ
- 10 ΡΗΓΟΠΟΥΛΟΥ ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ
- 11 ΡΟΥΣΟΥ ΜΑΡΙΑ
- 12 ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥΣ ΚΑΛΥΨΩ
- 13 ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ
- 14 ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ ΕΜΙΛΥ

■ **ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ**

- 1 ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΑΝΔΡΕΑΣ
- 2 ΛΕΩΝΙΔΟΥ ΠΑΝΙΚΟΣ

■ **ΣΥΝΕΡΓΑΣΤΗΚΑΝ ΟΙ ΕΠΙΘΕΩΡΗΤΕΣ**

- 1 ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΔΗΣ ΛΟΪΖΟΣ
- 2 ΛΟΥΗΣ ΚΥΠΡΙΑΝΟΣ
- 3 ΠΕΤΡΟΥ ΠΕΤΡΟΣ
- 4 ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥΣ ΣΤΕΛΙΟΣ

Γεωγραφία

■ ΕΠΙΚΕΦΑΛΕΙΣ

- 1 ΚΑΤΣΙΚΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

■ ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ

- 1 ΣΦΗΚΟΥΡΗ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ

■ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΙ

- 1 ΗΡΟΔΟΤΟΥ ΗΡΟΔΟΤΟΣ
- 2 ΘΕΟΦΙΛΙΔΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ
- 3 ΚΑΡΟΥΛΑΣ ΓΙΩΡΓΟΣ
- 4 ΚΩΜΟΔΡΟΜΟΣ ΧΡΥΣΟΣ
- 5 ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΚΟΣΜΑ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ
- 6 ΣΕΚΙΕΣ ΓΙΩΡΓΟΣ
- 7 ΣΦΗΚΟΥΡΗΣ ΑΝΔΡΕΑΣ
- 8 ΦΩΚΑΪΔΟΥ ΜΑΡΙΑΝΝΑ

■ ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΓΕΩΛΟΓΩΝ

- 1 ΝΙΚΗΤΑΣ ΓΙΩΡΓΟΣ

■ ΣΥΝΕΡΓΑΣΤΗΚΑΝ ΟΙ ΕΠΙΘΕΩΡΗΤΕΣ

- 1 ΚΟΥΜΙΔΗΣ ΓΙΑΝΝΑΚΗΣ
- 2 ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΦΡΑΝΤΖΕΣΚΑ
- 3 ΤΗΛΕΜΑΧΟΥ ΚΥΡΙΑΚΟΣ

Περιβαλλοντική Εκπαίδευση / Εκπαίδευση για την Αειφόρο Ανάπτυξη

■ ΕΠΙΚΕΦΑΛΕΙΣ

- 1 ΚΟΡΦΙΑΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΥΠΡΟΥ
- 2 ΦΛΟΓΑΪΤΗ ΕΥΓΕΝΙΑ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

■ ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ

- 1 ΖΑΧΑΡΙΟΥ ΑΡΑΒΕΛΛΑ
- 2 ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ ΕΛΕΝΑ

■ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΙ

- 1 ΘΕΟΦΙΛΙΔΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ
- 2 ΙΓΝΑΤΙΟΥ ΔΕΛΛΑ ΜΑΡΙΑ ΧΡΙΣΤΙΝΑ
- 3 ΚΑΡΟΥΛΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ
- 4 ΚΑΦΑ ΚΟΥΡΗ ΑΝΤΡΟΥΛΑ
- 5 ΚΟΣΜΑ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ
- 6 ΚΟΥΜΝΑ ΧΡΥΣΗ
- 7 ΚΟΥΤΣΙΔΗΣ ΓΙΩΡΓΟΣ
- 8 ΚΥΡΙΑΚΟΥ ΘΕΟΔΩΡΟΣ
- 9 ΜΕΣΑΡΙΤΟΥ ΜΑΡΙΑ
- 10 ΜΟΥΓΙΑΝΝΟΥ ΝΤΑΝΙΕΛΛΑ
- 11 ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ ΜΕΛΗΣ

- 12 ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΑΝΝΑ
- 13 ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΝΙΚΟΛΕΤΑ
- 14 ΠΑΝΑΓΗ ΔΕΣΠΟΙΝΑ
- 15 ΡΗΓΑΣ ΠΑΥΛΟΣ
- 16 ΣΑΒΒΑ ΚΥΡΙΑΚΗ
- 17 ΣΦΗΚΟΥΡΗΣ ΑΝΤΡΕΑΣ
- 18 ΦΑΝΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ
- 19 ΦΟΡΑΡΗ ΑΝΤΩΝΙΑ
- 20 ΧΑΤΖΗΧΑΧΙΛΛΕΩΣ ΣΤΕΛΛΑ
- 21 ΧΑΤΖΗΓΙΑΝΝΗ ΙΩΑΝΝΑ
- 22 ΧΑΤΖΗΧΑΜΠΗ ΔΗΜΗΤΡΑ
- 23 ΧΑΤΖΗΧΑΜΠΗΣ ΑΝΔΡΕΑΣ
- 24 ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ ΛΑΚΗΣ

■ **ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ**

- 1 ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΧΡΙΣΤΟΣ
- 2 ΣΙΟΥΚΡΗ ΕΛΠΙΔΑ

■ **ΣΥΝΕΡΓΑΣΤΗΚΑΝ ΟΙ ΕΠΙΘΕΩΡΗΤΕΣ**

- 1 ΚΟΥΜΙΔΗΣ ΓΙΑΝΝΑΚΗΣ

Θεατρική Αγωγή

■ **ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ**

- 1 ΚΑΡΙΤΤΕΒΛΗ ΘΕΚΛΑ

■ **ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΙ**

- 1 ΕΥΜΗΔΟΥ ΑΝΤΡΗ
- 2 ΚΑΤΣΟΥΡΗ ΑΝΤΙΑ
- 3 ΚΥΡΙΑΚΙΔΗΣ ΞΕΝΑΚΗΣ
- 4 ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Χ. ΑΝΤΡΗ
- 5 ΝΙΚΟΛΑΪΔΟΥ ΔΗΜΗΤΡΑ
- 6 ΠΑΠΑΚΩΣΤΑ ΜΑΡΙΑ
- 7 ΠΕΤΡΑΚΟΥ ΦΛΩΡΕΝΤΙΑ
- 8 ΠΟΛΥΚΑΡΠΟΥ ΧΑΡΙΣ
- 9 ΤΟΦΑΡΙΔΗΣ ΚΥΡΙΑΚΟΣ
- 10 ΧΑΤΖΗΙΩΑΝΝΟΥ ΓΕΩΡΓΙΑ
- 11 ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ ΘΩΜΑΣ

■ **ΣΥΝΕΡΓΑΣΤΗΚΑΝ ΟΙ ΕΠΙΘΕΩΡΗΤΕΣ**

- 1 ΡΟΥΣΙΑ ΕΡΑΣΜΙΑ

Αγωγή Υγείας

■ ΕΠΙΚΕΦΑΛΕΙΣ

- 1 ΙΩΑΝΝΟΥ ΣΟΥΛΑ
ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΑΓΩΓΗΣ ΥΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΟΤΗΤΑΣ
- 2 ΚΟΥΤΑ ΧΡΙΣΤΙΝΑ
ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΥΠΡΟΥ
- 3 ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥΣ ΝΕΟΦΥΤΟΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΥ ΠΡΟΣΩΠΙΚΗΣ, ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗΣ ΚΑΙ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

■ ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ

- 1 ΧΑΡΙΤΟΣ ΟΛΥΜΠΙΟΣ

■ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΙ

- 1 ΑΝΔΡΕΟΥ ΑΓΓΕΛΙΚΗ
- 2 ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΞΕΝΙΑ
- 3 ΔΑΝΙΗΛ ΠΕΤΡΟΣ
- 4 ΕΥΣΤΑΘΙΟΥ ΛΙΤΣΑ
- 5 ΖΑΧΑΡΙΑΔΟΥ ΕΛΕΝΑ
- 6 ΚΑΖΕΛΑ ΑΡΓΥΡΩ
- 7 ΚΑΡΑΓΙΩΡΓΗ ΜΑΓΟΥ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ
- 8 ΚΑΤΣΕΛΗ ΔΩΡΑ
- 9 ΚΥΡΙΑΚΟΥ ΜΑΡΙΑ
- 10 ΛΑΖΑΡΟΥ ΧΡΥΣΤΑΛΛΕΝΗ
- 11 ΛΟΥΚΑΪΔΟΥ ΒΑΣΙΛΙΚΗ
- 12 ΜΙΧΑΗΛΙΔΟΥ ΜΑΡΙΝΑ
- 13 ΝΕΟΦΥΤΟΥ ΒΕΡΑ
- 14 ΝΕΟΦΥΤΟΥ ΠΑΝΑΓΙΩΤΑ
- 15 ΟΝΟΥΦΡΙΟΥ ΑΝΔΡΕΑΣ
- 16 ΠΑΡΛΑ ΕΥΤΥΧΙΑ
- 17 ΠΟΛΥΚΑΡΠΟΥ ΚΑΙΤΗ
- 18 ΡΟΤΣΙΔΗΣ ΑΛΕΞΗΣ
- 19 ΣΚΟΥΡΙΔΟΥ ΓΕΩΡΓΙΑ
- 20 ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ ΜΑΡΙΑ
- 21 Δρ ΤΟΡΝΑΡΙΤΗΣ ΜΙΧΑΛΗΣ
- 22 ΧΑΤΖΗΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΠΑΝΑΓΙΩΤΑ
- 23 ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΥ ΕΛΕΝΑ
- 24 ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΥ ΘΕΤΙΔΑ

■ ΣΥΝΕΡΓΑΣΤΗΚΑΝ ΟΙ ΕΠΙΘΕΩΡΗΤΕΣ

- 1 ΝΕΟΦΥΤΟΥ ΕΥΑ
- 2 ΤΑΛΙΑΔΩΡΟΥ ΣΑΝΤΡΗ

